

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**CUMHURİYETİN EĞİTİMDE ÖNCÜ KURUMLARINDAN BİRİ:
TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
(1928-2013)**

Doktora Tezi

Oğuz KALAFAT

ANKARA-2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

CUMHURİYETİN EĞİTİMDE ÖNCÜ KURUMLARINDAN BİRİ:
TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
(1928-2013)

Doktora Tezi

Oğuz KALAFAT

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Necdet AYSAL

ANKARA-2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

CUMHURİYETİN EĞİTİMDE ÖNCÜ KURUMLARINDAN BİRİ:
TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
(1928-2013)

Doktora Tezi

Oğuz KALAFAT

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Necdet AYSAL

Tez Jürisi Üyeleri

Adı Soyadı

İmzası

Prof. Dr. M. Derviş KILINÇKAYA (Başkan)

.....

Prof. Dr. Cengiz DÖNMEZ

.....

Prof. Dr. Hakan UZUN

.....

Prof. Dr. Mesut ÇAPA

.....

Doç. Dr. Necdet AYSAL (Danışman)

.....

Tez Sınavı Tarihi:.....

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa, 1 Kasım 1925 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış konuşmasında, özel eğitim kurumlarının önemine değinmiş ve bu kurumların bir an önce kurulabilmeleri için maddi durumu iyi olan vatandaşları ve özel girişimcileri göreve çağırmıştır. Bu direktif sonrasında devleti kuran Kadro girişimlere başlamış, 31 Ocak 1928 tarihinde Cumhurbaşkanlığının koruması altında hususi ve milli bir eğitim kurumu Türk Maarif Cemiyetini kurmuştur. Bu tarihten sonra hayat bulan kurum ülkenin her bölgesine ulaşmak için yürürlükte olan 1908 Cemiyetler Kanunu'na göre şubeler, temsilcilikler açmıştır. Bu şube ve temsilciliklerin çalışmaları ile yeni okullar ve yurtlar açılmış, her türlü eğitim öğretim faaliyeti gerçekleştirilmiş, basın ve yayın yolu kullanılarak dönemin şartlarına göre tüm vatandaşlara eğitim rehberliği yapılmıştır. Cemiyet, kurulduğu günden itibaren bir sivil toplum kuruluşu niteliği taşımış ve özellikle zeki, bilgili, ahlaklı Türk çocuklarına maddi eğitim desteği sağlayan, Türk milli eğitimine kültürel ve bilimsel katkı yapan köklü bir özel eğitim kurumu haline gelmiştir.

Türk Maarif Cemiyeti, 1928 yılından 1946 yılına kadar bu ad altında devam etmiş, 1946 yılından sonra ise "Türk Eğitim Derneği" adını almıştır. Adı değişen bu kurum günümüze kadar eğitim faaliyetlerine ara vermeden devam etmiştir. Askeri müdahaleler gibi ülkenin içinde bulunduğu zor zamanlarda Dernek ayakta kalabilmek için devletin kanunlarına sıkı sıkıya bağlı kalmış ve yaşanan ekonomik sıkıntılarda ise yeni gelir yöntemleri bularak küçülme veya kendine bağlı kurumların adını değiştirme yoluna gitmiştir. Ekonomik sıkıntısı bulunmadığı zamanlarda yatırımlarına devam ederek büyümüştür.

Ülkede eğitim imkânından uzak tüm Türk çocuklarına eşit bir şekilde yaklaşan Dernek, özellikle kurumun tüzüğünde yer alan "*fakir, ihtiyacı olan ve zeki Türk çocuklarına eğitim imkânı sunma*" maddesine istinaden her türlü yardım ve desteği sağlamıştır. Bu anlamda burs ve ücretsiz yurt imkânı sunmuştur. Öğrencilere burs sağlamak amacıyla uluslararası dernek ve vakıflarla iş birliğine gitmiştir. Amerika'da bulunan Türk Eğitim Vakfı (TEV) ve İsviçre'de bulunan İSTEK Vakfı işbirliği yapılan vakıflar arasında olmuştur.

Dernek ğretim açısından Milli Eğitim Bakanlığının kanun, yönetmelik, yönerge ve ders programlarını uygulamıştır. Farklı olarak yabancı dil eğitimine ağırlık vermiştir. Bunun için ülke dışından yabancı öğretmenler de kurum bünyesinde çalıştırılmıştır. Eğitim ğretim işleri için Dernek, basım-yayın faaliyetlerini aktif bir şekilde kullanmıştır. Ders kitapları-defterler-yıllıklar basmış, pedagoji çevirileri yapmış, tarih yayınları çıkarmış ve yayınlardan bazılarını kr amaçlı satmıştır. Bu değişik çalışmalar nedeniyle de farklı bir kurum kültürü oluşmuştur.

1943 yılında kendi ğrencilerinin çabalarıyla ilk defa Mezunlar Derneği kurulmuş, adları ve yapıları zaman içerisinde değişmiş olsa da adı geçen mezun dernekleri günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Bunun yanında Ankara Koleji Spor Kulübü kurulmuş, kulüp ülkede spor alanında sayısız başarıya imza atmıştır. 2012 yılında dernek bünyesinde bir de niversite kurulmuştur. Günümüze kadar modern eğitim kurumlarına sahip olan, eğitimde nc ve ağdaş öğrenim çalışmaları yapan model bir eğitim kurumu haline dnşmştir.

Türk Eğitim Derneği kurulduğu günden beri siyasetle herhangi bir bağı olmamıştır. Atatürk İlkelerine bağlı ve ağdaş çizgisini korumuştur. Tüm vatandaşlara ve özellikle Türk ocuklarına eşit bir eğitim imkânı sunmaya alışmıştır.

ABSTRACT

On the date of the first of November, 1925; at the opening of speech of Turkish Grand National Assembly; Atatürk had both requested and referred to the establishment of private educational institutions. He had wanted this request from the citizens that are well of and specific request, the staff that founded the government, had started the interferences; it had founded a private and national educational society under the protection of presidency on the date of the thirty-first of January, 1928 and its name had become “Turkish System of Education Society.” The foundation that finds life after this date in order to reach each area of the country had been founded with the opinion of society. Immediately after under the title of education; schools, dorms and all kinds of education and training activities had been made real, it helped other education foundations through press and publication.

In the year 1928, Turkish System of Education Society had continued under this name until the year 1946, as to 1946 year, it had been named “Turkish Education Association”. This foundation that the name was changed, had made real a lot of activities until nowadays. As for that nowadays it is a model foundation that has modern education foundations, was precursor in education and made contemporary learning studies.

The association which approached coequally to all Turkish children that were far from education opportunities in the country; especially it had provided all kinds of help and support referring to article “Presenting education opportunities to the Turkish children that are poor and intelligent and requiring” that was in the association’s standing rules. In this sense it had presented scholarship and free dorm opportunities. On the purpose of provide scholarship, it had joined forces with international associations and foundations. Turkish Education Foundation (TEF) which was located in U.S.A and İSTEK Foundation which was located in Switzerland were among the foundations which were collaborated.

Association, with regards to teaching, had applied Ministry of National Education’s law, regulations, instruction, ruling case and syllabuses. With the difference of it had lied heavy on foreign language education. For this, foreign teachers from abroad had been employed within the foundation. For education teaching works, the association had used press and broadcast activities actively. It

had printed text books, had made pedagogics translations, had issued history editions, had printed and sold annuals and notebooks. Due to these different studies, it had constituted itself a different institution culture, too.

In the year of 1943 Graduates Association had been founded, even if their names and structures had changed in time; it had maintained its existence until today. Besides that Ankara College Sports Club had been founded, the club had succeeded countless achievement in the sports field in country. In the year of 2012, a university had been founded within the association, too. Until today it had become a model education foundation that had modern education foundations, was pioneer in education and made contemporary learning studies.

Turkish Education Foundation hadn't bear upon politics since the day that it was founded. It had depended Atatürk's Principles and Reforms and had protected its contemporary line. It had tried to present an equal education opportunity to all citizens and especially Turkish children. Today it had possessed an enormous construction that had universities and schools abroad.

ÖNSÖZ

1923 yılından sonra Türkiye’de yeni eğitim politikası ile ilgili önemli değişiklikler hızlı bir şekilde hayata geçirilmiş ve ülkedeki okuma yazma oranının yüzde ondan az olması nedeniyle eğitime ayrı bir önem verilmiştir. 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim öğretim birliği sağlanmış, tüm okullar Maarif Vekâleti’ne bağlanmış ve eğitimde yeni bir dönem başlamıştır. Her Türk vatandaşına eşit eğitim imkânıyla yaklaşmış ve kadın eğitimine önem verilmiştir. Eğitim demokratikleşmiş ve laikleştirilmiştir. Bu dönemde Batılı eğitimcilerden raporlar hazırlanması istenmiş ve milli bir eğitim politikası doğrultusunda, devlet eğitim hizmeti sunmuştur. 1928 yılında Latin Alfabesi kabul edilip, yeni alfabe uygulanmaya başlanmış ve sonrasında uygulanan faaliyetlerle eğitimde sayısal verilerde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu dönemde Atatürk, “Başöğretmen” ünvanı ile eğitim konusuna önderlik etmiştir.

Atatürk, 1 Kasım 1925 tarihinde Meclisin açılış konuşmasında, hususi eğitim kurumlarının kurulmasının önemini belirtmiştir. Atatürk’ün bu konuşmasında maddi durumu iyi olan vatandaşlardan özel eğitim kurumları kurmalarını ve bu tür oluşumları desteklemesini istemesi sonrasında özel eğitim kurumları oluşturma çalışmaları başlamıştır. Tezimizde 31 Ocak 1928 tarihinde özel eğitim kurumu olarak faaliyete başlayan Türk Maarif Cemiyeti (1928-1946) ve sonrasında derneğe dönüştürülen Türk Eğitim Derneği’nin (1946-2013) günümüze kadar süren faaliyetleri incelenmeye çalışılmıştır. Sivil toplum kuruluşu olarak kurulan bu kurumun kuruluş amaçları, okulları, yurtları, basın yayın faaliyetleri, eğitim çalışmaları, mezun dernekleri, spor ve izcilik faaliyetleri, zaman içinde değişen kanunlara ve önemli olaylara karşı kurumun çizgisi, Türk milli eğitimine sağladığı kültürel, bilimsel katkılar ve öğrencilere yaptığı yardımlar ele alınmıştır. Kurumun eğitim alanında ilkeli, yenilikçi ve köklü bir sivil toplum kuruluşu haline dönüşme süreci ana hatlarıyla incelenmeye çalışılmıştır.

Türk Maarif Cemiyeti, kurum tarihi alanı içerisinde inceleyeceğimiz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih biliminin alt dalı olarak kurum tarihi çalışmaları yapılırken bu bilimin ilkelerinden ayrılmamak gerekir. Nesnel olmanın dışında o kurumun iklimini solumanız gerekmektedir. Bu noktalardan hareketle son dönemlerde revaçta olan kurum tarihi incelemeleri metodolojik olarak karşımıza özerk bir alan çıkartabilmektedir. Bu hassas noktaları birleştirip kurumun tarih

yazımında elimize geçen her türlü arşivin büyük önemi vardır. Çünkü kurumlar içinde arşiv çalışmaları kişilerin çalışma düzenlerine göre şekil almıştır. Araştırılan kurum hala faaliyetlerine devam ediyorsa canlı bir kurum olması nedeni ile her türlü kullanılabilir belge, bilgi, fotoğraf, kitap ve derginin titiz bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

İncelediğimiz kurum, eğitim derneği olması sebebiyle Milli Eğitim Bakanlığı arşivlerine başvurulmuş ve Bakanlıkta yok denecek kadar az belgeye ulaşılmıştır. Bunun en büyük sebebi 1947 yılında bakanlığın binasında çıkan yangın olmuştur. Derneğin, Cumhurbaşkanlığı'na bağlı ve onun koruması altında olmasına rağmen Cumhurbaşkanlığı arşivlerinde yeteri kadar bilgiye ulaşamamıştır. Dernek ise elinde olan ve işimize yarayabilecek tüm yayınları tarafımıza sağlamış fakat bunlar yeterli seviyede olmamıştır. Bazı dernek yetkililerinin özel çalışmaları da tezimize yardımcı kaynaklar arasında yer almıştır. Bu çalışmada en önemli kaynakları Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) ve Milli Kütüphane sağlamıştır.

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitü Kütüphanesinin bazı orijinal kaynakları, çalışmamıza katkı sağlamıştır. Cemiyetin başkanlığını yapmış olan Refet Ülgen'in yayınlarına adı geçen Enstitüde ulaşılmıştır. Bunun dışında tüm kütüphaneler taranmıştır. Ülkenin değişik bölgelerinde ki kütüphanelerinden tezimiz için farklı kaynaklar elde edilmiştir. Derneğin okul ve yurtlarının ülkenin her alanında yayılması nedeniyle tüm alt kurumlarını incelemek için elde edilen tüm rapor ve tutanaklar tez için kullanılmıştır. Yalnız okul ve yurt incelemeleri için her okulla bağlantıya geçmemiz ve akabinde tezimiz için kaynak istenilmesi buradaki yöneticilerin kişisel yaklaşımlarına kalmıştır. Bazıları kurum yöneticisi olarak yardım ederken bazıları ise tamamen dernek yönetimi izinleriyle hareket edilmesini istemiştir. Bu nedenle çalışılan tez süreç açısından aksamaya uğramıştır.

Bir konferans sırasında tanıştığım ve bana olan güvenini ortaya koyarak eğitim almam için beni yüreklendiren, bu tezin her aşamasında desteğini, bilgisini ve tecrübesini yansıtan, her zaman nazik ve kibar olan kıymetli ve değerli hocam Sayın Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan'a sonsuz saygı, şükran ve minnettarlığımı sunmak isterim. Emekleriniz ve verdiğiniz cesaretin hala hissedilmekte olduğunu belirtmek isterim.

Doktora eğitimim sırasında ders ve tez aşamasında her türlü yardımı yapan, değerlendirmelerde bulunan, tez izleme ve savunma jürilerimde bulunup yardımı dokunan Sayın Prof. Dr. Oğuz Aytepe ve Sayın Derviş Kılınçkaya'ya şükranlarımı sunmak isterim. Bunun dışında eğitimim ve tez çalışmalarında her türlü desteğini veren ve yardım etmekten çekinmeyen güler yüzlü, anlayışlı ve yardımsever eğitimci Sayın Prof. Dr. Hakan Uzun ve Sayın Prof. Dr. Mesut Çapa'ya teşekkürlerimi bildirmek isterim.

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü doktora eğitimi sırasında kayıt, ders ve tez aşamalarında beraber başlayıp dostluk kurduğumuz beraber devam ettiğimiz arkadaşlarımdan Tülay Gencer'e, Meltem Tekerek'e, Derya Sevinç'e, Mehmet Balyemez ve Resul Babaoğlu'na teşekkür ederim. Nazik ve kibar yaklaşımlarınız ve her türlü sıkıntıda görüşüp bilgi alabildiğimiz bu güzel insanları tanımak aslında eğitimin en önemli parçalarından olmuştur.

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü yönetim kadrosu ve çalışanlarına her türlü yardımları ve yaklaşımları için teşekkür ederim.

Yaşadığım ve çalıştığım Adana ili Pozantı ilçesinde tez çalışmamız boyunca desteğini esirgemeyen başta aileme, her türlü bilişim işleri ile yazım aşamasında yardımcı olan Atatürk Ortaokulu Bilişim Teknolojileri öğretmeni Sayın Gülşen Yücel'e ile Türkçe öğretmeni Raziye Alptekin'e maddi ve manevi destek veren öğretmen arkadaşlarım Sayın Murat Gecekuşu ve Sayın Ramazan Durmaz'a sonsuz teşekkürlerimi bildirmek isterim.

Son olarak yoğun iş temposunda ricamı kırmayıp danışmanım olan, sonrasında tüm enerjisini harcayan ve emeklerinin üzerimde hayat boyu hissedileceği değerli hocam Sayın Doç. Dr. Necdet Aysal'a en derin sevgi ve saygılarımı sunarım.

Yapılan bu çalışmada her türlü inceleme ve araştırma detaylı bir şekilde sunulmuştur. Kurum tarihi olması ve günümüzde özel okulların rağbet görmesi nedeniyle bu alanın gelecekte birçok araştırmaya yardımcı olacağını düşünmekteyiz. Her araştırmanın bazı eksiklikleri olduğu gibi bu araştırmanın da bazı eksiklikleri bulunabilir. Yalnız tezimizin özel eğitim kurumu alanında ender çalışmalardan biri olması istek ve dileğindedir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYETİN İLANI ÖNCESİ VE SONRASI EĞİTİM ALANINDAKİ GELİŞMELER

1.1. Cumhuriyet Öncesi Eğitim Sistemine Bir Bakış	13
1.1.1. Osmanlı Devleti'nde Eğitim Cemiyetleri	17
1.1.2. Osmanlı Devleti'nde Özel Eğitim Kurumları ve Gayrimüslim Okulları.....	32
1.1.3. II. Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı Dönemlerinde Anaokulu ve İlkokul Eğitiminde Yasal Düzenlemeler	34
1.1.4. Milli Mücadele Döneminde Eğitim Alanındaki Gelişmeler ve Maarif Kongresi.....	36
1.2. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sistemine Yapılan Yeni Düzenlemeler	40
1.2.1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu	40
1.2.2. Maarif Teşkilatı'na Dair Kanun	44
1.2.3. Özel Okullar İle İlgili Gelişmeler.....	47
1.2.4. Cumhuriyet'in İlanı Sonrası Eğitim Kurumları, Öğretmen ve Öğrencilerin Durumları.....	51

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK MAARİF CEMİYETİ VE TEŞKİLAT YAPISI

2.1. Türk Maarif Cemiyeti'nin Kurulmasını Zorunlu Kılan Tarihsel Nedenler	60
2.2. Türk Maarif Cemiyeti'nin Kurulması	64
2.3. Türk Maarif Cemiyeti'nin Örgütlenmesi ve Hedefleri.....	73
2.3.1. Türk Maarif Cemiyeti'nin Tüzük Çalışmaları.....	73
2.3.2. 1928-1935 Dönemi (Örgütlenme)	76
2.3.3. 1935-1949 Dönemi (Gelişme).....	86
2.4. Cemiyetin Gelir ve Gider İşleri	95
2.4.1. Gelir İşleri	95
2.4.1. Gider İşleri	102

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MAARİF CEMİYETİ'NE BAĞLI OKULLAR, YURTLAR VE KÜLTÜREL FAALİYETLER

3.1. Türk Maarif Cemiyeti Okulları	104
3.1.1. Bursa Okulu	106
3.1.2. Ankara Okulları.....	111
3.1.2.1. Ana Okulu Bölümü	113
3.1.2.2. İlkokul Bölümü	115

3.1.2.3. Ortaokul Bölümü.....	116
3.1.2.4. Lise Bölümü.....	120
3.1.3. Gaziantep Ana Mektebi.....	123
3.1.4. Eskişehir Yatı Mektebi.....	123
3.1.5. İzmir Okulu.....	124
3.1.6. Mersin Okulu.....	126
3.1.7. Uşak Okulu.....	128
3.2. Türk Maarif Cemiyeti'nin Yurtları.....	129
3.3. Türk Maarif Cemiyeti'nin Basım ve Yayın Faaliyetleri.....	144

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MAARİF CEMİYETİ'NDEN TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ'NE

4.1. Türk Eğitim Derneği Tüzük Tasarıları, Değişiklikleri ve Yeni Tüzükleri.....	154
4.2. Derneğin Yönetim Kurulları ve Çalışmaları.....	159
4.2.1. 1950-1973 Dönemi (Belirsizlik).....	160
4.2.2. 1974-2002 Dönemi (Yapılanma).....	169
4.2.3. 2003-2013 Dönemi (Yeniden Öncü Kurum).....	179
4.3. Derneğin Burs ve Yardım Faaliyetleri.....	184
4.4. Derneğin Kültürel Faaliyetleri.....	190
4.5. TED Vakıf Okulları.....	195
4.5.1. TED Ankara Koleji Vakfı.....	196
4.5.2. TED Zonguldak Koleji Vakfı.....	204
4.5.3. TED Karabük Koleji Vakfı.....	207
4.5.4. TED Kayseri Koleji Vakfı.....	209
4.5.5. TED Karadeniz Ereğli Koleji Vakfı.....	211
4.5.6. TED Erzurum Koleji Vakfı.....	214
4.5.7. TED Batman Koleji Vakfı.....	216
4.5.8. TED Aliğa Koleji Vakfı.....	217
4.5.9. TED Polatlı Koleji İktisadi İşletmesi.....	218
4.5.10. TED İstanbul Koleji Vakfı.....	219
4.6. TED Kolejleri.....	220
4.7. TED Yurt Dışında Açılan İlk Kurumu: Kuzey Kıbrıs Koleji.....	227
4.8. Derneğin İlk Yüksek Öğretim Kurumu: TED Üniversitesi.....	228
4.9. TED Yurtları.....	229
4.10. TED Mezunlar Derneği.....	234
4.11. TED Ankara Kolejliler Spor Kulübü.....	238
SONUÇ.....	241
KAYNAKÇA.....	247
EKLER.....	267

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
ATASE	: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CIS	: Dünya Uluslararası Okullar Birliği
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DTCF	: Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi
ECIS	: Avrupa Uluslararası Okullar Birliği
Eco- Schools	: Eco Okulları
ECDL	: Avrupa Bilgisayar Yeterlilik Sertifikası ve Test Merkezi
Edt.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
IBO	: Uluslararası Bakalorya Programı
IMF	: International Monetary Fund
İSTEK	: İsviçre Türk Eğitim Kuruluşu
K.K.T.C	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
Md.	: Madde
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OTAM	: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
PİSA	: Programme for International Student Assessment
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
TED	: Türk Eğitim Derneği
TEDES	: Türk Eğitim Derneği Eskişehir Koleji Haber Portalı
TEDMEM	: Türk Eğitim Derneği Düşünce Kuruluşu

TED YÜV	: Türk Eğitim Derneği Yükseköğrenim Vakfı
TEV	: Türk Eğitim Vakfı
TMC	: Türk Maarif Cemiyeti
TİMS	: Trends in International Mathematics and Science Study
TİTE	: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Üni.	: Üniversite
Yay.	: Yayınları
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
V.	: Volume
Z.C.	: Zabıt Ceridesi

GİRİŞ

Eğitim, çağlar boyunca birçok seçkin siyasal düşünürün inceleme konusu olmuştur. Platon'dan Hobbes'a, Locke'tan Kant'a, Mill'den Dewey'e, Rousseau'dan Marks'a ve Engels'e filozoflar kendi dünya görüşleri doğrultusunda genel siyasal teorilerinin parçası olarak eğitim üzerine doktrinler oluşturmuşlardır. Bugüne kadar insanlık tarihinde üç temel eğitim felsefesi veya doktrini veya ideolojisi ayırt edilebilir olmuştur. Bunlar; despotik eğitim, liberal eğitim ve eşitlikçi eğitimdir. Bununla birlikte bu sınıflandırma, somut durumlarda melez türlerle, yani birden fazla felsefenin öğelerini eklektik veya sentetik olarak birleştiren biçimlerle karşılaşılacağı anlamına gelmemiştir.¹ Despotik eğitim, halkın kendi kendini yönetmesi yerine, bir sınıf tarafından halkın egemenliğinin gasp edilmesi fikrini,² Liberal eğitim *mülkiyetin bir fonksiyonu* olarak görülen özgürlük için eğitim fikrini savunmuştur. Ayrıca liberal eğitim kapitalist piyasa ilişkilerine dayalı bir toplumda rekabetçi ve istilacı bireylerin veya özgür öznelerin eğitimine dayanmıştır.³ Eşitlikçi eğitim; özgürlük ve eşitlik amacına yönelik eğitimdir. Eşitlikçi felsefede özgürlük, eşitliğin bir fonksiyonu olarak kabul edilmiştir. Çünkü bu fikre göre *özgürlük olmadan eşitlik olamaz*. Öyleyse eşitlikçi eğitim, eşitliğin bir fonksiyonu olarak kabul edilen özgürlük için eğitimin amacı, *“bir toplumdaki bütün bireylerin kendi insani potansiyellerini tamamen gerçekleştirmelerine yardımcı olmak ve bu amaçla mevcut toplumu köklü biçimde dönüştürerek her bireyin özgür gelişiminin herkesin özgür gelişiminin koşulu olduğu bir birlik durumuna getirmek”* şeklindedir.⁴

Tezimizle ilgili olarak bazı önemli kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlar eğitim, eğitim sistemi, cemiyet-cemaat, dernek, vakıf ve okuldur. Bu kavramların eski ve yeni adlarını belirtmek de gerekmektedir. Özellikle iki ana kavramımız *“Eğitim ve Cemiyet”* tir. Adı geçen bu iki kavramı birleştirme işi, birçok farklı kavramı aynı anda kullanmaya mecbur kılmaktadır. Bu yüzden bu kavramları bir araya getirme işi tezimizin genişlemesine sebep olsa da bu tanımların açıklanması önemli bir durum olmuştur.

---

¹İsmail Kaplan, **Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi**, İletişim Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 16-17.

²Jean-Jacques Rousseau, **The Social Contract**, C. 3, Bölüm 10, **The Abuse Of Government And Its Tendency To Degenerate**, s.11-13.

³Crawford Brough Macpherson, **The Political Theory of Possessive Individualism: From Hobbes to Locke**, Clarendon Press, 1962, s. 266.

⁴Kaplan, **a.g.e.**, s. 67.

Eğitim kavramı tanım bakımından çeşitlilik gösterse de Osmanlıca *Maarif* kelimesi ile aynı anlamı ihtiva eder. 1900’lü yıllarda J. Dewey eğitimi, “yaşantıyı yeniden inşa etme yoluyla yetiştirme” olduğunu vurgulamış ve “eğitimi uzak hedefin bir yansıması olmaktan kurtararak” Tyler’ın belirtmiş olduğu gibi “davranış değiştirme süreci” olduğu görüşünü ortaya atmıştır.⁵ Bununla beraber zamana ve mekâna göre eğitim tanımı ve tanılandırması değişmiştir. Eğitim kavramı için günümüze değin çeşitli yazarlar tarafından değişik biçimlerde tanımlamalar yapılmış olsa da genel kabul gören anlamı “Önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkinlikler dizisi, kalkınmanın gerektirdiği niteliklere sahip insan gücünü yetiştirme süreci ve bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik davranış değişme meydana getirme süreci” olmuştur.⁶ Bu tanımlamaların dışında eğitim; aynı zamanda bireysel, toplumsal, ekonomik ve siyasal işlevleri yerine getirmiş,⁷ bir toplumun ayakta kalabilmesi ve varlığını sürdürebilmesi için de etkili eğitim sistemi ve süreci önemli olgu olmuştur. Çünkü “eğitim bir toplumun kültürünü kuşaktan kuşağa aktarmanın yanı sıra, toplumu oluşturacak bireylerin toplumsallaştırılması işlevini de üstlenmiştir.”⁸

Bu tanımlamalara göre eğitim sistemi ve kurumları da bir toplumda; ideoloji, bilgi ve hünere aktarma işlevini görmektedir. Bu niteliği ile toplumun üretim güçlerinin, üretim ilişkilerinin ve ideolojisinin yeniden üretilmesini sağlamaktadır. Bu işlevler bir toplumda salt eğitim kurumlarınca gerçekleştirilmemektedir. Aileden işyerine, meslek örgütlerine, siyasal kurumlara uzanan bir kurumlar bütünü içinde yerine getirilmektedir. Eğitim kurumları da bu bütün içinde kendilerine düşen rolü yerine getirmektedir. Bu nedenle eğitim kurumlarının işlevi bu bütünlük içinde doğru olarak kavranabilir.⁹

Okul ise her türlü eğitim ve öğretimin toplu olarak yapıldığı yer anlamında;¹⁰ türlü bilgi, beceri ve alışkanlıkların belli amaçlara göre düzenli bir biçimde öğretildiği ve kazandırıldığı eğitim kurumu¹¹ olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde

⁵Selahattin Ertürk, **Eğitimde Program Geliştirme**, Meteksan A.Ş., Ankara, 1994, s. 16.

⁶Selçuk Şimşek, **Eğitim Bilimine Giriş**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 2-3.

⁷Ali R. Erdem, **Etkili ve Verimli (Nitelikli) Eğitim**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 13.

⁸Şimşek, **a.g.e.**, s. 1.

⁹İlhan Tekeli, Selim İlkin, **Osmanlı İmparatorluğunda Eğitim ve Öğretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, s. 1.

¹⁰**Türkçe Sözlük**, C. 2, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s. 1102.

¹¹A. Ferhan Oğuzkan, **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1974.

toplumun önemli bir parçası olan okullar, çocukları ve gençleri hayata hazırlayan, doğruyu ve yanlış öğretebilen bir yer olarak görülmektedir.¹² Okul kavramı ile ilgili bilinmesi gereken durum ayrıca Osmanlı Devleti'nde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında kullanılan adı olan “*mektep*”tir.¹³ Günümüzde okul ve mektep kavramları hala kullanılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin İstanbul'u fethetmesinden sonra Devletin Gayrimüslimlere verdiği hak ve özgürlükleri çerçevesinde¹⁴ Rum, Ermeni ve Yahudi toplumlari¹⁵ kendi çabalarıyla okullar kurmuştur. Osmanlı Devleti yüzyıllar boyu bu okullar ile ilgili olarak Gayrimüslimlere ve yabancılara masrafları kendilerine ait olmak şartıyla yeni eğitim kurumu açmalarına izin vermiştir. Bu okullar çoğunlukla misyonerlerce kurulup geliştirilmiş ve Batılı devletlerce desteklenmiştir. Devletin çöküşünde önemli bir role sahip olan bu okulların büyük bir kısmı Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında kapanmış veya kapatılmıştır. Cumhuriyet döneminde Azınlık okulları olarak anılan bu okullarda, Lozan Antlaşması'na eklenen iki madde ile Türkiye tebaası olan azınlıkların ilkokul açmalarına ve kendi dillerinde, dini ve müspet ilim öğretmelerine izin verilmiştir.¹⁶ 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile bu okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmış veya kapanmıştır.

Fransızca kökenli kelime olması nedeniyle “*Kolej*” kavramı; “*College, a place where students are educated when they are between 16 and 18 years old or after they have finished school*”¹⁷ olarak tanımı yapılmıştır. Burada dikkat çeken durum 16-18 yaşları arasında öğrencilerin eğitim gördüğü lise dengi eğitim veren bir okul olarak tanımlanmış olmasıdır. Kolej kavramı, Türkçe eğitim bilimi terimi olarak, “*yabancı dil öğretimine ağırlık veren lise dengi okuldur.*”¹⁸ Adı geçen bu kavramı tezimiz açısından Türkçe sözlükte kullanılan anlamı ile kullanmamız daha doğru yaklaşım olacaktır.

---

¹²Şimşek, a.g.e., s. 13.

¹³İslam Ansiklopedisine göre; Osmanlılar' da çocuklara eğitim verildiği temel kurum olarak karşımıza çıkmıştır. Bkz. **İslam Ansiklopesi**, C. 29, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 5.

¹⁴Bu okullar Osmanlı Devletinde Gayrimüslim okulları olarak anılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde ise bu *Azınlık Okulları* olmuştur.

¹⁵Mehmet Dere, **Türkiye'de Azınlık Okulları (1945-2007)**, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Bölümü, İlköğretim Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, 2008, s. 1.

¹⁶**Türk Eğitim Tarihi**, (Edt.) Güray Kırpık, Otorite Yayınları, Ankara, 2014, s. 226.

¹⁷**Oxford Advanced Learner's Dictionary**, Oxford University Press, 2004, s. 233.

¹⁸**Türkçe Sözlük**, C. 2, s. 887.

Cemaat ve cemiyet (dernek) kavramları da tezimizde yer almaktadır. İki kavram da birbirine yakın olmasına rağmen yapı olarak birbirlerinden farklıdır. Cemaat kavram olarak şu şekillerde tanımlanmıştır: “*Yerlere göre hacmi değişik, belirli bir coğrafi bölgede oturan ve aynı kültüre bağlı, aralarında akrabalık, manevî dayanışma gibi sıkı bağlar bulunan bir cinsten bir zümre*”,¹⁹ “*Düşüncede, duyguda, uğraşıda ortaklık gösteren belli bir coğrafi bölgede yaşayan, aralarında akrabalık bağları bulunan insanların oluşturdukları grup*”,²⁰ “*Cemaat sosyal dinamik bünye özellikleriyle beliren sosyal sistemlerin ve sosyal mekânın tamlaşmış bir şeklidir. Belirli bir arazi parçası üzerinde yerleşmiş bir sosyal bünyedir.*”²¹ Cemiyet ise “*İnsan davranışını hem hürriyete kavuşturan hem hudutlandıran, bir taraftan karşılıklı yardımlaşmalara imkân veren, diğer taraftan gruplaşmalara ve bölünmelere yol açan, değişen bir sosyal teşkilatlar ve münasebetler ağı;*²² *kamuya hizmet amacıyla bir grup insanın birleşmesiyle oluşturulan örgütlenme biçimini tanımlamak amacıyla da hukuki olarak, belli bir amacın gerçekleştirilmesi için ikiden fazla şahsın birbirini ve faaliyetlerini sürekli şekilde birleştirdikleri ve tüzel kişiliğe sahip insan topluluğu*”²³ anlamına gelmektedir. Ayrıca cemiyet (dernek) kavramı gönüllülük esasına dayanan ve kâr amacı gütmeyen kişi topluluğu olarak da açıklanabilmektedir. Öte yandan cemiyetlerin gönüllülük esasına dayanıyor olması, onları kamu tüzel kişiliklerinden ayırmaktadır. Amaçları birbirlerinden çok farklı olan cemiyetlerin ayırıcı özelliği, amaç unsurudur.²⁴ Geleneksel sosyal birliklerde üretimden boş zamanlara kadar kendi yeteneklerini ortaya koyabilen insanların yerini cemiyette, birliklere ancak hayatın belli yönleriyle katılabilen insanlar almıştır.²⁵

¹⁹Hilmi Ziya Ülken, **Sosyoloji Sözlüğü**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1969, s. 56.

²⁰Sedat Veyis Örnek, **Etnoloji Sözlüğü**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, S. 200, Ankara, 1971, s. 54.

²¹Nihat Nirun, **Sosyal Dinamik Bünye Analizi**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1991, s. 152-154.

²²Amiran Kurtkan Bilgiseven, **Genel Sosyoloji**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1986, s. 4-15.

²³“Cemiyet Maddesi”, **Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi**, C. 4, Meydan Yayıncılık, İstanbul, 1973, s. 100.

²⁴Tijen Dündar Sezer, “Dernek Kurma Özgürlüğünün İçeriği ve Gelişim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, **9 Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.10, S. 1, 2008, s. 4-5; Ayrıca Bkz. Çağla D. Tağmat, **İstanbul’da Hellenizm: Sosyo Kültürel Örgütlenmeler (1908-1922)**, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2015, s. 9.

²⁵Mehmet Fikret Gezgin, “*Cemaat-Cemiyet Ayrımı ve Ferdinand Tönnies*”, **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları, Dergipark**, S. 2, İstanbul, 1988, s. 190.

Dernek, belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk²⁶ tanımıyla cemiyet kavramına benzemektedir. Cemiyetin birinci anlamı “*dernek*”, ikinci anlamı ise “*topluluk ve toplum*”dur.²⁷ Bu nedenle bu kavramlara aslında süreç içerisinde kullanımına göre eski-yeni veya eş anlam yükleyebiliriz.

Cemiyet ve Dernek kavramları kanunlar düzeyinde de denk ve aynıdır. İlk olarak II. Meşrutiyet ile 1876 Kanuni Esasiye eklenen 120. Madde ile 1909 yılında Cemiyetler Kanunu çıkarılmıştır. 1938 yılında hükümetin teklifi ile TBMM’ye sunulan yeni “*Cemiyetler Kanunu*”,²⁸ 22 Kasım 1972 tarihine kadar yürürlükte kalmış ve adı da bu tarihten sonra “*1630 Sayılı Dernekler Kanunu*” olmuştur. Cemiyetler Kanunu’na atıf yapılarak; “*Diğer kanunlarda, 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu ile ek ve tadillerine yapılmış olan atıflar işbu Dernekler Kanununa, keza diğer kanunlarda 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu ile ek ve tadillerine madde numarası gösterilmek suretiyle yapılan atıflar, bu kanunun aynı konuları düzenleyen madde veya maddelerine yapılmış sayılır*”²⁹ denilmiştir. Bu nedenle Cemiyetler Kanunu’na tabi olan kurum ve kuruluşlar dernek sayılmış ve cemiyet adları, dernek olarak değiştirilmiştir.

Vakıf bir hizmetin gelecekte de yapılması için belirli şartlarla ve resmi bir yolla ayrılarak bir kimse tarafından bırakılan mülk ya da para anlamındadır.³⁰ 1935 yılında çıkarılan *2762 Sayılı Vakıflar Kanunu* ile bu tarihten sonra kurulan vakıflar kurucularının amaçlarından uzaklaşmamıştır.³¹ Vakıf Senedi ise vakfin uzun yıllar yaşaması için bu kanunla çıkarılmış ve vakıflar kayıt altına alınmıştır.³²

Bu çalışmada, yukarıda belirtilen eğitim, öğretim, cemiyet, dernek ve vakıf gibi kavramlara değinilmiştir. Fakat tezimizin konusu Türkiye Cumhuriyeti Maarif

²⁶http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.55d57c3369caf066145238, Erişim Tarihi 20 Ağustos 2015.

²⁷**Türkçe Sözlük**, C. 1, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s. 252.

²⁸Bazı önemli değişikliklerin yapıldığı 1938 yılında çıkarılan bu kanunun 3. maddesinde geçen; “*Bu kanunun neşri tarihinden itibaren zarfında hastane, eytamhane, okullar ve saire gibi bilimum hayrî müesseseler bu dinî müesseselerden irtibatlarını fekkederek hesaplarını tasfiye edeceklerdir. Bunlar isterlerse cemiyetler kanununa göre ayrıca birer cemiyet halinde teşekkül edebilirler*” bölümü ile özel eğitim teşebbüsleri ile ilgili düzenleme yapılmış ve resmi bir çerçevede bu kurumlar çalışmalarına devam etmiştir. **TBMM Kanunlar Dergisi**, C. 18, 303 No’lu Komisyon Raporu, s. 2.

²⁹**TBMM Kanunlar Dergisi**, C. 56, 561 No’lu Komisyon Raporu, s. 20.

³⁰**Türkçe Sözlük**, C. 2, s. 2548.

³¹**2762 Sayılı Vakıflar Kanunu**, C. 16, 5 Haziran 1935, S. 3027, s. 1-10.

³²Cumhuriyet sonrası kurulan vakıflar için; “*Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 22 Kasım 2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıfların, malvarlığını ve vakıf şartlarını içeren belgesi*” vakfin uzun yıllar yaşaması için kullanılmıştır. **5735 Sayılı Vakıflar Kanunu**, C. 47, 20, Şubat 2008, S. 26800, s. 1.

Vekâleti'ne bağılı olarak 31 Ocak 1928 tarihinde kurulan ve yabancı dil eğitimi veren ilk özel eğitim kurumu *Türk Maarif Cemiyeti* ve 1946 yılından sonra derneğe dönüşecek olan *Türk Eğitim Derneği*'dir. Cemiyetin kuruluşundan 2013 yılına kadar eğitim, öğretim, sportif ve kültürel faaliyetleri bu çalışmada incelenmiştir. Ayrıca cemiyet ve derneğe bağılı olan merkez ve taşrada bulunan okulları, yurtları, üniversitesi ve yaptığı çalışmalar dışında kuruluşu, gelişmesi ve günümüze kadar nasıl ayakta kalıp, Cumhuriyet'in eğitim alanında hizmet veren kurumlarından biri olduğu da araştırılmıştır.

Dernek, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurmuş olduğu ilk, tek ve özel eğitim cemiyeti olmuştur. Bu yönüyle Cumhurbaşkanlığına bağılı bir yapıda kurulmuştur. Devletin Cumhurbaşkanı, derneğin de sahibidir. Bu nitelikte dernek, diğer cemiyet, vakıf ve derneklerden önemli derecede ayrılmaktadır. Eğitim Cemiyeti şeklinde kurulan kurum, kendisini Cumhuriyet ile beraber yaşatmış ve günümüze kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu nedenle hem özel hem de resmi bir yapıda olan cemiyet, çalışmalarının yazımını da bu anlamda titizleştirmiştir.

Dernek çalışmalarının zaman içerisinde eğitim işlerine bağılı olarak, alt veya bölgesel eğitim kurumlarının sayısının artması nedeniyle bazı dönemlerde bu kurum yeniden yapılanmaya yönelmiştir. Bu yapıların en önemlileri Mezun dernekleri, Ankara Koleji'ne bağılı spor kulübü, düşünce kuruluşu TEDMEM, üniversitesi, öğrenci yurtları, iktisadi işletmeleri ve okullarıdır. Ayrıca adı geçen dernek, öğrencilere sağladığı çeşitli imkânlarla ön plana çıkmış ve 48.000 öğrenciye burs imkânı tanınmasıyla bu alanda da öncü ve rakipsiz olmuştur.

Tezimizin coğrafyası da önemli bir olgudur. Başlangıcı başkent Ankara olsa da daha sonraları ülkenin her bölgesine şubeler, okullar, yurtlar ve temsilcilikler açarak ülke içinde tüm Türk çocuklarına ulaşmıştır. Günümüzde derneğin ulaşmadığı veya temasa geçmediği vilayet merkezi bulunmamaktadır. Ayrıca ülkenin çoğu yerinde okul ve yurt açarak faaliyetlerini genişletmiştir. Örgütlenme safhası ülkenin her noktasına yayıldığından araştırmamız da fiziki olarak genişlemiştir. Hatta dernek, 2012 sonrasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde de okul açmayı planlamış ve yurt dışı faaliyetlerine başlamıştır.

Kurum tarihi yazmanın herhangi bir yöntemi bulunmamaktadır. Bu nedenle tezin yazımı için en önemli kriter nesnellik olmuştur. Kurumla ilgili yapılan her

aktivite değerlidir. Hepsinin değerlendirilmesi kurumun iç dinamiklerini anlamada ve yazmada önemli bir paya sahiptir. Buradan hareketle kurum için yapılan her türlü çalışma ve arşiv aslında kendi yöntemini ortaya çıkarmaya yardımcı olmaktadır.³³

İzzet Öztoprak'ın “*Atatürk Orman Çiftliği'nin Tarihi*” adlı eserinin önsözünde şu ifadeler yer vermiştir:³⁴

“Kurum tarihleri; tarihleri yazılan kurumun tanıtılmasının yanı sıra, o kurumun işlevi bakımından olduğu kadar aynı zamanda sosyal, iktisadi, kültürel, askeri, siyasi ve benzeri açıdan bir ulusun kat ettiği yolu gösterdiği gibi devletin inşa ve gelişiminin somut bir biçimde ortaya çıkmasına katkı sağlar. Ayrıca kurum tarihlerinin toplumun; tarihlerini tanınması, öğrenmesi, ilgi ve alaka duyması bakımından olduğu kadar ulusal bilinç ve ortak kültürel değerlerin benimsenmesi açısından da bir çeşit katalizör etki yapacağı açıktır.”

Öztoprak'a göre bir kurum iç dinamikleriyle farklı yapılarda olabilmekte ama temel noktada ülkenin içinde bulunduğu durumu da yansıtmaktadır. Eğer eğitimle ilgili bir kurum çalışması yapıyorsanız bu durum aslında her yönüyle toplum ve devletle iç içe bir yapı oluşturmaktadır. Ama burada dikkat edilmesi gereken Tarih biliminin alt dalı olan kurum tarihçiliğinden ayrılmamanızdır.

Genel anlamda tarihin aktörleri imparatorluklar, devletler, devlet adamları, komutanlar, ordular ve sınıflar iken kurum tarihinin aktörleri, içinde buldukları toplumlarla etkileşim içerisinde olan, belli bir büyüklüğün üzerinde, kurucularından bağımsız olarak toplumda bir tüzel kişilik edinmiş kurumlardır. Bu kurumları, siyasi partiler, devlet kurumları, kamu iktisadi teşebbüsleri, bankalar, büyük özel sanayi kuruluşları, vakıflar, sendikalar, büyük eğitim kurumları ve benzeri şekilde sıralamak mümkündür. Burada ayırt edici özellik, yukarıda da sözü edildiği gibi kurumun toplumda kendine özgü bir yer edinmiş olmasıdır. Yani kurumun sahipleri, yöneticileri tanınmasa bile kendisinin toplumun büyük kesimi tarafından bilinmesi yeterli olacaktır.³⁵ Bu noktada Türk Eğitim Derneği, genel anlamda kurucularının veya başkanlarının tam olarak bilinmediği ama isim olarak günümüzde toplumun aşına olduğu bir kurumdur.

---

³³İlhan Tekeli, **Kurum Tarihi Yazımında Bir Aşama Olarak Emlak Bankası Tarihi**, Emlak Bankası Yayınları, İstanbul, 1999; Murat Güvenç, Oğuz Işık, **Emlak Bankası 1926-1998**, Emlak Bankası Yayınları, İstanbul, 1999, s.xi.

³⁴İzzet Öztoprak, **Atatürk Orman Çiftliğinin Tarihi, Atatürk'ün 125. Doğum Yıldönümü 'ne Armağan**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, Önsözden.

³⁵İlhan Tekeli, **Birlikte Yazılan ve Öğrenilen Bir Tarihe Doğru**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2007, s. 198.

Türk Eğitim Derneği, yönetim yapısı nedeniyle kuruluşundan günümüze kadar ülkedeki siyasi değişiklikler, kanun değişiklikleri veya ekonomik zorluklar nedeniyle tüzüğünü ve yapısını değiştirmiş; yaşamak ve ayakta kalmak için tedbirler almak zorunda kalmıştır. Bu tedbirler ise yönetimini zorlaştırmış olsa da farklı yapılara bürünerek gelişimine devam etmiştir. Bu bağlamda derneğin zaman içerisinde okul veya yurt yönetimlerinde, idare biçimleri değişikliğe uğramış ve tezimiz bu değişiklikler nedeniyle genişlemiştir. Özellikle şubeler ve okullar, 1960 yılından önce derneğin atadığı veya görev verdiği yöneticiler tarafından yönetilirken, 1960 yılından sonra derneğin okullarının yapısı “*Vakıf Koleji*” olarak yeniden yapılandırılmış ve vakıf tarafından yönetilmiştir. 2000 yıllarından sonra ise yeni açılan okullar, dernek ile eğitim kurumu açmak isteyen maddi durumu iyi vatandaşlar arasında yapılan “*Eğitim Öğretim İşbirliği Sözleşmesi*” çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu nedenle yerel kaynaklara ulaşmada ve sistemlerinin yazımında farklılıklar oluşturmuştur.

Tezimizin konusunun genişliği nedeniyle oldukça sade yazım tercih edilmiştir. Çünkü dernek çok farklı alanlarda çok farklı işler yapmıştır. Eşya piyangosu, defter satılması, bilim kurulları, haber bültenleri, demiryolu çalışanları çocuklarının eğitimi ve spor kulüpleri gibi birçok faaliyet içerisine girdiğinden çalışmalarının daha yalın anlatımla sınırlandırma gereği duyulmuştur. Derneğin bazı başkan ve yönetim kurulları derneği modern bir yapıya kavuşturmak için çok farklı çalışmalar yapmıştır. Bu başkan ve yönetim kurulları aslında ayrı bir konu başlığı olması gerekirken konu bütünlüğünü bozmamak için bu çalışmalar belirli dönem adı altında anlatılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi ile ilgili araştırma ve incelemelere bakıldığında, tezimizin başlığına yakın bir kaç çalışma vardır. Başlık açısından aynı konu olsa da tezlerde farklı bakış açıları sunulmuş olup hem Türk Maarif Cemiyeti hem de Türk Eğitim Derneği'nin çalışmalarını, okullarını, gelir kaynaklarını, yurtlarını, basım yayın faaliyetlerini birlikte değerlendirmemiştir. Gök'ün “*Türk Eğitim Derneği Tarihi*”³⁶ çalışması eğitim ana bilim dalı çerçevesinde ve Erkaya'nın “*Türk Maarif Cemiyeti*”³⁷ çalışması ise genel olarak dernek tarihi şeklinde incelenmiştir.

---

³⁶Tolga Gök, **Türk Eğitim Derneği Tarihi**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009.

³⁷Mehmet Erdal Erkaya, **Türk Maarif Cemiyeti**, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa, 2014.

Çalışmamız derneğin köklü bir sivil eğitim kurumu olması nedeniyle tüm çalışmalarını birleştirmeyi ve yapılan çalışmalardaki eksiklikleri tamamlamayı amaçlamıştır. Ayrıca tezimiz ülkenin genelinde gerçekleşen eğitim faaliyetleri ile diğer askeri, siyasi ve ekonomik faaliyetler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bununla birlikte derneğe bağlı kurum ve kuruluşların faaliyetleri de çalışmamıza eklenmiştir. Derneğin açtığı okulları, yurtları, izci ve spor kulüpleri, mezun dernekleri, verdiği bursları, vakıfları, öğrencilere sağladığı maddi destekleri, düşünce kuruluşunu, tarih çalışmalarını, basım yayın faaliyetlerini ve üniversitesini belge ve bilgiler ışığında aktarmaya özen gösterdik. Derneğin bilgi ve belgelerini incelediğimizde detaylar arasında çok farklı çalışmalarının saklı olduğu ve bu bilinmeyen çalışmaların tezimizde yer aldığını da söyleyebiliriz.

Tezimizin temel yaklaşım noktası dernek merkezi ile tüm taşra teşkilatını bilgi, belge ve bölge çalışmaları noktasında birleştirmek olmuştur. Bu genel yaklaşım yöntemi ile tüm belgelerin toplanarak tasnif edilmesi ile bir yol belirlenmiştir. Yalnız dernek kurulduğu günden beri çok çeşitli eğitim, öğretim, sportif, kültürel, ekonomik ve yönetsel faaliyetlerle uğraştığı için tüm başlıkları toplamak ve yazmak zaman almıştır. Dernek yıllar boyunca kendi çizgisini korurken değişen çevre ile beraber yeniliklere gitmiş ve standardizasyon problemi yaşamıştır. Örneğin okulların vakfa çevrilmesi veya öğrenci bursları gibi konular zaman içerisinde uygulama yönünden değişime uğramıştır. Tezimizde bu farklılık ve değişimler ortaya konmuş, detaylı incelenmiş ve yazılmıştır. Ayrıca saha araştırmaları içerisinde yer alan kurumlar, kültürel faaliyetler ve uygulamalarda değişen öğeler de ortaya çıkarılmıştır. Belgelere ve arşivlere baktığımızda başlıklar ve adlar değişse de derneğin bir çizgisi olmuş, bu yapıyı korumuştur. Hatta derneğin ayakta kalabilmesi adına yetiştirdiği mezun öğrencilerden de destek aldığı durumlar olmuştur. Bu noktada derneğin, günümüzde faaliyetlerini sürdüren kurum olması tezimizi ortaya çıkarırken dikkatli olmaya yöneltmiştir.

Dernek kurumlarının, şubelerinin ve diğer teşkilat birimlerinin ülke geneline yayılmış olması ve bazı birim ile kurumlarının zaman içerisinde faaliyetlerini sonlandırması,³⁸ derneğin arşivinin dağınıklığına sebep olmuştur. Bu duruma rağmen dernek merkezi yönetimi tez yazımı için gerekli yardımları yapmaya çalışmıştır.

---

³⁸Örneğin Maarif Cemiyeti Uşak Lisesi, 1951 yılında kapatılmış ve dernekle bir bağlantısı kalmamıştır. Buna benzer bir örnek vercek olursak Maarif Cemiyeti Mersin Lisesi 1947-1948 yıllarında kapanıp, devletin bir kurumu olarak çalışmalarına devam etmiştir.

Eksik kaynakları bulma adına derneğin genel merkezi dışındaki arşiv, belge ve bilgilere bakılmıştır. Dernek özellikle yönetim kurulu çalışma raporlarını, tutanaklarını, dergilerini ve e-yayınları tezimizin yazımı için tarafımıza sağlamıştır. Dernek basım yayın işlerine önem vermiş ve kuruluşundan itibaren her türlü yayın basmayı ana hedefi yapmıştır. Sadece kendi kurumu ile ilgili değil, eğitim ve Atatürk konularında ülke çocuklarına faydalı yayınlar ortaya koymuştur. Ayrıca derneğin bir dönem başkanlığını yapan Suat Ballar'ın kaleme aldığı “*Bir Atatürk Kurumu: Türk Eğitim Derneği*” adlı eseri büyük katkı sağlamıştır.

Milli Kütüphane arşivleri 1928-1980 yılları arası tüm kaynakları ile ilgili diğer kaynakları sağlamıştır. Özellikle yıllık raporlar ve kültürel faaliyetler çerçevesinde çıkarılan eserlerin örneklerini barındırmaktadır. Kültür Bakanlığı'na bağlı illerin devlet kütüphanelerinde ise tezimizin konusuyla alakalı yayını bulunamamıştır. Bulunanlar ise basım yayın işleri tarafından çeviri kitabı olan *Etiler* ve pedagoji serisi *Condorcet* olmuştur. Buna rağmen *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Kütüphanesi* nadir eserler anlamında tezimizin yazımına katkı yapmıştır. Özellikle TİTE kütüphanesinde bulunan ve derneğin kuruluşu ile ilgili bilgiler içeren Refet Ülgen'in “*Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*” eseri nadir bir eser olup çalışmamızın ana kaynaklarından biri olmuştur.

T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ise özellikle 1940-1950 yıllarında derneğin denetim ve soruşturmalarına ışık tutmuştur. Derneğin resmî kabul evrağı Bakanlar Kurulu'nun imzalı onay belgesi de burada bulunmuştur. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'nde adı geçen denetim raporları, onay belgesi ve diğer birkaç belge dışında herhangi bir belge bulunamamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ulus'taki binasının 1947 yılında yanması nedeniyle dernekle ilgili herhangi bir belgenin Bakanlıkta bulunmaması araştırmamızın arşivlerine ulaşmasını kısıtlamış ve tezimizin yazımındaki zorluklardan biri olarak karşımıza çıkmıştır. Ayrıca tezimiz adına belge eksikliklerine sebebi olmuş ve dernek tarihinin aydınlatılmasının önüne geçmiştir. Resmi belge ve bilgi anlamında Milli Eğitim Bakanlığı'nın arşivleri yerine T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri ve T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri kullanılmıştır. Bunun yanında kanun ve tüzükler için Türkiye Büyük Millet Meclisi arşivi ise tezimizin yazımında kolaylık sağlamıştır. Bazı nadir kaynaklar ise

müzayede veya bu tür organizasyonlardan satın alınmıştır. Örneğin 1931 yılında Derneğin basım yayın yoluyla öğrencilere basıp sattığı veya destek için dağıttığı “Defterler” müzayede yoluyla kazanılmıştır. Bunun yanında yine derneğin 1931 dernek tarafından yayınlanan “Dilek Bağı Mecmuası” 8, 9 ve 10. sayıları yine elde ettiğimiz çok nadir eser olmuştur. Bu derginin 1-7 sayılarına ulaşamamıştır. Ayrıca gazete ve tutanaklarda yer alan fakat derneğin milli ve dini bayramlarda çıkarmış olduğu “Bayram Gazetesi” ulaşamayan eser olmuştur.

Dernek bünyesinde son dönemlerde çok sayıda kurum açılmıştır. Bu kurumlar faaliyetlerini internet yoluyla duyurduğundan son dönemlerde derneğe bağlı okulların çalışmalarına sosyal medya ve internet ortamından erişilmiştir.

Dernek ülke içinde kurulmuş ve faaliyet göstermiş olduğundan tezimizde çok az yabancı kaynak kullanılmıştır. Bunun yanısıra yabancı tarihçi ve eğitimcilerin bu konuya dair yayını da bulunmamaktadır. Uluslararası anlamda dernek, satın aldığı *Bursa Kız Koleji*'ni Protestan mezhebi misyonerleri tarafından kurulan *Amerikan Board Heyeti*'nden alması münasebetiyle ilişki kurmuştur. Yalnız bu ilişki ile ilgili herhangi bir belgeye arşivlerde rastlanmamıştır. Ayrıca Amerika'da yaşayan Türklerin kurduğu ve burs yardımı yaptığı *Türk Eğitim Vakfı* (TEV) ve İsviçre'de yaşayan Türklerin kurduğu ve eğitim yardımı yaptığı *İsviçre Türk Eğitim Kuruluşu* (İSTEK) ile yabancı ülke bağlantıları sınırlı şekilde olmuştur. Dernek, 2008 yılındaki yeni tüzüğüne eklenen madde gereğince yurtdışı eğitim çalışmalarına başlamış ve bu tüzük maddesiyle dernek, 2012 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde çalışmalarına başlamıştır. Bu nedenle tezimizde, derneğin ülke dışında faaliyeti bulunmadığından herhangi bir çalışma konusu yoktur.

Bu çalışma toplam dört bölüm halinde yazılmıştır. Giriş bölümünde tezimiz ile ilgili genel bilgiler ve kavramlarına yer verilmiştir. Tezimizin ilk bölümünde dernek kurulmadan önce Osmanlı Devleti'nde eğitim alanındaki gelişmeleri ve eğitim cemiyetlerini içermektedir. Cumhuriyetin ilanı öncesi Özel Eğitim Kurumları ve Gayrimüslim Okulları, Milli Mücadele Dönemi eğitim faaliyetleri ve Maarif Kongresi önemli konular olmuştur. Cumhuriyetin ilanı sonrasında yeni kurulan devletin anayasal zeminde eğitim alanında önemli konularını oluşturan Tevhid-i Tedrisat, yenileşen ve değişen kurumları ve sayısal veri değişiklikleri, eğitim kurumları, yönetmelikleri, öğrenci ve öğretmen durumları ve konuyla ilgili önemli gelişmeler de yer almıştır. İkinci bölümde derneğin ilk kuruluş evresi olan ve 1928-

1946 yılları arası faaliyet gösteren Türk Maarif Cemiyeti'nin kurulma safhası, örgütlenmesi, nizamnâme çalışmaları, dönemsel faaliyetleri, gelir-gider işleri; üçüncü bölümde de Türk Maarif Cemiyeti'nin okulları, yurtları ve kültürel faaliyetleri incelenmiştir. Dördüncü bölümde 1946 yılında cemiyetten Türk Eğitim Derneği'ne dönüşmesi, dönemsel faaliyetleri, burs ve yardım işleri, kültürel faaliyetleri, TED vakıf okulları, TED kolejleri, yurt dışında açılan ilk koleji, TED üniversitesi, öğrenci yurtları, mezun dernekleri ve sportif faaliyetleri de yer almıştır. Çalışmamızla ilgili olarak dikkat çeken hususlardan bir tanesi, Cemiyetin derneğe dönüşümünde önemli derecede farklılıklar bulunmamasıdır. Aslında 1928 yılında kurulan Türk Maarif Cemiyeti ile 1946 yılında Türk Eğitim Derneği adı altında çalışmalarına devam eden bu iki kurum birbirinin devamı niteliğindedir. Hatta amaçları ve yapısı aynıdır diyebiliriz. Bu hususa ekleyeceğimiz önemli olgu; ülkede ve dünyada yaşanan ekonomik zorluklar, savaş ve askeri müdahaleler gibi önemli değişiklikler nedeniyle derneğin geçirdiği dönüşüm olmuştur. Bir bakıma derneğin dışında gelişen ve ülkede yaşanan olaylardan etkilenme süreci de diyebiliriz.

Türkiye Cumhuriyeti'ne ait *özerk eğitim cemiyeti*, günümüzde dikkate değer bir büyüme gerçekleştirmiş ve özel okullar bağlamında öncü ve köklü bir kuruluş niteliği taşımaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne bağlı olan bu kurum yürürlükte olan tüm kanun, tüzük, yönetmelik ve uygulamaları kurumlarında birebir uygulamıştır. Ana amacı Türk çocuklarına eğitim desteği sağlamak olan bu kurum, siyasi anlamda herhangi bir siyasal görüşü benimsememiş, Atatürk İlke ve İnkilâplarına bağlı kalmayı günümüze kadar sürdürmüştür. Ülkenin kakınması amacı ile çalışmalarına devam etmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYETİN İLANI ÖNCESİ ve SONRASI EĞİTİM ALANINDAKİ GELİŞMELER

1.1. Cumhuriyet Öncesi Eğitim Sistemine Bir Bakış

Osmanlı tarih yazımında genellikle klasik dönem kurumları mükemmel olarak görülmüş, daha sonraki yıllardaki gelişmeler bir bozulma olarak yorumlanmıştır. Bu devletin uzun ömürlü olması ve çok uzun dönemli bir değişim olarak ele alındığında, bozulma sorunsalından daha çok değişim süreci olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, eğitim kurumlarına bir bozulma sorunsalı içinde yaklaşılmamalıdır. Buna karşılık bu kurumların değişmeye açıklığı, kendilerini yeniden üretirken bir değişim gösterip göstermediği araştırılmakta ve bu değişimin dış ve iç dinamikleriyle değişim gösteren toplumun gereksinmelerine cevap vermekte yeterli olup olmadığı sorgulanmaktadır. Başka bir deyişle kurumlar toplumsal değişmeye uyum sağlama ve bu değişmeyi etkileme kapasiteleri bakımından değerlendirilmeye çalışılmalıdır.³⁹

Osmanlı Devleti'nde değişim hareketleri 18. yüzyılda başlamış, III. Selim ve II. Mahmut dönemleri özellikle eğitim kurumları anlamında değişimin habercisi olmuştur. III. Selim devletin eğitim öğretim alanında Medrese ve askeri anlamda Yeniçeri Ocağı gibi bazı kurumların geri kaldığını düşünmüş, bu nedenle yeniliklerin gerçekleşmesi için bazı çalışmalar yapmıştır. Bu duruma 1773 yılında *Mühendishane-i Bahri Hümayun* ve 1794 yılında *Mühendishane-i Berri Hümayun'un* kurulması örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca adı geçen bu kurumlara yabancı uzmanlar getirilerek, mühendishanelerin teknik eğitiminin geliştirmesi de sağlanmıştır.⁴⁰

II. Mahmut döneminde de eğitime büyük önem verilmiştir. Özellikle 1824 yılında bir fermanla, "*İlköğretim her yurttaş için zorunlu hale getirildiği, okuma yazma öğrenimiyle birlikte dini bilgilerin de öğrenilmesi gerektiği*" ilan edilmiştir.⁴¹ Bu dönemde özellikle sıbyan okullarını bitiren öğrenciler için günümüzdeki

---

³⁹Tekeli, İlkin, a.g.e., s. 2.

⁴⁰Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi: Nizamı Cedit ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*, Türk Tarih Kurumu, C. 5, Ankara, 2011, s.67-68.

⁴¹Enver Ziya Karal, "*Mahmud II*", *İslam Ansiklopedisi*, C. 7, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2011, s. 67-68.

ortaokullara benzeyen *Rüştiyeler*,⁴² sivil devlet memuru yetiştirilmesi için *Mekteb-i Maarif-i Adliye*, memur adaylarına yanlışsız yazı yazmayı öğretmek için *Mekteb-i Ulum-i Edebiyye*, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması sonrasında subay ihtiyacını karşılamak için 1826 yılında *Mekteb-i Harbiye*, tıp ihtiyacı için 1827 yılında *Tıphane-i Amire* ve 1828 yılında *Cerrahhane*, Ordu'nun ihtiyaçları için *Mehterhane* ile beraber 1834 yılında *Muzıka-i Hümayun Mektebi*, 1839 yılında *Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane*, kurulmuştur. Bunların yanında 1831 yılında Osmanlı Devleti'nin ilk resmi gazetesi olan *Takvim-i Vekayi* yayımlanmaya başlamıştır.⁴³ 1838 tarihli *Meclis-i Umur-u Nafia*'nin açılması yine bu dönemde gerçekleşen önemli olaylardan biri olmuştur. Bu Meclis çalışmaları sonucunda; kurumların eğitim ve öğretim düzeninde eksikliklerin giderilmesi, öğrencilerin sınıflara ayrılması, birinci sınıflarda çocuklara yalnız okuma öğretilmesi, ikinci kademe çocuklarına Türkçe öğretilmesi ve ikinci kademedен mezun olan öğrencilerin yüksek dereceli okullara gidebilmesi kararlaştırılmıştır.⁴⁴ Meclis-i Umur-u Nafia, sivil eğitim anlamında düzenlemeleri barındıran bir yapıyla hareket etmiştir.

Osmanlı Devleti'nde yeni açılacak okullara düzen vermek amacıyla 1845 yılında açılan *Meclis-i Muvakkat*⁴⁵ ise bu konudaki çalışmaları hızlandırmıştır. Sultan Abdülmecit'in 1845 yılında Yüksek Şura açış nutkunda özetle söylediği “*din bilimlerinin yanı sıra yararlı bilimleri yayarak cahilliği kaldırma*” düşüncesi ile 1846 yılında *Meclis-i Maarif-i Umumiye* kurulmuştur.⁴⁶ Meclis-i Maarif-i Umumiye 1847 yılında Bakanlık olmuş ve bağımsız bir Maarif Nezareti'nin açılması ile bu konunun ulemaya ait yetki alanından çıkartılması kesinleşmiştir.⁴⁷ “Mekatib-i Umumiye Nezareti” adı altında görev yapan bakanlık, 1857 yılında *Maarif-i Umumiye Nezareti* adını almış ve eğitim alanında çalışmalarına devam etmiştir.⁴⁸

Mayıs 1864 tarihinde biri İslam'a ait bütün kitapları tahkik ve tetkik eden, *Mekatib-i Müslime*; diğeri üyeleri çeşitli cemaatlere bağlı tüm tebaa çocuklarının

⁴²Sıbyan okullarından sonra öğrencilerin gittikleri ortaokul derecesinde olan eğitim kurumu. Bkz. **Türkçe Sözlük**, C. 2, s. 1232.

⁴³Kırpık, a.g.e.,s. 178-183.

⁴⁴Reşat Özalp; Aydoğan Ataunal, **Türk Milli Eğitiminde Düzenleme Teşkilatı: Talim Terbiye Kurulu, Milli Eğitim Şurası**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1977, s. 4.

⁴⁵Uğur Ünal, **İkinci Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Rüştiyeleri (1897-1907)**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008, s. 2.

⁴⁶Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, (Yay. Haz.) Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013, s. 230.

⁴⁷Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Arkadaş Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 159.

⁴⁸Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi: Başlangıcından 1982'ye Kadar**, Ankara Üniversitesi BYYO Basımevi, Ankara, 1982, s. 126-200.

eğitim işlerini yürüten *Mekatib-i Rüştiye ve Aliyye Komisyonu* adlarında iki şubeli *Maarif-i Umumiye Heyeti* oluşturulmuştur.⁴⁹ 1867'ye kadar rüştiyelere yalnız Müslüman öğrenciler alınırken, bu yıldan itibaren Türkçe imtihan şartı ile Gayrimüslim öğrenciler de alınmaya başlanmıştır.⁵⁰

Sultan Abdülaziz döneminde yürürlüğe giren 1869 tarihli *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi*⁵¹ ise batı tarzı eğitim program ve sistemleri örnek alınarak hazırlanmıştır. Bu nizamnameye göre sistem ilk, orta ve yükseköğretim kurumları olarak kademelendirilmiştir.⁵² Osmanlı coğrafyasındaki sıbyan mekteplerinin sayısı 35-40 bine çıkartılarak masrafları tamamen halka bırakılmıştır. Ülkenin her bölgesine açılacak ve sayısı artırılacak olan rüşdiye ve idâdiyelerin masraflarının 1/4'ünün devlet hazinesinden, geri kalanının ise ahaliden karşılanması kararlaştırılmıştır. Bununla beraber açılacak okulların öğretmen ihtiyacı için "Dârümuallimler"ın kurulması düşünölmüştür. Dârülfünûn'un da açılmak üzere olması ve Dârülfünûn derslerinin bir nizama sokulması için ayrıca yeni Dârümuallimler kurulması planlanmıştır. İlköğretimin zorunlu hale getirilmesi, açılacak imtihanları kazanıp devlet hizmetine girenlerin askerlik hizmetinden muaf tutulmaları, Gayrimüslim çocuklarının dinî derslerinin kendi din görevlileri tarafından verilmesi, ilim ve fenne dair gerekli görölen yabancı dildeki kitapların Türkçeye tercüme ettirilmesi hususları da bu nizamname içinde yer almıştır.⁵³ Bu nizamname ile Osmanlı eğitim sistemine uzun yıllar yön verecek bir sistem oluşturulmuştur.⁵⁴

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde özel okulların durumu ile ilgili bilgiler de yer almaktadır. *Mekatib-i Hususiye* adı ile adlandırılan bu okullar, Müslüman, Gayrimüslim ve yabancıların açtıkları okullar olarak belirtilmiştir.⁵⁵

---

⁴⁹1316 Devlet Salnamesi, s. 16; Ünal, a.g.e., s. 2.

⁵⁰Bayram Kodaman, *Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1980, s. 93.

⁵¹Osmanlı maarifinin temeli sayılan nizamnamesidir.

⁵²Bu nizamnameye göre İlköğretim kurumları, dörder yıllık sıbyan ve rüştiyeler orta öğretim kurumları, üç yıllık idadi ve beş yılı iptidai, 5 yılı kolej sınıflarından oluşan sultanilerden oluşmaktaydı. (Düstur, Birinci Tertip II, İstanbul, 1289, s 184-219). Ayrıca Bkz. Mehmet Okur, "Milli Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları", *Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Bildirisi*, s. 1-20.

⁵³Başbakanlık Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, *Osmanlı Eğitiminde Modernleşme*, İstanbul, 2014, Kutu No: 134, s. 100.

⁵⁴Tekeli, İlkin, a.g.e., s. 67.

⁵⁵Kodaman, a.g.e., s. 25.

1876'da ilan edilen Kanun-i Esasi ile de bütün Osmanlı vatandaşları için eğitimin birinci kademesi zorunlu hale getirilmiştir.⁵⁶ Nitekim Avrupa ülkelerinde de aynı tarihlerde ilköğretim mecburiyeti anayasa metinlerine girmiştir.⁵⁷ Fakat nizamname ile gelen bu yenilikler hemen uygulamaya geçememiştir. Ancak bu yeni kararların ve düzenlemelerin uygulanması Sultan II. Abdülhamit'in eğitim reformuna karar vermesi ile mümkün olmuştur. Nitekim Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve Kanun-i Esasi'de belirtilen zorunlu eğitimin hayata geçirilmesi için Hicaz dışında bütün vilayetlerde hemen maarif müdürlükleri kurulmuş ve hepsi bir maarif müfettişinin emri altına girmiştir. Maarif teşkilatındaki bu son bürokratik yapılanma, modern eğitim alanında önemli bir ilerleme olmuştur.⁵⁸ Maarif Nezareti bünyesinde, her öğretim derecesi için genel müdürlükler ve müfettişlikler meydana getirilmiş, her vilayet merkezinde birer maarif müdürlüğü ve meclisi oluşturulmuştur. Sancak ve kazalarda ise Maarif Meclisi şubeleri açılmış, Rüştiye ve İdadi müdürlükleri tesis edilmiş ve bu teşkilat sayesinde taşraya, ilk ve ortaöğretim müesseseleri ve öğretmen okulları bu dönemde götürülmüştür. 1879 yılında ise Maarif Merkez Teşkilatı'nın esası belirlenmiştir.⁵⁹

Sadrazam Sait Paşa'ya göre eğitim reformu diğer tüm gelişmelerin önündeki en önemli şart olmuş ve Abdülhamit rejimi, ilk ve en büyük atılımı bu alanda yapmıştır.⁶⁰ Sultan II. Abdülhamit döneminde 1900 yılına gelindiğinde 21.130 iptidai okulunda 900.000 ve 619 Rüştiye'de ise 40.000 kadar öğrencinin eğitim aldığı görülmektedir. Bu Rüştiyelerin 74'ü o dönemde kızlara aittir. Yine bu dönemde 109 idadi ve bu idadilerde 20.000 kadar öğrenci eğitime devam etmiştir.⁶¹

Bu dönemde meslek alanlarında 1882 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi, 1883 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebi, memurlara yabancı dil öğretmek için Lisan

---

⁵⁶Suna Kili, A. Şeref Gözübüyük, **Türk Anayasa Metinleri, Sened-i İttifaktan Günümüze**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2000, s. 55; Kodaman, **a.g.e.**, s. 28.

⁵⁷Kodaman, **a.g.e.**, s. 67; "Osmanlı efradının kaffesince tahsil-i maarifin birinci mertebesi mecburi olacak ve bunun derecatı nizam-ı mahsus ile tayin kılınacaktır." Faik Reşit Unat, **Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1964, s. 39.

⁵⁸Kemal H. Karpat, **İslam'ın Siyasallaşması**, Çev: Şiar Yalçın, Timaş Yayınları, İstanbul, 2004, s. 180.

⁵⁹II. Abdülhamit döneminde ilköğretime büyük önem verilmişti. O'nun ilköğretim siyaseti, okulların yaptırılması ve genel eğitim hizmetlerinin halka götürülmesi konusunda önceliğin Müslüman nüfusun yoğun olduğu bölgelere verilmesiydi. Müslüman kız çocukları bu öncelikten yararlanmasında düşünlüştür. Bkz. Yasemin Tümer Erdem, **II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyete Kızların Eğitimi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2013, s. 100; Kodaman, **a.g.e.**, s. 164.

⁶⁰Lewis, **a.g.e.**, s. 246.

⁶¹Erdem, **II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyete Kızların Eğitimi**, s. 167, 203.

Mektebi,⁶² 1884 yılında Müslüman halkın ticarete yönelmesini sağlamak amacıyla Ticaret Mektebi,⁶³ 1886 yılında sivil gemicilik için Tüccar Kaptanları Mektebi, 1887 yılında Fenni Resim ve Mimari Mektebi, bağ hastalıklarını önlemek ve bağcılığı geliştirmek için Bağ ve Aşı Ameliyat Mektebi, Ameli Ziraat Mektebi, 1889 yılında polislere hukuki bilgiler kazandırmak için Polis Derşanesi, 1892 yılında çiçek hastalığına karşı Çiçek Memurları Mektebi, gümrük işlerini düzenlemek için Gümrük Memurları Mektebi, amacı bakımından Enderun’u andıran Aşiret Mektebi, 1896 yılında Ankara Numune Mektebi, tiftik keçilerinin bakım ve ıslahını sağlamak için Çoban Mektebi,⁶⁴ 1903 yılında kimsesiz Müslüman çocukları için Çocuk Esirgeme Kurumlarına benzer Dar’ül-hayr-ı Ali⁶⁵ açılmıştır.

1.1.1. Osmanlı Devleti’nde Eğitim Cemiyetleri

İlk örnekleri 17. yüzyılda görülen *bilimsel topluluklar*, bilimin ve bilimsel çabaların sevdirmesi ile 18 yüzyılda Batı’da; 19. yüzyılın ikinci yarısında ise Osmanlı’da etkili olmuştur. Ancak bu etki Batı ile Osmanlı arasında bir mahiyet (nitelik) farkına sahiptir. Bu farkın bilinmesi ise söz konusu topluluklardaki *eğitim* ve *bilim* anlayışının hangi düzeyde ve nasıl ortaya çıktığının bilinmesine büyük ölçüde bağlı olmuştur. Kuşkusuz işaret edilen anlayışın kaynağının bütünüyle bilimsel topluluklar ve onların etkinlikleriyle sınırlı olduğunu söylemek ülke genelinde modern bilim ve eğitimin kendine özgü serüvenini yok saymak anlamına gelecektir. O nedenle bilimin Osmanlı’da Batılı standartlar içinde algılanmaya başlanan bu yeni görüntüsünün sadece bir sonuç olduğu düşünüldüğünde; bunun kültürel arka plânının paşa konakları, konferanslar (Dar’ul-Fünûn dersleri ve Mekteb-i Sultanî gece dersleri), hatta kıraathane ve kitapçı dükkânları gibi bazı mekânlarda sürdürülen aydın etkileşimleri şeklinde görece bir tabanı olduğu düşünülebilir.⁶⁶ Bu gelişmeler aslında, bu olgunun kıvılcımları olmuştur.

Eğitim alanında ilk cemiyetleşme hareketleri II. Mahmut döneminde başlamıştır. Osmanlı Devleti’nin Tanzimat öncesindeki cemiyet hareketleri adına

⁶²Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, s. 238.

⁶³Oktay Güvemli, **İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Tarihi**, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 325.

⁶⁴Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, s. 238-240.

⁶⁵Cemil Öztürk, “Osmanlıda Bir Mesleki Eğitim ve Çocuk Esirgeme Kurumu: Darülhayr-ı Ali”, **Milli Eğitim Dergisi**, C. 19, S. 50, 1999, s. 76-84.

⁶⁶İsmail Doğan, “Osmanlı Bilimsel Topluluklarının Türkiye’deki Bilim Eğitimine Katkıları”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1993, s. 131-132.

eski Londra Sefiri İsmail Ferruh Efendi, tabip ve vakanüvis Şanizade Ataullah Efendi, Melekpaşazade Abdülkadir Efendi ve Kethüdazade Mehmet Arif Efendi'nin konaklarında haftada iki gün yaptıkları bilimsel toplantılardan cemiyetleşme adına söz etmek gerekli olmuştur. Bu resmi olmayan faaliyet daha sonra tarihçiler tarafından *Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi* olarak adlandırılmıştır. Bu grupta geleneksel Osmanlı kurumlarında doğu bilimleri öğrenerek yetişen, birkaç yabancı dil bilen ve batıdaki bilimsel gelişmelere açık olan kişilerin önemli bir odak oluşturduğu anlaşılmaktadır.⁶⁷ “19. yüzyılın ilk yarısında İstanbul’da daha çok fenni ve edebi konularda faaliyet gösteren ilmi topluluk”⁶⁸ olarak karşımıza çıkan cemiyet, İslâm ve Batı kültürü arasında bir sentez oluşturma düşüncesinde hareket etmiş olmasına rağmen günümüzdeki gibi derneklerden sayılamaz. Ancak bu beraberliğin, müşterek hareketin ve teşkilatlanma zihniyetinin varlığından doğduğunu gösteren pek çok belirtinin bulunması bunun Osmanlı Devleti’ndeki kişiler tarafından atılan ilk cemiyet adımı olabileceğini düşündürmüştür.⁶⁹ Genel anlamda bu tür çalışmalara katılan Bektaşî topluluğunu cemiyet olarak adlandıran ise Cevdet Tarihi’dir. Cevdet Tarihi’nde “*Beşiktaş tarafında bir Cemiyet-i İlmiye olup*”⁷⁰ tabirini kullanılmıştır. Beşiktaş İlmiye Cemiyeti, yeniçerilerin yok edilişi olayından faydalanarak “ilerici düşünüy Bektaşilik, materyalizm, Voltairecilik, dinsizlik ve Batı dil ve bilimleri ile ilgilenme gibi suçlarla damgalayanların baskısı” ile dağıtılmıştır.⁷¹ Yalnız bu cemiyet oluşum anlamında ölmemiştir. Daha sonraları Tahsin, Şinasi ve Münif Paşa gibi isimler zamanında yeniden düşüncelerde kendini gösterecektir.⁷²

Sultan II. Mahmut döneminde cemiyet anlamında önemli gelişmelerden birisi de *Tercüme Odası* olmuştur. 1829 yılında gerçekleşen Yunan isyanından sonra oluşan güvensizlik ortamı, II. Mahmut’u Müslüman tercümanlar yetiştirmeye itmiştir.⁷³ Bu nedenle yabancı devletlerle resmi yazışmaları yürütmek amacıyla 1833 yılında Bab-ı Ali’de açılan Tercüme Odası’nda yabancı dil bilen devlet memuru

⁶⁷Ekmeleddin İnsanoğlu, “19. Asrın Başlarında -Tanzimat Öncesi-Kültür ve Eğitim Hayatı ve Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi Olarak Bilinen Ulema Grubunun Buradaki Yeri, Osmanlı İlmi ve Mesleki Cemiyetleri”, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1987, s. 43-74; Tekeli, İlkin, **a.g.e.**, s. 63

⁶⁸İslam Ansiklopedisi, C. 5, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 552.

⁶⁹Ekmeleddin İnsanoğlu, “Modernleşme süreci içinde Osmanlı Devletinde İlmi ve Mesleki Cemiyetleşme Hareketlerine Genel Bir Bakış: Osmanlı İlmi ve Mesleki Cemiyetleri”, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1987, s. 1-31.

⁷⁰Mahmut Cevat, **Maarif-i Umumiye Nezareti Tarihçe-yi Tekilat ve İcraatı**, (Yay. Haz.) Taceddin Kayaoğlu, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2001, s. 62-63.

⁷¹Berkes, **a.g.e.**, s. 269.

⁷²Aynı yer.

⁷³Cahit Bilim, “Tercüme Odaları”, **OTAM**, Ankara, Haziran 1990, s. 29-43.

yetiştirilmesi amaçlanmıştır.⁷⁴ Tercüme Odası çalışmalarını 1871 yılına kadar devam ettirmiş ve sonrasında Hariciye Vekâleti'nce yapılan bir düzenleme ile büro haline dönüştürülmüştür. Büro haline gelene kadar özel bir eğitim faaliyeti yürüten bu oda, her ne kadar cemiyet olmasa da özel eğitim kurumuna benzer şekilde faaliyet göstermiştir.

Tanzimat dönemi, Abdülmecit'in 1839 yılında tahta çıkması ve Avrupalı Devletlerin baskısı ile beraber Reşit Paşa'nın etkisiyle *Tanzimat Fermanı* veya *Gülhane Hattı Hümayunu* adı ile anılan fermanın yayımlanmasıyla başlamıştır. Bu ferman siyasi ve kültürel anlamda bazı yeniliklerin habercisi olmuştur. 1856 yılında Islahat Fermanı ile devam eden süreç, Abdülaziz'in tahta çıkması ile devam etmiş ve 1876 yılında Birinci Meşrutiyet'in ilanından sonra sona ermiştir.⁷⁵ Bu dönem içerisinde eğitimde yeniliklere devam edilmiştir.

Sultan Abdülmecit, 1845 yılında Bab-ı Ali'de Sadrazam'a, “*Eğitim din işlerinde olduğu kadar dünya işlerinde de cahilliğin kaldırılmasına bağlı olduğundan, ilim, fen ve sanat öğretimini sağlayan okulların kurulmasını ön plana alınacak işlerden sayıyorum.*” şeklindeki sözleri sonrasında bir komisyon kurulması gündeme gelmiştir. Yaşanan bu gelişmeleri takiben 1846 yılında “*Meclis-i Daimi-i Maarif-i Umumiye*” kurulmuştur.⁷⁶ 1847 yılında Ziraat Mektebi, 1859 yılında idari kademelerde görev yapacak Mülkiye Mektebi,⁷⁷ kız öğrenciler için *rüştiye*⁷⁸ ve Baytar Mektebi açılmıştır.⁷⁹ 1860 yılında Orman ve Telgraf Mektebi de kurulmuştur.⁸⁰

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat sonrasında yaşanan yenilikler eğitim anlamında da cemiyetleşmeye kapı açmıştır. Bu süreçte askeri okul ve eğitim

⁷⁴Justin Mc Carthy, **The Ottoman Turks An Introductory History to 1923**, Longman, London, 1997, s. 295; Ayrıca Bkz. Kırpık, **a.g.e.**, s. 183; “Burada yapılan Fransızca tercümelemler, aynı zamanda Fransız edebiyatına ilgiyi artırmıştır. Böylelikle Divan edebiyatından Tanzimat edebiyatına geçiş bu oda sayesinde olmuştur.” Bkz. Berkes, **a.g.e.**, s. 199.

⁷⁵Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2013, s. 157.

⁷⁶Karal, **Osmanlı Tarihi: Nizamı Cedit ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)**, s. 181-183.

⁷⁷“Günümüzde Siyasal Bilgiler Fakültesinin temeli olan Mülkiye Mektebi son dönemlerinde Türkiye’de modernleşme ve batılılaşma hareketlerinin öncülerinden olmuştur.” Bkz. Kırpık, **a.g.e.**, s. 186-187.

⁷⁸Ünal, **İkinci Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Rüştiyeleri (1897-1907)**, s. 2.

⁷⁹Aynı yer.

⁸⁰İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 212-213.

dışında; sivil eğitim de ön plana çıkmış ve yenilikler yaşanmıştır. Bu alanda sivil inisiyatifte dayalı cemiyetler kurulmuştur.⁸¹

Günümüzdeki anlamıyla cemiyet kelimesi ilk kez *Encümen-i Daniş*'in açılış nutkunda kullanılmıştır.⁸² Tanzimat Fermanı'nın 1839 yılında ilân edilmesinden sonra *Encümen-i Daniş* ilk olarak 1845'te Meclis-i Maarif'te teklif edilmiş ve 1851 yılında padişah iradesiyle resmîyet kazanmıştır. Lewis, Encümen-i Daniş'i *Bilgi Derneği*,⁸³ Berkes ise *maarif ve eğitimi* birleştirme çabası⁸⁴ olarak tanımlamıştır. Encümen, Bilimler Akademisi⁸⁵ benzeri olarak kurulmak istenmiştir. Bu cemiyetin görevi ise batıdaki ilmi çalışmaları ve yenilikleri takip etmek, eğitim kültür alanında fikirler üretip yeni eserler yazmak ayrıca Darülfünun'a ve okullara ait ders kitaplarını hazırlamak olarak belirlenmiştir.⁸⁶ Üyelerin kişisel donanımına bakıldığında, onların bilim üretmekten uzak fakat az da olsa bilimleri tercüme edecek yeteneklere sahip insanlardan oluştuğu hükmüne varılabilir. Zaten Nizamnamesi'nde de üyelerin bir dil bilmeleri ya da kitap yazacak derecede Türkçeye hâkim olmalarının yeterli görülmesi, Encümen'in önemli ve birincil işlevlerinden birinin çeviri olduğunu ortaya koymaktadır. Bilim insanı olup olmadığına bakılmaksızın devletin ileri gelenlerinin çoğu buraya üye yapılmıştır.⁸⁷ Encümen-i Daniş'in çalışmaları arasında Cevdet Paşa tarafından kaleme alınan ve sonrasında yayınlanan *Tarih-i Cevdet*,⁸⁸ İbni Haldun'un *Mukaddime* tercümesi, Fuat ile Cevdet Paşa'nın kaleme aldıkları

---

⁸¹1908 Cemiyetler Kanunu çıkarılmadan önce kurulan cemiyetler; Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi (1820), Encümen-i Daniş (1851), Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane (1856), Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye (1861), Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye (1864), Cemiyet-i İlmiye (1879). Bkz. İsmail Doğan, **Tanzimat'ın İki Ucu: Münif Paşa ve Ali Suavi (Sosyo-Pedagojik Bir Karşılaştırma)**, İz Yayınları, İstanbul, 1991, s. 208-214.

⁸²"*Encümen-i Daniş namı ile bizim gibi âcizlerin oluşturduğu işbu cemiyetin in'ikad (kurulma, toplanma) ve küşadı hususuna mücade-i seniyye bidiriğ buyurulmuştur*" cümlesinde ifadesini bulan bu kullanımın Türkiye'de *cemiyet* adıyla tanımlanan ilk bilimsel kuruluş olarak *Encümen-i Daniş*'in niteliklerine uygun düştüğü ileri sürülmektedir. Bkz. İhsanoğlu, **a.g.e.**, s. 6.

⁸³Lewis, **a.g.e.**, s. 589.

⁸⁴Berkes, **a.g.e.**, s. 235.

⁸⁵Aslında *Academie Française* modelini örnek almıştır. Kırk Türk üye dışında Hammer, Bianchi ve Redhouse gibi şarkiyatçı üye de bünyesinde çalışmıştır. Bkz. Lewis, **a.g.e.**, s. 589-590.

⁸⁶İsmail Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, C. 4, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1955, s. 139-140; Ayrıca Bkz. Kırpık, **a.g.e.**, s. 186.

⁸⁷Tanpınar'a göre de üyelerin aktif olan kısmına bakıldığı zaman, Encümen'in yeni kitap yazmaktan çok çeviri amaçlı kurulmuş olduğu görülür. Encümen-i Daniş, daha kuruluş aşamasında birtakım sorunları içerisinde taşımıştır. A. Hamdi Tanpınar, **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2002, s. 144.

⁸⁸"Encümen-i Daniş, bilimler ve dil- edebiyat alanında büyük, başarılı yapıtlar meydana getirmişse de en büyük katkısı Cevdet Paşa'nın yazmaya memur edildiği tarih olmuştur. Osmanlı Devletinin yenileşme çabalarının Lale Devrinden yeniçeriliğin kaldırılmasına kadar olan dönemini şaşılacak bir hız ve bilgiyi 12 cilt olarak yazmıştır." Bkz. Berkes, **a.g.e.**, s. 235.

gamer kurallarından oluşan *Kavaid-i Osmaniye* gibi çalışmalar gösterilebilir.⁸⁹ Fakat Osmanlı bürokratları arasındaki çekişme Cemiyetin işlevini yitirmesine sebep olmuş ve cemiyet 12 yıl hizmet verdikten sonra 1861 yılında kapanmıştır.⁹⁰

Cemiyetleşme adına Abdülmecit döneminde yaşanan ikinci gelişme Kırım Savaşı sırasında İstanbul'da bulunan İngiliz, Fransız, İtalyan vb. yabancı hekimler, 1856'da bir tıp cemiyeti olan *Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane*'yi kurmuştur. Cemiyet resmi dil olarak Fransızca'yı benimsemiştir. Her hafta toplanan cemiyet üyeleri, Osmanlı cephesindeki hastalıklar ile ülkenin sağlık sorunlarıyla ilgilenmiş ve 1857'de *Gazette Medicale d'Orient* dergisini çıkarmaya başlamışlardır.⁹¹

Sultan Abdülmecit'ten sonra 1861 yılında tahta geçen Sultan Abdülaziz, eğitim anlamında birçok yeniliğe imza atmıştır. Bu dönemde göze çarpan gelişme 1869 yılında çıkarılan *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi*⁹² olmuştur. Bu dönemde *Galatasaray Sultanisi* ve fakir öğrenciler için kurulan *Darüşşafaka* önemli kurumlar olarak karşımıza çıkmıştır. Bu dönem içerisinde 1860 yılında sanayi ihtiyacı için İslahaneler ve Sanat Mektepleri açılmıştır. 1862 yılında *Darülfünun*'un temeli atılmış ve bu yüksekokul bir yıl sonra yeni binasında derslere başlamıştır. Meslek okulları kapsamında; 1862 yılında Mahreci Aklam, 1864 yılında Lisan Mektebi ve 1865 yılında Mülkiye Mühendis Mektebi kurulmuştur. 1866 yılında Mekteb-i Mülkiye Tıbbiye, 1868 yılında Sanayi Mektebi, 1870 yılında Kaptan ve Çarkçı Mektebi ve *Darülmuaallimat*, 1876 yılında Eczacı Mektebi adları ile eğitim kurumları açılmıştır. Sultan Abdülaziz döneminde bu çalışmaların dışında Türkçenin sadeleştirilmesi ve Türkçenin bir ilim dili haline gelmesi için çalışmalar da yapılmıştır.⁹³

Sultan Abdülaziz devrinde cemiyetleşme adına 1861 yılında Encümeni Daniş'in kapanmasından sonra, *Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye* 1861-1867 yılları arasında yeni bir cemiyet olarak faaliyete geçmiştir. Cemiyetin esas lideri Münif

⁸⁹Emel Koç, "Türkiye'de Felsefe Dilinin Gelişimi ve Çeviri Faaliyetlerine Genel Bir Bakış", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2009, S. 20, s. 110.

⁹⁰Ahmet Karaçavuş, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Bilim Cemiyetleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi) Ankara, 2006, s. 120.

⁹¹1925 yılından sonra ise Cemiyet, *Türk Tıp Derneği* adı altında devam etmiştir. 2006 yılında ise 140. yıl dönümünü kutlamıştır. Bkz. Tekeli, İlkin, *a.g.e.*, s. 74.

⁹²198 maddelik bu nizamname eğitim niteliinde devrim niteliinde olmuştur. Medreselerden Darülfünan'a kadar her türlü iş ve işlemler için kanun yapılmıştır. Bkz. Uğur Ünal, *Osmanlı Eğitiminde Modernleşme*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No:134, İstanbul, 2014, s. 100-124.

⁹³Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi: Islahat Fermanı Devri (1861-1876)*, C. 7, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 193-216.

Paşa, Encümen-i Daniş döneminde Cevdet Paşa ile görüş ayrılığı yaşayınca *Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye*'yi kurmuştur.⁹⁴ Bu cemiyet, “Batı bilim ve kültürünü yaymak amacıyla kurulan ilk özel cemiyetlerden” birisi olmuştur.⁹⁵ Cemiyetin yayın organı olan ve Münif Paşa'nın yönetimi altında çıkan “*Mecmua-i Fünun'da*⁹⁶ fen, felsefe, mantık, tarih, dil, hukuk, ekonomi gibi farklı konulardaki yayınların yanı sıra,⁹⁷ Münif Paşa'ya ait telif ve tercüme” bulunmakta ve böylece “Türk aydınları Batıdaki düşüncelerden haberdar edilmeye çalışılmıştır.” Cemiyet, Çiçek pazarında açtığı kıraathanede⁹⁸ “Türkçe, Fransızca, İngilizce, Ermenice, Rumca, Arapça ve Farsça süreli yayınlarla birlikte Doğu ve Batı dillerinde bin ciltlik bir kitaplık bulundurarak dönemi için önemli bir kültür hizmetinde bulunmuştur.”⁹⁹ 1867 yılında ise Cemiyetin varlığını yitirdiği görülmektedir.

Bu dönemde cemiyet olgusu anlamında ikinci gelişme *Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye*'dir. Tıp eğitiminin Türkçeleştirilmesini, bu yolla da Türk doktorlarının sayısını artırmayı amaçlayan doktorlar, önce gayri resmi olarak toplantılar yapmış ve bu toplantıların arkasından 1865¹⁰⁰ yılında *Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye*'yi kurmuşlardır. Bu cemiyet daha sonra Türkçe tıp terimlerinin geliştirilmesinde önemli işlevler yüklenmiştir. Cemiyet, 1867 yılında bir nizamname yayınlamıştır. Bu nizamnamede belirtilen usullere göre, Cemiyet'in tıp kitapları bir cetvel halinde bastırılacak ve burada müellif ve mütercim isimleriyle, her kitabın sayfa adedi ve

⁹⁴Aynı yer.

⁹⁵Osman Kafadar, **Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma**, Vadi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 126.

⁹⁶Mecmua-ı Fünun Osmanlı Devleti'nde yayınlanan ilk bilim dergisidir. 47 sayı olarak 1867'ye kadar 300'er sayı olarak basılmıştır. Bkz. Tekeli, İlkin, **a.g.e.**, s. 63-64; Koç'a göre; “*Mecmua-i Fünun, kendi dönemi için adeta XVIII. yüzyılda da Büyük Fransız Ansiklopedisinin (Grande Ancylopedie) Fransa'daki rolünü oynamıştır.*” Koç, **a.g.m.**, s. 110; Ansiklopedicilik akımı, halkın bilgi ihtiyacını belirli düzeyde cevap vermenin bir ifadesi olarak Denis Diderot (1713-1784), j. Lerond d'Alambert(1717-1783), ve Dietrich V. Holbach(1723-1789) gibi isimleri *Societe Des Gens Des Letters* adıyla bir araya getirmiştir. Batı'da aydınların bir bilimsel amaç çerçevesinde ortaya koydukları beraberlikleri giderek cemiyetleşme, *ilmi ve mesleki cemiyet* (bilimsel topluluk) hareketine dönüşmüştür. Bkz. Doğan, **a.g.e.**, s. 110; Bu dergide böyle bir yapı görülmektedir.; Mecmua-ı Fünun 1865'te kolera salgını sırasında yayınına ara verdi, yeniden basıldıktan kısa bir süre sonra 1882'de Abdülhamit tarafından kapatılmıştır. Bkz. Lewis, **a.g.e.**,s. 590.

⁹⁷Berkes, **a.g.e.**, s. 260.

⁹⁸Cemiyetin toplanma yeri olarak kıraathaneyi kullanması nedeniyle *kıraathane* kavramı toplum yaşamında ilk kez yer almıştır. Bu isim zamanla değişikliğe uğramış ve kahvehane ismini almıştır. Bkz. Emine Gümüşsoy, “*Tanzimattan sonra Halk Eğitimi İçin Kurulan İki Cemiyet: Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye ve Cemiyeti Tedrisiye-i İslamiye*”, **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 8, Eskişehir, 2007, s. 183-187.

⁹⁹Koç, **a.g.m.**, s. 110.

¹⁰⁰İhsanoğlu, cemiyetin nizamnamesini 1867 tarihli olarak belirtir. Bu ayrıca cemiyetin resmi anlamda faaliyete geçmesi anlamını taşır.

mütercimim mevcut eserlerinin ulaştığı sayfa sayısının gösterilmesi planlanmıştır.¹⁰¹ Cemiyetin adı daha sonra nizamnamesinde *Osmanlı Tıp Akademisi*¹⁰² olarak yazılmıştır. Cemiyete üye olmak isteyenlere *Osmanlıca* bilme, tıp veya fen alanlarında ilmi araştırma yapma zorunluluğu getirilmiştir. Nizamnamenin 12. maddesi gereğince, tıbbın ilerlemesi ve terimlerin çevirisi için daimi bir komisyon teşkil edilmiştir.¹⁰³ Türkçe tıp eğitimi kısa sürede meyvesini vermiş, olumlu sonuçları her alanda görülmeye başlamıştır.¹⁰⁴ Fakat zamanla uluslararası terimlerin Latince kaynaklı kullanılmasının benimsenmesi bununla birlikte tüm dillerden Latinceye çevirme taraftarlarının çoğalması nedeniyle bu tür çalışmaların geri planda kaldığı görülecektir. İlk zaman oluşan güzel çalışmalar yerini Latince terimlere bırakmıştır.¹⁰⁵ Cumhuriyet'in ilanından sonra *Türkiye Tıp Encümeni* adını alan Cemiyet, yine Türkçe tıp dilinin gelişmesi üzerinde çalışmalarına devam etmiştir. Ancak, Cemiyet-i Tıbbîyye-i Osmaniyye'nin esas gayesi olan *Tıp Dilinin Türkçeleşmesi* maddesi zamanla geri planda kalmıştır. 1966'da *Türkiye Tıp Akademisi* adını alan cemiyetin tüzüğü de değişmiş ve tıp dilinin Türkçeleşmesi amacı esas gaye olmaktan çıkarılmıştır.¹⁰⁶

Bu dönemde cemiyet adına üçüncü gelişme *Tercüme Cemiyeti*'dir. Tercüme Cemiyeti, 1865 yılında Münif Paşa'nın başkanlığında Maarif Nezareti'ne bağlı olarak kurulmuştur. Bu cemiyetin kuruluş amacı yabancı dillerde yazılmış olan ilmi kitapları tercüme etmek olmuştur.¹⁰⁷ Bu cemiyetin çalışmaları Lale Devri'ndeki

---

¹⁰¹Ekmeleddin İnsanoğlu, "*Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri*", **1. Milli Türk Bilim Sempozyumu**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1987, s. 126-131; Ayrıca Bkz. Tekeli, İlkın, **a.g.e.**, s. 74.

¹⁰²Tesbit edebildiğimiz eski Türkçe olarak basılı son nizamnamenin de baskı tarihi yoktur. Muhtevasında pek çok değişiklikler yapılan bu nizamnamenin müzakereye sunulan bir örnek olabileceği de düşünülebilir. Basılı metnin üzevinde tashihler ve sayfaların arasında üyeleri nizamnameyi müzakereye çağıran ufak bir kâğıt parçası bulunmaktadır. En dikkatı çeken konu Cemiyet adının "*Osmanlı Tıp Akademisi*" şeklinde değişmiş olmasıdır. Nizamnameyi inceleyen biri basılı metni tashih etmiş, özellikle de Cemiyet'in yeni adının üstünü kurşun kalemle çizerek, eski adını yazmıştır. Bu nizamnameye göre Tıp Akademisinin asıl amacı Osmanlı tıp bilgisinin ilerlemesi ve Osmanlıca tıp kitaplarının yazılmasıdır." Bkz. İnsanoğlu, "*Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri*", s. 128.

¹⁰³İnsanoğlu, "*Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri*", s. 130-131.

¹⁰⁴Ekrem Kadri Unat, "*Osmanlı İmparatorluğunda Fransızca Tıp Öğretimi ve Etkileri*", **VIII. Türk Tarih Kongresi**, C. 2, Ankara, 1981, s. 1291-1299; İnsanoğlu, "*Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri*", s. 131.

¹⁰⁵Tevfik Sağlam, "*Türk Tıp Dilinin İnkişafı Hakkında*", **Askeri Sıhhiye Mecmuası**, İstanbul, 1939, S. 27, s. 1-17.

¹⁰⁶Hikmet Altuğ, "*Türkiye Tıp Akademisinin Tarihçesi*", **Türkiye Tıp Akademisi Mecmuası**, C. 9, S. 4, 1974, s. 42.

¹⁰⁷Kodaman, **a.g.e.**, s. 47; Doğan, **Tanzimat'ın İki Ucu Münif Paşa ve Ali Suavi**, s. 207; Tekeli, İlkın, **a.g.e.**, s. 75.

tercüme çalışmalarından farklı olmuş ve cemiyet, özellikle Batıdaki gelişmeleri aktarmaya yönelik tercüme yapmıştır.¹⁰⁸

Sultan Abdülaziz devrinde, devlet eliyle kurulan eğitim sistemi dışında, özel bir cemiyet ve halkın ianesiyle kurulan bir eğitim müessesesi ise *Darüşşafaka*¹⁰⁹ olmuştur.¹¹⁰ Daire-i Askeriye ruznamecisi Yusuf Ziya Bey'in (Paşa) teşvik ve öncülüğü ile Gazi Ahmet Muhtar Paşa (Sadrazam), Vidinli Tevfik Paşa, Sakızlı Ahmet Esad Paşa (Sadrazam) ve Ali Naki Efendi tarafından, diğer unsurlara göre yoksul ve geri kalmış Müslüman halk çocuklarının eğitim ve öğretimine yardımcı olmak üzere Mart 1864 tarihinde *Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiyye* adlı bir cemiyet kurulmuştur.¹¹¹ Bu cemiyet Kapalı Çarşı'daki esnaf çıraklarına okuma yazma, hesap, sosyal bilgiler ve İslam dini esaslarını öğretmek amacıyla Beyazıt'ta Simkeşhane binası yanında "*Valide Mektebi*" diğer adıyla Ummeullah Kadın Mektebi'nde¹¹² 28 Mart 1865 tarihinde bir çırak mektebi açarak eğitime başlamıştır. Bu eğitim 1873 yılına kadar aralıksız devam etmiştir.¹¹³ Talebin artması üzerine Sakızlı Ahmet Esad Paşa'nın tavsiyesi üzerine *Darüş-şafakati'l-İslamiyye* adıyla okulu kurmaya karar verilmiştir.¹¹⁴ Okul 28 Haziran 1873 tarihinde ve kendi adında yeni binasında¹¹⁵ eğitime devam etmiştir.¹¹⁶ Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiyye olarak adını değiştiren cemiyetin, *Muaddel Nizaname-i Esasi*'sinde cemiyetin görevleri ve Darüşşafaka'da uygulanacak idari ve eğitim esasları belirlenmiştir.¹¹⁷ Sakızlı Ahmet Esad Paşa'nın

¹⁰⁸Tekeli, İlkin, **a.g.e.**, s. 75.

¹⁰⁹Şefkat Yuvası demektir.

¹¹⁰Karal, **Osmanlı Tarihi: Islahat Fermanı Devri (1861-1876)**, s. 211.

¹¹¹Aynur Soydan, "*Darüşşafaka Tarihinden Kesitler*", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, 2003, s. 250; Ayrıca Bkz. <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuytda/article/view/1023019452>, Erişim Tarihi: 08 Mart 2016.

¹¹²Salih Cemil Dinçel, **Sönmez Bir Ocak "Darüşşafaka 1873-Türkiye'de İlk Halk Okulu"**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1948, s. 44.

¹¹³**İslam Ansiklopedisi**, C. 9, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 7; Ergin'e göre Valide Mektebi'ndeki eğitim 1874 yılına kadar devam etmiştir.

¹¹⁴Gümüşsoy, **a.g.m.**, s. 185.

¹¹⁵Halktan ve devlet erkânından toplanan iane ile bir bina yaptırılmış ve 1873 tarihinde lise derecesinde öğretim yapan bir okul olarak Darüşşafaka açılmıştır. Bkz. Karal, **Osmanlı Tarihi: Islahat Fermanı Devri (1861-1876)**, s. 212.

¹¹⁶Soydan, **a.g.m.**, s. 255.

¹¹⁷Songül Keçeci Kurt, **Bir Eğitimin Öncüsü: Darüşşafaka**, (Bu çalışma yazarın doktora tez çalışmasının bir bölümünden alıntıdır), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 2, 2012, s. 165; Bu teze göre cemiyet *Müslüman çocuklarına ve sair istek edenlere* İslam kuralları ve bilimlerin temel bilgilerini öğretecekti. 2. maddede cemiyetin sadrazamın başkanlığı altında olduğu belirtilmiş bu yolla cemiyetin varlığının güvence altında olacağı düşünülmüştür. Tüzüğün 5. maddesinde de cemiyetin vatan sevgisini ve millet gayretini esas alacağı, üyelerinin de bu yönde çalışacağı belirtiliyordu. Ayrıca tüzükte cemiyetin idare ve tedris meclisinden oluşacağı, tedris meclisi üyelerinin üyeliklerinin istifa etmedikçe devam edeceğine işaret ediliyordu. Bkz. Dinçel, **a.g.e.**, s. 1-4; Soydan, **a.g.m.**, s. 252.

Paris'ten getirdiği okul programı esas alınarak cemiyet üyeleri tarafından hazırlanan programa göre Darüşşafaka'da başlangıçta Türkçe, Arapça, Farsça, Fransızca, Dini İlimler, Osmanlı Tarihi, Genel Tarih, Osmanlı Coğrafyası, Genel Coğrafya, Mantık, Edebiyat ve Kompozisyon, Aritmetik, Cebir, Geometri, Fizik, Kimya, Topografya, Jeoloji, Tabiat Bilgisi, Astronomi, Makine Bilgisi, Osmanlı Kanunları, İktisat ve Defter Tutma Usulü gibi dersler okutulmuştur.¹¹⁸

Tanzimat döneminde çıkarılan 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesine göre, her vilayet merkezinde Darülfünun'a öğrenci yetiştirmek için bir *Sultani (Lise)* açılması düşünülmüş¹¹⁹ ise de Abdülaziz devrinde Fransa'nın da ısrarları üzerine, ancak İstanbul'da 1869 yılında *Galatasaray Lisesi* (Mekteb-i Sultani) kurulabilmiştir.¹²⁰ Darüşafaka dışında Galatasaray Sultanisi, devletin hem dış ilişkilerinde hem de *Osmanlılık*¹²¹ ideolojisini simgelemek adına önemli bir Tanzimat Okulu olmuştur. Bir dönem Fransız yöneticiler ile çalışan bu okul, sonraları ayrıcalıklı eğitim veren kurumlardan biri olmuştur. Okul açıldığında değişik milletlerden insanların burada eğitim alması planlanmış ve bu sağlanmıştır. Böylelikle Osmanlı vatandaşlarına eğitimde fırsat eşitliği gözetilmiştir.¹²² Berkes'e

---

¹¹⁸**İslam Ansiklopedisi**, C. 9, s. 8; Darüşşafaka Lisesinin ilginç bir yanı da bulunmaktadır. Telgraf Okulu açılınca bu işi yapacak kişiler Galatasaray Lisesi ve Darüşşafaka'dan alınmak istenmiş ise de Galatasaray öğrencileri elit düşüncelerden dolayı kabul etmemiş, iş bu lisenin öğrencilerine kalmıştır. İletişimin gelişmesi adına önemli bir görev üstlenmişlerdir. Bkz. Osman Ergin, **Türk Maarif Tarihi**, C. 3, Eser Kültür Yayınları, İstanbul, 1982, s. 1736; İlk mezunlarını 1879'da veren Darüşşafaka'yı bitirenlerin çoğu Telgraf ve Posta Nazırlığında çalışmış ve okul giderek Telgrafçı yetiştiren bir yer haline gelmiştir. Bkz. İlhan Tekeli, "*Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Eğitim Sistemindeki Değişmeler*", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 468; Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra eğitimde köklü değişiklikler gerçekleştirilmiş ve 3 Mart 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Yasası çıkarılmıştır. Bu yasa ile Darüşşafaka tam devreli bir okul haline getirilmiş ve adı *Darüşşafaka Lisesi* olmuştur. Tarihte ilk halk okulu olarak anılan Darüşşafaka, günümüzde de eğitimde fırsat eşitliğinin oluşturulmasına yaptığı katkı nedeniyle önemli bir sosyal görev üstlenmiştir. Bkz. Soydan, **a.g.m.**, s. 259-262; Adı geçen lise 2000'li yıllarda Darüşşafaka Cemiyeti tarafından yönetilmekte olup, Işık Üniversitesi olarak yeni yükseköğretim kurumlarına da sahip olmuştur. Bkz. Cavit Binbaşıoğlu, **Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi "Araştırmalar"**, Ertem Matbaası, Ankara, 2005, s. 28.

¹¹⁹Maarif Nizamnamesine göre 41. maddeye istinaden Sultanilerin her vilayette kurulması planlanmıştır. Bkz. **Osmanlı Eğitiminde Modernleşme-Maarif-i Umumiye Nizamnamesi**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No:134, İstanbul, 2014, s. 108.

¹²⁰Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi: Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri**, C. 8, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 391-392; "İdadiler rüştiyelerin üstünde ve sultanilerin altında 1872 yılında Cevdet Paşa'nın Maarif Nazırlığı zamanında İstanbul'da açılmıştır." Bkz. Ergin, **a.g.e.**, C. 2, s. 416-417; Karal, **Osmanlı Tarihi: Islahat Fermanı Devri 1861-1876, İstibdat Devirleri**, s. 202.

¹²¹"Bu okul 1856 Islahat Fermanına uygun olarak açılmıştır. Bu fermanla, Müslüman ve Hristiyan bütün Osmanlı tebaasının eşit şartlarda sorumluluk alabilecek bir düzeyde yetiştirilmesi gereğinden doğmuştur." Bkz. Binbaşıoğlu, **a.g.e.**, s. 29.

¹²²Tekeli, İlkin, **a.g.e.**, s. 63-64.

göre Osmanlı Devleti'ne bağlı bulunan toplulukların eğitim aldırıldığı Ermeni, Bulgar ve Rum öğrencilerin milliyetçilik duyguları artmıştır. Bu durum Osmanlı Devleti'nin parçalanmasına zemin hazırlamıştır.¹²³ Daha sonraları okulda Fransız etkisi azatılmış, ders programlarından Latince kaldırılmış, Türk öğrenci sayısı artırılmış ve Türk öğretmenler istihdam edilmiştir.¹²⁴

Sultan II. Abdülhamit dönemi (1876-1909) eğitim tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olmuş ve bu dönemde Osmanlılık düşüncesine bağlı, devletçi ve padişaha sıkı sıkıya bağlı vatandaş yetiştirmeye çalışılmıştır. Anayasa'ya eğitim ile ilgili maddeler konularak, tüm vatandaşların eğitim alabilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. İlköğretim mecburi yapılmış, Osmanlı vatandaşlarının inançlarına ve dini yaşantısına karışılmaması konusunda hükümler çıkarılmıştır. Genel eğitim okulları yaygınlaşmış, özel öğretime önem verilmiş, meslek ve sanat okullarının sayısı artırılmış, kızların ortaokula gitmeleri konusunda kolaylık sağlanmış, kızlar ile ilgili ilk kez anaokulu, lise ve yüksekokul açılmıştır. Yine bu dönemde medreselerin ıslahı gündeme gelmiştir.¹²⁵

I. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında, geleneksel Osmanlı devlet-toplum ilişkisinde gözlenmeyen yeni ikincil yapıların ortaya çıkması sadece sivil toplumun değil, sivil topluma oksijen taşıyan basın ve eğitim kurumlarının yeni muhalefet odakları olarak dönüşümünde de rol oynamıştır. Ancak, özgürlüklerin kısa süre sonra askıya alınması örgütlenme hızının sürekliliğini engellemiştir.¹²⁶ Özellikle istibdat döneminde bu tür engellemeler devam etmiştir. Bu dönemde çoğu aydın ve yazar¹²⁷ sessizliğini korumuş ve ancak 1908 sonrasında gelen özgürlükler ile politik yazılar yazmaya başlamıştır. Bu dönem içerisinde Tanzimat'a kıyasla hayli gelişme olmasına rağmen ilköğretim eski durumunda kalmış, bunun yanında rüştiye, idadiye ve sultaniye gibi kurumlar çoğalmıştır. Ortaöğretimin gelişmesi ile ilköğretim kurumları mezunları arasında kuşak çatışmaları yaşanmıştır. Çünkü ilköğretim

¹²³Berkes, **a.g.e.**, s. 243-244.

¹²⁴Lewis, **a.g.e.**, s. 180-181; Osmanlı Devleti'nin en önemli ayrıcalıklı eğitim kurumlarından olan Sultani, 1924 yılındaki Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile günümüze kadar varlığını sürdüren *Galatasaray Lisesi* olmuştur. Bkz. **Tanzimat ve Türkiye**, Edt. Engelhardt, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1976, s. 171.

¹²⁵Uğur Ünal, **Osmanlı Eğitiminde Modernleşme**, s. 4.

¹²⁶Zehra Aslan, "Ağustos 1909 Tarihli Cemiyetler Kanunu Üzerinde Meclis-i Mebusan'da Yapılan Müzakereler ve Cemiyetlerin Yapılanmasında İttihat ve Terakki Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 11, Bölüm 3, 2010, s. 58.

¹²⁷Dönemin en tanınmış yazarlarından Abdulhak Hamit Tarhan 1908 öncesi romantik eserler yazarken, 1908 sonrası Liberte (Özgürlük) adında devrimci piyes yazmıştır. Bkz. Berkes, **a.g.e.**, s. 367.

kurumları felsefe ve bilimle fazla uğraşamamış ve geri kalmıştır. Bu durum ciddi bölünmelere neden olmuştur. Cemiyetleşme daha çok bu yıllarda anonim şirketi şeklinde ve tamamen Sultan II. Abdülhamit tarafından kontrol altında tutulan kurumlar veya sivil girişimler olarak hayatlarını sürdürmüştür.¹²⁸

1908 yılında Osmanlı Devleti içinde bazı askeri ve siyasi olaylar baş göstermiştir. Özellikle ordunun içinde mektepli-alaylı çekişmeleri, 7 Ekim 1908 tarihinde Fatih Camisi'nde Kör Ali ve İsmail Hakkı gibi hocaların “*Din elden gidiyor*” propagandaları, Derviş Vahdeti'nin “Volkan Gazetesi”ni kurması ve sonrasında şeriat lehine yazılar yazması gibi olaylar başgöstermiştir. Bu tür olaylar Meşrutiyet'i savunanlar tarafından aleyhte yapılmış faaliyetler olarak algılanmış ve Meşrutiyet taraftarları ile çatışmanın yaşandığı bir durum ortaya çıkmıştır. 12-13 Nisan 1909 (30-31 Mart Hicri takvime göre) tarihleri gece yarısında şeriat isteği ile isyan başlamıştır. Selanik'ten gelen Harekât Ordusu 22 Nisan 1909 tarihinde İstanbul Yeşilköy'den kente girmiş ve isyanı bastırmıştır.¹²⁹ Durum Selanik'ten gelen Hareket Ordu'su tarafından kontrol edildikten sonra ilerleyen günlerde çıkarılan fetva ile Sultan II. Abdülhamit tahttan indirilmiştir. Onun yerine V. Mehmet Reşat tahta çıkmıştır. Bu olumsuz askeri ve siyasi gelişmeler sonrasında Meşrutiyet yönetimi ile kısa bir dönem özgürlüklerin önü açılmıştır. Bu özgürlük ortamında cemiyetler için yasal zemin oluşmuştur. 1876 Kanuni Esasiye, 120. madde olarak eklenen 1909 Cemiyetler Kanunu¹³⁰ ile bir cemiyet kurma ve yaşatma daha farklı bir duruma gelmiştir. Cemiyetler Kanunu, Meclis İkinci Başkanı ve Edirne Milletvekili Talat Bey'in isteği üzerine hükümet tarafından hazırlanarak Meclis-i Mebusan'a gönderilmiştir. Talat Bey'in 23 Mart 1325 (4 Nisan 1909) tarihinde Meclis-i Mebusan Reisliği'ne sunmuş olduğu layiha, görüşülmek üzere 6 Nisan 1909'da Layiha Encümeni'ne havale edilmiştir. Yedi yasanın bir an önce çıkartılmasında Hareket Ordusu Komutanı Mahmut Şevket Paşa'nın da ısrarcı olması üzerine, Şurayı Devlet'te hazırlanan Cemiyetler Kanunu, 23 Nisan 1909 tarihinde Hükümete

---

¹²⁸Aslan, **a.g.m.**, s. 55-58.

¹²⁹Necdet Aysal, “*Örgütlenmeden Eyleme Geçiş: 31 Mart Olayı*”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Atatürk Yolu Dergisi**, S. 37-38, Mayıs-Kasım 2006, s. 15-53.

¹³⁰Daha önce kurulmuş olan birçok gizli, ihtilâlcî ve çeteci komiteler kurumsallaşmış, siyasal hedeflerini değişik amaçlı dernekler çatısı altında gizleme olanağına kavuşmuşlardır. Fransız kanununun etkisinde kalınarak çıkartılan bu yasadaki beş gün sonra, 21 Ağustos 1909 tarihli bir yasayla Kanun-i Esasi'ye 120. madde eklenerek, dernek kurma hak ve özgürlüğü anayasal güvence altına alınmıştır. Bkz. Aslan, **a.g.m.**, s. 58-59.

sunulmuştur.¹³¹ Bu kanunla cemiyetler için yasal zemin oluşmuş ve mühendislik, mimarlık, coğrafya, ziraat, veterinerlik, eğitim ve dış hekimliği alanlarında cemiyetler kurulmuştur. Çeşitli düzenlemelerden sonra 16 Ağustos 1909 tarihinde Cemiyetler Kanunu¹³² çıkarılmış ve bu kanun 28 Haziran 1938 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır. Bu kanunla bölücülük ve ahlâka aykırı cemiyetler yasaklanmıştır. Kanunda üyelik, üyelik aidatı, yaş şartı ve mal edinebilme durumları belirtilmiştir.¹³³

1909 yılından sonra Cemiyetler Kanunu ile cemiyetleşme adına özgürlüklerin önü açılmıştır. Yasal gereklilikleri yerine getiren kişi, kurum ve kuruluşlar cemiyet kurma hakkına sahip olmuştur.

1909 yılından sonra kurulan cemiyetlerden *Türk Bilgi Derneği* amaçları bakımından farklılık oluşturmuştur. Bu dernek Batı'daki bilim akademilerini örnek almıştır. Derneğin *ilmi reisi* olan eski Maarif Nazırı Emrullah Efendi, bu derneğin böyle bir akademiye başlangıç olarak düşünülmesini istemiştir. 1913 yılının ikinci yarısında kurulan bu derneğin idare heyetinde Celal Sahir, Köprülüzade Mehmet Fuat, Akçuraoğlu Yusuf, Ahmet Ağayef, Selanikli Doktor Rıfat, Mühendis Salim, Ziya Gökalp, Doktor Nazım ve Haşimi Bey'ler bulunmuştur. Dernek 1913-1914 yıllarında yedi sayı çıkan *Bilgi Mecmuası*'nı¹³⁴ yayınlamıştır. Bu derneğin siyasi ideoloji olarak Türkçülüğü savunması, o dönemde İttihat ve Terakki'nin Türkçü

---

¹³¹Aslan, **a.g.m.**, s. 57.

¹³²16 Ağustos 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu, Derneği; “*eşhas-ı müteaddide tarafından malûmat ve mesailerini suret-i daimede bittevhid mukaseme-i ribihden (kazanç bölüşme) gayrı bir maksatla teşkil edilen heyet*” olarak açıklamıştır. Bkz. Zafer Toprak, “1909 Cemiyetler Kanunu”, **Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 206.

¹³³Aslan, **a.g.m.**, s. 58-66; Birçok cemiyet de bu kanunla beraber farklı alanlarda ilk kez kuruluyordu. Bunlar arasında 1908'de kurulan “Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti” (yayın organı; Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti Mecmuası), “Osmanlı Coğrafya Cemiyeti”, “Osmanlı Ziraat Cemiyeti” (yayın organı; Resimli Çiftçi), “Osmanlı Cemiyet-i İlmiye-i Baytariyesi” (yayın organı; Mecmua-ı Fünun) 1909'da kurulan “Osman” Ziraat Mekteb-i Alisi Mezunin Cemiyeti” (yayan organı; Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi), 1910'da kurulan “Baytar Mekteb-i Alisi Mezunin Cemiyeti” (yayın organı; Risale-i Fenn-i Baytari), 1911'de kurulan “Yeni Muhit-ül-Maarif Cemiyeti” (yayın organı; Yeni Muhit-ül Maaraf Gazetesi), 1913'te kurulan “Orman Mekteb-i Alisi Mezunin Cemiyeti” (yayan organı; Toprak), 1922'de kurulan “Türk Dış Tabipleri Cemiyeti” sayılabilir. Bkz. Tekeli, İlkin, **a.g.e.**, s. 100-101.

¹³⁴Bilgi mecmuası, dernek bünyesinde yedi sayı çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın 1914 yılında başlamasıyla bu mecmuanın yayını durmak zorunda kalmıştır. Akademik bir yayın olan bu mecmua 'da tarih, dil, edebiyat, felsefe, siyaset, sosyoloji, iktisat, eğitim, pedagoji, tıp ve matematik gibi birçok alanı kapsayan yazılar yazılmıştır. Arap edebiyatı, Hindistan'daki Türklük, tifo, felç kalp hastalıkları ve benzeri son derece farklı konular dergi sayfalarında yer almıştır. Bu sayede geniş bir yazar kadrosuna sahip olmuştur. Bkz. Zafer Toprak, “*Türk Bilgi Derneği (1914) ve Bilgi Mecmuası*” Yay. Haz. Ekmeleddin İhsanoğlu, Osmanlı İlmi ve Mesleki Cemiyetleri, **Edebiyat Fakültesi Yayınları**, İstanbul, 1987, s. 247-254.

kesiminin etkisinde olduğunu göstermiştir. Ayrıca dernek, bilimsel yaklaşım olarak deney ve gözleme dayanan pozitivizmin savunuculuğunu da yapmıştır.¹³⁵

II. Meşrutiyet özgürlüklere kapı açarken kültür alanında da yeniliklere yönelme sağlanmıştır. Fakat Ekim 1912 ile Kasım 1913 tarihleri arasında gerçekleşen Balkan Savaşları bu özgürlükleri kesintiye uğratmıştır. Hatta Birinci Balkan Savaşı'nda Bulgarların İstanbul önlerine kadar gelmeleri, özgürlüklere rağmen bu olayların yaşanması, yönetimi ve aydınları dikkatlice düşünmeye yöneltmiştir. Aydınlar bu olayları etraflıca incelemiş ve sorunları tartışmaya başlamıştır.¹³⁶

Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'nın eğitim, kültür ve siyaset tarihindeki önemli sonuçları arasında Osmanlılık fikrinin iflas etmesi, İslam akımının zayıflaması ve Türkçülüğün daha da güçlenmesi gösterilebilir. Meşrutiyet ile beraber kurulan *Türk Cemiyeti* (1908), *Türk Yurdu* (1911) ve bunları içine alan *Türk Ocağı Cemiyetleri* (1912) Türkçe ve Türk milliyetçiliğinin çağdaşlaşmasını ve İslam'ın özüne inilmesini savunmuştur.¹³⁷ Bu dönemden sonra milli cemiyetler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu milli cemiyetler ilk önce İngiltere'de ortaya çıkan izcilik faaliyetlerinden esinlenmiştir. Boer Savaşı'na katılmış bir İngiliz tarafından 1907 yılında oluşturulan ve geliştirilen *İzci Ocağı*, Osmanlı Devleti'nde de rağbet görmüştür. Osmanlı Devleti'nde de Avrupa'daki İzci Ocakları'ndan etkilenen Nafi Atuf, Edhem Nejad ve Robenson kardeşlerin çabalarıyla 1912 yılında Keşşaf Ocakları ve İzci Ocağı kurulmuştur.¹³⁸ Enver Paşa'nın da destek vermesiyle 1913 yılında Alman Pfadfinder (İz Bulucu) izci örgütlerinden esinlenen ve kurulan *Türk Gücü Cemiyetleri* ile askeri ve beden eğitiminin yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Bu cemiyetlerin o dönemdeki sayısı 706'ya ulaşmıştır. 1914 yılında Enver Paşa'nın bilgisi dâhilinde ve yönetiminde Türk Gücü Cemiyetleri yerine *Osmanlı Güç Dernekleri* kurulmuştur. Yalnız bu dernekler I. Dünya Savaşı'nın çıkması ile yerlerini 1916 yılında Genç Dernekleri'ne bırakmıştır. Genç Dernekleri ise *Dinç ve Gürbüz* Dernekleri olarak ikiye ayrılmıştır. Dünya Savaşı devam ederken tüm kayıtlı

---

¹³⁵Tekeli, İlkın, **a.g.e.**, s. 101; Ayrıca Bkz. Toprak, "*Türk Bilgi Derneği (1914) ve Bilgi Mecmuası*", s. 247-254.

¹³⁶Akyüz, **a.g.e.**, s. 290.

¹³⁷Masami Arai, **Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 59.

¹³⁸Toprak, "*1909 Cemiyetler Kanunu*", s. 205-207.

öğrenciler zorunlu olarak savaşa dâhil edilmiştir. 1917 yılında bu cemiyetlerin sayısı vilayetlerde 351, müstakil olarak 355'e ulaşmıştır.¹³⁹

Osmanlı eğitim cemiyetleri yanında Anadolu toprakları içinde 1914-1918 yılları arasında devam eden Birinci Dünya Savaşı sonrasında her ne kadar cemiyet özellikleri taşımasa da farklı türde eğitim kurumları da kurulmuştur. Birinci Dünya Savaşı devam ederken Kazım Karabekir, 15. Kolordu Komutanı olarak Doğu'ya tayin edildiğinde, buralarda savaş ve Ermeni terörü sonucu yetim ve öksüz kalmış, bakıma muhtaç binlerce Türk çocuğu ile karşılaşmıştır. Zamanının şartlarında bir Kolordu Komutanı olarak kendisine verilen yetkilerle, bu çocuklarla yakından ilgilenmiş ve bunlar için çeşitli eğitim kurumları tesis etmiştir. Bu eğitim kurumlarında öğrencilere Osmanlıcanının yanı sıra özellikle Beden terbiyesi ve askeri eğitim verilmiştir.¹⁴⁰

Kazım Karabekir'in Anadolu'nun doğusunda, Milli Mücadele Dönemi'nin hazırlık aşamasında kurduğu okullar; 1919 yılında *Sanayi Mektebi* ve *Leyli Eytam İptidai Mektebi*, 1920 yılında *Erzurum Ana Mektebi*, *Sıhhiye Mektebi*, *Sarıkamış Askeri İdadisi* ve *Sarıkamış Ana Mektebi* olmuştur. Adı geçen bu okullar buldukları yere göre "Erzurum Okulları" ve "Sarıkamış Okulları" olarak tasnif edilip incelenebilir. Bu okulların başlıca amacı, kimsesiz Türk çocuklarını gerekli okuma-yazma ve ahlak eğitiminden sonra sanatkâr olarak yetiştirmektir. Bu amaçla Karabekir, 24 Mayıs 1919 tarihinde bir *Sanayii Mektebi* açmıştır. Bu okul için Erzurum ve Bayburt'tan getirilen 33 kimsesiz çocuk iki kolorduluk sanayii takımlarına verilmiştir. Bir *Çıracı Okulu* görünümünde olan okulun ilk açılışında *tesviyecilik*, *kuyumculuk*, *tornacılık*, *marangozluk*¹⁴¹ bölümleri de faaliyet göstermiştir. Bu kurumların dışında resmi izinle 4 Mart 1920 yılında Karabekir, *Otomobil Mektebi*'ni¹⁴² de kurmuştur.¹⁴³ Karabekir'in öncülüğünde açılan okullardan biride 28 Kasım 1921 tarihinde Sarıkamış Ana Mektebi olmuştur. İngiliz Yarbay Rawlinson, Doğu'da bulunduğu sürede bu okulları bizzat ziyaret etmiş ve Doğu Anadolu gibi bir yerde, imkânların çok kısıtlı, üstelik savaşın devam ettiği günlerde Karabekir Paşa'nın zamanın şartlarında oldukça modern sayılabilecek bir eğitim ve

¹³⁹Zafer Toprak, "II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 531-536.

¹⁴⁰Nuri Köstüklü, **Kazım Karabekir ve Eğitim**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2013, s. 97.

¹⁴¹**Tanin**, 11 Ekim 1922.

¹⁴²Diğer adı "İş Ocağı" mektebidir. Bkz. Köstüklü, **a.g.e.**, s. 120.

¹⁴³Köstüklü, **a.g.e.**, s. 101-119.

öğretim kurumunun açılmasını takdirle karşılamıştır.¹⁴⁴ Sanayi Mektebi 1922 yılında kolordu karargâhı ile birlikte taşınmış ve işlevini yitirmiştir. Leyli Eytam İptidai Mektebi daha sonra askeri idadiye çevrilmiş,¹⁴⁵ Otomobil Mektebi'nin 1923 yılına kadar kayıtları bulunmuş, sonrasında herhangi bir eğitim faaliyetine rastlanmamıştır. Sıhhiye mektebi açıldıktan üç yıl, Sarıkamış Askeri İdadisi ve Ana Mektebi de belirli bir dönem eğitim verdikten sonra kapanmıştır.¹⁴⁶

15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi, yöre halkını karamsarlığa itmiştir. Yunanlıların baskısı altında orada yaşayan Türk halkı kendi başlarına çareler aramaya başlamıştır. Bu esnada eğitim konusunda çalışmalar yapan bazı yurttaşlar¹⁴⁷ 1920 yılında *Teşvik-i Maarif Cemiyeti*'ni kurmuştur.¹⁴⁸ İşgal altında, Türk eğitiminin gelişmesine hizmet etmek amacıyla böyle bir derneğin kurulmuş olması dikkat çekicidir. Ancak cemiyetin tüzüğü incelendiğinde, çalışmalarının büyük ölçüde okuma ve yazmayı özendirmeye yönelik olduğu ve etkinliğinin daha çok *Milli Kütüphane*¹⁴⁹ çevresinde yoğunlaştığı, okul, öğretmen ve öğrencilerle ilgili etkinliklerin sınırlı tutulduğu görülmektedir. Nitekim işgal kuvvetlerinin gölgesinde bütün bölgelerde eğitimi yönlendirmeye kalkışmak hem olanaksız hale gelmiş hem de cemiyetin gücünü aşmıştır.¹⁵⁰ Dolayısıyla cemiyet, eğitim, öğretim ve diğer kültür sorunlarını çözmekten uzak kalmış ve tüzüğünde yazılı etkinliklerin hiçbirini gerçekleştirilememiştir. Arıkan; "*Milli Kütüphane çabası, öyle sanıyoruz ki işgalci güçlerin Milli Kütüphane'ye tamamen el koymalarının önüne geçmiştir. Kaldı ki derneğin kurucu üyeleri de Milli Kütüphane'nin kurucu üyelerinden başkası değildir*" yorumunda bulunarak İzmir'de kurulan kütüphane ile eserlerin büyük ölçüde korunmasının sağlandığını belirtmektedir.¹⁵¹ Cemiyetin en önemli işlerinden birisi de Milli Mücadele yıllarında okul kitaplarını temin etmek olmuştur.¹⁵²

¹⁴⁴Köstüklü, **a.g.e.**, s. 128-156.

¹⁴⁵Kazım Karabekir, **Çocuk Davamız**, Ankara Milli Kütüphane, Kayıt No:1968 BD344, s. 33.

¹⁴⁶Köstüklü, **a.g.e.**, s. 120-160; Karabekir, **a.g.e.**, s. 33-102.

¹⁴⁷Derneğin kurucuları; Öğretmen Celal Bey, Eczacı Faik Bey ve Tahir Bey'dir.

¹⁴⁸Zeki Arıkan, "*Teşvik-i Maarif Cemiyeti İç Tüzüğü*", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Atatürk Yolu Dergisi**, C. 2, S. 7, 1989, s. 403-404.

¹⁴⁹Milli Kütüphane adı ilk defa bu cemiyet ile ortaya çıkmıştır. Yalnız işgal kuvvetleri "Milli" kelimesinden rahatsız oldukları için adını değiştirmişlerdir. Değişen adı "İslam Kütüphanesi" olmuştur. Bu konuda cemiyet tüzük oluşturmuştur. Bkz. Arıkan, **a.g.m.**, s. 360-362.

¹⁵⁰Zeki Arıkan, "*İşgal Yıllarında İzmir'de Kurulan Bir Dernek*", **Atatürk Yolu Dergisi**, 1989, S. 3, s. 360.

¹⁵¹Arıkan, "*Teşvik-i Maarif Cemiyeti İç Tüzüğü*", s. 405-406.

¹⁵²Cemiyetin ne zaman kapandığı bilinmemektedir. Yalnız İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali ile çalışmalarına başlamıştır. 9 Eylül 1922 tarihinde Türk Ordusu'nun İzmir'i geri almasıyla oluşturulan

1.1.2. Osmanlı Devleti'nde Özel Eğitim Kurumları ve Gayrimüslim Okulları

Sultan II. Abdülhamit döneminde özel öğretim okulları, Gayrimüslim okulları ve yabancı okullar büyük gelişme göstermiştir.¹⁵³ 15 Ocak 1894 tarihinde Abdi Kamil Efendi ve Mehmet Nadir Bey tarafından açılan İstanbul Erkek Lisesinin temelini de teşkil eden *Şems-ül Maarif Rüştüyesi* ilk Türk özel okulu olmuştur. Mehmet Nadir Bey, 1885 yılında *Nümune-i Terakki* adında başka bir özel okulun açılışına da öncülük etmiştir. 1885 yılında *Rehber-i Marifet*, *Ravza-i Terakki*, 1888 yılında *Bürhan-i Terakki*, *Darüttalim* ve 1891 yılında *Dilsiz ve Körler Okulu* gibi özel okulların açıldığı görülmektedir.¹⁵⁴ 1903 yılında ise 28 özel Türk Okulu ve bu okulların toplam 4.500 kadar öğrencisi bulunmaktadır.¹⁵⁵

Osmanlı Devleti'nin Meşrutiyet dönemlerinde Gayrimüslim ve yabancıların açtığı okulların sayısı, özel Türk okullarından fazladır. Yabancıların açtığı okullar genellikle Fransız, Alman, İngiliz ve Amerika Birleşik Devleti kökenlidir. 1900'ün başlarında Fransızların açtığı Katolik okulları 300'e yaklaşmıştır. 108 adet Protestan Okulu yine bu dönem içerisinde açılmıştır. Bu okulların başlıca amacı Hristiyanlığı yaymak ve Osmanlı Devleti'ne karşı başkaldırıyı teşvik olmuştur. Azınlık ve yabancı okulları devletin denetimi ve kontrolünden uzak olduğu için yabancı okullar, ülke içerisinde pek çok zararlı eylemlere de girişmiştir.¹⁵⁶

Avrupalı ve Amerikalı misyonerlerin yürüttükleri eğitime ve okullaşmaya yönelik bu çalışmaların önemli bir sebebi de ekonomik rekabet olmuştur. Osmanlı topraklarında, Katolik okullarına karşı, Protestan okullarının açılması bunun bir göstergesi olmuştur. Amerika Birleşik Devleti kuruluşundan sonra hızlı bir şekilde sanayileşmeye önem vermiş ve Avrupa ile rekabete başlamıştır. Bu rekabet ABD'yi

---

bir heyetin Milli Kütüphane'nin kurulmasını istedikleri bilinmektedir. 1925 yılında da *İzmir Milli Kütüphane Cemiyeti*, bu istek sonrası kurulmuş ve faaliyetlerine hız kesmeden başlamıştır. Bkz. <http://www.izmirmillikutuphane.com/Kutuphanemiz-Tarihcesi>, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2017.

¹⁵³Akyüz *Türk Eğitim Tarihi*, s. 240.

¹⁵⁴Hasan Ali Koçer, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, s. 154-156.

¹⁵⁵Necdet Sakaoğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 102.

¹⁵⁶II. Abdülhamit gayrimüslim ve yabancıların açmış olduğu okullarla ilgili olarak "Eğitim Bakanının bu konudaki ilgisizliği affedilemez. Belki de harekete geçmek için cesareti yoktur. Fakat her zaman her şeyi yalnız başıma yapmam beklenemez. Kuşkusuz bu okullara müdahale etmenin her zaman pek kolay olmadığı bir gerçektir. Pek çok defa bu okullar kendi elçi ve konsoloslarının arkasına sığınmaktadır." demiştir. Bkz. Sultan Abdülhamit, *Siyasi Hatıratım*, İstanbul, 1984, s. 189; Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, s. 240-246.

yeni pazarlar bulma arayışına itmiştir. Amerika Birleşik Devleti, bu rekabete istinaden Akdeniz havzasında ve Anadolu’da misyonerlik faaliyetleri çerçevesinde Protestan okulları açmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti’nin egemenliği altında bulunan bölgelerde ekonomik faaliyetlerde aktif rol almak isteyen Amerika, bu bölgelerde söz sahibi ve özellikle Ermeni ve Rumlar üzerinde etkili olmak için misyonerler aracılığı ile Anadolu’nun farklı yerlerinde birçok okul açmıştır.¹⁵⁷ Başta Merzifon İstasyonu¹⁵⁸ olmak üzere Adana, Antep, Beyrut, Suriye, Sofya, İzmir, Sivas, Bursa, Adapazarı, İstanbul, Maraş, Talas, Haçin, Harput, Van, Erzurum, Bitlis ve Mardin İstasyonları bünyesinde açılan Protestan okulları ile amaçlarını gerçekleştirme yoluna gitmiştir.¹⁵⁹

II. Meşrutiyet döneminde sayıları gittikçe artan yabancı okullara karşı Birinci Dünya Savaşı’nın çıktığı yıl önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlardan biri 23 Şubat 1914 tarihinde çıkarılan *Memalik-i Osmaniye’de Ecnebilerin Hukuk ve Vezaiifine Dair Muvakkat Kanunu* olmuştur. Bu kanunla söz konusu tarihten önce gerek gerçek gerekse tüzel kişilerce kurulmuş olan okullara *müktesep* hak tanınmıştır. Bunun yanı sıra aynı yıl çıkarılan *İmtiyaz-ı Ecnebiyenin İlgası Üzerine Ecanib Hakkında İcra Olunacak Muameleye Dair Talimatname* ile yabancı okullar sıkı bir denetime tabi tutulmuştur.¹⁶⁰ Savaşın patlak vermesi üzerine Osmanlı Devleti, Eylül 1914 tarihinden itibaren kapitülasyonların kaldırıldığını açıklamıştır.¹⁶¹ Yabancı ülkeler kapitülasyonların tek taraflı kaldırılmasına tepki göstermişlerse de Osmanlı Devleti tarafından İtilaf Devletleri’nin okullarına el konulmuş¹⁶² buna karşın İttifak devletlerinin okullarına dokunulmamış ve hatta bu okullar gözetilmiştir.¹⁶³

Zafer Toprak’a göre savaş devam ederken çıkarılan bu talimatnameler, İttihatçıların *Milli Eğitim*’e yönelik politikaları, Osmanlı topraklarında yaşayan

¹⁵⁷Gülbadi Alan, **Amerikan Board’ın Merzifon’daki Faaliyetleri ve Anadolu Koleji**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2008, s. 4.

¹⁵⁸İstasyon kelimesi burada merkez anlamında kullanılmıştır. Bu merkezde faaliyetler toplanılmakta ve bu merkeze bağlı okullar yönetilmektedir. Bkz. Gülbadi Alan, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Amerikan Protestan Okulları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s.1-25.

¹⁵⁹Alan, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Amerikan Protestan Okulları**, s. 9-10.

¹⁶⁰Uygur Kocabaşoğlu, “*Amerikan Okulları*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C. 2, 1985, s. 499.

¹⁶¹**Düstur**, C. 6, II. Tertip, s. 1273.

¹⁶²**Milli Eğitimle İlgili Kanunlar**, C. 2, Ankara, 1960, s. 275.

¹⁶³Ayten Sezer Arıç, **Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s. 16; Birinci Dünya Savaşı’na Almanya’nın yanında giren Osmanlı Devleti, savaş başlarken ülkede bulunan İtilaf Devletlerinin okullarını kapatmış, Almanya’dan eğitimciler ve uzmanlar getirerek Osmanlı eğitimini geliştirmeye çalışmıştır. Bkz. Mustafa Ergün, “*Birinci Dünya Savaşı Sırasında Türk-Alman Eğitim İlişkileri*”, **OTAM**, Ocak 1992, S. 3, s. 193-210; Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, s. 295.

unsurları ya da milletleri baskı altına almaya yönelik olmamış veya bu tebaaya karşı Türkçülük düşüncesi içermemiştir. İttihatçıların *Maarif* politikaları, *milli* kaygılarla her türlü yabancı yönlendirmesinden uzak, öğrencilere Osmanlılık kimliği aşlamaya yönelik, eğitimi tek bir çatı altında birleştirme girişimidir. Bu gelişme *anayasal vatandaşlık* anlayışı üzerine kurulu bir Osmanlı yurttaşı inşa sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir.¹⁶⁴

Türk Maarif Cemiyeti kurulduktan sonra yabancı okullarla alakalı özellikle Protestan okulları ile organik bir bağ kurulmak istenmiştir. Amerika Birleşik Devleti'nde faaliyet gösteren ve Protestan mezhebi temsilcileri, I. Dünya Savaşı sonlarına doğru 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması ile Protestan okullarının faaliyetlerini sonlandırma kararı almıştır. Bu kararda Türkiye'deki iç gelişmelerin de etkisi olmuştur. Faaliyetleri sonlanan bu okullardan Anadolu'da yer alanlarını, İstiklal Savaşı sonrası açılan ve Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren Türk Maarif Cemiyeti tarafından satın alınacaktır.

1.1.3. II. Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı Dönemlerinde Anaokulu ve İlkokul Eğitiminde Yasal Düzenlemeler

II. Meşrutiyet'in reformcu aydınları, Fransa'daki gelişmeleri yakından izlemişler ve modern merkezi devletin siyasal öznesi olan vatandaşın yaratılmasında okula ve özellikle de ilkokula büyük önem yüklemişlerdir.¹⁶⁵ İlköğretim alanında, 1913 yılında Emrullah Efendi¹⁶⁶ tarafından hazırlanan ve Osmanlı Meclisi tarafından kabul edilen *Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati* önemli gelişmelerden biri olmuştur.¹⁶⁷ 1913 tarihinde çıkarılan Tedrisat-ı İbtidaiye Kanunu-i Muvakkat'ı başlangıçta geçici¹⁶⁸ olarak çıkarılsa da zaman içinde birtakım değişikliklere uğramış

¹⁶⁴Zafer Toprak, "*Bir Hayal Ürünü: İttihatçıların Türkleştirme Politikası*", *Toplumsal Tarih Dergisi*, S. 146, 2006, s. 22.

¹⁶⁵Füsun Üstel, *Makbul Vatandaş'ın Peşinde II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 23.

¹⁶⁶Mülkiye Mektebi'nden mezun olan Emrullah Efendi (1858-1914) Mutlakiyet döneminde Yanya, Selanik, Halep ve İzmir'de maarif müdürlüğü, sonra Meclis-i Maarif üyesi, Darülfünun hocası yapmış, 1908'den sonra Galatasaray Sultanisi Müdürlüğü'nde bulunmuş, 1910-1911 ve 1912'de iki kez Maarif Nazırlığı yapmıştır. Bkz. Mustafa Ergün, "*Emrullah Efendi, Hayatı, Görüşleri ve Çalışmaları*", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. 30, S. 1-2, 1982, s.8-36; O'na göre eğitim yukarıdan aşağıya doğru gerçekleşir. Bu nedenle Darülfünun önemlidir. Bu teoriye kendisi *Tuba Ağacı Nazariyesi* demiştir. Yetişmiş insan eğitiminin gelişmesini çabucak sağlayabilir. İlköğretimden başlanırsa bu zaman alır. Bkz. Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, s. 301.

¹⁶⁷*Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati, İstanbul*; Emrullah Efendi 1909 yılında eğitim meselelerine ilişkin bir layiha hazırlamış fakat kabul edilmemiştir. Kırpık, *a.g.e.*, s. 210.

¹⁶⁸Bu kanunun 4. maddesine göre anaokulları ve sıbyan sınıfları "*çocukların sinleriyle mütenasip olarak faydalı oyunlar ve tenezzühler, elişleri ve ilahiler, vatani manzumeler, dürüş-ı eşyaya müteallik*

ve 48 yıl süre ile Türk İlköğretim Sistemi'nin yasal omurgasını oluşturmuştur.¹⁶⁹ 1914 yılında yayınlanan *İdare-i Hususiye-i Vilayet Kanunu* da, taşradaki öğretmenlerin yetiştirilmesi, yerleştirilmeleri ve çalışmalarına yönelik hususları içermektedir. Yalnız bu talimatnameyle öğretmenler, özlük hakları bakımından iyi bir durumda olsa da savaş yılları nedeniyle zor durumda kalmıştır.¹⁷⁰

II. Meşrutiyet döneminden sonra okul öncesi eğitime yönelik yaygınlaştırma çalışmaları yapılmıştır. Özellikle Devletin izni ve desteğiyle özel anaokullarının açılması söz konusu olmuş ve¹⁷¹ İstanbul ile büyük şehirlerde açılmaya başlayan ana mektebi ve çocuk bahçeleri için 15 Kasım 1915 tarihinde bir nizamname de yayınlanmıştır.¹⁷²

1915 yılında çıkarılan ilköğretim teşkilatı ile ilgili *Mekatib-i İbtidaiye-i Umumiye Talimatnamesi* önemli bir gelişme olmuştur. İlköğretim okulları bir sınıflı ve bir öğretmenli, iki sınıflı ve iki öğretmenli, üç sınıflı ve üç öğretmenli, dört sınıflı ve dört öğretmenli, beş sınıflı ve beş öğretmenli, altı sınıflı ve altı öğretmenli ve numune iptidailerini olmak üzere sınıflandırılmıştır.¹⁷³ Bu bağlamda Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Muvakkati ise öğretmenleri sınıflandırmış, öğretmenlerin meslekle alakalı gerekli başvuru ve çalışma şartlarını, diploma, atama ve emeklilik işlemlerini düzenlemiştir.¹⁷⁴ Maarif Nezareti, 1916 yılında çıkarmış olduğu *Darümuallimin ve Darümuallimin-i İbtidaiye Talimatnamesi*¹⁷⁵ ile 1915 nizamname hükümlerinin uygulamaya geçirilmesi yönünde önemli adımlar atmıştır.¹⁷⁶ Bu talimatname ile II. Meşrutiyet'in İlanına kadar *Osmanlılık bilincinin geliştirilmesi* düşüncesinin yerine İttihat ve Terakki'nin politikalarına yönelik olarak *Türklük bilincinin geliştirilmesi* planlanmıştır.¹⁷⁷

---

mükâleme ve muhasebeler ile nema-yı ruhi ve bedenilerine hizmet eden müesseselerdir.” şeklinde tanımlanmıştı. Bkz. Erdem, **II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyete Kızların Eğitimi**, s. 116.

¹⁶⁹Adil Çağlar, **75 Yılda Cumhuriyet'in İlköğretim Birikimi, 75. Yılda Eğitim**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 5-21; Tarık Soydan, “*Osmanlı'dan Cumhuriyet Dönemine Türkiye'de Temel Eğitimin Gelişmesi ve Finansmanı Sorunu*”, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, C. 5, S. 8, 2013, s. 59.

¹⁷⁰Cemil Öztürk, **Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1996, s. 33.

¹⁷¹Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, s. 267.

¹⁷²Unat, **a.g.m.**, s. 519.

¹⁷³**Mekatib-i İptidaiye-i Umumiye Talimatnamesi**, Madde 20, 23, 111.

¹⁷⁴**Mekatib-i İptidaiye-i Umumiye Talimatnamesi**, Madde 41-44, 60, 94.

¹⁷⁵**Darümuallimin ve Darümuallimin-i İbtidaiye Talimatnamesi**, I. Maarif Düsturu, s. 326-353.

¹⁷⁶Öztürk, **a.g.e.**, s. 34.

¹⁷⁷Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1965, s. 63.

Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati öğrencilere 7 yaşına bastığı yılın Eylül ayından itibaren 16 yaşına kadar okula devam etme zorunluluğu getirmiştir. İlköğretim süresi 9 yıl olarak planlanan¹⁷⁸ kanun, okullara kayıt için çocukların nüfus tezkereleri ile aşı şahadetnamelerinin bulunmasını şart koşmuştur.1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde yer alan eğitime devam zorunluluğu, 1913 Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati'nde de aynen kabul edilmiştir.¹⁷⁹

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı yıllarında eğitim ve öğretim faaliyetlerine gereken ilgiyi gösterememiştir. Dört yıl süren Birinci Dünya Savaşı'nda çok çeşitli cephede savaşmak zorunda kalan Osmanlı Devleti, Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştır. Bu savaşta pek çok okul öğrencisizlikten kapanmak zorunda kalmış, yüzlerce öğretmen ve öğrenci şehit olmuştur.¹⁸⁰

II. Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı dönemlerinde basın yayın anlamında da önemli gelişmeler olmuş ve eğitimle ilgili pek çok dergi çıkarılmıştır. Bunlar 1909 yılında *Mirat-ı Maarif*, 1910 yılında *Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası*, *Terbiye ve Oyun*, 1914 yılında *Terbiye Mecmuası*, 1916 yılında *Milli Eğitim ve Terbiye Mecmuası*, 1916 yılında *Muallim* olmuştur. Ayrıca *İçtihad*, *Sebilü'r-Reşad*, *Türk Yurdu* gibi farklı eğitim konularında dergiler de çıkmıştır.¹⁸¹ Başkent İstanbul'da çıkarılan dergilerin yanısıra taşrada çıkan eğitim ve öğretmen dergileri; 1911 yılında *Say ve Tettebbu*, *Yeni Okul* ve *Yeni Fikir* isimli dergilerin çıkarıldığı görülmektedir.¹⁸²

1.1.4. Milli Mücadele Döneminde Eğitim Alanındaki Gelişmeler ve Maarif Kongresi

Kurtuluş Savaşı yıllarında, İstanbul'da Osmanlı Hükümeti'nin Maarif Nezareti ve Ankara'da ise TBMM Hükümeti'nin Maarif Vekâleti olmak üzere iki eğitim bakanlığı bulunmaktadır. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasından hemen sonra 3 Mayıs 1920 ve 3 Sayılı Kanun'la kurulan ve on bir vekâletten oluşan İcra Vekilleri Heyeti'nde (Bakanlar Kurulu) Maarif Vekâleti'nin görevleri arasında¹⁸³

¹⁷⁸Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati, Madde 77.

¹⁷⁹Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati, Madde 78.

¹⁸⁰Kırpık, a.g.e., s. 218.

¹⁸¹Mustafa Gündüz, *II. Meşrutiyet'in Klasik Paradigmaları (İçtihad, Sebilü'r-Reşad ve Türk Yurdu'nda Toplumsal Tezler)*, Lotus Yayınevi, Ankara, 2007, s. 614.

¹⁸²Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, s. 289.

¹⁸³<http://www.meb.gov.tr/milli-egitim-bakanliginin-kisa-tarihcesi/duyuru/8852>, Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2016.

milli şuurun geliştirilmesi, kendine güven duyan bireylerin yetiştirilmesi, ihtiyaçlara uygun ders kitapları oluşturma ve bir milli marş teklifi¹⁸⁴ düşünceleri yer almaktadır. İstiklal Marşı da bu dönemde kabul edilmiştir. İşgal yıllarında İstanbul'da Osmanlı Devleti'ne bağlı Maarif Nazırları sırasıyla Ali Kemal Sait, Abdurrahman Şeref, Fahrettin, Hadi Paşa ve Sait Bey iken¹⁸⁵ TBMM bünyesinde ilk Maarif Vekili Dr. Rıza Nur sonrasında Hamdullah Suphi Tanrıöver, Mehmet Vehbi Budak ve İsmail Sefa Özler olmuştur.¹⁸⁶

Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın en bunalımlı günlerinde düşman kuvvetlerinin kesin sonuca ulaşmak hayaliyle baskılarını artırdığı ve ordunun Sakarya Nehri doğusuna çekilmesine yol açan Kütahya-Eskişehir Savaşları esnasında 15-21 Temmuz 1921 tarihinde Ankara'da Maarif Kongresi toplanmıştır. Mustafa Kemal Paşa son derece zor şartlarda toplanan bu kongrenin ertelenmesine razı olmamış ve kongrenin açılış konuşmasında milli ve çağdaş bir eğitimin temellerinin atılmasını isteyerek, gerçeği ortaya koymuştur.¹⁸⁷

Mütareke döneminde ve Kurtuluş Savaşı sırasında yapılan toplantılar ile vatanın ya da bölgenin kurtuluşunu amaçlayan, ulusal mücadele programına katkıda bulunan kongreler önemli bir durum oluşturmuştur.¹⁸⁸ Milli Mücadele döneminde, ulusal kurtuluş için toplanan kongrelerin temel özellikleri benzer nitelikte olmuştur.¹⁸⁹ Maarif Kongresi ise Ulusal Bağımsızlık Savaşı esnasında farklı bir kongre olarak karşımıza çıkmıştır. Bu kongrede, alınan kararlar nedeniyle konusu *özel durumlar* yani eğitim olmuştur. Kongrede eğitim ve öğretim mevcut planı

---

¹⁸⁴TBMM Hükümeti döneminde Erkan-ı Harbiye Vekili ve Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa tarafından düşünülüp dönemin Maarif Vekili Dr. Rıza Nur'a iletilen *Milli Marş* teklifi önemli bir gelişmedir. Vatan sevgisini ve milli inancı artırmak için yazılması da İsmet Paşa tarafından önerilmiştir. İsmet Paşa'ya ise bu teklif *İrşad Encümenleri* tarafından değerlendirilmesi için *vatan* veya *İstiklal Marşı* önerilmişti. İsmet Paşa, Atatürk'ün bulunduğu İcra Vekilleri Heyeti toplantısında bu konudan bahsetmiştir. Bu marş için Maarif Vekâletinin ilgilenilmesi istenmiştir. Bu sırada Maarif Vekili olan Hamdullah Suphi Bey konu ile ilgilenmiştir. Mart 1921 tarihinde yedi şiir gelmiş fakat ücret almayacağını belirten Mehmet Akif'in yazdığı eser kabul edilip, 12 Mart 1921 tarihinde İstiklal Marşı olarak kabul edilmiştir. Bkz. Muhammed Sarı, "Yeni Türk Devletinin İlk Maarif Vekâleti (Kuruluşu ve Çalışmaları 1920-1923)", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Atatürk Yolu Dergisi**, S. 54, Bahar 2013, s. 177; Bu encümen Birinci TBMM döneminde halkın mücadele ruhu ve eylemi etrafında birleştirmek kurulmuş ve Anadolu'ya dağılmışlardı. Anadolu'nun uzak köylerine kadar ulaşım temasta bulunmuşlardı. Encümen üyeleri Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa'yı gördüklerinde bu teklif sunulmuştur. Bkz. Sarı, **a.g.m.**, s. 177-178.

¹⁸⁵Okur, **a.g.m.**, s. 202-203.

¹⁸⁶<http://www.meb.gov.tr/meb/index3.html/Eskibakanlarımız>, Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2016.

¹⁸⁷Akyüz, **a.g.e.**, s. 320-321.

¹⁸⁸Bülent Tanör, **Türkiye'de Yerel Kongre İktidarları (1918-1922)**, Cumhuriyet Gazetesi Armağanı, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, 1998, s. 18.

¹⁸⁹**a.g.e.**, s. 51.

değerlendirilmiş ve bu konuda nelerin yapılabileceği ortaya çıkarılmıştır. Tüm ülkeden gelen temsilcilerin katılması nedeniyle de *ulusal* bir kongre olmuştur. Örgütlenme ve uygulama yönünden çoğu başlık açıklığa kavuşmuştur. Bu kongrenin düzenlenmesi o dönemde Milli Eğitim'e verilen önemin göstergesi olarak da karşımıza çıkmıştır.

Birinci Maarif Kongresi'ne, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden 250'nin üzerinde kadın ve erkek eğitimci katılmıştır. Kongrede Milli Mücadele sonrasında kurulacak olan devletin eğitim alanındaki hedefleri ortaya konulmuştur.¹⁹⁰ Kongrede ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının müfredatları, eğitim süreleri üzerine çalışmalarda bulunulmuştur.¹⁹¹ Kongrenin gündemini istatistiki bilgiler, halkın eğitim durumu, okulların sayısı ve dereceleri, okul binaları, öğretmenlerin sayısı, öğretmenlerin eğitim durumları, öğrenci sayısı ve dereceleri, öğrenci velilerinin durumları, kız öğrencilere ait okullar ile bu okulların sayısı ve dereceleri, I. Meşrutiyet'ten Maarif Kongresi'ne kadar Anadolu'da bulunan özel ve yabancı, ziraat ve sanayii okullarının durumu, Sıbyan mektepleri, taşrada eğitim durumları, eğitimde mali tablo ve milli okulların durumu oluşturmuştur.¹⁹²

Dönemin Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey'in savaş nedeniyle kongrenin ertelenmesi önerisini kabul etmeyen ve Maarif Kongresi'nin açılış konuşmasını yapan Mustafa Kemal Paşa,¹⁹³ asırlardan bu yana devletin idaresinde yaşanan ihmaller neticesinde ortaya çıkarılan sorunların giderilmesinde en büyük payın eğitim olduğunu vurgulayarak, yeni kurulacak eğitim sisteminin her türlü etkiden uzak ve milli karakterimize uygun bir şekilde yapılandırılmasının gerekliliğini dile getirmiştir:¹⁹⁴

“Gerçi bugün maddî ve manevî menâbi-i kuvvamızı (kuvvet kaynaklarımızı), hudud-ı milliyemiz dâhilindeki memleketlerimizde müstevli (istilacı) bulunan düşmanlara karşı isti'mal etmek (kullanmak) mecburiyetindeyiz, İrfan-i memleket için tahsis edilebilen şey müstakbel maarifimize mâbihilistinad (dayanmaya vesile) olacak bir temel kurmaya kâfi değildir. Ancak vâsi ve kâfi şerait ve vesâite mâlik oluncaya kadar

¹⁹⁰Kırpık, **a.g.e.**, s. 220.

¹⁹¹Okur, **a.g.m.**, s. 204.

¹⁹²http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_06/06022003_heyeti_ilmiye.pdf. **Cumhuriyetin İlk Dönemi Eğitim Kurumları (1921-1926) Telif ve Tercüme Heyeti**, Erişim Tarihi: 9 Kasım 2015, s. 2.

¹⁹³**Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı**, Tuna Matbaacılık, Ankara, 2015, s. 68.

¹⁹⁴Mevlut Çelebi, “Atatürk Himayesinde Kurulan Türk Maarif Cemiyeti”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, No:19, 2004, s. 36.

geçecek eyyâm-ı cidalde (mücadele günlerinde) dahi kemâl-i dikkat ve itina ile işlenip çizilmiş bir millî terbiye programı vücade getirmeye ve mevcut maarif teşkilâtımızı bugünden müsmir (sonuç veren) bir faaliyetle çalıştıracak esasları ihzar etmeye hasr-ı mesâî eylemeliyiz”

Mustafa Kemal Paşa konuşmasının¹⁹⁵ devamında ise öğretmenlere seslenmiştir:¹⁹⁶

“Milletimizi yetiştirmek gibi mukaddes bir vazifeyi deruhde eden heyet-i mübeccelenizin (yüce heyetinizin) bugünün vaziyetini nazar-ı itibara alacağından ve her müşkülü iktihâm (göğüs germe) ile bu yolda gayet metinâne yürüyeceğinden şüphem yoktur. Vazifeniz pek mühim ve hayatîdir. Bunda muvaffak olmanızı Cenab-ı Haktan temenni ederim.”

Mustafa Kemal Paşa bu konuşmasında eğitimin önemine değinmiş ve eğitim programlarının hem ulusun koşullarına hem çağın gereklerine uygun olması gerektiği görüşünü dile getirmiştir.¹⁹⁷ Atatürk kongre konuşmasının devamında eğitimin milli olması ile ilgili olarak şu sözleri söylemiştir:¹⁹⁸

“Onun için bir millî terbiye programından bahsederken, eski inanışlar ve doğmalardan, hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, milli karakter ve tarihimize tutarlı bir kültür kastediyorum. Çünkü dehayı millimizin inkişafı tamı ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir. Özensiz bir yabancı kültür, şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin muhrip neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür zeminle bağlantılıdır, O zemin, milletin karakteridir.”

Maarif Kongresi çalışmalarının ikinci toplantısı 16 Temmuz 1921 tarihinde Dârülmualim’in binasındaki konferans salonunda Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey’in¹⁹⁹ başkanlığında yapılmıştır. Bu çalışmalarda halk okulları konusu tartışılmış,

¹⁹⁵Mustafa Kemal Atatürk, **Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1997, C. 2, s. 19; “İşte biz, bu kongrenizden yalnız, çizilmiş eski yollarda alelade yürümenin tarzı hakkında müdavelei efkâr etmeği değil, belki serdettiğim şeraiti haiz yeni bir sanat ve marifet yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi mukaddes bir hizmet bekliyoruz. Maarif Vekâlet’inin halkı tanımış, muhiti ve memleketi takdir etmiş, muallim ve mütehassıslardan mürekkep bir ilim ve irfan kongresini Ankara’da toplamayı düşünmüş olmasını ve bugünkü şeraiti müşküleye rağmen bu teşebbüsünde muvaffak olmuş bulunmasını kemali takdir ile yâd ederim” demiştir. **Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III**, s. 16-18; Ayrıca Bkz. **Gazi M. Kemal Atatürk Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar**, (Yay. Haz.) Kemal Aytaç, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, No:4, s. 24-25; Ayrıca Bkz. **Hâkimiyet-i Milliye**, 21Temmuz 1921.

¹⁹⁶**Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III**, s. 21.

¹⁹⁷Berkes, **a.g.e.**, s. 533.

¹⁹⁸Aytaç, **a.g.e.**, s. 24.

¹⁹⁹16 Aralık 1920- 20 Kasım 1921 tarihleri arasında TBMM bünyesinde Maarif Vekilliği yapmıştır. Hamdullah Suphi Bey yeni Türkiye Devleti’nin Dr. Rıza Nur’dan sonra ikinci Maârif Vekilidir. Yaklaşık bir yıl süren Maârif Vekilliği sonrasında, 1925 yılı içerisinde (3 Mart 1925-19 Aralık 1925) ikinci kez Maârif Vekilliği görevini de yürütmüştür. 15-21 Temmuz 1921 tarihlerinde yürütülen Maârif Kongresi’nde, Maârif Vekili’dir. İstiklal Marşı’nın yazılması hususunda Mehmet Akif Ersoy’u ikna etmek için girişimde bulunmuş ve bu marşın ortaya çıkmasında önemli kişilerden bir olmuştur. Bkz. Cemal Güven; Ekrem Z. Boyraz, “Hamdullah Suphi Tanrıöver’in İlk Maârif Vekilliği Dönemi Faaliyetleri”, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, C. 6, S. 10, Konya, 2016, s. 287, 299, 304.

ilköğretim beş seneye çıkarılması kararlaştırılmış, eğitim programlarının faydacı ve pratik olması ile meslek eğitiminin daha ön plana alınarak kız öğrencilerin de bu eğitimde daha çok yer alması planlanmıştır.²⁰⁰

Maarif Kongresi 3. gününde,²⁰¹ “Ortaöğretim” konusu ele alınmış ve orta dereceli okul programları ve özellikle idadî teşkilatı tartışılmıştır. Kongrenin son toplantısında ise ilk ve ortaöğretimin hedefi ve programı hakkında yapılan tartışmalar sonucunda tam bir görüş birliği sağlanmıştır. Kongreye katılanların tümü eğitimi sadeleştirmek, uygulanabilir hâle getirmek ve millileştirmek konularında tam bir görüş birliği içerisinde olmuşlardır.

1.2. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sisteminde Yapılan Yeni Düzenlemeler

1.2.1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde, üç tip eğitim kurumu oluşmuştur. Bunlar medreseler, Gayrimüslim okulları ve Batı'nın öğretim programlarına göre eğitim veren okullardır. Osmanlı Devleti sınırları içinde fikir ve duygu birliği sağlanamamasının önemli sebeplerinden olan bu durumun, Türkiye Cumhuriyeti'nde devam etmesi mümkün görülmemiştir. Bu olumsuzluğu gidermek amacıyla da daha 1921 Maarif Kongresi'nde başlayan, 1923 yılında Muallime ve Muallimler Derneği'nin düzenlediği eğitim konferanslarında işlenmeye başlanan öğretimin birleştirilmesi konusu önemli bir hal almış ve bu konuda düzenlemeler yapılmıştır.²⁰²

3 Şubat 1923 tarihinde Mustafa Kemal Paşa, İzmir'de vatandaşlar ile yaptığı bir sohbet esnasında kendisine sorulan bir soruyu cevaplarırken Tevhid-i Tedrisat konusunda şu açıklamayı yapmıştır;²⁰³

“Bizde en ziyade göze çarpan bir nokta vardır ki, herkesin bu gibi mesele temastan içtinabıdır. Medreseler ne olacak, Evkaf ne olacak? Dediğimiz zaman derhal bir mukavemete maruz kalırsınız. Bu mukavemeti yapanların ne hak ve salâhiyetle yaptıklarını sormak lâzımdır. Milletimizin, memleketimizin Darülmaarifi bir olmalıdır. Bütün memleket evlâdı kadın ve erkek aynı surette oradan çıkmalıdır.”

²⁰⁰Cumhuriyetin İlk Dönemi Eğitim Kurumları (1921-1926) Telif ve Tercüme Heyeti, s. 2-3.

²⁰¹Bu kongrede Tedrisat-ı İptidaiye ve Taliyesi hakkında müzakereler olmuştur. Burada her iki derecenin programı ve hedefinin bir olması gerektiği tahakkuk etmiştir. Toplantıda öğretmenler ve müdürler derslerin sadeleştirilmesi, amelileştirilmesi ve mahallileştirilmesi hakkında mutabık kalmıştır. Bkz. **Hâkimiyet-i Milliye**, 17 Temmuz 1921, s. 2.

²⁰²Kırpık, **a.g.e.**, s. 224.

²⁰³Ergin, **a.g.e.**, C. 3, s. 1736; Ayrıca Bkz. **Gazi Mustafa Kemal Hazretleri İzmir Yolunda**, No:21, İstihbarat Matbaası, Ankara, 1923, s. 5, 82-83.

Mustafa Kemal Paşa bu konuşmasında, bir milletin iki parça halinde yaşayamayacağını belirtmiş ve Tevhid-i Tedrisat'ın yapılmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu durumun önüne geçebilmek için de şunların yapılmasını istemiştir:

“Katiyen bilmeliyiz ki, iki parça halinde yaşayan milletler zayıftır, marizdir. Çocuklarımıza ve gençlerimize vereceğimiz tahsilin hududu ne olursa olsun, onlara esaslı olarak şunları öğreteceğiz: Milliyetine, Türk Devletine, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne düşman olanlarla mücadele lüzumu...”

Mustafa Kemal Paşa, eğitimde ikiliğin yol açmış olduğu zararın farkında olduğu için, yapmış olduğu yurt gezilerinde bunu hep dile getirmiştir. Ayrıca din öğretiminin yapılacağı yerin okul olduğunu söylemiş ve yüksek din âlimi yetiştirme ihtiyacından bahsetmiştir:²⁰⁴

“Her fert dinini, diyanetini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır. Orası da okuldur... Dinimizin hakikat-i felsefesini tetkik, tettebbu ve telkini kudret ve fenniyesine tehasup edecek güzide ve hakiki ulema-yı kiram dahi yetiştirecek müessesat-ı aliyeye malik olmalıyız.”

2 Mart 1924 tarihinde Halk Fırkası toplantısında Kütahya milletvekili Recep Bey, Tevhid-i Tedrisat'ın önemli bir konu olduğunu belirtmiş ve kanunun çıkarılmasını önermiştir. Kanun sonrası gerekli çalışmalar yapıp düzene sokulacağını belirtmiştir. Kanunla ilgili çekinceleri olanlardan Aydın milletvekili Tahsin Bey ise ihtisas okullarının²⁰⁵ bu kanunun dışında tutulmasını istemiş ve gerekçesinde ise Maarif Vekâleti'nin bu okulları idare etmesinin zor olduğunu iddia etmiştir. Yunus Nadi Bey²⁰⁶ ise bu okulların bu kanunun dışında olduğunu söylemiştir.²⁰⁷

Türkiye Cumhuriyet'inde öğretim birliği sağlanması için Mecliste çalışmalar yapılmıştır. Bu amaçla 3 Mart 1924'te Saruhan milletvekili Vasıf Bey ve 57 arkadaşı tarafından TBMM'ye verilen 430 sayılı *Öğretimin Birleştirilmesi* anlamına gelen²⁰⁸

²⁰⁴Rukiye Demirel, **Tevhit-i Tedrisat Kanunu ve Atatürk Dönemi Uygulamaları**, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana, 2009, s. 20-23; **Milli Eğitim Bakanlığı**, 1946, s. 9, 10, 112.

²⁰⁵Erkânı Harbiye Mektebi, Mühendis Mektebi, Bahriye Mektebi gibi okullardır.

²⁰⁶İlk ve orta öğrenimini Rodos İbtidai Mektebi ve Süleymaniye Medresesi'nde tamamladıktan sonra Mekteb-i Sultani (Galatasaray) Lisesi'nden mezun olmuştur. 7 Mayıs 1924 tarihinden itibaren İstanbul'da “Cumhuriyet” gazetesini çıkarmaya başlamış ve ölümüne kadar gazetenin sahip ve başyazarlığını yapmıştır. Ayrıca 1928 yılında meydana getirilen Türk Maarif Cemiyeti'nin kurulmasında etkili olmuş ve yönetim kurullarında yer almıştır. Bkz. İstanbul Şehir Üniversitesi, <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/28828/001640321010.pdf?squence=1&isAllowed=y>, s. 530-531, Erişim Tarihi: 13 Ağustos 2017.

²⁰⁷Ergin, **a.g.e.**, C. 3, s. 1737-1739.

²⁰⁸Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, s. 329.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır.²⁰⁹ Yasanın gerekçesine göre bu kanunla eğitimde amaç birliği ve denetim birliği sağlanacak ve *milletin düşünce ve duygu bakımından birliği* güvence altına alınacaktır.²¹⁰

Adı geçen kanunla, ülkedeki farklı isimler altında faaliyet gösteren bütün eğitim öğretim kurumları denetim altına alınmıştır. Eğitimin laikleşmesinin temelleri atılmış ve sadece ülkede bulunan milli okullar değil yabancılara ait dini amaçlı misyoner okulları da denetim altına alınmıştır.²¹¹ Başbakan İsmet İnönü, 25 Ağustos 1924 tarihinde Muallimler Cemiyeti Umumi Kongresi'nde çıkarılan kanunla ilgili olarak bir değerlendirme yapmıştır;²¹²

“Biz Tevhidi Tedrisat ile yapılan, daha yapılacak olan işlerin memleketin bütün hayatında; fikri, sınai, fenni hayatlarda olduğu kadar, içtimai hayatta da başlıca esas olduğuna kaniyiz.”

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na, Türkiye Cumhuriyeti Devleti içerisinde eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden yabancı okullar çok sert tepki göstermiştir.²¹³ Özellikle okulları kapanan ve idareci konumunda yer alan papazlar, mukaddes parçaların ve sembollerin kaldırılmayacağını dile getirmişlerdir.²¹⁴ Türkiye Cumhuriyeti ise bunun bir iç mesele olduğunu vurgulayarak çıkarılan kanun

²⁰⁹3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 430 sayılı kanun ise;

*“1-Türkiye dâhilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedsriye Maarif vekâletine merbuttur,
2-Şeriye ve Evkaf vekâleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve okullar Maarif Vekâletine devir ve raptedilmiştir,
3-Şeriye ve Evkaf vekâleti bütçesinde mekâtip ve medarise tahsis olunan mebalîğ Maarif bütçesine nakledilecektir,*

4-Maarif vekâleti yüksek diniyat mütehasısları yetiştirmek üzere Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı okullar kûşat edecektir,

5-Bu kanunun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiye ile müştegil olup şimdiye kadar Müdafaa-i Milliyeye merbut olan askerî rüşti ve idadilere Sıhhiye vekâletine merbut olan daruleytamlar, bütçeleri ve heyeti talimiyeleri ile beraber Maarif vekâletine raptolunmuştur. Mezkûr rüşti ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları âtiyen ait olduğu vekâletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nisbetlerini muhafaza edecektir,

6-İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir,

7-İşbu kanunun icrayı ahkâmına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.” Bkz. **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 7, 03 Mart 1924, s. 17,24-27, 98.

²¹⁰Necdet Sakaoglu, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi**, Cep Üniversitesi, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992, s. 23.

²¹¹Arığ, **a.g.e.**, s. 31-32.

²¹²Medreseler kaldırılmakla beraber yalnız imam ve hatip yetiştirmek üzere yeni okullar açtırılmış, yüksek diniyat mütehasısları yetiştirilmek üzere de Darülfünun'a bir İlahiyat Fakültesi ilave olunmuştur. Ergin, **a.g.e.**, C. 3, s. 1742; **Muallimler Mecmuası**, S. 4, s. 149.

²¹³Özellikle 40 okula sahip Fransa ve 4 okula sahip İtalya gibi ülkelerdir. Bkz. Arığ, **a.g.e.**, s. 31-32.

²¹⁴**Papas Okulları**, **Vatan**, 16 Mayıs 1924; Ayrıca Bkz. **Tanin** 10 Nisan 1924; **Vatan**, 8 Nisan 1924.

çerçevesinde ülke içinde medreselere uygulanan yapının Hristiyan okullarına da uygulanacağını dile getirmiştir.²¹⁵

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile bütün eğitim öğretim yetkisi Maarif Vekâleti'ne bırakılmış ve eğitim kurumu olarak medreseler kaldırılmıştır.²¹⁶ Bu bağlamda 1924 yılında Bakanlığa devredilen 479 medrese kapatılmıştır.²¹⁷ Köklü değişiklikleri beraberinde getiren bu kanun ile eğitimin merkezileştirildiği ve devletin kontrol ve denetimine geçtiği görülmektedir. Kapatılan medreselerin yerine İmam-Hatip okulları ve İlahiyat Fakülteleri açılması planlanmıştır. Yapılan bu uygulamalarla farklı programlarla eğitim yaparak ikiliğe yol açan okul-medrese ayrılığının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Yine, Osmanlı Devleti dönemindeki zararlı faaliyetleri ile dikkatleri çeken azınlıklara ait ve yabancı okullar denetim altına alınmıştır.

3 Mart 1924 tarihinde 429 Sayılı Kanunla Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti ve 431 Sayılı Kanunla Halifeliğin kaldırılmasıyla öğretim birliği yönünde yasal engeller ortadan kalkmıştır.²¹⁸

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 5. maddesi ile Harp Okulu'na öğrenci yetiştiren askeri ortaokul ve liseler Maarif Vekâleti'ne devrolunmuştur. Fakat bu okulların özel durumları dikkate alınarak 22 Nisan 1925 tarihinde çıkarılan bir kanunla bu okullar Savunma Bakanlığı'na bağlanmıştır.²¹⁹ Yapılan bu değişikliklerle beraber eğitimde dinin etkisinin kırılması, ulusal, çağdaş, laik ve demokratik bir eğitim sistemi kurulması istenmiştir.²²⁰ Nitekim 1927-1928 eğitim yılından itibaren karma eğitime geçilmiştir.²²¹

---

²¹⁵ Arıg, **a.g.e.**, s. 33-34.

²¹⁶ Berkes, **a.g.e.**, s. 31-32; Ergin, **a.g.e.**, C. 3., s. 1737-1742; Lewis, **a.g.e.**, s. 371.

²¹⁷ İlhan Başgöz, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s. 78.

²¹⁸ Eğitim program- milli ve laik esaslar çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir. Bu konuda yapılan değişikliklerle 1927'den itibaren seçmeli duruma getirilen din dersleri 1930'da şehir ilkokullarından, 1931-32'de ortaokul, 1939'da ise köy ilkokul programlarından çıkarılmıştır. Bkz. **Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi**, (Edt.) Fatma Acun, Siyasal Yayınevi, Ankara, 2015, s. 223; Ayrıca Bkz. Bülent Daver, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Laiklik**, Ankara, 1955, s. 133; İlhan Başgöz-Howard Wilson, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1968, s. 82-83; İlhan Tekeli, "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Eğitim Kurumlarının Gelişimi", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C. 3, s. 660.

²¹⁹ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi**, C.3, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 70.

²²⁰ **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, (Edt.) Temuçin F. Ertan, 2. Basım, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2011, s. 198.

²²¹ Ersoy Taşdemirci, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Medreseler", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1989, s. 105; Kırpık, **a.g.e.**, s. 226.

1.2.2. Maarif Teşkilatına Dair Kanun

3 Mart 1926 tarihinde hükümet tarafından hazırlanan ve 154 milletvekili tarafından teklif edilen *Maarif Teşkilatına Dair Kanun*, Meclis tarafından kabul edilmiş ve bu kanun Milli Eğitim Vekâleti'nin önemli kanunlarından biri olmuştur. Bu kanun içersinde:²²²

- Türk Dili için bir dil heyeti kurulması düzenlenmiş,
- Talim ve Terbiye işleriyle ilgili bir bölüm açılması planlanmış,
- Açılacak tüm okullar ile ilgili resmi izin sadece Maarif Vekâleti'ne ait olacak şekilde planlanmış,²²³
- Özel okulların açılması ve derecelerinin belirlenmesi işi de Maarif Vekâleti'nin yetkisine alınmış,²²⁴
- İlk, orta ve yüksekokullar ile ilgili düzenlemeler planlanmış,
- Okullarda çalışan yönetici, öğretmen ve müstahdemlerin maaşları, görevleri ve özlük hakları düzenlenmiş,
- Merkez ve taşra yönetimi planlanmış,
- Kütüphaneler ve müzelerin açılması için gerekli işler düzenlenmiştir.

Bu kanunun beşinci, altıncı ve yedinci maddelerinde okullar derecelendirilmiştir. İlkokullar şehir, kasaba ve köyler dikkate alınarak gündüz veya gece şehir kasaba yatı, köy gündüz ve köy yatı mektebi olarak sınıflandırılmıştır. Kanunla şehir ve yatı okullarını kimsesiz çocuklar için Maarif Vekâleti açabilirken, okullara haiz şartlar oluştuğunda Vekâletin izniyle mahalli idareler ve belediyeler tarafından da açılması karara bağlanmıştır. Köy yatı okullarının ise genel ve özel bütçelerle okulu olmayan yerlerde açılabilmesi kararlaştırılmıştır. Ortaöğretim ise liseler, ortaokullar, ilk muallim okulları ve köy muallim okulları olarak kademelendirilmiştir. Bunların dışında yüksek muallim okulları, ilk ve ortaokul muallimleri ve ilköğretim tedrisat müfettişlerini yetiştirecektir.²²⁵ Adı geçen okulların kademelendirilmesi Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in²²⁶ başkanlığı döneminde,

²²²*Maarif Teşkilatına Dair Kanun*, C. 22-23, S. 338, No: 789, 24 Mart 1926, Madde: 1-27 s. 522-525.

²²³*Maarif Teşkilatına Dair Kanun*, C. 3, S. 338, No: 789, 24 Mart 1926, Madde: 1, 2, 4, s. 522.

²²⁴*Maarif Teşkilatına Dair Kanun*, Madde:4.

²²⁵*Maarif Teşkilatına Dair Kanun*, Madde:5, 6, 7.

²²⁶1894 yılında İzmir'de doğmuştur. 20 Aralık 1925 - 01 Ocak 1929 tarihleri arasında "Maarif Vekili" olarak görev yapmıştır. Maarif Vekilliği döneminde "Harf İnkılabı" bu dönemde gerçekleşmiştir. Bkz. Fuat Özer, "*Mustafa Necati Bey (1894-1 Ocak1929)*", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 5, S. 8, s. 166-170.

ABD’li eğitimci John Dewey’in 1926 yılında yazmış olduğu rapor doğrultusunda Maarif Teşkilatı’na Dair Kanun ile uygulanmaya başlanmıştır. Dewey’in bu fikirleri, ülkenin eğitim politikası üzerinde somut bir gösterge olarak karşımıza çıkmıştır.²²⁷

Maarif Teşkilatı’na Dair Kanun ile birlikte ayrıca okullarda çalışacak temizlik ve ihtiyaçları giderecek personel, öğretmenlerin ödeme ve yollukları, ödül ve ceza işlemleri, okul yönetici ve müfettişlerin bu görevleri neticesinde alacakları ayrı ücretler, mebus ve asker öğretmenlerin durumu ve açılacak müze ve kütüphaneler ile ilgili resmi işlemlere de açıklık getirilmiştir. Maarif Vekâleti’nin yetkileri bölgelere ayrılmış ve bu durum Vekâlet’in işini kolaylaştırmıştır.²²⁸ Maarif Vekâleti’nin bazı önemli illerin merkezlerine yaptığı yetki devri günümüzde il ve ilçe merkezlerinin tamamında devam etmektedir.

Maarif Teşkilatı’na Dair Kanun ile hükümetin eğitim politikası benzerlik göstermektedir. Devletin, okullarla ilgili düşüncelerinde, ilköğretim tahsili beş yıldır. Öğretmen gönderilmesi mümkün olmayan köyler için “*Köy Eğitimcileri*” tahsis edilmesi gerekmektedir. Meslek, Sanat ve Akşam Sanat Okulları önemlidir. Güzel sanatlar, milli opera, tiyatro, sinema, müze²²⁹ ve kütüphanelerin geliştirilmesi de planlanmıştır.²³⁰

Maarif Vekâleti’nin öğretmen yetiştirme programı, teşkilatın en önemli faaliyetlerinden biri olmuştur. Gerek Milli Mücadele’de ve gerekse sonrasında ortaya çıkan öğretmen ihtiyacı, öğretmenlerin çektiği maddi ve manevi sıkıntılar ve özlük hakları, Vekâlet’in önemli konularından biri olmuştur. Bu konu ile ilgili çalışmalar TBMM’de geniş yankı bulmuştur. Öğretmenler ile ilgili olarak Milli Mücadele döneminde 9 Nisan 1921 tarihinde Lazistan Mebusu Ziya Hurşit Bey TBMM’de

²²⁷Öztürk, **a.g.e.**, s. 64-65; Türkiye Maarifi için mühim mesele, derslerinin mevzuları köy hayatına iyice merbut olacak bir nevi iptidai ve tali okullar tesisidir. Bkz. **John Dewey’in Raporları**, Maarif Vekâleti Matbaası, S. 2, 1 Mayıs 1925, s. 14.

²²⁸**Maarif Teşkilatına Dair Kanun**, Madde:9-27.

²²⁹Dewey’de 1926 yılındaki raporunda İstanbul Darülfünü’nda *Arkeoloji* bölümü açılmasını teklif etmiştir. Konu ile ilgili olarak Dewey; “*Türkiye’de müze teşkilatı bulunması ve bittabi bunun günden güne zenginleşmesi ve ileride gayet mühim hafriyat ve keşfiyata da teşebbüs edilmesi tabii bulunması dolayısıyla bir Arkeoloji mektebi Türk âlimlerini, Türkiye’nin (bugün dünyada mevcut bütün bakayayı kadimenin en ehemmiyetlisini ihtiva eden ve oraya ecnebi memleketlerin bütün tarihi kadim ve sanat müntesiplerini celp ve cezp eyleyen) bakayayı kadimesini itina ile muhafaza edecek bir surette yetiştirmeye hizmet edecektir.*” demiştir. Bkz. Dewey, **a.g.e.**, s. 25.

²³⁰Bu çalışmalarla “Türk gençliği, onları temiz bir ahlak, yüksek bir yurt ve inkılap aşkı içinde toplayacak milli bir teşkilata bağlanması düşünülmüştür. Gençliğin bir yandan düşünme, karar verme ve teşebbüs alma gibi yüksek muvaffakiyet hassaları inkişaf ettirecek ve öte yandan gençlik, her türlü zorlu işin başarılmasında tek unsur olan sıkı bir disiplin içinde çalıştırılacaktır.” Ergin, **a.g.e.**, C. 3, s. 1655-1657; 1927 Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi, 29 Mayıs 1939 Cumhuriyet Halk Partisi Nizamnamesi Beşinci ve Altıncı Bölüm, s. 18-25.

yapmış olduğu konuşmada öğretmen maaşlarının özel idare bütçelerden genel bütçeye alınmasını teklif etmiştir.²³¹ 10 Nisan 1921 tarihinde ise TBMM Maarif Encümeni'nde Hamdullah Suphi Bey'in başkanlığında yapılan toplantıda, öğretmen yetiştirme meselesi ele alınmış ve çözüm yolları tartışılmıştır. Fakat savaş yılları olduğu için konu hakkında somut adımlar atılamamıştır.²³² 1923 yılında öğretmen okullarını artırmak yerine mevcut okulların ıslahına ve genişletilmesine gidilmiştir.²³³ Muallimlerin sınıflandırılması ve eğitimlerinin farklı süreçlerden geçirilmesi planlanmıştır.²³⁴

20 Mayıs 1926 tarihinde Urfa milletvekili Refet Ülgen tarafından teklif edilen *İlk Okul Muallim ve Muavinleri Hakkında Kanun* 22 Mayıs 1926 tarihinde TBMM'de kabul edilmiştir.²³⁵ 12 maddeden oluşan bu kanun bakanlık merkez ve taşra teşkilatlarında çalışan öğretmenler için daha önce çıkarılan kanunlara ek tamamlayıcı düzenlemeler getirmiştir. Bu kanunla:²³⁶

- Muallim olmak isteyenlere en az beş yıl lise dengi veya daha yüksek derecede okul bitirme şartı getirilmiş,
- Muallim yardımcılığında beş yıl görev yapanlar da, öğretmen olabilme hakkına kavuşmuş,
- İki senelik idadiler ve ortaokullardan mezun olanlar öğretmenlik ile ilgili dersleri ya sınavla ya da okuduğu okulda tamamlarsa ilkokul muallimi olabilmiş,
- Anasınıfı öğretmenleri de İlkokul öğretmenleri gibi aynı haklara sahip olmuş,
- Eski yedi senelik okullardan mezun olanlar meslek derslerinden sınavı geçenler ile ortaokul mezunu ile daha yüksek derecedeki okullardan mezun olanlar muallim muavini olma hakkı tanınmış,

Ayrıca bu kanunla muallimlerin özlük hakları da açıklanarak düzenlenmiştir.

²³¹TBMM Zabıt Ceridesi, C. 1, Devre: 1, s. 243.

²³²Hâkimiyet-i Milliye, 11 Nisan 1921, s. 1, 5.

²³³Öztürk, a.g.e., s. 50; Hâkimiyet-i Milliye, 25 Haziran 1925.

²³⁴Dewey, a.g.e., s. 19-21.

²³⁵İlk Okul Muallim ve Muavinleri Hakkında Kanun Teklifi, C. 2, No: 138, s. 345-351; C. 24, Madde: 1-12.

²³⁶İlk Okul Muallim ve Muavinleri Hakkında Kanun, C. 24, No: 388, s. 225; C. 24, Madde: 1-12, s. 10, 54, 224, 414, 416; Dewey'e göre Cumhuriyetin ilanından sonra öğretmenlerin durumlarını şu şekilde özetlemiştir. 1- Öğretmen maaşları yetersizdir. 2- Devamlı çalışma ve kadro hakkında endişeleri vardır. 3- Lojman ve mesken durumu önemlidir. 4- Okul müdürlerine ödenek verilirse, okulda eğitime daha çok vakit ayırabilirler. Bkz. Dewey, a.g.e., s. 15-19.

1.2.3. Özel Okullar ile İlgili Gelişmeler

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı devam ederken 1915 yılında kapitülasyonların kaldırılması ile birlikte yabancı okulları da kendi otoritesi altına almak için “*Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi*” adı altında özel okul kurallarını çıkarmıştır. 1922 yılına kadar yürürlükte kalan bu talimatname,²³⁷ Cumhuriyetin İlanı’ndan sonra 1924, 1925 ve 1926 yıllarında çıkarılan birtakım düzenlemelerle değişikliğe uğramıştır.²³⁸ Türk veya Azınlık vatandaşları tarafından kurulacak her türlü özel okul için geçerli olan bu talimatname,²³⁹ 1935 yılına kadar geçerliliğini devam ettirmiştir. Bu tarihten sonra yürürlüğe giren “*Özel Okullar Yönergesi*” ile misyonunu tamamlamıştır.²⁴⁰ 46 maddelik talimatnamenin ilk bölümünün 6 maddesi şu şekildedir:²⁴¹

- Mekatib-iHususiye, maarifi bölge halkı tarafından ve hükümetçe tanınmış Türkiyeli cemaat, cemiyet ve şirketler tarafından açılan okullardır,²⁴²
- Yabancı cemaat, cemiyet ve şirketlerin kendi isimleri veya kendilerine okul açmaları yasaktır,
- Hükümetçe tanınmış Türkiyeli cemaatler tarafından açılan okullar o cemaate mensup nüfusun sakini buldukları mahalle veya köyler dâhilinde olmakla beraber, kendilerine yetecek büyüklükte ve gürültüleri diğer cemaatleri rahatsız etmeyecek derecede uzak bulunmaları şarttır,
- Yabancı bir cemaate bağlı olan kişiler okul açabilmek için okul açabilecekleri mahallerde devlete bağlanan tebadan mektebe ihtiyaç gösterecek raddede nüfus mevcut olması halinde ve devletlerin memalikinde Türk tebasının okul açması için yürürlükte olan şartları ve üçüncü maddeki şartları taşımaları gerekmektedir,

²³⁷Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi, s.1-3; “*Mülkümüzde Ecnebi Okulları*”, Bkz. **Hâkimiyet-i Milliye**, 21 Kasım 1922.

²³⁸Arığ, **a.g.e.**, s. 37-47; Lozan konferansının birinci bölümünde yabancı okullar meselesi gündeme gelmiştir. 1914 yılında imzalanan *İkamet ve Adli Salahiyet Mukavelesi* ile İngiliz, Fransız ve İtalyan okulları 7 yıl boyunca faaliyetlerine devam edecekti. Bu mukavenenin 1922 yılında süresi dolunca Türkiye bu okullara dokunmamış fakat Türk İç Hukuku’na göre faaliyetlerine devam etmiştir. Lozan görüşmelerinden sonra bu üç ülke dışında diğer ülkelerde faaliyetlerini bu gelişmelere istinaden devam ettirmiştir. Bkz. Ahmet Gündüz Ökçün, “*Yabancıların Türkiye’de Okutma Hürriyeti*”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, C. 14, Temmuz 1959, N. 2-3, s. 140-166; Arığ, **a.g.e.**, s. 23.

²³⁹Toprak, “*Bir Hayal Ürünü: İttihatçıların Türkleştirme Politikası*”, s. 16.

²⁴⁰Arığ, **a.g.e.**, s. 44-47.

²⁴¹**Tebliğler Dergisi**, C. 3, S. 132-133, Ağustos 1941, s. 214-219.

²⁴²Bir veya birkaç fen, lisan veya sanat tahsiline mahsus olarak bu veçhile açılan dersaneler dahi mekatib-i hususiyeden sayılmıştır. Bkz. **Tebliğler Dergisi**, C. 3, S. 132-133, s. 214.

- Anaokullarından başka ve kız yatılı okulu açamaz,
- Yabancı dilde eğitim yapan özel okullarda Türkçe'nin ve Türkiye Tarih ve Coğrafyası'nın Türkçe olarak ve Türk öğretmenler tarafından talim ve tedrisi zorunludur.²⁴³

Talimatnameden de açıkça görüleceği üzere, açılan okulların müdürlerinin bölge öğretmenlerinden olması ve okul ruhsatlarının Maarif Vekâleti'nden alınması öngörülmektedir. Okul yapılması ve yer seçiminde dikkat edilmesi ve çocukların ahlâkını etkileyebilecek yerlerden en az yüz metre uzağa yapılması koşulu getirilmiştir. Özel okulların teftişlerini ise devlet temsilcileri yapacaktır.

Talimatnamenin ikinci bölümünde okul işleri *Tesis ve Küşadı*,²⁴⁴ ve üçüncü bölümde *Okul Binaları*, dördüncü bölümde *Heyet-i İdare ve Talimiyenin Evsafi* yer almıştır. Bu bölümde özellikle yabancı okullarda çalışacak kişilerin özellikleri ve görevleri belirtilmiştir. Beşinci bölüm okul kayıt ve mezun işlemleri, altıncı bölüm teftiş işleri, yedinci bölüm ceza gerektiren hususlar ve son bölüm ise özel eğitim kurumunun talimatnameye uymadığı takdirde hangi sonuçlarla karşılaşacakları yer almıştır.²⁴⁵

Özel Okullar Talimatnamesi'yle ilgili, 1294 yılında çıkarılan iki tamim son derece önemlidir. Nitekim birinci tamimde eğitim kurumları içerisinde dini sembol ve işaretlerin kaldırılması, ikinci tamimde ise kilise ve okulların ayrı binalarda olması istenmiştir. 1925 yılında çıkarılan bir başka tamimde ise Türk ve Türk Devleti aleyhine derslerde bir ifadeye yer verilmemesi; bu konuyla ilgili kitap, materyal bulunmaması ve aleyhte propagandanın yapılmaması yer almaktadır. Bunların dışında Türkiye'nin hiçbir ülkenin parçası olarak gösterilmemesi ve Türk Dili ve Tarihi ile ilgili derslerinde müfredata konulması zorunluluğu getirilmiştir.1926 yılında ise 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile yapılması gerekenleri yapmayan özel okullar ile ilgili kurallar bir kez daha hatırlatılmış ve denetimler hızlanmıştır.²⁴⁶ Bu tamimle özel okulların Türkçe öğretmenlerini Vekâlet tayin edecek, az ücret veren veya fakir öğrenciler süfli (bayağı) işlerde kullanılmayacak, resmi kayıt evrakları Türkçe olacak, kurumlara Türkiye Cumhurbaşkanı'nın resmi

---

²⁴³Türkçe dil ve kültür derslerinin haftalık sayıları ayrıca tespit ve tebliğ edilmiştir. Bkz. **Tebliğler Dergisi**, C. 3, S. 132-133, s. 214.

²⁴⁴**Tebliğler Dergisi**, C. 3, S. 132-133, s. 214-215.

²⁴⁵Arıg, **a.g.e.**, s. 39-40.

²⁴⁶**a.g.e.**, s. 44-47.

asıllacak, bazı yabancı okulların kiliselerine yabancı kişiler alınmayacak, dini içerikli Aziz veya Azize gibi resimler kitaplardan kaldırılacak, müfettişler bu okulları denetleyip raporlarını Vekâleti'ne sunacak, kapatılmış olan özel okullar gizli faaliyetlerine son verecektir.²⁴⁷

Cumhuriyetin ilanı sonrası hususi okulların en önemlilerini oluşturan Azınlık okulları ile ilgili önemli gelişmelerden birisi de 1924 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması'dır. Bu antlaşmada Azınlık okulları konusu gündeme gelmiş ve bu konuda barış antlaşmasına iki madde konulmuştur. 40 ve 41. maddeler eğitim ve okul anlamında düzenlemeler içermiştir. 40 ve 41. maddeler de bu durum şu şekilde belirtilmiştir;²⁴⁸

“Müslüman olmayan azınlıklara mensup olan Türk vatandaşları, hem hukuk bakımından hem de uygulamada diğer Türk vatandaşlarına uygulanan aynı muamele ve aynı güvencelerden (garantilerden) yararlanacaklardır. Bunlar özellikle giderleri kendilerine ait olmak üzere her türlü hayır kurumuyla, dinsel ya da sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dini ayinleri serbestçe yapmak konularında eşit hakka sahip olacaklardır. Genel (kamusal) eğitim konusunda, Türk Hükümeti, Müslüman olmayan Türk vatandaşlarının önemli oranda oturdukları il ve ilçelerde, bu Türk vatandaşlarının çocuklarının, ilkokullarda kendi dilleriyle eğitim yapmalarını sağlamak amacıyla uygun kolaylıklar gösterecektir. Bu hüküm Türk Hükümetinin söz konusu okullarda Türk dilinin öğrenimini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır. Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk vatandaşlarının, önemli oranda buldukları il ve ilçelerde, söz konusu azınlıklara devlet bütçesi, belediye ya da diğer bütçelerce, eğitim, din ya da hayır için ayrılan tutarlardan, hak gözetirliğe uygun ölçülerde pay ayrılacaktır. Sözü geçen tutar ilgili kurumların yetkili temsilcilerine ödenecektir.”

Lozan Antlaşması hükümleri ile devlet, Türk vatandaşı olan Azınlıklara hukuki anlamda hiçbir fark gözetmeden eşit bir şekilde yaklaşım göstermiştir. Bu antlaşma maddelerine istinaden hayır kurumu, her türlü okul ve sosyal kurum açma hakkı tanınmış ve böylece Azınlıklar yaşadıkları bölgelerde kendi dillerini konuşabilme ve dini vecibelerini yerine getirebilme haklarına kavuşmuşlardır. Bu kurumları

²⁴⁷Tamim'im tamamı için bkz. Ergin, **a.g.e.**, C. 5, s. 2086-2088; “*Ecnebi Okullar*”, **Vakit**, 9 Şubat 1926; Bu tamimle 1915 tarihli Mekatib-iHususiye Talimatnamesi yürürlükte olduğu vurgulanıyordu. Ayrıca yine bu tamimle eskiden beri süregelen misyonerlik faaliyetlerinin bir uzantısı olarak söz konusu kurumlardaki dini etkinin azaltılması da amaçlanmaktaydı. Bkz. Arıg, **a.g.e.**, s. 47; Kapitülasyonların kalkması yüzünden kendilerini yabancı hükümetlerin eskisi gibi müdafaa ve himaye edememeleri, ilk tahsilini resmi okullarda bitirmemiş olanları kabul edememeleri yani ilk sınıfların kaldırılmış olması ve Türk okullarının gerek binaca gerek tedarisatça günden güne tekemmül etmekte bulunması...gibi sebeplerle bu çeşit okulların sayıları seneden seneye azalmakta ve yerlerini Türk okullarına bırakmaktadırlar. Hatta binaları bile gayet ucuz bedellerle hükümet veya hususi idarece satın alınmaktadır. Bkz. Ergin, **a.g.e.**, C. 5, s. 2091.

²⁴⁸Ergin, **a.g.e.**, C. 5, s. 2078.

oluşturma ve yaşatma adına Müslüman olan Türk vatandaşlarının devlet bütçesinden yararlandığı gibi haklara da sahip olabilecektir.1924, 1925 ve 1926 yıllarında Özel Okullar ile ilgili çıkarılan tamimler, Lozan Antlaşması'nın 40. ve 41. maddelerine uygun düzenlemeler içermiştir.

Yirminci yüzyılın tanınmış eğitimcisi John Dewey, kurulmakta olan Türk eğitim sistemine ilişkin görüşlerini almak üzere, Türkiye'ye davet edilmiştir. Davet üzerine Türkiye'ye gelen Dewey, iki rapor hazırlamış ve önemli eksikleri tespit etmiştir.²⁴⁹ Dewey'in hazırladığı raporda, özel okullar ile ilgili olarak şu ifadelere yer vermiştir:²⁵⁰

“Türkiye Maarifinin bugün geçirdiği dönüşüm devresinde ve iktisadî muzayaka zamanında hususî okullar, kıymetli bir hizmet ifa edebilir. Hususî okullar, malî sebeplerden dolayı zorunlu eğitimin tatbik edilemediği bir devrede okul noksanını telâfi eder. Fakat fazla olarak yeni terbiye usulleri ile prensiplerinin gelişimine ve bunların neticelerini tespite yol açarlar. Resmî okullar daha muhafazakâr ve daha tekdüze bir programı takip etmek mecburiyetindedirler. Hususî okullar ise usullerde çeşitlilik gösterecek ve muhtelif tecrübelerle girişecek bir mevkidedirler. Diğer memleketlerde tecrübe gösteriyor ki umumiyetle terbiye sahasında eski itiyatlara bağlı kalmayarak yeni teşebbüslere ilk evvel girişen müesseseler, hususî okullardır. Yeni usuller, hususî okullarda tetkik edilir ve uygun olunursa o zaman resmî okullarda de tatbikine başlanılır. Binaenaleyh Maarif Vekilliği, Türkiye maarifinin menfaati namına gerek yerli gerek yabancı hususî okullarla mümkün olduğu mertebe çok düşünceyi bir araya getirip düşünmeli ve okullarda tatbik edilecek usullerde ve yapılabilecekler dâhilinde olarak ders müfredatlarında çeşitlilikler gösterilmesini teşvik etmelidir.”

Dewey, özel okulların tüm eğitim camiası için öncü okullar olduğunu belirtmiş ve bu tür okullara önem verilmesini istemiştir. Ayrıca özel okulları, eğitim anlamında dünyadaki tüm gelişmeleri hızla ve en iyi uygulayacak kurumlar olarak

---

²⁴⁹Dewey, iki ay Türkiye'de gözlemlerde bulunduktan sonra, iki ayrı rapor hazırlamıştır. Bunlardan Türkiye'den ayrılmadan hazırladığı rapor daha çok eğitim bütçesi ve uygun bulunduğu harcama alanları üzerinedir. İkinci raporu ise daha kapsamlıdır ve Dewey'in yeni kurulacak Türk Millî Eğitim sistemine ilişkin gözlem ve önerilerini kapsar. Bkz. Kemal Güçlüoğlu, “John Dewey Raporu'ndan Esintiler”, **Ortaoğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Yayınları**, Ankara, 1985, 1-4.

²⁵⁰Raporun devamında Dewey; “Millî hayata ve millî ruha taallük eden bütün meselelerde umumî idare ve teftiş hakkı bittabi maarif memurunun elinde kalır. Şu kadar ki hususî okullar bu huduttan harice çıkmamakla beraber okul programlarının lüzumundan fazla yeknesaklığından tevelliüt eden ve evvelce işaret edilen mahzurlar, hususî okullar için daha büyük bir kuvvetle varittir. Hususî okulların terbiyevî meselelerde teşebbüslerini ve yeniliklerini teşvik etmekle bu okulların, millî terbiye için bir tecrübe yeri olmasından istifade edilebilir. Bilhassa ecnebi okullar, umumiyetle kendi memleketlerinin terbiye usullerini tatbik ettiklerinden Türk mürebbilerinin ecnebi memleketlerine kadar seyahat için para ve zaman sarfına muhtaç olmadan muhtelif terbiye usulleri, okul idaresi ve tedrisat hakkında tetkikatta bulunmalarına imkân verirler” demiştir. Bkz. Dewey, **a.g.e.**, s. 29-30.

nitelendirmiştir. Bu tür okulları “örnek okullar” olarak adlandırmış ve ülkede sayısının artırılmasını önermiştir.

1.2.4. Cumhuriyet’in İlanı Sonrası Eğitim Kurumları, Öğretmen ve Öğrencilerin Durumları

Milli Mücadele döneminde eğitim kurumlarına genel olarak bakıldığında zorluklarla ayakta kaldıkları görülmektedir. Durağan bir yapıya sahip olan bu kurumlar, Cumhuriyet’in ilanı sonrası ise gelişerek ve sayıları hızla artarak eğitim vermeye devam edecektir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ilköğretim ile ilgili gelişmelerin en önemlisi 20 Nisan 1924 tarihinde çıkarılan Anayasa’nın 87. maddesinde; “*İptidai tahsil bütün Türkler için mecbûrî ve Devlet mekteplerinde meccanîdir.*”²⁵¹ şeklindeki düzenlenmesidir. Bununla birlikte 2 Mart 1926 tarihinde çıkarılan Maarif Teşkilatına Dair Kanunu’nun 6. maddesinde; “*İlköğrenim çağına girmiş çocuklar meslek okullarına giremezler. İlköğrenim çağını geçirmiş ve hiç öğrenim görmemiş çocukları alan kurumlar bunlara ilköğrenimi vermek zorunda*” olduğu belirtilmiş ve her düzeydeki öğretimden her türlü ücret alınması kaldırılmıştır.

Cumhuriyet sonrası ilköğretime giden çocuklar için yalnız okul binalarında değil; okul dışında da beden ve kafalarını zinde tutacak, dinlendirecek ve eğlendirecek yardımcı teşekküllerin açılması mümkün olmuştur. Bunlar arasında çocuk yuvaları, çocuk bahçeleri, çocuk barındırma odaları, çocuk kampları, çocuk tiyatrosu, çocuk kitapevleri yer almaktadır.²⁵²

Türkiye’de 1923-1929 yılları arasında eğitim anlamında öğretmen, öğrenci ve okul sayıları ve bunların yıllara göre dağılımları önemli yer tutmaktadır. Cumhuriyet’in ilanından sonra gerçekleşen eğitim istatistikleri aşağıda verilmiştir.²⁵³

²⁵¹1924 Anayasası, Resmi Gazete, 15 Ocak 1945; **Düstur**, C. 26, s.170.

²⁵²Ergin, **a.g.e.**, C. 5, s. 2061-2065.

²⁵³**BCA**, 18 Nisan 1939, 030.01./90.559.2.

Yıllar	Okul		Öğretmen		Öğrenci	
	Sayısı	%	Sayısı	%	Sayısı	%
1923-1924	5.062	100	12.734	100	358.548	100
1924-1925	6.149	121	16.420	132	413.284	115
1925-1926	6.134	121	17.089	137	431.923	120
1926-1927	6.156	122	18.019	145	466.192	130
1927-1928	6.192	122	17.728	143	497.298	139

Yıllara göre ilkokul sayısı ve bunların öğretmen ve öğrenci miktarı (1923-1929) şu şekildedir:²⁵⁴

Yıllar	İlkokul		Öğretmen		Öğrenci	
	Sayısı	%	Sayısı	%	Sayısı	%
1923-1924	4.894	100	10.238	100	341.941	100
1924-1925	5.987	122	13.822	135	390.368	114
1925-1926	5.975	122	14.309	140	406.788	119
1926-1927	6.023	123	15.810	154	437928	128
1927-1928	6.042	123	15.194	148	461.985	135
1928-1929	6.599	135	15.718	154	477.569	140

Yukarıdaki tablolardan açıkça anlaşılacağı üzere, Cumhuriyet'in ilanı sonrası okullaşma ve öğrenci-öğretmen verilerinde hızlı bir artış olduğu görülmektedir. Yabancı uzmanların raporları ve eğitim teşkilat yapısının oluşturulması sonrasında ortaya çıkan bu durumda, yaklaşık yüzde 35 ile 50 arasında gelişme yaşanmıştır. Bu sayısal ve reel anlamdaki gelişmeler eğitimde atılabilecek büyük adımlar olarak nitelendirilebilir. Tablodaki sayısal verilerin artışında eğitimde hukuk düzenlemeleri ile Cumhuriyeti kuran Kadro'nun bu konuya verdiği önemin büyük payı olduğu gözlemlenebilir.

²⁵⁴BCA, 18 Nisan 1939, 030.01./90.559.2.

Kurtuluş Savaşı esnasında Ortaöğretim politikası, İlköğretim politikasının aksine kurumları yaygınlaştırmak olmamış, onları birleştirip kalitesini artırmak olmuştur.²⁵⁵ Maarif Teşkilatına Dair Kanun'un yedinci maddesine göre ortaöğretim okulları; liseler, ortaokullar, ilk muallim okulları ve köy muallim okulları olarak düzenlenmiştir.

Kanunun on dördüncü maddesinde ortaokul müdürlerinin maaş dışında 20-30 lira arasında; lise ve muallim okul müdürlerinin ise 30-60 lira arasında farklı bir ücret alması kararlaştırılmıştır.²⁵⁶ Bu maaş farkı durumuna bakıldığında, eğitim kademesinde daha üst seviyedeki okul yöneticiliği daha yüksek gelir elde etmiş ve her üst kademe verilen önem maddi anlamda da bir bakıma ortaya çıkmıştır.

15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında yapılan Birinci Heyet-i İlmiye toplantısında ise ortaöğretime devam edemeyecekler için zorunlu öğretimin iki yıl daha devam etmesi kararlaştırılmıştır.²⁵⁷ 1924 yılında yapılan İkinci Heyet-i İlmiye toplantısında bir dönemli liselere, ortaokul denilmeye başlanmış ve ortaöğretimin; üç yıl ortaokul ve üç yıl lise olarak birbirinden ayrılması görüşü kabul edilmiştir.²⁵⁸ Bu dönem içerisinde yıllara göre ortaokul sayısı ve bunların öğretmen ve öğrenci miktarı (1923-1929) şu şekildedir.²⁵⁹

---

²⁵⁵Kırpık, a.g.e., s. 252.

²⁵⁶**Maarif Teşkilatı'na Dair Kanun**, Madde: 7,14; Altı yıldan ibaret olan Türk ortaöğretim okulları; biri ortaokul diğeri lise adlarını taşıyan iki bölüme ayrılmıştır. Yüksek tahsil yapmak isteyenler her iki üç yıllık ortaöğretime tamamlamak zorundadır. Bir ortaokulu bitiren kişi bir üst okul olan liseye ve ayrıca aynı derecede meslek okuluna gidebilir. Liseyi bitirenler veya lise diploması alanlar yükseköğretim müesseselerine girebilmek için ayrıca Devlet Olgunluk İmtihanından geçmek zorundadır. Bkz. Ergin, a.g.e., C. 5, s. 2066.

²⁵⁷Mustafa Şanal, **Maarif-i Misak Genelgesi, Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü Atatürk Dönemi (1920-1938)**, C. 2, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2009, s. 695.

²⁵⁸Niyazi Altunya, **Milli eğitimde Mustafa Necati Dönemi**, Başarı Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 54; Mustafa Ergün, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1996, s. 74-76.

²⁵⁹**BCA**, 18 Nisan 1939, 030.01./90.559.2.

Yıllar	Ortaokul		Öğretmen		Öğrenci	
	Sayısı	%	Sayısı	%	Sayısı	%
1923-1924	72	100	796	100	5.905	100
1924-1925	64	89	720	90	10.052	170
1925-1926	68	94	760	95	11.622	197
1926-1927	68	94	698	88	15.263	258
1927-1928	78	108	791	99	19.858	336
1928-1929	78	108	815	102	23.225	393

Yıllara göre lise sayısı ve bunların öğretmen ve öğrenci miktarı(1923-1929) şu şekildedir:²⁶⁰

Yıllar	Lise		Öğretmen		Öğrenci	
	Sayısı	%	Sayısı	%	Sayısı	%
1923-1924	23	100	513	100	1.241	100
1924-1925	19	83	555	108	2.234	180
1925-1926	21	91	671	131	2.748	221
1926-1927	19	83	563	110	3.152	254
1927-1928	19	83	594	116	3.819	308
1928-1929	20	87	510	99	4.168	336

Yukarıdaki iki tabloda açıkça görüleceği üzere eğitim kademesi ortaöğretim birinci kademesi olan ortaokullar seviyesinde okullaşma ve öğretmen verilerinde çok büyük artış yaşanmazken öğrenci sayısı artışı anlamında yüzde 400'lere varan çok büyük gelişmeler yaşanmıştır. Ortaöğretim ikinci kademesi olan lise ve dengi okullar seviyesinde de ortaokul birinci kademesi gibi benzer tablo ortaya çıkmıştır. Ortaöğretim ikinci kademesi ile ilgili olarak okullaşma ve öğretmen sayılarında azalma yaşanırken öğrenci sayısında yüzde 330 seviyelerinin üzerine çıkmıştır. Bu iki tablo göstermiştir ki öğrencilerin ortaöğretimin hem birinci hem ikinci kademe okullarında eğitim alma isteği üst seviyelere çıkmıştır. Ortaöğretim ikinci kademesi

²⁶⁰BCA, 18 Nisan 1939, 030.01./90.559.2.

ile ilgili 1930-1938 yıllarına baktığımızda okullaşma oranı yüzde 296'ya ve öğretmen sayısı ise yüzde 227'ye kadar yükselmiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonra Mesleki ve Teknik Eğitim'de de gerekli adımlar atılmıştır.²⁶¹ Bu dönem içerisinde normal tahsil çağındaki gençler için *Erkek Sanat Okulları, İnşaat Usta Okulları, Erkek Terzilik Okulları, Ticaret Okulları ve Kız Enstitüleri* şeklinde beş çeşit meslek okulları eğitime devam etmiştir. Serbest Teknik Okul ve Kurslar anlamında ise *Akşam Erkek Sanat Okulu, Akşam Erkek Terzilik Okulu, Akşam Erkek Ticaret Okulu, Köy Demirciliği ve Marangozculuğu Gezici Kursları, Akşam Kız Sanat Okulları ve Köy Kadınları Gezici Kursları* gibi altı çeşit eğitim verilmiştir.²⁶²

Mesleki ve Teknik Eğitim veren okulların daha iyi duruma gelmesi için çalışmalar yapılmış ve 15 Mayıs 1927 tarihinde Maarif Vekili Mustafa Necati tarafından TBMM'ye teklif edilen *Meslek Okulları Hakkında Kanun* önemli bir düzenleme olarak karşımıza çıkmıştır. 21 Mayıs 1927 tarihinde TBMM'de Mesleki ve Teknik Eğitim okulları ile ilgili kanun teklifi Maarif Encümeni'ne verilirken bu kanun şu şekilde savunulmuştur.²⁶³

“İktisadî faaliyetlerimiz için gençlerimizin muhtelif hayat mesleklerinin istilzam ettiği teknik malumat ve malumatlarla teşhizi bugün en mübrem millî ihtiyaçlarımızdan biridir. İlim ve teknik sahası günden güne genişlemekte ve hayatın en küçük işlerine varıncaya kadar istilâ etmektedir. Bahusus memleketimizdeki iktisadî işleri göreneğin esareti altından çıkarmak, teknik malumatı halk tabakasına kadar yaymakla kabil olacaktır. Bu sebeple gençleri ziraî, sinâî, ticarî, muhtelif hayat mesleklerine ihzar için memleketin ve mahallin ihtiyaçlarına göre muhtelif nevide meslek mektepleri açılması millî inkişafımız için acil bir zarurettir. Bu konu yalnız Maarif Vekâletini alâkadar etmez. Diğer vekâletler de ve mahalli idareler de bununla alâkadarlardır.”

Meslek Okulları hakkında kanun teklifi 26 Mayıs 1927 tarihinde kabul edilmiştir. Toplam altı maddeden oluşan kanunun önemli maddeleri şunlardır:²⁶⁴

- Askeri, sıhhi ve yüksek ihtisas okullarıyla Maarif Teşkilâtı Kanunu'nun dördüncü maddesinde Muharrer Alelumum Meslek Kursları müstesna olmak üzere vilâyet ve belediyeler tarafından açılan ve açılacak olan meslek okullarının tedrisat ve iş programları, muallim ve memurin kadroları ve

²⁶¹Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri, (Edt.) Hıfzı Doğan, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1991, s. 44-49.

²⁶²Ergin, a.g.e., C. 5, s. 2095-2114.

²⁶³TBMM Zabıt Ceridesi, C. 1, 26 Mayıs 1927, s. 541-543.

²⁶⁴TBMM Zabıt Ceridesi, C. 1, 26 Mayıs 1927, s. 1.

malzeme ve levazım-ı dersiyeleri, muallimlerin ve sanat ustalarının evsafi meslekiyeleri Maarif Vekâletince tespit edilecek,

- Meslek okulları açan vilâyetler ve belediyeler bu okullara tayin olunacak mütehassıs usta ve muallimleri yetiştirmek üzere gerek Avrupa’da tahsil masrafı, gerek meslek muallim mektebi masarifi hisse-i iştiraki olarak kendi bütçelerine dâhil meslek okulları tahsisatının üçte birini geçmeyecek şekilde Maarif Vekâleti’nin talep edeceği miktarda tahsisat vazına mecbur olacaktır.

Adı geçen kanunla vilayet merkezleri ve belediyeler tarafından kurulan ve işletilen bu okullar Maarif Vekâleti’ne devredilmiştir. Maarif Vekâleti dışında diğer bakanlık veya belediyeler tarafından açılan meslek okulları program bakımından Vekâlet’in yönetmeliklerine bağlı olacak, öğretmen ihtiyaçları ve malzeme desteği yine Vekâlet tarafından karşılanacaktır. Öğretmen eğitimleri ise Maarif Vekâleti kontrolüne alınmış ve öğretmenlerin mesleki eğitimlerinin geliştirilmesinin önü açılmıştır.

Maarif Vekâleti, meslek okul sayılarının artırılması için çalışmalara başlamıştır. Nitekim 24 Mayıs 1928 tarihinde Meslek Okulları İnşaatları ile ilgili hazırlanan kanunun yasalaştığı görülmektedir. Adı geçen kanun çerçevesinde Maliye Vekâleti, 800.000 lira bütçe ayırmıştır.²⁶⁵ 1928 yılından itibaren birçok merkezde *Akşam Ticaret Okulları* açılmış, *Kız Sanat Okullarının* adı *Kız Enstitüleri* olarak değiştirilmiş ve bu iki okulun sayısı her geçen yıl artış göstermiştir.²⁶⁶

Türkiye’de meslek okullarının gelişmesine katkı sağlayan uzmanlardan biri Omar Buyse’dir. Belçikalı teknik eğitim uzmanı Buyse, hazırladığı teknik okullar ile ilgili raporda bazı önemli konulara değinmiştir;²⁶⁷

“Mesleki ve teknik eğitim veren okullar, bundan yirmi otuz yıl öncesinin şartlarına göre idare edilmekte, okulların dersleri yine aynı şartlara göre belirlenmektedir. Okullar gelişen sanayinin gerisinde kalmıştır. Okullarda günümüz sanayisinin gerektirdiği dersler verilmemektedir. Ülkede geliştirilmesi gereken endüstri ve sanat dalları, mesleki ve teknik eğitim veren okullarda branşlar olarak öğrenciye öğretilmelidir. Böylece, bu dallar korunup geliştirilebilir. Mesleki ve teknik okullar, kendi alanları ile ilgili meslek sahiplerinden faydalanmalıdır. Bu meslek sahiplerine, gerekirse okullarda öğretmenlik yaptırılmalıdır. Yeni okullar açılmalı, okullara okulun içinde bulunduğu çevrenin

²⁶⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 3, 24 Mayıs 1928, No. 1302, s. 2.

²⁶⁶ Başgöz, a.g.e., s. 209-211.

²⁶⁷ Omar Buyse, *Teknik Eğitim Hakkında Rapor*, TBMM Yayınları, Ankara, 1939, s. 1-5; Zafer Tangülü; Oğuzhan Karadeniz; Sinan Ateş, “*Turkish Studies International Periodical For the Languages*”, *Literature and History of Turkish or Turkic*, Bölüm9/5, 2014, s. 1899-1900.

gereksinimlerini karşılayabilecek nitelikte program hazırlanmalı ve teşkilatlanması yapılmalıdır. Mesleki ve teknik eğitimin amacı, halka çalışmalarını en verimli hale getirebilecek bilgiyi ve teknik yeteneklerini geliştirecek imkânları vermektir.”

Adı geçen rapor, Maarif Vekâleti mesleki ve teknik eğitim açısından yol gösterici olmuştur. Rapor içerisinde yer alan tavsiyelerin bazıları süreç içerisinde değerlendirilip faaliyete geçmiştir. Bu çerçevede Ankara’da İsmet Paşa Kız Enstitüsü ve Kız Okulu açılmıştır. Fakat raporda yer alan tavsiyelerin çoğu maddi yetersizlikten dolayı hayata geçirilememiştir.

1923-1929 yılları arasında mesleki ve teknik okul sayısı ve bunların öğretmen ve öğrenci miktarı şu şekildedir:²⁶⁸

Yıllar	Ortaokul		Öğretmen		Öğrenci	
	Sayısı	%	Sayısı	%	Sayısı	%
1923-1924	44	100	258	100	4.019	100
1924-1925	44	100	589	228	3.376	84
1925-1926	33	75	500	194	2.702	67
1926-1927	14	32	262	102	1.740	43
1927-1928	18	41	307	119	2.332	58
1928-1929	20	45	298	115	2.371	59

Yükseköğretim alanında yapılan çalışmalara bakıldığında Ekim 1919 Nizamnamesi ile *İlmi Muhtariyet* kazanan Darülfünun’a 1924’te *Tüzel Kişilik* tanınmıştır.²⁶⁹ Dewey, 1924 yılında ülkeye davet edilerek eğitim başlıklı bir rapor hazırlamış ve bu raporda Darülfünun’dan mezun olanların yurt dışı eğitimlerinin desteklenmesini ve bu okulda çalışacak öğretim personelinin de bu okula denk mezuniyeti olması gerektiğini belirtmiştir. Raporda ayrıca yerli sanayi ve üretim için teknoloji okulları kurulması gerekliliği, Darülfünun bünyesinde Arkeoloji bölümün ve yoksullar için darüleytamlar, ıslahhaneler ve darülacezelerin açılmasının önemi

²⁶⁸BCA, 18 Nisan 1939, 030.01./90.559.2.

²⁶⁹Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, s. 358.

üzerinde durmuştur.²⁷⁰ Eğitime ayrılan bütçenin yetersizliği, öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitimleriyle, mevcut uygulanan program arasında istenen birlikteliğin ve ilişkinin yeterlilik düzeyinde kurulamaması ve 1924 yılından itibaren ilköğretim programlarının sürekli değişmesi nedeniyle bu rapor tavsiye niteliğinde olmuştur. Buna karşılık Dewey'in tavsiyeleri içerisinde yer alan Köy Enstitüleri sonraki yıllarda faaliyete geçmiştir.

Cumhuriyet'in ilanı sonrası yükseköğretimde önemli gelişmeler kendini göstermiştir. Ankara'da 1923 yılında *Harbiye Mektebi*, 1925 yılında *Hukuk Mektebi* kurulmuştur. Ayrıca 1925 yılında kurulan *Sanayi-i Mekteb-i Nefise-i Ali'si*, *Güzel Sanatlar Akademisi*'ne çevrilmiştir. 1927 yılında *Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü* Konya'dan Ankara'ya taşınmıştır.²⁷¹

1923-1929 yılları arasında üniversite, yüksekokul sayısı ve bu kurumların öğretmen ve öğrenci miktarı ise şekildedir:²⁷²

Yıllar	Üniversite ve Yüksekokul		Öğretmen		Öğrenci	
	Sayısı	%	Sayısı	%	Sayısı	%
1923-1924	9	100	307	100	2.914	100
1924-1925	9	100	349	114	3.483	120
1925-1926	11	122	420	137	3.930	135
1926-1927	9	100	328	107	3.551	122
1927-1928	12	133	450	147	4.282	147
1928-1929	12	133	515	168	4.204	144

Yukarıdaki rapordan anlaşılacağı üzere yükseköğretim alanında sayısal verilerde önemli artışlar gözlemlenmiştir. Okullaşma oranı yükselmiş ve bu durum öğretmen ve öğrenci sayılarına pozitif etki ettiği görülmüştür.

²⁷⁰Dewey bu raporda üniversiteler ile ilgili fazla araştırma yapmadığını belirtmiştir. Dewey, **a.g.e.**, s. 25.

²⁷¹Kırpık, **a.g.e.**, s. 268.

²⁷²Sakaoğlu, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Politikası**, s. 224-227.

Osmanlı Devleti'nin askeri ihtiyaçları doğrultusunda Nizam-ı Cedit devrinden beri kurulmaya başlayan Askeri *Okullar*, batılı tarzda eğitim veren Mühendishane-i Berri-i Hümayun, Mekteb-i Tıbbiye, Mekteb-i Harbiye, Askerî İdadi ve Rüştiyeler olarak devletin başkenti İstanbul'da faaliye geçmiştir. Daha sonra İdadi ve Rüştiyeler ülkenin değişik bölgelerinde de kurulmuştur. Cumhuriyet'in ilanı sonrası bu okullar, Albert Malche'in raporu doğrultusunda üniversite reformu ile beraber idare sisteminin Cumhuriyet'e çevrilmesi ve Ankara'nın hükümet merkezi olması nedeniyle İstanbul'dan başkent Ankara'ya taşınmıştır. Bu durum 1939 yılından sonra İkinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle Askeri müesseselerin İstanbul'dan uzaklaştırılmasını gerektirmiş ve adı geçen okullar başta Ankara olmak üzere, Anadolu'nun çeşitli yerlerine taşınmıştır.²⁷³ Cumhuriyet'in ilanı sonrası, Askerî okullardaki eğitim, Millî Eğitim Bakanlığı müfredatına göre düzenlenmiştir. Buna rağmen Harp okullardaki öğrencilere Yüksek Öğretim Kurumu program ve müfredatına göre eğitim verilmiştir.

---

²⁷³1768 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Osmanlı kuvvetlerinin yenilgisinin ardından, Baron de Tott ve Hasan Paşa'nın ısrarları üzerine Mühendishane-i Bahri-i Hümayun'un açılması kararlaştırılmıştır. Bkz. Ergin, **a.g.e.**, C. 5, s. 2049.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK MAARİF CEMİYETİ ve TEŞKİLAT YAPISI

2.1. Türk Maarif Cemiyeti'nin Kurulmasını Zorunlu Kılan Tarihsel Nedenler

Mustafa Kemal Paşa Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın silahlı eylem aşamasında, 15-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında yapılan Maarif Kongresi'nde yabancı etkilerden uzak bir ulusal eğitim programının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamış ve geri kalmanın nedenleri arasında geleneksel eğitimin olduğunu dile getirmiştir. Adı geçen kongrede Mustafa Kemal Paşa, çağdaş ve ulusal eğitim için alınması gereken önlemleri ortaya koymuştur.²⁷⁴ 27 Ekim 1922 tarihinde Bursa seyahati esnasında eğitim politikası ile ilgili olarak çağın gereklerine uygun ulusal eğitimin önemini tekrarlamıştır.

Cumhuriyet'in ilanı sonrası ise bu amaca yönelik eğitimde birçok köklü değişime gidilmiştir. Bu gelişmelerden en önemlisi, 3 Mart 1924 tarihinde yürürlüğe konulan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'dur. Eğitim alanında Osmanlı Devleti'nden kalan bazı kanun ve talimatnameler yürürlükte olsa da, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte yeni bir yapılanmaya giden Maarif Vekâleti, farklı konularda birçok yeni kanun, yönetmelik, yönerge ve tamim çıkararak düzenlemelere gitmiştir. Cumhuriyeti kuran kadro, bu çalışmalar ile laik,²⁷⁵ çağdaş ve milli bir eğitim sisteminin kurulmasını hedeflemiştir.²⁷⁶ Bu çalışmalar çerçevesinde 1924, 1925 ve 1926 yıllarında çıkarılan tamimlerle özel okul ve kurumlar denetim altına alınmaya çalışılmıştır. Bu tamimler, özellikle azınlıklara ait okul ve kurumlara yönelik olup, Tevhid-i Tedrisat Kanunu sonrası tamamlayıcı ve denetimleri kolaylaştırıcı içeriktedir. Çünkü o dönemde faaliyetlerini devam ettiren milli özel eğitim kurumları yok denecek kadar az olduğundan veya Cumhuriyet'in ilanı sonrası devlet okullarına bağlandığından bu tamimlerin amacı azınlıklara ait kurumlar olmuştur.

---

²⁷⁴Atatürk'ün Eğitim Politikası Üzerine Konuşmaları, Yay. Haz. Kemal Aytaç, 1. Basım, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları No:4, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1984, s. 23-25; **Hâkimiyet-i Milliye**, 21 Temmuz 1921, s. 1.

²⁷⁵"Bu bağlamda eğitim alanında laik anlayışla hareket edilmesi, Müslüman olanlar ile olmayanlar arasındaki ikiliğin kaldırılması ve ülkede tüm eğitim kurumlarının devlet kontrolü altına alınması ulusal eğitim adına önemli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır." Bkz. Berkes, **a.g.e.**, s. 532-533.

²⁷⁶Lewis, **a.g.e.**, s. 323-371; Berkes, **a.g.e.**, s. 521-547; Mehmet Kaplan, **Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi**, 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 133.

Özel eğitim kurumu teşebbüslerinin ulusal eğitim çalışmalarının içine dâhil edilmesi ve fiili olarak dile getirilmesi,²⁷⁷ 1 Kasım 1925 tarihinde olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışında özel eğitim kurumlarının eksikliğini işaret etmiş ve konuya şu şekilde açıklık getirmiştir:²⁷⁸

“Maarifimizden bahse başlarken kız ve erkek çocuklarımızın ve ana ve babalarının tahsil için gösterdikleri umumî şevk ve coşkuyu takdirlerle anmak isterim. Büyük Millet Meclisi’nin ve Cumhuriyet Hükümeti’nin bu konuda büyük çabalar harcadığı açık olmakla beraber ilim ve tahsinin feyiz ve nuruna olan genel isteği tatmin edilebilmekten henüz uzaktır. Önümüzdeki sene için devletçe yapılabilecek azamî fedakârlığı rica ederken, zengin ve varlıklı olan vatandaşlarımıza da korunmalarına verilmiş olan çocuklarımızı hususî teşebbüsleriyle okutup yetiştirmelerini ehemmiyetle tavsiye ederim.”

Mustafa Kemal Paşa’nın bu konuşması, eğitimde özel girişimin başlatılması adına bir direktif olmuş ve bu direktifle eğitimde vatandaşlardan milli, modern ve gelişmiş kurumlar oluşturulması istenmiştir. Bu kurumlardan zeki, fakir ve okuma ihtiyacı olan Türk öğrencilerinin de faydalanması gerekliliği belirtilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa’nın TBMM’nin açılışında özel teşebbüsler ile ilgili söylediği bu sözler, vatandaşları ve kurumları işbirliğine davet etmiştir.

²⁷⁷Bu konu daha öncesinde de konuşulmuştur. Bu konuşmalar aydınlar, toplum ve bazı eğitimciler tarafından söylenmiş ama 1925 yılında Meclis’in açılışında dile getirilmiştir. Bkz. Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, s. 157-332.

²⁷⁸Ayrıca konuşmasının devamında, *“Kadın ve erkek muallimlerimizin yeni nesli yetiştirmek için sarf ettikleri fedakârane mesai ile beraber toplumumuz için de yeni zihniyeti ve medenî hayatı telkin ve tamim için icra ettikleri olumlu etkiler, bu güzide heyetlerin yüce vazifelerini ne kadar bilincinde olduklarını göstermektedir. Vazife başında hepsine bizzat beyan ettiğimiz takdiratı huzurumuzda da tekrar ve ifade etmekle övünç ve gurur duymaktayım. Bu takdiratımla beraber istisna teşkil etse de öğrenmiş olduğum bir noksanı burada söylemeyi lâzım addederim. Hayatın her çalışma safhasında olduğu gibi özellikle tedris hayatında düzen esas muvaffakiyettir. Müdürler ve Talim heyetleri düzen temin etmek ve öğrenci düzene uymakla mecburdurlar. Efendiler: Maarifte hayatın icabı ve muhitin şeraiti hususiyetini temin eden bir sistem üzerindeyiz”* demiştir. Bkz. **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 19, Birinci Birleşim, 1 Kasım 1925, s. 10; Türk çocuklarının eğitim ve öğretim konusu üzerinde önemle durmuş, onların öğrenimi için anne ve babaların gösterdikleri ilgiyi takdirle belirtmiştir. Çok hızla artan öğrenim isteklerini karşılamak üzere devletçe mümkün olan azamî fedakârlığın yapılmasını rica ederken; yurttaşların da kendi çabalarıyla çocukları eğitim ve öğretim alanında yetiştirerek devlete yardımcı olmalarını önemle istemiştir. Atatürk’ün eğitim alanında belirttiği bu çözüm şekli, özel girişimin kendi olanakları ile devlete yardımcı olmalarını ve bir eğitim cemiyetinin kurulmasını işaret etmiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği’nin Yapısı**, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1977, s. 3-4; Bu mesaj temel ilkeleri içeren inkılâplar ile birlikte değer taşımış ve gerçekleşmesi istenen öğretim ve eğitim düzeyinin geleceğe yönelik sınırlarını açıklamıştır. 1 Kasım 1925 öncesi başlayan ve sonrasında devam eden durum, 31 Ocak 1928 tarihinde Türk Maarif Cemiyeti’nin kurulmasıyla vurgulanan ve bu tarihten sonra da devam ettirilen gelişmeler, Türk öğretim ve eğitimine yeni ufuklar açmıştır. Bkz. Suat Ballar, **Bir Atatürk Kurumu: Türk Eğitim Derneği**, TED İstanbul Koleji Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 14; Cemiyetin Önemli Başkanlarından Refet Ülgen bu konuşmayı daha sonra; *“Atatürk’ün bu veciz ve kıymetli sözleri Türk ulusuna bir teşvik, maarifçilere de bir ihtardır. Ne duruyorsunuz, neden teşebbüslere girip teşkilat yapmıyorsunuz, ulusun kültür alanında ilerlemesine, yükselmesine, neden çalışmıyorsunuz demek istiyordu”* olarak yorumlamıştır. Bkz. Refet Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, Türk Maarif Cemiyeti Yayını, Ankara, 1940, s. 38.

Vatandaşların ilgi ve istekleri ile milli bir eğitim kurumu oluşturması istenildiğinden, kurumun açılması için yine vatandaşların maddi anlamda desteğine ihtiyaç duyulmuştur. Bunun yanında milli değerleri iyi bilen ve tanıyan gençlik istenmiş olduğundan özel okulların, 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na uygun ve sonrasında devletin eğitim politikasına eşdeğer şekilde hareket etmesi gerekliliğini de ortaya çıkarmıştır.²⁷⁹

Eğitimde, azınlıkların özel girişimleri ile açılan kurumlar bulunmasına rağmen milli özel teşebbüslerin olmaması önemli bir durum oluşmuştur. Bu durumun nedenleri sırasıyla Maarif Vekâleti'nin bütçesinin yetersizliği, azınlık okulların durumu ve Avrupalı devletlerin kendi özel eğitim kurumu açılmasına gösterdiği ilgi ve istek olarak karşımıza çıkmıştır.

1928 yılında Maarif Vekâleti'nde Yüksek ve Teknik Öğretim Genel Müdür Yardımcılığı yapan Şevket Süreyya (Aydemir) Bey, o dönemin mali durumunu bütün gerçekleriyle gözler önüne şu şekilde sermiştir:²⁸⁰

“O zaman Ankara’da yeni devletin bütçesi çok mecalizdi. Türkiye’nin hemen hemen hiçbir müttefiki yoktu. İstikrazlara, yabancı sermayeye karşı haklı bir çekingenlik vardı. Bütün kaynakları kurutan iki büyük harpten henüz yeni çıkmıştı. Her şeyi yeniden ve temelden yapmak lâzımdı. Hâlbuki bütçe, karşılıksız bir paraya dayanan nazarî bir muvazeneden ibaretti. Cihan iktisat buhranı ise bütün ihracat maddelerini birden vurmak üzereydi. Fakat Ankara, bu mecaliz ve takatsiz bütçeye kendi ruhundan bir şeyler katan, onu böylece zenginleştiren idealist insanlara malikti. Ben, devlet dairesi ve devlet işi deyince soğuk, şahsiyeti öldüren ve sinsî bir ortam, bir çevre düşünürdüm. Hâlbuki gördüğüm bu manzara kalbe şevk veren bir şeydi.”

Şevket Süreyya Bey, mali sıkıntının yanı sıra eğitim alanında devlet tarafından yapılan mücadelenin önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca ülkede tüm vatandaşlar, kendi il ve ilçelerinde okul açılmasını Maarif Vekilliği'nden istemiş fakat Vekâletin bütçesi yetersiz olduğundan bu talebe yetişmeleri mümkün olmamıştır. Bu durumlar özel teşebbüslere ihtiyacı önemli hale getirmiştir.²⁸¹

Mustafa Kemal Paşa'nın işaret ettiği özel kurum çalışmalarına önem verilmesinin ikinci nedeni, yabancıların tekelinde bulunan özel okullara Türk halkı tarafından sıcak bakılmaması durumudur. Ulusal Bağımsızlık Savaşı esnasında

²⁷⁹Ballar, **a.g.e.**, s. 956-957.

²⁸⁰Aydemir, **a.g.e.**, s. 458-459.

²⁸¹Türk Eğitim Derneği'nin 11 Kasım 1956 yılında yapılan 16. Genel Kurul toplantısına katılan cemiyet kurucularından ve dönemin Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanı Prof. Dr. Emin Erişirgil anılarından alınmıştır. Ballar, **a.g.e.**, s. 956-957.

yabancı okulların ulusal bağımsızlığa karşı yaptıkları olumsuz faaliyetler toplum tarafından unutulmamış ve milli olmayan kurumlara karşı devletin kontrolünde milli ve hususi okulların kurulmasının zarurieti ortaya çıkmıştır.²⁸²

Mehmet Mithad Bey,²⁸³ 1928 yılında “*Fikirler Dergisi*”nde eğitimde özel teşebbüslere önem verilmesinin üçüncü sebebini Avrupalı devletlerden örnek vererek açıklamıştır. Maddi anlamda ekonomisi güçlü devletlerin, eğitim alanında yapılması gerekenlerin önemini kavradıklarını ve vatandaşlarının yüzde doksan beşinin okuma yazma bildiklerini vurgulamıştır. Avrupa’nın gelişmiş ülkelerinin her kentinde okul açıldığını da belirtmiştir. Çünkü Avrupalı gelişmiş devletlere göre eğitim işi, devletin en önemli görevlerinden biri olmuştur. Vatandaşlar da devlete bu amaçları doğrultusunda destek olmuştur. Ama yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde bazı sebeplerden dolayı eğitim alanında büyük eksiklikler vardır. Mithad Bey bu eksiklikler hakkında şu bilgileri vermiştir:

- İngiltere’de, Amerika’da üniversiteler bile özel teşebbüsün yardımıyla veya isteğiyle açılmasına rağmen Türkiye’de bulunan savaştan yeni çıkmış halk fakirdir. Bu sebeple daha elzem konularda sermaye yatırımları yapılmaktadır,
- Halk, maalesef cahildir,
- Daha önceden açılmış olan özel teşebbüs destekli okullarda devletin denetim ve kontrol eksikliği bulunmaktadır,
- Eğitim almış tüccar, esnaf, memur ve serbest meslek sahipleri ülkenin çıkarları doğrultusundaki amaçlarına karşı uzak durmaktadır. Çünkü bu tür vatandaşların aldığı eğitim millilikten uzak olmuştur.

Mithad Bey, bu eksiklikleri gözler önüne sererek devletin, vatandaşların, belediyelerin ve hayır kurumlarının özel teşebbüsler açmasına maddi ve manevi destek vermek suretiyle Maarif Vekilliği’ne yardım etmelerini istemiştir. Ayrıca eğitim konusunda işi bilen eğitim almış kişi ve kurumların devreye girmesi konusunda da uyarıda bulunmuştur.²⁸⁴

---

²⁸²a.g.e., s. 956-957.

²⁸³Türk Maarif Cemiyeti’nin kurucularından olup, cemiyet birinci yönetim kurulu görevinde bulunmuştur.

²⁸⁴“*Maarif işini, terbiye meselesini Türk hükümeti asil bir vazife telakki etmekten çekinmemiştir. İnkılap maarifinin esaslarını, veçhelerini eski maarif ile mukayese etmek yanlıştır. Maarif vekâleti istikbalimizi ve hayat kabiliyetimizi temin ettirecek, bu işle faalane ve her köşesini tamamen sezmiş olarak meşguldür. Memleketin bazı muntakalarında ve bazı şehirlerinde İstanbul, İzmir, Ankara, Konya, Trabzon, Adana gibi tahsil uğrunda ufak bir masrafi gözden çıkarmaya zümreler mevcuttur. Buralarda teşebbüsler kuvvetli ve tecrübeli ellerle yapılabilirse netice verir. Maarif vekili Hayati Bey*

Devletin yeni kurulması, mali yönden yetersiz kalması, yetişmiş insan gücünün 1913-1923 yılları arası savaşlarda sayısının azalması, Cumhuriyet'in kurulduğu yıllarda eğitim seviyesinin düşük olması ve sınırlı kaynaklar nedeniyle eğitimin geri kalması bir eğitim cemiyetinin kurulmasının en önemli nedenleri arasında olmuştur. Özellikle hükümetin sivil bürokrat noktasında eksikliği ortaya çıkmış ve bu eksiklik kurucu kadro tarafından desteklenen sivil toplum kuruluşları aracılığı ile giderilmesi düşünülmüştür. Hükümet tarafından milli kurumlar oluşturulurken bu kurumlarda görev alabilecek ahlak seviyesi yüksek, devlete bağlılığı tartışılmaz, ülkedeki değişim ve dönüşümlerin farkında olan, en az bir yabancı dil bilen ve ülke adına çalışmayı prensip haline getiren vatandaşlar yetiştirilmesi planlanmıştır. Böylelikle devletin resmi kurumları dışında, vatandaşların desteklediği öğrenciler ile aydın, bürokrat, işadamı, sanatçı, sporcu, tiyatrocu, iyi vatandaş ve devlet adamı yetiştirme süreci başlatılmış ve insan gücü kaynağı oluşturulmuştur.

Cemiyet adına önemli noktalardan birisi de bu kurumun önceden planlanmış olarak karşımıza çıkmasıdır. Zaten 1925 yılında Mustafa Kemal Paşa tarafından ortaya konulan milli-özel eğitim kurumları oluşturma düşüncesi; milli kaynakların yetersizliği, Türk çocuklarının iyi bir eğitim almasının istenmesi ve bu çalışmaların kısa ve uzun vadede ülke değerlerine dönüştürülmesi plansız bir hareketle açıklanamayağı da ortadadır. Adı geçen bu Cemiyet ile aslında ülke kaynaklarının verimli bir şekilde geri kazanılması da hedeflenmiştir. Böylelikle hızlı ve ekonomik şekilde tüm eğitim paydaşları aynı noktada buluşacaktır. Yalnız ülkede eğitim anlamında yapılan diğer yenilikler, Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Harf İnkılabı ve tamimler de Cemiyetin hayat bulmasını geciktirmiştir.

2.2. Türk Maarif Cemiyeti'nin Kurulması

Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile İttifak devletleri bloğunda yer alan Osmanlı Devleti, kapitülasyonları tek taraflı olarak İtilaf devletlerine karşı kaldırmıştır. Bununla birlikte 1915 yılında özellikle ülkedeki yabancı okullar için

---

*Meclisteki ve merkezdeki hükümetin maarif programını tahakkuk ettirmesine zahir olabilecek kıymetli eğitim cemiyeti şeklinde temelini attılar ve maarif cemiyeti doğdu. Cemiyeti himaye etmek vazifedir, borçtur. Merkezden en ufak devlet teşkilatı, belediyeler, diğer hayır cemiyetler bu cemiyete müzahir olmalıdır. İstanbul gibi, Ankara gibi memleketin birinci sınıf merkezlerinde de ilk merhale olarak programlı ve muntazaman bir mesai ve ümitli neticeler verecektir. Cemiyetin vücuda getireceği müesseseleri muhit muhit tanınmış, itimat edilmiş ve okul işlerinde ihtisas kazanmış ellere tevdi etmek, işe başlamadan evvel programın en ufak teferruatına kadar yapmak, önemlidir” demiştir. Bkz. Mehmet Mithad, “Toplumsal Hizmetler ve Dernekler”, **Fikirler Dergisi**, 1928, s. 194.*

Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi'ni çıkarmıştır.²⁸⁵ 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilanı sonrası da kullanılan bu Talimatname'nin birinci maddesine göre, “masrafları şahıslar tarafından karşılanmak üzere ve hükümetçe tanınmış Türkiye’li cemaat, cemiyet ve şirketler tarafından özel okul açılabilmesi” hükmü uygulanmaya devam edilmiştir. Bu talimatnamenin altıncı maddesi ile vatandaş olmayanların (yabancıların) okul açması yasaklanmış ve açılan özel okulların derslerini *Türkçe* verme zorunluluğu getirilmiştir.²⁸⁶ Maarif Vekâleti bünyesinde, 1923-1926 yılları arası Heyet-i İlmiye çalışmalarında devlet ve il bütçelerinden eğitim teşkilatına daha fazla bütçe ayrılması, okul ve yurt kapasitelerinin artırılması da istenmiştir.²⁸⁷

Bu gelişmelerle birlikte 1925 yılında Büyük Millet Meclisinde Mustafa Kemal Paşa'nın hususi eğitim kurumlarının açılmasını istemesini takiben 1927 yılının sonlarına kadar herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. Bu süreçte özellikle Maarif Vekâleti'nin hemen çözmesi gereken daha önemli işlerin bulunması ve özel teşebbüsü kuracak gönüllü müteşebbüsün olmaması etkili olmuş ve hususi eğitim kurumlarının kurulmasını geciktirmiştir.²⁸⁸

Cemiyetin kuruluş çalışmaları 22 Aralık 1927 yılında yapılan bir toplantı ile gerçekleşmiştir. 23 Aralık 1927 tarihinde Vakit Gazetesi Cemiyetin kurulması ile ilgili olarak şu haberi yayınlamıştır:²⁸⁹

“Bugün Mâaariif Vekili Necati Bey’in başkanlığında bir içtima vuku bulmuştur. Vekâlet binasında akit olunan bu içtimaya memleketin maariif

²⁸⁵Bu talimatname 1935 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

²⁸⁶**Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi**, s.1-3.

²⁸⁷**Cumhuriyetin İlk Dönemi Eğitim Kurumları Telif ve Tercüme Heyetleri (1921-1926)**, s.1-8.

²⁸⁸1928 Ocak ayından sonra yapılan çalışmalar ise planlı bir biçimde ortaya çıkmıştır. Milli kurumlar oluşturulmaya çalışılmış ve yabancı denilen ülke dışında ki bütün öğelerin analizleri yapılarak gerekli olanlar plana dâhil edilmiştir. Türk Maarif Cemiyeti ise dil devriminden sonra ülkede yerini almıştır. Bkz. Zafer Toprak, “*Türk Maarif Cemiyeti/Türk Kültür Kurumu, Ankara'nın İlk Özel Koleji 1923-1938, Taş Mektepten Koleje*”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Boğaziçi Üniversitesi, 2002, s. 5.

²⁸⁹**Vakit**, 23 Aralık 1927, s. 1,4; Vakit gazetesinde 23 Aralık 1927'de yayınlanan bu haberle kamuoyuna duyurulmuştur. Bu habere göre 22 Aralık 1927 günü Maarif Vekili Necati Bey'in başkanlığında bir toplantı yapılmıştır. Toplantıya eğitimle ilgisi olan; İbrahim Alâeddin, İhsan Paşa, Ağaoğlu Ahmet, Refet, Ruşen Eşref, Zeki Mesut, Ferit Celal, Mehmet Asım, Necmeddin Sadık, Nâfi Âtuf iştirak etmiştir. Maarif Vekâleti Erkânından; Müsteşar Kemal Zaim, Yüksek Tedrisat Müdür-ü Umumisi Rüştü, Orta Tedrisat Müdür-i umumisi Cevat, İlk Tedrisat Müdür-i Umumisi Ragıp Nurettin, Talim ve Terbiye azasından Avni ve Tefvik, Türk Ocağı Kâtip-i umumisi Hasan Ferit Bey katılmıştır. Maarif Vekili Necati Bey, hususi ve gayr-ı resmi bir mahiyette olan bu toplantının gayesi hakkında izahat verdikten sonra görüşmelere geçilmiştir. Müzakerelerin sonunda Türkiye'de eğitimin yaygınlaştırılması için yalnız hükümetin çalışmasının yeterli olmadığı konusunda görüş birliği sağlanmıştır. Eğitim sahasında memleketin aydın kesiminin katılımıyla kurulacak bir cemiyet tarafından pek çok hizmetler yapılmasına karar verilmiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği'nin Yapısı**, s. 3-4; Çelebi, **a.g.m.**, s. 37-38.

hayatıyla alakadar birçok davet edilen kişi vardır. İbrahim Alaeddin, İhsan Paşa, Ahmet Ağaoğlu, Ruşen Eşref, Zeki Mesut, Refet, Ferit Celal, Mehmet Asım, Necmeddin Sadık, Nâfi Âtuf ve Maarif Vekâletinden Müsteşar Kemal, yüksek tedarisat müdür-i umumisi Rüşti, orta tedarisat müdür-i umumisi Cevat, ilk tedarisat müdür-i umumisi Ragıp, talim terbiye azasından Avni, Türk ocağı kâtip-i umumisi Hasan Ferit Beyler iştirak etmişlerdir. Maarif Vekili Necati Bey hususi ve gayri resmi bir mahiyette olan bu içtimanın maksadı hakkında izahat verdikten sonra bazı müzakerat cereyan etmiştir. Neticede memleketimizde yalnız hükümet vesaiti ile çalışmak kâfi olmadığına, bu sahada memleketin yüksek münevver tabakasının iştiraki ile vücut bulacak bir cemiyet tarafından pek çok hizmetler ifa edilebileceğine karar verilmiştir. Bu cemiyet kendileri bir nizamname hazırlanması için müteşekkil bir heyeti faale intihap olunmuştur. Pazartesi günü yeniden umumi bir toplantı ile bu proje üzerinde görüşülecek ve nizamnameye katı bir şekil verilecektir. Ondan sonra memleketin tanınmış olan, hürmet ve itimat sahibi birçok simaları da imzası alınarak faaliyet sahasına geçilecektir.”

Özel eğitim çalışmaları için oluşturulan Heyet’e²⁹⁰ dönemin Maarif Vekili olan Necati Bey,²⁹¹ ilk toplantısında başkanlık yapmış ve heyet hızlı bir şekilde çalışmalara başlamıştır. Heyet, eğitim sahasında çalışacak ve bu maksat için gelir kaynakları bulacak, öğrenci yurtları ve yabancı okullarla rekabet edecek hususi eğitim kurumları meydana getirecek, yetenekli olduğu halde maddi durumu iyi olmayan öğrencilere destek verecek ve eğitimlerini tamamlamalarını sağlayacaktır. Bu amaç doğrultusunda, İhsan Paşa, Ağaoğlu Ahmet, İbrahim Alaeddin, Doktor Hasan Ferit, Refet, Ruşen Eşref, Zeki Mesut, Nâfi Âtuf, Necmeddin Sadık Beyler’den oluşan bir yürütme kurulu oluşturulmuştur.²⁹²

Büyük Millet Meclisi binasında yapılan 31 Ocak 1928 tarihli ikinci büyük toplantıya Cumhuriyet Halk Fırkası’nın tüm milletvekilleri, üst yöneticiler ve ileri gelen iş adamları katılmış ve o zamanki adıyla *Türk Maarif Cemiyeti*’nin kuruluş hazırlıkları başlatılmıştır. Türk Maarif Cemiyeti, 16 Ağustos 1909 tarihli ve o

²⁹⁰Bu heyet, yurdun değişik bölgelerinde özel okullar açmak, yurtlar kurmak ve başarılı Türk gençlerinin iyi bir eğitim almalarını sağlamak amacıyla hareket etmiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği’nin Yapısı**, s. 2-3.

²⁹¹Maarif Cemiyeti’nin kurulma sürecinde (1925-1929) Milli Eğitim Bakanlığını Mustafa Necati Uğural yapmıştır. Aydemir, Mustafa Necati Bey’i; “*Maarif Vekili Necati Bey, genç, hareketli bir insandı. Ona göre zamanın gecesi, gündüzü yoktu. Bizim vekâlette iş, bütün dairelerin kapılarını kapadığı zaman başlardı. Akşam saatine kadar ancak günlük muamelelerle uğraşılırdı. İş saatleri sona yaklaşmış da vakit gelince, daireler boşalırdı. Fakat yüksek kadronun çalışması asıl o saatten sonra başlardı. Müdürlerin, umum müdürlerin odalarında lambalar gecenin geç saatlerine kadar yanardı. Asıl mühim işler için kararlar bu saatlerde çıkarılırdı. Bu geç saatlerde Vekil hemen daima arkadaşlarının arasında olurdu. Gecenin sonu ekseriya onun bir davetiyle şurada veya burada bir sofranın başında biterdi. Bakana göre lâzım olan şey büyük işler yapılmasıydı. Fakat bu büyük işlerin teferruatı onu ilgilendirmezdi. O yalnız kendisinden, büyük işlerin istenilmesini beklerdi. Küçük ölçüler, küçük tedbirler onu sıkıyordu. Bir güreş meydanında karşısına eş bekleyen bir pehlivan gibi dolaşıyordu. Ya yenmek, ya yenilmek istiyordu*”²⁹¹ olarak tanımlamıştır. Bkz. Aydemir, **a.g.e.**, s. 456-457.

²⁹²**Türk Eğitim Derneği’nin Yapısı**, s. 3-4.

dönemde yürürlükte olan 3513 Sayılı Cemiyetler Kanunu'na göre kurulmuştur. Trabzon Milletvekili Hasan Saka'nın başkanlığında toplanan kurucu üyeler, cemiyetin kurulması esnasında faal şekilde görev almışlardır. Bazı kaynaklarda derneğin kurucu üye sayısı 202 kişi olduğu belirtilmiş fakat Cemiyet başkanlarından Ülgen'e göre bu sayının 300 kişi olduğu dile getirilmiştir. Yalnız yapmış olduğumuz incelemelerde bu sayının 248 kişi olduğu görülmektedir.²⁹³ Türk Maarif Cemiyeti'nin kurucu üyeleri şunlardır:²⁹⁴

“Başvekil İsmet İnönü, Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak,²⁹⁵ Sağlık Vekili Dr. Refik Saydam, Milli Savunma Vekili M. Abdülhak Renda, Maliye Vekili Şükrü Saraçoğlu, Hariciye Vekili Dr. Tevfik Rüştü Aras, Maarif Vekili Mustafa Necati, Bayındırlık Vekili Behiç Bey, Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya, Ticaret Vekili Rahmi Köken ve Adalet Vekili Mahmut Esat Bozkurt.”

Bu isimlerden başka Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi Reisi Mehmed Fuad Köprülü (sonradan Hariciye Vekili) ve yine Darülfünun Hukuk Fakültesi Reisi Tâhir Taner,²⁹⁶ iki yüzü aşkın milletvekili, iki Danıştay üyesi, Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı ve aynı bakanlığın on iki genel müdürü, dekanlar, iki bakanlık genel müdürü, bir iş adamı ve bir gazeteci yer almaktadır.²⁹⁷

Cemiyet'in ilk toplantısında, yürütme kurulunun hazırladığı ve katılımcıların tümünün oyuyla kabul edilen bir Tüzük hazırlanmıştır. Buna göre Türk Maarif Cemiyeti'nin Umumi Başkanı, dönemin Başbakanı İsmet İnönü olmuş, Cemiyetin Birinci Merkez Heyeti ise otuz kişi olarak belirlenmiştir. Birinci Merkez Heyeti'ni oluşturan kurucu üyeler aşağıdaki isimlerden oluşmuştur:²⁹⁸

“İsmet İnönü (Başbakan), Mustafa Necati Uğural (Maarif Vekili) Haydar Çerçel (Afyon Milletvekili) Ruşen Eşref Ünaydın (Afyon Milletvekili), Hayrettin Karan (Balıkesir Milletvekili), İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir Milletvekili), Halit Bayrak (Bayazıt Milletvekili), Sami Rıfat (Çanakkale Milletvekili), Haydar Rüştü Öktem (Denizli Milletvekili), Şakir Kesebir (Edirne Milletvekili), Zeki Mesud Alsan (Edirne Milletvekili), Saffet Arıkan (Erzincan Milletvekili), Aziz Akyürek (Erzurum Milletvekili), Nafti Atuf Kansu (Erzurum Milletvekili), Hakkı Tarık Us (Giresun Milletvekili), Hüseyin Hüsnî (İstanbul Milletvekili), İhsan Sökmen (İstanbul

²⁹³Erdal Ceyhan, **Türk Eğitim Tarihi Kronolojisi**, Ulusal Yayınları, Ceyhan, 2004, s. 79.

²⁹⁴**50. Yılında Türk Eğitim Derneği**, Türk Eğitim Derneği, Ankara, 1968, s. 18.

²⁹⁵Özenle sürdürülen görüşmelerden sonra, M. Kemal Atatürk'ün önerisini en iyi biçimde gerçekleştirecek *Türk Maarif Cemiyeti'nin* kurulmasında birleşilmiş ve Derneğin Ana tüzüğü bu kurulda madde madde görüşülerek 31 Ocak 1928 günü kabul edilmiştir. Kanımızca bu tarih Türk Eğitim hayatında bir dönüm noktası olmuştur. Yeni kurulan genç bir devletin kısıtlı olanaklarıyla çözümlenmesi uzun yıllar sürebilecek bir soruna, halkın bilinçli katkısı yeni ve etken çözüm yolları getirmiştir. Bkz. **50. Yılında Türk Eğitim Derneği**, s. 18.

²⁹⁶**Meşale Dergisi**, Özel Sayı, 2008, s. 8.

²⁹⁷Kurucu üyelerin ismi ekler kısmında detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

²⁹⁸Ballar, **a.g.e.**, s. 97-98.

Milletvekili), Nurettin Ali Berkol (İstanbul Milletvekili) Osman Hamdi Aksoy (İzmir Milletvekili), Ahmet Ağaoğlu (Kars Milletvekili), Musa Kazım Onar (Konya Milletvekili), Yunus Nadi Abaloğlu (Muğla Milletvekili), Mahmut Soydan (Siirt Milletvekili), İbrahim Alâaddin Gövsa (Sivas Milletvekili), Necmettin Sadık Sadak (Sivas Milletvekili), M. Emin Yurdakul (Şarkikarahisar Milletvekili), Kemal Zaim Sunel (Maarif Müsteşarı), M. Emin Erişirgil²⁹⁹ (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı), Neşet Ömer İrdelp (Darülfünun Rektörü), Mustafa Şefik Yürekli (Danıştay Üyesi).”

Akşam gazetesi Cemiyetteki bu yeni oluşumla ilgili olarak şu çarpıcı habere yer vermiştir:³⁰⁰

“Cumhurluk yönetimimiz, az gün içinde modern bir öğretim cihazı kurdu; kültür sistemimizi değiştirdi ve yenileştirdi. Bu değiştirme ve yenileştirmenin amaç noktalarını, iyice inceleyen Türk Maarif Cemiyeti, Kültür Bakanlığı'nun bütün ülkülerini benimseyen ve fazla olarak bazı yeni okutma ve öğretme usullerini daha çok yer veren bir “Deneme Okulu” açacağı faydalı buldu. Devlet okullarına ve kültür siyasamıza yardım amacıyla işe geçti.”

Büyük Millet Meclisi Reis Vekili Trabzon Mebusu Hasan Saka'nın başkanlığında İstanbul Mebusu Dr. Nureddin Ali ve Erzurum Mebusu Nafi Atuf Beylerden oluşan heyet³⁰¹ Cemiyet adına inceleme ve görüşmelere başlamıştır. Bu bağlamda Heyet ilk ziyaretini 4 Şubat 1928 tarihinde Çankaya Köşkü'ne yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa tarafından karşılanan Heyet üyeleri, Cemiyetin amaçları

²⁹⁹Erişirgil anılarında cemiyetin kuruluşunu şu şekilde anlamıştır; “... Kurucular Ulus Meydanı'nda, yanan eski Maarif Vekilliği binasında Talim ve Terbiye Kütüphanesi diye anılan odada toplanmışlardı... Orada toplananlar, yurdun muhtelif taraflarında özel okullar açmak, pansiyonlar kurmak ve istidatlı Türk gençlerinin garp memleketlerindeki tahsillerine yardım eylemek için Cemiyetimizi kurmaya karar vermişlerdi. Eğer hafızam beni yanılmıyorsa aynı yıl Büyük Millet Meclisi'nin açılış konuşmasında rahmetli Atatürk özel teşebbüsü maarifle işbirliğine davet ediyordu. Cemiyetimizin kuruluşu maarif tarihimizde basit bir olaymış gibi geçilmeyecektir. Bu tarih maarif politikasında bir gelişmenin habercisi idi. Çünkü Cumhuriyet maarifi ilk devirlerinde hususi okulları kötü görüyordu. Belki yabancı okulların İstiklal Savaşı yıllarında fena hareketlerini unutacak kadar zaman geçmemişti de ondan... Şu kadar ki o vakitler maarif bütçesi 6-7 milyon civarında idi. Vatandaşlar bunu hesaba katmıyorlardı da bizim vilayet ve kazada da okul açın diye feryat ediyorlardı. O zaman vekillikte çalışan büyük memurlar özel teşebbüslerin yardımı olmadıkça istenenleri yapamayacaklarını anladılar. Bu maksatla ki Cemiyetimiz kurulmuştur.” Bkz. **Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanı Prof. Dr. Emin Erişirgil Anıları**, s. 1-3.

³⁰⁰Türk Maarif Cemiyeti İlk ve Orta Okulları, Başvekâlet Matbaası, Ankara, 1935, s. 1.

³⁰¹Ülgen, cemiyetin nasıl kurulduğu ile ilgili olarak; “Her şeyde önderlik eden ebedi Şef maarif işlerinde de önderlik ederek bize yaşama yolunu, maarifi ilerletme yolunu göstermişti. İşte candan istenen bu teşekkülün temeli o zaman ve bu emir ve irşattan sonra atılmaya başladı. O zaman ki Kamutayda (TBMM) bulunan bütün sayıllar (Milletvekilleri) yüksek makamlarda bulunan düşünceli yüksek adamlar bu cemiyeti kurmak, bunun temelini atmak üzere Parti binasında (eski Büyük Millet Meclisi binası) Trabzon Milletvekili Hasan Saka'nın başkanlığında toplandılar. Yurdun, ulusun kültür alanında yükselişini, ilerleyişini istihdaf eden yüce emir ve direktifi yerine getirmek için konuşmalar, incelemeler ve görüşmelere başlandı. Hep görgülü, bilgili ve değerli zatlardan mürekkep uç yüz kişilik bu toplantıda böyle bir cemiyetin kurulmasının fayda ve gereği belirdi ve anlaşıldı. Bu anlaşma ve belirleme Cemiyetin nizamnamesini (tüzüğünü) meydana getirdi. Hazırlanan Cemiyetin nizamnamesi bu yüksek heyette madde madde görüşülerek ittifakla ve alkışlarla kabul edildi. İşte o tarihten itibaren Cemiyet iş alanına atıldı ve bu heyet Cemiyetin kurucuları oldu” demiştir. Bkz. Ülgen, a.g.e., s. 38.

hakkında bilgi vermiş ve yardım dileklerini iletmiştir.³⁰² Mustafa Kemal Paşa ise bu açıklamalar karşısında: “*Maksadın hayırlı ve semeredar olduğunu ve bu gibi hayırlı teşebbüsleri himayeyi tabii bulduğunu*” söyleyerek memnuniyetini dile getirmiştir.³⁰³ Bu görüşme sonrası Türk Maarif Cemiyeti, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa’nın himayesine alınmış ve Cemiyet ana tüzüğünde yer alan “*Cumhurbaşkanı, Türk Maarif Cemiyeti’nin yüksek koruyucusudur*” hükmü ile çalışmalarını hız kazanmıştır.³⁰⁴

Türk Maarif Cemiyeti Merkez Müdürlüğü’nü yapmış Faruk Kurtuluş ise Başbakan İsmet İnönü’nün, Cemiyetle yakın ilgi ve alakasından şu şekilde bahsetmiştir.³⁰⁵ “*O zaman Başvekil bulunan Milli Şefimiz, daima ebedi bir minnet ve şükranla anacağımız alaka ve himayelerini Cemiyetin Genel Başkanlığı’nı kabul buyurmak suretiyle göstermişlerdir.*”

Cemiyet’in İdare Heyeti ilk toplantısını eski Bağ Evi’nde³⁰⁶ yapmıştır. Henüz bağımsız bir yerleri olmadığından ilk zamanlar Millet Meclisi eski binasını da kullanmışlardır.³⁰⁷ Alınan ilk kararlar arasında; cemiyete resmiyet kazandırmak için başvuru yapılması, yönetim çalışmaları için Koçzade Hanında iki odalı bir yerin kiralanması ve tüzüğün hazırlanması vardır.³⁰⁸ Alınan kararlar ile hükümete başvuru

³⁰²Turan Tanyer, **Cumhuriyetin Meşalesi TED Ankara Koleji, 80 Yılın Hikâyesi**, Türk Eğitim Derneği Ankara Vakfı Yayınları, Ankara, 2011, s. 81.

³⁰³**Hâkimiyet-i Milliye**, 5 Şubat 1928, s. 6.

³⁰⁴**Türk Eğitim Derneği Haberler Bülteni**, 1969 Ocak Sayısı, Ankara, s. 5.

³⁰⁵Faruk Kurtuluş, **Türk Maarif Cemiyeti’nin Kuruluşu, Gayesi ve Çalışmaları**, Çankaya Matbaası, Ankara, 1941, s. 157.

³⁰⁶Türk Maarif Cemiyeti’nin kurulmasına giden süreçteki toplantılar ağırlıklı olarak “*Maarif Vekâleti*” binasında yapılmıştır. Maarif Vekâleti Binası, II. Abdülhamid Dönemi Ankara’ında yapılan az sayıdaki taş yapılardan biridir. Ferid Paşa’nın valiliği sırasında Darülmualimin (Öğretmen Okulu) için yapılan bina, Millî Mücadele yıllarında Büyük Millet Meclis üyeleri tarafından yatakhane olarak da kullanılmıştır.³⁰⁶ O dönem tüm vekâletlerin resmî daireleri bina sıkıntısı çekmektedir. Benzer sıkıntıyı 1928 yılında Cemiyet de yaşamış fakat bu sorunu geçici olarak Vekâlet binasını kullanarak aşmıştır. 1929 yılından itibaren ise, Ulus’da Koçak Han’da (Koç Zade Han) kiralanmış iki odalı bir büroda çalışmalara devam edilmiştir. 1947 yılında Vekâlet binasında yangın çıkmış fakat can kaybı olmamıştır. Maddi zarar 2 milyon liranın üzerinde olmuş ama asıl önemlisi, Vekâlet ve Cemiyet’e dair arşiv ile tablo koleksiyonunun, müze için toplanmış obje ve belgeleri yok olmuştur. Dönemin milletvekillerinden biri, iki gün sonra, günün modasına uygun olarak, binayı komünistlerin yaktığını söylediye de, yangının elektrik kontağından çıktığı bilirkişiler marifetiyle anlaşılmıştır. Bkz. Turan Tanyer, **a.g.e.**, s. 23;

³⁰⁷Tanyer, **a.g.e.**, s. 82.

³⁰⁸Ballar, **a.g.e.**, s. 94; Ülkede eğitim olanağı daha çok ülkenin önemli merkezlerinde yoğunlaşmış ve çok sınırlı sayıdadır. Oysa amaç, ileri uygarlık seviyesine ulaşmak adına bir an önce tüm yurt geneline bunu yaymaktır. Türk Maarif Cemiyeti de bu doğrultuda hareket etmiş ve örgütlenmeyi ilk hedef olarak Ankara’da Merkez Şube açılmış, kısa süre sonra Çankaya Şube açılmış, ülkenin her bölgesinde şubeler, binalar ve temsilcilikler oluşturmuştur. Bunları okullar ve yurtlar izlemiştir. Bkz. **50. Yılında Türk Eğitim Derneği**, 1968, s. 30; Türk Eğitim Derneği’nin ülke geneline yayılması hakkında şu ifadeleri kullanmıştır; “*Yarınlara uzanmak, yarınlardan beklentisi olmak, güç, yetenek ve bilinç sorunudur bir yerde, öncelikle iyi donatılmış olmayı gerekli kılar. Güçle, bilgiyle, yetenekle ve*

yapılmış ve Devlet Şurası Mülkiye İdaresi'nin 1 Mart 1928 ve 18 Nisan 1928 tarihli ve 54/54 Sayılı Kararlarıyla Türk Maarif Cemiyeti'nin resmî kabulü onaylanmıştır.

Hiçbir siyasi amacı olmadığını belirten ve ulusal çıkarlar uğruna çalışan tüm kurum ve kuruluşları kardeş örgüt olarak kabul eden Türk Maarif Cemiyeti'nin amaçları şunlardır:³⁰⁹

- Ülkenin iç ve dışındaki Kültür merkezlerinde Türk öğrencisine özel yurtlar kurmak, devam ettirmek ve korumak,
- Yükseköğrenimi bitirmeye imkân bulamayan anlayışlı ve çalışkan öğrenciye öğrenimini bitirmek üzere belli edilecek şartlar içinde yardımda bulunmak,
- Türk çocuklarını yabancı okullara başvurmadan kurtaracak okullar açmak ve Cemiyetin amaçlarını elde ettirecek her türlü yayında bulunmak,
- İmkân çevresi içinde Türk yurttaşların ulusal ve sosyal eğitimini yükseltecek girişimlerde bulunmak.

Cumhuriyetin kıt olanakları, eğitimde halkın desteğini de gerekli kılmıştır. Bu noktada Cemiyetin hamilik müessesesi oluşturması ve hayırsever insanları bir ya da birkaç çocuğun eğitimini üstlenmeye sevk etmesi ve özendirilmesi önemlidir.³¹⁰

Cemiyetin yabancı okullara alternatif yaratmaya çalışması sebepsiz değildir. O dönemde Bursa'daki üç Müslüman öğrencinin Hıristiyan olmasının yankıları büyüktür. Hayat Mecmuası'nda ve diğer gazetelerde yer alan “*üç Türk kızının bir yabancı öğretmenden etkilenerek Hıristiyan dinini seçmesi*”³¹¹ haberi ile gün yüzüne çıkan olaylar, Cumhuriyet'in kendi kurumlarını oluşturmasının gerekliliğini bir kez daha göstermiştir. Öyle ki Bursa'daki Amerikan Kız Koleji, Türk Maarif Cemiyeti

---

bilinçle donanmış olmak yararlarda başarılı olabilmek açısından bir güvencedir. Çünkü yarınların en belirgin özelliği içerdikleri belirsizliktir. Söz konusu belirsizlik insanlar için olduğu denli örgütler, dernekler için de söz konusudur. Oysa iyi donanmışsak, ne getireceğini kestiremediğimiz belirsizlikleri en kötü koşullarda bile aşabilmemiz olanaklıdır. Biz de dernek olarak öyle yaptık.” Bkz. **50. Yılında Türk Eğitim Derneği Türk Eğitiminin Hizmetinde 29 Yıl**, s. 2.

³⁰⁹Türk Eğitim Derneği Nizamnamesi, 31 Ocak 1928, s. 2-3.

³¹⁰Toprak, “Türk Maarif Cemiyeti/Türk Kültür Kurumu, Ankara'nın İlk Özel Koleji 1923-1938, Taş Mektepten Koleje”, s. 1; 1934 yılında eşya piyangosu için valiliklere gönderilen dilekçede; “Memleketimizin bilgi ve terbiye varlıklarını kuvvetleştirmek, maarifimizin çalışma yollarında göreceği işlerin bir kısmını kolaylaştırmak, fakir ve kimsesiz okul öğrencisinin okumasını muhtelif vasıtalarla yardım etmek gibi yüksek duygular altında kurulmuştur” denilmiştir. Bkz. Refet Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti Eşya Piyangosu İşleri ve Çalışanları**, İstanbul Marifet Yayınevi, 1938, s. 38.

³¹¹Toprak, “Türk Maarif Cemiyeti/Türk Kültür Kurumu, Ankara'nın İlk Özel Koleji 1923-1938, Taş Mektepten Koleje”, s. 5.

tarafından satın alınmıştır. Cemiyetin kurucularından İbrahim Alaaddin Gövsa³¹² da bu konuya dair Hayat Mecmuası'nda bir makale kaleme almıştır.³¹³ Adı geçen makalede ülkenin kendi yetişmiş insan gücünü oluşturulması adına milli kurumların açılmasının elzem bir konu olduğunu belirtmiştir. Hatta bu kurumun kurulmasının bir vatan borcu olduğunda eklemiştir.

1928 yılında Bursa Kız Lisesi'nin Cemiyet bünyesinde faaliyete başlaması başlı başına Türk kadınına verilen değerin en önemli göstergelerinden biri olmuştur. Bursa Kız Lisesi'nin yeni dershanesinin açılışında konuşan Refet Ülgen Cemiyetin kuruluşunun ülke çocukları adına yapılmış en büyük hizmetlerden biri olduğunu belirtmiş, hükümet ile işbirliği içerisinde özel girişim ve yardımlarla yapılan bu çalışmaların artmasını da istemiştir. Ayrıca Bursa Kız Lisesi 11. sınıf öğrencisi Leman Özkaptan açılış konuşmasında *son dönemlerde Türk kadınının Lozan'dan önce geri planda kaldığını aslında bu durumun hiç olmaması gerektiğini* de eleştirerek ortaya koymuş ve Cemiyetin yeni dönemde Türk kadınına sahip çıktığını belirtmiştir. Hükümet tarafından Türk kadınına verilen önemi şu şekilde dile getirmiştir:³¹⁴

“Türk kadınının bugünkü yaraşır yerini alabilmesi köklü bir değişimin sonucudur. Demokrasimizin icabı ve Türkün esas rejimi olan bu sonuç Türk kadınına yeni bir dünya, yaşama dünyası yarattı, karşılıklı sempati duyulan ince ve güzel bir yuvaya kavuşurdu. Uzun, upuzun olan mazimize şöyle bir bakarsak Türkün çok eski devirlerinde kadın hakkının her alanda tanınmış olduğunu ve erkeklerle daima omuz omuza yürüdüğünü görüyoruz.”

³¹²Gövsâ, Cemiyet'in kurucularındandır. Üçüncü dönem milletvekili olmuş ve daha sonrasında V. Dönem kadar değişik vilayetlerden 1935-1946 yıllarında da milletvekilliği yapmıştır. İstanbul Hukuk Mektebi ve Cenevre Jean-Jacques Rousseau Enstitüsü Pedagoji mezunudur. Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Kurulu Başmüfettişliği, İnönü Ansiklopedisi Genel Sekreterliği, Yazarlık, İl Encümeni Üyeliği, Ziraat Donatım ve Ziraat Bankası Yönetim Kurulu Üyeliği, TBMM III. Dönem Sivas, IV. Dönem Sinop, VI. ve VII. Dönem İstanbul Milletvekilliği yapmıştır. Evli ve iki çocuk babasıdır. 1949 yılında vefat etmiştir. Cemiyetin ilk idari heyetinde görev almıştır. Cemiyetin Tüzüğü'nün yazımında da aktif rol almıştır. Bkz. **TBMM Milletvekilleri Albümü**, III. Yasama Dönemi, C. 1, Gökçe Ofset Matbaacılık Limited Şirketi, Ankara, 2010, s. 195.

³¹³“Hayatın kârihleri memleketin mümtaz ve münevver zümresine mensup oldukları için Türk Maarif Cemiyeti'nin tesisindeki ehemmiyet ve elzemiyeti herkesten daha iyi takdir edeceklerdir. Bu itibar ile cemiyetin inkişâf muvaffakiyetine fikrî ve fiilî sahalarda, azamî derecede hidmeti adeta millî ve vatanî bir borç gibi kendilerinden beklemek hiç de fazla olmaz. Böyle bir cemiyete tam bir kanaatle taraftar ve muâvenetkâr olmak için terbiye ve tahsil hayatımızda teskini lazım birçok buhranların ve izalesi zarurî lâ-yuadd noksanların vücudiyetini vâzihan görmüş olmak ilk şarttır. Bu vazih ve kâmil idrakin husulünden sonra başka memleketlerdeki münevver hatta mutavassıt halkın umumî terbiye ve tahsil işiyle ne derece yakından ve fiilen uğraştığını ve bizdekinden daha çok ehemmiyetsiz noksanlar ve buhranlar için ne mebzul ve feyyaz muâvenât müessesâtı vücuda getirdiğini hiç olmazsa bazı misalleriyle göz önünde bulundurmak icap eder ki bu makalenin mevzuu işte o iki noktaya taalluk ediyor.” Cumhuriyet'in kendi kurumlarını oluşturmasının ve yaşatmasının daha önemli hale geldiğini belirtmiş ve Gövsâ makalesinde Kuva-i Milliye ruhundan da bahsetmiştir. Bkz. **Hayat Mecmuası**, C. 3, S. 67, 8 Mart 1928, s. 6.

³¹⁴Ülgen, **a.g.e.**, s. 216-218.

Cemiyetin resmiyet kazanması sonrasında İstanbul Şubesi açılmış ve 26 Temmuz 1928 gecesini Mustafa Kemal Paşa, İstanbul Büyükada Yat Kulübü'nde Türk Maarif Cemiyeti İstanbul Şubesi'nin verdiği baloya katılmıştır. Burada Mustafa Kemal Paşa, Cemiyetin İstanbul Mümessili Cevdet Kerim Bey, Ada kaymakamı ve Ada halkından bir heyet tarafından karşılanmıştır.³¹⁵ Burada yapılan çalışmalarla ilgili bilgi alan Mustafa Kemal Paşa, “*Türk Maarif Cemiyeti'nin memleket için feyizdar olmasını temenni ederim.*” şeklindeki sözleriyle İstanbul Şubesi'ne teşekkür etmiştir.³¹⁶

Mustafa Kemal Paşa'nın isteği ile ülkenin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşılması hedefi doğrultusunda kurulan Türk Maarif Cemiyeti, takip ettiği Cumhuriyet misyonu ile Türk bürokrat, aydın ve burjuvasını oluşturmayı da hedeflemiştir.³¹⁷

Mustafa Kemal Paşa'nın himayesinde³¹⁸ ve Başvekil İsmet Paşa'nın riyaset-i umumiyesinde 31 Ocak 1928 tarihinde faaliyete geçen Türk Maarif Cemiyeti,³¹⁹ Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkede bizzat kendi olanaklarıyla kurmuş olduğu ilk ve son özel eğitim kurumudur.

³¹⁵Cevdet Kerim Bey, Mustafa Kemal Paşa'ya ziyaretinden dolayı teşekkür etmiştir.

³¹⁶Niyazi Ahmet Banoğlu, *Atatürk'ün İstanbul'daki Hayatı*, C. 1, MEB Yayınları, İstanbul, 1973, s. 207; *Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi*, 28 Temmuz 1928, s. 1.

³¹⁷Harun Odabaşı, *Her Okuldan Adam Çıkmaz*, 2. Baskı, Kaynak Kültür Yayınları, 2013, s. 13-16; Cemiyetin 1934 yılında ki kongresinde cemiyet; Büyük Halaskarımızın yüksek himayeleri ve aziz Başvekilimizin umumî reisliği altında bulunan cemiyetimiz, memleketin ve milletin eğitim hususundaki arzu ve ihtiyaçlarından doğmuş bir kurum olarak belirtilmiştir. Bkz. *Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongre Zabıtları*, s. 3; Cemiyetimizin bütün çalışmalarındaki en önemli duygusu, Büyük Şefimiz Atatürk'ün emirlerini yerine getirmek, onun isteğine uygun işleri başarmak olmuştur. Parti ve Hükümetimizin gösterdiği ve göstereceği yollar üzerinde yürüyerek iş yapmayı cemiyet kendine önemli bir umde ittihaz etmiştir. Bkz. *Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Genel Kurulu İki Yıllık Çalışma Raporu*, s. 16; Bu ülkü yolunda çalışırken yurt için, yurt çocukları için faydalı olmak prensibinden ayrılmamış, daima daha iyiye, daha ileriye doğru hamle yapmağa çalışmıştır. Bkz. *Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti*, s. 5.

³¹⁸Türk Maarif Cemiyeti yönetim kurulu başkanı Refet Ülgen 1937 yılında “*Bu Broşürü Neden Çıkıyoruz*” adlı konuşmasında cemiyetle ilgili olarak; “*Bu çalışma ve yaratma, Atatürk rejiminin, Atatürk Türkiye'sinin bariz bir vasfıdır. Hepimiz, bütün ulus, o güneş etrafında toplanarak çalışmaya üzerlerimize düşen ödevleri yapmaya ve başarmaya and içmiş insanlarız, Büyük Şefin kurduğu rejimi yaşatmak, yükseltmek için çalışmak her Türk'e en zevkli bir iş olmuştur. Bu cemiyete ait olan çalışma kısmında da gerekli özeni göstermek zorundayız*” demiştir. Bkz. Refet Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti Eşya Piyangosu İşleri ve Çalışanları, Bu Broşürü Neden Çıkıyoruz*, İstanbul Marifet Yayınevi, 1938, s. 1.

³¹⁹Faik Reşit Unat, 1943 yılında Cemiyeti kısaca şu şekilde tanımlanmıştır; “*...Türk ulusunun hayırseverliğinden doğmuş, kendi varlığı için beslediği temiz isteklerinden bir kısmını yerine getirmeyi ödev edinmiş Türk Maarif Cemiyeti, bundan on beş yıl önce, Cumhuriyetin yaratıcı ve yapıcı ruhunun bir kısım Türk aydınlarının bir ülkü çerçevesinde toplanmasıyla vücut bulmuş bir kurumdur.*” Bkz. Faik Reşit Unat, *Cumhuriyet Devrinde Türk Maarif Cemiyeti Çalışmaları*, Alâeddin Matbaası, Ankara, 1943, s. 149.

Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde sivil toplum örgütü olarak kurulan Cemiyet, Türk devletine eğitim alanında destek olma gayesiyle faaliyetlerine başlamıştır. Yardımsever Türk halkı ile Cumhuriyeti kuran kadro içerisinde yer alan Türk aydınlarının özverisiyle kurulan Cemiyet, kısa zaman zarfında açılan şubeleriyle ülkenin her tarafına yayılmıştır. Devletin yetişmiş insan gücünü oluşturmasında ve yetişen öğrencilerin de Cumhuriyetçi, Ulusçu, Laik, Devletçi, Halkçı ve Devrimci özellikleriyle ön plana çıktığı bir kurum olmuştur. Paramiliter bir örgütten ziyade, devletin yetersiz kaldığı eğitim alanındaki çalışmaları uzun yıllar desteklemesi bu Cemiyeti özel kılmıştır.

2.3. Türk Maarif Cemiyeti'nin Örgütlenmesi ve Hedefleri

2.3.1. Türk Maarif Cemiyeti'nin Tüzük Çalışmaları

31 Ocak 1928 tarihinde Trabzon Milletvekili Hasan Saka'nın başkanlığında toplanan Cemiyet genel kurulunda³²⁰ 43 maddelik Türk Maarif Cemiyeti Tüzüğü³²¹ hazırlanmıştır.³²²1928 yılında hazırlanan bu tüzük, 20 Nisan 1935 tarihinde öz Türkçe tartışmaları nedeniyle ve bazı maddelerin süreç içinde yenilenmesi gerektiğinden değişikliğe uğramıştır. 27 Ekim 1938 tarihinde de Cemiyetler Kanunu değişikliği nedeniyle kurultay toplantılarında yeniden düzenlenmiştir.³²³ Tüzüğe ayrıca 3 Temmuz 1939 tarihinde 20 madde daha eklenmiş ve böylece 63 maddeden oluşmuştur.³²⁴ 1928 ve 1939 yıllarında hazırlanan tüzüklerin birinci bölümünde,

³²⁰Bu toplantı tarihi cemiyetin kurulduğu tarih olup, aynı gün içerisinde cemiyetin nizamnamesi de iki yüzü aşkın milletvekilinin katılımıyla hazırlanmıştır. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Tüzüğü**, 28 Ocak 1928, s. 1.

³²¹**Türk Maarif Cemiyeti Tüzüğü**, 28 Ocak 1928, s. 1.

³²²**50. Yılında Türk Eğitim Derneği**, s. 18.

³²³**Türk Maarif Cemiyeti Tüzüğü**, 1938, s. 1.

³²⁴**Türk Maarif Cemiyeti Nizamnamesi**, 1928, s. 1-12; **Türk Maarif Cemiyeti Tüzüğü**, 1938, s. 2-13; Nizamname'nin ikinci bölümünde cemiyetin amaçları, üçüncü bölümünde cemiyete üye olma ve cemiyet üyeliğinden ayrılma şartları, üyelik aidatları; dördüncü bölümünde cemiyetin örgütleri, beşinci bölümde merkez idare heyeti; altıncı bölümde cemiyetin taşra şube ve mümessillikleri; yedinci bölümde cemiyetin hesapları, defterleri ve bunların denetimi; sekizinci bölümde cemiyetin geliri, menkul ve gayrimenkul malları; dokuzuncu bölümde cemiyetin feshi, mallarının tasfiyesi ve münferit maddeler yer almıştır. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Nizamnamesi**, Madde 8-82, s. 5-19; Yurt açılması, okul inşası, kitap basımı, eğlence, konser ve piyango işleri gibi faaliyetler nizamname ile düzenlenmişken, okulda ihtiyaçları karşılanan öğrencinin kendine yardım elini uzata vermesini tanıması için yardımseverlerin isimlerinin okul, sınıf veya laboratuvar gibi yerlere verilmesi onurlandırıcı bir madde olarak karşımıza çıkmaktadır. Cemiyetin bu nizamnameyle basın yayın işleri için Neşriyat Komisyonu'nu yetkilendirilmesi de önemlidir. Denetim işlerinin bağımsız maliye uzmanlarıca yapılması bir şeffaflık göstergesidir. Cemiyet, nizamnamesinde modern bir dil kullanılmış ve çoğu maddesi günümüze kadar geçerliliğini korumuştur. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Üsnomal Kurultayı**, Marifet Basımevi, İstanbul, 1939, s. 27-53.

Cemiyetin merkezinin Ankara olduğu, Cumhurbaşkanı'nın himayesi altında kurulduğu ve genel başkanının devletın başbakanı olduğu da belirtilmiştir.³²⁵

Atatürk'ün vefatı üzerine Cemiyet, Atatürk İlke ve İnkılâplarına bağlı kalmayı ve Cumhuriyet Halk Fırkası prensiplerini uygulamayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda 3 Temmuz 1939 tarihinde tüzükte bazı düzenlemeler yapılmıştır:

- Cemiyetin himayesi Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından gerçekleştirilecek.
- Kültür Bakanlığı görevinde bulunan vekil, Cemiyetin fahri başkanı olacak.
- Cemiyetin taşra şube ve mümessillikleri, cemiyetin hesap ve tetkikleri, gelir ve giderleri, cemiyetin fesih işlemleri gibi birçok maddenin işleyişine dair zamanın gereklerine göre değişiklikler yapılacak.

Genel anlamda tüzüğe baktığımızda zamanla değişen hükümler olmakla birlikte temel ilkelerin başlangıcından günümüze kadar aynı kaldığı görülmektedir.³²⁶

Tüzükte devletçi bir yapının hâkim olduğu görülmektedir. Başbakan'ın aynı zamanda Cemiyetin Genel Başkanı olması bunun en açık göstergesidir. Bu durum aynı zamanda uluslararası hukuk kurallarına uygun, sivil toplum örgütlerinin kuruluş amaçlarına benzer yapıda oluşturulmuş olan tüzüğü uluslararası hukuk kurallarından ayıran bir farktır. Bu tüzük, Cemiyete yabancı işletmeleri ve eğitim kurumlarını satın alma veya kiralama imkânı tanınmıştır. Örneğin Bursa Kız Lisesi önce kiralanmış, sonra satın alınmıştır. Bu durum Cemiyetin *millileştirme* politikasının da bir sonucudur.

Tüzüğe göre, Cemiyetin ilk kurucuları olan ve isimleri nizamname listesinde yazılı bulunan delegeler ile fikirlerinden yararlanılmak üzere Cemiyete sonradan dâhil olanlar, yıllık yirmi lira vermek şartıyla *müessis aza* kabul edilmektedir. En az on lira verenler *faal aza*, beş lira verenler *yardımcı aza* olmaktadır. Cemiyet'e büyük miktarda yardım yapanlar ise Umumi Merkez Heyeti kararı ile *hami aza* olarak ismi geçmektedir.³²⁷ Ayrıca derneğe üye olma şartları arasında Türk olmak ve Türk öğrencilerin ulusal ve sosyal gelişimlerini yükseltmeyi amaçlamak gibi hükümlerin yer alması da milliyetçi bir çizginin sonucudur.

---

³²⁵Türk Maarif Cemiyeti Nizamnamesi, Madde 1-7, s. 1-4.

³²⁶Ballar, a.g.e., s. 56.

³²⁷Toprak, "Türk Maarif Cemiyeti/Türk Kültür Kurumu, Ankara'nın İlk Özel Koleji 1923-1938, Taş Mektepten Koleje", s. 3.

Cemiyet'in ilk tüzüğünde yer almasa da “Cemiyetin Amblemi” önemli bir konu olarak karşımıza çıkmış ve bu amblem 1929 yılından günümüze kadar değişmemiştir. Adı geçen bu amblem daha sonradan değişen maddelerle tüzüklerde yerini almıştır. Fakat neyi, kimi ifade ettiği ya da hangi anlamları taşıdığı noktasında tartışmalar bulunmaktadır. Amblem, Genel Merkez Yönetim Kurulu'nun 20 Mart 1929 tarihli toplantısında, Nafi Atıf (Kansu) Bey'in teklifiyle “*Cemiyet için hazırlanan üç rozet nizamnamesinden Cemiyetin yazısını ihtiva edenin kabulüne*” ilişkin kararı ile seçilmiştir.³²⁸ Bu karara göre; mavi daireyi beyaz çizgiyle çevreden amblemde, sarı renkteki Ay için Türk bayrağından, *kırmızı beyaz meşale* için ise kültür ve bilimden esinlenildiği düşünülmektedir. Meşalenin solundaki tek yıldız, cemiyet üyesi Erzurum milletvekili Nafi Atıf (Kansu) Bey'i temsil etmektedir. Meşalenin sağındaki alt alta dört yıldız ise en üstten başlayarak Sivas milletvekili Necmettin Sadak'ı, İstanbul milletvekili İbrahim Alâeddin Gövsa'yı, Giresun milletvekili Hakkı Tarsus'u ve Siirt milletvekili ve ilk yönetim kurulu başkanı Mahmut Soydan'ı simgelemektedir.³²⁹ Derneğin sonraki başkanlarından Ballar ise amblem konusunda farklı bir yorum getirmiştir.³³⁰

“Gerçekçi bir yorum yapmak gerekirse amblemde bulunan Ay'ın ülkeyi, meşalenin cemiyetin temel amacı olan eğitimi; sol baştaki yıldızın Yüksek Koruyucu “Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Paşa Hazretleri” ile kendilerinden sonra gelecek Cumhurbaşkanlarını, sağ baştaki birinci yıldızın Genel Başkan olarak “Baş Vekil İsmet Paşa Hazretleri” ile kendilerinden sonra gelecek Başbakanları; iki, üç ve dördüncü yıldızlarının ise Cemiyetin yönetim organları olarak “Kongre, Umumi Merkez Heyeti ve İdare Heyetin” simgelediğini belirtmek yanlış bir yargı olmayacaktır.”

Refet Ülgen'in 1940 yılında yayınlanan “*Türk Maarif Cemiyeti 1928-1940 Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*” kitabı ile 1968 yılında yayınlanan “*40. Yıldönümünde Türk Eğitim Derneği*” adlı kitapta da amblem ile ilgili farklı bir bilgi yer almamıştır.³³¹ “*50. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği*” adlı kitabının yazarı Seydi Dinçtürk³³² tarafından bu durum ilk defa dile getirilmiş ve bu eserinde farklı bir yorum yaparak amblemi şu şekilde anlatmıştır:³³³

“Amblemin Ay'ı Türk Bayrağı'ndan alınmıştır. Eğitim sembolü olan meşalesi Derneğin amacının simgesidir. Yıldızları, Derneğin kuruluşu ve

³²⁸Türk Eğitim Derneği Haberler Bülteni, s. 5.

³²⁹Meşale Dergisi, Özel Sayı, 2010, s. 5.

³³⁰Bkz. Ballar, a.g.e., s. 964.

³³¹Ballar, a.g.e., s. 964.

³³²60. Yılında Türk Eğitim Derneği kitabını hazırlayıp yayına sunmuştur.

³³³50. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 28.

gelişmesinde büyük katkısı olan ilk yönetim kurulunun beş üyesine saygı ve sevgiyi ölümsüzleştirmek amacını taşımaktadır.”

Türk Eğitim Derneği resmi internet sitesi de bu yorumu desteklemektedir.³³⁴ Ballar'ın amblemdaki yıldızlar konusundaki düşüncesi ve diğer yargılar karşılaştırıldığında örtüşme noktasında farklılıklar bulunmaktadır. Her iki düşünce de mantıklı olup, genel kanı ise kurucu üyelerini temsil etmesinin daha doğru olacağı yönündedir. Çünkü cemiyet ve dernekler her ne kadar devlete sıkı sıkıya bağlı olsa da kurucuları ile tanımlanır. Buradaki tek tereddüt; derneğin yasal bağ olarak direk devletin koruyuculuğu altında olması ve kurucularının çoğunun devleti kuran kadro ile aynı kişiler olmasıdır. Bu konu yoruma açık olsa da 1929 yılında kurucu kadrosu yorumu, daha ağır basmış ve kabullenilmiştir.

2.3.2. 1928-1935 Dönemi (Örgütlenme)

Cemiyet, 31 Ocak 1928 tarihinde kurulmuş ve yaklaşık iki ay içerisinde hükümet tarafından resmi kabulü onaylanmış ve çalışmalarına hızlanarak devam etmiştir. Ülkenin her bölgesinde şube ve temsilcilikler açmış, eğitim-öğretim faaliyetleri hazırlıklarını başlatmış ve kimsesiz Türk çocuklarının barınmaları için yurtlar açmaya başlamıştır. Cemiyetin kurucularından olan Mahmut (Soydan) Bey,³³⁵ ilk yönetim kurulu³³⁶ başkanı olarak görev yapmıştır.³³⁷ Cemiyetin ilk genel kurulu ise şu şekilde oluşmuştur:³³⁸

“Maarif Vekili Mustafa Necati (Uğural) Bey, Afyonkarahisar Mebusları Haydar (Çerçel) Bey, Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey, Balıkesir Mebusları Hayreddin (Karan) Bey, İsmail Hakkı (Uzunçarşılı) Bey, Bâyezid Mebusu Hâlid (Bayrak) Bey, Çanakkale Mebusu Sâmi (Refet) Bey, Denizli Mebusu Haydar Rüşdü (Öktem) Bey, Edirne Mebusları Şâkir (Kesebir) Bey, Zekî Mes'ud (Alsan) Bey, Erzincan Mebusu Safvet (Arıkan) Bey, Erzurum Mebusları Azîz (Akyürek) Bey, Nâfi Atuf (Kansu) Bey, Giresun Mebusu Hakkı Tarık (Us) Bey, İstanbul Mebusları Doktor Nureddin Ali (Berkol) Bey, Hüseyin (Akyürek) Bey, İhsan (Sökmen) Paşa, İzmir Mebusu Osmanzâde Hamdî (Aksoy) Bey, Konya Mebusu Musa Kâzım (Onar) Bey, Muğla Mebusu Yunus Nâdî (Abaloğlu) Bey, Si'ird Mebusu Mahmud (Soydan) Bey, Sivas Mebusu İbrâhîm Alâeddîn (Gövsa) Bey, Necmeddîn Sâdik (Sadak) Bey, Şarkîkarahisâr Mebusu Mehmed Emîn (Yurdakul) Bey,

³³⁴<http://www.tedankara.k12.tr/public/hakkimizda/kurulus.php>, Erişim Tarihi: 26 Aralık 2015.

³³⁵Mahmut Soydan, Harp Okulu'nu bitirmiştir. TBMM Riyaseti Refakat Zabıtlığı, Milliyet gazetesi Müdürlüğü ve Başyazarlığı, TBMM Başkanlık Divanı Katip Üyeliği ile 2., 3., 4. ve 5. Dönem Siirt Milletvekilliği yapmıştır. Evli ve 3 çocuk babasıdır. Bkz. **TBMM Milletvekilleri Albümü**, II. Yasama Dönemi, s. 143.

³³⁶Yönetim kurulu ayrıca Başkan vekili Nafi Atuf Kansu, genel sekreter İbrahim Alaattin Gövsa, üye Hakkı Tarık Us ve üye Necmettin Sadık Sadak'tan oluşmaktadır. Bkz. Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 48.

³³⁷Ballar, **a.g.e.**, s. 93.

³³⁸Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 48.

Darü'l Fünun Emîni Naşet Ömer (İrdelp) Bey, Maarif Vekâleti Müsteşarı Kemal Zaim (Sunel) Bey, Milli Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı Mehmet Emin (Erişigil) Bey.”

Soydan başkanlığında yönetim kurulunun oluşturulması ile resmi bir boyut kazanan Cemiyet'in ilk çalışması bir tüzük hazırlamak olmuştur. Eğitim sahasında faaliyetlerine başlayan cemiyet hemen okul ve yurtlar açmaya başlamıştır. Cemiyet İstanbul'da bir öğrenci yurdu tesis etmiş ve Bursa'da bir kız lisesi açılması için de çalışmalara başlamış³³⁹ ve aynı dönem içerisinde adı geçen kız lisesi derneğe kazandırılmıştır. Bu çalışmalarda önce Cemiyetin kurumsallaşmasına özen gösterilmiştir. Daha sonra ise Cemiyet vasıtasıyla Türk hükümetinin istediği eğitimli vatandaşların yetiştirilmesi işine girişilmiştir.

Soydan döneminde en önemli çalışmalardan birisi Antep merkezli Maarif Cemiyeti İslamiye'sinin Türk Maarif Cemiyeti'nin devredilmesi olmuştur. Maarif Cemiyeti İslamiye'si³⁴⁰ 1926 yılında Antep Valiliği'ne devredilmiştir. Adı geçen cemiyetin bir eğitim kurumu olarak faaliyetlerine devam etmesi ve Antep ilinde sahip olduğu taşınmazlar³⁴¹ o dönemde hatırı sayılır maddi varlık teşkil ettiğinden bu cemiyetle Türk Maarif Cemiyeti'nin işbirliği önemli bir durum oluşturmuştur. Türk hükümeti de 1931 yılında Türk Maarif Cemiyeti'nin çatısı altında çalışmalarına devam edebilmesi için girişimlerde bulunmuştur. Adı geçen bu cemiyetin aynı yıl içinde Türk Maarif Cemiyeti'ne bağlaması hükümetin hem eğitim konusuna verdiği

³³⁹Ballar, a.g.e., s. 94-98.

³⁴⁰1896 yılında Kaymakam İsmail Paşa tarafından kurulmuştur. Antep'teki Ermeni okullarının sayısı fazla ve öğrencilerinin eğitimli olmaları nedeniyle Müslüman tebaanın eğitimde geri kalmamak için yaptığı yardımlarla kurulmuştur. Bu cemiyet 1926 yılında önce Antep Valiliği'ne devredilmiştir. Bkz. Ballar, a.g.e., s. 94.

³⁴¹Maarifi İslamiye Cemiyeti, Halep Maarif İdaresi'ne bağlı olarak “Maarifi Mahalliye” adı altında 1881 yılında Antep'te kurulmuştur. O dönemde Maarif İdaresi'ne bağlı olarak Antep'te “Yetim Mektebi” ile “Rüştiye Mektebi” adları altında sadece iki okul hizmet vermektedir. Antep bölgesinde Türk ve Müslümanlar'ın bu 2 mektebine karşın Ermeniler'in 7 tane mektebi bulunmaktadır. O dönemde kaymakam olarak atanan Rıfat Bey göreve başladıktan birkaç yıl sonra bölgede bulunan yabancı okulların fazlalığını tespit etmiş ve konu ile ilgili olarak Maarif İdaresi'ni ve azalarını toplantıya çağırmıştır. Toplantıda bu durum görüşüldükten sonra ve herkesten elinden geldiği ölçüde maddi yardım etmesini istemiş ve ilk yardımı da kendisi yapmıştır. Rıfat Bey toplantı salonunda şu ifadeleri kullanmıştır; “Arkadaşlar görüyorsunuz ki memleketimizdeki ekalliyet okul ve Maarif hususunda bizden fersah fersah üstün ve ileridedir. Asıl memleketin sahibi olan biz Müslümanlar eğer harekete geçmezsek netice hüsrandır. Bilenle bilmeyen bir olur mu? Binaenaleyh bugünkü içtimamız bizim de bir mahalli Maarif teşkilatı kurmamız içindir. Bu iş tabii her şeyden evvel paraya muvafıktır. Karınca kaderince derler. İşte ben de kendi halime göre bir aylığınım tutarı olan şu 22 altını bu iş için teberru ediyorum. Sizlerde gönülünüzden koparı verin.” Bu toplantıda halk da bazı yardımlarda bulunmuştur. Daha sonra eğitim konularında Cemiyet işlerinin sağlıklı yürütülmesi için “Maarifi Mahalliye Nizamnamesi” de hazırlanmıştır. Bu nizamname gereğince de aralarında bir “İdare Heyeti” seçilmiş ve böylelikle ilk defa Antep'te bir Maarif Cemiyeti teşekkül etmiştir. İdare Heyeti ise başkan Kaymakam Kamil Bey, üyeler; Mazlum Efendi, Hacı Osman Efendi, Nuri Bey, Abdulkadir Efendi'den oluşmuştur. Bkz. **Gaziantep Kültür Dergisi**, C. 5, S. 50, 10 Şubat 1962, s. 5-6.

önemi hem de Türk Maarif Cemiyeti'ne güvenini ortaya koymuştur. Böylelikle Başkan Soydan döneminde Türk Maarif Cemiyeti ekonomik anlamda hatırı sayılır bir gelir elde ederek güç kazanmıştır.

Soydan döneminde Cemiyet örgütlenme adına birçok vilayette mümessillik açmış, müşavir heyetler oluşturmuştur.³⁴² Cemiyetin eğitim safhasına katılıp hizmet sunması, memleketin her bölgesinde memnuniyetle karşılanmış, gerek Ankara'da gerek vilâyetlerde şubelerin teşkili için vatandaşlar merkeze müracaatlarda da bulunmuşlardır. Cemiyetin toplantılarında kurumun büyümesi ile ilgili olarak şu ifadeler kullanılmıştır: “*Cemiyete karşı beslenen bu teveccühün bundan sonra da devam etmesi temenni olunur.*”³⁴³ Cemiyetin azalarının sayısının artışı için faaliyetler hızla devam etmiştir. Hükümetin desteği bu alanda ortaya çıkmış, illerdeki yöneticiler Cemiyetin faaliyetlerinin artmasında çaba göstermişlerdir. Özellikle okulu veya yurdu bulunmayan bölgelerde eşya piyangosu düzenlenip tüm vatandaşların Cemiyete destek olması düşünülmüştür. Böylelikle Cemiyet vatandaşlara birebir ulaşmasını bilmiş ve Cemiyet adının halk tarafından duyulması sağlanmıştır.

Cemiyet bu yapılanma ve örgütlenme döneminde basın yayın faaliyetlerine de önem vermiştir. 1928 yılında öğrencilere kılavuz olması amacıyla “*Okullara Gireceklere Rehber*”³⁴⁴ adlı bir broşür bastırılıp dağıtılmıştır. Ayrıca Cemiyetin çalışmalarını duyurmak, propoganda yapmak amacıyla bayram günleri çıkarılmak üzere *Bayram Gazetesi* yayınlanmıştır.³⁴⁵ O dönemde basım yayın faaliyetleri adına bu çalışmalar önemli eğitim faaliyetleri olarak karşımıza çıkmıştır.

---

³⁴²Hazırlanan raporda mümessillikler ve müşavir heyetler konusunda ise şu açıklama yapılmıştır; “*İstanbul, Bursa, Ankara gibi büyük şehir ve vilâyetlerimizde mümessil arkadaşlarımızın faaliyetlerini teşkil ve cemiyetin maksat ve gayesinin tahakkuku için yardım ve faaliyette bulunmak üzere yardımcı heyetler teşekkül etmiştir. Ancak, bu teşekküller daha selahiyetle ve daha geniş mükyafta faaliyette bulunabilmek üzere nizamname ile bu heyetlere bir mevki vermek icap etmektedir. Gerek bu husus için ve gerek cemiyetin daha şümullü ve daha kolay çalışabilmesi için nizamnamede bazı tadilatı zaruri görmekteyiz.*” Bkz. Tanyer, **a.g.e.**, s. 99.

³⁴³**Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu**, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s. 38.

³⁴⁴O dönemde hangi ilde hangi okul var, kabul şartları neler? ve nasıl bağlantıya geçilebilir? gibi bir rehberlik broşürüdür. Detaylı bilgi için “Derneğin Basım Yayın Faaliyetleri” bölümüne bakılabilir.

³⁴⁵Bu gazetenin herhangi bir nüshasına ulaşılammıştır. Yalnız içeriği, derneği tanıtmak ve derneğin faaliyetleri ile bilgiler vermek olduğunu düşünüyoruz. Aslında cemiyet, ilk çalışmalarından günümüze kadar basın yayın işlerine önem vermiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Haberler Bülteni**, Şubat 1969, s. 3.

Soydan'ın kısa süreli başkanlığından sonra Nafi Atuf Kansu³⁴⁶ 15 Nisan 1931 tarihinde başkan olarak göreve başlamış ve yeni yönetim kurulu³⁴⁷ 24 Ocak 1934 tarihine kadar görev yapmıştır.³⁴⁸

Kansu döneminde öncelikli işlerden birisi yeni harflerin öğrenim çalışmalarını hızlandırmak³⁴⁹ adına Maarif Vekâleti'ni desteklemek olmuştur. Cemiyet, yeni Türk Alfabesi çalışmalarına bu alanda destek olmuş ve çok sayıda öğrenciye bünyesinde okuma yazma öğretmiştir. Sivil toplum kuruluşu olarak eğitim sahasında devletin yanında yer alınması Cemiyetin, devletle ilişkilerinin o dönemde olumlu olarak yürütülmesine olanak sağlamıştır. Eğitim seferberliğinde Türk çocuklarına katkıda bulunulması Cemiyetin ülkeye olan bağlılığını da gözler önüne sermiştir.

Kansu'nun başkanlık döneminde 26 Haziran 1931 tarihinde yapılan Cemiyetin ilk kongresinin raporlarında okul kurma ve okulculuk faaliyetlerinin ne denli güç bir iş olduğu da ortaya konmuş ve açılan sınıflara ve öğrenci sayılarına dair bir öngörüde bulunulamamıştır. Cemiyetin kuruluşundan itibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu'nda bu durumdan şu şekilde bahsedilmiştir: *“Okul meselesi en güç olan fakat en feyizli olacak işimizdir. Birdenbire büyük bir işe girmektense tedricen bu sahaya da girmeyi tetkikatımız ilerledikçe okulculuk sahasındaki faaliyetlerimizi genişletmeyi daha muvafık mütalaa etmekteyiz.”* Buradaki tedricen durum şu şekilde belirtilmiştir: *“Bu sene Ankara'da bir Ana Mektebi açmış bulunuyoruz. Bu sahadaki tecrübeler Cemiyeti muvaffakiyete götürmek ümitlerini verecek olursa okul açmak*

---

³⁴⁶1928 yılında Atatürk tavsiyeleri ve himayelerinde kurulan Türk Maarif Cemiyeti'nin (Türk Eğitim Derneği) bizzat kuruluşunda çalışan Kansu, 1928 den 1935 yılına kadar 2 dönem bu derneğin Başkanlığını da yapmıştır. Nafi Atuf Kansu, 28 Ekim 1949 tarihinde, 59 yaşında iken Ankara'da vefat etmiştir. Sırasıyla 1927-1949 yılları arasında 3., 4. ve 5. Dönemlerde Erzurum, 6. Dönemde Giresun ve 7. ve 8. Dönemlerde ise Kırklareli'nden milletvekili olarak Meclis çalışmalarına katılmıştır. Eğitimci ve yazar olan Kansu Cemiyet için önemli bir kişiliktir. Bkz. **TBMM Albümü (1920-2010)**, C. 1, Gökçe Ofset Matbaacılık Limited Şirketi, Ankara, 2010, s. 148, 200, 257, 326, 407, 483.

³⁴⁷15 Nisan 1931 tarihinde Nafi Atuf Kansu başkanlığında oluşan ikinci yönetim kurulu; başkan vekili Refet Ülgen, genel sekreter Kemal Gedeleş, üyeler Ali Haydar Taner ve İhsan Sökmen'den oluşmuştur. Genel Merkez Kurulu ise yönetim kurulu üyeleri dışında Nevzat Tandoğan, Rahmi Köken, Haydar Çerçel, Halit Bayrak, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Necip Asım Yazıksız, İhsan Sungu, Avni Başman, Faik Reşit Unat ve Hilmiye Dener yer almıştır. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongreye Arz Edilen 1931-1932-1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu**, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1934, s. 4.

³⁴⁸Yönetim kurulu ayrıca Başkan vekili Nafi Atuf Kansu, genel sekreter İbrahim Alaattin Gövsa, üye Hakkı Tarık Us ve üye Necmettin Sadık Sadak'tan oluşmaktadır. Bkz. Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 48.

³⁴⁹Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 6-7.

*hususunda gayretleri ve teşebbüsleri artırmak mümkün olur.*³⁵⁰ Ankara'da 1931 yılında açılan anaokulundan mezun öğrencilere ilkokul ve akabinde ortaokul açılmıştır. Kendi öğrencilerinin mezuniyeti sonrası yeni kademelerde okul açan Cemiyet bu işi sıkı tutmuş, Ankara'nın aranan ve başarılı bir kurumu olmuştur. Yine 1932 yılında Antep'te açılan bir ana mektebi ve Eskişehir'de açılan yatı mektebi de dernek bünyesinde eğitimlerine devam etmiştir.

Kansu döneminde öğrenci yurtları önemli çalışmalar içerisinde yer almıştır. Ankara ve İstanbul'da açılan yurtlara öğrenci alınmaya başlamış, devamında ise Eskişehir, Adana, Çorum ve İzmir yurtları açılmıştır. Okumak için uzak yerlerden eğitim merkezlerine gelen kimsesiz ve kalacak yeri olmayan Türk çocuklarının barınması için açılan yurtların sayısı altı olmuş ve buralarda kalan öğrenci sayısı 1.400'e ulaşmıştır.³⁵¹ Konya vilayetinde 1932-1933 ders yılı başında açılan öğrenci yurdu ücretsiz hizmet vermiş ve bu yurda Konya ortaokullarında başarı gösteren fakir öğrenciler alınmıştır.³⁵² Öğrencilerin barındırılması derneğin bu dönemdeki en önemli faaliyetleri arasında olup kalacak yerleri olmayan öğrencilere yuva olmuştur. Devletin bütçesinin yetersiz olduğu zamanlarda hatırı sayılır sayıda öğrenciyi barındırmak, iaaşelerini düzenli olarak sağlamak, sağlık problemlerini çözmek hatta evlerine dönerken yol harçlıklarını karşılamak, Cemiyetin dikkate değer çalışmaları arasında yer almıştır.

Cemiyetin fakir ve zeki Türk çocuklarına yapmış olduğu çeşitli yardımlar bu dönem için önemli bir durum oluşturmuştur. Eğitim almak için uzak bölgelerden eğitim merkezlerine kadar gelip, gerek okula giremeyen gerek girinceye kadar parasızlık gibi sebeplerden dolayı sıkıntı yaşayan öğrencilere muhtelif yardımlar yapılmıştır. Kitap temini, yol parası ve yiyecek verilmesi suretiyle gerçekleştirilen bu yardımlar, muhtaç Türk çocuklarına ulaştırılmıştır. Bu suretle dernek tarafından yardım gören çocukların sayısı 10.000'i geçmiştir.³⁵³ Ayrıca Cemiyet tarafından yüksek tahsillerini yapmak için Avrupa ve İstanbul'a giden bazı öğrencilere yardım edildiği gibi bunların dışında 200'ü müteceviz fakir ve yardıma muhtaç öğrenciye de muhtelif şekillerde yardımlarda bulunulduğu görülmektedir.³⁵⁴ Bunların yanısıra

---

³⁵⁰Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 99.

³⁵¹Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongreye Arz Edilen 1931-1932-1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, 6,8.

³⁵²Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu (1928-1933), s. 15.

³⁵³Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu (1928-1933), s. 6,7.

³⁵⁴Dilek Bağı Mecmuası 8., 9. ve 10. Sayıları, Yeni Gün Matbaası, Ankara, 1931, s. 1.

Amerikan Türk Dostluk Derneği'nden fakir çocuklar için 10.000 lira yardım da alınmıştır.³⁵⁵

Kansu döneminde Cemiyetin en önemli faaliyetlerinden biri de Türk çocuklarının iyi bir yabancı dil bilmesini sağlamak olmuştur. Yabancı dil alanında öğrencilere okullarda ve yurtlarda Fransızca ve İngilizce kurslar açılmıştır.³⁵⁶ Böylelikle en az bir yabancı dil bilen vatandaşlar yetiştirme adına faaliyetlere katılan Cemiyet Amerikan dil eğitimi alanından mezun olan, Amerikalı Miss Marian Nossler'i okullarında görevlendirmiştir. Ayrıca Amerikan Board Heyeti'nden Bursa Kız Lisesi binası satın alınmış ve yerine Kız Koleji yapılmıştır. Büyük fedakârlıkla adı geçen okula Amerika'dan bir İngilizce muallimi ve terbiye mütehasısı olarak Miss Lockie Parker getirilmiştir.³⁵⁷ Ayrıca Amerikalı pedagoji uzmanı Bayan Beryl Parker³⁵⁸ Cemiyet bünyesindeki okullarda görev yapmak üzere getirilmiş ve pedagoji eğitimleri adına çalıştırılmıştır.

Bu dönemde basın yayın işlerine çok önem veren Cemiyet³⁵⁹ Muallim Yıllığı, Rehber, Öğrenci Koloni Kitabı, Numaralar rehberi, Dilek Bağı Mecmuası, Ankara

---

³⁵⁵Ballar, **a.g.e.**, s. 99-113.

³⁵⁶Ballar, **a.g.e.**, s. 99-113.

³⁵⁷**Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongreye Arz Edilen 1931-1932-1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu**, s. 6.

³⁵⁸Bir müddet Ankara Maarif Cemiyeti Mektebinde çalıştıktan sonra 1934'te Vekillik tarafından okullarımızda tetkikata memur edilen Amerikalı Mütehasıs Mis Parker'in raporları bulunmaktadır. Bkz. Dewey, **a.g.e.**, s. 5; Berly Parker, 1934 yılında Türkiye'ye gelerek ilköğretim ile ilgili incelemeler yapmış ve bir rapor hazırlamıştır. Diğer uzmanlardan farklı olarak raporunu, en problemleri gördüğü milli eğitim üzerine hazırlamıştır. 1934 yılına gelinceye kadar Türkiye'de okuma yazma bilen nüfusu artırmak için hiç de küçümsenmeyecek çabalar gösterilmesine rağmen hedefler tam olarak gerçekleştirilememiştir. Bu bağlamda Parker'in raporu önemlidir. İlkokulların yeniden yapılandırılması konusunda detaylı önerilerde bulunan Parker'in raporu özet olarak şunları içermektedir: İlkokullarda öğrenci ve bina sayısını artırmak ve öğretmen yetiştirmeye ağırlık vermek gerekmektedir. Derslerin içerikleri fayda ve verim göz önüne alınarak programlanmalıdır. Eğitim programları hazırlanırken eğitim psikolojisi, zaman yönetimi ve grup çalışması gibi bilimsel yöntemler göz önünde bulundurulmalıdır. Ülkenin sahip olduğu maddi koşullar göz önüne alındığında okul süresinin kısıtlanmasının, daha fazla sayıda öğrenciye eğitim sağlanması bakımından faydalıdır, Ekonomi-eğitim ilişkisi üzerinde özenle duran Parker, ekonomik kalkınmanın eğitimli insan gücüne bağlı olduğu vurgusunu yapmıştır, Çocukların tam zamanlı olarak çalışmaları arzu edilmemekle birlikte, okulda kendilerine verilecek olası pratik bilgilerin aileye katkısı şüphesizdir ve bu bağlamda okullarda günün şartlarının gerektirdiği pratik bilgiler öğrencilere verilmelidir, Ülkenin ekonomik şartları dolayısıyla okul sayısının az olması dolayısıyla erken kayıt yaptıran öğrenciler okuma hakkı kazanırken, gerçekten yetenekli olan öğrenciler okuma imkânı bulamamaktadır. Bu durumun giderilmesi için bir sistem geliştirilerek yetenekli öğrenciler gözetilmelidir. Öğretmen yetiştirme konusunda politikalar gözden geçirilmeli ve özel programlar geliştirilmelidir. Eğitimde niteliği artırmak için denetim sistemini yeniden gözden geçirilmeli ve gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Bkz. Hasan H. Aksoy, **Cumhuriyet Dönemi Yabancı Eğitim Uzmanlarının Türk Eğitim Sistemine Etkileri**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2006, s. 13-14.

³⁵⁹Cemiyet'in ilk kongresinde yayıncılık konusunda rapora kaydedilen çalışmalarına ise şu şekilde ifade edilmiştir; "*Neşriyat vadisinde Cemiyet asıl bu sene daha feyizli bir mesai devresine girmiş bulunuyor. Neşriyat işleriyle meşgul olmak üzere teşekkür eden bir komisyon gençliğe faydalı bazı*

Vilayeti kitabı, Etiler kitabı, Aile Toplantı Konuşmaları el kitabı gibi yayın faaliyetlerinde bulunmuş³⁶⁰ ve merkez deposu İstanbul'da bulunan bir iş yerinde defter imalatı yaptırarak bir şirket aracılığı satışını gerçekleştirmiştir.³⁶¹

24 Ocak 1934 tarihinde Kansu'nun görev süresi bitmesinden sonra İhsan Sökmen başkan olmuş ve altı ay gibi kısa bir süre bu göreve devam etmiştir.³⁶² 25 Haziran 1934 tarihinde genel kurul seçimiyle Refik Koraltan başkan olmuştur.³⁶³ Belirtilen tarihlerde üç başkan hızlıca değişmiştir. Buna rağmen dernek açısından örgütlenme faaliyetlerinin devam ettiği de görülmüştür.

Koraltan döneminde özellikle Kansu döneminde olduğu gibi yabancı dile ağırlık verilmiştir. Yenişehir Mektebi'nin yabancı dile önem veren bir kolej olması adına ilk kısım 3, 4 ve 5. sınıflardan itibaren ve ortaokul kısmı Fen Bilgisi ve Matematik derslerinin İngilizce okutulması kararlaştırılmıştır.³⁶⁴

Koraltan döneminde 21 Haziran 1934 tarihinde Ankara'da Türk Maarif Cemiyeti tarafından yapılan ikinci umumi kongrede; Yönetim kurulu tarafından kongreye sunulan mesai raporunun ön sayfasında okulculuk faaliyetleri için şu bilgilere yer verilmiştir.³⁶⁵

---

eserlerin tercüme edilen basılmasına karar vermiştir. Hususî bir itina ile seçilen bu eserlerin tercüme ve basılma işleri bittikçe Cemiyet neşriyatı olarak neşredilecektir.” Bkz. Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 31-32.

³⁶⁰Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 31-32.

³⁶¹Türk Maarif Cemiyeti, **Yurt Bilgisi Defteri**, İstanbul Mümessilliği, 1931, s. 1-50.

³⁶²Bu dönemde Başkan Vekili Nafi Atuf Kansu, Genel Sekreter Refet Ülgen, üyeler Kemal Gedeleş ve Ali Haydar Taner'den oluşmuştur. Üçüncü yönetim kurulu, 24 Ocak 1934 tarihinden 25 Haziran 1934 tarihine kadar çalışmalarına devam etmiştir. Bu dönemde Amerikalılara ait olan Göztepe'de bulunan Amerikan Mektebi'nin satın alınması işlemlerine başlanmış, Kilis'te bulunan Maarifi İslamiye Cemiyeti'nin 12 parça emlağı hakkında devir işlemleri başlatılmış, Antep'te Amerikan Board Heyeti'ne ait bulunan Kız Koleji binasında “Kız Orta Mektebi” açılması için çalışmalar yapılmış ve bu konuyla ilgili Antep Kız Koleji için Amerikan Board Heyeti'yle temasa geçilmiştir. Yalnız bu girişimler yönetim kurulunun çok kısa süre görevde kaldığı için sonuçsuz kalmıştır. Bkz . Ballar, **a.g.e.**, s. 114-116.

³⁶³Umumi Merkez Heyeti'nin 25 Haziran 1934 tutanağına ve Refet Ülgen'e göre 21 Temmuz 1934 tarihli İkinci Kurultay'da seçilen ve aynı tarihte göreve başlayan dördüncü Genel Merkez Yönetim Kurulu şu şekilde oluşmuştur: Başkan Refik Koraltan, Başkan Vekili Emin Fikri Özalp, Genel Sekreter Refet Ülgen, bir önceki yönetimden farklı üye Şefik Yürekli'dir. Ayrıca üçüncü Genel Merkez Kurulu ise İhsan Sökmen, Nafi Atuf Kansu, Refet Ülgen, Kemal Gedeleş, Nevzat Tandoğan, Ali Haydar Taner, Emin Fikri Özalp, Kazım Nami Duru, Halime, Şefik Yürekli, İhsan Sungu, Asım Yazıksız, Halit Bayrak, Rahmi Köken, Refik Koraltan. Kurultay başkanlığını ise Kazım Özalp yapmıştır. Bkz. **İkinci Kongre'ye Arz Edilen 1931-1932-1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu**, s. 3.

³⁶⁴Aynı yer.

³⁶⁵Aynı gün içinde düzenlenen kongre iki devreden oluşmuş ve bu toplantıda genel anlamda merkez kurulu ve hesap müfettişi raporları incelenmiştir. Kurultay başkanlığına TBMM başkanı Kazım Paşa ve Genel kurula; Hilmiye Hanım, İhsan Paşa, Nafi Atuf, Refet Ülgen, Kemal Gedeleş, Ali Haydar, Emin Fikri, Kazım Nami, Nevzat Bey, Şefik Bey, İhsan Bey, Asım Bey, Halit Bey, Rahmi Bey, Refik

“Mesai raporu, Büyük Halaskarımızın yüksek himayeleri ve aziz Başvekilimizin umumî reisliği altında bulunan Cemiyetimiz, memleketin milli eğitim hususundaki arzu ve ihtiyaçlarından doğmuştur. Bu itibarla yapacağı işler hem çok hem naziktir. Bu ehemmiyeti ve nezaketi takdir eden Cemiyetimiz, bütçesinin genişliği nispetinde çalışarak mümkün olan şeyleri yapmıştır. Bunları aşağıda kısaca arz ediyoruz; Başladığı işi başarmayı ve nihayete kadar götürmeyi bir umde bilen Umumî Merkez heyetimiz bugün açıp, yarın kapamak tehlikesinden kaçınmak için bir mektebi yaşayabilecek tam bir şekle koymadan diğerine başlamamayı esas olarak kabul etmiştir. Bu yol, açılan okulları yaşatacak ve yeniden mevcutlara yaşayacak müesseseler katacaktır. Bu yürüyüş, cemiyetimizi memleketin muhtelif yerlerinde yaşamak kudretini haiz okullara malik kılacaktır.”

Adı geçen kongre’de Konya milletvekili Refik Bey söz alarak şu konuşmayı gerçekleştirmiştir:³⁶⁶

“Efendim, raporu okudum. Hakikaten Türk milletinin büyük vasıflarından birisini cemiyetin mütevazî mesaisini ifade ederken görmüş olmaktan ayrı bir zevk duydum. Cemiyet çok kutsî bir emelle toplanmıştır. Ve toplandığı tarihten itibaren hakikaten feyizli bir surette çalışmıştır. Eserleri meydandadır. Bizzat çocuk babası olmak itibarı ile o eserlerden daha ziyade istifade etmiş bulunuyorum. Bir arkadaşın şimdi söyledikleri gibi çok feyizli çalışmalarını gördüğümüz Umumî Merkez Heyeti’ne ve İdare Heyeti’ne bilhassa teşekkür ederiz.”

Koraltan döneminden sonra 24 Nisan 1935 ile 15 Kasım 1935 tarihleri arasında Nafi Atuf Kansu ikinci kez başkanlığa seçilmiştir.³⁶⁷ Refet Ülgen’in “*Türk Maarif Cemiyeti 1928-1940 Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*” adlı kitabında bu tarihlerde³⁶⁸ Refet Ülgen başkanlığında farklı bir yönetim kurulunun³⁶⁹ yer aldığı belirtilmiştir. Türk Maarif Cemiyeti kayıtlarında ise yukarıda belirtilen yönetim kurulu yer almaktadır.

Kansu’nun ikinci başkanlık döneminde yurtlarda barınan öğrenci sayısı artmış ve doluluk oranına göre öğrenciler başka yurtlara kaydırılmıştır. Yine bu

---

Bey seçilmiştir. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongresi Zabıtları**, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1934, s. 3-5.

³⁶⁶**Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongresi Zabıtları**, s. 8.

³⁶⁷Yönetim Kurulu Başkan Vekili Halit Bayrak, Genel Sekreter Refet Ülgen, üye olarak Şefik Yürekli’nin yerine Kemal Gedeleş’ten oluşmuştur. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 129.

³⁶⁸Refet Ülgen, bu yönetim kurulu hakkında bilgi vermemiştir. Bu dönemi kendi yönetim kurulu başkanlığında değerlendirmiştir. Kısa bir dönem olsa da önemli işlerin yapıldığı bir dönem olmuştur. Bkz. Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 44-71.

³⁶⁹Ülgen’e göre yönetim kurulu şu kişilerden oluşmuştur: Başkan Refet Ülgen, Başkan Vekili Halit Bayrak, Genel Sekreter Ali Haydar Taner, üyeler Kemal Gedeleş ve Nafi atuf Kansu. Bkz. Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 44-55.

dönemde mali yönden gelirlerini artıran Cemiyet, elde ettiği kârı yine eğitim faaliyetlerine aktarmıştır.³⁷⁰

20 Nisan 1935 tarihinde ise Cemiyetin olağanüstü kongresi düzenlenmiştir. Olağanüstü toplanılması, 1928 tarihli Cemiyet Tüzüğü'nde bazı maddelerin değişikliğinin zaruri hale gelmesinden kaynaklanmış ve kongrede geniş kapsamlı değişikliğe gidilmiştir. Cemiyet Tüzüğü'nün altıncı maddesindeki kurucu üye şartlarının değiştirilmesi kararı da almıştır. Nitekim bu tutumla, Cemiyete daha fazla üye kazandırılarak, gelirlerini arttırmaya yönelik girişimde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunların yanısıra ülkede değişen ve gelişen çevre, ekonomik durumlar ve eğitim yapısı nedeniyle bazı maddelerin değiştirilmesi de talep edilmiştir.³⁷¹ Kongrede kabul edilen 48. madde ile ise tüzük için kabul edilen madde sayısı artırılmış, bazı yeni maddeler eklenerek yeni nizamname 63 maddeden oluşmuştur.³⁷² Bu eklenen maddelerin içerikleri; Cemiyetin idari işleri, hesap işleri, denetim usülleri, tüzük değişiklik teklif usulleri, taşra teşkilatı, kongreleri ve harcama işlerinden oluşmuştur.

---

³⁷⁰Bu dönemde yönetim kurulu çalışmaları öncelikle İzmir yurdunun genişletilmesi, İstanbul yurdunun onarımının yapılması, Antep'teki taşınmazların satılarak Ankara okul binası inşasına nakledilmesi, cemiyet gelirleri için resmi ilan hakkı'nın 5.000 lira ile Resmi İlan Şirketi'ne verilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bunların yanında İdari atamalar gerçekleştirilmiş, öğrenciler doluluk oranına göre başka yurtlara kaydırılmıştır. İstanbul merkezli atölyede üretilen okul defterlerinin satılması için başka bir firmayla antlaşma yapılmış, eşya piyangosu düzenlenerek gelir elde edilmiş, gelirlerden elde edilen 38.759,44 lira ile Merkez Bankası hisse senedi satın alınmıştır. Bkz. **1 Ağustos 1934-31 Temmuz 1935 Tarihli Genel Merkez Yönetim Kurulu Çalışmaları Özeti**; Ballar, a.g.e., s. 130-132.

³⁷¹Değişen maddelerden bazılarının şu şekildedir: Tüzüğün 6. maddesinde; "*Kurucu üyeler cemiyete en az 3 lira vermeyi taahhüt eder*" şeklinde ifade yer almaktadır. Bu madde ile ilgili kurucu üyelerin verdiği 3 liranın düşürülmesi gündeme gelmiş fakat kurucu üyelerin adlarının ömür boyu yaşayacak olması nedeniyle bundan vazgeçilmiştir. Çünkü bu ücreti veren üyenin zaten vermeye istekli olduğu düşüncesi hâkimdir. 15. maddede yer alan; "*Kurucu üyeler dışında cemiyete kurucu üye kabulü genel merkez kararı ile olur*" hükmü kaldırılmıştır. 17. maddede yer alan; "*Cemiyetin gelirlerini çoğaltmak için merkez heyetince yapılması tensip olunan işlerden hâsıl olacak gelir*" kararı kabul edilmiştir. 19. madde ise şu şekilde yeniden düzenlenmiştir; "*Cemiyetin kongresi her üç senede bir merkez heyetince belirlenen günde toplanır.*" 19. maddeye ek olarak 20. madde de kurucu üyeler, "*genel merkez üyeleri ve her şubeden yüze kadar bir, daha sonraki her yüz üye için bir delege gönderecektir*" şeklinde değiştirilmiştir. 38. maddeden reis vekilliği kavramı çıkarılmıştır. Bkz. **Türk Maarif Cemiyetinin Fevkalade Kongresi**, s. 4-7.

³⁷²Kongrede, 24. madde B fıkrası; "*Teşkil edeceği encümenler vasıtası ile cemiyetin idari ve mali faaliyetlerini tetkik ve bunlar hakkında mukarrekat ittihaz etmek için emcümenden beş kişi görevlidir. Bu encümen üyeleri karar için oy veremezler*", 24/E fıkrası; "*En az on beş imzalı bir tahrir verilmesi ile düzenlenir*", 25. madde ise; "*Kurucu üyelerin en az yirmisi tarafından genel merkez heyetine vaki olunacak teklif üzerine*", 25/C maddesi; "*Umumi merkez heyetinin yarısından bir fazlasının vereceği resen daveti ile*", 28. maddesi; "*Umumi idare heyetinin vereceği karar üzerine fevkalade içtimalar da yapılabilir*", 33. maddesi; "*Genel merkez yönetim kurulu biri başkan, biri kâtip ve üç üyeden oluşur*", 34. maddesi; "*Cemiyete ait müesseselerin mali ve idari işlerini mahallinde tetkik etmek için gerektiğinde bir müfettiş tayin etmek*" şeklinde düzenlenmiştir. Bkz. **Türk Maarif Cemiyetinin Fevkalade Kongresi**, s. 7-9.

Atatürk tarafından başlatılan Harf İnkılâbı ülkede eğitim adına atılmış bir adım olmuş ve bu inkılâbın halk tarafından benimsenmesi de önemli bir durum oluşturmuştur. Kitlelerin bu inkılâbı benimsemesi açısından³⁷³ sivil toplum kuruluşlarının devreye girmesi gerekmiştir. Bu inkılâpları benimsemiş kişilerin yetiştirilmesi için eğitim adına çalışan, emek veren ve gönülden öğretim yapan kurumlar ön plana çıkmıştır. Atatürk'ün yönlendirmesiyle hayat bulan Cemiyet, bu inkılâbı da benimseyerek ve destekleyerek bağlılığını göstermiştir. Adı geçen kongrede de cemiyetin adının Türkçe karşılığı aranmıştır.³⁷⁴ O dönemde ülkede yaşanan dil devrimi etkileri³⁷⁵ tüzüğe de yansımış ve bazı kavramlar yeni halleriyle eklenmiştir. Nisan 1935 tarihli kongrede Cemiyetin yeni adı ile ilgili delegeler tarafından bir takrir verilmiştir. Adı geçen takrir ise şu şekildedir:³⁷⁶

“Cemiyet adının değiştirilmesi ve adının “Türk Kültür Yardım Kurumu” olmasını teklif eyeriz ve anlamını değiştirmemek üzere nizamname maddelerindeki yabancı kelimelerin öz Türkçe karşılıkları bulunarak yerlerine konulması için merkez heyetine selahiyet verilmesini teklif eyeriz.”

Adı geçen takrirle ilgili söz alan Yozgat milletvekili Sırrı İçöz şu duruma dikkat çekmiştir:³⁷⁷

“Derhal cemiyetin adını değiştirirsek yeni adına mühürler yaptırılacak ve mevcut birçok evrak ve defterlerde buna göre değiştirilecektir. Hâlbuki Maarif Vekâleti unvanı kanunla verilmiştir. Değişmesi de kanunla olacaktır. Şimdi değiştirilmesi zamansızdır.”

Görüşmelerden sonra verilen bu takrirlerin umumi heyetin onayına sunulması kararlaştırılmıştır. Bu takrir, öz Türkçe kullanımının desteklenmesi için görev alan hem milletvekillerinin hem de Cemiyet görevlilerinin birlik içinde çalıştığını da göstermektedir.

Cemiyetin bu dönemde Mustafa Kemal Paşa'ya karşı derin bir sevgi beslediği ve saygı duyduğu her çalışmasında ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal'in yönlendirmesiyle hayat bulan Cemiyet eğitim sahasında hükümetin yanında yer almış ve kurucu kadronun çalışmalarını desteklemiştir. 1934 ve 1935 yılında yapılan

³⁷³Cengiz Dönmez, *Atatürk ve Harf İnkılâbı*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. 27, S. 79, Ankara, 2011, s. 60-70.

³⁷⁴Mehmet E. Erkaya, **Türk Maarif Cemiyeti Yüksek Lisans Tezi**, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa, 2014, s. 23.

³⁷⁵Cengiz Dönmez, **Tarihi Gerekçeleriyle Harf İnkılabı ve Kazanımları**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008, s. 20-480.

³⁷⁶**Türk Maarif Cemiyetinin Fevkalade Kongresi**, s. 19.

³⁷⁷**Türk Maarif Cemiyetinin Fevkalade Kongresi**, s. 20.

kongrelerde ve Cemiyetin umumi toplantılarında Mustafa Kemal Paşa'ya duyulan içten sevgi toplantı raporlarına da yansımıştır. 1934 yılındaki kongre'de, Mustafa Kemal Paşa'ya; *“Türk Maarif Cemiyetinin ikinci umumî kongresinin toplanması vesilesi ile ulu Reisi Cumhurbaşamız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne umumî kongrenin derin saygı ve tanzimlerinin arzını teklif eyleriz.”* şeklinde bir takrir sunulmuş ve adı geçen takrir oy birliği ile kabul edilmiştir. Ayrıca devletin kurucu kadrosu adına Kongre Yüksek Reislığı'ne sunulan diğer takrirler ise şu şekilde olmuştur; *“Türk Maarif Cemiyeti ikinci umumî kongresinin toplanması vesilesi ile Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım ve Başvekil İsmet Paşalar hazreti ile Büyük Erkân-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşa hazretlerine umumî kongrenin saygılarının arz ve iblâğını teklif eyleriz.”* Bunun dışında eski Maarif Vekili merhum Mustafa Necati Bey toplantıda unutulmamış ve anılmıştır.³⁷⁸ 1935 yılında yapılan kongrede de *“Cemiyetimizin koruyucusu Büyük Atatürk'e kongrenin yürekte kopan sonsuz sevgi ve saygılarının bildirilmelerini teklif eyleriz.”* takriri sunulmuş ve oy birliği ile kabul edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk de cevaben, Cemiyet'e şu telgrafı göndermiştir; *“Türk Maarif Cemiyeti Umumi Kongresi dolayısı ile bana karşı gösterilen duygulara teşekkür ederim.”*³⁷⁹ Ayrıca İsmet İnönü'ye, Fevzi Çakmak'a, Cumhuriyet Halk Partisi'ne benzer takrirler verilmiş ve telgraflar çekilmiştir. Türk Maarif Cemiyeti'nin ilk yıllarındaki sıkıntılı günlerde maddi ve manevi yardımlarını eksik etmeyen Ankara Valisi Nevzat Bey,³⁸⁰ Cemiyet tarihindeki desteklerinden dolayı unutulmamış ve Cemiyetin tüm toplantılarında anılmıştır. Cemiyet ile Hükümetin iletişim içerisinde olması, her iki tarafında birbirlerini desteklemesi ve bağlarının güçlü olması ülkede eğitim alanındaki eksikliklerinin giderilmesine de olumlu etki yapmış ve dernek çalışmalarına hız kesmeden devam etmiştir.

2.3.3. 1935-1949 Dönemi (Gelişme)

1928-1935 yılları arasında Cemiyetin kuruluş ve örgütlenme faaliyetleri yer alırken bu dönemde kurumsallaşma ve gelişme çalışmalarının yer aldığı görülmektedir. Yeni okul ve yurtların açılması yanında okul kurum kimliği oluşturulmuş, eğitimde gelişmiş bir kent olan İstanbul dışında Cemiyet tarafından açılan Ankara ve İzmir kolejlerinde İstanbul'daki gelişmiş eğitim kurumlarına benzer

³⁷⁸Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongresi Zabıtları, s. 27-29.

³⁷⁹Türk Maarif Cemiyeti'nin Fevkalade Kongresi, s. 21, 25.

³⁸⁰Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 17.

kalitede eğitim verilmeye başlanmış ve Cemiyet halk tarafından öncü bir eğitim kurumu olarak tanınmıştır. Bu aşamada bazı olumsuz gelişmelerle karşı karşıya kalan Cemiyet, milli bir kurum olarak kendi çizgisinden taviz vermemiştir.

1935-1949 yılları arasındaki dönemde sırasıyla Urfa Milletvekili Refet Ülgen ve İstanbul Milletvekili Fakihe Öymen başkanlık yapmıştır. Refet Ülgen'in 15 Kasım 1935 tarihinde başkan seçilmesiyle altıncı yönetim kurulu³⁸¹ göreve başlamıştır.³⁸² Ülgen 6, 7³⁸³ ve 8.³⁸⁴ Yönetim Kurulları'nda yaklaşık altı yıl başkanlık yapmış ve dönemin sonunda kendi isteği ile emekliye ayrılmıştır. Bu dönemde yapılan eğitim işleri olgunlaşmaya başlamıştır. Başkan Refet Bey, mali yönden güçlenen³⁸⁵ cemiyetin son üç yıllık çalışma raporlarında da bu duruma şu şekilde yer vermiştir:³⁸⁶

---

³⁸¹20 Nisan 1935 tarihinde düzenlenen ikinci kurultay toplantısında Ülgen, Altıncı Yönetim Kurulu'nu, 21 Nisan 1935 tarihinde başlamış olarak göstermiştir. Ülgen, kendisinin birinci başkanlık dönemini de 15 Temmuz 1935 tarihinde başlatmış ve 15 Kasım 1935 tarihine kadar devam ettiğini aktarmıştır. Bkz. Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 62; Buna karşın derneğin daha sonra başkanlığını da yapmış olan Suat Ballar derneğin raporlarında Ülgen'in başkanlık döneminin başlangıç tarihini 15 Kasım 1935 tarihi olduğunu söylemiştir. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 133; Toplantı tutanaklarına bakacak olursak değerlendirmenin Ballar'ın belirttiği gibi Ülgen'in başkanlığa başlama tarihi 15 Kasım 1935 olduğu görülecektir. Ayrıca Ballar, bu yönetim kurulunu veya Refet Ülgen başkanlık dönemlerini 24 Nisan 1941'e kadar olduğunu ve ayrıca 3 dönem başkanlık yaptığını belirtmiştir.

³⁸²Başkan Refet Ülgen, Genel Sekreter Talim ve Terbiye Dairesi üyesi Ali Haydar, Başbakanlık Müsteşarı Kemal Gedeleş, üyeler Nafi Atuf Kansu ve Halit Bayrak'tan oluşmuştur. Bu dönemde dördüncü genel merkez yönetim kurulu ise; Nafi Kansu, Refet Ülgen, Halit Bayrak, Kemal Gedeleş, Ali Haydar Taner, Nevzat Tandoğan, İhsan Sungu, Rahmi Köken, Şefik Yürekli, İhsan Sökmen, Muhittin Baha Pars, Hüseyin Avni Çubukgil, Hilmiye Dener, Hasan Ali Yücel, Kazım Nami Duru'dan oluşmuştur. Adı geçen bu yönetim, 15 Kasım 1935 tarihinden üçüncü kurultay tarihi olan 15 Haziran 1937'ye kadar görev yapmıştır. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kurultayı**, Marifet Basımevi, İstanbul, 1939, s. 8.

³⁸³Altıncı yönetim kurulu, bu dönemde değişmeden devam etmiştir. Bu dönemde üçüncü genel kurultay tarafından belirlenen genel merkez yönetim kurulu ise; Nafi Kansu, Refet Ülgen, Halit Bayrak, Kemal Gedeleş, Ali Haydar Taner, Nevzat Tandoğan, İhsan Sungu, Rahmi Köken, Şefik Yürekli, Fakihe Öymen, Muhittin Baha Pars, Hüseyin Avni Çubukgil, Sabiha Gökçül, Hasan Ali Yücel, Kazım Nami Duru'dan oluşmuştur. Belirtilen yönetim kurulu çalışmalarına 15 Haziran 1937 tarihinden 2 Temmuz 1939 tarihine kadar devam etmiştir. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Üsnomal Kurultayı**, s. 13.

³⁸⁴Sekizinci yönetim kurulu; başkan Refet Ülgen, başkan vekili Halit Bayrak, muhasip üye Avni Çubukgil, genel sekreter Vehbi Demirel, üye Kemal Gedeleş'ten oluşmuştur. Genel Merkez Kurulu ise yönetim kurulu hariç Nevzat Tandoğan, Fakihe Öymen, Rahmi Köken, İhsan Sungu, Şefik Yürekli ve Haydar Günver'den oluşmuştur. Ayrıca 1939 yılında çıkarılan yeni dernekler kanununa göre iki denetmen genel merkez kuruluna eklenmiştir. Bu denetmenler ise Muhittin Baha Pars ve Hilmiye Dener olmuştur. Bu yönetim kurulu 2 Temmuz 1939 tarihinden 24 Nisan 1941'e kadar görevine devam etmiştir. Bkz. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 169.

³⁸⁵Kurultay'da 1933-1934 yılları arası gelirin 121.011 lira, giderin 105.598 lira ve farkın 18.412 lira olduğunu; 1934-1935 yılları arası gelirin 165.832 lira 16 kuruş, giderin 11.935 lira 15 kuruş ve farkın 46.197 lira 1 kuruş olduğunu; 1935-1936 yılları arası gelirin 161.361 lira 12 kuruş, giderin 123.827 lira 39 kuruş ve farkın 37.533,73 lira olduğunu; 1 Ağustos 1936 ile 30 Nisan 1937 tarihleri arası dokuz aylık gelirin 121.352 lira 28 kuruş, giderin 111.431 lira 49 kuruş ve farkın 9.920 lira 79 kuruş olduğunu hesap uzmanları ve müfettiş raporları ortaya koymuştur. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kurultayı**, s. 21-34.

³⁸⁶**Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kurultayı**, s. 15.

“Başladığı işi sonuna kadar götürerek onu yaşayacak bir hale getirmeden diğer bir işe girişmemeyi bir usul olarak kabul eden genel merkez kurulunuz, hep bu yolda yürüyerek yurda, ulusa kültür alanında birçok yardım yapmaya muvaffak olmuştur.”

Ülgen döneminde Türk Maarif Cemiyeti'nin üçüncü kurultayı 10 Haziran 1937 tarihinde Ankara Halkevi binasında gerçekleştirilmiştir. Kurultay Yönetmelik İşler Tetkik Encümeni³⁸⁷ Başkanı Sabiha Gökçül'ün başkanlığa verdiği raporda, Cemiyetin çalışmalarının ülke adına faydalı olduğunu belirtmiş ve destekleyici ifadeler içeren şu açıklamalarda bulunmuştur:³⁸⁸

“Cemiyetin yönetsel işlerini incelemek için Sayın Kurultay tarafından seçilen encümenimiz yönetim kurulu başkanı Urfa Milletvekili Refet Ülgen'den gereken izahatı dinledi ve gerekli gördüğümüz belgeleri de gözden geçirdi. Verilen izahat encümenimizi aydınlatmış olduğu gibi görülen belgelerde yapılan işleri ortaya çıkardı. 1 Haziran 1937 tarihine kadar resmî kaynaklardan hiçbir yardım istemeyerek bu kadar işleri başarmaya muvaffak olan yönetim kurulu, ilhamını kurtarıcımız Büyük Atatürk'ten ve gücünü de Genel Başkan İsmet İnönü'den alan merkez kuruluna ve kurultayın çok değerli direktiflerine dayanarak bu işleri yapmaya, başarmaya muvaffak olmuştur. Genel yönetim kurulu yurdun, ulusun kültür alanında yükselişine hizmet etmek aşk ve inanı ile koştuktan, çalışmaktan usanmamış, işini benimseyerek içten gelen ve coşan bir duygu ile yapmıştır. Yüksek kurultayın yüce varlığına bunu arz ederim ki cemiyetin çalışması, uğraşması daha doğrusu çalışma ve uğraşmanın yolunu bilmesi sayesinde sırf halktan toplamak suretiyle şimdiye kadar bir milyon yüz dört bin liralık kültür hayatında iş yapmıştır. Bu rakam kat'î hesaplardan çıkarılmış yapılmış işlerin rakamıdır. Bu küçük görülecek iş değildir. Bursa'da yeniden bir lise binası yapılması, Ankara merkezimizde de gayet güzel bir kolej binası vücuda getirmesi, memleketin başka yerlerinde açtıkları yurtlarda binlerce fakir ve çalışkan Türk öğrencilerin okumalarını, barınmalarını temin etmesi, fakir, kimsesiz öğrencinin kitap, elbise gibi ihtiyaçlarını görmesi yurda, ulusa çok faydalı ve verimli işlerin yapılması şükran ve minnet duyguları ile karşılanmaya değer görüldü. Görülmüş olan işler büyük bir kitabın sayfalarını dolduracak kadar çoktur. Bu yönden bu çalışkan arkadaşların çalışmalarının takdir ile kabulünü Büyük Kurultayın yüksek varlığına arz ve teklif ederiz.”

10 Kasım 1938 tarihinde Atatürk'ün vefatı üzerine, “Cemiyetin Yüksek Koruyucusu” Cumhurbaşkanı İsmet İnönü olmuş ve Hasan Ali Yücel'e Cemiyetin fahri başkanlığı teklif edilmiştir.³⁸⁹ Cemiyet, bu üzücü değişime rağmen çalışmalarına durmadan devam etmiş ve sonrasında bir “Atatürk Kurumu” olarak

³⁸⁷Kurultayda ayrıca Balıkesir milletvekili Sabiha Gökçül, Kız Lisesi öğretmeni Azize Hanım, öğretmen Melahat Hanım, Kültür Bakanlığı Özel Okullar Temsilcisi Kemal Edip Bey ve Resmî İlan İşleri Ankara Bürosu Şefi Muammer Bey'den oluşan “Yönetmelik İşleri İnceleme Komisyonu” kurulmuştur. Bunların yanısıra Divan-ı Muhasebat Denetçi Yardımcısı Celal Bey, Resmî İlan İşleri Direktörü Hüsnü Bey, Ankara Lisesi öğretmeni Musa Bey, Manisa Milletvekili Yaşar Bey ve öğretmen Sabiha Hanım'ın katıldığı “Hesap İşleri İnceleme Komisyonu” oluşturulmuştur.

³⁸⁸Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kurultayı, s. 53.

³⁸⁹Ballar, a.g.e., s. 153, 156.

O'nun ilke ve inkılâplarına bağlı kalmayı prensip haline getirmiştir. Cemiyetin her toplantısında Atatürk anılmış, sevgi ve saygısının tüm öğrencilere benimsetilmesi adına çalışmalar başlatılmıştır.

Ülgen döneminde Ankara'da yeni okul ve yurt açma çalışmaları başarı ile sonuçlanınca eğitime devam etmek isteyen çok fazla öğrencinin başvurusu olmuş, Cemiyet bu başvurulara yetişememeye başlamıştır. İzmir'de erkek yurdundan sonra bir kız yurdu ihtiyacı doğmuş, Cemiyet bu konuda çalışmalara başlamış ve 1936 yılında kız yurdunu hizmete sokmuştur. Aynı yıl içerisinde Adana Yurdu ve sonrasında Edirne Yurdu'da faaliyete geçirilmiştir. Birçok öğrencinin barınması adına Cemiyet yurtları o dönemde bir yuva olmaya devam etmiş ve öğrencilerin tüm ihtiyaçları sağlanmıştır.³⁹⁰ Ayrıca yurda sayı çokluğundan alınamayan öğrencilere Cemiyet tarafından elbise ve yatak içerikli yaklaşık 20.000 liralık yardım yapılmış ve sağlık güvencesi olmayan 250 öğrenci de tedavi ettirilmiştir. Cemiyet ülkede yaşanan üzücü olaylara duyarsız kalmamış ve yardım elini uzatmıştır. 26 Aralık 1939 tarihinde gerçekleşen ve büyük yıkıma neden olan Erzincan depremi nedeniyle sahipsiz kalan on kız ve on erkek öğrenci, Cemiyetin yurtlarında eğitimlerini tamamlayana kadar ücretsiz kalmış ve masrafları karşılanmıştır. Bunun yanısıra Cemiyet sadece Türk çocukları değil Bulgaristan vatandaşı iki kız ve kimsesiz bir kız öğrencinin Bursa Kız Lisesi'nde ücretsiz eğitime devam etmesine imkân tanımıştır.³⁹¹

Ülgen döneminde Türk Maarif Cemiyeti 3 Temmuz 1939 tarihinde Ankara Yenışehir Erkek Koleji'nde olağanüstü kurultay gerçekleştirmiştir.³⁹² Kurultay'ın ana konusu 26 Haziran 1938 tarihli ve 3512 numaralı Cemiyetler Kanunu değişikliğidir. TBMM'de Cemiyetler Kanunu'nda büyük bir değişiklik yapılmış ve çıkarılan kanunun sebebi hükümet tarafından şu şekilde açıklanmıştır.³⁹³

“İnsanların içtimaî, medenî birçok ihtiyaçlarını tatmin eden bu teşekkülün kurmak kendilerinin en tabii bir hakkı olmak lâzımdır. Fakat cemiyetler her ne maksatla teşekkül ederse etsin gaye ve faaliyeti yalnız o cemiyeti teşkil eden efradın müşterek iradelerini temsil edemeyerek cemiyeti idare edenlerin tarzı idare ve iradelerine tâbi olduğu için gerek o teşekküle dâhil olan efradın bidayette ve gerek o cemiyet haricinde kalan diğer fertlerin

³⁹⁰Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kurultayı, s. 16-20.

³⁹¹Ballar, a.g.e., s. 157-160.

³⁹²Kurultay başkanlığına Giresun milletvekili Münir Akkaya seçilmiştir. Türk Maarif Cemiyeti sekizinci yönetim kurulu üyeleri ve delegeleri seçilmiş, Refet Bey başkan olmuştur.

³⁹³TBMM 3512 No'lu Cemiyetler Kanunu, C. 18, Kanunlar Dergisi 303 Sayılı Komisyon Raporu, 1938, s. 3.

hak ve menfaatlerini de muhafaza etmek daha büyük bir cemiyet olan devletin vazifesidir. İşte, bu zaruret cemiyetlerin gerek teşekkülünde ve gerek faaliyet zamanında devletin bazı kayıt ve şartlar koymasını icap ettirmiştir. Gaye itibariyle iki büyük kısma tefrik olunabilen cemiyetlerden kazanç gayesiyle teşekkül eden birincisi Kanunu Medenî ve Ticaret Kanunu ile bağlandığı gibi ammenin menfaati gayesiyle ilmî ve ahlâkî ihtiyaçları tatmin için teşekkül eden ve işbu kanunun mevzuunu teşkil eyleyen cemiyetleri de intizamı amme ve asayiş itibariyle devletin yüksek murakabesi ile bağlamak zarurîdir. Nitekim İsviçre Kanunu medenîsini şerh eden Roeel hukuku amme nokta-i nazarından cemiyetler hakkında lüzum görüldüğü takdirde devletin kuvve-i teşriyesinin harekete gelebileceğini zikr ve tasrih etmiştir.”

Cemiyet Yönetim Kurulu Başkanı Refet Bey, adı geçen kurultayı açış konuşmasında Cemiyetler Kanunu değişikliği hakkında şu ifadelere yer vermiştir:³⁹⁴

“Kurultayın fevkalâde toplanmasını gerektiren sebep, Kamutay’ın son kabul ettiği Cemiyetler Kanunu’na göre cemiyetimizin nizamnamesini uydurmaktır. O kanuna muvazi olmasını temin etmektir. Bu kanuna göre nizamnamemizin bazı maddeleri değişmek, bazı maddelerinin de yerleri ve numaraları değişmek gereğinde bulunmaktadır ve yüksek katınıza sunulan yeni nizamname bu esas içinde hazırlanmıştır. Eskiden mevcut olmayan bazı maddelerde yine kanun icabı olarak yeniden konmuştur. Bütün bunlar göz önüne getirilerek nizamnamenin baştan itibaren ve her maddesi ayrı ayrı görüşülerek müzakere edilmesini hem faydalı, hem de gerekli görmekteyiz. Yüksek kurultay buna karar verirse o yolda çalışmalarımıza başlarız. Ondan sonra yine nizamnameye göre yeni merkez heyetini seçeceksiniz. İşte kurultay bu iki meseleyi görüşmek ve bir karara bağlamak için toplanmıştır. Bu içtima fevkalâde olduğu için yalnız bu iki ciheti görüşecektir.”

Kurultay çalışmalarının sonucunda 1939 yılında yeni çıkarılan dernekler kanunu ile Türk Maarif Cemiyeti’nin yasal bir dernek olarak yoluna devam etmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Cemiyet, gerekli belge ve bilgileri hazırlayıp resmi başvurusunu yapmıştır. 12441 Sayılı Kararname ve 2 Numaralı Kararname ile bu çalışma olumlu sonuçlanmıştır.³⁹⁵ Kurultay’da Cemiyetin 63 maddelik tüzüğü, 1938 tarih 3512 Sayılı Cemiyetler Kanunu ile 82 madde şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Adı geçen Kurultayda öz Türkçe kullanımı tartışmaları olmuş³⁹⁶ ve bu konuda

³⁹⁴Türk Maarif Cemiyeti Üsnomal Kurultayı, s. 27.

³⁹⁵“**Kararname:** Merkezi Ankara’da olmak üzere 31 Ocak 1928 tarihinde teşkil edilmiş olan Türk Maarif Cemiyeti’nin menafii umumiye’ye hadim cemiyetlerden olduğuna dair olup, Dâhiliye Vekilliği’nin 10 Ağustos 1939 tarih ve 43127 sayılı tezkeresi ile gönderilmiş olan Şurayı Devlet Mülkiye Dairesi’ne Umumi Heyet’in 1 Mart 1928, 18 Nisan 1928 tarih ve 54/54 sayılı mazbataları ve yine Devlet Şurası Üçüncü Dairesi ile Umumi Heyeti’nin 8 Eylül 1939, 2 Şubat 1939 tarih ve 2833, 2237, 312, 315 sayılı mazbataları İcra Tekilleri Heyeti’nce 12 Ekim 1939 tarihinde tetkik ve mütalaa olunan adı geçen cemiyetin menafii umumiye’ye hadim cemiyetlerden sayılması kabul olunmuştur.” Bkz. **12441 Sayılı Kararname**, Başvekâlet Kararlar Dairesi Müdürlüğü 2 No’lu Karar: **BCA, 12.12.1941 Tarih ve 12441 Sayılı Kararname**.

³⁹⁶Öz Türkçe tartışmaları bu dönemde yaşanan önemli eğitim konularından biri olmuştur. Buna rağmen Türk çocuklarına iyi bir yabancı dil eğitimi vermek üzere kurum tarafından yabancı öğretmenler getirilmiştir. Bu çalışmaya ek olarak öğrencilerin ders dışı vakitlerinde ve hafta

Cemiyet Yönetim Kurulu Başkanı Refet Bey düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir;³⁹⁷

“Cumhuriyetimizde dil araştırmaları bir inkılap olarak kabul edilmiştir. Bu, inkılap hamlelerimizden biridir, bunu da tarihlerimiz yazacaktır. Güzel dilimizin şirin sözlerine karşı gerileme hareketi göstermemiz doğru değildir. Bu kelimelerin yayılmasını, cemiyet içinde yaşamasını arzu edenlerdeniz.”

Enver Benhan Bey ise Refet Ülgen’i destekleyici şu konuşmayı gerçekleştirmiştir;³⁹⁸

“Arkadaşımız bu kelimenin munis olmadığını söylüyor, hâlbuki biz bunu asla doğru bulmuyoruz, kendi dilimize saygı göstermeği çok yerinde bulanlardanız. Onun için bu vesile ile nizamnamelerimizde olan ve yeni dilimize ait bulunan kelimeleri yaşatmamız gerektir. Bunları mevzu bahis etmek bile hiç doğru olmayan bir iştir. Türkçe olan bu kelimeleri aynen kabul edelim. Bunu Yüksek Kurultay’dan rica ediyorum.”

1939 yılında gerçekleştirilen olağanüstü kurultayda ayrıca İsmet İnönü’ye şu takrir sunulmuştur: *“Cemiyetin her türlü ve başarma işlerinde etkisi bulunan ve aynı zamanda cemiyetin büyük kurucu ve koruyucusu olan millî şefimiz ve Cumhuriyet Başkanımız İsmet İnönü’ye içten gelen ve coşan sevgi ve saygı dolu tazim ve bağlılığımızın arzını önergeleriz”*³⁹⁹ ve bu takrir alkışlarla kabul edilmiştir. Başbakan İsmet İnönü ise bu takrire şu şekilde cevap vermiştir: *“Verimli faaliyeti ile güzel işler başaran Maarif Cemiyeti’ne senelik kongre münasebeti ile hakkımda izhar ettiği asil duygulardan dolayı teşekkür ederim.”*⁴⁰⁰ Ayrıca Abdülhalik Renda’ya, Cumhuriyet Halk Partisi’ne ve Maarif Vekilliği’ne de takrirler sunulmuştur. Bunların dışında Fevzi Çakmak’a, Refik Saydam’a, Münir Akkaya’ya, Hasan Ali Yücel’e, Fayık Öztrak’a telgraflar çekilmiştir.⁴⁰¹ Cemiyeti kuran ve Kültür Bakanlığı döneminde Cemiyet için çaba gösteren merhum Mustafa Necati Bey bu toplantıda unutulmamış ve anılmıştır.

Ülgen döneminde ayrıca Türk Maarif Cemiyeti, 10 Mayıs 1940 tarihinde Ankara Yenişehir Erkek Koleji’nde dördüncü kurultayını gerçekleştirmiştir.⁴⁰²

---

sonlarında takviyeli İngilizce dersleri konulmuştur. Böylelikle kolej öğrencileri en az bir yabancı dili okullarında kazanmış ve bu beceriyi meslek hayatlarında da kullanmışlardır.

³⁹⁷Türk Maarif Cemiyeti 1939 Üsnomal Kurultayı, s. 40.

³⁹⁸Türk Maarif Cemiyeti 1939 Üsnomal Kurultayı, s. 41.

³⁹⁹Türk Maarif Cemiyeti 1939 Üsnomal Kurultayı, s. 56-58.

⁴⁰⁰Türk Maarif Cemiyeti 1939 Üsnomal Kurultayı, s. 58-60.

⁴⁰¹Türk Maarif Cemiyeti 1939 Üsnomal Kurultayı, s. 60-68.

⁴⁰²Yeniřehir Erkek Koleji’nde yapılan kurultay çalışmalarında başkanlığa Balıkesir milletvekili Kazım Özalp, asbaşkanlığa Giresun milletvekili Münir Akkaya seçilmiştir. Cemiyetin genel kurul üye seçimi sonucunda Refet Ülgen, Kemal Gedeleç, Vehbi Demirel, Nevzat Tandoğan, İhsan Sungu, Rahmi

Kurultay, Cemiyetin kurucu üyelerinden o tarihte toplantıda bulunanların isimleri okunarak başlamıştır. Bu toplantı için Cumhuriyet ve Ulus gazetelerine ilan da verilmiştir. Yönetim kurulu ve yeni genel kurul üyelerinin seçimle belirlendiği kurultayda Cemiyetin merkez kurulu hesap müfettişi raporları⁴⁰³ delegelere dağıtılmış ve ardından Yönetim Kurulu Başkanı Refet Ülgen kurultayda söz alarak şunları dile getirmiştir:⁴⁰⁴

“Ebedi Şefimiz Atatürk’ün emir ve işaretlerde kurulan ve değişmez Millî Şefimiz İsmet İnönü’nün yüksek himayesi altında çalışmakla onur duyan Cemiyetimiz; gücünü büyük kurtarıcılarında ve çalışma yollarını da Cumhuriyet Halk Partisi’nden ve Genel Başkanı Sayın Dr. Refik Saydam’ın irşatlarından almaktadır. Büyük iki kudret kaynağına dayanan Cemiyetimiz, her yıl bir önceki yıldan daha kuvvetli ve sağlam, daha geniş ve emin adımlarla ereğine ermek için çalışmakta ve çalışmalarını da utku ile bitirmektedir. Cemiyetimizin bütün çalışmalarındaki en önemli arzusu, büyük Ebedi Şefimiz Atatürk’ün ruhunu şad etmek ve yüce koruyucumuz ve Millî Şefimiz İsmet İnönü’nün emirlerini ve isteklerini yerine getirmek olmuştur.”

Mayıs 1940 tarihli Kurultay’da bu konuların dışında Eskişehir milletvekili Emin Sazak, Cemiyet’in yaptığı işleri faydalı bulduğunu söyleyerek çalışmalarının devam etmesi temennisinde bulunmuştur. Sazak, bu müessesenin daha iyi hale getirilmesi gerektiğini belirtmiş ve bu konuda şunları ifade etmiştir: *“Bu müessese Amerikan Koleji’nden yüksek olmalıdır. Ankara’da oturan bir vatandaş İstanbul’da okul aramamalıdır.”* Kocaeli Milletvekili Süreyya Yiğit ise Sazak’ın ifadelerine istinaden şunları söylemiştir; *“Oğlum ilk tahsilini burada yaptı. Daha sonra Robert Koleji’ne verdim. Orası yabancı dili beş kitaptan okutuyor. İngilizce lisanında ona göre değişiklik ve hazırlık yapsınlar.”* Bu konuda yönetim kurulu ise hemen çalışmalara başlanacağını belirtmiş ve hatta İngiltere’den 3 veya 4 yabancı dil öğretmeni getirilmesini planladıklarını söylemiştir. Bunun yanısıra Refet Bey, bazı öğrencilerin iki sene üst üste sınıfta kaldığını ve devlet okullarından uzaklaştırıldığını

Köken, Halit Bayrak, Fakihe Öymen, Şefik Yürekli, Haydar Günver ve Hasip Ahmet Aytuna üye olarak seçilmişlerdir. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Kurultayı**, 1940, s. 58.

⁴⁰³Kurultaya sunulan idari ve hesap işleri, komisyon tarafından incelenip bilgilendirme yapılmıştır. Bu bilgilendirmede öğrenci sayısının 1930 yılından 1940 yılına kadar paralı 7.622, parasız 7.886 ve toplamda 15.508 olduğu belirtilmiştir. Hesap İşleri Merkez Direktörü Neşet Ünsal tarafından bilanço 1 Ağustos 1936 tarihinden 31 Mayıs 1937 tarihine kadar gelir 164.784,81 lira, gider 137.731,67 lira; 1 Haziran 1937 tarihinden 31 Mayıs 1938 tarihine kadar gelir 307.857,42 lira, gider 238.756,78 lira; 1 Haziran 1938 tarihinden 31 Mayıs 1939 tarihine kadar gelir 361.403,16 lira, gider 328.809,16 lira; 1 Haziran 1939 tarihinden 31 Ocak 1940 tarihine kadar 220.014,66 lira, gider 213.453,84 lira olarak açıklanmıştır. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Kurultayı**, 1940, s. 10-31; Merkezden okullara ve yurtlara yapılacak yardımlar ise 11.965 lira olarak kararlaştırılmıştır. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Kurultayı**, s. 54; Bunların dışında 1940, 1941 ve 1942 yılları bütçe planlaması yapılarak, genel kurul tarafından planlanan bu bütçe kabul edilmiştir.

⁴⁰⁴**Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Kurultayı**, 1940, s. 9.

belirtmiştir. Bunun Maarif Vekâleti kararı ve yönetmeliği olduğunu da söylemiş ve bu konuda Maarif Vekâleti'nin kararlarına uyduklarını belirtmiştir. Maarif Vekâleti Müsteşarı İhsan Sungu Bey ise öğrencilerin devlet okullarından uzaklaştıklarında yönetmelik gereği hususi bir okula gidebileceklerini söylemiş ve devamında söz alan Sazak, bu konuda devlet tarafından sınıflar açılması gerektiğini savunmuş, bu konunun hususi okulların işi olamayacağını belirtmiştir.⁴⁰⁵

Dokuzuncu yönetim kurulu, Refet Ülgen'in istifası üzerine 24 Nisan 1941 tarihinde İstanbul Milletvekili ve Cemiyet Başkanı Fakihe Öymen'in⁴⁰⁶ göreve seçilmesiyle başlamıştır.⁴⁰⁷ 17 Haziran 1944 tarihinde yeniden başkanlığa seçilen Öymen, 1949 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür.⁴⁰⁸

Yönetim kurulu Fakihe Öymen başkanlığında çalışmalarına başlamış ve Edirne yurtlarının tamiri için para gönderilmiş, Kadırga Öğrenci Yurdu ıslah edilmeye başlanmış, yeni öğretmen ve personel işe alınmış, "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi" mezunları öğretmen olarak kolejlerde çalışmaya başlatılmıştır. İngilizce dersi için Maarif Vekâleti'nden uzmanlar getirilip, Cemiyet kolejleri denetlenmiştir. Öğrenci alımı için yeni fiyatlar belirlenmiş, o dönem Kütahya Valiliği'ne bağlı Uşak kentinde bir lise açılması için irtibata geçilmiş ve Cemiyete bağlı Uşak Lisesi açılmıştır. İzmir Ege Lisesi orta bölümünün öğrenci sayısının azlığı nedeniyle

⁴⁰⁵Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Kurultayı, s. 31-41.

⁴⁰⁶1900'de İşkodra'da doğmuştur. Babası İstanbullu bir zabıt olan İsmail Efendi, annesi Azize Hanım'dır. Mehmet Edip Bey'le evlenmiştir. Bir çocuk annesidir. İlköğrenimini İstanbul'da Koca Mustafa Paşa İlk Mektebi'nde, orta öğretimini sınavla girdiği İstanbul Kuz Muallim Mektebi'nde, yükseköğrenimini de İstanbul Darülfünununda Coğrafya şubesinde yapmıştır. 1922'de Kandilli Kız Lisesi Coğrafya öğretmenliğine atanmıştır. 1923'te Bursa Kız Muallim Mektebi'nde Tarih, Coğrafya öğretmeni olmuş, bir sene sonra da aynı okulun müdür muavinliği görevine tayin edilmiştir. 1931 yılına kadar bu iki görevi birlikte yürütmüştür. 1931'de Ankara Türk Maarif Cemiyeti'nin Bursa'da açtığı Kız Lisesi'nde müdür olmuştur. Bu görevi milletvekili seçilene kadar sürdürmüştür Bkz. Yaşar Selman, **Basındaki Bilgiler Işığında İlk Kadın Milletvekillerimizden Fakihe Öymen Hayatı, Meclis'teki Çalışmaları**, Iksad Publications, Ankara, 2018; Musa, "Sayılav Fakihe Bursa Muhabirimize Hayatını Anlatıyor", **Yedigün Mecmuası**, C. 4, S. 2, N.104, 6 Mart 1935, s.12-13; Orhan Topçuoğlu, **Cumhuriyet Döneminde Olaylar ve Mesleklerde Basınımızda Yer Alan İlk Kadınlar**, Demircioğlu Matbaacılık, Ankara, 1984, s.52; "Yeni Sayıllarımız", **Kurun**, , 17 Şubat 1935.

⁴⁰⁷Başkan Vekili Halit Bayrak, Genel Sekreter Haydar Günver, üyeler Avni Çubukgil, Kemal Gedeleş, Vehbi Demirel, Nevzat Tandoğan, Vehbi Demirel, Rahmi Köken, İhsan Sungu ve Şefik Yürekli'den oluşmuştur.⁴⁰⁷ 19 Haziran 1942 tarihinde yeni Genel Merkez Heyeti seçilmiş ve yine bu tarihte yapılan görüşmelerle nizamname'nin 40. maddesinin değiştirilmesi ile kurulun 11 asil ve 7 yedek üyeden oluşması kararlaştırılmıştır. Bu yeni kararlar, yeni merkez heyeti; Başkan Fakihe Öymen, Başkan Vekili Halit Bayrak, üyeler Kemal Gedeleş, Nevzat Tandoğan, Rahmi Köken, Şehime Yunus, Haydar Günver, Şefik Yürekli, Hasip Ahmet Aytuna, Selim Sabit Aykut ve İhsan Pehlivanlı'dan oluşmuştur. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti**, 1942, s. 3.

⁴⁰⁸Yönetim kurulunda başkan vekili Cemal Yeşil, üyeler Kemal Gedeleş, Nevzat Tandoğan, Rahmi Köken, Şehime Yunus, Haydar Günver, Tevfik Göymen, Zeki Mesut Alsan, Saim Hüseyin Akand ve Faik Reşit Unat yer almıştır. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti**, 1944, s. 4.

kapatılıp yalnız lise olarak devam etmesi kararlaştırılmıştır. Sonraki birkaç yılda Ege Lisesi olarak hizmete devam eden eğitim binası, öğrenci sayısının azalması nedeniyle öğrenci yurduna çevrilmiştir.⁴⁰⁹

1944 yılında Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti toplantısı yapılmıştır. Adı geçen heyet toplantısı raporunda Cemiyetin kültürel ve sosyal alanda topluma yardımcı ve öncü bir kurum olduğundan bahsedilmiştir. Her geçen gün Cemiyetin büyüdüğü ve geliştiği, birçok öğrenciye yardım elini uzattığı, kurumlarının modernleştiği, topluma açık bir Cemiyet olduğu ve artık toplum tarafından bilinen bir yapıya dönüştüğü de ortaya konmuştur. Sunulan raporun son bölümünde ise şu ifadeler yer verilmiştir:⁴¹⁰

“Cemiyet ana yasasının çerçevesi dâhilinde maksat ve gayesinin tahakkukuna daima artan bir hızla çalışmaktadır. Cemiyet memleketin kültür ve sosyal hayatında kendine düşen vazifeyi yapmağa çalıştığına kanidir. Umumi Heyetinizin vereceği direktifler Türk Maarif Cemiyeti'nin daha verimli, daha faydalı çalışmasında en büyük kuvvet olacaktır.”

1946 yılında Cemiyet, derneğe dönüşmüş ve adı da “*Türk Eğitim Derneği*” olmuştur. Bu dönüşüm İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi sonrasında gerçekleşmiş ve derneğin mali yönden kâr eden güçlü yapıya kavuşmuştur. Bu dönem Derneğin en gelişmiş dönemine ulaştığı süreç olmuş, hükümet ile iyi ilişkiler kurulmuş, ülkenin çoğu bölgesinde Türk çocuklarına destek çıkmıştır. Örneğin Mersin ilinde Cemiyet vasıtasıyla açılan lise, cemiyetin o bölgede faaliyetlerinin başarılı bir göstergesi olmuştur. 1946 yılından sonraki yıllarda Cemiyet kâr eden yapıdan, gelir-gider dengesini korumaya yönelik çalışmalara başlamıştır. Bu gelişmelere rağmen Cemiyet 1951 yılından sonra hızlı bir düşüş yaşamıştır. 1951 yılında Cemiyetin açılan okullarından sadece Ankara Koleji faaliyetlerine devam etmiş ve bu dönemden sonra kurum çalışmaları durağanlaşmaya başlamıştır.

---

⁴⁰⁹Ballar, a.g.e., s. 187-189.

⁴¹⁰**Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti**, s. 8; Cemiyet 1943 mali yılı kâr ve zarar cetveline göre bu yeni dönemde 763.873,37 lira gelir elde etmiş ve aynı yıl gider toplamı 716.750,97 lira olmuştur. Mali yılsonunda 47.122,40 liralık bir gelir fazlasıyla dönemi kapatmıştır. Hesaplara dâhil olmayan Uşak Lisesi'nin 1943 mali yılı geliri tutarı 36.023 lira ile bu okulun masrafları toplamına 35.073 liranın da ilâvesi neticesinde 1943 yılı Cemiyet'in genel kârı 799.896,37 lira olmuştur. Aynı yıl 751.823,97 lira gideri ve 48.072,40 lira gelir fazlası olmuştur. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti**, s. 10.

2.4. Cemiyetin Gelir ve Gider İşleri

2.4.1. Gelir İşleri

Türk Maarif Cemiyeti, ülkedeki eğitim ve öğretim hayatına yeni bir bakış açısı kazandırma, yeni eğitim kurumları ve yurtlar açarak destek olma, fakir ve kimsesiz öğrencilere sahip çıkma düşüncesi ile hareket etmiştir. Bu düşüncenin gerçekleştirilmesi amacıyla gelir elde etmek için bazı çalışmalar yapmıştır. Bu gelir getirici çalışmalar ise sekiz başlıkta toplanmıştır. Bunlar ise Eşya Piyangosu, Resmi İlan İşleri, Gayri Menkul Mallar, Çeşitli Yardımlar, Neşriyat, Lisan Dersleri, Diğer Gelirler ve Maarifi İslamiye Cemiyeti'nden Türk Maarif Cemiyeti'ne Devreden Taşınmazlar'dan oluşmaktadır. Bu sekiz başlık dışında farklı olarak rozet geliri, balo ve müsamere, faiz ve teberrü gelirleride bulunmaktadır. Yalnız bu tür gelirler önemli yekûn oluşturmamıştır. Ayrıca Cemiyetin gelirleri şeffaf bir şekilde kayıt altına alınmış ve yılda bir kez bağımsız müfettişler ile bakanlık görevlileri tarafından incelenip umumi heyet toplantılarında onaydan geçirilmiştir.

Cemiyet, ülkenin kültür alanında kalkınmasına yardım edenleri yaşatmak amacı ile onların isimlerinin bulunduğu yayınlar çıkarmıştır. Böylece ülkenin ve yurdun kalkınmasını ve yükselmesini isteyen vatandaşları ortaya çıkarmak ve eğitim konusunda duyarlılığı artırmak istemiştir.⁴¹¹ Hatta Cemiyet, 1933 yılında öğrencilere önemli burs hizmeti sağlayan vatandaşların isimlerini kolej sınıflarına çerçeveletip asmıştır. Bu durum yardım sağlayanların değerlerinin ortaya konmasını ve öğrencilerin kendilerine destek çıkan hamilerini tanımalarını sağlamıştır. Böylece karşılıklı sevgi ve saygı olgusunun oluşturulması düşünülmüştür.

Cemiyet'in 1940 yılına ait gelir-gider tablosuna bakıldığında mali yönden çok iyi durumda olduğu raporlarda açıkça görülmektedir.⁴¹² 1932 yılında bu gelirlerden Lisan dersleri, öğrencilerin talebinin azalması sonucu ve 1936 yılında da gayrimenkul gelirlerinin tamamı okul ve yurt yapımına ayrıldığı için kesilmiştir. 1940 yılından sonra ise İkinci Dünya Savaşı'nın ülkeye yansıyan etkileriyle bazı gelirlerde az da olsa azalma eğilimi başgöstermiştir.

---

⁴¹¹Refet Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti Eşya Piyangosu İşleri ve Çalışanları, Bu Broşürü Neden Çıkarıyoruz?**, s. 1.

⁴¹²**Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Kongreye Arz Edilen 1937,1938-1939 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu**, s. 9.

Türk Maarif Cemiyeti'nin gelir kaynakları arasında yılda bir defa tertip edilen *Eşya Piyangosu* yer almaktadır. Bu piyango işleri Cemiyete oldukça iyi bir gelir getiren çalışma olmuştur.⁴¹³ 1928 yılında ön çalışmalarına başlanan Eşya Piyangosu etkinliği ancak 1931 yılından itibaren gerçekleştirilmiştir.⁴¹⁴ Cemiyet, başta İç İşleri Bakanlığı'na olmak üzere, Kültür Bakanlığına ve illerin valiliklerine resmi yazılar yazarak Eşya Piyangosu düzenlemek için gerekli izinleri almıştır.⁴¹⁵ İzinlerin alınmasıyla düzenlenen ilk eşya piyangosunda toplam 28.500 lira⁴¹⁶ ve 1932 yılında düzenlenen eşya piyangosundan ise toplam 25.000 lira gelir elde edilmiştir.⁴¹⁷ Bu iki yılda sadece yıllık gelir şeklinde tutulan kayıtlar sonraki yıllarda daha sistemli hale getirilmiştir. Böylelikle illerde kaç adet piyango satıldığı ve geliri ayrıntılı olarak kaydedilmiştir.⁴¹⁸ 1934 yılından itibaren resmi makamlardan izin alınmak sureti ile yıllık ne kadar bilet basılacağı ve ne kadar masraf ayrılacağı ayrıntılı bir şekilde beyan edilmiştir.⁴¹⁹ Cemiyetin yıllara göre eşya piyangosu gelirleri lira olarak şu şekildedir:

Yıllar	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940-41	1942	1943	1944	Toplam
Kazanılan Gelir	31659 ⁴²⁰	19567	14532	26665	24069	24552	18713	162.400 ⁴²¹	31.5000	24.206,55	44.650,05	422.616,60

Cemiyet eşya piyangosunu 1931-1936 yılları arası çeşitli düzenleme ve izinlerle yapmaya çalışmış fakat 1937 yılında gerçekleştirilen Üsnomal Kurultay'ında bazı genel esaslar düzenleyerek kurallar koymuştur.⁴²² Piyangoya

⁴¹³Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti 1928-1940 Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*, s. 35.

⁴¹⁴Türk Maarif Cemiyeti Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren İlk Beş Senelik Faaliyet Raporu 1928-1933, s. 40-44.

⁴¹⁵Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti Eşya Piyangosu İşleri ve Çalışanları*, s. 31-35.

⁴¹⁶Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kongreye Arz Edilen 1931,1932 ve 1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 12.

⁴¹⁷Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kongreye Arz Edilen 1931, 1932 ve 1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 14.

⁴¹⁸Satılan piyango biletleri geliri lira olarak yazılmıştır. Bkz. Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti 1928-1940 Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*, s. 36-37.

⁴¹⁹Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti Eşya Piyangosu İşleri ve Çalışanları*, s. 180-181; Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti 1928-1940 Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*, s. 36-37.

⁴²⁰1931 ve 1932 yılında ki gelirler buraya yekün olarak eklenerek yazılmıştır.

⁴²¹Cemiyet 1931-1940 yılları arasında Eşya Piyangosu'ndan toplam gelir yazılmıştır. Bkz. BCA, Fon No:490.10.0.0., Kutu No:598, Dosya No: 71, SıraNo:8, s. 16-18.

⁴²²Bu kurallar 1931 yılından sonra yapılan çalışmalarla belirlenmiştir. 1937 yılında ise kurallar kapsamlı olarak yeniden ele alınmış ve aynı yıl kurultayda kabul edilip uygulanmıştır. Bkz. *Türk*

konan ve kazananlara verilecek olan bazı eşya ve değerleri de bu düzenlemenin içinde yer almıştır. Bu değerli eşyalara şu örnekler verilebilir:⁴²³

Adet	Liralık	Verilecek Eşya
1	3000	Otomobil
2	2000	İstenilen Yerli Malı Eşya (mobilya-beyaz eşya)
3	1500	İstenilen Yerli Malı Eşya (mobilya-beyaz eşya)

1931 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile *resmi ilan işleri hakkı* Türk Maarif Cemiyeti'ne verilmiştir. Gazeteler, 1932-1933 yıllarında Cemiyet'e resmi ilan işlerinden yaklaşık 2.000 lira vermiştir. 1935 yılından sonra ise cemiyet bu geliri yeterli bulmamış ve gazetelerle yapılan görüşmelerle 5.000 liraya çıkartılmıştır. Cemiyet bu hakkı 1936 yılından itibaren kendi başına kullanmaya karar vermiş ve sonrasında Cumhuriyet, Tan, Akşam ve Kurun gazeteleri sahipleri ile yapılan mukaveleye göre gazeteler gelirlerin tamamını Cemiyet'e bırakmışlardır.⁴²⁴ Cemiyet'in ilan işlerinden 1944 yılına kadar elde ettiği gelirler ise şu şekildedir:⁴²⁵

Yıllar	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937-38	1939	1940	1941	1942	1943-44	Toplam
Kazanılan Gelir	4.333,40	2.095,15	1.192,92	2.675,45	3.735,62	5.000,00	48.000 ⁴²⁶	35.850	36.000 ⁴²⁷	36.051	32.664 ⁴²⁸	70.000 ⁴²⁹	277.597,54

Maarif Cemiyeti 1937 Üsnomal Kurultayı Tutanakları, s. 1-8; Bu kurallardan bazıları ise şu şekildedir;

“1-Geliri, Türk öğrencisine yurtlar açmak, fakir ve kimsesiz öğrencilerin okumalarına harcanmak üzere (Türk Maarif Cemiyeti) tarafından her yıl olduğu gibi bu yıl da bir Eşya Piyangosu yapılmıştır. 2-Çıkan ikramiyeler, taşınma ücreti bilet sahibine ait olmak üzere, istenilen yere gönderilir. İsteyenler çıkan ikramiyeyi plânda yazılı değer in yüzde doksanını ile Cemiyete bırakabilirler.

3-İkramiyeler Ankara'da Cemiyet Merkezi'nce ve İstanbul'da Erzurum Hanı'nda Türk Maarif Cemiyeti İlan İşleri Bürosu Limitet Şirketi Müdürlüğünce tevzi edilecektir. Taşrada bulunan ikramiye sahipleri biletlerini taahhütlü olarak Cemiyet merkezine veya yukarıda yazılı ilân işleri bürosuna göndermek suretiyle ikramiyelerini alabilirler.” Bkz. Aynı yer.

⁴²³Bu miktarla beraber yaklaşık 22.000 liralık çeşitli hediyeler de verilmiştir.

⁴²⁴Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kongreye Arz Edilen 1934, 1935 ve 1936 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, Ankara 1937, s. 9; Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kurultayı, s.20.

⁴²⁵Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongreye Arz Edilen 1931, 1932 ve 1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 13-30; Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kongreye Arz Edilen 1934, 1935 ve 1936 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 12-17.

⁴²⁶BCA, Fon No:30.10.0.0., Kutu No:117, Dosya No: 817, SıraNo:15, s. 13.

⁴²⁷BCA, Fon No:30.10.0.0., Kutu No: 80, Dosya No: 526, SıraNo:9, s. 11.

⁴²⁸Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti Toplantısı Raporları, s. 15-20.

⁴²⁹BCA, Fon No:490.1.0.0., Kutu No: 598, Dosya No: 71, SıraNo:8, s. 20-29.

Cemiyet 1928 yılından 1939 yılına kadar 179.842 liralık değerinde bir emlağa sahiptir. Bu emlaklardan Ankara Belediyesi'nden satın alınan “Ankara İlkokul Binası” 38.572 lira ve Ankara Lisesi 100.000 lira, Amerikalı Protestan misyonerlerden satın alınan Bursa Kız Lisesi 21.270 lira ve Ayıntap Maarif Bahçesi 20.000 lira değerindedir. Ayrıca Cemiyet Bursa Kız Lisesi, İstanbul Yurdu, Çorum Yurdu, Adana Yurdu, İzmir Yurdu, Gaziantep Mümessilliği, Ankara okullarında toplam 26.146 liralık demirbaş eşyasına sahip sahiptir.⁴³⁰ Bununla beraber Cemiyetin taşınmaz mallar olarak sahip olduğu dükkân ve depo olarak kiraya verdiği bazı gelirleri de olmuştur. Bu taşınmazların kiraya verilmesi neticesinde Cemiyet şu şekilde gelir elde etmiştir: 1929 yılında 4.671 lira 84 kuruş, 1930 yılında 2.360 lira 22 kuruş, 1931 yılında 3.745 lira 86 kuruş, 1932 yılında 5.199 lira 09 kuruş, 1933 yılında 4.333 lira 32 kuruş, 1934 yılında 7.486 lira 18 kuruş, 1935 yılında 4.479 lira 65 kuruştur. 1936 yıllarından sonra bu gelirler, “Çeşitli Gelirler” başlığı adı altında değerlendirilmiştir.⁴³¹

Cemiyetin önemli gelir kaynaklarından birisi ise “Çeşitli Yardımlar” oluşturmaktadır. Bunlar ise aza taahhütleri, yardımsever vatandaşlar ve hükümet yardımlarından oluşmuştur. Bu gelirin içinde bazı arsa gibi hibe⁴³² emlaklar da bulunmaktadır. Bu gelirlerin dağılımı yıllara göre şu şekildedir.⁴³³

---

⁴³⁰Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kongreye Arz Edilen 1934, 1935 ve 1936 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 8; Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kurultayı Raporları, s. 19.

⁴³¹Türk Maarif Cemiyeti Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren İlk Beş Senelik Faaliyet Raporu 1928-1933, s. 39-47; Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kongreye Arz Edilen 1934, 1935 ve 1936 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 12-30.

⁴³²Örneğin Adana öğrenci yurdu, bina ve arsası şahısların cemiyete hibelerdendir. Bkz. Ülgen, Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar, s. 307.

⁴³³Ülgen, Türk Maarif Cemiyeti 1928-1940 Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar, s. 34; Türk Maarif Cemiyeti Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren İlk Beş Senelik Faaliyet Raporu 1928-1933, s. 39-47; Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kongreye Arz Edilen 1934, 1935 ve 1936 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 12-30; Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kongreye Arz Edilen 1931,1932 ve 1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 8; Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Kongreye Arz Edilen 1937,1938 ve 1939 Senelerine Ait Çalışma ve Hesap Raporu, s. 7-15.

Yıl	Yardım Cinsi	Aza Taahhüdü	Şahıs Yardımı	Hükümet Yardımı
1928		1.000	5.000	---
1929		3.000	10.000	---
1930		3.000	8.00	---
1931		10.200	10.000	---
1932		6.000	14.200	---
1933		750	11.000	---
1934		1.000	16.500	---
1935		450	15.500	---
1936		500	30.000	---
1937		500	75.000	30.000
1938		500	37.195	30.000
1939		800	51.200	30.000
1940		1.800	50.200	30.000
1939-1940			31.450,00 ⁴³⁴	
1941-1942			26.627,15	
1943-1946			91.572,50	
Toplam		29.200	483.444,65	120.000

Cemiyet kuruluşundan itibaren neşriyat işlerine önem vermiştir. Hem kendi yapısı eğitimle iç içe olduğundan hem de kurumun gelişmesi için bu konuda çalışmalar yapmıştır. Cemiyetin neşrettiği kitaplar şunlardır: Muallim Yıllığı, Rehber, Öğrenci Kolonileri, Numaralar, Dilek Bağı mecmuası, Ankara Vilayeti, Etiler, Aile Toplantıları, Pedagoji Serisi'dir. Rozet ve defter satışından gelen gelirler de⁴³⁵ eklendiğinde neşriyat işlerinden elde edilen kârın yıllara göre dağılımı şu şekildedir.⁴³⁶

⁴³⁴Şahıs yardımları çeşitli kaynaklardan geldiğinden 1939 yılından itibaren bu tabloya eklenip, yazılmıştır.

⁴³⁵Türk Maarif Cemiyeti Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren İlk Beş Senelik Faaliyet Raporu 1928-1933, s. 31-32.

⁴³⁶Ülgen, Türk Maarif Cemiyeti 1928-1940 Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar, s. 34.

Yıl	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1938	1940	Toplam
Neşriyat	5.000	5.000	5.000	10.102	8.200	5.400	5.000	5.200	5.600	5.458	5.000	4.593	4.500	74.053

Cemiyet 1939-1940 yıllarında neşriyat işlerinden birisi olan defter satışından 1 lira, 1941-1942 yıllarında defter, kitap ve takvim satışından 1.486 lira gelir elde etmiştir. 1943-1946 yıllarında bu tür bir gelir kaydına rastlanmamıştır.⁴³⁷

Cemiyet yaz ayları dışında diğer aylarda Ankara’da *lisan kursları* açmıştır. Cemiyetin öğretmenleri tarafından Almanca, İngilizce ve Fransızca kursları verilmiş ve adı geçen kurslardan 1930 yılında 947 lira, 1931 yılında 235 lira cemiyetin geliri olmuştur.⁴³⁸ Bu tarihten sonra bu tür çalışmalar yapılmamıştır.

Derneğin okullarının kalitesine istinaden maddi durumu iyi olan öğrencilerden yıllık ücret olarak alınan yurt ile okul aidatları ve ayrıca muhtelif yardımları “*Diğer Gelirleri*” oluşturmaktadır. Bu aidatlar fakir öğrenciler hariç, okul⁴³⁹ ve yurtlara kayıtlı olan öğrencilerden alınan bir yıllık eğitim masrafıdır. Bu gelirlerin yıllara göre dağılımı lira cinsinden şu şekildedir:⁴⁴⁰

⁴³⁷Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti Toplantı Tutanakları, Bkz. Ek:5, 16-18.

⁴³⁸Türk Maarif Cemiyeti Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren İlk Beş Senelik Faaliyet Raporu 1928-1933, s. 33, 42-47.

⁴³⁹1944 yılı öğrenci taksitleri 9 parça halinde alınmıştır. Örneğin, bu taksitler Ankara Yenişehir Lisesi 225.400, Bursa Kız Lisesi 63.000 lira olarak öğrencilerden tahsil edilmiştir. Adana Öğrenci Yurdundan 3.150 lira, Çorum öğrenci yurdundan 10.890 lira gelir elde edilmiştir. Bu cemiyetin tüm yurt ve okulları gelir açısından güçlü durumda olup, bu gelirler merkez bütçeden toplanıp, dağıtılmıştır. Fakir öğrenciler içinde burs sistemi devreye sokulmuş ve birçok öğrenci yararlanmıştır. Bkz. Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti Toplantı Tutanakları, Bkz. Ek:5, A Cetveli, B Cetveli.

⁴⁴⁰Ülgen, Türk Maarif Cemiyeti 1928-1940 Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar, s. 34; Türk Maarif Cemiyeti 1937 Üsnomal Kurultayı Tutanakları, s. 1-8; Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti Toplantı Tutanakları Ek:5, A Cetveli, B Cetveli; BCA, Fon No:30.10.0.0., Kutu No:117, Dosya No: 817, SıraNo:15; BCA, Fon No:30.10.0.0., Kutu No: 80, Dosya No: 526, SıraNo:9.

Yıl	Yardım Cinsi	Yurt Geliri	Okul Geliri	Muhtelif Yardımlar
1928		3.597		9.580
1929		15.000	5.000	10.647
1930		15.000	7.402	10.235
1931		28.234	8.631	11.700
1932		23.450	35.250	18.500
1933		12.900	36.910	38.040
1934		12.500	59.000	50.673
1935		8.400	108.245	50.071
1936		10.500	115.600	40.200
1937		17.234	116.414	10.000
1938		22.100	122.400	42.773
1939		29.190	167.780	28.595
1940		43.190	208.180	30.776
1941		49.946	171.897	
1942		63.384	204.538	
1942-1944		244.215	288.400 ⁴⁴¹	
Toplam		598.840	1655.647	351.780

Maarifi İslamiye Cemiyeti Antep, Kilis, Halep ve bu bölgeye yakın çevrede faaliyet gösteren bir eğitim cemiyetidir. Osmanlı Devleti döneminde çalışmalar yapmış ve yeni Türk devleti kurulması ile beraber Türk Maarif Cemiyetine devredilmiştir. Maarifi İslamiye Cemiyeti'nin Antep ve çevresinde eğitim işlerine devam edebilmesi için bu kurumun İdare Heyeti tarafından tüzüğü gereği maddi anlamda tedbirler alınmış ve öncelikle halktan alınan burslarla gelir sağlanmıştır. Burs çalışmaları dışında kurban derileri toplanarak satılmış, camilerde vaaz verilerek bu Cemiyet'in gerek maddi gerekse manen desteklenmesi istenmiştir. Bunlardan başka Cemiyet, kıymetli yerlerdeki arsaları ucuz fiyata alarak buralarda dükkân ve han inşa edip buradaki taşınmazların kira gelirleriyle de gelişmeye devam etmiştir. Cemiyet ilk olarak eline geçen arsaların üzerine han (günümüzde Maarif Hanı olan Belediye Hanı) ve dükkân yaptırmakla yetinmiştir. Antep'te bu Cemiyet'in ilk açtığı okul, "*Mahmudiye İlkokulu*" olmuştur. Kaymakam Rıfat Bey'in girişimleriyle açılan

⁴⁴¹BCA, Fon No:490.1.0.0., Kutu No: 598, Dosya No: 71, SıraNo:8, s. 18-29.

bu okulun alt katı karakol ve üst katı ise dersliklere ayrılmıştır. Bu bina Milli Mücadele sırasında Ermeniler tarafından yıkılmıştır. Bu okul dışında “*Mecidiye, Hamidiye, Selimiye ve Orhaniye*” mektepleri ve Kaymakam Mahmut Celalettin Bey tarafından “*Ferhadiye, Süleymaniye, Lohan ve Osmaniye*” mektepleri ile Antep’te “*Ana Mektebi*” ve “Pazarbaşı Anaokulları” açılmış ve okul sayısı artarak gelişme göstermiştir. Bu okullarla beraber ayrıca sonraki yıllarda Cemiyet yöneticisi Hayri Efendi’nin girişimleriyle bir ana mektebi ile devamında Rüştüye, Yetim ve İmamhatip okulu eklenince okul sayısı 15’i bulmuştur.⁴⁴² 1931 yılında kapatılan Maarifi İslamiye Cemiyeti’nin Kilis ve Gaziantep’teki bu taşınmazları Türk Maarif Cemiyeti’ne devredilmiştir. 80 parça mülkün bir kısmı boş arsa ve harap dükkânlar olup, bu mallar satılarak Türk Maarif Cemiyeti tarafından gelir elde edilmesi düşünülmüştür. Bu bölgedeki taşınmaz gelirleri ile o dönemde Ankara Koleji’ni tamamlamak ve Antepli öğrencileri okutmak düşüncesi Cemiyet yönetim kurulunda hâkim olmuştur. Maarifi İslamiye Cemiyeti’nden Türk Maarif Cemiyeti’ne aktarılan maddi destek önemli bir gelir olup devredilen taşınmazlar ise şu şekildedir:⁴⁴³

Bulunduğu Mahal	Parçası	Kıymeti (Lira)
Ankara	1	38.572
Bursa	1	6.270
Gaziantep	80	70.000
Kilis	24	10.000
Toplam	102	124.842

2.4.1. Gider İşleri

Cemiyet gelirlerin tamamı maddi getiri elde etmek adına yapılmış ve kârın hepsi eğitim için harcanmıştır. Öncelikle Cemiyet’in kendi okulları iyileştirilmiştir. Cemiyet, Ankara’da Mayıs 1931 tarihinde açmış olduğu Ana mektebine müteakip yıllar içinde ilk ve orta bölümlerini açmış ve gelirlerini bu tür çalışmalara aktararak gelişmesini sürdürmüştür. Bursa Kız Lisesi; Amerikalı misyonerlerden satın alınmış, diğer ders levazımı da imkân dâhilinde yenileştirilmiş ve geliştirilmiştir. Devlet Demiryolları’nın mektebi olmayan istasyonlarda çalışan memurların çocuklarına mahsus olarak Eskişehir Yatı Mektebi açılmıştır. 1935 yılına kadar cemiyet, okumak için uzak yerlerden eğitim merkezine gelen kimsesiz ve yersiz Türk çocuklarının

⁴⁴²Gaziantep Kültür Dergisi, s. 47.

⁴⁴³Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongre Zabıtları, s. 6.

barınmasını sağlayacak şekilde Adana, Ankara, Bursa, İzmir, Çorum, Konya yurtları açmıştır. Daha sonra bu yurtlara İstanbul yurtları eklenmiş ve bu tür kurumların sayılarını artırmıştır. O dönemde yaşadığı bölgede okulu olmayan öğrenciler merkez kentlere eğitim almak için göç etmiştir. Bu göç sonrası eğitim merkezi bulunan şehirlere veya okulu olan kentlere gelen ve devlet okuluna giremeyen veya girinceye kadar parasızlık ve sair sebepler dolayısıyla zor durumda kalan öğrencilere muhtelif yardımlar da yapılmıştır.⁴⁴⁴

Türk Maarif Cemiyeti'nin kuruluşundan 1939 yılına kadar parasız yatılı ve yardım vererek okuttuğu öğrenci sayısı 7.886, paralı ve düşük miktarda ücretle eğitim verdiği öğrenci sayısı 7.622'dir.⁴⁴⁵ Bu sayı yıllara göre göre değişiklik gösterse de artarak devam etmiştir. Cemiyet, her yıl kâr elde ederek mali yönden güçlü konumda olmuş⁴⁴⁶ ve gelirinin tamamını eğitim işlerine harcamıştır. Daha çok Türk gencinin eğitim alması, yeni okul ve yurt yapımı için gelirlerini harcamıştır.

Milli Mücadele esnasında Ermeniler tarafından dernek mallarına el konulmaya başlanan Maarifi İslamiye Cemiyeti taşınmazları,⁴⁴⁷ 1926 yılında Antep'te Valilik emrine verilmiş; 1931 yılından sonra da kademeli olarak Türk Maarif Cemiyeti'ne devredilmiştir. Bu devrin gerçekleşmesi karşılığında her sene Antepli bir öğrenciyi Türk Maarif Cemiyeti Bursa Koleji'nde okutma sözü verilmiştir. Yalnız bu ilk yıl hariç diğer yıllarda verilen bu sözün Antep'teki derneğin kapatılması ve temsilcisinin kalmaması nedenleriyle gerçekleşmediği görülmektedir.⁴⁴⁸

---

⁴⁴⁴Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kongreye Arz Edilen 1931, 1932 ve 1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 6-13.

⁴⁴⁵Örneğin İzmir'de 565 paralı öğrenciyeye karşın 714 parasız öğrenci okutulmuştur. Bkz. Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Kongreye Arz Edilen 1937, 1938 ve 1939 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 6-8.

⁴⁴⁶Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Kongreye Arz Edilen 1937, 1938 ve 1939 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 9; Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti Toplantı Tutanaqları, s. 12.

⁴⁴⁷Antep Mutasarrıfı Celalettin Bey tarafından bu el konulmaya karşı çıkmış ve bu Cemiyet "*Maarifi Mahalliye değil Maarifi Mahalliye İslamiye Cemiyetidir*" denilmiştir. Böylelikle cemiyetin kapatılmasına engel olunmuştur. Ayrıca bununla birlikte adı da bu şekilde kalmıştır. **Gaziantep Kültür Dergisi**, s. 47.

⁴⁴⁸**Gaziantep Kültür Dergisi**, s. 24.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MAARİF CEMİYETİ'NE BAĞLI OKULLAR, YURTLAR ve KÜLTÜREL FAALİYETLER

3.1. Türk Maarif Cemiyeti Okulları

Türk Maarif Cemiyeti, eğitim hayatına 1928 yılında başlamış ve 1931 yılına kadar yapılanma işleri ile ilgilendiği için herhangi bir eğitim kurumu açamamıştır. Buna rağmen eğitim hayatına farklı alanlarda hizmet vermiş ve öğrenciler için kamplar ve yurtlar açmaya çalışmıştır. Basım yayın işlerine önem vermiş ve öğrenciler için faydalı rehberler çıkarmıştır. Ülkede sürdürülen “*Dil Devrimi*” için cemiyet bünyesinde gerekli çalışmaları başlatmış ve Maarif Vekâleti ile beraber Türk insanının eğitimine destek vermiştir. 1931 yılından sonra okullar açmaya başlamış ve daha sonra bu okulların sayısını artırmış, donanım ve içerik açısından okulları modernleştirmiştir. Cemiyetin en önemli okulu Ankara’da vücut bulmuş ve 1931 yılında anasınıfı bölümü açılmıştır. Sonraki yıllarda ilkokuldan liseye kadar tüm kademelerde eğitim verecek üst kurumların açılması devam etmiştir. Bursa’daki okul kiralanıp satın alındıktan sonra İzmir, Mersin ve Uşak’ta da liseler açılmıştır. Bu okulların bazılarının ortaokul bölümleri de faaliyete geçirilmiştir. Özel amaçlarla açılan Gaziantep Ana Mektebi ve Eskişehir Yatı Mektebi ise Cemiyetin kısa süreli okullarından olmuştur.

Mustafa Kemal’in direktifleri ve Tüzüğünde yer alan kuruluş amaçları gereği zeki, çalışkan ve başarılı Türk çocuklarına eğitim alanında hizmet sunan Cemiyet, ülkenin en önemli ihtiyaçlarından olan yetişmiş insan gücünü eğitmek görevini üstlenmiştir. Cemiyet öğrencileri özellikle ücretsiz okutmak için gayret sarf etmiş ancak bu duruma tam anlamıyla gücü yetmemiştir. Bunun yanında şehir merkezlerinde varlıklı ailelerin çocuklarını kurumlarına dâhil etmiştir. Böylelikle o dönemde zengin vatandaşların çocukları ile maddi olarak desteklenen Türk öğrenciler aynı ortamda birleştirilmiştir. İyi bir eğitim verilen Türk çocukları Cemiyet tarafından oluşturulan öncü kurumlardan mezun olmuştur. Bu kurumlarda eğitim alan öğrenciler siyaset, tıp, sanat, mühendislik ve basın gibi çeşitli alanlardan mezun olup çok zaman kaybetmeden mesleklerini icra etmiş ve ülkenin gelişmesine katkı sağlamışlardır.

Kolejlerden mezun olan öğrenciler okul hatıratlarında cemiyetin çatısı altında eğitim almaktan gurur duyduklarını ve okul yıllarında öğretmenlerinin kendilerine verdiği değeri unutmadıklarını belirtmişlerdir. Özgür bir ortamda sanat, spor, kültürel faaliyetleri gerçekleştirdiklerini ve özellikle devletin kurucusu Atatürk sevgisinin güçlü bir şekilde oluştuğunu dile getirmişlerdir. Bu konuda Bursa Kız Lisesi öğrencisi Muazzez Ülger şu ifadeleri kullanmıştır:⁴⁴⁹

“Bir gün sabah erken kalkmışım elime geçen Ulus gazetesine bakıyordum. İlk kalbimdeki sevgiyi binlerce kat yükselten bir yazı oldu. O yazı Atamızın bütün mallarını, çiftliklerini, milyonlar tutan servetini hazineye, Türk ulusuna bağışladığını bildiriyordu. Bu ne büyüklük ne ilâhî bir hareket... Ertesi günkü gazetede ise buna katılan daha büyük bir söz “Gerekirse hayatımı da ulus için fedaya hazırım...” Evet, bütün servetini ulusa terkeden Büyük Şef Atatürk, hayatının da ulus için fedadan çekinmeyeceğini söylüyor, işte bu büyük hareket ve büyük söz karşısında canlanan küçük anılarımı kısaca kâğıt üzerine döküyorum: Küçük bir çocuktum, genel savaşın açmış olduğu yaralar henüz kapanmamıştı. Yenilmenin acısını büyüklerimin ağzlarından işitir, içten gelen sıkıntılarını gözlerinde okurdum. Belki o zaman iyi anlamadığım bu yenilme acılarını büyüdükçe duymaya başladım, inceleyip araştırmaya koyuldum. Yaranın pek derin, acıların çok büyük olduğunu okuduğum yazılardan, dinlediğim büyüklerimin sözlerinden öğrendim. Türkün ne büyük kudret olduğunu bilmeyenler veya onu bilmek istemiyen gafiller onu boğmaya çalışanlar. Ne yazık ki kendilerini medenî sayan bu insanlar, medeniyetin piri, insanîyetin ta kendisi olan Türkü hiç saymak istemişler; Fakat: çok zaman geçmedi, anlamak istemedikleri büyük varlığın kudreti kendilerine anlatıldı. Hür doğan hür yaşayan ve tarihin hiç bir devrinde esareti asla kabul etmemiş bulunan Türk ulusunun yenilmez bir kudret, sarsılmaz bir varlık olduğunu bilen gören büyük bir baş, Türkün büyük evladı Türke önder oldu.”

Ayrıca öğrencilerin tamamı Türklük bilincinin farkına vararak kolejlerden mezun olduklarını, Cemiyetin milli duygularla öğrenciler yetiştirdiğini bunun yanında çağdaş ve kaliteli eğitim olanağı sunduğunu da her fırsatta söylemişlerdir.⁴⁵⁰

Cemiyetin 1931-1940 yılları arası okullarında ücretli ve ücretsiz okuttuğu öğrenci toplamı 8.161 olmuştur. Cemiyet okullarında eğitim alan öğrencilerin illere göre dağılımı şu şekildedir:⁴⁵¹

⁴⁴⁹Ülger, a.g.e., s. 101-102.

⁴⁵⁰Ülger, a.g.e., s. 89-217.

⁴⁵¹Öğrencilerin çoğuna ücretsiz barınma imkânı dışında muhtelif yardımlar da yapılmıştır. **Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Umumi Heyeti Toplantı Tutanaqları**, s. 10; Bu tablo 1938 yılına kadar olan süreyi içermektedir. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı**, s. 42.

Okulların Bulunduğu Yer	Ücretli	Ücretsiz	Toplam
İzmir	98	167	265
Bursa	1.788	290	2.078
Ankara	3.592	443	4.035
Merkezin Doğrudan Doğruya Yardımları	-	626	626
Cemiyetin Merkez Haricinde ki Yardımları	-	1.157	1.157
Genel Toplam	5.478	2.683	8.161

3.1.1. Bursa Okulu

Cemiyet'in Bursa okulunu açması, Amerikan Board Heyeti'nin faaliyetlerinin Anadolu'da son bulması ile mümkün olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin kuzeydoğu bölgesinde yer alan Prutan akımı⁴⁵² temsilcilerinden Congregationalistler'in 1810 yılında Boston kentinde oluşturduğu ve "*İkinci Büyük Canlanış*"⁴⁵³ olarak da nitelendirilen bu cemaat misyonerlik faaliyetleri çerçevesinde Osmanlı topraklarını seçmişlerdir. Board Heyeti Anadolu'da Hristiyan ve özellikle Ermeni nüfusunun olduğu İstanbul, İzmir ve Tarsus'ta okullar açmıştır. Eğitim, sağlık ve yayıncılık konusunda Yozgat, Sivas, Elazığ, Diyarbakır, Halep, Antep, Van ve Erzurum gibi vilayetlerde faaliyetlerde bulunmuşlardır.⁴⁵⁴ İlk faaliyetlerine İzmir'de başlayan bu heyet, ilk yıllarında maddi sıkıntılarla ve faaliyet gösterdikleri binada çıkan yangın sonrasında düzen oluşturma faaliyetleriyle uğraşmışlardır.⁴⁵⁵ Anadolu'nun çeşitli yerlerinde birçok yapılanma içine giren bu misyonerler eğitim

⁴⁵²Uygur Kocabaşoğlu, **Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika: 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları**, Arba Yayınları, İstanbul, 1989, s. 16; Ayrıca Bkz. Rufus Anderson, **Memorial Volume of the First Fifty Years of the American Board of Commissioners for Foreign Missions Boston: the Board**, Missionary House Press, Boston, 1861.

⁴⁵³Barry Hankins, **The Second Great Awakening and the Transcendentalists**, Greenwood Press, Westport, Connecticut, 2004, s. 5.

⁴⁵⁴Mesut Çapa, "*Osmanlı İmparatorluğu'nda İkinci Meşrutiyet Öncesi Amerikan Okulları*", **Yahya Akyüz'e Armağan**, Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları, Eğitim ve Kültür Yazıları, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2011, s. 567-573.

⁴⁵⁵Cemal Yetkiner, "*İstanbul'da Bir Cemaatin Doğuşu: William Goodell ve Amerikan Protestan Misyonu*", C. 3, Akademik Orta Doğu Dergisi, C. 33, S. 1, 2008, s. 137,146-149.

dışında sağlık, din ve diğer yardım hizmetleri ile buldukları bölgenin yaşamına uyum sağlayıp güven kazanmışlardır.⁴⁵⁶

1834 yılında yapılan Bursa İstasyonu, Amerikan Board'ın Osmanlı topraklarında kurmuş olduğu en eski istasyonlardan biridir ve bununla birlikte burada bir misyonerlik faaliyeti başlamıştır. Bursa'da tam teşekküllü misyoner yapılanması ise 1875 tarihinde gerçekleşmiştir.⁴⁵⁷ Bursa'daki *Amerikan Kız Lisesi* de bu sürecin bir parçası olarak açılmıştır. Kaldı ki daha sonraki süreçte bu okulun adı⁴⁵⁸ üç Müslüman kız öğrencinin öğretmenlerinin telkiniyle Hıristiyan olması haberleriyle de duyulmuştur.⁴⁵⁹

Cemiyetin Bursa ilindeki ilk işi, 1928 yılında Bursa mümessilliğine Bursa Hisar İlkokulu başöğretmeni Ömer Fevzi Güven'i getirmek olmuş ve Güven bu görevini 1931 yılına kadar yapmıştır. Cemiyet Bursa'da 1928 yılında ilk önce geçici bir öğrenci yurdu açmıştır. Cemiyetin Bursa İdare Heyeti, il ve ilçe merkezlerinden orta ve liseye devam eden çocuklara ulaşmış, her kazadan iki çocuk da bu yurda parasız kaydedilmiştir. Böylelikle o dönemde Bursa'da han ve medrese köşelerinde kalıp, yatacak yeri olmayan çocuklara cemiyet tarafından yurt imkânı sağlanmıştır.⁴⁶⁰

1928 yılında Bursa'daki Amerikan Kız Koleji'nin kapatılması söz konusu olmuştur. Yurt müdürü Kemal Bey'in kolej binasında bir kız lisesi açılması hakkında cemiyetin Umumî İdare Heyeti'ne teklifi esaslı bir şekilde incelenmiş ve sonuçta Bursa vilâyetinin böyle bir liseye ihtiyacı olduğuna kanaat getirilmiştir. Amerikan Kız Koleji'nin, lise yapılmaya elverişli olmasından bu binanın kira ile tutulmasına ve kız lisesi olarak açılmasına karar verilmiştir. Cemiyetin ilk başkanı Mahmut Soydan Türk Hükümeti yetkilileriyle bu durumu görüşmüştür. Bu toplantı sonrası Umumî İdare Heyeti Reis Vekili Giresun Milletvekili İhsan Sökmen, Cemiyetten aldığı onayla Amerikan Board Heyeti ile temasa geçmiş ve binaları bütün okul eşyası ile iki

⁴⁵⁶Gülbadi Alan, *Amerikan Board'ın Merzifon'daki Faaliyetleri ve Anadolu Koleji*, s. 1-7.

⁴⁵⁷Gülbadi Alan, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Protestan Okulları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s. 127-129.

⁴⁵⁸Ayten S. Arıg, *Atatürk Döneminde Yabancı Okulları*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 71-74.

⁴⁵⁹Yetkiner, *a.g.e.*, s. 146-149.

⁴⁶⁰Cemiyetin 1942 yılı beşinci umumi heyetinin iki yıllık çalışma raporunda “Orta ve lise kısımlarını ihtiva eden bu liseyi sadece Bursa için değil yurdun her köşesinden gelen öğrenci için büyük bir varlık olarak kabul etmek lâzım. Bu lise gittikçe genişlemek istidadındadır. İngilizce, Fransızca. Almanca dersleri vardır. 1931 de resmî muadeleti kazanmıştır, öğretmenlerin bir kısmı daimidir, bir kısmı erkek lisesinde vazifesi olanlardır. Oldukça kuvvetli bir öğretmen heyeti mevcuttur” denilmiştir. Bkz. *Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu*, s. 6.

yıl için kiralamıştır.⁴⁶¹ Bu çalışma Türk hükümeti ile Cemiyetin, yabancı bir kurumu olarak millileştirmesinde beraber hareket ettiğini göstermiştir. Böylelikle kamuoyunda oluşan olumsuz haberlerin de önüne geçilmiştir.

Bursa'daki Kız Lisesinin açılması Cemiyet adına önemli bir imaj oluşturmuş, bu olay ülke kamuoyunda yankı bulmuş⁴⁶² ve Vakit Gazetesi okulun açılmasını şu ilânla duyurmuştur:⁴⁶³

“Türk Maarif Cemiyeti tarafından Bursa’da açılan Kız Lisesi öğrenci kaydına devam ediyor. Leylî ücreti 210 liradır, memur çocukları için yüzde on tenzilât (indirim) vardır. Nهارî 45 liradır. Tedrisat 19 Eylül’de başlayacaktır. Taşradan müracaat edenlerin bir an evvel kaydolmaları.”

Cemiyet okulun açılması ile ilgili ilanlarına Eylül ve Ekim aylarında da devam etmiştir. 1932 yılında Cemiyetin Maarif Vekâleti’ne bağlı olup olmadığı konusunda vatandaşlarda bir kaygı oluşmuş ve Cemiyet bu konuda gazetelere ilan vermiştir. Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde bu konuya şu şekilde açıklık getirilmiş ve bir duyuru yayınlanmıştır:⁴⁶⁴

“Resmî liselere muadil olduğu Maarif Vekâleti’nce tasdik olunmuştur. Saf hava, sağlam gıda, fasih bir terbiye, iyi bir tahsil verilir. 15 Ağustos’tan itibaren bütün sınıflarla leylî ve neharî öğrenci kabul olunur. Matbu kataloğu okul idaresinden isteyiniz.”

Bursa Kız Lisesi binası Amerikalı misyonerlerden Cemiyet namına satın alındıktan sonra diğer ders levazımı da imkân dâhilinde yenilenmiştir.⁴⁶⁵ Önce kiralanıp sonra satın alınan bu bina, zamanla dar gelmeye başladığından Cemiyet tarafından yeniden aynı yerde orta ve lise sınıflarını içine alan bir bina yaptırılmış ve bu yeni bina tam bir okul olmuştur. Bursa Valisi Şefik Soyer’in yardımları sayesinde okul yedi büyük dershaneyi, bir muallim odasını, iki geniş koridoru ihtiva edecek şekilde yapılmıştır. Amerikalı misyonerlerden satın alınan eski binalar müdüriyet dairesi, yatakhaneler, yemekhane, laboratuvar ve kütüphane olarak kullanılmış; eğitim tamamen yeni binada gerçekleştirilmiştir.⁴⁶⁶

⁴⁶¹Türk Maarif Cemiyeti Bursa Kız Lisesi ve Mahalli Teşkilatı, Marifet Basımevi, İstanbul, 1937, s. 18-24.

⁴⁶²İkinci Kongre’ye Arz Edilen 1931-1932-1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, s. 6.

⁴⁶³Vakit, 4 Eylül 1931, s. 8.

⁴⁶⁴Hâkimiyet-i Milliye, 6 Ağustos 1932, s. 6.

⁴⁶⁵Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongre Zabıtları, s. 5.

⁴⁶⁶Türk Maarif Cemiyeti Bursa Kız Lisesi ve Mahalli Teşkilatı, s. 25; Müspet bir çalışma yolundadır. Bu yıl cemiyetimiz tarafından yapılan bir teşebbüsle Yenişehir Lisesinde uygulanan İngilizce öğretimi programı Millî Eğitim Bakanlığı’nın izniyle Talim ve Terbiye Dairesi’nden geçilerek onanmıştır. Bu program geçen yıldan beri Bursa kız ve İzmir Ege Liselerimizde

Bursa'daki kolejin yeni binası açılırken Cemiyet Başkanı Refet Ülgen açılış konuşmasında şunları söylemiştir:⁴⁶⁷

“Yüksek varlığınızla şenlendirdiğiniz bu tören, Türk Maarif Cemiyeti'nin Bursa'mızda yaptırdığı kız lisesi binasının açılma törenidir. Yurdun kültür alanında yapılan işlere, içten gelen ve coşan bir gösteri ile verilen önem yurt için, yurt çocukları için en büyük bir müjdedir. Uluslar, kültür işlerine verecekleri önemle yükselirler. Bir ulusun sosyal hayattaki durumu, varlığı ve benliği kültürünün yüksekliği ve okuyucularının sayısı ile ölçülür. Kültür işlerinin ilerlemesini yalnız hükümetten beklemek doğru değildir. Özel girişim ve örgütlerin yardımı da gerektir. İşte Türk Maarif Cemiyeti bu düşüncenin yarattığı bir örgüttür. Sayın arkadaşlar, Türk Maarif Cemiyeti gelişi güzel kurulmuş bir örgüt değildir. Yıllardan beri dar ve geçilmez bir yoldan zorlukla geçerek okullarına gelen öğrenciler bugün geniş ve güzel bir yoldan gönül açıklığıyla gidip gelmektedir. Bu iyilik de İlbayımızın himmetlerinin eseridir. Okulun birçok noksanlarını da bu büyük yardımla başaracağımıza imânımız vardır.”

Ülgen, konuşmasının devamında Mustafa Kemal Paşa ve İsmet İnönü'nün Cemiyete verdiği önemden bahsetmiştir.

Ülkenin Gaziantep, Adana, Zonguldak, İzmit, Balıkesir, Ordu, Ankara ve Çorum gibi uzak yerlerinden buraya gelen kız öğrenciler bu yeni okulda iyi bir eğitim almıştır.⁴⁶⁸ Bu okulda orta ve lise kısmındaki öğrencilerden üç lira gibi cüzî bir para alınmıştır. Yalnız parasız, yarı paralı ve az paralı okuyan çocukların okul ücretlerini Cemiyet ödemiş ve okumak isteyen fakir ve kimsesiz çocuklara da bu suretle yardım etmiştir.⁴⁶⁹ Sonraki eğitim yılında başvuran öğrenci sayısı fazla olduğundan başvuruların birçoğunu kurum geri çevirmiştir.⁴⁷⁰

Bursa Kız Lisesinde yabancı dil eğitimine önem verilmiştir. İngilizce eğitim içeriği Yenişehir ve Ege liselerindeki gibi düzenlenmiştir.⁴⁷¹

Okulun açıldığı günden 1937 yılına kadar verdiği mezun sayısı şu şekilde oluşmuştur:⁴⁷²

---

uygulanmaktadır. Bu durum Kız Lisesi'nin ilerisi için daha verimli bir gelişme kaynağı olacaktır. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu**, s. 5.

⁴⁶⁷Lise'ye yeni binalar ilâve edilmiş ve 1933-1934 ders yılı başında eğitime Cemiyetin kendi malı olan yeni binasında başlanmıştır. Bkz. Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 214-215.

⁴⁶⁸Türk Maarif Cemiyeti Üçüncü Kurultayı, s. 18.

⁴⁶⁹Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı, s. 38.

⁴⁷⁰Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Kurultayı, s. 14.

⁴⁷¹Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu, s. 6.

⁴⁷²Türk Maarif Cemiyeti Bursa Kız Lisesi ve Mahalli Teşkilatı, s. 85.

Ders Yılı	Birinci Devre (orta)	İkinci Devre (lise)
1931-1932	10	5
1932-1933	11	12
1933-1934	12	16
1934-1935	28	27
1935-1936	24	27
Toplam	85	87

Refet Ülgen'e göre 1937 yılına kadar mezun öğrenci sayıları farklılık göstermiş ve bu beş yılda⁴⁷³ mezun öğrenci sayıları şu şekildedir:

Ders Yılı	Birinci Devre (orta)	İkinci Devre (lise)
1931-1932	10	5
1932-1933	11	12
1933-1934	10	15
1934-1935	17	28
1935-1936	22	28
1936-1937	28	13
1937-1938	31	28
1938-1939	36	60
Toplam	165	189

Bunların dışında okula devam edip mezun olamayan ortaokul öğrenci sayısı 33, mezun olamayan lise öğrenci sayısı 14 olmuştur. Bursa Kız Lisesi, Türk Maarif Cemiyetinin, Türk Eğitim Derneğine dönüşümünden sonra 1949 yılına kadar eğitim hayatına devam etmiş ve daha sonra da kapatılmıştır. Okul binalarında farklı kurumlar açılmış ama bu kurumların Türk Maarif Cemiyeti ile organik bir bağı olmamıştır.

Bursa Kız Lisesi açıldığında müdürlük görevini üstlenen ve daha sonra Cemiyet Başkanı olan Fakihe Öymen, bu kolejle ilgili izlenimlerinde şu ifadelere yer vermiştir:⁴⁷⁴

“Bursa Kız Lisesi çok başarılı bir varlık oldu. Kız Lisesi'nin yetiştirdiği doktor, hukukçu ve yüksek ziraat mühendisi gibi elemanlar başarı ile her

⁴⁷³Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*, s. 293.

⁴⁷⁴50. Yılında Türk Eğitim Derneği, s. 45.

alandaki çalışmaktadırlar. Milletvekili olarak çok emek verdiğim, çok sevdiğim liseden öğrencilerin gözyaşları ile ayrıldım. Beni yarı yola kadar geçirdiler. Ben de gözyaşlarımı tutamayarak onlara veda ettim.”

3.1.2. Ankara Okulları

Türk Maarif Cemiyeti'nin ilk çalışma alanı ve merkezi, Cumhuriyet'in doğduğu Ankara kenti olmuştur. Ankara'ya okumaya gelen öğrenciler yatacak yer bulamamış ve bu anlamda sıkıntı çekmiştir. Cemiyet, Ankara'ya okumaya gelip kalacak yer sıkıntısı çeken öğrenciler için Ankara merkezinde yer alan Havuzbaşı civarında bir bina satın almış ve ortaokul Riyaziye öğretmeni Osman Bey yönetiminde bir kız öğrenci yurdu açmıştır. Bu yurttaki kalan öğrencilerin hemen hepsi parasız ve yardıma muhtaç çocuklardan oluşmuş ve Cemiyetin bu ilk teşebbüsü, kısıtlı imkânlarla rağmen faydalı olmuştur.⁴⁷⁵

Eğitimde ülkeye hizmet etmek adına özellikle hususi okullar açmak için çalışan Cemiyet, öncelikle idari anlamda kendi kurum içi yönetmeliklerini hazırlamıştır. Bu yönetmelikleri hazırlarken veya değiştirirken Maarif Vekâleti içtihadlarını da göz önünde bulundurmıştır. Cemiyetin muhtelif yardım ve barınma faaliyetlerinden sonra okula öğrenci alımıyla ilgili bir yönetmelik çıkarılmıştır. Bu yönetmeliğe göre ilkokul kademesine öğrenci olarak kabul edilme şartları şu şekilde belirlenmiştir:⁴⁷⁶

- Yaşı ilkokulda okuma çağını geçmemiş olmak,
- Birinci sınıftan sonraki sınıflara girecek öğrenci için nakil belgesi bulundurmak,
- Çiçek aşısı belgesi bulundurmak,
- Doğum belgesi ile dört tane fotoğraf,
- Okul yönetimi tarafından verilen beyannameyi doldurup imzalamak.

Orta kısma girecek öğrencilerde aranan şartlar şu şekildedir:

- İlköğrenimi bitirme şahadetnamesi veya nakil belgesi,

⁴⁷⁵Ülgen, a.g.e., s. 99.

⁴⁷⁶“Yeni ve eski öğrencinin yeni ders yılı için ilk kısma yazılmasına ve alınmasına, Ağustos'un on beşinde başlar ve Eylül ayının 15. gününe kadar devam olunur. Yalnız üsnomal özü olanların kayıt işlerine Ekim ayının sonuna kadar devam olunur. Ekim ayından sonra birinci sınıflara yeni öğrenci alınmaz. Bulunduğu okuldan nakil belgesi alarak gelenler; kendi, okullarından ayrıldıkları günden başlayarak 15 gün içinde başvururlarsa, kayıt ve kabul olunurlar. Daha fazla gecikenler, yoklama sınavına girerler.” Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti İlk ve Orta Okulları**, s. 10-12.

- Doğum belgesi,
- Dört tane fotoğraf,
- Sağlık raporu,
- Çiçek aşısı belgesi.

Ücretlerin alınma şekli ise açıkça şu şekilde belirtilmiştir:

- Öğrenciden alınacak yıllık ücret ilk kısımda 60, orta kısımda 70 liradır. Bu ücretlerin ödenmesinde velilere kolaylık olması için ders yılı ödemeleri, üç taksite ayrılmıştır. Fakat isteyenlere taksitlerini bir defada ödeyebilme imkânı sunulmuştur.
- Birinci taksit alma devresi, derslere başlanan tarihten itibaren yedi gün içindedir. Bu süre içinde ilk ve orta kısımlarda bulunan her öğrenci, yıllık ücretlerinin üçte birini vermek yükümlülüğündedir. Bu taksiti gösterilen vakitte ödemeyen öğrenci, okula devam etmek hakkını kaybetme ile karşı karşıya kalır. Taksitini ödemeyen öğrenciye, nakil ve buna benzer hiçbir iş ve işlem yapılmaz, okuldaki belgeleri de kendisine verilmez.
- İki ve daha fazla kardeşli olan öğrenciden en büyüğü tam ücret; diğer kardeşleri de ilk kısımda on ikişer buçuk; orta kısımda ise bunlara on beşer lira daha az ücret ödeme kolaylığı sunulmuştur.
- İkinci taksit alma devresi, ocak ayının birinci gününden yedinci günü sonuna; Üçüncü taksit alma devresi, mart ayının birinci gününden yedinci günü sonuna kadar olabilmektedir.

Ayrıca bir öğrenci herhangi bir taksit alma devresi içinde, sonraki haftalarda veya o ay çıkmadan okula nakil suretiyle veyahut yeniden gelirse tam taksit ödemesi zorunlu olmuştur. Taksit ödedikten sonra okul veya il değiştirmek sureti veyahut başka sebeplerle nakil belgesi alarak okuldan ayrılan öğrenciye, ödediği taksit geri verilmez hükmü geçerli olmuştur.

Cemiyetin okula öğrenci kaydı yaptıranlar için aldığı ücret, okulun açılmasından sonra başlamış ve bu ücret değişen şartlara göre devamlı yenilenmiştir. Buna rağmen 1940 yılında Ankara okulları için öğrencilerden tahsil edilen ücret lira cinsinden ortalama şu şekildedir.⁴⁷⁷

---

⁴⁷⁷Türk Maarif Cemiyeti Kız ve Erkek Kolejleri, İstanbul Marifet Basımevi, Ankara, 1940, s. 16.

Dönem	Bölümü	Durumu	Birinci Taksit	İkinci Taksit	Üçüncü Taksit	Toplam
Eylül- Kasım Arası	İlkokul	Gece	75	75	75	225
		Gündüz	20	20	20	60
	Ortaokul	Gece	88	86	86	260
		Gündüz	34	33	33	100
	Lise	Gece	95	95	95	285
		Gündüz	40	40	40	120
Ocak- Şubat Arası	İlkokul	Gece	0	75	75	150
		Gündüz	0	20	20	40
	Ortaokul	Gece	0	88	86	174
		Gündüz	0	34	33	67
	Lise	Gece	0	95	95	190
		Gündüz	0	40	40	80
Mart- Dönem Sonu Arası	İlkokul	Gece	0	0	75	75
		Gündüz	0	0	20	20
	Ortaokul	Gece	0	0	88	88
		Gündüz	0	0	34	34
	Lise	Gece	0	0	95	95
		Gündüz	0	0	40	40

3.1.2.1. Ana Okulu Bölümü

Cemiyet, 1931 yılında ilk eğitim kurumunu Ankara’da anaokul statüsünde açmıştır.⁴⁷⁸ Cemiyetin en önemli eğitim faaliyetlerinden olan eğitim kurumu açma işi⁴⁷⁹ adı geçen bu okulla başlamıştır. Cemiyetin beş senelik faaliyet raporunda açılan bu okulla ilgili olarak şu ifadeler yer verilmiştir:⁴⁸⁰

“Çocuklar bu samimî muhitte, masallar, şarkılar ve el işleri gibi şeylerle meşgul edilirler. Bundan başka bir arada yaşayan ve büyüyen çocuklarda topluluk ve beraberlik hisleri inkişaf eder. İleride, cemiyetin herhangi bir sahasında iş alacak olan çocuğumuza, daha küçük yaştan itibaren birlikte çalışmak, mesuliyet deruhte etmek gibi hisler inkişaf etmeğe başlar ki, bu

⁴⁷⁸Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı, s. 37.

⁴⁷⁹Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongre Zabıtları, 1935, s. 4.

⁴⁸⁰Okul açmak meselesi, cemiyetin şüphesiz en önemli işlerinden biri olmuştur. Bkz. **Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu**, s. 16-17.

inkişaf çocuğun terbiyesi için çok kıymetlidir. İşte bu maksada mebni 1931 yılı Mayıs ayında Cemiyet'in Ankara Yenişehir'deki binasında bir ana mektebi açılmıştır.”

Anaokulu ile ilgili 1931 yılında Dilek Bağı Mecmuası'nda yer alan: “Cemiyetin Ankara Yenişehir'de açmış olduğu anaokulu en muktedir öğretmenler tarafından idare edilmiştir. 4-7 yaşları arası kız ve erkek çocuklar kabul edilmektedir.” ifadesi⁴⁸¹ Cemiyetin, eğitim işini seçilmiş ve kaliteli öğretmenlerle yaptığını açıkça ortaya koymaktadır.

Açılışından hemen sonra gelir gider dengesinin düzensizliği ve yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle okulun kapatılması gündeme gelmiş fakat Ankara Valisi Nevzat Tandoğan tarafından maddi açıdan desteklenen okulun bu sıkıntıyı atlattığı görülmüştür.⁴⁸²

1939 yılında okulda eğitim gören yatsız okul öğrencileri için ücret 60 lira olarak belirlenmiştir.⁴⁸³ 1930-1939 yılları arasında Cemiyetin Ankara Anaokulu ve İlkokulundan mezun olanların sayısı şöyledir:⁴⁸⁴

Ders Yılı	Ana ve İlkokul
1930-1931	27
1931-1932	89
1932-1933	152
1933-1934	134
1934-1935	202
1935-1936	258
1936-1937	262
1937-1938	308
1938-1939	258
1939-1940	375
Toplam	2.165

⁴⁸¹Dilek Bağı Mecmuası 8., 9. ve 10. Sayıları, s. Arka İç Kapak.

⁴⁸²Tanyer, a.g.e., s. 144-146; Anaokulunun harcamaları çok olduğu için gelir gideri karşılamıyordu. İdare heyeti bu harcamaları bitirmek için anaokulunun 1934-1935 ders yılından itibaren kapatılmasına karar vermiştir. Bkz. İdare Heyeti 2 Temmuz 1934 ve 28 Haziran 1934 Tarihli Kararları.

⁴⁸³Türk Maarif Cemiyeti Kız ve Erkek Kolejleri, s. 6.

⁴⁸⁴Ülgen, Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar, s. 100.

3.1.2.2. İlkokul Bölümü

İlkokul binası, Ankara Yenişehir’de Fidanlık’a bitişik yeşillik bir alanda Cebeci ile Yenişehir’i birleştiren Kâzım Özalp caddesi üzerinde kurulmuştur. Genel Merkez Yönetim Kurulu’nun 8 Haziran 1932 tarihli toplantısında yeni tamamlanan binanın tüm gün eğitim verecek şekilde eğitime hazırlanması da planlanmıştır. Okul iki ana kısımdan oluşmuş ve binalarının arası geniş bir oyun bahçesi ile ayrılmıştır.⁴⁸⁵ Müteakip ders yılında Ana Mektebinin tekrar faaliyete geçmesiyle birlikte Eylül ayında ilk mektebin birinci ve ikinci sınıfları da aynı bina dâhilinde açılmıştır. Bu yeni okul binası 1932-1933 ders yılından itibaren ilkokul beş sınıflı olarak tesis edilmiştir. Yine aynı yılda Ankara Ana ve İlk mektebi eğitim öğretim işlerini gerçekleştirmesi için özellikle Amerika’dan davet edilen Miss Parker göreve başlatılmıştır.⁴⁸⁶

Türk Maarif Cemiyeti’nin Ankara’daki Okulu, 1935 yılında ilk ve orta bölümlerinin tüm sınıflarıyla derslere başlamıştır. Okul öğretmenleri “*Öğretmen Okulu*” mezunlarından alınmış ve bazı yabancı uyruklu eğitimciler de okulda çalıştırılmıştır. 1935 yılında binaya büyük odalar eklenmiş, kışlık teneffüs yerleri ve spor alanı yapılarak okul, eğitime hazır hale getirilmiştir. Bu 1935-1936 ders yılı başında birinci sınıfa kırktan fazla öğrenci başvurmuş ve sınıf ikiye ayrılmıştır. İlk kısımda dersliklerden başka okuma ve kitap salonları ile laboratuvar ve Hayat Bilgisi odaları da hazır bir şekilde eğitime sunulmuştur. Bu okulun amaçları yönetmelikte şu şekilde belirtilmiştir;⁴⁸⁷

- Çocukları, bilgi ve hünnerleri hazır alıcı ve başkalarından bekleyici durumdan kurtarmak,
- Çocuklara; arayıcılık, buluculuk ve yaratıcılık zevk ile çalışmak imkânlarını hazırlamak,
- Çocuklara, hayatı tanıtmak, hayatî şartların ortaya attığı amelî ve ilmî meseleleri kavrayacak ve çözümleyecek kudretler kazandırmak,
- Kız ve erkek çocukları bir arada ve birlikte çalıştırmak suretiyle birbirlerini tamamlayıcı birer unsur olduklarını onlara duyurmak,

⁴⁸⁵Tanyer, a.g.e., s. 115; “*Tam devreli ilkokul olarak getirmeye ve binasını ona göre geliştirmeye*” denilmiştir. Bkz. *Hâkimiyet-i Milliye*, 9 Haziran 1932, s. 2.

⁴⁸⁶*Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu*, s. 17.

⁴⁸⁷*Türk Maarif Cemiyeti İlk ve Orta Okulları*, s. 4-6.

- Çocuklara düşünce ve ergelerini söz, yazı ve iş araçları ile doğru ve düzgün bir ifade alışkanlığı kazandırmak,
- Çocukları; Türk Cumhuriyeti ve onun yüce devrim esaslarına, sosyal hayata, ruh ve beden yönlerinden uyabilecek bir tarzda yetiştirmek,
- Türk vatanına sağlam, kuramlı, iradesi kuvvetli; yapıcı ve yaratıcı, özverili bir nesil yetiştirmek olarak belirlenmiştir.

Ankara tam devreli eğitim veren ana ve ilkököl kademelerinde, dersliklere alınan kız ve erkek çocuklara ayrı ayrı olmak üzere, her yıl bir sınıf açılarak öğretime devam edilmiştir.⁴⁸⁸ İlk yıl 168 öğrencisi olan okula, her yıl mevcudun artacağı düşüncesi hâkim olmuştur.⁴⁸⁹ Türk Maarif Cemiyeti tarafından yaptırılan iki binadan ilkinde 1937 yılında; diğerine 1938 yılında tadilat yapılmıştır. Her iki bina fennî ve sıhî şartlar gözetilerek bunlardan biri kızlara diğeri erkeklere ayrılmış, kaloriferle ısıtılmış ve bahçesine güzel bir tenis kortu da eklenmiştir.⁴⁹⁰

Okulun kalitesi artınca öğrenci sayısı her eğitim yılında artmıştır. Ayrıca ilk ve ortaokul seviyelerinde Ankara'dan İstanbul okullarına götürülen öğrenciler Ankara'da eğitimlerine devam etmişlerdir. Ayrıca ilerleyen yıllarda lise döneminde de eğitim konusunda veliler Ankara'yı tercih etmeye başlamışlardır. Öğrencilerin bu tercihinde ana, ilk ve orta bölümlerin iyi işleyişi etkili olmuş ve yapılan eğitim çalışmaları öğrenci sayısının artmasına da yansımıştır. Cemiyetin okullarında Türk çocuklarına yeterli eğitim imkânı tanındığında kendilerini her alanda gösterdikleri anlaşılmaktadır. Nitekim 1944 yılı Altıncı Umumi Heyeti toplantısında Miss Parker'ın bu okulda verilen yabancı dil çalışmaları için şu ifadelerine yer verilmiştir; *“İlkokul üçüncü sınıftan itibaren on birinci sınıfa kadar devamlı bir tahsil hayatı takip eden öğrencilerimizin İngilizce dersinde başarı gösterdiğini görmekte seviniyoruz.”*⁴⁹¹

3.1.2.3. Ortaokul Bölümü

Cemiyetin 25 Mart 1933 tarihli İdare Heyeti raporunda *“Yenişehir'deki ilkokulumuzdan çıkacak öğrencilerin ortaokul seviyesinde eğitimlerinin devamı için bir ortaokul açılmasına karar verilmiş”* ifadesi yer almaktadır. Ankara'daki okul

⁴⁸⁸Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı, s. 6.

⁴⁸⁹Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongre Zabıtları, s. 4-5.

⁴⁹⁰Türk Maarif Cemiyeti Kız ve Erkek Kolejleri, s. 10.

⁴⁹¹Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti, s. 6.

binası tadilatla düzenlenerek, ortaokul kademesinin birinci sınıfı 1933-1934 eğitim yılında açılmıştır.⁴⁹² Böylelikle adı geçen okul süreç içerisinde tüm kademeleri kapsamaya devam etmiştir.

1934-1935 ders yılı içinde orta kısmın yalnız birinci ve ikinci sınıfları öğretime başlamıştır. Cemiyet, ortaokulun her üç kademesini ve üç sınıfını birden açmak düşüncesine gitme yerine adım adım ilerlemeyi ve kendi öğrencisine güvenerek gelişmeyi temel prensip edinmiştir. İlkokul'dan ortaokula devam eden kendi öğrencileri ile farklı kurumlardan öğrencilerin birleşmesi sonucu öğrenci sayısı artmış, birinci sınıfa yeni bir şube daha açılmıştır. Her yıl birer sınıf açarak orta kısmın tüm sınıfları üç yıl içerisinde hizmete sokmuştur. Ortaokulun kuruluş amacı şu şekilde açıklanmıştır:⁴⁹³

- İlköğrenimini bitiren ve karakter özellikleri oluşmaya başlayan genç nesle, en yeni ve denenmiş usul ve pedagojik prensiplere göre öğretim ve eğitim vermek,
- Eğitim esaslarının ulusal kültüre ve yasalara uygun şekilde verilmesini sağlamak,
- Kız ve erkek çocuklara okulda ve okul dışında, kendi aileleri içindeymiş gibi yaşamak alışkanlığını vermek; onlara gerek teker teker, gerekse birlikte yaşamayı ve başarı gösterme yollarını benimsetmek,
- Öğrenciye okul içinde ve dışındaki vakitlerini faydalı iş ve durumlarda kullanmak alışkanlığını vermek,
- Öğrenciye ferdi bakımdan kolay ve çabuk karar verme, güçlükleri yenme, girişken olma gibi iyi itiyatlar vermek ve sosyal bakımdan da öğrenciyi Cumhuriyetçi, Ulusçu, Laik, Devletçi, Halkçı, Devrimci olarak yetiştirmek.

Ortaokulun birinci sınıfı 1933-1934 ders yılı başında 15 öğrenci ile eğitime başlamış, 1934-1935 ders yılı başında orta kısmın iki sınıfının öğrenci sayısı 39 iken bu sayısının artması nedeniyle üçüncü bir sınıf daha açılmıştır. İkinci sınıfa, salonun küçüklüğü yüzünden 28, üçüncü sınıfa da ancak 19 öğrenci alınabilmektedir.⁴⁹⁴

---

⁴⁹²Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 17.

⁴⁹³Türk Maarif Cemiyeti İlk ve Orta Okulları, s. 12.

⁴⁹⁴Türk Maarif Cemiyeti Ankara İlk ve Orta Okulları 1935-1936 Yılı, Ankara Marifet Basımevi, Ankara, 1936, s. 25; Kendi kendine çalışma ilkesinden hareket edilirken, öğretimin açıklık ve işe dayanan tarafı da göz önüne alınıyordu. Konuların, kuramsal olmaktan çok yaşam şartları içinde, uygulamaya geçilerek işlenmesine önem veriliyordu. Bunun için laboratuvar araçlarından

Bu okulda pozitif bilimler dışında askerlik, maket yapımı, dikiş-nakış, biçki, ev idaresi, jimnastik gibi dersler okutulmuştur. Laboratuvar ve projeksiyon gibi zamanın teknolojik araç gereçleri eğitim için kullanılmıştır.

Orta kısmın bir kolej haline getirilmesi için İngilizce derslerine önem verilmiş ve kurum okullarında yabancı dilin daha kolay, esaslı ve düzgün bir telaffuzla öğretilmesi için Cemiyet, Amerikan dil eğitimi alanından mezun olan Amerikalı Miss Marian Nosser adındaki tecrübeli İngilizce Dili Öğretmenini orta kısımda çalıştırmıştır. Bir yabancı dil öğretmenin yetmeyeceği düşünülerek Bursa Kız Muallim Mektebinden ve İstanbul Amerikan Kolejinden mezun Bayan Seniha'yı da tayin etmiş ve bu görevlendirme ile İngilizce eğitimini bir kat daha kuvvetlendirmiştir. Bu iki öğretmen İngilizce derslerine yeni bir yön vermiş ve her sınıf öğrencisi, en az iki seviyeye ayrılarak, geniş manada grup eğitimi uygulamıştır. Bu çalışmaya göre, hem sayı ve hem de seviye itibari ile en müsait şartlar içinde ve ayrı ayrı odalarda, ayrı muallimlerle ders yapılmıştır. Bu tedrisat tarzından çok iyi neticeler alınmış, haftalık İngilizce saatleri altıya çıkarılmış, bu yabancı dilin müfredatı benimsenerek ve iyice öğrenilerek bir üst seviyeye geçilmesine ön hazırlık sağlanmıştır. Bu İngilizce eğitim stratejisi sayesinde, mektebin ilk kısmından gelen ve az çok İngilizce eğitimi almış olan kolejin kendi öğrencileri orta kısımda İngilizce konuşmaya, düşündüğünü ve duyduğunu anlatmaya başlamış; muhtelif yaşanmış, okunmuş ve konuşulmuş mevzulara dair güzel kompozisyonlar yazacak ve bir mevzu hakkında söz söyleyecek seviyeye yükselmiştir. Başka okullardan nakil yoluyla gelen ve buldukları okullarda Fransızca eğitimi almış öğrencilerin orta kısımda İngilizceye devam edemeyeceklerini göz önünde tutan Cemiyet; bu gibi öğrencilerin dil durumunu düzenlemek için ayrı bir Fransızca öğretmenini de görevlendirmiştir.⁴⁹⁵ Ayrıca Cemiyet orta kısımdaki diğer dersler için yüksek tahsil görmüş, mesleğinde ihtisas tahsili yapmış, muvaffakiyetle çalışmış, pedagojik kültürü ve tecrübesi kuvvetli öğretmenler seçmeye çalışmıştır.⁴⁹⁶

---

yararlanılıyordu. Öğretim sadece bina içerisinde, sınıflarda değildi. İnceleme gezilerine çıkılıyor, bazı konular doğal ortamlarında gözlem esasına göre işleniyordu. Ders konularıyla ilgili filmler gösteriliyor, böylece bu yolla, ağır konular, öğrenci tarafından daha anlaşılır kılıyordu. Okulda ayrıca bir iş atölyesi vardı. Öte yandan günün ders saatleri arasında öğrencilerin kendi başlarına ya da toplu olarak çalışmalarına olanak sağlanmıştı. Serbest çalışma saatleri vardı. Bu saatlerde öğrenci, öğretmen gözetiminde, bahçede, laboratuvar, kütüphanede ya da salonda çalışıyordu. Bkz. Tanyer, **a.g.e.**, s. 131.

⁴⁹⁵Aynı yer.

⁴⁹⁶**Türk Maarif Cemiyeti Ankara İlk ve Orta Okulları 1935-1936 Yıllığı**, s. 104.

Bu okulda özel bir doktor da hizmet vermiştir. Okul doktoru her çocuğu ayrı ayrı muayene ederek her birinin sıhhi vaziyetini karnelerine geçirmek suretiyle ilgilenmiştir. Gerektiğinde çocuğun sağlığı ile ilgili olarak ailesine de haber verilmiştir. İsteyen öğrencilere öğle zamanı okulda sıcak yemek verilmiştir. Yemekler, İsmet Paşa Kız Enstitüsünün aşçı muallimlerinin nezareti altında pişirilmiş, çocuklara verilecek yemek listesinin tertibinde okul doktorunun da görüşü alınmıştır.⁴⁹⁷ Öte yandan o dönemde faaliyet gösteren Hilal-i Etfal Cemiyetinden yardım alınmış ve adı geçen bu Cemiyet öğrencilere dış kontrolü de yapmıştır.

Ankara mektebinde okul idaresi, öğretmenler ve veliler sık sık toplantılarda görüşmüştür. Bilgilendirme isteyen veliler için gerekli zamanlarda aile toplantıları da yapılmıştır. Bu faydalı toplantılar “*Aile Toplantı Tutanakları*” şeklinde basılarak isteyenlere okul idaresi tarafından gönderilmiştir.⁴⁹⁸ Bu okul 1946 yılından günümüze kadar eğitim faaliyetine Türk Eğitim Derneği çatısı altında devam etmiştir.

Cemiyetin 1930-1937 yılları arasında Ankara Ortaokulundan mezun olanların sayısı şu şekildedir:⁴⁹⁹

Ders Yılı	Ortaokul
1930-1931	-
1931-1932	-
1932-1933	15
1933-1934	41
1934-1935	118
1935-1936	143
1936-1937	237
1937-1938	270
1938-1939	354
1939-1940	364
Toplam	1.542

⁴⁹⁷Tanyer, a.g.e., s. 152.

⁴⁹⁸Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 18.

⁴⁹⁹Ülgen, Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar, s. 100.

3.1.2.4. Lise Bölümü

Bu okul, Ankara'nın idadi (lise) düzeyinde açılan dördüncü okulu olmuştur. Ankara'da Cemiyetin idadisi açılmadan önce hizmet veren okullar sırayla 1880'li yıllarda II. Abdülhamit döneminde Ankara Erkek Lisesi, Maarif Vekili Hamdullah Suphi döneminde 1923'te Ankara Kız Lisesi, 1933-34 eğitim yılında Gazi Terbiye Enstitüsü olmuştur. Ankara'da Türk Maarif Cemiyeti bünyesinde açılan kolej ise lise eğitimi veren yeni bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ortaokulun son sınıfını bitirenler ve daha sonra mezun olacaklar için bir lise açılması gündeme gelmiş ve bu öğrencilere yönelik kolej açılmıştır. Cemiyetin lise eğitimini başlatması ile birlikte 1936 yılında ad değişikliğine gidilmiş ve okulun yeni adı *Türk Maarif Cemiyeti Yenişehir Lisesi* olmuştur.⁵⁰⁰ 1937 yılında yeni eğitim binası hizmete girmiştir.⁵⁰¹ 1942 yılına gelindiğinde Yenişehir Lisesi ilk, orta ve lise kademelerindeki tüm sınıflara aktif eğitim hizmeti sunmaya başlamıştır. Yine aynı yıl öğrenci sayısı 1.000 kişiyi bulmuş ve öğretmen kadrosu ile memleketin kültür alanındaki faaliyetlerine katkı sağlamıştır.⁵⁰² 1942 Lise Yıllığı'nı hazırlayan Tertip Heyeti, bu yılda Cemiyetin ileriki yıllarda kalite anlamında nasıl hizmet vermesi gerektiğini detaylı bir şekilde anlatmış ve şu ifadelerle yer vermiştir:⁵⁰³

“Türk Maarif Cemiyeti'nin bu ocağında, yurda faydalı birer unsur olarak yetişirken istedik ki durumumuzun bir faslını tespit edelim ve bu feyiz çatısı altında yetişenler için devamlı bir gelenek halkası kuralım. Şüphesiz kusurlarımız, eksiklerimiz var; lâkin iyi niyete dayandıktan sonra bağışlanmayacak kusur ve yıldan yıla tamamlanmayacak eksiklik yoktur. Hızımızı bu güvenden aldık.”

İlk, orta ve lise kısımlarını ihtiva eden Yenişehir Lisesi daha verimli çalışmalar yapmak için orta ve lise kısımlarına yönelik yönetim anlamında esaslı değişiklikler yapmıştır. Bu değişikliklerden birisi *Umum Müdürlük Teşkilâtı* sisteminin kaldırılması, yerine normal kurum müdürlüğünün getirilmesi olmuştur. Bununla beraber kız öğrencilerle ilgili bölümlere baş muavin, erkek yerine kadın müdür yardımcısı atanmasına karar verilmiştir. Ayrıca kursların kuruma ve öğrencilere sağladığı katkıdan dolayı sayısının artırılması amaçlanmıştır.⁵⁰⁴

⁵⁰⁰Tanyer, a.g.e., s. 160.

⁵⁰¹<http://www.tedankara.k12.tr/public/hakkimizda/tarihce.php>, Erişim Tarihi: 03 Mart 2016

⁵⁰²Türk Maarif Cemiyeti Yenişehir Lisesi 1941-1942 Yıllığı, s. 16.

⁵⁰³Türk Maarif Cemiyeti Yenişehir Lisesi 1941-1942 Yıllığı, s. 14.

⁵⁰⁴Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu, s. 5.

Adı geçen okulda orta ve lise bölümlerini içeren bir program uygulanmıştır. Bununla birlikte yabancı dil olarak İngilizceye önem verilmiş ve ağırlıklı İngilizce eğitimi benimsenmiştir.⁵⁰⁵ Kolejde; Edebiyat, Filoloji, Sosyoloji, Tarih, Coğrafya, Kozmografya, Cebir, Tabii İlimler, Fizik, Kimya, Jimnastik ve Askerlik dersleri okutulmuştur.

Okula devam eden öğrencilerin yeni eğitim sistemleri ile yetiştirilmesine son derece dikkat edilerek çalışılmıştır. Okulculuk ve eğitimcilik alanında okulda görev yapan öğretmenlerin düşüncelerinden ve deneyimlerinden yararlanma yoluna gidilmiştir. Bu belirtilen durum için Cemiyet; Miss Nosser, Miss Glegg, Mister Samson, Mister Philips olmak üzere dört yabancı İngilizce öğretmenini görevlendirmiştir. Ayrıca adı geçen yabancı uyruklu öğretmenlerin yanında İngilizce eğitimi almış Türk öğretmenler de görevlendirmiştir. Bu görevlendirme neticesinde aday öğretmenlerin yetiştirilmesine önem verilmiştir.⁵⁰⁶ İngilizce öğretiminin daha verimli olmasını temin edebilmek için Cemiyetin Merkez İdare Heyetiyle Maarif Vekilliği Müsteşarı İhsan Sungu Bey, Talim ve Terbiye Reisi Kadri Yörükoğlu ve bir kısım İngilizce öğretmenin katılımıyla toplantılar da yapılmıştır. Ankara Yenışehir Lisesi'nde okul yönetimi, eğitim ve öğretim işlerini ciddiyetle devam ettirmiş ve olumlu dönütler almıştır.

1942 yılında kolej mezunu ressam Gülten Gökay,⁵⁰⁷ Niyazi Berkes ve Miss Nosser ile ilişkilerini TED Ankara Kolejliler Dergisi'ne şu şekilde aktarmıştır.⁵⁰⁸

“Kolej günlerinden en önemli anıları ise öğretmenlerle ilgili olanlar. Seçilmiş yabancı öğretmenler sayesinde çok iyi İngilizce öğrenirler. Özellikle Miss Nosser en iyi hatırladığı öğretmenlerin başında geliyor. Hikâye gibi anlatılan tarih dersleri de sevdikleri dersler arasındadır. Bir de hayatının kalanında tutkunu olacağı felsefeyi çok sever Gülten Gökay. Felsefe dersi olmayan bir okulda, felsefenin en temel kavramlarını öğretmenleri Niyazi Berkes sayesinde öğrenirler. Anlamı “yaşamaktır” dediği felsefenin bugün dahi tutkunu olacaktır. Gülten Gökay'ın resim tutkusu da Kolej'de henüz ilkokul sıralarındayken başlar. Resim öğretmenin “eski ve yeni yılı anlatın” dediği yarışmada birinci olur. Eski yıla arkası dönük elinde eski çantasıyla giden birini, yeni yıla ise süslenip püslenip gelen ilk bir bayanı çizer. O günlerden bellidir onun resim sanatında ilerde çok başarılı olacaktır. Kolej'den sonra güzel sanatlar okumak ister. Fakat o zamanlar böyle bir fakülte olmadığından Ankara

⁵⁰⁵Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı, s.37.

⁵⁰⁶Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Umumi Heyeti, s. 12-23.

⁵⁰⁷Türkiye'nin tanınmış ressamlarındadır. Bkz. TED Ankara Kolejliler Dergisi, S. 94, Ankara, 2008, s. 40.

⁵⁰⁸TED Ankara Kolejliler Dergisi, S. 94, Ankara, 2008, s. 40-41.

Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı'na kaydolur.”

Yenişehir Lisesinin bir konferans salonu olmadığından 1941 yılında 5.054,12 lira sarf edilerek kızlar kısmı binasının alt katına tadilat yapılarak 300 kişilik bir salon yapılmıştır. Fizik, kimya laboratuvarları ile kızlar kısmının yemekhanesi yenilenmiş ve daha kullanışlı bir hale getirilmiştir.⁵⁰⁹

Öğrencinin öğretmeni, öğretmenin de öğrenciyi iyi anlayabilmesi; öğrencilerin derslerden daha çok faydalanması için sınıfların öğrenci sayısı ideal bir şekilde oluşturulmuştur. 1937 yılında Ankara Yenişehir Lisesinin tüm kademelerdeki öğrenci sayısı 400 iken, 1942 yılında 900 olmuş⁵¹⁰ ve ilerleyen yıllarda öğrenci mevcudunun Ankara’da 1.200’ü aşmasının muhtemel olduğu belirtilmiştir. Cemiyetin 1936-1940 yılları arasında Ankara Lisesinden mezun olanların sayısı şu şekildedir:⁵¹¹

Ders Yılı	Lise
1936-1937	25
1937-1938	77
1938-1939	104
1939-1940	142
Toplam	348

Bu okul sadece eğitim alanında değil, birçok farklı alanda topluma öncülük etmiştir. Atatürk’ün 26 Mayıs 1937 tarihinde Halkevi’nde katıldığı operet, cemiyet tarafından düzenlenmiştir. 27 Mayıs 1937 tarihli Ulus Gazetesi, operet hakkında şu bilgiyi vermektedir:⁵¹²

“Türk Maarif Cemiyeti Yenişehir Lisesi’nin küçük öğrencileri, King Proktor tarafından yazılmış olup lisenin direktörü Nurettin Sevin tarafından Türkçeye adapte edilerek sahneye konulan “Ayışığı” adlı 3 perdelik çocuk operetini halkevinde muvaffakiyetle temsil etmişlerdir.”

Temsile katılan İsmet İnönü bu gösteri için şu ifadeleri kullanmıştır: *“Tebrik ederim, çok muvaffak oldular, fevkalâde beğendim. Yavrularımın gözlerinden*

⁵⁰⁹Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu, s. 3.

⁵¹⁰Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Umumi Heyeti, s. 13.

⁵¹¹Ülgen, Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar, s. 100.

⁵¹²Ulus, 27 Mayıs 1937, s. 1.

öperim. Operet'i düzenleyen Nurettin'i tebrik ederim, kendisine selâmlarımı söyleyiniz."⁵¹³

Ankara Yenişehir Lisesi, Türk Maarif Cemiyeti ile 1946 yılına kadar eğitim vermiştir. Cemiyetin, Türk Eğitim Derneğine dönüşümünden sonra da Yenişehir Lisesi 2003-2004 öğretim yılı sonuna kadar Ziya Gökalp Caddesi üzerinde bulunan binalarda öğretim yapmıştır.

3.1.3. Gaziantep Ana Mektebi

1933-1934 ders yılından itibaren faaliyete geçen bu okul ilk açıldığında Gaziantep'in eğitim ihtiyacına cevap vermiş, müteakip senelerde ve tedricî olarak bu mektebin ilk ve orta kısımlarının da açılması düşünülmüş fakat iki yıl içinde ana mektebi de kapanmıştır.⁵¹⁴

3.1.4. Eskişehir Yatı Mektebi

Eskişehir Yatı Mektebi, 1927 yılı Ağustos ayında Devlet Demiryolları tarafından kurulmuştur. Kurulduğu yıl *Anadolu Bağdat Demiryolları İşletme Müdürlüğü Yatı Mektebi* adıyla faaliyete geçmiş, sonrasında ismini *Devlet Demiryolları Eskişehir Yatı Mektebi* olarak değiştirmiştir. Bu okul ülkenin her tarafına yayılmakta olan demiryolları üzerinde bulunan ve bununla beraber şehir ve kasabalara uzak olan okulsuz istasyonlarda çalışanların çocuklarını bu eğitim yuvasında toplamak ve onlara ilk tahsillerini vermek amacıyla açılmıştır.⁵¹⁵

Eskişehir Yatı Mektebi 1932 yılından itibaren Cemiyetin idaresine geçmiş ve demiryolu çalışanlarının çocuklarına hizmet verdiği için bu okul farklı bir çalışma alanı olmuştur. Cemiyet bu kurumla eğitim ihtiyacı bulunan, ailesinden uzak birçok çocuğa destek olmuş ve yapılan çalışmalar anlamında eğitimde örnek teşkil edecek derecede hassas işlere imza atmıştır. Cemiyet, yardımlarını bu eğitim yuvasına

---

⁵¹³"İngilizce hocalarımızdan biri olan Nurettin Sevin'in senaryo yazarlığı ve rejisörlük yetenekleri vardı. Okulumuz öğrencileri arasında tiyatroya yeteneği ve sesleri uygun olanları seçerek "Ay Işığı" adlı bir opereti sahneye koymuştu. Kadroyu Siyasal Bilgiler Okulu'ndan bazı yetenekli öğrencilerle de güçlendirmişti. Halkevi sahnesinde yapılan temsiller çok başarılı oldu. 1937 Mayıs'ın son günlerinde bu temsillerden birini izleyen Atatürk, çok memnun kalmış, Nurettin Sevin'e ve oyunculara onur veren sözler söylemişti." Bkz. Teoman Özalp, **Tanıklık Ediyorum**, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 112.

⁵¹⁴Bu okulla ilgili başka bir bilgiye ulaşılmamış ve ne zaman kapanıp ne tür çalışmalar yapıldığına dair bilgiler bulunamamıştır. **Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu**, s. 29.

⁵¹⁵**Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu**, s. 27.

eksiksiz yapmaya çalışmıştır. Hatta diğer kolejlerde görevli Amerikan eğitimci Miss Beryl Parker bu okulu ziyaret etmiş ve eksikliklerini gidermek için çalışmalar yapmıştır. Devlet Demiryollarının bölgede çalışan memurların çocuklarına mahsus olmak üzere açmış olduğu bu okulda farklı tarzda eğitim verilmiş ve normal ilkokullarda verilen dersler dışında Demiryolları ve Almanca dersleri de öğretilmiştir.

Eskişehir Yatı Mektebinin öğretim verdiği dönem içerisinde 60'ı gündüz eğitim alan, 200'ü gece yatılı kalan olmak üzere toplamda 260 öğrencisi olmuş ve bu kurumdan 86 kız, 174 erkek çocuk yararlanmıştır.⁵¹⁶ Bu okul Devlet Demir Yolları tarafından 1936'da kapatılmış, Cemiyet ile ilgisi de kalmamıştır.⁵¹⁷

3.1.5. İzmir Okulu

Türk Maarif Cemiyeti, İzmir çalışmaları adı altında yurt ve pansiyon hizmeti olarak ilk önce kız ve erkek yurdu açmıştır. Yurt çalışmaları dışında örgün eğitim çerçevesinde İzmir Ege Lisesinin açılması, Cemiyetin bölgeye önemli hizmetlerinden biri olmuştur.

Türk Maarif Cemiyetinin İzmir Şubesini kurma görevi o dönemde hastanede görevli Zührevi Hastalıklar Uzmanı Doktor Cevdet Fuat Bey'e verilmiş⁵¹⁸ ve Cevdet Bey yoğun çalışmalar sonucunda bu şubeyi açmıştır. 20 Mart 1928 tarihinde İzmir yerel gazetesi olan Ahenk, bu olayı şu haberle kamuoyuna duyurmuştur: "*Türk Maarif Cemiyeti İzmir teşkilatı derdest-i ikmaldir.*" Bu haber sonrasında Türk Maarif Cemiyeti İzmir Şubesi Yönetim Kurulu oluşturulmuştur.⁵¹⁹

İzmir Şubesi Yönetim Kurulu 1930 yılına kadar görevde kalmış ve bu tarihten sonra İzmir Türk Maarif Cemiyeti Başkanlığına Erkek Muallim Mektebi Tedris Usulü Öğretmeni Raşit Bey getirilmiştir. 1932 yılı Aralık ayına kadar mümessillik suretiyle idare edilen şubenin, bundan sonra yapılan değişiklikle mahalli idare tarafından yönetilmesi kararlaştırılmıştır. 2 Aralık 1932 tarihinde yapılan seçimlerle

⁵¹⁶Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongre Zabıtları, s. 5.

⁵¹⁷Tanyer, a.g.e., s. 150.

⁵¹⁸Hizmet, 13 Mart 1928, s. 2.

⁵¹⁹İzmir Şubesi Yönetim Kurulu şu şekilde oluşmuştur: "*Edebiyat Muallimi Esat Bey, Bey Ticaret Odası Reisi Balcızaade Hakkı, Erkek Muallim Mektebi Müdürü Hikmet Bey, Belediye Reisi Hulusi Bey, Tayyare Cemiyeti Muhasebecisi Durmuş Bey, Muallim Mektebi Müdürü Refet Kız, İş Bankası İkinci Müdürü Sezai, Kız Lisesi Müdiresi Şehma Hanım, Ahenk Başmuharriri Şevki Bey, Kimya Muallimi Selahaddin, Anadolu gazetesi Mesul Müdürü Turgut, Borsa Reisi Ferid, Maarif Müdürü Fuat, Erkek Lisesi Müdürü Midhat, Bakteriyolog Memduh, Muallim Necati, Riyaziyat Muallimi Nazmi.*" Bkz. **Ahenk**, 22 Mart 1928, s. 2; **Anadolu**, 23 Mart 1928, s. 2.

yeni idare heyeti şu kişilerden oluşmuştur: Erkek Muallim Mektebi Müdürü Refet, Kız Muallim Mektebi Müdürü Sabiha Hanım, Muallim Kemal Şakir, Eski Borsa Komiseri Kemal.⁵²⁰ Bu yönetim kurulu 1938 yılına kadar yurt açma ve mümessillik işleri ile uğraşmıştır.

Türk Maarif Cemiyeti 1938 yılında İzmir’de Ege Lisesini⁵²¹ açmış ve yeni açılan bu okulun ülkeye verimli ve faydalı öğrenciler yetiştirmesi için bir plan dâhilinde hareket etmiştir. 1938 yılında ilk ve orta sınıflarının bazıları açılmış, diğer sınıfları tamamlanincaya kadar açılan sınıfların her türlü eksikleri giderilmiş ve ders gereçleri tamamlanmıştır. Cemiyetin 1938 yılında yapmış olduğu Üsnomal Kurultayı’nda İzmir çalışmaları ile ilgili hazırlanan raporda şu ifadeler yer verilmiştir:⁵²²

“Bütün bu çalışmaların amacı, kültürünü ilerletmiş ulusların gittiği yoldan giderek, kültürümüzün az bir zaman içinde yükselmesini sağlamayı amaçlamıştır. Her şeyi yalnız hükümetten beklemek ne kadar iyi olmayan bir görüş ve yol ise, özel örgütlerin çalışmasına yer vermemek, onların inkişafına yardım etmemek de o kadar kötü ve düşüncesiz bir gidiş anlayışı olmuştur.”

1938 yılında Cemiyetin iki yıllık çalışma raporunda İzmir Ege Lisesi için şu ifadeler yer verilmiştir:⁵²³

“Lise için kimya laboratuvarına gereken bütün malzemeyi tedarik etti. Fizik aletleri için de Almanya’ya sipariş verdi ve oradan getirildi. Bir lise için gerekli bulunan her türlü malzemeyi tamamlamayı, bu işlere özgü her türlü fedakârlığı yapmayı karar altına aldı. Cemiyet bu lisenin tekâmülü için de elinden geleni yapmaya, başarmaya çalışacak ve muvaffak olacaktır. İzmir’imiz, Türk Maarif Cemiyeti’nin candan bir sevgi ile çalışan, verimli işler yapan ve başaran güzel bir bölgesi olmuştur ye daha da olacaktır.”

İzmir Ege Lisesinin 1940 yılı gideri 234.965 lira, memur ve personel gideri 6.120 lira olmuştur. Bu rakam ilk zamanlar gelir gider dengesi açısından sıkıntı oluşturmayan bir bütçe olarak karşımıza çıkmıştır.⁵²⁴ 1944 yılında gelirlerden ve Cemiyetin merkezî yardımlarından okula bir yatakhane, 1945 yılında 11.500 lira

⁵²⁰Sadiye Tutsak, **İzmir’de Eğitim ve Eğitimciler (1980-1950)**, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 2002, s. 419.

⁵²¹Cemiyetin 1942 yılı beşinci umumi heyetinin iki yıllık çalışma raporunda; “1938 de açılmış olan Ege Erkek Lisesi orta ve lise kısımlarını ihtiva etmek üzere tam teşkilatlıdır. Öğretmenlerin hemen hepsinin diğer liselerde vazifeleri vardır. Burada da lisan tedrisatını geliştirmek için kurslar yapılmaktadır. Cemiyet, okulları arasında hiç bir fark gözetmeksizin hepsinin aynı kıymete çıkarılması için çalışacaktır” denilmiştir. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu**, s. 6.

⁵²²**Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı**, s. 38.

⁵²³Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 300.

⁵²⁴**Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Kurultayı**, s. 68,77.

harcanarak bir yemekhane yapılmıştır.⁵²⁵ Bu mali çalışmalar ilk yıllarda dengeli iken 1945 yılından sonra öğrenci sayısının azlığı ve mali yükünün artması nedenleriyle bu lise yaklaşık 8 yıl hizmet verdikten sonra Cemiyetin 1946 yılı yedinci genel kurul toplantısında alınan kararla kapatılmıştır. Cemiyet faaliyetlerine İzmir’de yurt çalışmaları şeklinde devam etmiştir.⁵²⁶

3.1.6. Mersin Okulu

Cumhuriyetin kurulması ile beraber Mersin ili gelişen şehirlerden biri olmasına rağmen burada eğitim açısından lise ve dengi bir okulun bulunmaması önemli bir eksiklik oluşturmuştur. İlk ve ortaokul anlamında sayı itibariyle yeterli okul bulunmasına rağmen 1945 yılına kadar lise eğitimi hep başka illerde gerçekleşmiştir. Öğrenciler genellikle Adana ilinde bulunan Kız, Erkek, Ticaret ve Ziraat liselerinde eğitimlerine devam etmişlerdir. Bu eğitim sürecinde Adana’ya günlük seyahat edilmesi ve tren hattının kullanılması öğrenciler için sıkıntılara neden olmuştur. Mersin Milletvekili Fikri Gür lise yapımı için çok uğraşmıştır. Bu konuda Maarif Vekili Esat Bey’i Mersin’e davet etmiştir. Yalnız milletvekillerinin ve yetkili kişilerin devamlı değişmesi lise açılmasını geciktirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi İl toplantılarında ise bu konu defalarca konuşulmuştur. Yalnız mali yetersizlik nedeniyle bir lise hayata geçirilememiştir.⁵²⁷

30 Eylül 1943 tarihinde lise yapılması için tüccar Osman Erman, Eski Milletvekili Fikri Mutlu, Milli Eğitim Müdürü Şefik Ergündüz, tüccar Kadri Sabuncu ve Yunus Yönel’den bir heyet oluşturulmuştur.⁵²⁸ 6 ay sonra bu heyette bazı değişiklikler olmuş ve yenilenen yönetim kurulları seçimi lise yapımını

⁵²⁵Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu, s. 6; Ülgen de cemiyetin İzmir çalışmaları ile ilgili olarak şu durumlardan bahsetmiştir; “Türk Maarif Cemiyeti, İzmir’de gördüğü yeni bir ihtiyacı karşılamaya koyuldu. Orada bir Ege Lisesi açmak suretiyle de yardımlarını genişletmeye karar verdi. Ve bu kararını tatbik alanına koydu, ilk, orta ve lise kısımlarını içine alan Ege Lisesi’ni açtı. Bunun için yeni bir bina satın aldı ve bunu genişletmek için teşebbüslere girişti. Az zaman içinde burasını en güzel, faydalı bir lise haline koyacaktır. Tedrisatı ameliyat ve tatbikatla muvazi gidermek için fizik, kimya ve tabiiye laboratuvarlarını kuvvetlendirmeye karar verdi.”Bkz. Türk Maarif Cemiyeti İzmir Çalışmaları, Marifet Basımevi, İstanbul, 1940, s. 8.

⁵²⁶Kongrede alınan karar şu şekilde belirtilmiştir; “İçinde bulunduğumuz ders yılı lise için öğrenci bakımından randımanlı olmadı. Ege Lisesinin öğrenci sayısı gittikçe azalmaktadır. Bu azalışta İzmir’in zengin kültür muhiti olmasının, pek çok resmi ortaokulu ve lisesi bulunmasının etkisi vardır. Önümüzdeki yıl bu lise ya bir yurt haline getirilecek yahut başka bir şekle konulacaktır.” Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1946, s. 5-6.

⁵²⁷Türk Maarif Cemiyeti “Mersin Şubasının 1946 yılı Genel Kurul Toplantısı münasebeti ile neşr olunmuştur.”, Yenimersin Basımevi, Mersin, 1946, s. 1-2.

⁵²⁸Ticaretle uğraşan Osman Erman, Eski Milletvekili Fikri Mutlu, Milli Eğitim Müdürü Şefik Ergündüz, tüccar Kadri Sabuncu ve Yunus Yönel’den lise yapılması için bir heyet oluşturulmuştur.

geciktirmiştir.⁵²⁹ Bu yönetim değişiklikleri lise ihtiyacının giderilmesini geciktirmesine rağmen adı geçen yönetim 1946 yılına kadar 67.277 lira yardım toplamıştır. Ayrıca o dönemde Mersin İthalât ve İhracat Birliği, kendine bağlı bulunan üyelerin kârından belirli bir miktar keserek bu yardımın toplanmasına destek vermiştir. Mersin kentinde bir lise yapılması için toplanan para Başbakan Refik Saydam'ın direktifleri ile Darüşafaka'ya verilmesi düşünülmüştür. Ticaret Vekili Dr. Behçet Bey'e de iletilen bu konu için hemen faaliyete geçilmiştir. Mersin iline vali olarak atanan Tevfik Gür göreve başlar başlamaz lise ihtiyacının önemini kavramış ve Darüşafaka değil de Türk Maarif Cemiyetinin bir şubesinin teşkili ile yaptırılmasının uygun olduğuna kanaat getirmiştir. Mersin ilinin ileri gelen kişi ve kurumları tarafından 1 Ocak 1946 yılına kadar toplanan yaklaşık 308.030,87 lira yardım, Türk Maarif Cemiyetine verilmiştir. Lise için toplanan gelirler şu şekilde oluşmuştur:⁵³⁰

Yardım yapanlar	Yardım (Lira)
Başbakan Şükrü Saraçoğlu	3500
T.C Ziraat Bankası	3500
Osmanlı Bankası	3500
Mersin Elektrik Şirketi	1305
Dr. Abdullah Ersoy	400
Abdi Tatlıcı	200
Çeşitli yardımseverler ve vatandaşlar	295.625
Toplam	308.030

Ocak 1945'te 28 derslik, laboratuvar, çok sayıda salon ve odası bulunan Mersin Lisesi binasının temel atma töreni kalabalık bir kitlenin katılımıyla

⁵²⁹Bu yönetimden 2 ay sonra ise Şefik Ergündüz ve Osman Erman'ın yerine Bahri Ok ve Ahmet Gönen seçilmişlerdir. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti** "Mersin Şubesinin 1946 yılı Genel Kurul Toplantısı münasebeti ile neşr olunmuştur.", s. 3-4.

⁵³⁰Eylül 1943 yılında teşekkül edilen heyetle göreve başlayan Maarif Cemiyeti Mersin Şubesi 1946 yılına kadar özenle çalışmıştır. 1946 yılı cemiyetin Mersin çalışmaları için sunduğu basılı evrakta; "Son ikinci genel harp başladı. Memlekette iktisadî birliği olan İthalât ve İhracat birliği Mersin'de teşekkül etti. Bu teşekkülle ilgili olan tüccarlarımız yaptıkları muamelenin kârından belirli oranda bir miktarını birlik hesabına terk etmeyi kararlaştırdılar. Bu karardan kısa bir zaman sonra haylice para birikti. Biriken bu 67.277 liranın Mersin'de öteden beri yaptırılması düşünülen ve kültür alanında hakikaten büyük bir ihtiyaç olan Lise binası inşaatına sarf edilmesini, daha önceden bu parayı birliğe terk eden hamiyetli tüccarlarımız tekrar karar altına aldılar"denilmiştir. **Türk Maarif Cemiyeti** "Mersin Şubesinin 1946 yılı Genel Kurul Toplantısı münasebeti ile neşr olunmuştur.", s. 10.

düzenlenmiştir.⁵³¹ Tanin Gazetesi bu olayı, “*Mersin Lisesi inşaatı 8 ay gibi kısa sürede tamamlanıyor.*”⁵³² diye duyurmuştur. Lise binasının yapımına ise 344.776 lira 90 kuruş harcanmıştır. Tablodan anlaşılacağı üzere oldukça yüklü bir miktar para toplanmıştır. Bu yardımlara Türk Maarif Cemiyetinin özverisi de eklenince Mersin’deki lise tamamlanmış ve eğitim vermeye başlamıştır.⁵³³

Mersinlilerin en büyük ihtiyacı olan lise binasının Türk Maarif Cemiyeti aracılığıyla yapılıp öğrencilere eğitim hizmeti sunması, o dönem şartlarında Cemiyet adına övünülecek bir başarı olmuştur. 28 dersane ve idare odasından oluşan Mersin Lisesi, ortaokul ve lise kademelerinde eğitim vermiştir.⁵³⁴ Birkaç yıl sonra bu okul devlete bağlı kurum olarak eğitim vermeye başlamıştır.

3.1.7. Uşak Okulu

Türk Maarif Cemiyeti okullarından olan Uşak Lisesi, Ahmet Hamdi Ülkümen tarafından 1939 tarihinde Uşak Özel Yüce Ülkü Lisesi adıyla kurulmuş ve sonrasında devlete bağlı Uşak Ülkü Lisesi adını almış ve 1942 yılında *Türk Maarif Cemiyeti Uşak Lisesi* olarak Cemiyet bünyesinde eğitime devam etmiştir.⁵³⁵ O dönemlerde Cemiyet başkanlığı yapan Fakihe Öymen anılarında bu okulun nasıl cemiyete kazandırıldığını şu şekilde ifade etmiştir:⁵³⁶

“*Bir aralık Uşak’ta bir özel lisenin derneğimize devri için Milletvekili rahmetli Alâettin Tiritoğlu’nun bir müracaatı oldu. Kısa bir zaman sonra Başbakan Saraçoğlu benimle görüşmek istedi. Uşak’ta halkın yardımı ile kurulmuş olan bu özel lisenin derneğimize devri için milletvekillerinin arzularını tekrarladi. Ben bu hususu yönetim kuruluna götüreceğimi, orada bir sonuca varabileceğimizi nazik bir ifade ile anlattım. Bu teklifi yönetim kurulunda görüştüğümüz zaman, benim Uşak’a gidip durumu yerinde incelememi, kararımızı ona göre vermek imkânı olacağı kararlaştırıldı. Benim Uşak’tan ayrıldığım akşam, teşkilat Uşak Özel Lisesi’nin Türk Maarif Cemiyeti’ne devredildiğini yayınlamış. Karar yönetim kurulunda verilecekti, nitekim öyle oldu. Uşak Özel Lisesi derneğimiz yönetimine alındı.*”

⁵³¹Akşam, 11 Ocak 1945, s. 2.

⁵³²Tanin, 1 Eylül 1945, s. 7.

⁵³³Erkaya, a.g.e., s. 60.

⁵³⁴TED Mersin Yönetim Kurulu Başkanı Fikri Mutlu koleji ile ilgili şu ifadelere yer vermiştir: “*Fakat binanın henüz noksanları mevcuttur. Mersinli hemşeriler adına Millî Eğitim Bakanımızdan bir ricada bulunacağım. Mersin Lisesi’nin Millî Eğitim Bakanlığı’na devredilmesini ve noksanlarının da en kısa bir zamanda ikmalini isteyeceğim. Şayet genç Bakan bu ricamızı kabul ederse, bütün Mersinliler kendilerine medyun kalacaktır.*” Bkz. *Ulus*, 5 Ocak 1947, s. 8.

⁵³⁵Mehmet Kavruk, *Uşak Lisesi Tarihi*, Öğrenci Basımevi, İzmir, 1983, s. 20; Yeni Türkiye’nin idealist insanları Uşak’ta ilk kez özel kurdular. Bkz. İzzettin Çalışlar, *Türk Maarif Cemiyeti Uşak Lisesi Yıllığı (1943-1944)*, s. 3; M. Emin Karaman, Mehmet Turgut, *21. Yüzyıl Eşiğinde Uşak Sempozyumu*, Uşaklılar Eğitim ve Kültür Vakfı, 2001, s. 50.

⁵³⁶50. Yılında Tür Eğitim Derneği, s. 46.

1942 yılında Cemiyete bağlı olarak açılan Uşak Lisesinin öğrenci sayısı 117 olmuş,⁵³⁷ bu sayı yıllar geçtikçe azalmıştır. Cemiyetin 1944 yılı genel kurul raporunda Uşak Lisesi ile ilgili şu ifadelere yer verilmiştir.⁵³⁸

“Cemiyetin iki yıllık çalışması arasına giren Uşak Lisesi, kapatılan Ülkü Lisesi'nin yerinde Cemiyet tarafından 14 Aralık 1942 tarihinde açılmıştır. Lise üç sınıflı ve gündüzlüdür. Uşaklılar yeni ve yatılı bir lise binası yapılması için arsa vereceklerdir. Her yıl Kütahya Valiliği bu lisenin yapılması için on bin lira yardım yapacaktır. Mahalli büyük yardım da daima vaad edilmektedir. Uşak Lisesi diğer okullarımızın hepsinde olduğu gibi kısa bir devre içinde bu yıl resmî muadeleti kazanmıştır. Uşak lisesine bu yıl yapılan yardım 8.000 küsur liradır.”

Cemiyetin 1948 yılında yapmış olduğu genel kurul toplantı raporunda adı geçen lise ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığına devredilmesinin planlandığından bahsedilmiştir. Ayrıca raporda okulun devri ile ilgili herhangi bir gelişme olmaması ve Uşak ili “**Şehri Güzelleştirme Derneği**” tarafından yapılmakta olan lise binasının bitmesi ile Cemiyet bünyesindeki okula Milli Eğitim Bakanlığının bu yıl yapacağı maddî yardımların kesilmesi halinde okulun kapatılmasının kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir. Öğrenci sayısının azalması da öngörüldüğünden Cemiyetin Uşak'taki okulunun kapatılması durumu daha net bir şekilde ortaya çıkmıştır.⁵³⁹

1946 yılından sonra Türk Eğitim Derneği çatısı altında eğitime devam eden Uşak Lisesi, 1951 yılında kapatılmış ve 1953 yılında lise Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Uşak Lisesi olarak tekrar açılmıştır.⁵⁴⁰

3.2. Türk Maarif Cemiyeti'nin Yurtları

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda ülkenin genelinde devlete ait kurum binaları eksikliği başgöstermiştir. Bu durum eğitim almak için başka kentlere giden öğrencilerde de barınma ihtiyacını ortaya çıkarmış ve bu konu Cemiyet yöneticilerinin dikkatlerini çekmiştir. Cemiyet kurulduğu günden itibaren eğitim

⁵³⁷Ulus, 29 Ekim 1943, s. 2.

⁵³⁸Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti İki Yıllık çalışma Raporu, s. 5-6.

⁵³⁹Türk Maarif Cemiyeti Sekizinci Genel Kurulu İki Yıllık çalışma Raporu, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1948, s. 5; 1946 yılında düzenlenen genel kurul raporunda; “14 Aralık 1942 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kapatılan Ülkü Lisesi'nin yerine cemiyetimiz tarafından açılmış bulunan Uşak Erkek Lisesi içinde bulunduğumuz ders yılı sonundan itibaren Milli Eğitim Bakanlığına devredilecektir. Mahalli yardımlarla yaşamak zorunda kalan, her yıl cemiyet tarafından on bin liralık yardım gören Uşak Lisesi, cemiyetimiz tarafından iyi kurulmuş, ciddi yönetilmiş bir okul olmuştur. Memlekete yeni bir lise kazandırmak hususunda Cemiyetin iyi bir hizmeti olmuştur. Okulların maddi ve manevi varlıklarını daima iyiye götürmeğe çalışırken sağlık durumlarına da gereği gibi önem verilmiştir”⁵³⁹ denilmiştir. Bkz. Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Umumi Heyeti İki Yıllık çalışma Raporu, s. 6.

⁵⁴⁰Kavruk, a.g.e., s. 20.

alanında faaliyet göstermiş ve başta öğrenci yurtları tesis ve idare etmek gibi çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir.⁵⁴¹ Türk Maarif Cemiyeti öğrenci yurdu çalışmalarını, ülkenin eğitim ihtiyacı doğrultusunda birçok bölgesine yaymış, kaliteli eğitim kurumlarını ve bu eğitim kurumlarında öğrenim görecekt öğrencilerin barınma ihtiyacını karşılamak üzere İç Anadolu Bölgesi'nde üç, Marmara Bölgesi'nde üç, Akdeniz Bölgesi'nde iki ve Ege Bölgesi'nde bir yurt olmak üzere toplam on öğrenci yurdunu faaliyete geçirmiştir.⁵⁴² Kalacak yerleri olmayan Türk öğrencilere tanınan bu hizmet o dönem için maddi ve manevi anlamda hatırı sayılır bir yardım olmuştur. Cumhuriyetin bir kurumu olan bu Cemiyet, yapmış olduğu öğrenci barınma faaliyeti ile uzun yıllar boyunca Türk öğrencilerinin eğitim almasını sağlamıştır. Cemiyet yurtlarında barınan öğrenciler ilerleyen yıllarda yetişmiş insan gücü olarak ülkeye hizmet etmiştir.

Cemiyetin yurtlarına 1934 yılından itibaren talep artmış ve mevcut yurtları bu talebi karşılayamamıştır. Hatta kapasitelerinin üstünde rakamlara ulaşılmıştır. Cemiyet bu konuya daha fazla önem vererek barınan öğrencilerin sayısını artırmıştır. Cemiyet bu çalışmasıyla Maarif Vekâleti'ne destek olmuştur. Nitekim Türk çocuklarının eğitim adına barınma ihtiyacının giderilmesi Cemiyet yönetim kurulu tarafından genel kurul toplantılarına taşınmış ve bütçe doğrultusunda yurtların genişletilmesi kararı alınmıştır.⁵⁴³ Cemiyet tarafından faaliyete geçirilen yurtlar açıldıkları bölgede bu tür bir ihtiyacın bulunması nedeniyle seçilmiştir. Yurtların açılmasını takiben barınan öğrencilerin sayısı hemen artmış ve doluluk oranı yüzde yüze ulaşmıştır. Cemiyetin bu faaliyeti Türk çocuklarına o dönemde bulunmaz bir hizmet olarak karşımıza çıkmıştır.

---

⁵⁴¹Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 9.

⁵⁴²Erkaya, a.g.e., s. 46; Cemiyetin okullarında ve yurtlarında parasız, yarı paralı okuttuğu ve himaye ettiği bir çok öğrencisi vardır. Bu öğrencilerin Cemiyet tarafından himaye edilebilmesini temin için bir takım esaslı kaideler konulmuştur. Bundan başka bu öğrencilerin tahsilleri, ahlâkî durumları hakkında bir fikir edinmek ve onları takip etmek üzere Cemiyet Merkezinde birer dosya ile tahsil ve okul durumlarını gösteren fişleri tacizim edilmiş, yılsonunda sınıf geçme durumlarını gösteren karnelerinin de muntazaman gönderilmesi öğrenci ve yurt idarelerinden istenmiştir. Bu suretle Cemiyet bugün okuttuğu ve himaye ettiği öğrencinin ne durumda olduğunu yakinen bilecek bir halde bulunmuştur. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu**, s. 7.

⁵⁴³**Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongre Zabıtları**, s. 5; Derneğin Türk Eğitimine bir önemli katkısı da yurtlar kurup işletmek olmuştur. Dernek bu girişimini yurt çapında ve yoğun bir biçimde yıllarca sürdürmüştür. Orta öğretim kurumlarının en küçük kasabalara değin yayılması ve devletin yurt sorununu büyük olanaklarıyla çözebilir bir duruma gelmesi bu konuda da bir yöntem değişikliğine gerek duyulmasına neden olmuştur. Bkz. **50. Yılında Türk Eğitim Derneği Türk Eğitiminin Hizmetinde 29 Yıl**, s. 2.

Cemiyetin Ankara, İzmir ve Edirne’de bulunan yurtları kız ve erkek öğrencilere ayrı ayrı hizmet vermiştir. Bu yurtlar dışında Bursa’da sadece kız öğrenciler; Kadirga, Çatalca, Çorum, Konya, Adana ve Hatay’da ise sadece erkek öğrenciler barınmıştır. Ankara, İzmir ve Bursa’da kolej öğrencilerine sunulan bu imkân diğer bölgelerde öğrenci yurdu bulunmadığından kolej öğrencileri dışındaki öğrencilere de sunulmuştur. Örneğin Çorum’da derneğin bir koleji olmamasına rağmen o bölgede devletin yurdu bulunmadığından devlete ve Türk öğrencilerin mesleki eğitimlerine destek verme amaçlı açılmıştır.

Cemiyetin kolejleri ile yurtları arasında herhangi bir bağ bulunmamaktadır. Bazı bölgelere sadece yurt bazı bölgelere sadece kolej açılmıştır. Bunların yanısıra hem yurdu hem koleji bulunan bölgeler de vardır. Örneğin Ankara, İzmir ve Bursa’da yurttan kalan öğrenci dışında normal ve gündüzlü öğrenciler de aynı kolejde eğitim almıştır. Hatta adı geçen bu kolejlerde normal ve gündüzlü öğrenciler sayı olarak daha ağırlıklıdır. Ülkenin çoğu bölgesinde olduğu gibi Cemiyetin yurdunun bulunduğu bölgelerde de devlet öğrenci yurtlarının faaliyete geçmesiyle bu yurtlar birer birer kapatılmıştır.

Deprem gibi doğal afetlerden zarar görmüş ve kalacak yeri olmayan öğrenciler de Cemiyetin yurtlarında barınmıştır. Örneğin 1939 Erzincan depremi nedeniyle kimsesiz kalan öğrencilere Cemiyetin yurtları yuva olmuştur. Bunun yanısıra Bulgaristan’dan zorunlu olarak ayrılan öğrenciler gibi siyasi olarak göç etmek zorunda olan kimsesiz öğrenciler de Cemiyet yurtlarında kalmıştır.

Cemiyetin açmış olduğu yurtların tamamının Cumhuriyet Halk Partisi döneminde faaliyete geçmiş olması da önemli bir durum olarak karşımıza çıkmıştır. Zaten cemiyet ve dernek olarak kurum, Cumhuriyet Halk Partisi’nin prensiplerini uygulamayı ana amaçlarından biri saymıştır. Cemiyetin öğrenci yurtlarını açması da bu prensiplerin benimsetilmesi noktasında etkili olabileceği düşüncesini akıllara getirmiştir.

Cemiyet 1928 ve 1929 yıllarında bir “*Öğrenci Yurtları Talimatnamesi*”⁵⁴⁴ yayınlamış ve yurtlarda barınacak öğrencilere düzenleme getirmiştir. Cemiyet, 1942

---

⁵⁴⁴1929 yılında yayınladığı yurt yönetmeliğinin bazı önemli maddeleri ise şunlar olmuştur; “1-Türk Maarif Cemiyeti tarafından Bursa’da 1929 tarihinde bir öğrenci yurdu açılmıştır. Medeni milletlerde özel önem verilen ve gittikçe yaygınlaşan bu teşekkül memleketimizde pek yenidir. Yurt teşkilatında öğrenci leylî hayatının daha müsait ve aile hayatına daha uygun şekilleri mevcuttur. Öğrenci yurttan bir aile hayatına iştirak ve hayata daha yakından temas ettirilerek idare edilir, öğrenci

yılında ise kurumlarında değişen şartlar nedeniyle yeni bir yurt talimatnamesi yayınlamıştır. 1942 yılında yayınladığı yönetmelikten sonra Milli Eğitim Bakanlığı'nın kurumlarında uyguladığı yurt yönetmelikleri Cemiyet kurumlarında birebir kullanılmıştır.

Cemiyetin 1930-1940 yılları arasında okuttuğu ve yurtlarında barındırdığı öğrenci sayısı şu şekildedir:⁵⁴⁵

Okulların Bulunduğu Yer	Ücretli	Ücretsiz	Toplam
İzmir (Erkek)	364	483	847
İzmir (Kız)	103	64	167
Bursa	365	201	566
İstanbul	676	1.580	2.256
Çorum	167	135	302
Çatalca	200	130	330
Konya	40	85	125
Adana	49	529	578
Ankara	180	558	738
Merkezin Doğrudan Doğruya Yardımları	-	312	312
Cemiyetin Merkez Haricinde ki Yardımları	-	586	586
Genel Toplam	2.144	4.663	6.807

Ankara Yurtları 1928 yılından sonra bu kente eğitim almaya gelen öğrencilerin yatacak yer bulma konusunda⁵⁴⁶ sıkıntılar çekmesi ve Cemiyetin bu

şahsi vazifelerini kolayca yapabilir. Sıhhi ve içtimai itiyatlar verilir. Öğrencinin tahsile devam edeceği okuldan alacağı telkin ve vazifeyi huzurla tamamlanmasını temin eder. Yurt dâhilindeki umumi ve öğrenciye ait teşekküllere öğrencinin bedeni ve fikrî faaliyetleri terbiye edilerek yapılandırır. Öğrencinin en küçük ihtiyaçlarıyla bile iştigal edilir. Hülâsa; Türkiye Cumhuriyeti'ne müfit ve muhip sağlam seciyeli ve sıhhatli bir Türk genci olarak yetişmesine müessir olur.

2-Yurda lise ve ortaokullarda tahsil edecek öğrenci kabul edilir.” Bkz. Türk Maarif Cemiyeti Bursa Öğrenci Yurdu Talimatnamesi, Bursa Vilayet Matbaası, Bursa, 1929, s. 1-11.

Bu talimatname ile yurda kabul edilen öğrencilerden yıllık 200 lira alınmış ve üç taksit şeklinde ödenmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca ceza gerektiren davranışlar, yurt kuralları, izinler, sağlık işleri, öğrenci iase işleri, veliler için taahhütnameler ve yönetim işleri bu talimatname ile açıklanmıştır. Bkz. Türk Maarif Cemiyeti Bursa Öğrenci Yurdu Talimatnamesi, s. 1-11; Türk Maarif Cemiyeti Öğrenci Yurtları Talimatnamesi, Ankara, 1942, s. 1-9.

⁵⁴⁵Türk Maarif Cemiyeti Dördüncü Umumi Heyeti, s. 10; Bu tablo 1938 yılına kadar olan süreyi içermektedir. Bkz. Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı, s. 42.

konuya çare aramaya başlamasıyla faaliyete geçmiştir. Cemiyet Ankara ili Havuzbaşı civarında bir bina satın almış ve Ankara'ya gelip kalacak yeri olmayan öğrenciler için “*Kız Öğrenci Yurdu*” açmıştır.⁵⁴⁷ Bu yurdun ilk yöneticiliğini Öğretmen Osman Bey yapmış ve öğrenciler yurda parasız alınmıştır. Cemiyetin bu ilk teşebbüsü, binanın küçük olmasına rağmen çok faydalı olmuş ve birkaç yıl bu yardım kimsesiz fakat çalışkan, zeki çocuklara yapılmış, onların okumaları, yatmaları, yemeleri ve barınmaları temin edilmiştir.⁵⁴⁸ 1932-1933 yılında Ankara Yenişehir’de bulunan Ana ve İlk mektebinin sınıflarında öğrenci sayısı arttığından yeni sınıflar açılmış ve yurt olarak kullanılan alanlar sınıflara dönüştürülmüştür. Bu nedenle o sene yurt açılmamıştır. 1933 -1934 ders yılı süresince Türk Maarif Cemiyeti, Ankara Halkevi ile birlikte Saman Pazarı civarında bir bina kiralarak yeni bir öğrenci yurdu açmış ve bu yurda yirmi öğrenci kabul etmiştir.⁵⁴⁹ Bu yurda başvuran öğrenci sayısı ilerleyen yıllarda giderek artmış ve Cemiyet tarafından öğrencilerin tüm eğitim ihtiyaçları giderilmiştir. Ankara’da her iki yurtta 1928-1940 arasında barınan öğrenci sayısı şu şekildedir:⁵⁵⁰

Yıllar	Paralı	Ücretsiz	Toplam
1928-1929	-	72	72
1929-1930 ⁵⁵¹	-	85	85
1930-1931 ⁵⁵²	13	91	106
1931-1932	24	96	120
1932-1933	25	112	132
1933-1934	30	102	132
1938-1939	50	-	50
1939-1940	36	-	36
Toplam	180	558	738

⁵⁴⁶Cumhuriyetin kurulması sonrasında Ankara'nın başkent olmasına rağmen il merkezinde devletin hizmetlerini yerine getirecek bina eksikliği sıkıntısı ortaya çıkmıştır. Bu durum eğitim almaya gelen öğrencileri de etkilemiştir.

⁵⁴⁷Türk Maarif Cemiyeti Yenişehir Lisesi Yıllığı, s. 16.

⁵⁴⁸Ülgen, Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar, s. 99.

⁵⁴⁹Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 9.

⁵⁵⁰Ülgen, Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar, s. 100.

⁵⁵¹Adı geçen yurda 1930 yılında masrafları Ankara Valiliği tarafından karşılanan Ankara Lisesi'ne devam eden 10 öğrenci kabul edilmiş ve barınmıştır. Ayrıca Maarif Cemiyeti tarafından yine Ankara Lisesi'nden dört ücretsiz öğrenci kabul edilmiştir. Bkz. **Ulus**, 28 Kasım 1934, s. 4.

⁵⁵²Ayrıca “1931-1932 ders yılı sarfında 30 öğrenci daha almıştır.1933-1934 ders yılı zarfında Halkevi'nin de yardımıyla yurt genişletilmiş ve öğrenci sayısı 65'i bulmuştur”. Bkz. **Ulus**, 28 Kasım 1934, s. 4.

1928-1940 yılları arasında Cemiyetin Ankara yurt ve okullarında okuyan öğrencilerin sayısı ise şu şekildedir:⁵⁵³

Yıllar	Paralı	Ücretsiz ⁵⁵⁴	Toplamı
1928-1929	-	72	72
1929-1930	-	85	85
1930-1931	41	92	133
1931-1932	109	100	209
1932-1933	189	115	304
1933-1934	202	105	307
1934-1935	310	10	320
1935-1936	391	10	401
1936-1937	563	11	574
1937-1938	643	12	655
1938-1939	801	15	816
1939-1940	877	20	807
Toplam	4.126	667	4.793

1940 yılından sonra binanın küçük olması nedeniyle yurda fazla öğrenci alınamamıştır. Ankara’da yurt olarak kullanılan binanın okula dönüştürülmesi ve sonrasında yaşanan imar sorunları nedeniyle yurt kapatılmıştır.

Türk Maarif Cemiyeti, Tüzüğünde yer alan teşkilât yönergesine göre *vilayetlerde mümessillik açılması* konusunda ise Bursa’dan başlamış ve adı geçen kentin mümessilliğine 1 Mayıs 1928 tarihinde Bursa Hisar İlkokul Başöğretmeni Ömer Fevzi Güven’i seçmiştir.⁵⁵⁵ Daha sonra Türk Maarif Cemiyeti’nin Bursa İdare Heyeti; Namık Kemal Bey, Necati Bey, Cemal Bey, Kemal Bey ve Belediye Başkanı Sadi Bey’den oluşmuştur.⁵⁵⁶ Cemiyet Umumî İdare Heyeti, ilk önce Bursa’da bir öğrenci yurdunun açılmasına karar vermiş ve Vali Fatın Bey’in kayda değer yardımları sonucunda 18 Eylül 1928 tarihinde bu yurdu açmıştır.⁵⁵⁷ Cemiyet yurt müdürlüğüne Kemal Caner’i tayin etmiştir. Bu yurt açılmadan önce Bursa’ya

⁵⁵³Aynı yer.

⁵⁵⁴Ücretsiz kalan öğrenciler bu yurtlarda barınma imkânı bulmuştur.

⁵⁵⁵Türk Maarif Cemiyeti Bursa Kız Lisesi ve Mahalli Teşkilatı, s. 18.

⁵⁵⁶Ülgen, Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar, s. 205.

⁵⁵⁷Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 9.

öğrenime gelen öğrencilerin bir kısmı han köşeleri ve medrese gibi yerlerde kaldıklarından yurdun açılmasını takiben öğrenciler daha iyi eğitim imkânları olan binada barınmışlardır. Bursa öğrenci yurdunda kalan öğrenci sayıları şu şekildedir:⁵⁵⁸

Ders Yılı	Ücretli	Ücretsiz	Hepsi
1928-1929	50	10	60
1929-1930	43	15	58
1930-1931	32	10	42
1931-1932	132	5	137
1932-1933	108	6	114
Toplam	365	46	411

Ülgen'e göre Bursa öğrenci yurdunda, yukarıdaki tablodan farklı olarak ücretsiz kalan öğrencilerin sayısı 201, ücretli ve ücretsiz barınan öğrenci sayısı toplamda 576⁵⁵⁹ olmuştur. 1932-1933 öğretim yılında Bursa Erkek Lisesi bünyesinde pansiyon açılmış olduğundan Cemiyete ait yurda gerek kalmamış ve 1933-1934 ders yılı başında bu yurt kapatılmıştır. Yukarıda verilmiş olan bu çizelgede öğrencilerin sayıları incelenecek olursa Bursa'da açılmış olan öğrenci yurdu orada okumak isteyen Türk çocukları için iyi bir yuva olmuştur.⁵⁶⁰

İstanbul Kadırga Öğrenci Yurdu, 15 Kasım 1928 tarihinde, Maarif Vekili Necati Bey ve Roma Büyükelçisi Vasıf Bey tarafından açılmış ve 1 Aralık 1928 tarihinden itibaren öğrenci kabul etmeye başlamıştır. Bu yurda üniversite ve yüksekokulların da öğrencisi kabul edilmiştir.⁵⁶¹ 1932 yılına kadar yurtda 347 yüksekokul, 44 lise, 33 ortaokul öğrencisi ve 169 öğrenci de geçici kalmak şartıyla toplamda 593 öğrenci barınmıştır.⁵⁶² Bu öğrencilerden 70'i de yurttan parasız

⁵⁵⁸Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 10; Ulus, 28 Kasım 1934, s. 4.

⁵⁵⁹Cemiyet hizmet verdiği yurtda barınma imkânı haricinde, malî durumları iyi olmayan ve eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalan öğrencilere de kırtasiye, harçlık ve kitap gibi çeşitli yardımları yapmaya da çalışmıştır. Bkz. Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 204.

⁵⁶⁰Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 204.

⁵⁶¹Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 11.

⁵⁶²Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 12; Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu'nda yurt ile ilgili olarak şu ifadeler yer verilmiştir: "Mektebi seven bir müdürün yönetimi altında pekiyi çalışmaktadır. Bugün çeşitli tahsil durumunda 300 öğrencisi vardır. Çok sayıda öğrenci ilgisi karşısında, bina durumu itibarıyla, daha fazla öğrenci alamamaktayız. Geçen yıl Yurtda yükseköğretim öğrencilerinin bütün ihtiyacına cevap verecek zengin

yararlanmıştır.⁵⁶³ 1928-1933 yılları arasında öğrenci olmayanların yurtta kalmasından dolayı ihtiyacı olan öğrencilere hizmet verilememesi nedeniyle 1934⁵⁶⁴ yılında bu yurtta kalacak öğrenciler için yüksekokulda kayıtlı olma zorunluluğu ile ilgili bir yurt talimatnamesi yayınlanmıştır. Bu talimatnameden sonra öğrenci olmayanlar bu yurda kesinlikle kabul edilmemiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın da ziyarette bulunduğu bu yurt, Türk Eğitim Derneği çatısı altında bir süre daha faaliyetlerine devam etmiştir. Cemiyetin beş senelik faaliyet raporunda adı geçen yutla alakalı şu ifadelere yer verilmiştir.⁵⁶⁵

“28 Aralık 1930 Pazar günü Gazi Hazretleri ve Umumi Reisimiz İsmet Paşa birlikte yurdumuzu gelmiştir. Büyük Gazi'miz Kadırga yurdunun her tarafını gezerek tetkik etmişler ve öğrenci ile görüşerek öğrencinin yurtta geçen hayatları hakkında malûmat almıştır. Umumi Reisin yurtla alakalı direktiflerini dinleyen İdare Heyeti'nin ve yurt öğrencilerinin minnet ve şükranla dolu alkışları arasında Gazi Hazretleri yurttan ayrılmıştır.”

İstanbul Çatalca Öğrenci Yurdu, 1930 yıllarının başında⁵⁶⁶ Sinop Milletvekili Cevdet Kerim İncedayı tarafından Çatalca'da bir yurdun açılmasının gerekli olduğu dile getirilmesi ortaya çıkmıştır. Türk Maarif Cemiyeti'nin desteğiyle 18 Eylül 1932 tarihinde uzak yerlerden ortaokulda eğitim almaya gelen öğrenciler için Çatalca Yurdu açılmıştır.⁵⁶⁷ Yurt hizmete girdikten sonra burada barınmak için başvuranların sayısı artmış ancak yer darlığı nedeniyle bu yurda fazla öğrenci alınamamıştır.

---

bir kitaplık meydana getirilmiştir.” Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu**, s. 6.

⁵⁶³**Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı**, s. 38.

⁵⁶⁴1934 yılı itibari ile yurdun demirbaş eşyasının hali hazır değeri 6.000 lira civarında olmuştur. Bkz. **Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu**, s. 12; Ayrıca cemiyet tarafından İstanbul'daki bu yurda 6.323 lira yardımda bulunulmuştur Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti İkinci Kongre Zabıtları**, s. 7.

⁵⁶⁵**Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu**, s. 12; 1930 yılında Gazi Hazretleri tarafından ziyaret edilmiştir. Dört sene zarfında öğrenci sayısı 695'i bulmuştur. 1934 yılında yurt tamir edilmiş ve eşyaları tamamen yenilenmiştir. Bkz. **Ulus**, 28 Kasım 1934, s. 4.; 1944 yılı Umumi Heyet toplantısında hazırlanan raporda yurtla alakalı şu bilgilere yer verilmiştir: *“Cemiyet okullarında olduğu gibi yurtları üzerinde de büyük bir titizlik ve hassasiyetle durmaktadır. İki yıl önce noksanlarını belirttiğimiz orta, lise, sanat okulu öğrencisi, yüksekokul öğrencisini de barındıran İstanbul'daki Kadırga Öğrenci Yurdu bugün gerek tesisat, gerek idare bakımından kuvvetlendirilmiştir. Cemiyet yurdu bugünkü duruma getirebilmek için zamanın ağır şartlarına rağmen hayli para ve emek sarf etmiştir. İki yıl önce 170 olan öğrenci kadrosu bugün 259 öğrenciyi bulmuştur.”* Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu**, s. 6.; Gündüz öğrencileri için Dilek Bağı dergisinde ise yurdun imkânları ile ilgili şu bilgilere yer verilmiştir: *“İcap eden bütün tertibatı haiz olmakla beraber kütüphane, kıraat ve konferans salonu gibi öğrencinin mesaisini teshil edecek teşkilatı vardır.”* Bkz. **Dilek Bağı Mecmuası**, s. Arka Kapak.; Yurt kütüphanesi 465 muhtelif kitapla öğrencilere kültür hizmeti vermiştir. 1948 yılında ise İstanbul yurdu kütüphanesine Cemiyet yüzlerce cilt kitap tahsis etmiştir. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Sekizinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu**, s. 7.

⁵⁶⁶Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 311.

⁵⁶⁷**Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı**, s. 41.

Başvuru yapanların sayısının artması nedeniyle bu yurdu genişletmek için yeni bir yurt binası yaptırılması düşünülmüş fakat yeni bina, Cemiyetin mali durumunun elverişsiz olması nedeniyle yapılamamıştır.⁵⁶⁸ 1932 yılından 1940 yılına kadar bu yurt bölgenin ihtiyaçlarını karşılamış ve uzak köylerden gelen çocukların eğitimleri için önemli bir barınma yeri olmuştur. Adı geçen yurttan toplam 340 öğrenci hizmet almış⁵⁶⁹ ve sonrasında mali açıdan sıkıntı çekilince yurt Cemiyet tarafından kapatılmıştır.

Cemiyetin İzmir Şubesi tarafından açılacak İzmir Erkek Öğrenci Yurdu 13 Kasım 1931 tarihli Ahenk Gazetesi'nde yer alan şu haber kamuoyuna duyurulmuştur: "*Türk Maarif Cemiyeti tarafından şehrimizde açılması mukarrer öğrenci yurdu Karantina'da açılacaktır... Yakında her şey ikmal olunacak, yurt merasimle küşat edilecektir.*"⁵⁷⁰ Bu haber sonrası öğrenci yurdunun açılması için çalışmalara başlanmıştır. İzmir Erkek Öğrenci Yurdu, Cemiyet'in teşebbüsü sonrasında Vali Kâzım Paşa'nın ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nın maddi yardımları ile 1931 yılının Eylül ayında açılmıştır.⁵⁷¹ Adı geçen bu yurt hizmete girmesi esnasında İzmir Cumhuriyet Halk Partisi İl başkanı ve Balıkesir milletvekili Hacim Muhittin'in yardım ve desteklerini de almıştır.⁵⁷² Ayrıca bu yurt 1931-1932 yılında tesis masrafları ve ihtiyaçları için eşya piyangosu düzenlenmiş, bu giderler düzenlenen bu piyangodan karşılanmıştır. Bunların yanında İzmir Vilayet Meclisi 2.000 ve Cumhuriyet Halk Partisi de 900 lira maddi yardımda bulunmuştur.⁵⁷³ Yapılan yardımlar ve verilen emek yurdun tesisi açısından önemli olmuş, bu yardımlar öğrencinin barınma ihtiyacını karşılamıştır. İzmir'de öğrencilerin kalacak yerlerinin olmaması ve bu konuda sıkıntı çekilmesi nedeniyle 1935 yılında

⁵⁶⁸Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı, s. 41.

⁵⁶⁹Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*, s. 312.

⁵⁷⁰Ahenk, 13 Kasım 1931, s. 2.

⁵⁷¹Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 14; Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu'nda adı geçen yurtla alakalı olarak şu ifadeler yer almıştır: "*Düzenli çalışması ile hepimizi hoşnut edecek bir hüviyet almıştır. Mektebi seven bir arkadaşın yönetimi altında bulunan İzmir öğrenci Yurdu yeni bir binaya sahip olmuştur.*" Bkz. *Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu*, s. 6; Türk Eğitim Derneği İzmir öğrenci Yurdu 1931 Eylül ayında erkek öğrenciler için açılmış ve ilk yılda 44 öğrenci kaydolmuştur. Bkz. Ballar, *40. Yılında Türk Eğitim Derneği*, Ankara, 1968, s. 55.

⁵⁷²Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*, s. 295; Yurdun açılmasında o zaman Derneğin İzmir Mümessili bulunan öğretmen Raşit Gürel'in büyük çaba ve yardımları olmuştur. Bkz. Ballar, *40. Yılında Türk Eğitim Derneği*, s. 55.

⁵⁷³Bergama Yatı Mektebi'nde bulunan 50 adet demir karyolanın yurda parasız verilmesi cemiyeti önemli bir masraftan kurtarmıştır. Bkz. *Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu*, s. 14.

Karantina'daki⁵⁷⁴ bu yurt Eski Ticaret Okulu'na taşınmıştır. Böylece fakir ve kimsesiz öğrencilere hizmet edecek yurt tahsis edilmesi ile öğrenciler daha nezih ve rahat ortamda barınma imkânına kavuşmuştur.⁵⁷⁵ 1945 yılında da Gazi Bulvarı'nda 200 öğrenci kapasiteli yeni öğrenci yurdu hizmete girmiştir. Ayrıca bu dönemde İzmir Valisi Şefik Refik Soyar, Gazi Bulvarı'nda açılan yeni yurt binasına önemli maddi katkı sağlamıştır.⁵⁷⁶ İzmir Erkek Öğrenci Yurdunda 1931-1940 yılları arasında kalan öğrenci sayısı ise şu şekildedir:⁵⁷⁷

Ders Yılı	Ücretli	Ücretsiz	Toplam
1931-1932	27	17	44
1932-1933	22	33	55
1933-1934	28	37	65
1934-1935	32	37	69
1935-1936	34	47	81
1936-1937	45	52	97
1937-1938	55	73	128
1938-1939	59	89	148
1939-1940	62	98	160
Toplam	364	483	847

İzmir Kız Öğrenci Yurdu ise 1936 yılında erkek yurdundan başka bir yere⁵⁷⁸ belirli bir bütçe ayrılarak yapılmıştır. Cemiyet İzmir çalışma raporunda açılan kız öğrenci yurdu için şu ifadeler yer vermiştir:⁵⁷⁹

“Cemiyet bütün bu işlerde çalışırken maddî hiç bir menfaat düşünmeyerek ancak nizamname tüzüklerinin göstermekte olduğu ereklere varmak olmuştur. Hayırsever Türk halkının istemekte olduğu ulusa faydalı işleri görmek sureti ile bağlı bulunduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nin umdeleri dâhilinde çalışmak, hükümetin gösterdiği ve göstereceği yollar üzerinde yürüyerek muhtaçlara yardımlarını yetiştirmek olmuştur. Bundan sonra da aynı gayeye hizmet ederek her yıl bir önceki yıldan daha kuvvetli, daha verimli işler görmeye, başarmaya çalışacaktır.”

⁵⁷⁴Maarif Vekili Esat Sagay da bu yurdun açılmasından dolayı emeği geçenleri kutlamıştır. Bkz. **Anadolu**, 19 Kasım 1931, s. 1.

⁵⁷⁵**Yeni Asır**, 12 Ekim 1935, s. 2.

⁵⁷⁶**Anadolu**, 4 Mart 1945, s. 2.

⁵⁷⁷**Türk Maarif Cemiyeti İzmir Çalışmaları**, s. 7.

⁵⁷⁸Erkek Öğrenci Yurdu'nun İzmir ili için gördüğü başarılı hizmet sonunda 1936 yılı Ekim ayında kız öğrenci yurdu açılmıştır. Yurdun ilk yılında 23 öğrenci bulunmaktaydı. 1944 yılına kadar ayrı binalarda faaliyette bulunan yurtlardan kız öğrenci yurdu rağbetin azalması üzerine kapatılmış ve erkek öğrenci yurdu olarak çalışmalara devam edilmiştir. Bkz. Ballar, **40. Yılında Türk Eğitim Derneği**, s. 55.

⁵⁷⁹Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 299.

İzmir Kız Öğrenci Yurdu 1936-1940 yılları arasında hizmet vermiş ve daha sonra öğrenci azlığı nedeniyle kapanmıştır.⁵⁸⁰ Adı geçen bu yurttan barınan öğrenci sayıları ise şu şekildedir:⁵⁸¹

Ders Yılı	Ücretli	Ücretsiz	Toplam
1936-1937	25	8	23
1937-1938	23	10	33
1938-1939	27	17	44
1939-1940	38	29	67
Toplam	103	64	167

Çorum Erkek Öğrenci Yurdu açılmadan önce kent merkezine bağlı kaza ve köylerde ilköğrenim çağındaki fakir çocukları okutmak ve aynı zamanda ilköğrenimini bitirip, okuma imkânı olmayan ortaokul öğrencilerine barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla 1930 yılına kadar Çorum Hususî Muhasebesi tarafından “*Yati*” adıyla yurt imkânı sunulmuştur. 1930 yılından sonra maddi sıkıntılardan dolayı lağvedilmiş ve bu kurumun öğrencileri açıkta kalmıştır. Çorum Valisi Cemal Bey, 1930 yılında lağvedilen yurdun öğrencilerinin açıkta kalmaması için yurt yönetimini ele almış ve 1930-1932 yılları arası öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamıştır.⁵⁸² Adı geçen bu yurttan Vali Cemal Bey sayesinde 32 çocuk ücretsiz kalmış ve sonrasında Türk Maarif Cemiyeti’ne devredilmiştir. Türk Maarif Cemiyeti Çorum Şubesi, 1932 yılında İl Özel İdare Müdürlüğünden kiralanmış binada bir öğrenci yurdu açmış ve ilk olarak 23 öğrenci barınmıştır.⁵⁸³ Cemiyetin 1938 Üsnomal Kurultay raporunda adı geçen yurtla ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:⁵⁸⁴

⁵⁸⁰Cemiyetin 1946 yılı yedinci umumi heyetinde; “*İzmir’de bir Kız Yurdu vardı. Burada yatılı lise ve enstitü olduğu için Kız Yurdunun öğrencisi azdı. Geçen yıl öğrenci sayısı 3-5 kişiden ibaret kalmıştı. Yönetim Kurulumuz yaptığı inceleme sonunda öğrencisi az olan bu yurdu kapamağa karar verdi ve kapadı, ileride meydana çıkacak hakikî bir ihtiyaç karşısında Cemiyet yeni bir kız yurdu açmağa her zaman hazırdır*” denilmiştir. **Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu**, s. 7.

⁵⁸¹**Türk Maarif Cemiyeti İzmir Çalışmaları**, s. 7; Cemiyet, 1931-1940 yılları arasında İzmir’de kız ve erkek öğrencilere bu hizmeti sunabilmek için önemli sayılabilecek miktarda para sarf etmiş ve her iki yurda 136.932,22 lira harcamıştır. Bkz. Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 300.

⁵⁸²**Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu**, s. 10-11.

⁵⁸³Ballar, **40. Yılında Türk Eğitim Derneği**, s. 53.

⁵⁸⁴**Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı**, s. 41

“Cemiyetin Çorum’da bir yurdu⁵⁸⁵ vardır. Çorum kazalarından ortaokula okumaya gelen öğrenciler için çok faydalı olmaktadır. Burada barınan öğrencilerin yatmaları, yemeleri, okumaları temin edilmektedir. Tamamen parasızdır. İl baylığını çok değerli himmetler ile birlikte bu öğrencilerin masrafları Cemiyet tarafından temin edilmektedir. Burada elli öğrenci parasız olarak okumaktadır.”

Çorum Erkek Öğrenci Yurdundaki öğrencilerin yarısını sanat okulu öğrencisi oluşturmuştur.⁵⁸⁶ Ülkenin ekonomik geleceği açısından önemli olan meslek liselerine devam eden öğrencilerin barınmasına imkân tanıyan bu yuva, bu alanda da Türk öğrencilerini yalnız bırakmamıştır. Cemiyetin Türk Eğitim Derneği’ne dönüşümünden sonrada faaliyetlerine devam bu yurttaki barınan öğrenci sayısı şu şekildedir:⁵⁸⁷

Ders Yılı	Ücretli	Ücretsiz	Toplam
1932-1933	12	11	23
1933-1934	15	14	29
1934-1935	21	19	40
1935-1936	22	20	42
1936-1937	18	17	35
1937-1938	19	16	35
1938-1939	30	18	48
1939-1940	30	20	50
Toplam	167	135	302

Konya Erkek Öğrenci Yurdu, merkeze bağlı ilçelerden okumak için Konya’ya gelen ve çalışkanlıklarıyla ön plana çıkan fakir öğrencilerin barınmaları hususunda 1932-1933 ders yılı başında açılmıştır.⁵⁸⁸ Kültür direktörlüğünü ve şubenin ilk Yönetim Kurulu Başkanlığı’nı Halit Ziya Kalkancı, yurt müdürlüğünü ise Rüstem Sungur yapmıştır. Adı geçen yurt açıldığında 19’u paralı ve 17’si de parasız olmak üzere toplam 36 öğrenciye barınma hizmeti sunmuştur. İlerleyen yıllarda yurttaki kalan öğrencilerin yüzde yetmiş de parasız barınmıştır. Bununla birlikte

⁵⁸⁵“Çorum vilayetinde bir erkek yurdu vardır.” Bkz. Kurtuluş, **Cumhuriyetin 18. Yılında Hitabeler ve Konferanslar, Türk Maarif Cemiyetinin Gayesi ve Çalışmaları**, s. 158.

⁵⁸⁶Burada daha ziyade sanat okulu öğrencileri bulunmuştur. İyi çalışmakta olan yurt, çevresinde büyük bir ilgi görmüştür. Çorum çevresinin yurda karşı gösterdiği ilgi, onun geleceğini güvenle sağlamıştır. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu**, s. 7.

⁵⁸⁷Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 316.

⁵⁸⁸Buraya Konya ortaokullarından çalışkanlıkla temayüz eden fakir öğrenciler alınmaktadır. 20 mevcutlu olan yurttaki bu yıl 40 öğrenci alacak tertibat yapılmıştır. Bkz. **Ulus**, 28 Kasım 1934, s. 4.

ücretli olarak alınanlar ise çok cüzi bir miktar karışılığında bu hizmetten yararlanmışlardır.⁵⁸⁹ Cemiyet, öğrencileri barındırmasının yanında her türlü ihtiyaç ve levazımını da temin etmiştir.⁵⁹⁰ Adı geçen yurt binasının kiralık olması şubeye fazladan yük getirmiştir. Daha sonra yurdun kiradan kurtulması için çalışmalar yapan Yönetim Kurulu, İl Özel İdaresi'nden satın aldığı arsa üzerine 1941 yılında iki katlı ve 100 yataklı bir bina yaptırmış ve 1941-1942 ders yılından itibaren hizmetine bu binada devam etmiştir.⁵⁹¹ Konya Yurdu, 1946 yılında Cemiyetin derneğe dönüşümünden sonrada faaliyetlerine devam etmiştir. Adı geçen bu yurtla ilgili Ülgen şu ifadelerle yer vermiştir:⁵⁹²

“Her yıl yurdun öğrenci miktarı artmakta ve parasızlar sayısı da çoğalmaktadır. Burada çalışan yerel yönetim kurulunu ve kurulda çalışan değerli arkadaşları takdir etmeden geçmek elde değildir. Yurdun, ulusun kültür alanında yükselmesi, ilerlemesi için aşk ile çalışan bütün arkadaşları candan kutlar ve kendilerine yol açıklığı dileriz.”

Türk Maarif Cemiyeti Adana Şubesi diğer hayır cemiyetleri ile birlikte ilk olarak okullara devam eden fakir çocuklara öğle yemeği vermek ve bir kısmına kalacak yer ayarlamak suretiyle çalışmaya başlamıştır. 23 Kasım 1936 tarihinde Cemiyet, bünyesinde yeni bir yurt açmış ve bu yurt 33 öğrenci ile faaliyete geçmiştir. Akşam Gazetesi, Adana'da Türk Maârif Cemiyeti bünyesinde açılan yurt ile ilgili şu haberi paylaşmıştır: *“Adana Maarif Cemiyeti evvela 30 kişilik bir kadro ile açılan öğrenci yurdu, sonradan 5 öğrenci daha alarak bugün 35 çocuğa aile ocağı olmuştur.”*⁵⁹³Yurt müdürlüğünü Zülfikar Ortaç'ın yaptığı Adana Erkek Öğrenci Yurduna barınmak için Mersin, Niğde, Kayseri, Karaman, Yozgat, İstanbul, Hatay ve Kilis gibi yerlerden öğrenciler gelmiştir. Cemiyet bu öğrencilerin yiyecek ve

⁵⁸⁹Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 318-319; Adı geçen yurt 100 kişiliktir. Hayırsever Konyalılar başta Maarif Cemiyeti Konya Şubesi Yönetim Kurulu, Yurdun çalışan, gayretli müdürü olduğu halde 100 yataklı ikinci bir bina daha yapmak emelindedirler. Bu suretle han köşesinde bakımsız, perişan yüz vatan yavrusunu daha korumuş olacaktırlar. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu**, s. 7.

⁵⁹⁰**Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu**, s. 15.

⁵⁹¹Artan öğrenci ihtiyacı karşısında 1946 yılında bitişik arsa istimlak edilmiş ve hemen ikinci binanın inşaatının yapımına geçilmiştir. İkinci bina 1948-1949 ders yılından itibaren 150 yatağı ile birlikte öğrencileri barındırmaya başlamıştır. Bkz. Ballar, **40. Yılında Türk Eğitim Derneği**, s. 57.

⁵⁹²Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 318.

⁵⁹³Akşam gazetesi, Adana'da Türk Maarif Cemiyeti bünyesinde açılan yurtla ilgili şu haberi paylaşmıştır: *“Ortaokul ve lise öğrencileri arasından seçilen, fakir olmakla beraber, çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile göze girmiş olan bu çocukların hemen her türlü ihtiyaçlarını yurt temin etmektedir. Adana'mızda ki Maarif Cemiyeti açıldığı günden beri fakir öğrencilere elden gelen yardımı yapıyordu. Fakat böyle büyük bir şehir için pek mühim olan bir öğrenci yurdu açılmamıştı. Geçen senenin sonunda yapılan seçimde içinde değerli kültür direktörü Yunus Kazım'ın bulunduğu idare heyeti derhal böyle bir yurt açmayı düşündü. Çok temiz duygularla açılan ve bir öğretmenin idaresi altında bulunan öğrenci yurdu, Adana'mızın gerçekten övüneceği bir eserdir.”* Bkz. **Akşam**, 16 Mart 1937, s. 9.

barınma dışında kırtasiye ve giyecek gibi ihtiyaçlarını da karşılamıştır.⁵⁹⁴ Ayrıca öğrencilere o dönemde Cumhuriyet Halk Fırkası da maddi yardımlarda bulunmuştur.⁵⁹⁵ Bu yurttaki okuyan kimsesiz ve fakir öğrencilerin eğitimlerini tamamlamaları için hem Adana halkı hem de Cemiyet tarafından her türlü fedakârlık yapılmaya çalışılmıştır.⁵⁹⁶ Cemiyet tarafından 1938 yılı Ekim ayından itibaren yurdun başka bir yere taşınması⁵⁹⁷ ve 1942 yılında da Adana’da bir kız yurdunun da açılması planlanmıştır.⁵⁹⁸ Fakat bu düşünülen çalışmalar gerçekleştirilememiştir. Adana Erkek Öğrenci Yurdu’nda kalan öğrenci sayısı 1937 yılında toplam 39’a ulaşmıştır.⁵⁹⁹ Adı geçen yurttaki yılda ücretli ve ücretsiz barınan öğrenci sayısı ise şu şekildedir:⁶⁰⁰

Ders Yılı	Ücretli	Ücretsiz	Toplam
1936-1937	13	20	33
1937-1938	18	21	39
1938-1939	9	80	89
1939-1940	9	80+328 ⁶⁰¹	89+328
Toplam	49	529	578

Adana Erkek Öğrenci Yurdu,⁶⁰² 1946 yılına kadar her yıl Çukurova Bölgesi, Mersin, Niğde ve Kahramanmaraş gibi yakın kentlerde yaşayan yaklaşık 90 öğrenciyi Cemiyet çatısı altında barındırmış ve bu tarihten sonra çalışmalarına TED bünyesinde devam etmiştir.

Türk Maarif Cemiyeti Edirne Yurdu, 1936 yılında Trakya Genel Müfettişi General Kâzım Dirik zamanında İl Özel İdaresi tarafından tesis edilmiş ve Özel İdare’nin yurdu yönetememesi üzerine 1940 yılında Türk Maarif Cemiyeti’ne

⁵⁹⁴Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*, s. 309-310.

⁵⁹⁵Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 9.

⁵⁹⁶Türk Maarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı, s. 48.

⁵⁹⁷“Maarif Cemiyeti Pavyonu birinci ortaokul binasına nakledilecektir. Birinci Ortaokul bahçesi genişletilecektir.” Bkz. *Ulus*, 30 Ekim 1938, s. 6.

⁵⁹⁸Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti Raporu, s. 9.

⁵⁹⁹Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*, s. 307.

⁶⁰⁰Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*, s. 310.

⁶⁰¹Bu rakam Refet Ülgen tarafından; “Bu tarihten önce ve sonra bu tarih içinde yurt dışında yardım gören öğrenci sayısı” olarak tanımlanmıştır.” Bkz. Ülgen, *Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar*, s. 310.

⁶⁰²1944 ve 1948 yıllarında Umumi Heyet toplantı raporlarında bu yurt için şu ifadeler kullanılmıştır; “Edirne, Hataş, Çorum ve Adana’daki yurtlarımız düzenli çalışmakta ve çevrelerine faydalı olmaktadır.” Bkz. *Türk Maarif Cemiyeti Yedinci Genel Kurulu İki Yıllık Çalışma Raporu*, s. 7; *Türk Maarif Cemiyeti Sekizinci Genel Kurulu İki Yıllık Çalışma Raporu*, s. 6.

devredilmiştir.⁶⁰³ Kâzım Dirik'in yardım ve çabalarıyla Edirne'de açılmış olan kız ve erkek öğrenci yurtları bölgenin önemli barınma ihtiyacını karşılamış ve her iki yurttan yaklaşık iki yüze yakın öğrenci kalmıştır.⁶⁰⁴ Edirne Kız Yurdu'nda öğrenci sayısının azalması ve bu yurdun Bayır mevkiindeki binasının yıkılma tehlikesi göstermesi üzerine bir süre sonra kız yurdu kapatılmış ve diğer bina⁶⁰⁵ sadece erkek öğrencilere tahsis edilmiştir.⁶⁰⁶ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Edirne'nin bir sınır kenti olmasına rağmen Cemiyet, faaliyetlerini bu bölgede Türk öğrencilerine sunmuştur. Adı geçen bu yurt 1946 yılından sonra TED bünyesinde çalışmalarına devam etmiştir.

Hatay Erkek Öğrenci Yurdunun açılması bu bölgenin anavatana katılmasıyla mümkün olmuştur. 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Antlaşması'nda Hatay ve İskenderun için özel bir yönetim kabul edilmiş ve Fransa 1936'da Suriye ve Lübnan üzerindeki manda yönetimini kaldırınca Türkiye müdahale ederek Hatay'ın durumunun belirlenmesini istemiştir. Hatay'ın geleceğinin belirlenmesi için halkoyuna başvurulmuş, bu halkoylaması Milletler Cemiyeti gözetiminde yapılmıştır. 2 Eylül 1938'de Bağımsız Hatay Devleti kurulmuş, Tayfur Sökmen ilk Cumhurbaşkanı olmuştur. Daha sonra Hatay, kendi Millet Meclisi'nin aldığı bir kararla Türkiye'ye katılmıştır. 29 Haziran 1939 TBMM, Hatay'ın Anavatana katılımını bir gün sonra onaylamış, 7 Temmuz 1939'da çıkarılan bir kanunla Hatay'ın il olması sağlanmıştır.⁶⁰⁷ 25 Mayıs 1939 tarihinde Ankara'da Türk Maarif Cemiyeti çatısı altında Hatay'ın durumunun da görüşüldüğü bir kongre düzenlenmiştir. Cemiyetin Hatay yönetiminin Hami reisliğine Tayfur Sökmen ve fahri başkanlığına Maarif Vekili Hasan Ali Yücel seçilmiştir.⁶⁰⁸ Türk Maarif Cemiyeti yurdun birçok yerinde olduğu gibi anavatana yeni katılan Hatay'da da 60 kişilik bir öğrenci yurdu açmaya karar vermiştir. 1 Ocak 1940 yılından itibaren Cemiyetin bu yurdu hizmete

---

⁶⁰³Ballar, **40. Yılında Türk Eğitim Derneği**, s. 54.

⁶⁰⁴Edirne için çok güzel bir şefkat yuvası olan bu iki yurdun cemiyet tarafından idaresinin ele alınması istenmiştir. Cemiyet bu isteği karşılamak için Edirne'ye kadar gidip incelemeler yapmış, bu iki yurdun mimarı olan General Kâzım Dirik'i takdir etmiştir. Cemiyet elinden gelen yardımları yapmış ve destek olmuştur. Bkz. Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 325.

⁶⁰⁵Cemiyet'in 1944 yılında genel kurul raporunda; "*Edirne'de ki bu yurt iyi çalışması ile bulunduğu muhit için çok faydalı olmaktadır*" denilmiştir. Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu**, s. 6.

⁶⁰⁶Ballar, **40. Yılında Türk Eğitim Derneği**, s. 54.

⁶⁰⁷Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi (3. Kitap, 2. Bölüm), Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)**, 2. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2010, s. 170-178.

⁶⁰⁸**Vakit**, 25 Mayıs 1939, s. 3; **Akşam**, 25 Mayıs 1939, s. 4; **Ulus**, 25 Mayıs 1939, s. 2; Heyet başkanı Tayfur Sökmen fahri başkan seçilen Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'e telgraf göndermiştir. Bkz. **Vakit**, 25 Mayıs 1939, s. 3.

başlamış⁶⁰⁹ ve 1943 yılı kurul toplantısında bu mevcudun 200'e çıkarılması kararı alınmıştır.⁶¹⁰ 1946 yılından sonra TED bünyesinde hizmet vermeye başlayan Hatay Yurdu ile ilgili Ülgen şu ifadelere yer vermiştir:⁶¹¹

“Yurt dışında kalmış olup, okumak üzere bu yurda gelecek Türk çocukları tamamen parasız yatılı olacaklardır. Bunların yiyecek, yatacak ve eğitim araç-gereçlerini Cemiyet temin eleyecektir. Çünkü nerede ulusun, yurdun faydasına bir teşekkül görmüş ise Parti ve Hükümet onun yardımcısı olmuştur. Partimizin ve hükümetimizin bu yüksek haslet ve vasfını burada takdirle belirtmeyi bir borç bilmekteyim. Hatay valisi Şükrü Bey'in her hususta olduğu gibi bu işte de candan çalışma ve isteklerini takdir etmeden geçemeyeceğim.”

3.3. Türk Maarif Cemiyeti'nin Basım ve Yayın Faaliyetleri

Türk Maarif Cemiyeti, kendi eğitim amaçları doğrultusunda basım ve yayın işlerine öncelik vermiştir.⁶¹² Cemiyetin 1928 yılında çıkarılan Tüzüğü'nün 8 ve 9. maddelerinde basım ve yayın işlerine verdiği önem şu şekilde yer almaktadır:⁶¹³

“Cemiyetin maksatlarını elde ettirecek her türlü yayında bulunmak ve gördüğü işleri, yaptığı yardımları zaman zaman broşürlerle bütün şubelerine ve herkese bildirmek.”

Bu amacı gerçekleştirebilmek için Cemiyet 1931 yılında “*Neşriyat Komisyonu*” adı verilen bir kurul oluşturmuş ve bu kurulda Makbule Hanımefendi, Nafi Atuf ve Ali Haydar Beyler yer almıştır.⁶¹⁴ Cemiyetin hedeflerine ulaşmak için çalışan bu komisyon, almış olduğu kararlar ve çıkartmış olduğu neşriyatlarla sadece Cemiyete değil ülkedeki tüm eğitim camiasına faydalı olmuştur.

Türk Maarif Cemiyetinin 1928-1946 yılları arasında çok çeşitli yayın faaliyetleri gerçekleştirdiği ve bu yayınların çoğunun nadir ve kısa süreli özellik

⁶⁰⁹Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 322; Hatay'ın ana vatana katılması üzerine Türk Maarif Cemiyeti derhal Antakya'da bir yurdun açılmasını gerekli görmüş ve Hatay mümessili Feyzi Akdağ'ın çabaları ile 21 Mart 1940 tarihinde yurt hizmete açılmıştır. Emin Atahan'ın ilk müdürlüğünü yaptığı Antakya Yurdu'nun açılmasında 60 öğrencinin kaydı yapılmıştır. Fevzi Çakmak Mahallesi Şube Sokakta bulunan yurt binası, cemiyetin tek kira ile hizmet verdiği binasıdır. Bu bina ki katlı kargir olup, 12 oda ve 3 salonda yatakhane, yemekhane, mütalâa ve dinlenme salonları bulunmaktadır. Bkz. Ballar, **40. Yılında Türk Eğitim Derneği**, s. 51.

⁶¹⁰Türk Maarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti Raporu, s. 9.

⁶¹¹Ülgen, **Türk Maarif Cemiyeti (1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, s. 322; Cemiyet'in 1944 ve 1948 yılı Umumi Heyeti toplantılarında ise şu ifadeler yer almıştır; “*Adana ve Hatay'daki yurtlarımız da buldukları muntaka için faydalı olmaktadır.*” Bkz. **Türk Maarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu**, s. 7.

⁶¹²Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 31.

⁶¹³Bu madde 1928, 1935 ve diğer yıllarda değişikliğe uğramıştır. Adı geçen maddenin ana düşüncesi basım ve yayın işlerini yürütülmesinin sağlanmasıdır. **1939 Yılı Türk Maarif Cemiyeti Nizamnamesi**, s. 9.

⁶¹⁴Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 31.

taşıdığı görülmektedir.⁶¹⁵ Cemiyetin ilk yıllarındaki yayınları, daha çok okul işletmeciliğine dönük, okul sorunları ve öğrencilerin gelişimi konusuna değinen yapıtlar olmuştur. Okul içi gelişmeler, örgüt sorunları, eğitimcilerin ve öğrencilerin güncel sorunları, atamalar, görevde yükselmeler, yeni binalar, yeni oluşumlar bu yayınların temel haberlerini ve inceleme konularını oluşturmuştur.⁶¹⁶ Bu bağlamda bu yayınların kültür hayatına katkıları son derece önemlidir.

Cemiyetin genel anlamda basım yayın işleri ise yabancı dildeki kitapların tercümesi, arkeoloji ve tarih alanında kitaplar, öğrenci ve öğretmenlere faydalı olacak basılı hazır evraklar, dergiler, risaleler, eğitim içerikli pedagojik yayınlar ve çeviriler, okula gireceklere rehberler, muallim yıllıkları, piyesler, hitabetler ve aile toplantı konuşmaları gibi birçok çeşitliliğe ulaşmıştır.

“Okullara Gireceklere Rehber” isimli kültür hizmeti ülkede eğitim faaliyeti alanında yapılan yeniliklerin 1928 yılından sonra hız kazanmasıyla ortaya çıkmıştır. Okuma-Yazma Seferberliği’nin planlanması ve uygulamaya geçilmesiyle ülkede az sayıda bulunan eğitim kurumları ile bağlantıya geçilmesi gerekliliği duyulmuştur. Bu bağlamda amacı ülkesine faydalı olacak Türk çocuklarına en iyi eğitimi vermeyi amaçlayan Cemiyet, henüz bir kurum açamasa da 1928 yılındaki Tüzüğü’nün 8. maddesine istinaden bilgilendirme çalışmalarına girişmiştir. Cemiyet 1928 yılında okullara girecek öğrencilerine ve çocuklarını okullara yerleştirecek velilere kılavuzluk etmek üzere “Rehber” isimli küçük risaleler hazırlamıştır.⁶¹⁷ Basımı gerçekleştirilen ve Osmanlıca 28 sayfadan oluşan rehberde hangi illerde hangi tür okullar bulunmakta, okulların özellikleri, kabul şartları, özel öğrenci kabul eden lise ve dengi okullar ve bunlara ait iletişim bilgileri yer almıştır. Ayrıca başka illere gideceklere ilişkin bazı barınma (yatılı-yatısız) bilgileri, tüm okulların listeleriyle birlikte verilmiştir. Günümüzde rehberlik faaliyetleri çalışmasına benzer bir el kitapçığı şeklinde⁶¹⁸ düzenlenen bu risalelerde Cemiyetin ana amaçları da eserin ilk bölümünde yazılmıştır. Bu rehberin çıkarılmasındaki düşüncelerden biri de kurucularının milletvekili olması nedeniyle, seçmenlerin veya hemşehrilerinin

⁶¹⁵50. Yılında Türk Eğitim Derneği Türk Eğitiminin Hizmetinde 29 Yıl, s. 6.

⁶¹⁶50. Yılında Türk Eğitim Derneği Türk Eğitiminin Hizmetinde 29 Yıl, s. 6.

⁶¹⁷Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 31.

⁶¹⁸Okullara Gireceklere Rehber (1928), Türk Maarif Cemiyeti, İstanbul, 1928, s. 1-28; 1929 yılındaki rehber, 1928 yılında çıkarılan Arap harfli olmayıp Harf İnkılabı nedeniyle Latin harfleri ile çıkarılmıştır. 1928 yılında çıkarılan rehberden diğer bir farkı ise mesleki ve hususi liseler için açıklamalar eklenmiş ve Maarif Cemiyeti’nin İstanbul ve Bursa yurtları ile ilgili bilgiler de yer almıştır. Bkz. Okullara Gireceklere Rehber (1929), s. Türk Maarif Cemiyeti, İstanbul, 1929. 1-36.

çocukları için bilgi alma talebinin karşılanması olmuştur. Yukarıda adı geçen rehberin 1929 yılında ikinci kez yayınlandığı da görülmektedir.

Faruk Nafiz Çamlıbel'in okullar için yazmış olduğu "Numaralar" isimli piyes Cemiyet tarafından 1928 yılında basılmıştır.⁶¹⁹ Kitap, 15 sayfadan ibaret olup Mustafa Kemal Paşa'yı ön plana çıkaran bir eser olarak yayınlanmıştır.⁶²⁰ Özellikle dernek öğrencilerine oynatılan bu oyun öğretici nitelikte olmuştur. Hâkimiyet-i Milliye gazetesi sergilenen bu oyunu kamuoyu ile şu şekilde paylaşmıştır:⁶²¹

"İki saat süren müsamerede sekiz parça temsil verildi. Bu parçalardan biri de Hususi Bizim Okul'un küçüklerinden sonra sahne alan Havuzbaşı'ndan gelen öğrenciler tarafından sergilendi. Şair Faruk Nafiz Çamlıbel Bey o yıllarda Ankara'daydı. Ankara okullarında edebiyat ve Türkçe öğretmenliği yapıyordu. Manzum çocuk oyunları da kaleme alıyordu. Hatta birkaç yıl önce kaleme aldığı "Numaralar" adını taşıyan bir perdelik piyesi Türk Maarif Cemiyet'in yayın faaliyetleri içerisinde ilk olma özelliğini taşıyor. Cemiyet'in yavruları, kitap olarak yayınından dört yıl sonra "Numaralar" adlı oyunu sahnede sergilediler."

"Öğrenci Kolonileri" adlı yayın 1929 yılında öğrencilerin yaz aylarını boş geçirmemesi ve yeni eğitim yılına hazır olmaları için Cemiyet tarafından Keçiören'de faaliyet gösteren geçici eğitim çalışmalarını içermiştir. Koloni öğrencileri için hazırlanan kitapta kolonilerin amaçlarından ve idarelerinden, tesis tarzlarından bahsedilmiştir.⁶²² 1940 Mayıs tarihinde Cemiyet Başkanı Refet Ülgen'in Tatil Kolonileri şeklinde hazırlanan kitabı ile ilgili şu açıklaması yer almaktadır:⁶²³ "Açılmış olan yaz kolonisinden almış olduğumuz neticeleri de ihtiva etmek için "Tatil Kolonileri" adıyla bir risale basılmıştır." Bu yayın, Cemiyetin Genel Başkanı ve Başvekil Dr. Refik Saydam'a da gönderilmiştir. Bu tatil kolonilerinde günümüzde düzenlenen yaz okullarına benzer uygulamalar yapılmış, özellikle eğitici oyunlar ve sportif faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

⁶¹⁹Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 31; "Numaralar adında güzel manzum bir okul piyesini basturdık." Bkz. BCA, Fon No: 30.10.0.0, Kutu No: 80, Dosya No: 526, Sıra No: 9, s. 44

⁶²⁰Faruk Nafiz Çamlıbel, **Numaralar**, Akşam Matbaası, İstanbul, 1928, s. 1-15; Faruk Nafiz Çamlıbel'in yazdığı piyesin didaktik bir niteliği vardır. Erken Cumhuriyet dönemine egemen olan siyasal dilin getirdiği sloganları da kattığı Türkiye coğrafyası dersi üzerinden "bilginin ancak çalışarak kazanılacağı" anlatılır. Örneğin, çalışıp dört numarayı hak eden öğrenci Enver, son sahnede beş almak için biraz daha gayret göstermek gerektiğini anlar. Devletin kurucusu Mustafa Kemal'de ön plana çıkar. Bkz. Tanyer, **a.g.e.**, s. 119.

⁶²¹Hâkimiyet-i Milliye, 25 Nisan 1932, s. 1-3;

⁶²²Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 31.

⁶²³Tüm araştırmalarımıza rağmen bu yayına ulaşamadık. BCA, Fon No: 30.10.0.0, Kutu No: 80, Dosya No: 526, Sıra No: 9, s. 44.

“*Muallim Yıllığı*” adlı yayın Cemiyet tarafından yılda bir defaya mahsus olmak üzere çıkarılmıştır. Adı geçen muallim yıllığının⁶²⁴ içeriği, günümüzde eğitim içerikli evrak basan yayınevlerinin oluşturduğu basılı evrak veya matbu evrak işlerine benzer yapıda olmuştur. Bu yıllığın içerisinde; iş takvimi, “*Bir Tarihin Tesadüf Ettiği Günü Bulma*” cetveli,⁶²⁵ Milli Günler Ajandası, “*Kazandığım Harcadığım*” cetveli ve not tutulması için boş sayfalardan oluşan bölümler bulunmaktadır.⁶²⁶ Muallimler ve herkes için faydalı olan bu yıllık mühim, muhtıra ve cep takvimleri şeklinde 1929 ve 1930 yıllarında basılmıştır.⁶²⁷ İki yıl basımı yapılan bu yayın için ilk zamanlar resmi dairelerden de sipariş alınması kararlaştırılmış⁶²⁸ fakat 1931 yılından itibaren maddi imkânsızlıklar nedeniyle basılmasına ara verilmiştir. Muallim Yıllığı’nın tekrar basılabilmesi için Cemiyet Başkanı Refet Ülgen’in 1940 yılında girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Özellikle Ülgen tarafından dönemin Türk Maarif Cemiyeti Genel Başkanı ve Başvekil Dr. Refik Saydam’a gönderilen “Gelir Gider Cetveli” ve 1931 yılı çalışma raporunda şu ifadeler yer verilmiştir: “*İki sene neşrettiğimiz bu yıllık muallimler için ve hatta herkes için faydalı olmuştur.*”⁶²⁹ Daha sonra bu yayın Cemiyet Yönetim Kurulunun aldığı kararla bastırılmamıştır.

Cemiyet 1930 yılı bayram günlerinde “*Bayram Gazetesi*” adıyla bir yayın çıkarmıştır.⁶³⁰ Bu esere “*50. Yıldönümünde Türk Eğitim Derneği*” adlı kitabın “*Yayına Yönelik Çalışmalar*” kısmında 2 numaralı yayın denilmiştir.⁶³¹ Bu ifadeden anlaşılacağı üzere 1930 yılından önce basılan bir sayısının daha olduğu düşünülmektedir. Ancak basılan her iki yayına da ulaşılammış ve yayınlara ilgili başka bir bilgi bulunamamıştır. Sadece Cemiyet raporlarında ve yayınlarda basıldığı bilgisi yer almaktadır. Burada dikkat çeken husus Cemiyetin gazete çıkarp bu alanda da faaliyet göstermiş olmasıdır.

⁶²⁴Yıllık sözcüğünün birçok anlamı olmasına rağmen Cemiyet tarafından çıkarılan muallim yıllığı eğitim ve öğretim öğelerini barındıran içerikteki anlamıyla değerlendirmek gerekmektedir. Bu nedenle “*yıllık*” bilinmesi gereken kavram olup bu konuda kullanılan tanım şu şekildedir: “*Öğretim yılı sonunda hazırlanan, öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin özellikleriyle ilgili bilgiler ile eğlendirici konuların yer aldığı kitap veya almanak.*” Bkz. **Türkçe Sözlük**, C. II, s. 1632.

⁶²⁵Bu cetvel, 1801 yılından 1980 yılına kadar süreyi kapsar. Ayrıca örnekli bir açıklaması da bulunmaktadır. Bkz. İ. Hakkı; Faik Reşit, **Muallim Yıllığı**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1929, s. 1-80.

⁶²⁶**Muallim Yıllığı**, s. 1-80.

⁶²⁷**Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu**, s. 31.

⁶²⁸İsmail Hakkı; Faik Reşit, **Muallim Yıllığı**, s. Arka Kapak.

⁶²⁹BCA, Fon No: 30.10.0.0, Kutu No: 80, Dosya No: 526, Sıra No: 9, s. 44.

⁶³⁰**50. Yılında Türk Eğitim Derneği Türk Eğitiminin Hizmetinde 29 Yıl**, s. 8.

⁶³¹Cavit Binbaşoğlu, **Türk Eğitim Derneği’nin Kuruluşu, Milli Eğitime ve Eğitim Bilimlerine Katkıları Konuşması**, 1999, s. 11.

Dilek Bağı Mecmuası, Cemiyetin Yönetim Kurulunun 21 Ocak 1931 tarihinde yapmış olduğu toplantı sonucunda: “*Senede on defa intişar etmek üzere dergi çıkarılmasına*” dair bir karar almasıyla hayat bulmuştur. Bu karar sonrası 10 Haziran 1931⁶³² tarihinde “*Dilek Bağı Mecmuası*” çıkarılmaya başlanmıştır. 1931 yılında on adet çıkarılan mecmua, Cemiyete mensup azalar arasındaki dayanışmayı, gaye birliğini kuvvetlendirmeyi ve Cemiyetin takip ettiği “*Maarifçilik*” mesaisini geniş kitlelere duyurmayı hedeflemiştir.⁶³³ İlk sayısı Yenigün Matbaası’nda basılan ve 14x21 ebatlarında olan bu mecmua, Cemiyetin eğitim haberlerine yer vermektedir. İlk yedi sayısına ulaşamayan mecmuanın 8, 9 ve 10. Sayılarına ulaşılmıştır. 23x16 cm ölçülerinde kırmızı karton kapak ve 47 sayfadan oluşan bu sayıların ön ve arka kapaklarında Türk Maarif Cemiyetinin amaçları, azalık şartları, Ankara, İstanbul ve Bursa kurumlarının kabul şartları ve kuruma ait bilgiler yer almaktadır.⁶³⁴ Bunların yanı sıra içerik bağlamında çeşitli konularda makalelere yer verilen bu mecmuada Cemiyetin Yönetim Kurulu Birinci Kongresi, Mustafa Kemal Paşa’nın 1925 yılı TBMM açılış konuşmasındaki Cemiyet ile ilgili tavsiyeleri bulunmaktadır. Bunların dışında ziraat, inşaat, dil, Bursa şehri, çocuklar, eski eser ve uzay konularında makaleler ve yazılar da yayınlanmıştır.⁶³⁵ Dilek Bağı Mecmuası’nda, Cemiyeti tanıtmak ve güçlendirmek için ara bölümler şeklinde çeşitli yazıların da kaleme alındığı şu şekilde görülmektedir.⁶³⁶

“Bilgi yolunda yürüyen gençlerimizin bu yolda tesadüf edecekleri mâniaları kaldırmak ve eğitim kaynaklarını bollaştırmak gayesi ile teşekkül etmiş Türk Maarif Cemiyeti’ne aza yazılmakla cemiyetin işini ve maksadını kolaylaştırınız. Vatandaşların medenî ve içtimâî seviyesinin yükselmesine hizmet için teşekkül eden cemiyetlerden birine veya bir kaçına aza yazılmak her medenî insan için bir borçtur.”

“*Ankara Vilayeti*” adlı yayın Cemiyet bünyesinde Neşriyat Komisyonunun kurulmasından sonra 1932 yılında kitap şeklinde basılmıştır. Anadolu’da tetkik

⁶³²Bu raporda verilen tarih doğru değildir. Elimize geçen yayında 8,9 ve 10. Sayılar, Cemiyet’in *Dilek Bağı* olarak çıkardığı son birleşik sayılardır. Bu mecmua ise Temmuz 1931 tarihinde çıkarılmıştır. Daha sonra basılmamıştır. Bkz. **Dilek Bağı Mecmuası 8, 9 ve 10. Sayılar**, s. Ön Kapak.

⁶³³**Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu**, s. 31-32; Mecmuanın çıkarılma nedenleri ile ilgili olarak; “*Bilhassa cemiyetin faaliyetlerimi tanıtmak üzere aylık “Dilek Bağı” mecmuası çıkarıyoruz. Maksat Cemiyet mesaisini tanıtmak olmakla beraber faydalı bilgileri ihtiva eden makaleleri de neşrediyoruz. Neşriyat vadisinde Cemiyete asıl bu sene daha feyizli bir mesai devresine girmiş bulunuyor, Neşriyat işleri ile meşgul olmak üzere teşekkül eden bir komisyon gençliğe faydalı bazı eserleri tercüme edilerek basılmasına karar vermiştir. Hususî bir itina ile seçilen bu eserlerin tercüme ve basılma işleri cemiyet neşriyatı olarak neşredecettir*” denilmiştir. Bkz. **BCA**, Fon No: 30.10.0.0, Kutu No: 80, Dosya No: 526, Sıra No: 9, s. 45

⁶³⁴**Dilek Bağı Mecmuası 8, 9 ve 10. Sayılar**, s. Ön-Arka Kapak.

⁶³⁵**Dilek Bağı Mecmuası 8, 9 ve 10. Sayılar**, s. 1-42.

⁶³⁶**Dilek Bağı Mecmuası 8, 9 ve 10. Sayılar**, s. 26, 42.

seyahatleri yapmakta olan Selâhattin Kandemir Bey tarafından kaleme alınan bu kitap, üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım Ankara Vilâyeti, ikinci kısım Ankara şehri ve üçüncü kısım ise kazalara yer vermektedir. Neşriyat Komisyonu tarafından yayınlanan bu eser sonrası diğer vilayetlerin de “*Seyahâtname*” şeklinde ele alınmasını uygun görülmüş ve kapsamlı çalışmalar başlatılmıştır.⁶³⁷

“*Etiler*” adlı yayın Selâhattin Kandemir Bey tarafından Anadolu’nun bu kavmi hakkında geniş bilgi içeren bir kitap şeklinde yayınlanmıştır.⁶³⁸ 1933 yılında Türk Maarif Cemiyetinin desteğiyle basılan ve ikinci neşriyatı olan bu yayın 194 sayfadan oluşmaktadır. Eserin içeriğinde Kadeş Antlaşması, Mutavalla ve Eti Kanunları hakkında bilgiler, o döneme ait kaleler, saraylar, köyler ve toprak işleri yer almıştır. Ayrıca 1933 yılındaki haliyle *Boğazköy* ören yeri de incelenmiştir. Ayrıca İslâm dininin ilahi kitabı *Kuran*’a göre Etiler’in durumu hakkında da eserde bilgi yer almıştır.⁶³⁹ Adı geçen eserde Eti medeniyeti kazı çalışmalarını yapan bazı arkeologların vesikalarına, Mısır ve Asur’da bulunan kavimlere ait şehir kazılarına ve Hafriyat tekniklerine de eserde yer verilmiştir. 1930’lu yıllarda dünya genelinde arkeologların çalışma ve ilgisi Mısır, Babil ve Asur kavimlerine yönelik olmasına rağmen Anadolu medeniyeti Etiler ile ilgili yayın çıkarmak önemli bir durum oluşturmuştur. Türk çocuklarının eğitime destek veren Cemiyet, bu tür yayınları neşretmesi ile Anadolu coğrafyasına verdiği değeri de göstermiştir.

“*Aile Toplantıları*” adlı yayın Cemiyet tarafından 1933 yılında Yenişehir kolej öğretmenleri ile çocuk ebeveynlerini bir araya getirilerek yapılan toplantıların basılmasıyla ortaya çıkmıştır. Adı bu toplantılarda pek çok konferans da verilmiştir.⁶⁴⁰ Okul Aile Birliği çalışmaları adı altında yapılan bu toplantı ve konferanslar, iki risale şeklinde yayınlanmıştır. Adı geçen risaleler veliler açısından da faydalı olmuştur. 17 sayfadan ibaret olan bu yayınlarda *Çocuklar Anneleri ile Baş Başa*, *Çocuk Sıhhati Hakkında Bir Hasbihal* ve *Çocuk Velilerine* olmak üzere üç aile toplantısı konuşması yer almıştır. *Çocuklar ile Baş Başa* adlı bölüm Cemiyetin Ana Mektebi Müdür Yardımcısı Miss Berly Parker, *Çocuk Sıhhati Hakkında Bir Hasbihal* adlı bölüm Cemiyet Doktoru Kadri Bey ve *Çocuk Velilerine* adlı bölüm Başmuallim

---

⁶³⁷Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 32.

⁶³⁸Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 32.

⁶³⁹Kandemir, a.g.e, s. 1-192.

⁶⁴⁰Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 32.

Hikmet Hanım tarafından hazırlanmıştır.⁶⁴¹ Miss Parker aile toplantılarında yaptığı konuşmalarda şu hususlara yer vermiştir:⁶⁴²

“Türk çocukları ile meşgul olmayı çok zevkli bulduğumu söylemek isterim. Onlarda öyle şevk ve enerji, neşe ve intibak kabiliyeti buldum ki, her muallim için bu çocuklarla uğraşmak bir zevk teşkil eder. Faal usullere istinat ederek modern bir okul programını tatbik etmeğe çalışırken attığımız ilk adımlara çocukluğun mahiyeti ile ahenktar ve içinde yaşadıkları cemiyetin ihtiyaçlarına uygun bir terbiye vermektir. Kendi aralarında teşkil ettiğimiz küçük küçük faaliyet grupları ile bunların toplanmaları ile ve toplu olarak bir projeyi tatbikle bir işi tamamlamaları ile çocuklarda, yanında beraber çalışanlara karşı bir iş birliği ruhunun doğması için gereken fırsatları veriyoruz. Çünkü biz, reşitlerin, yetişkinlerin cemiyetinde bulunması gereken vasıfların çocukluk hayatında içtimaî faaliyetlerde bulunmak sureti ile elde edileceğine inanıyoruz.”

“Hitabetler ve Konferanslar” 1941-1942 yıllarında Ankara Radyosu’nda Cumhuriyet Bayramı açış programında Cemiyet hakkında konuşulan konulardan ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkan Vekili ve Başvekil Dr. Refik Saydam’ın konuşmaları konferans şeklinde gerçekleşmiş ve Cemiyet bu radyo yayını 1941 ve 1943 yıllarında bastırıp yayınlanmıştır. Adı geçen bu radyo yayınında Cemiyetin bir “Cumhuriyet Kurumu” olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca Cemiyet ile ilgili bazı istatistiki bilgilere de yer verilmiştir.⁶⁴³

Cemiyet pedagoji serisinden “Kerschensteiner” ve “Condorcet” adlı kitapların basımı 1933 yılında gerçekleşmiştir. Bu kitapların neşrinden sonra W. Rein, Eflâton, Fichte, Tolstoy, Herbart, Meumann, Durckheim, Spencer, Rousseau, W. James Natorp, Gaudig ve John Dewey gibi ünlü filozofların kitaplarının da basılması düşünülmüş⁶⁴⁴ ama maddi sıkıntılar nedeniyle gerçekleştirilememiştir. Eğitim alanındaki uluslararası çalışmaların Türkçeye çevrilmesine yönelik Erzurum Milletvekili Nafi Atuf ve Maarif Vekâleti’nde görevli Talim Terbiye üyesi Ali Haydar Bey tarafından yayına hazırlanan “Büyük Pedagoglar Kershensteiner” isimli

⁶⁴¹Ankara-Yenişehir Ana ve İlk mektebi Aile Toplantıları Konuşmaları (20 Mart 1933), Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, Ankara, 1933, s. 1-17; Cemiyetimizin Yenişehir’deki mektebinde öğrenci ailelerini okul işleri ile alâkadar etmek üzere toplantılar yapılmaktadır. Bu toplantılarda okul idaresi, mektebin muhtelif cephedeki faaliyetleri hakkında izahat vermektedir. Birinci toplantıyı Türk Maarif Cemiyeti İdare Heyeti Azasından Ali Haydar Bey kısa bir nutuk ile açmıştır. Bu izahlar bittikten sonra çocuk velileri mektebi gezmişler ve her çocuk velisi çocukları hakkında ayrıca muallimlerle konuşmuşlardır. Bkz. Aile Toplantıları Konuşmaları (16 Aralık 1933), s. 1-19.

⁶⁴²Ankara-Yenişehir Ana ve İlk mektebi Aile Toplantıları Konuşmaları, s. 6.

⁶⁴³Faik Reşit Unat, Cumhuriyetin 18. Yılında Hitabetler ve Konferanslar, Çankaya Matbaası, Ankara, 1941, s. 149-152; Kurtuluş, Cumhuriyetin 19. Yılında Hitabetler ve Konferanslar, s. 157-159.

⁶⁴⁴Cemiyetin Kuruluşundan İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu, s. 32.

eser,⁶⁴⁵ dönemin pedagojik gelişmelerini ve okullarda uygulanacak eğitim çalışmalarının nasıl olması gerektiğini anlatmaktadır. Cemiyetin eğitim ve pedagoji alanında çıkarmış olduğu ikinci kitap “*Condorcet*” olmuştur. 1933 yılında Francisque Vial’in 99 sayfalık bu önemli eseri, M. Nihat Bey tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu eser Erzurum Milletvekili Nafi Atuf ve Maarif Vekâleti’nde görevli Talim Terbiye üyesi Ali Haydar Beyler tarafından yeniden düzenlenmiştir.⁶⁴⁶ Adı geçen kitapta şu ifadeler yer almıştır:⁶⁴⁷

“İlk ışıklarını Türk âleminde ve Türkler arasında bulduğumuz pedagoji endişeleri bundan sonra asırlarca birçok filozofu ve mütefekkeri meşgul etmiştir. Bu isimleri burada saymağa lüzum yoktur. Fakat şu görülüyor ki, insanlık âlemi muhtelif şartların tesiri ile değişikliklere uğradığı her devirde, filozof ve mütefekker pedagoglar, yeni şartlar içinde yeni pedagoji araştırmaları yapmışlardır: Eflatun, Montaigne, Rousseau, Herbart, Spencer, Tolstoy, Dewey v. s. bunlardandır. Bu araştırmaların ve buluşların tetkikinde fayda büyüktür. Bu tetkiklerden, mücerret gibi görünen birçok fikirlerin ve mütalaaların bile devrin ve muhitin bir zaruret ve ihtiyacının ifadesi olduğu anlaşılacaktır.”

---

⁶⁴⁵İsmail Hakkı, **Büyük Pedagoglar “Kershensteiner”**, Türkiye Matbaası, İstanbul, 1933, s. 1-87; Nafi Atuf ve Ali Haydar Beyler bu kitaplar için, “*Memleketimizde pedagoji meseleleri ile alâka, Cumhuriyetin maarif işlerine verdiği büyük ehemmiyet nispetinde artmış bulunmaktadır. Muallimlerin fikrî ihtiyaçlarını göz önüne alarak birçok meslekî kitapların intişarına hizmet eden kitapçı Muallim Ahmet Halit Bey bir de büyük terbiyecilere ait bir koleksiyonu vücuda getirilmesini çok istiyordu. Delâletleri ile çıkacak olan bu seri, pedagoji kütüphanemizin bir boşluğunu doldurmağa yararsa gerek müellifleri, gerek basıcısı ve gerek tertip edenleri bundan ancak sevinç ve bahtiyarlık duyacaklardır*” demiştir. Bkz. İsmail Hakkı, **a.g.e.**, s. 8.

⁶⁴⁶Francisque Vial, **Condorcet**, Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş., İstanbul, 1933, s. 1-99.

⁶⁴⁷Vial, **a.g.e.**, s. 7.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MÂARİF CEMİYETİ'NDEN TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ'NE

Türk Eğitim Derneği, Cumhuriyet tarihiyle özdeş varlığı ve köklü geçmişi ile eğitim alanında sivil bir girişim olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde başarılı ve maddi olanakları kısıtlı 45.000 öğrenciye çeşitli burslar veren 19 okulu, 16.000 öğrencisi, 100.000'den fazla mezunu ve bilim kurulları olan, eğitim üzerine yurt içi ve yurt dışında araştırma ve çalışmalar yapan büyük bir eğitim kurumu haline gelmiştir. Bu özellikleriyle özel okullar arasında öncü eğitim kurumlarından biri olarak gösterilebilir.

Türk Eğitim Derneği, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran kadro ve özellikle Atatürk'ün önderliğinde 31 Ocak 1928 tarihinde doğmuştur. 12 Aralık 1939 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile “*Cemiyetin menafii umumiyeye hadim cemiyetlerden sayılması*” ifadesiyle kamuya yararlı dernek statüsü⁶⁴⁸ kazanmıştır. İlk adı *Türk Maarif Cemiyeti* olan dernek, 1946 yılında “*Türk Eğitim Derneği*” olarak adını değiştirmiştir.⁶⁴⁹ 1939 yılında çıkarılan Dernekler Kanunu 22 Kasım 1972 tarihine kadar yürürlükte kalmış ve dernek çalışmalarını bu kanun çerçevesinde sürdürmüştür.

Türk Eğitim Derneği'nin amaçları hedef ve faaliyetler bakımından Türk Maarif Cemiyeti ile aynıdır. Yalnız kuruluşundan günümüze kadar ülkede değişen şartlar itibari ile ana amaçları genişletilmiştir. Yeni amaçlar 1965, 1974 ve 2008 yıllarında ana tüzüğün değişmesi ile ortaya çıkmıştır. Bu değişen amaçları şu şekilde özetlemek mümkündür:⁶⁵⁰

- Kimsesiz, çalışkan, ahlaklı ve maddi imkânı olmadığından kendi başına okuma olanağı bulamayan Türk çocuklarının eğitim almalarını sağlamak,
- Yurt içi ve yurt dışında bulunan eğitim kurumlarında öğrenim görmek isteyen Türk öğrenciler için barınabilecekleri yurtlar açmak,

---

⁶⁴⁸TED, 31 Ocak 1928 tarihinde teşkil edilmiş ve Dâhiliye Vekilliği'nin 10 Ağustos 1939 tarih ve 43127 Sayılı Tezkeresi ile gönderilmiş olan Şûrayı Devlet Mülkiye Dairesi ile Umumî Heyetin 1 Mart 1928, 18 Nisan 1928 tarih ve 54/54 sayılı mazbataları ve yine 23 Aralık 1939 tarihinde yayınlanan resmi gazetenin 12441 Sayılı Kararı'yla ve Devlet Şurası Üçüncü Dairesi'yle Umumi Heyeti'nin 8 Eylül 1939, 2 Kasım 1939 tarih ve 2833-2237, 312-315 sayılı mazbatalarıyla resmî kabulü onaylanmıştır. Bkz. **BCA**, Fon No:030.18.01.02., Kutu No: 89, Dosya No: 115, Sıra No:1, s. 18-29; **Resmî Gazete**, 23 Aralık 1939, s. 1.

⁶⁴⁹**50. Yılında Türk Eğitim Derneği**, s. 1-25.

⁶⁵⁰**Türk Eğitim Derneği 1966 Ana Tüzüğü**, 1966, s. 5-6; **Türk Eğitim Derneği 1974 Ana Tüzüğü**, 1974, s. 5-6.

- Türk çocuklarının yabancı dilde öğrenim görmelerini sağlamak ve bu beceriyi geliştirmek adına okullar ve çeşitli kurslar açmak,
- Sosyal, kültürel ve sportif eğitim ve becerilerini geliştirmek adına her türlü hizmeti Türk öğrencilerine sunmak için faaliyetlerde bulunmak,
- Türk öğrencilerin boş zamanlarını daha faydalı değerlendirmeleri için farklı çalışmalar yapmak olmuştur.

1965 ve 1974 yıllarındaki tüzüklere, 2008 yılında iki farklı amaç daha eklenmiştir. Bu amaçlar “*Sadece yurt içinde değil yurt dışında da üniversite ile diğer kademelerde eğitim kurumu açmak*” ve “*Önceden Türk çocuklarına sunulan dernek hizmetlerini daha geniş yelpazede düşünerek Türk eğitim hayatına destek sağlamak*” olarak yenilemiştir. Tüzüğe eklenen bu maddeler dernek açısından değerlendirildiğinde büyümenin ve gelişmenin bir göstergesi olmuştur.

Dernek tüzüğünde yapılan bu düzenlemelerle ana amaçları açıkça Türk çocuklarının okumaları, barınmaları, iyi bir yabancı dil eğitimi almaları ve her bakımdan kendilerini yetiştirmeleri amaçlanmıştır.⁶⁵¹

Bu amaçlar doğrultusunda tüzüklere göre hareket eden Dernek, kuruluşundan itibaren teşkilat yapısını bozmamıştır. Zaman içinde ufak değişiklikler yapılırsa da ana yapı korunmuştur. Derneğin ana yapısı şu şekildedir:

“Türk Eğitim Derneği Genel Merkez Organları (Genel Kurulu, Genel Merkez Yönetim Kurulu, Genel Merkez Yürütme Kurulu, Genel Merkez Denetleme Kurulu, Genel Müdürlüğü)” ve “Türk Eğitim Derneğine bağlı kuruluşlar (Şubeleri, Kolej Vakıfları, Ankara Koleji Mezunları Derneği, Ankara Kolejliler Spor Kulübü, Ankara Kolejliler Halk Oyunları ve Turizm Derneği).”

Derneğin bu yapısı ülkede yaşanan olumlu ve olumsuz tüm siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmeleri lehine çevirmesini sağlayabilmiş ve onu ileriye taşımıştır.

Türk Maarif Cemiyeti kurulduğu yıldan itibaren çalışmalarını eğitim ihtiyacı doğrultusunda yurdun birçok yerine yaymış, Türk Eğitim Derneği adı altında da kaliteli eğitim kurumlarını ve bu eğitim kurumlarında öğrenim görececek öğrenciler için barınma ihtiyacını karşılayacak öğrenci yurtlarını birer birer faaliyete geçirmiştir.⁶⁵² Dernek sadece bununla kalmamış bilim çalışmalarına ve basım yayın işlerine de önem vermiştir.

⁶⁵¹Türk Eğitim Derneği 1974 Ana Tüzüğü, 1974, s. 5-6.

⁶⁵²Erkaya, a.g.e., s. 46.

Bunların yanısıra Türk Eğitim Derneği 2008 yılında kendi vizyonunu ve misyonunu şu şekilde belirlemiştir.⁶⁵³

“Seçkin bir sivil toplum örgütü olarak Türk Eğitim Derneği, eğitim alanında sivil inisiyatifin etkinleştirilmesini, okul öncesinden yükseköğretime kadar tüm boyutlarda yaptığı eğitim çalışmalarını ülke çapında ve uluslararası düzeyde sürdürmeyi, uygarlık değerlerini koruma ve geliştirme çabasında etkin rol oynamayı hedefleyen çağdaş ve ilerici bir vizyona sahiptir.” “Türk öğrencilerine Türkçe ve yabancı dil eğitimi veren her türden okullar açmak ve bu öğrencilerin barınmalarını sağlamak, öğrencilerin iyi bir eğitim almalarını sağlamak, kimsesiz, çalışkan, ahlaklı ve fakir öğrencilerin öğrenim görmeleri için her türlü desteği sağlamak, Türk eğitim hayatına her türden destek sağlayarak çağdaş standartlarda eğitim vermek adına bilimsel çalışmalar yapmak ve ortam oluşturmak, eğitim sisteminin daha iyi bir çizgiye ulaşabilmesi için sorunlarını ve çözümlerini ortaya koyarak toplumun bilinçlenmesini sağlamak ve eğitim sisteminin bir parçası olarak Türk eğitim politikalarında söz sahibi olmak.”

1973 kolej mezunu ve Doğu Otomotiv Yönetim Kurulu Başkanı Aclan Acar, TED’i diğer okullardan ayıran en önemli özelliklerini şu şekilde tanımlamıştır.⁶⁵⁴

“Cumhuriyet döneminde Kemal Atatürk’ün emri ile çağdaş Türk gençlerini yetiştirmek üzere kurulmasıdır. Çünkü TED Ankara Koleji öncesinde yabancı dil ile eğitim yapan kolej niteliğindeki okulların tamamı yabancı ülkeler tarafından kurulmuş ve kendi kültürleri üzerine yoğunlaşmayı ilke edinmişlerdi. Ülkemizin çağdaş uygarlıklar seviyesine erişmesinde TED Ankara Koleji’nden yetişmiş isimlerin çok önemli katkıları olmuş ve olmaya da devam ediyor. Kurumun kuruluş döneminde vizyonu gelişerek devam etti. Türk Eğitim Derneği ismi diğer illerdeki kolejlere de verilerek çağdaş uygarlıklar seviyesine erişme yolunda en önemli kaynağımız olan Türk gençliğinin yetişmesine katkıda bulunuldu. TED Ankara Koleji’nin üstün nitelikli öğrencileri seçerek kaliteli eğitim verdiği için çoğunlukla iyi yetişmiş bir insan gücü hazırlıyor. Eğitim ilk ve orta öğrenim düzeyinde olduğu için, bu potansiyel muhtelif üniversite ve yüksekokullara dağılıyor. Kamuoyunun ağırlıklı olarak ekonomik hayatta üst düzey yöneticileri tanıdığını, ancak Ankara Koleji’nin birçok başarılı tıp insanı, diplomat, sanatçı yetiştirdiğini söyleyebilirim. Bu durumu da okula girişte yapılan doğru seçim ve verilen eğitimle açıklıyor.”

4.1. Türk Eğitim Derneği Tüzük Tasarıları, Değişiklikleri ve Yeni Tüzükleri

Türk Eğitim Derneği’nin 1928 yılında çıkarılan Tüzüğü, daha sonra 1939 yılında TBMM’de kabul edilen Cemiyetler Kanunu’na göre yeniden düzenlenmiştir. 1950 yılında bazı maddeleri düzenlenen Tüzük, 1965 yılında da tekrar değerlendirilmiş ve 1966, 1974 ve 2008 yıllarında yeni tüzük çalışması yapılmıştır.

⁶⁵³http://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA6A849816B2EF_A921E9EDE01F4A70, Erişim Tarihi: 3 Eylül 2016.

⁶⁵⁴Özgür Gözler, *Kolejliler İş Başında*, Capital Dergisi, S. 7, Temmuz 2006, s. 186-190.

Ülkenin gündemi ve gelişen olaylar neticesinde Cemiyet Tüzüğü'nün ana hatları değişmeden yenilenmiştir. Cemiyetin Tüzüğü'nün veya maddelerinin değişmesine ortamın getirdiği zorunluluklar, yenilenen yönetmelikler ve Cemiyetler Kanunu'nda yapılan değişiklikler sebep olmuştur. 1939 yılından 1966 yılına kadar Tüzük'te 83 madde bulunurken 1966 yılında Tüzük maddelerinin sayısı 58'e, 2008 yılında ise 48 maddeye düşürülmüştür. Yalnız bu maddeler sayı itibari ile azalsa da tüzükten çıkarılan maddeler içerik olarak başka maddelere eklenerek genişletilmiştir.

1939 yılından itibaren özellikle Cemiyet, derneğe dönüştükten sonra tüm tüzüklerinde yer alan Cumhuriyet'e ve Atatürk İlkelerine bağlılık maddesi, ana prensip olarak benimsenmiştir. 1939 yılında Derneğin konusu ve amaçları ile ilgili olarak Tüzük'te belirlenen maddeler 1950 yılında da aynı kalmıştır. 30 Haziran 1950 yılında Tüzük'te bazı değişiklikler yapılmış ve yapılan bu değişikliklerle Milli Eğitim Bakanı, Derneğin "*Onursal Başkanı*" olmuştur.⁶⁵⁵

1963 yılından sonra genel kurul ve yönetim kurulu toplantılarında Ana Tüzük'ün ülkede yaşanan gelişmeler nedeniyle yeterli olmadığı dile getirilmiştir. Ayrıca istekleri karşılamadığı ve olumlu çalışmalara imkân vermediği dernek üyeleri tarafından belirtilmiştir. Ana Tüzük'ün birçok maddesi anlam ve önemini yitirmiş hatta bazı maddeler boşa bile çıkmıştır.⁶⁵⁶ Örneğin bu tarihten itibaren yardım sandığı önemini yitirdiği için Tüzük'ten kaldırılmıştır. 1966 yılında Tüzük, kurulan özel bir komisyonla yeniden ele alınmış ve üzerinde değişiklik yapılmıştır.

Başkan Nuri Sertoğlu (1962-1966) dönemi, aslında bir yenilenme dönemi olmuş ve bu dönemde iki çeşit düzenleme yapma zorunluluğu ile karşılaşmıştır. Bunların ilki ülkede 1961 yılında yeni bir anayasanın yapılması ve bunun etkileri nedeniyle derneğin yönetilemeyecek hale gelmesidir. 1966 yılında tüzük çalışmalarının yeniden ele alınmasının bir diğer önemli nedeni 13 Eylül 1963 tarihli 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği değişikliğidir. O dönemde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı yaklaşık 800 özel eğitim kurumunda 60.000 öğrencinin eğitim alması ve 4.000 öğretmenin görev yapması nedenleriyle Bakanlık tarafından düzenleme ihtiyacı doğmuştur. Bu yönetmelikle Bakanlık, tek bir kanun ile özel okulların yönetimini kolaylaştırmayı hedeflemiştir. Ayrıca devlete bağlı özel okullar

---

⁶⁵⁵Türk Eğitim Derneği Ana Tüzüğü Tasarısı, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1965, s. 3; Türk Eğitim Derneği 1966 Ana Tüzüğü, s. 5-6; Türk Eğitim Derneği 1974 Ana Tüzüğü, s. 5-6; Türk Eğitim Derneği 2008 Ana Tüzüğü, s. 1-2.

⁶⁵⁶Ballar, a.g.e., s. 331-332.

hala 1915 yılında çıkarılan Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi'ne göre yönetilmektedir. Bu durum Talimatname'nin yeniden düzenlenmesi ihtiyacını doğurmuş ve 625 Sayılı Kanun ile talimatname yenilenmiştir.⁶⁵⁷ Bu gelişmeler Derneği, tüzük değişikliğine sevk etmiştir.

Bu kanun, daha önce kullanılan kanundan oldukça farklı hükümler içermiş ve yeni hükümlerin etkileri tüm kurumlara yansımıştır. Tüm özel eğitim kurumları bu kanun çerçevesinde tüzüklerini yenilemiştir. Dernek, kendi çatısı altında bulunan okul ve kurumların yönetimi için devletin yapmış olduğu yeni kanuna göre kendini yenilemiştir. 1966 yılında yapılan tüzük değişikliği ile Dernek, ayakları yere sağlam basan bir kurum haline gelmiştir.

1966 yılında yeniden ele alınan Tüzük'te ön plana çıkan bazı yenilikler şu şekildedir.⁶⁵⁸

- Tüzüğün dili sadeleştirilmiş ve sistematik hale getirilmiştir,
- Eksik kalan bazı maddeler açık ve tam hale getirilmiştir,
- Dernek Genel Kuruluna tüm üyelerin katılabilmesi sağlanmıştır,
- Denetleme Kurulu'nun üye sayısı 5'e çıkarılmıştır,
- Şubelerin, yurtların ve tesislerin hukuki durumları açıklanmış, görev ve yetkileri yeniden belirlenmiştir,
- Toplantı tarihleri değiştirilmiştir.

1966 yılında Dernek, Tüzük'ündeki amaçları gerçekleştirmek için altıncı maddede yapabileceği çalışmaları belirtmiştir. Bu madde kapsamında Dernek tarafından yapılacak faaliyetler kısaca üye kaydedilmesi, gerekli yayınların yapılması, gayrimenkuller satın alınması ve maddi kaynak yaratılması şeklindedir.

1972 yılında TBMM'de çıkarılan 1630 Sayılı Dernekler Kanunu'na göre Tüzük 4 Mart 1973 tarihinde yeniden güncellenmiştir.⁶⁵⁹ Bu çalışmalar 2008 yılına kadar aynı kalmış ve bu tarihten sonra şu yeniliklere yer verilmiştir:⁶⁶⁰

“Bilimsel anlamda araştırma yapması ve çalışmalar ortaya koyması, akademik ve bilim adına toplantılar yapması, desteklemesi, yayınlar

⁶⁵⁷TBMM Zabıt Ceridesi, C. 48, Özel Öğretim Kurumları Kanunu, 18 Haziran 1965, S. 625, s. 10.

⁶⁵⁸Ballar, a.g.e., s. 332.

⁶⁵⁹Türk Eğitim Derneği Otuz Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanaqları, 18 Kasım 1973, s. 4-9.

⁶⁶⁰Türk Eğitim Derneği 2008 Ana Tüzüğü, 2008, s. 2.

çıkarması ve tüm bu çalışmaları koordine etmesi görevleri arasında yer almıştır. Çalışmaları ve ortaya koyduğu başarıları neticesinde değerli eğitimci ve öğrencilerin, akademik anlamda desteklenmesi ve ödüllendirilmesi planlanmıştır. Dernek bu faaliyetleri gerçekleştirebilmek adına vakıf kurabilme ve dayanışma fonu oluşturma yetkisi elde etmiştir. Dernek bünyesindeki kurumlara, vakıflara, kuruluşlara, temsilciliklere, spor kulüplerine her türlü maddi ve manevi desteği sağlama yönünde düzenlemeye gitmiş ve tüzüğünde yer vermiştir. Kamu kurum ve kuruluşları, yabancı dernekler ve yasal zeminde hareket eden her türden oluşum ile eğitim çerçevesinde işbirliği yapmasının önünü açan uygulamaları da tüzükte yeniden düzenlemiş ve uygulamalarında bulundurmıştır. Bilim kurulları ve eğitim platformları oluşturabilmesinin de önü açılmıştır.”

Tüzüklere göre üye olma şartları 1939 yılından 2008’e kadar aynı kalmış, üye aidatı bu tarihe kadar her yıl ödenirken 2008 yılından itibaren yapılan değişiklikle 5 yıllık tam burs verenler üye yapılmıştır. 1939’dan 1966 yılına kadar normal üyelere farklı olarak Vali, Kaymakam, Belediye Başkanları, Milli Eğitim Müdürleri, Müfettişler, Öğretmenler ve Memurlar 1 lira (üçte bir oranında) ödeme ile üye olabilmişlerdir.⁶⁶¹ Bununla beraber aidat ücretlerinin günün koşullarıyla değişikliğe uğradığı görülmektedir.

Tüzük’te Derneğin Organları, 1966 yılından 2008 yılına kadar Genel Merkez Organları (Dernek Genel Kurulu, Genel Merkez Yönetim Kurulu ve Genel Merkez Denetleme Kurulu) ve Şube Organları (Şube Genel Kurulu, Şube Yönetim Kurulu ve Şube Denetçileri) şeklinde iken 2008 yılından itibaren Şube Organları da Tüzük’ten çıkarılmıştır.⁶⁶²

Okul ve yurt açılması, taşınmazların işletilmesi, yurtiçi ve yurtdışı faaliyetleri 1969 ve 1974 Tüzüklerinde beşinci bölüm içinde yer almıştır. Fakat 2008 tüzüğünde dördüncü bölümdedir. Bu maddede yer alan hükümlere göre okul veya yurt açılması öncelikle o bölgede şube açılması ile belirlenirken 2008 yılından itibaren şube açılmadan ve her üç tüzükte Genel Merkez Yönetim Kurulu ve Dernek Genel Kurulunca alınan karara göre gerçekleştirilebilmiştir. Ayrıca 1966 Tüzük’ünde okul ve yurt açılması “Medeni Kanun” hükümlerine uygun bir şekilde yapılabilirken,

---

⁶⁶¹Türk Eğitim Derneği 1950 Ana Tüzüğü Tasarısı Değişiklikleri, s. 3; Türk Eğitim Derneği 1939 Ana Tüzüğü, Madde: 10-14, s. 5.

⁶⁶²Türk Eğitim Derneği 1965 Ana Tüzüğü Tasarısı, Madde: 13, s. 5; Türk Eğitim Derneği 1966 Ana Tüzüğü, Madde: 13, s. 7; Türk Eğitim Derneği 1974 Ana Tüzüğü, Madde: 13, s. 7; Türk Eğitim Derneği 2008 Ana Tüzüğü, Madde: 13, s. 3.

1974 ve 2008 yıllarında kurumların *vakıf* şeklinde de açılabilmesi Dernek tarafından tüzüğe eklenmiştir.⁶⁶³

1939, 1950, 1966 ve 1974 yılı tüzük ve tasarılarındaki gelirler; üye aidatı, bağış, yardım, okul payı, yurt payı, vakıf payı, etkinlik gelirleri, piyango çekilişleri, basım-yayın işleri ve çeşitli gelirlerden oluşmuştur. 2008 yılında bu gelirlerden farklı olarak bu maddeye; yurt dışı gelirleri, kurban bağışları ve derneğe ait şirket, işletme ve ortaklık gelirleri de eklenmiştir.⁶⁶⁴

Dernek Genel Kurulu toplantıları 1966 Ana Tüzük'ünün 14. maddesine göre her yılın şubat ayında yapılırken 1973 Ana Tüzük'ü ile her yılın ekim ayı olarak değiştirilmiştir. Ayrıca 1974 Ana Tüzük'üne göre toplantı içeriği: “*Genel Kurul toplantısında yalnız gündemde yer alan maddeler görüşülür. Ancak toplantıda hazır bulunan üyelerin en az onda biri tarafından görüşülmesi istenen konular gündeme konulur.*” şeklinde değiştirilmiştir.⁶⁶⁵ Bu karar olağanüstü hallerde yapılacak toplantılar için alınmıştır.

Tüzükler oluşturulurken 1939 Cemiyetler Kanunu ve 1972 Dernekler Kanunu dikkate alınmıştır. 1972 yılındaki Dernekler Kanunu'nun yirmi dördüncü maddesine göre oluşturulan Tüzük ve kararları Cemiyet tarafından aynen uygulanmıştır. Bu dönemde gerçekleşen önemli olaylardan biri 21 Ocak 1974 tarihli 14775 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 1630 Sayılı Dernekler Kanunu değişikliği olmuştur. Ülkedeki dernekler adlarında; *Türk, Türkiye, Milli, Cumhuriyet ve Atatürk* kelimeleri ile bunların baş veya sonlarına getirilen eklerle teşkil edilecek kelimeleri Bakanlar Kurulu Kararı ile kullanabilmişlerdir. Üniversite, fakülte, akademi ve bunlara bağlı enstitüler ve yüksekokullar ile buna benzer her türlü resmî ve özel eğitim ve öğretim müesseselerinin öğrenci derneklerinden ancak bir tanesi; üniversite, fakülte, akademi ve bunlara bağlı enstitülerin yetkili kurulları ve diğer eğitim ve öğretim müesseseleri ise Milli Eğitim Bakanlığının izniyle o müessesenin adını kullanabilmişlerdir.⁶⁶⁶ Adı geçen Kanun'un 53. maddesi gereği ve 7/7710 sayılı dağıtım yazısında Dernekle

---

⁶⁶³Türk Eğitim Derneği 1966 Ana Tüzüğü, Madde: 40-43, s. 15; Türk Eğitim Derneği 1974 Ana Tüzüğü, Madde: 40-43, s. 15; Türk Eğitim Derneği 2008 Ana Tüzüğü, Madde: 28, s. 7.

⁶⁶⁴Türk Eğitim Derneği 1966 Ana Tüzüğü, Madde: 44, s. 15; Türk Eğitim Derneği 1974 Ana Tüzüğü, Madde: 44, s. 15; Türk Eğitim Derneği 2008 Ana Tüzüğü, Madde: 33, s. 8.

⁶⁶⁵Türk Eğitim Derneği 1966 Ana Tüzüğü, Madde: 14, s. 7; Türk Eğitim Derneği 1974 Ana Tüzüğü, Madde: 14, s. 7.

⁶⁶⁶TBMM Zabıt Ceridesi, C. 56, Dernekler Kanunu, S. 1630, s. 10.

ilgili değişiklik Şu Şekilde açıklanmıştır.⁶⁶⁷ “*Bazı kurum, cemiyet, federasyon ve derneklerin unvanlarında Türk ve Türkiye kelimelerini kullanmalarına izin verilmesi hakkında karar.*” Bu kararın ekinde 06.10.025 kodu ile Derneğin adı, “*Türk Eğitim Derneği*” olarak aynen devam etmiş ve günümüze kadar hizmet etmesine izin verilmiştir. Türk Eğitim Derneğinin isminin başında “*Türk*” kelimesini kullanması, hem daha önce kullandığından hem de Bakanlar Kurulu izninin bulunması sebebiyle gerçekleşmiştir. Daha açık bir ifadeyle Türk Eğitim Derneği Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı ve Cumhurbaşkanı’nın himayesinde milli bir eğitim kurumu olduğu için adı bu madde ile değişmemiş ve eski adını koruyabilmiştir.

4.2. Derneğin Yönetim Kurulları ve Çalışmaları

Türk Maarif Cemiyetinin 1946 yılında Türk Eğitim Derneği’ne dönüşmesinden sonra Dernek günümüze kadar faaliyetlerini artırarak devam ettirmiştir. Bu bağlamda özel okulluk yapısını kuvvetlendirmiş ve uzun yıllar boyunca siyasi hiçbir faaliyete girmeden fakir, kimsesiz bunun yanısıra akıllı Türk çocuklarını yetiştirmeyi ana amacı olarak sürdürmüştür. Tüzüğü gereği yabancı dil öğretimine önem vermiştir. Kurduğu kurumlar ile diğer okullara örnek olmuş ve günümüzde proje okulları gibi modern ve nitelikli sınıf eğitimi vermeye aralıksız devam etmiştir.

Türk Eğitim Derneği farklı dönemlerde ülkede yaşanan gelişmelerden etkilenmiştir. Ülkede yaşanan ekonomik sıkıntılar veya siyasi çalkantılar Derneği doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiş fakat buna rağmen dernek ana amacından ayrılmadan devletin bir kurumuna benzer sivil toplum örgütü olarak hareket ederek faaliyetlerini günümüze kadar aksatmadan sürdürmüştür. Dernek elinden gelen çabayı sarf ederek kurumun, örnek gösterilen bir yapıyla, ülke çocuklarına hizmet etmesini sağlamıştır.

Türk Eğitim Derneğinde günümüze kadar birçok değerli insan, yönetim kurullarında değişik görevler üstlenmiştir. 1946 yılından 2013 yılına kadar 26 defa yönetim kurulu oluşturulmuş, görev alan üyeler yaptıkları çalışmalarla Derneğin gelişimine katkıda bulunmuşlardır. Yönetim kurulu çalışmaları belirlenirken yapılan çalışmalar, raporlar ve tutanaklar göz önünde bulundurlarak üç bölüm haline getirilmiştir. Böylelikle yapılan çalışmaların ortaya çıkarılması sağlanmıştır.

⁶⁶⁷Resmi Gazete, 21 Ocak 1974, s. 1.

Dernek tarihi yazım aşamasında birkaç husus ön plana çıkmıştır. Öncelikli olarak Cemiyetin son döneminde başkan olan Fakiye Öymen, 1941 yılında göreve başlamış ve 1949 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür. Bu nedenle aslında hem Cemiyetin son başkanı hem de Derneğin yeni başkanı olmuştur. Öymen'den sonra Derneğin yeni yönetim kurulu Kemal Galip Balkar'ın 9 Mayıs 1949 tarihinde göreve seçilmesiyle başlamıştır. Bu bölümlendirme 1949-1973 Dönemi (Belirsizlik), 1973-2002 Dönemi (Yapılanma) ve 2003-2013 Dönemi (Yeniden Öncü Kurum) olarak adlandırılmıştır. Böylelikle 1949-2013 tarihleri içerisinde yönetim kurulu çalışmaları ve Derneğin geçirdiği yaklaşık 64 yıllık süreç ortaya konmuştur.

4.2.1. 1950-1973 Dönemi (Belirsizlik)

Cemiyet ilk kurulduğunda kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olarak faaliyetlerine başlamıştır. 1928 yılından itibaren çok farklı çalışmalara imza atmış, 6 okul ve 15'e yakın yurt açmış, çeşitli yayınlar çıkarmış, devletin yetersiz kaldığı alanlarda öncülük etmiş ve sayısız öğrenciyi korumuştur. Cemiyetin son başkanı Fakiye Öymen döneminden sonra İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1949 yılında başkanlığa Kemal Galip Balkar⁶⁶⁸ geçmiş ve Derneğin çoğu okulu kapanmış, faal olarak sadece Ankara Koleji ve yurtlar kalmıştır. Bu dönemde uzun süredir iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi yerine Demokrat Parti yönetime geçmiş ve bu siyasi değişim etkileri de Dernekte görülmeye başlamıştır. Bu etkilerden en önemlileri Derneğin basım yayın alanında çalışmalarının ve il şube temsilcilikleri sayısının azalması olmuştur.

Sekiz ay görevde kalan Balkar'dan sonra Yönetim Kurulu Başkanlığına Dr. Bilal Kamil İdil⁶⁶⁹ seçilmiştir. İdil, sadece 2 Şubat 1950-30 Mayıs 1950 tarihleri

---

⁶⁶⁸1895 yılında doğmuş, İstanbul ve Paris Hukuk Fakültelerini bitirmiş, 24.06.1946 tarihinde Başkan sözcülüğüne atanmış ve 13.07.1962 tarihinde yaş haddinden emekliye ayrılmıştır. Bkz. <http://www.danistay.gov.tr/icerik-24-kemalgalipbalkar.html>, Erişim Tarihi: 1 Şubat 2018; Balkar dönemi yönetim kurulu üyeleri Başkan Vekili Cemal Yorulmaz (Danıştay Üyesi), muhasip üye Selahattin Beliren (Milli Piyango Müdürü) ve üyeler Şefik Bilkur (İstatistik Genel Müdürü), Reşit Özsoy (Kayseri Milletvekili), Cemal Yeşil (Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtibi), Rahmi Köken (İzmir Milletvekili), İsmail Hakkı Ülkümen (Başbakanlık Müsteşarı), Bahaettin Kutay (Başbakanlık Basın-Yayın Genel Müdürü), Galip Gültekin (Sümerbank Hukuk Müşaviri) ve Selim Sabit Aykut'tan (İstatistik Genel Müdür Yardımcısı) oluşmuştur.⁶⁶⁸ Balkar, 9 Mayıs 1949 tarihinden 2 Şubat 1950 tarihine kadar dernek başkanlığı yapmıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 196.

⁶⁶⁹Bilal Kamil İdil, İstanbul Tıp Fakültesi mezundur. Harvard Üniversitesi Seroloji ve Bakterioloji İhtisası yapmıştır. Amerika Johns Hopkins Üniversitesi Hıfzıssıhha Fakültesi'nde Master Of Public Health derecesi almıştır. Bitlis Hükümet Tabîpliği, İstanbul Bakterioloji Hastanesi Asistanlığı, Sıhhat Vekâleti Seyyar Emraz-ı Sariye Mütihazsıslığı, Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlüğü, İçtimâî Muâvenet İşleri Dairesi Mahallî İçtimâî Hizmetler Mütihazsıslığı, Hıfzıssıhha İşleri Dairesi Reisliği, Kore hudut Komisyonu Azalığı, Toprak Ofisi Umûm Müdürlüğü, Yazarlık, TBMM VIII. Dönem Maraş

arasında 4 ay bu görevde kalmıştır.⁶⁷⁰ İdil başkanlığındaki Yönetim Kurulu'nun en önemli farkı, bir yönetim kurulunda ilk kez hiçbir faal milletvekilinin bulunmamasıdır.⁶⁷¹ Bunların yanında her zaman iktidar partisinin desteğini gören, kurucu kadrosunda ve her yönetiminde milletvekili yer alan Dernek, siyasi yönden de geri kalmaya başlamıştır. Derneğin yönetimindeki bu değişimler kurumu kısa sürede etkilemiş ve bu etkilerin görülmeye başlamasıyla da Derneğin belirsizlik dönemine girdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Yönetim Kurulu Başkanı Kamil İdil'in 30 Mayıs 1950 tarihinde ayrılmasından sonra başkanlığa Mümtaz Tarhan seçilmiştir.⁶⁷² Tarhan çalışmalarına 1951 yılında Ankara Koleji İzci Oymağı'nı kurarak başlamıştır. O dönemde sadece Cumhuriyet bayramlarında hatırlanan bu faaliyet, göstermelik olmaktan çıkarılmış ve böylelikle izcilik faaliyetlerinin okullarda temeli atılmıştır.⁶⁷³ Bu dönemde güftesini Yusuf Mardin, bestesini Prof. Dr. Muzaffer Arkan yaptığı "Ankara Koleji Marşı" kurum aidiyet duygusunu artıran bir çalışma olarak karşımıza çıkmıştır.⁶⁷⁴

Tarhan döneminde kurumlarda artan sportif faaliyetleri nedeniyle 1954 yılında TED Ankara Koleji Mezunları Derneği tarafından "*TED Ankara Spor Kulübü*" kurulmuştur. Kuruluş amacını: "*Okuldaki öğrenci ve mezunlar arasında spor sevgisini yaymak, aldıkları çağdaş eğitimi destekleyecek sağlıklı, ahlaklı ve mücadele gücü üstün sporcular yetiştirmek ve böylece kulübün ülke çapında, Türkiye'nin ise uluslararası spor yarışmalarında layıkıyla temsil edilmesine katkıda bulunmak*" olarak açıklayan yeni spor kulübü, TED Ana Tüzüğü'nün 5. maddesinin

---

Milletvekilliği yapmıştır. Türkiye'nin Güney Kore nezdinde ilk büyükelçilik görevini 1957-1959 yılları arasında yapmıştır. Bkz. http://www.turkcewiki.org/wiki/Kamil_%C4%B0dil, Erişim Tarihi: 01 Ocak 2018.

⁶⁷⁰ 8. ve 9. Genel Merkez Yönetim Kurulu çalışma raporları bulunmadığından görev değişikliği hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 202.

⁶⁷¹Tolga Gök, **Türk Eğitim Derneği Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara, 2009, s. 58.

⁶⁷²Tarhan'ın başkanlığında yönetim kurulu, 30 Mayıs 1950 tarihinden 10 Kasım 1958 tarihine kadar görev yapmış ve birinci yönetim kurulundan farklı bir kurul oluşturulmuştur. Bu süre zarfında yönetim kurulu üyeleri arasında Başkan Vekili Muzaffer Dalkılıç, muhasip üye Habip Germiyangil ve üyeler Cevat Memduh Altar, Selahattin Toker, Orhan Alisbah, Enver Okyay, Muzaffer Öztunç, Vehbi Koç, Talat Vasfi Öz ve Yusuf Mardin yer almıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 208.

⁶⁷³**TED Yenışehir Lisesini Bitirenler Derneği Eğitim Dergisi**, C. 1, S.10, Eğitim Dergisi, Ankara, 1951, s. 5.

⁶⁷⁴Bu beste şu şekildedir; "*Bozkırda yeşil bir yuva bilgi yuvası; Orda gönüllere dolar dostluk havası; Kız, erkek bütün çocuklar vermiş elele; Yarın hepsi de yurt için birer meşale; Türkiye'de okulumuzun yoktur bir eşi; Nur saçır zihinlere ANKARA KOLEJİ; Kolej bize doğru yolu gösteren yıldız; Orada geçen günleri hasretle anarız; Zamanla herşey değişir belki gün gelir; Fakat yine gönlimizde ismin yükselir; Türkiye'de okulumuzun yoktur bir eşi; Nur saçır zihinlere ANKARA KOLEJİ.*" Bkz. **Türk Eğitim Derneği 16 Mayıs 1950 Tarihli Toplantı Tutanaqları**, Madde: 10, s. 3-4; Ayrıca Bkz. "*Kolej'den Görünüm*", **Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S.23, 2001, s. 1-5.

(d) fıkrasındaki “*Türk çocuklarının ulusal, sosyal, kültürel ve sportif eğitimlerini yükseltmeye çalışmak*” şeklinde belirtilen temel amaçlarından birisini de yerine getirmiştir. TED Ankara Kolejliler Spor Kulübü, ilerleyen yıllarda özellikle basketbol dalında başarılar elde etmiş ve “*Türkiye’de çağdaş basketbolu en iyi uygulayan ekip*” diye adından söz ettirmeyi de başarmıştır.⁶⁷⁵ Bu bağlamda amatör bir ruhun Türkiye liglerinde başarı elde etmesi önemli bir gelişme olmuş ve böylelikle Dernek sadece akademik değil sportif alanda da faaliyet göstermiştir. Ayrıca 1958 yılında Zonguldak kentinde o dönemde kömür işletmelerinin yabancı dil ihtiyacını karşılayabilme adına Dernek tarafından bir kolej açılmıştır.

Mümtaz Tarhan başkanlığındaki yönetim kurulunun görev süresinin dolması sonrasında Medeni Berk 10 Kasım 1958 tarihinde başkanlığa seçilmiş ve 3 Haziran 1960 tarihine kadar yönetim kurulunda görev yapmıştır.⁶⁷⁶ Bu dönemde toplantılarda özellikle Atatürk sevgisinin benimsetilmesi noktasında eksikliklerin bulunduğu ve bu eksikliğin tüm sınıf ve kademelerde giderilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca eşya piyangosuna ayrılan paranın kitap ve yayınlara ayrılan paradan daha fazla olduğu, Dernek üyelerinin zengin kimseler ve kolej velilerinden oluşmasına rağmen hamilik müessesesinin hiç kalmadığı, yurtlarda velilerle yurt yönetimi arasında düzensizliklerin başgösterdiği ve öğretmen özlük haklarının belirsizliklerinin bulunduğu eleştirileri dile getirilmiştir.⁶⁷⁷ Bu eleştiriler aslında son yıllarda yaşanan problemlerin özeti olarak karşımıza çıkmıştır. Hatta Dernek, 1950 yılından 1960 yılına kadar işletmecî bir mantık ile hareket etmeye başlamış ve eğitimden kopmaya yüz tutmuştur.

27 Mayıs 1960 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri’ne mensup subaylar, kendi aralarında kurdukları “Millî Birlik Komitesi” isimli grupla ülke yönetimine el koymuştur. Radyoda, Alpaslan Türkeş tarafından bir bildiri okunmuş ve bu bildiride ülkede demokrasinin sıkıntılı bir sürece girdiği, yaşanan üzücü olaylar nedeniyle kardeşkanı döküldüğü belirtilmiştir. Askerî Müdahale’nin ülkede yaşanan bu

---

⁶⁷⁵50. Yılında Türk Eğitim Derneği, s. 23-25.

⁶⁷⁶Medeni Berk’in başkanlığında göreve başlayan üçüncü yönetim kurulu üyeleri arasında, Başkan Vekili Ahmet Salih Korur (Başbakanlık Müsteşarı), Feridun Söğütülgil (Avukat), Ziya Ozan (Sayıştay Başkanetçisi), Suat Bolayır (Toprak Mahsulleri Genel Müdürü), Mehmet Akın (Sümerbank Genel Müdürü) ve Mithat Dülge (Ziraat Bankası Genel Müdürü) yer almıştır. Ayrıca üyelerden Habip Germiyanlıgil (TCDD Hasılat ve Ticaret Daire Başkanı), Mümtaz Tahran (Avukat), Muzaffer Öztunç (Avukat) ve Selahattin Toker (Avukat) bir önceki yönetim kurulunda da yer almıştır. Bkz. Ballar, a.g.e., s. 235.

⁶⁷⁷Türk Eğitim Derneği On Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanaqları, 25 Ekim 1959, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1959, s. 2-11.

olayların artmaması için yapıldığı ve en kısa sürede seçime gidileceği de bildiride ifade edilmiştir.⁶⁷⁸ Askeri Müdahale sonrasında eski başkan Berk'in yerine Ekrem Barlas⁶⁷⁹ 3 Haziran 1960 tarihinde başkan olmuş ve sonraki kurullarda sırasıyla Enver Ziya Karal,⁶⁸⁰ Sami Küçük⁶⁸¹ ve Nuri Sertoğlu⁶⁸² başkanlık yapmıştır.

Bu dönem önemli değişikliklere sahne olmuş; 3 Haziran 1960 tarihinde yapılan toplantıda, toplantılara gelmeyen yönetim kurulu üyelerinden Mithat Dülge, Mümtaz Tarhan, Muzaffer Öztunç, Mehmet Akın ve Feridun Söğütligil Dernek Tüzüğü'nün 43. maddesi gereği üyelikten düşürülmüştür. Bu üyeler yerine mevcut kıdemli üye Selahattin Toker'in daveti üzerine Ekrem Barlas, Faruk Ertekin, Cihat Renda, İhsan Bele ve Sungur Babaoğlu ile yeni yönetim oluşturulmuş ve yapılan seçimle Barlas başkan olmuştur.⁶⁸³

Derneğin 6 Eylül 1960 tarihinde yapılan Genel Kurul toplantısında; *"Anayasayı ihlal, devlete ihanet ve sair suçlarla mahkeme altına alınmış bulunan kurucu üyelerden, M. Celal Bayar ve Refik Koraltan ile üyelerden, Medeni Berk, Ahmet Salih Korur, Mümtaz Tahran, Mehmet Akın, Mithat Dülge, Atıf Benderlioğlu ve bu durumda olan diğer üyelerin dernekten ihracına"*⁶⁸⁴ karar verilmiş ve 8 Eylül 1960 tarihinde yapılan toplantıda, Başvekâlet Müsteşarı Kurmay Albay Alpaslan

⁶⁷⁸ **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Temuçin Faik Ertan (Edt.), Siyasal Kitapevi, Ankara, 2011, s. 279.

⁶⁷⁹ Ekrem Barlas, 1912 yılında Kosova'da doğmuştur. 1935 yılında İstanbul Yüksek İktisat Ticaret Okulu Banka, Sigorta, Muhasebe ve Yüksek Matematik Şubesi'nden mezun olmuştur. Ticaret ve İktisat Bakanlığı Dış Ticaret Müşavirliği, Başbakanlık Yüksek Murakabe Heyeti Mütahassıslığı, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü ile Ankara Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 240; Barlas'ın başkanlığında yönetim kurulunda, Başkan Vekili Selahattin Toker (Avukat), muhasip üye Habip Germiyanlıgil (TCDD Hasılat ve Ticaret Daire Başkanı) ve bir önceki yönetimde yer alan üyeler Ziya Ozan (Sayıştay Başkanetçisi), Suat Bolayır (Toprak Mahsulleri Genel Müdürü) ile yeni yönetime katılan Faruk Cantekin, Cihat Renda, İhsan Bele, Sungur Babaoğlu yer almıştır.

⁶⁸⁰ Enver Ziya Karal, 1906 yılında Kosova'da doğmuştur. Lyon Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunudur. Tarih alanında Ordinaryüs Profesör ünvanına sahip olmuştur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, Harp Akademisi ve Yüksek Komuta Akademisi Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi ve Dekanı, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Müşaviri, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi Rektörü ve Kurucu Meclis Cumhuriyet Halk Partisi Temsilciliği (09.01.1961-25.10.1961) görevlerinde bulunmuştur. Bkz. **TBMM Albümü (1920-2010)**, C. 4, Gökçe Ofset Matbaacılık Limited Şirketi, Ankara, 2010, s. 1666.

⁶⁸¹ Sami Küçük, 1916 yılında Drama'da doğmuştur. Harp Okulu ve Harp Akademisi ile İngiliz Harp Akademisi'nden mezun olmuştur. Genel Kurmay Başkanlığı Plan ve Haraket Dairesi V. Şubesi Subayı görevinde bulunmuştur. Milli Birlik Komitesi Üyesi'dir. Bkz. **TBMM Albümü (1920-2010)**, C. 4, s. 1630.

⁶⁸² Nuri Sertoğlu, 1903 yılında Boyabat'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nden mezun olmuştur. Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Umum Müdürlüğü Muavinliği ile IX. ve X. Dönem Sinop Milletvekiliği görevlerinde bulunmuştur. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 249.

⁶⁸³ **Türk Eğitim Derneği 3 Haziran 1960 Tarihli Toplantı Tutanakları**, Madde: 1-3.

⁶⁸⁴ Ballar, **a.g.e.**, s. 241.

Türkeş ve Başvekâlet Müsteşar Muavini ve Başyaver Yarbay Şen tarafından iyi referans ve görüşle Ankara Kolejinin erkek kısmı müdürlüğüne Kurmay Albay Burhan Göksel, 1.500 lira brüt ücret ve ayrıca Milli Birlik Komitesinin de uygun görüşüyle atanmıştır.⁶⁸⁵ 27 Mayıs'ta gerçekleşen Askeri Müdahale'nin etkisi TED'e de yansımıştır. Barlas'ın başkanlığı dönemi, Askeri Müdahale sonrasında bazı yönetim kurulu üyelerinin yargılanması ve tutuklanması nedeniyle üyelerin hızlı değiştiği bir dönem olmuştur.

30 Ekim 1960 tarihinde yapılan 20. Genel Merkez Kurulu toplantısında Dernekle alakalı şu ifadeler kullanılmıştır:⁶⁸⁶

“Ankara Koleji'nde toplam 4.762 öğrenci eğitim görmekte ve 288 öğretmen görev yapmaktadır. Derneğin bu dönemde 800.000 lira gelir-gider işleminden açığı bulunmaktadır. Adana, İzmir, Antakya, Çorum ve Edirne yurtlarında 569 öğrencinin barınmakta olduğu belirtilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı ile yabancı öğretmen ihtiyacı hususunda işbirliğine gidilmiştir. Ayrıca dernek Okul Aile birliği ile sıkı bir işbirliği içinde hareket ederek öğrenci disiplin olaylarını en aza indirmiştir.”

1 Kasım 1960 tarihinde Dernek Başkanı Barlas'ın kendi isteğiyle istifası üzerine, Enver Ziya Karal göreve getirilmiştir. Karal'ın başkanlığındaki yönetim kurulunda yeni üyeler Başkan Vekili Turan Feyzioğlu,⁶⁸⁷ muhasip üye Ferit Melen,⁶⁸⁸ Hasan Basri Tarhan, İhsan Kabadayı, Ali Bozer, Servet Altınay, Ali Menteşoğlu ve Reha Tarım ile eski yönetim kurulu üyelerinden Selahattin Toker ve Sami Küçük yer almıştır.⁶⁸⁹ Karal dönemi, askeri müdahalenin etkileri nedeniyle

⁶⁸⁵Türk Eğitim Derneği 3 Haziran 1960 Tarihli Toplantı Tutanaqları; Ballar, a.g.e., s. 242.

⁶⁸⁶Türk Eğitim Derneği Yirminci Genel Kurul Toplantı Tutanaqları, 30 Ekim 1960, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1960, s. 5-15.

⁶⁸⁷Turhan Feyzioğlu, 1922 yılında Kayseri'de doğdu. Galatasaray Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olmuştur. Hukuk Fakültesi'nde ki hocalığını bırakarak CHP'den politikaya atılmıştır. Feyzioğlu, Sivas'tan Milletvekili seçilmiş, çeşitli bakanlıklarda bulunmuş ve Başbakan yardımcılığı yapmıştır. Genel Sekreter olduğu CHP'den ayrılarak Cumhuriyetçi Güven Partisi'ni kurmuş ve 12 Eylül 1980 ihtilaline kadar bu partinin Genel Başkanlığını yapmıştır. Ayrıca Kurucu Meclis Anayasa Komisyonu Başkanlığı, Avrupa Konseyi Danışma Meclisi Türkiye Temsilciliği ve 25. Hükümet Millî Eğitim Bakanı olarak görev yapmıştır. Bkz. **TBMM Albümü (1920-2010)**, C. 4, s. 1684.

⁶⁸⁸Ferit Melen, 1961 Kurucu Meclisinde Van İli Temsilcisi olarak bulunmuştur. IX. ve X. İnönü Kabinelerinde, Parlamento dışından, Maliye Bakanı olarak yer almıştır. 7 Haziran 1964 - 14 Ekim 1979 tarihleri arasında Cumhuriyet Senatosu Van Üyeliği yapmıştır. 1967'de Cumhuriyet Halk Partisi'nden istifa ederek Güven Partisi kurucuları arasında yer almıştır. I. ve II. Erim Hükümetlerinde 26 Mart 1971'den 22 Mayıs 1972 tarihine kadar Millî Savunma Bakanlığı görevinde bulunmuştur. 22 Mayıs 1972'de Başbakanlık görevini üstlenmiştir. IV. Demirel Hükümetinde 31 Mart 1975'te tekrar Millî Savunma Bakanlığı görevine getirilmiştir. 12 Temmuz 1980 tarihinde Cumhurbaşkanı Vekili İhsan Sabri Çağlayangil tarafından Cumhuriyet Senatosu Üyeliğine seçilmiştir. Bkz. **TBMM Albümü (1920-2010)**, C. 4, s. 1661.

⁶⁸⁹Ballar, a.g.e., s. 244.

yeni atamaların ve Dernek yönetim değişikliklerinin bir hayli fazla olduğu dönem olarak karşımıza çıkmıştır.

Karal, 16 Haziran 1961 tarihine kadar görev yapmış ve onun ayrılmasıyla Sami Küçük⁶⁹⁰ başkanlığa geçmiştir. Küçük'ün 13 Şubat 1962 tarihinde ayrılmasından sonra aynı tarihte Nuri Sertoğlu başkan seçilmiştir.⁶⁹¹ Küçük ve Sertoğlu dönemlerinde, Derneğin yönetimlerinin hızlı ve kısa sürede değiştiği görülmektedir. Bu dönemde Konya yurdunda çıkan yer problemi nedeniyle öğrencilere kiralık yer bulunmuştur.⁶⁹² Ayrıca Derneğin kolejlerinde kız ve erkek öğrenciler ayrı sınıf ve binalarda eğitim alırken daha sonra yönetim kurulunun almış olduğu kararla kız-erkek öğrenciler aynı sınıflarda ders görecektir şekilde karma eğitime geçilmiştir.⁶⁹³

Sertoğlu'nun görevinden ayrılmasından sonra Nasır Zeytinoğlu'nun⁶⁹⁴ başkanlığındaki yönetim kurulu, 28 Eylül 1966 tarihine kadar görev yapmıştır.⁶⁹⁵ Ankara Koleji, 29 Nisan 1963 tarihinde yapılan toplantıda yeni bir hukuki süreçle "Vakıf" şekline dönüştürülmüş ve adı "Ankara Koleji Vakfı"⁶⁹⁶ olmuştur. TED

---

⁶⁹⁰2008 yazında *Rumeli'den 27 Mayıs'a* isimli bir kitap yazmıştır. Milliyet Gazetesindeki köşe yazısında, Küçük'ün Milli Birlik Komitesinin önde gelen subaylarından biri olduğunu ve Alparslan Türkeş karşıtı, CHP ve İsmet İnönü yanlısı olarak tanındığını ifade etmiştir. Bkz. Erkaya, **a.g.e.**, s. 70; Küçük'ün başkanlığında yönetim kurulunda, önceki yönetimde de Başkan Vekili Turhan Fezyioğlu, muhasip üye Nuri Sertoğlu ve üyeler Dündar Özey, İhsan Kabadayı, Akil Mengü, Özger Aksoy, Selahattin Ayanoğlu ile eski yönetim kurulu üyelerinden Servet Altınay, Ferit Melen ve Hasan Basri Tarman yer almıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği 20 Mart 1962 Tarihli Toplantı Tutanaqları**, s. 1.

⁶⁹¹Sertoğlu, 5 Aralık 1962 tarihine kadar görev yapmıştır. Sertoğlu'nun başkanlığında yönetim kurulunda, eski yönetim de yer alan Başkan Vekili Hasan Basri Tarman, yeni üyeler Dündar Özey, İbrahim Berkem ile eski yönetim kurulu üyelerinden İhsan Kabadayı, Servet Altınay, Akil Mengü, Özger Aksoy ve Selahattin Ayanoğlu yer almıştır. Bu dönemde yönetim kurulu fazla değişikliğe uğramamıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği 3 Temmuz 1962 Tarihli Toplantı Tutanaqları**, s. 2.

⁶⁹²**Türk Eğitim Derneği 20 Mart 1962 Tarihli Toplantı Tutanaqları**, Madde: 3; **Türk Eğitim Derneği 3 Temmuz 1962 Tarihli Toplantı Tutanaqları**, Madde: 2; **Türk Eğitim Derneği 3 Eylül 1962 Tarihli Toplantı Tutanaqları**, Madde: 1.

⁶⁹³**Türk Eğitim Derneği On Altıncı Genel Kurul Toplantı Tutanaqları**, Madde: 2-5, s. 1-5.

⁶⁹⁴Nasır Zeytinoğlu, 16 Temmuz 1917'de İzmir'de doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra İsviçre'de hukuk alanında doktora yaptı. 27 Haziran 1951'de İzmir Sorgu Yargıçlığına atanmış; 10 Mart 1958'de bu görevinden istifa etmiştir. 21 Kasım 1961'de Riyaseticumhur Umumi Kâtipliği görevine başlamıştır. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in hastalık nedeniyle görevden ayrılması ve yeni Cumhurbaşkanı'nın seçiminin ardından 14 Nisan 1966'da görevini bırakmıştır. Bkz. **TBMM Albümü (1920-2010)**, C. 4, s. 1470, 1649.

⁶⁹⁵Başkan Vekili Prof. Dr. Yaşar Karayalçın (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi), yeni üyeler Suat Ballar (Avukat) üyeler, Faik Reşit Unat (Eğitimci), Yüksek Mühendis Osman Mörel (TED Ankara Koleji Mezunlar Derneği Eski Başkanı), Özger Aksoy (Maliye Bakanlığı Hazine Avukatı), İbrahim Berkem (Koç Holding A.Ş. Yöneticisi), Rauf Kandemir (Umumi Mağazalar Genel Müdürü), Coşkun Ertem'ten (Maliye Bakanlığı Hazine Avukatı) ile eski yönetim kurulu üyelerinden Nuri Sertoğlu (Eski Milletvekili), Prof. Dr. Ali Bozer (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi) ve Özger Aksoy yer almıştır. oluşmuştur.

⁶⁹⁶Vakıf yönetiminde de değişiklikler yaşanmış ve dört yıllık süreyle, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Profesörü İhsan Doğramacı, Bayındırlık Eski Bakanı Daniş Koper, ODTÜ Rektörü ve Maliye eski Bakanı M. Kemal Kurdaş, ODTÜ Rektör Yardımcısı Turhan Oğuzkan ve Türkiye İş

Karabük Koleji, MEB'in 19 Temmuz 1963 tarihli izni ve Demir Çelik İşletmesi'nin süresiz tahsis ettiği okul binasında ortaokul bünyesinde iki şubede 43 öğrenci ve “*Takviyeli İngilizce Sistemiyle*” eğitim-öğretime başlamıştır.⁶⁹⁷ Kayseri'den gelen 20 girişimci, kentlerinde kolej açılması için dilekçe vermiş ve Derneğin 29 Aralık 1965 tarihinde yapılan Genel Merkez Kurul toplantısında kolejin açılmasına karar verilmiştir.⁶⁹⁸ 1964-1965 eğitim yılından itibaren Kayseri Koleji de faaliyete geçmiştir. Sertoğlu döneminde Dernek kötü günlerden uzaklaşmaya başlamış, yalnız işletmeciler mantık ile yönetilmesi devam etmiştir. Ankara Kolejinin vakıf haline dönüştürülmesi sonrasında Dernek ile vakıf yönetimleri ayrılmıştır. Böylelikle kolejin daha rahat yönetilmesine olanak sağlamıştır. Ayrıca bu değişim hem Derneğin hem de Ankara Koleji'nin zor günlerde yok olmasını engellemiştir.

Zeytinoğlu'nun görevinden ayrılmasından sonra 28 Eylül 1966 tarihinde Suat Ballar⁶⁹⁹ başkan olmuştur.⁷⁰⁰ Bu dönemdeki önemli olaylardan biri dernek tüzüğüne beşinci maddesine istinaden öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmeleri için açılan “*Türk Eğitim Derneği Sahnesi*” olmuştur. TED Sahnesi'nde kültürel faaliyetlerin gösterimi için konservatuar hocalarından Prof. Max Neinicke atanmış ve bu alanda çalışmalar hızlandırılmıştır.

5 Nisan 1967 tarihli toplantıda Erzurum'da da bir kolej açılması kararı alınmıştır. 15 Temmuz 1967 tarihinde “*Karadeniz Ereğli Koleji Vakfı*” açılmış ve ilk defa “*Korunan Öğrenciler Yönetmeliği*” çıkarılmıştır. Dernek, Kasım 1967 tarihinden itibaren çalışmalarını duyurabilmek ve Dernekle ilgili kamuoyundaki yanlış veya eksik haberleri düzeltebilmek için iki ayda bir “*Haberler Bülteni*” isimli

---

Bankası Genel Müdürü Bülent Yazıcı seçilmiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği 12 Mayıs 1963 Tarihli Olağanüstü/Yirmi Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, s. 1.

⁶⁹⁷Gök, **a.g.e.**, s. 73; **Türk Eğitim Derneği Yirmi Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, s. 5.

⁶⁹⁸**Türk Eğitim Derneği Yirmi Beşinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, s. 1-5.

⁶⁹⁹Suat Ballar, 1925 yılında Bartın'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'nden mezun olmuştur. Etibank ve Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Müdürlüğü Hukuk Müşavirliği görevlerinde bulunmuştur. Avukattır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 337.

⁷⁰⁰Ballar'ın başkanlığında yönetim kurulunda, Başkan Vekili Abdi Kutay (Maliye Bakanlığı Hazine Avukatı), genel sekreter görevinde bulunan yeni üye M. Rıfat Akıncı (Sanayici, Tüccar), genel sayman Orhan Yazıcı (Avukat) ile eski yönetim kurulu üyelerinden Nuri Sertoğlu (Eski Milletvekili), Faik Reşit Unat (Eğitimci), Prof. Dr. Ali Bozer (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi), Yüksek Mühendis Osman Mörel (TED Ankara Koleji Mezunlar Derneği Eski Başkanı), Özger Aksoy (Maliye Bakanlığı Hazine Avukatı), İbrahim Berkem (Koç Holding A.Ş. Yöneticisi), Rauf Kandemir (Umumi Mağazalar Genel Müdürü), Coşkun Ertem (Maliye Bakanlığı Hazine Avukatı) yer almıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 337-338.

yayın çıkarmıştır. Bunun yanısıra 31 Ocak 1968 tarihinde Derneğin geçmiş faaliyetlerinin anlatıldığı “40. Yılında Türk Eğitim Derneği” kitabı da çıkarılmıştır.⁷⁰¹

Ballar’ın görev süresi 25 Şubat 1970 tarihinde dolmuş ve Fikret Pamir’in başkanlığında yeni bir yönetim kurulu oluşturulmuştur.⁷⁰² 1970-1974 yılları ise Derneğin gerileme dönemi olarak nitelendirilebilir. Bu dönemde yönetim kurulu değişiklikleri yoğun bir şekilde yaşanmış ve Dernek neredeyse sahipsiz kalmıştır. Ülkedeki siyasi gelişmeler ve iktidarların değişmesi de bu durumu fazlasıyla etkilemiştir. Derneğin, 27 Şubat 1971 tarihli Genel Merkez Yönetim Kurulu çalışma raporunda, genel merkez ile şubeler arasında kopuklukların olduğu ve hatta bazı şubelerle hiçbir bağlantının sağlanamadığı ortaya konmuş ve tüzüğe göre hareket edilmediği belirtilmiştir. Bunun sebepleri arasında özellikle vakıf şeklinde yönetilen kurumların Genel Merkez’e bağlı olmaması ve iki yönetim arasında harcamalar noktasında anlaşmazlıkların çıkması gösterilmiştir. Ayrıca TED amblemi altında okulluk yapıldığı, kurumların ana amaçlarından uzaklaştığı da bu sebepler arasında görülmektedir. Adı geçen raporda Derneğin ve kolejlerinin sadece belli bir bölgeye ve çevreye hitap ettiği vurgulanmıştır. Bu durumun Derneğin Tüzüğünde yer alan “*tüm yurda hizmet verilmesi*” ilkesine aykırı olduğu ortaya konmuştur.⁷⁰³ Yine bu döneme kadar Dernek, genel hatlarıyla halktan kopmuş, birkaç şehir ve sanayi merkezlerinde eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür. Ayrıca yurtlarda yoksul ve zeki çocukların barındırılması ilkesinden uzaklaşmıştır. Bunların yanısıra önceki dönemlerde yapılan kurs, seminer ve kampçılık çalışmaları neredeyse kalmamıştır.

1972 yılında düzenlenen Genel Kurul toplantısından önce Merkez Yönetim Kurulunda birkaç değişiklik olmuş ve Başkan vekilliğinden Erdoğan Yener’in kendi isteği ile ayrılması üzerine yerine Sefai İnal getirilmiştir. Bu arada Genel Kurul toplantısından sonra İnal istifa etmiş ve onun boşluğunu Rüştü Yüce doldurmuştur.⁷⁰⁴ 28 Şubat 1972 tarihinde görevden ayrılan Pamir’in yerine Ballar ikinci defa başkan

---

⁷⁰¹Ballar, a.g.e., s. 340-398.

⁷⁰²Bu kurulun üyeleri arasında başkan vekili Erdoğan Yener (Anadolu Petrolleri A.Ş. Yönetim Kurulu Başkan Vekili), genel sekreter Enver Okyay (Avukat, Öğretmen), genel sayman Ali Turat (Osmanlı Bankası Şube Müdürü) ve üyeler İhsan Akpolat (Deneme Lisesi Müdürü), Feridun Alpay (Avukat), Sefai İnal (Mühendis, Eğitimci), Kazım Kara (Avukat), Bahattin Örnekol (MEB Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi), Mübeccel Tözün (Öğretmen), Erdem Tulgar (Avukat) yer almıştır. Eski yönetimden sadece Prof. Dr. Ali Bozer (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi) bu yeni yönetimde de görev almıştır. Pamir, 26 Şubat 1970 tarihinden 28 Şubat 1972 tarihine kadar derneğin başkanlığını yapmıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Otuz Birinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, s. 1-5.

⁷⁰³**Türk Eğitim Derneği Otuz Birinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, s. 3-13.

⁷⁰⁴Gök, a.g.e., s. 83.

olmuştur.⁷⁰⁵ 3 Ocak 1973 tarihinde yapılan yönetim kurulu toplantısında, tüzük çalışmaları için karar alınmış fakat genel kurul toplantısına az bir zaman kalması ve tartışmaların çıkması nedeniyle yönetim kurulundan Ballar, Örnekol ve Bumin Beyler işlerin yoğunluğundan dolayı istifa etmiştir. Ballar'dan sonra başkanlığa Enver Okyay⁷⁰⁶ geçmiştir. Okyay'ın başkanlığı 3 Ocak 1973 tarihinde başlamış 4 Mart 1974 tarihine kadar sürmüştür. Yönetim değişikliklerinin yoğun yaşandığı bu dönemde yapılan en önemli çalışma Erzurum Kolejinin eksik araç-gereç ve personel nedeniyle kapanmasının son anda önüne geçilmesi olmuştur.

Dernek yönetim kurulu toplantılarında kurumun geçen birkaç yılda gelirlerini kaybettiği, şubeler ile bağlantı kurulamadığı, kolejlerin ve yurtların kapanma durumuna geldiği, hedef ve amaçlardan uzaklaştığı ve en önemlisi Derneğin unutulmaya yüz tuttuğu belirtilmiştir. Tüm bu olumsuzluklara hemen çözüm bulunulması fikri oluşmuş ve bu bağlamda yeni bir tüzük hazırlanmıştır. Ayrıca bu çalışmalar yapılırken bazı genel kurul üyelerinin aidatlarını ödemediklerinden dolayı ilişkileri kesilmiş ve üyeler ayrılırken aidatlarını da ödemişlerdir.⁷⁰⁷ Bunların yanısıra merkez şubenin 482 üyesi kalmıştır. Dernek merkezinde yaşanan huzursuzluklar taşra teşkilatlarını da etkilemiştir. Özellikle Konya Şubesi'nde ortaya çıkan gruplaşmalar nedeniyle problemler meydana gelmiş ve bu olaylar Derneği sıkıntıya sokmuştur. Genel Merkez, Konya Şubesi Yönetim Kurulu'nun istifasını istemiş ve olay bu şekilde kapanmıştır.

Çorum, Antakya, Adana, Konya ve Edirne'de ise yurt çalışmaları devam etmiştir. Fakat Cemiyet Merkez Kurulu'nun ilgisizliğinden dolayı Adana ve İzmir yurtları yönetimi zor durumda kalmış ayrıca diğer kolejler de aynı zorluğu yaşamıştır. MEB müfettişlerinin yapmış olduğu teftişte, Zonguldak Kolejinin eğitiminin ve fiziki ortamının çok kötü olduğu belirtilmiş ve kolej statüsünden

---

⁷⁰⁵Ballar'ın başkanlığında yönetim kurulunda, eski yönetimde yer alan Başkan Vekili Bahattin Örnekol (MEB Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi) yeni üyelere genel sekreter Tahsin Bumin (Sigortacı), genel sayman Mehmet Mağdenli (Sigortacı), Işık Dikmen (İktisatçı), Sezer Ergin (İnşaat Yüksek Mühendisi), Orhan Hatipoğlu (Mühendis), Cahit Aydoğan (Tüccar), Arif Ağar'dan (İnşaat Yüksek Mühendisi) ile eski üyeler Enver Okyay (Avukat) ve Mübeccel Tözün (Öğretmen) yer almıştır. Ballar, 26 Şubat 1972 tarihinden 3 Ocak 1973 tarihine kadar derneğin başkanlığını yapmıştır. Ballar'ın bu dönemki başkanlığı kendi istifa edene kadar 10 ay sürmüştür. Bu yönetim kurulu üyeleri ayrıca sırasıyla başkanlık yapacak Enver Okyay, Sezer Ergin ve Mehmet Mağdenli'nin başkanlık dönemlerinde de aynı şekilde yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmıştır.

⁷⁰⁶Enver Okyay, 1910 yılında Midilli'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi ile Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Öğretmenlik ve avukatlık yapmıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 442.

⁷⁰⁷Türk Eğitim Derneği Otuz Üçüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları, s. 3-11.

uzaklaştığı tespit edilmiştir. Fabrika ve işletmeler tarafından desteklenen Ereğli ve Karabük kolejlerinin durumunun diğerlerine kıyasla daha iyi olduğu raporlarda ifade edilmiş olmasına rağmen Kayseri Koleji'nin maddi imkânsızlıklardan dolayı beklenen başarıyı yakalayamadığı ortaya konmuştur.⁷⁰⁸

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde resmi okul ve yurtların artmaya başlaması ve kurucu kadronun zamanla Dernek yönetiminden uzaklaşması, derneğin toplum içerisindeki yerini sarsmıştır. Kolejlerde çocukları eğitim gören veliler, Derneğin yöneticiliğine geçmiş, kurum bu yöneticilerle eğitim işini kolejin sınırları içinde yürütmüş ve sonunda Dernek kendi içine kapanmıştır. Bu dönem içerisinde TED, Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim şuralarına bile çağrılmamıştır.⁷⁰⁹ 1973 yılında genel kurul toplantısı raporunda bu dönemdeki olumsuz durumlar için şu ifadelere yer verilmiştir:

“Bu rapor iç açıcı ve ferah verici bir anlamda olmuyor. Maalesef bugün genel merkez ile şubelerimiz arasında mükemmel bir organizasyon yapılamadığı, gözetim ve metoda önem verilmediği içindir ki, bu yıl sunduğumuz çalışma raporu sizleri sevindirecek bir nitelik taşımamaktadır. Derneğimizi tanıyanlar gün geçtikçe azalmaktadır. Buna unutulduk demek daha doğru. Bu ahval içinde iftihar ettiğimiz kolejler ve yurtlar kapanma tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Dava tüzük ve yönetmelik yetersizliği değil, bizlerin metodlu çalışmaya ve işbirliğine önem vermeyişimizdir.”

1974 yılına gelindiğinde mal varlığının kuvvetli olmasına rağmen halktan kopan Derneğin en büyük sorunlarından birinin planlı yönetilememesi ve eğitimden uzaklaşp işletmecî mantıktan kurtulamayışı da yine göze çarpan bir durum olmuştur.

4.2.2. 1974-2002 Dönemi (Yapılanma)

1970'li yılların başında ülkede önemli kanun değişiklikleri yapılmış ve 12 Mart 1971 tarihinde gerçekleşen Askeri Müdahale, Derneği büyük ölçüde etkilemiştir. Dernek, bu yıllarda kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış ve Atatürk'ün kurmuş olduğu bu kurum zor günler geçirmiştir. O dönemde Dernek üyeleri kuruma yansıyan olumsuzlukları ortadan kaldırmak için yoğun çaba sarf etmiştir. “Yeniden Yapılanma Dönemi” diye adlandırdığımız bu dönemde 24 Ekim 1973 tarihinde görev süresi biten Alver'in yerine 20 Kasım 1973 tarihinde Celal

⁷⁰⁸Ballar, a.g.e., s. 446-452.

⁷⁰⁹Anıl Çeçen, *Yeni Koşullarda Türk Eğitim Derneği*, **Eğitim ve Bilim Dergisi**, C. 1, S. 1, Ankara, 1976, s. 19.

Şardan⁷¹⁰ başkan seçilmiş⁷¹¹ ve Dernek adına yaşanan olumsuzluklar sona ermeye başlamıştır. Seçilen yeni yönetim istikrarlı bir tablo ortaya koymuştur. Derneğin 9 Kasım 1975 tarihinde yapılan 36. ve 17 Ekim 1976 tarihinde yapılan 37. Genel Kurul toplantılarında Şardan başkanlığındaki yönetim kurulu üyeleri çok az değişikliğe uğramıştır. Dolayısıyla Celal Şardan başkanlığında dört yıl göreve devam eden Yönetim Kurulu, TED tarihindeki en istikrarlı yönetim kurullarından biri olmuştur.⁷¹²

MEB bünyesinde, ülkenin çoğu il ve ilçesinde yurdu bulunan okul açıldığından, Cemiyete bağlı yurtlarda öğrenci sayıları azalmıştır. Cemiyetin faal olarak eğitim veren 5 koleji ve Adana Bekir Sapmaz Yurdunun vakıf haline dönüştürülmesi işlemleri başlatılmış; Zonguldak, Karabük ve Kayseri kolejleri de bu kapsamda vakıf haline getirilmiştir. Karadeniz Ereğli Koleji belge eksikliği ve Adana Bekir Sapmaz Yurdunun ise vergi muafiyeti nedenleriyle vakfa dönüşümü hemen gerçekleşmemiştir. Bu yapılan çalışmalarla vakıf yönetimleri ayrılmış, kurumların yönetimleri kolaylaşmış ve Dernek merkezi ile sağlıklı ilişkilerin başladığı dönemlerin temelleri atılmıştır.

Derneğin yapısı günün şartlarına uygun hale getirilmiş, işletmecî mantıktan çıkarılmış ve eğitim işlerine odaklanacak bir yapıya kavuşturulmuştur. Ayrıca iki ayda bir yayımlanacak “*Eğitim ve Bilim*” adıyla bir dergi çıkarılması kararlaştırılmış ve adı geçen dergi iki yıl içerisinde çıkarılmıştır.⁷¹³ Derneğin 13 Kasım 1977 tarihinde yapılan 38. Genel Kurul Çalışma Raporu’nda üç yıl önce çekilen maddi sıkıntıların sona erdiği belirtilmiş ve 1977 yılında da denk bir bütçe çıkarılmıştır.⁷¹⁴ Bu dönem içerisinde “*TED Bilim Kurulu Yönetmeliği*” de yönetim tarafından yürürlüğe konmuştur.

---

⁷¹⁰Celal Şardan, 1933 yılında Abkara’da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden Mezun olmuştur. T.C. Emekli Sandığı ile Sosyal Sigortalar Kurumu Müdür Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 463.

⁷¹¹Şardan’ın başkanlığında yönetim kurulunda, bir önceki yönetim kurulu üyeleri Başkan Vekili Cahit Aydoğan (Tüccar), Genel Sekreter Kaya Demirkan (Sayıştay Başdenetçisi), İbrahim Ortaç (İskenderun Demir Çelik Fabrikası Dış İlişkiler Şefi), ve üyeler Arif Ağar (İnşaat Yüksek Mühendisi) ile yönetime yeni katılan üyeler Ayhan Bilgütay, Nurkut İnan (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi), Genel Sayman Tevfik Mengü (Bürokrat), Selami Sargut (Öğretim Üyesi) ve Rüştü Yüce (İnşaat Yüksek Mühendisi) yer almıştır. Şardan, 20 Kasım 1973 tarihinden 13 Kasım 1977 tarihine kadar derneğin başkanlığını yapmıştır.

⁷¹²Gök, **a.g.e.**, s. 90.

⁷¹³**Türk Eğitim Derneği Otuz Yedinci Genel Kurul Toplantı Tutanaqları**, 17 Ekim 1976, s. 4.

⁷¹⁴1975 yılında yoksul öğrencilere ayrılan paranın tümü 310 bin iken 1978 yılında 775 bin lira olmuştur. Bu değişimde okul ve yurt yönetimlerinin vakıflara dönüştürme olayı gerçekten çok etkili olmuştur. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 497-450.

Kolej bünyesinde İngilizce bölümünün girişimiyle “*Functional National Approach*” metodu uygulanmaya başlamıştır. İngilizce zümresi (departmanı), ders bitiminden itibaren yeni öğretim metodunun uygulanması adına toplantılar yapmış, yeni eğitim metodları geliştirmiş ve kendilerini de bu sürece adapte etmişlerdir. Bu yeni eğitim metodunun uygulanmasının nedeni ise yurt dışından getirilen yabancı dil kitapları ile müfredat arasında uyumsuzluk bulunması olmuş ve departman da bu sıkıntıları aşmak için kolej bünyesinde yeni dil kitabı çalışmalarına başlamıştır.⁷¹⁵

13 Kasım 1977 tarihinde görev süresi biten Şardan’ın yerine 15 Kasım 1977 tarihinde Kaya Demirkan⁷¹⁶ başkan olmuştur.⁷¹⁷ Dernek, bu dönemde UNESCO Eğitim Komisyonu’na seçilmiştir. 1977 yılında TRT kanalında “*Olayların İçinden*” programında Derneğin tanıtımı yapılmıştır. 1978 yılında “I. Eğitim Toplantısı” düzenlenmiş ve bu çalışmanın metinleri kitap haline getirilmiştir.⁷¹⁸ Son dört yılda, Derneğin vakıf şeklinde yönetilmesi yurt ve okulların kapanmasını engellemiş ve derneği yok olmaktan kurtarmıştır. Ayrıca kolejlerin bu şekilde bağımsız karar alarak daha iyi yönetildiği de gözlemlenmiştir. Dernek, bu dönemde de akılcı uygulamalarla ülkeye faydalı işler yapmaya devam etmiştir.

TED Genel Kurul seçimi sonrasında görevinden ayrılan Demirkan’dan sonra başkanlığa Derneğin okullarından mezun, sporcu kimliği ile tanınan ve yönetim kurullarında görev alan Rüştü Yüce⁷¹⁹ seçilmiştir. Derneğin önceki genel başkanı

---

⁷¹⁵Tanyer, **a.g.e.**, s. 377-378.

⁷¹⁶Kaya Demirkan, 1933 yılında Ankara’da doğmuştur. 1961 yılında Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi’nden mezun olmuştur. TED Genel Merkezi’nde çalışmıştır. Sayıştay Denetçi Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 518.

⁷¹⁷Kaya Demirkan’ın başkanlığında on beşinci yönetim kurulunda, yeni üyeler Başkan Vekili Fazıl Kıncal (Avukat), Genel Sekreter Selami Sargut (Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Genel Sayman Savaş Aldoğan, Ergün Alkan (Avukat), Peyami Karaboncuk, Ahmet Ünlü (Ziraat Yüksek Mühendisi), ile bir önceki yönetim kurulunda yer alan Cahit Aydoğan (Ankara Ticaret Odası Başkanı), Ayhan Bilgütay, Nurkut İnan (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi) ve Rüştü Yüce (İnşaat Yüksek Mühendisi) yer almıştır. Demirkan, 15 Kasım 1977 tarihinden 5 Kasım 1978 tarihine kadar derneğin başkanlığını yapmıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 518.

⁷¹⁸**Türk Eğitim Derneği Otuz Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanaqları**, 5 Kasım 1978, s. 4-10.

⁷¹⁹Rüştü Yüce, 1939 yılında Simav’da doğmuştur. TED Ankara Koleji ve ODTÜ İnşaat Fakültesi’nden mezun olmuştur. 1954-1968 yılları arasında Ankara Kolejililer Spor Kulübü’nde basketbol oynayan Prof. Dr. Rüştü Yüce, 1968-1970 yılları arasında da Muhafızgücü formasını giymiştir. 1963 yılından itibaren belirli aralıklarla Kolejililer Spor Kulübü altyapısında çalıştırıcı olarak çalışmıştır. 1972-79 yılları arasında Şekerspor takımını çalıştırırken, A Milli Takım Yardımcı antrenörlüğü ve A Milli Takım Danışmanlığı görevlerinde bulunmuştur. 1979-81 yılları arasında İstanbul Bankası Yenişehir, 1984-90 yılları arasında da basketbol Antrenörleri Derneği Başkanlığı’nı yapmıştır. 1987 yılından vefatına kadar ODTÜ Spor Kulübü Başkanlığı görevini yürütmüştür. 4 kez Milli Takım’da, 3 kez de Ordu Milli Takımı’nda yer aldı. Türk Eğitim Derneği’nin 11 yıl süreyle başkanlığını yapan Yüce, 1992 yılından vefatına kadar da Türkiye Basketbol Federasyonu

Kaya Demirkan da Yüce'nin yönetim kurulunda görev almıştır. Yüce'nin başkanlığında yeni yönetim kurulu, bir önceki yönetim kurulunda bulunan kişilerden oluşmuştur.⁷²⁰ Yüce, 6 Kasım 1978 tarihinden 18 Kasım 1979 tarihine kadar derneğin başkanlığını yapmıştır. Yüce'nin belediye başkanlığı adaylığı nedeniyle istifasından sonra başkanlığa Nurkut İnan⁷²¹ geçmiştir.⁷²² Bu iki dönemde Derneğe iki yeni taşınmaz kazandırılmış ve Adana Bekir Sapmaz Öğrenci Yurdu o dönemde çıkan öğrenci olayları ve siyasetin çalkantılı olması sebebiyle 40. Genel Kurul toplantısı kararıyla kapatılmıştır. 12 Eylül 1980 Askeri Müdahale sonrası kapalı olan ve sıkıyönetim binası olarak kullanılan yurt, Mayıs 1981'de boşaltılmıştır. İki yıl kapalı kalan yurt, 43. Genel Kurul toplantısında alınan kararlarla tekrardan açılmıştır.

Türk Eğitim Derneğinin 18. Yönetim Kurulu Başkanı Nurkut İnan'ın ayrılmasından sonra Celal Şardan ikinci defa başkanlığa seçilmiştir.⁷²³ Türkiye'nin "24 Ocak 1980 Kararları" sonrası devalüasyon, Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) zamları ve fiyat denetiminin kaldırılması ile Serbest Piyasa Ekonomisi'ni uygulamaya başlaması ve bundan kısa süre sonra gerçekleşen 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi'nden sonra Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığının da politikayı devam ettirmesiyle ülkede hızlı bir değişim baş göstermiştir. Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi parayı yöneten kuruluşların Türkiye'ye hızla giriş yaptığı bir dönem olması nedeniyle özel sermaye ve buna bağlı şirketler büyümüş,⁷²⁴ bu büyümeden TED de etkilenmiştir. Dernek kendi bünyesinde bulunan kurumları korumak ve geliştirmek için birtakım mali önlemler almıştır. Öncelikli düşüncesi eğitim olan Dernek, hızlı değişen ekonomide mali yönden güçlü kalmayı hedeflemiştir.

Asbaşkanlığı görevinde bulunmuştur. Bkz. **In Memoriam, Rüştü Yüce 1939 -1996 Anısına**, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Arşivi, C. 16, S. 12, Arşiv No. 5316, s. 1-5.

⁷²⁰Başkan Vekili Fazıl Kıncal (Avukat), Genel Sekreter Selami Sargut (Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Genel Sayman Savaş Aldoğan, Ergün Alkan (Avukat), Peyami Karaboncuk, Ahmet Ünlü (Ziraat Yüksek Mühendisi), ile bir önceki yönetim kurulunda yer alan Cahit Aydoğan (Ankara Ticaret Odası Başkanı), Ayhan Bilgütay, Nurkut İnan (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi) ve Rüştü Yüce (İnşaat Yüksek Mühendisi) yer almıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 541.

⁷²¹Nurkut İnan, 1938 yılında doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Öğretim üyesidir. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 541.

⁷²²İnan'ın başkanlığında on yedinci yönetim kurulunda, Başkan Yardımcısı Fazıl Kıncal, Genel Sekreter Esen Ünür, Genel Sayman Tuncay Oktay ve yeni üyeler Lale Refioğlu, Murat Tümer, Hakan Duran, ve Erdem Tulgar yer almıştır. İnan, 21 Kasım 1979 tarihinden 24 Ekim 1982 tarihine kadar derneğin başkanlığını yapmıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 541.

⁷²³Şardan'ın başkanlığında yönetim kurulu, Başkan Yardımcısı Murat Tümer, Genel Sekreter Dicle Evren, Genel Sayman Tuncay Oktay ve yeni üyeler Nami Çağan, Necdet Güven, Ersin Turgut ve Erinç Böge yer almıştır. Şardan, 28 Ekim 1982 tarihinden 14 Aralık 1983 tarihine kadar derneğin başkanlığını yapmıştır.

⁷²⁴Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009**, İmge Kitabevi, İstanbul, 2010, s. 145-150.

Kuruluşu ve sonrasında çalışmalarına eğitim çerçevesinde devam eden Dernek bu dönemde ülke için faydalı işler yapmaya özen göstermiştir. Bu konuda bilim kurulları, eğitim toplantıları, hizmet ödülleri ve dernek armağanlarını yaygınlaştırmış, faaliyetlerini özgünleştirmiş ve çalışmaların çoğunu kitaplaştırmıştır. Hatta Ankara Koleji için “*Dernek Broşürü*” hazırlanmıştır. Derneğin 55. yılı münasebetiyle yönetim kurulundan oluşan bir heyetle Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam ziyaret edilmiştir.⁷²⁵

Karadeniz Ereğli Kolejinin, vakıf yöneticileri tarafından MEB’e devredilmesi nedeniyle dernekle bağlantısı kopmuştur. Alanya ve Çorum şubeleriyle de ilişik kesilmiştir. Kayseri Kolejinin Erkek Öğrenci Pansiyonu da kapatılmıştır.⁷²⁶

Türk Eğitim Derneğinin 19. Yönetim Kurulu başkanlığına, daha önce altı dönem başkan yardımcılığı yapan Fazıl Kıncal seçilmiştir. 25 Aralık 1983 tarihinde göreve başlayan Kıncal, 4 Kasım 1984 tarihine kadar bu görevi sürdürmüştür. Bu dönemde bir önceki Yönetim Kurulundan farklı olarak Genel Başkan Yardımcısı Rüştü Yüce, üye Metin Gökçek ve Güven Varol yeni yönetim kurulunda görev almış, diğer isimler değişmemiştir. Kıncal’ın kısa süren başkanlık döneminden sonra Rüştü Yüce, 4 Kasım 1984 tarihli 45. Genel Kurul toplantısında yeniden başkan seçilmiştir. Önceki başkanlık görevini Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerine aday olması nedeniyle istifa etmesi gerektiği için bırakmıştır. Yüce, başkanlık görevini 28 Aralık 1993 tarihine kadar dokuz yıl süreyle devam ettirmiştir.⁷²⁷ Derneğin istikrarlı yönetim kurullarından biri olan Yüce döneminde Dernek gelişimine devam etmiş ve ekonomik açıdan güçlü duruma gelmiştir.

TED, 1985 yılında Birleşmiş Milletler UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Temsilciliğine kabul edilmiştir. 1988 yılında TED Sosyal Tesisleri’nde tahsis edilen bölümlerde Bilim Kurulu, Ankara Koleji Mezunlar Derneği ve Ankara Kolejliler Spor Kulübü birimleri hizmete açılmıştır. Kızılırmak Caddesi üzerinde bulunan

---

⁷²⁵Türk Eğitim Derneği Kırk Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 30 Ekim 1983, s. 4-11.

⁷²⁶Türk Eğitim Derneği Kırk Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 30 Ekim 1983, s. 4-7.

⁷²⁷Yüce’nin başkanlığında 20. Yönetim Kurulu, başkan vekili Fatih Kıncal, genel sekreter Erinç Böge, genel sayman Tanju Özenç ve üyeler Nami Çağan, Güven Varol, Metin Kocaman, Ersin Turgut, Atilla Ataç, Peyami Karaboncuk ve Tekin Ertan’dan oluşmuştur. Bu yönetim kurulu bazı değişikliklerle dokuz yıl boyunca görev yapmıştır. Bkz. Ballar, a.g.e., s. 598.

sosyal tesis binası 7 milyon lira üzerinden kiraya verilerek işletilmiştir.⁷²⁸ 1987-1988 eğitim yılında Batman Koleji, 1988 yılında TED Aliağa Koleji hizmete girmiştir.

Kolej öğrencilerinin sosyal, kültürel ve sportif gelişimleri için TED bünyesindeki sosyal tesislerde “*TED Satranç ve Dokümantasyon Merkezi*” kurulmuştur. Bu tesisin kurulması sonrasında 1991 yılında Satranç Federasyonu’na resmi başvuru yapılmış ve Ankara Koleji Spor Kulübü bünyesinde satranç branşında bir kol kurulmuş ve resmi anlamda ilk satranç kulübü oluşturulmuştur. 12 yaş grubundaki Satranç Kulübü öğrencileri, Kıvanç Haznedaroğlu ile iki kez üst üste Türkiye şampiyonu olmuştur. Kıvançoğlu’nun satrançtaki başarısı ilerleyen yıllarda da devam etmiş ve Türkiye şampiyonluğu unvanını 2000 yılına kadar elinde tutmuştur. Türkiye şampiyonası büyükler kategorisinde Satranç Eğitim Merkezi Müdürü Ali İpek Türkiye ikinciliğini kazanmıştır.⁷²⁹ TED bünyesinde kurulan bu kulüp sayesinde öğrenciler boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmiştir.

Yüce döneminde 1985-1993 yıllarında kolejlerdeki öğrenci ve öğretmen sayıları artmış, bu artışta en önemli etken Derneğin istikrarlı bir yönetimle çalışması olmuştur. Bu dönemdeki öğrenci ve öğretmen sayıları şu şekilde gerçekleşmiştir.⁷³⁰

---

⁷²⁸1986 yılında Ankara Koleji için 5.400 metrekarelik arsa satın alınmış ve okul bahçesi olarak kullanılmıştır. Ankara Kızılırmak Sokak 8 numaralı beş katlı ve on daireli bina, 225 milyon lira karşılığında satın alınarak, 60. Kuruluş yıldönümü olan 31 Ocak 1988 tarihinde hizmete açılmıştır. İzmir Kartaş’daki derneğe ait apartman dairesi iyi bir fiyata satılmış ve sonradan buradaki dükkânların satışı da düşünülmüştür. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Kırk Yedinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 2 Kasım 1986, s. 3-9.

⁷²⁹**Türk Eğitim Derneği Kırk Sekizinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 8 Kasım 1987, s. 3-9; **Türk Eğitim Derneği Kırk Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 27 Kasım 1988, s. 4-11; **Türk Eğitim Derneği Ellinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 12 Kasım 1989, s. 3-10; **Türk Eğitim Derneği Elli Birinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 18 Kasım 1990, s. 4-10; **Türk Eğitim Derneği Elli İkinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 17 Kasım 1991, s. 3-9; **Türk Eğitim Derneği Elli Üçüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 15 Kasım 1992, s. 4-10.

⁷³⁰Aynı yer.

Okul	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Ankara	7.284	597
Zonguldak	1.191	59
Karabük	1.076	33
Kdz. Ereğli	702	33
Kayseri	1.865	81
Batman	102	14
Aliğa	108	10
Toplam	12.328	827

TED 21. Yönetim Kurulu, 10 Ocak 1994 tarihinde Rüştü Yüce'nin ayrılmasından sonra yine aynı tarihte Arif Erinç Ağa başkanlığında çalışmalara başlamıştır. Ağa, 10 Ocak 1994 tarihinden 28 Şubat 1995 tarihine kadar Derneğin başkanlığını yapmıştır.⁷³¹ Bu dönemde 1994 yılında Şerafettin Turan⁷³² tarafından kolej okullarında “Atatürk ve Kemalizm” konulu konferans verilmiştir. Bunların dışında iyi bir gelir getiren Sıhhiye çok katlı otoparkın işletmeciliği, 1 Şubat 1994 tarihinden itibaren aylık 100 milyon TL kira karşılığı TED'e verilmiştir. Bu dönemde TED bünyesinde bilim kurulu çalışmaları, ünlü eğitimcileri anma günü, hizmet ödülleri ve yayın⁷³³ faaliyetleri de devam etmiştir.

⁷³¹Ağa'nın başkanlığında yönetim kurulu, Başkan Vekili İbrahim Ortaç, Genel Sekreter Bahadır H. Tanrikulu, Genel Sayman Kaya Tokmakçıoğlu'ndan oluşmuştur. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Elli Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanaqları**, 27 Şubat 1994, s. 2-6.

⁷³²Şerafettin Turan, Dilci ve tarihçi, Dil Derneği Onursal Başkanı'dır. 1951 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nden mezun olmuştur. Ankara Üniversitesi'nde Yakın Çağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı olarak sürdürdü. DTCF Dekanlığı (1969-72), TRT Yönetim Kurulu üyeliği (1972-78), Türk Dil Kurumu Başkanlığı (1977-83), Kültür Bakanlığı Müsteşarlığı (1978-79) görevlerinde bulunmuştur. Türk Dil Kurumu'nun sonra kurulan Dil Derneği'nin de başkanlığını yapmıştır. İtalyan Cavaliere Nişanı'nı almıştır. Bkz. Turan, **Türk Devrim Tarihi**, C. 4., Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. Arka Kapak.

⁷³³Derneğin kültürl faaliyetleri bölümünde bu çalışmalar detaylı olarak yer almaktadır.

28 Şubat 1995 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında Ağar'ın yerine İbrahim Ortaç⁷³⁴ başkan olarak seçilmiştir.⁷³⁵ Bu dönemde Dernek üyelerinin sayısı artırılmıştır.⁷³⁶ 8 Kasım 1995 tarihinde İzmir Atatürk Kültür Merkezi'nde "Atatürk'ün Kültür Politikaları" konulu toplantı yapılmış, ardından konser ve kokteyl düzenlenmiştir. TRT kanalında "Günle Gelen ve Gün Başlıyor" programlarına Dernek başkanı Ortaç Bey katılmış ve Derneğin etkinliklerini anlatmıştır. TED Bilim Kurulu çalışmalarına ara vermeden devam etmiştir.⁷³⁷ 1996 yılında yapılan TED Genel Merkez Yönetim Kurulu raporunda şu ifadelere yer verilmiştir:⁷³⁸

"Bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da Atatürk'ün İlke ve İnkılapları'ndan ödün vermeden, Ana Tüzüğümüz doğrultusunda Türk Eğitim Derneği, çalışmalarını sizlerin desteği ile yürütecektir."

Derneğin tanıtımı için hazırlanan "TED Bülteni" üç ayda bir çıkarılmaya başlanmıştır. Kültür Bakanlığının bütçe yetersizliği nedeniyle 1996 yılında bastıramadığı "Atatürk Takvimi", Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden'in temin ettiği fotoğraflarla Dernek tarafından bastırılmıştır.⁷³⁹

TED 23. Yönetim Kurulu 13 Mart 1997 tarihinde Sezer Ergin'in⁷⁴⁰ başkan seçilmesiyle çalışmalarına başlamıştır.⁷⁴¹ Bu dönemde Toplam Kalite Yönetimi ve ISO standartlarının kurumlarda sağlanması için çalışmalar başlatılmıştır. Eğitim alanında böyle bir çalışma ile Dernek okullarının standartlaşması sağlanarak eğitimde fırsat eşitliği yaratma imkânı planlanmıştır. Ortadoğu Teknik Üniversitesi ile planlanan eğitsel amaçlı "Kış ve Yaz Okulları" çalışmaları yapılmıştır. 1998

⁷³⁴İbrahim Ortaç, 1942 yılında Balıkesir'de doğmuştur. 1965 yılında Ankara Üniversitesi İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nden mezun olmuştur. İskenderun Demir Çelik İşletmeleri, Türkiye Demir Çelik İşletmeleri ve Çukurova Sanayi İşletmeleri'nde görevler üstlenmiştir. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 754.

⁷³⁵Aynı tarihte İbrahim Ortaç'ın başkanlığında göreve başlayan 22. yönetim kurulu, Başkan Vekili Şahin Mengü, Genel Sekreter Bahadır H. Tanrikulu, Genel Sayman Kaya Tokmakçioğlu ve üyeler Murat Tümer, Murat Mantini, Serdar Akünel, Bülent Hatipoğlu, Yener Ergüven, Suphi Kabadayı ve Avni Özcan'dan oluşmuştur. Ortaç, 28 Şubat 1995 tarihinden 13 Mart 1997 tarihine kadar derneğin başkanlığını yapmıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 754.

⁷³⁶Derneğe 35 üye kaydedilerek üye sayısı 1.391'e çıkmıştır.

⁷³⁷**Türk Eğitim Derneği Elli Altıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 10 Mart 1996, s. 3-10.

⁷³⁸**Türk Eğitim Derneği Elli Altıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 10 Mart 1996, s. 2.

⁷³⁹**Türk Eğitim Derneği Elli Altıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 10 Mart 1996, s. 2-8.

⁷⁴⁰Sezer Ergin, 1939 tarihinde Niğde'de doğmuştur. 1963 yılında University of Birmingham England'dan mezun olmuştur. Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi'nde öğretim üyeliği yapmıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 787.

⁷⁴¹Sezer Ergin'in başkanlığında yönetim kurulunda, bir önceki yönetim kurulunda görev yapan Başkan Vekili Suphi Karadayı (Bankacı), Genel Sekreter Bülent Hatipoğlu (Mimar), Genel Sayman Kaya Tokmakçioğlu (İşletmeci), Yener Ergüven (İşletmeci), Murat Mantini (Pazarlamacı) ile yeni üyeler Volkan Kazova (Serbest), Uğur Kılıcı (İnşaat Mühendisi), Aydın Saygın (Avukat), Murat Tümer (Ekonomist) yer almıştır. Ergin, 13 Mart 1997 tarihinden 15 Mart 1999 tarihine kadar derneğin başkanlığını yapmıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 787.

yılında Adana Bekir Sapmaz Öğrenci Yurdu deprem sebebiyle zarar görmüş ve genel merkez tarafından yapılan yardımlarla hızlı bir şekilde tadilatı yapılmıştır. TED Polatlı Koleji de bu dönemde eğitime başlamıştır.⁷⁴² Ayrıca 22 Şubat 1998 ve 14 Mart 1999 tarihlerinde yapılan kurul toplantılarında okullarda iyi öğretmenlerin Dernek bünyesinde çalıştırılması planlanmış ve hizmetiçi eğitimlerle öğretmenlerin bireysel gelişimlerine önem verilmiştir.

Yapılan toplantılarda Atatürk İlke ve İnkılapları'na bağlı kalınmasına özen gösterilmesi de hatırlatılmıştır. Bunun yanısıra bilgi çağı olması nedeniyle daha çok çalışılması planlanmış ve teknolojik olarak kurumların kendi altyapılarını yenilemeleri istenmiştir.

TED 24. Yönetim Kurulu başkanlığa 15 Mart 1999 tarihinde Baran Asena⁷⁴³ seçilmiştir.⁷⁴⁴ 1 Mart 2000 ile 4 Eylül 2000 tarihleri arasında ise Uğur Kılıcı⁷⁴⁵ başkanlık yapmış, sonrasında yerine Asena yeniden yönetim kurulu başkanı olmuştur. 1999-2000 eğitim yılında TED; Afyonkarahisar, Bursa, Konya ve Isparta'da kolejler açmış ve okulların sayısı 10'a yükselmiştir.⁷⁴⁶ 2002 yılında Malatya Koleji de faaliyete geçmiştir. Polatlı Kolejine kapalı spor salonu yapılmış ve Maltepe Öğrenci Yurdu tamamlanmıştır.⁷⁴⁷

Baran Asena döneminde önce 1999 yılında “21. Yüzyıl Eşiğinde Atatürk”⁷⁴⁸ adında anma toplantısı düzenlenmiştir. Kuruluşun 72. Yıldönümü münasebetiyle 30-31 Ocak 2000 tarihleri arasında “TED 1. Eğitim Kurultayı” düzenlenmiştir. Bu kurultay ile 12 dakikalık TED belgeseli de özel bir yapım şirketi ile anlaşarak Derneğe kazandırılmıştır. 31 Ocak tarihinde Çankaya Köşkü'nde TED adına Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından resepsiyon düzenlenmiştir. Meclis

⁷⁴²Türk Eğitim Derneği Elli Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 14 Mart 1999, s. 4-15.

⁷⁴³Baran Asena, 1948 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1970 yılında ODTÜ İnşaat Bölümü'nden mezun olmuştur. Ankara Belediyesi Fen İşleri Müdür Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Mimarlık ve Mühendislik noktasında birçok projeye imza atmıştır. Bkz. Ballar, a.g.e., s. 836.

⁷⁴⁴Bu yönetim kurulunda Başkan Vekili Y. Ziya Gider, bir önceki yönetim kurulunda görev alan üyelerden Genel Sekreter Bülent Hatipoğlu, Genel Sayman Uğur Kılıcı, Kaya Tokmakçıoğlu, Murat Tümer ile yeni üyeler Volkan Kazova, Fevzi Yardımcı, U. Murat Eryurt, M. Necat Özgür, Ahmet Ersoy yer almıştır. Asena, 15 Mart 1999 tarihinden 1 Mart 2000 tarihine kadar derneğin başkanlığını yapmıştır.

⁷⁴⁵Uğur Kılıcı, 1951 yılında doğmuştur. 1976 yılında ODTÜ İnşaat Bölümü'nden mezun olmuştur. Mimarlık ve Mühendislik ve yöneticilik yapmıştır. Bkz. Ballar, a.g.e., s. 868.

⁷⁴⁶Türk Eğitim Derneği Altmışınca Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 27 Şubat 2000, s. 4-20.

⁷⁴⁷Ballar, a.g.e., s. 896-903.

⁷⁴⁸Bu toplantı 160 sayfalık bir kitap haline getirilmiştir. Adı geçen toplantıda Atatürk'ün yaptığı devrimlerin hala önemini koruduğundan bahsedilmiştir. Bkz. 21. Yüzyıl Eşiğinde Atatürk, Türk Eğitim Derneği V. Anma Toplantısı, Şafak Matbaası, Ankara, 1999, s. 1-160.

Başkanı Yıldırım Akbulut, Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu, Maliye Bakanı Sümer Oral ve birçok milletvekili bu törene katılmıştır. Derneğin 3 Mart 2002 tarihinde 57. Genel Kurul toplantı raporlarında 2001 yılından itibaren okullaşma anlamında önemli adımlar atıldığı belirtilmiştir. Ayrıca TED Batman Koleji öğretmeni Nursel Çubuk o ilde yılın öğretmeni seçilmiştir.

TED 25. Yönetim Kurulu 3 Mart 2002 tarihinde Mehmet Mağdenli⁷⁴⁹ başkanlığında çalışmalarına başlamıştır.⁷⁵⁰ Mağdenli başkanlığındaki yönetim kurulu ilk iş olarak 26 Mart 2002 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu; 27 Mart 2002 tarihinde ise Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'i ziyaret etmiştir. 31 Ocak 2003 tarihinde Derneğin kuruluşunun 75. yılı nedeniyle sabah Anıtkabir ziyaret edilmiş, akşam Devlet Konukevi'nde Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Ali Babacan ve Milli Eğitim Bakanı Erkan Mumcu'nun da katıldığı bir kokteyl verilmiştir. Bu ziyaret, temsil ve kokteyller ile Dernek; hükümet, siyasi aktör ve partilerle arasındaki bağı kuvvetlendirmiştir.

Dernek bu dönemde halk tarafından tanınan, bakanlık şuralarına çağrılan, yaptığı yayınlarla eğitim camiasına ışık tutan, yaptığı burs ve yardımlarla Türk öğrencileri okutma işini kuvvetlendiren, siyasi anlamda yeniden desteklenen ve kabul gören güçlü bir kurum haline gelmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çok sayıda okul ve yurt açılmasına rağmen eğitimde öncü kurum olmak için yeni okullar açmış ve bu alanda modern ve milli kurumlar oluşturmaya devam etmiştir. Kolejlerin vakıf halinde yönetilmesi ve genel merkez tarafından desteklenmesi Derneğin daha büyük hedeflere yönelmesinin önünü açmıştır. Mali yapısının kuvvetli olması, işletmecî mantıktan çıkıp yeni yüzyıla girerken kaliteli, çağdaş ve uluslararası standartlarda eğitim vermesi ve kendini yeni eğitim normlarına adapte etmesiyle veliler tarafından aranan ve istenen kurumların kıvılcımları da atılmıştır. Mezun öğrencilerinin iyi üniversiteler ve iyi mesleklerde görev almasıyla kendini ispatlayan Dernek sanattan spora birçok alanda faaliyet göstermiştir.

---

⁷⁴⁹Mehmet Mağdenli, 1941 yılında Ankara'da doğmuştur. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nden mezun olmuştur. Nakliye, sigorta ve ticari temsilcilikleri bulunmaktadır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 919.

⁷⁵⁰Mehmet Mağdenli'nin başkanlığında yönetim kurulunda Başkan Vekili Cüneyt İlçayto, Genel Sekreter M. Hakan Çınar, Genel Sayman O. Cem Kazmaz ve üyeler Ş. Baran Asena, Mustafa Ünsay, Dr. Selda Seçkin, Ersin Eroğlu, Dr. Ahmet Zileli, M. Kutluhan Olcay ve Serdar Akunal yer almıştır. Mağdenli, 3 Mart 2002 tarihinden 10 Mart 2003 tarihine kadar derneğin başkanlığını yapmıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 919.

4.2.3. 2003-2013 Dönemi (Yeniden Öncü Kurum)

Bu dönem Türk Eğitim Derneğinin 2003-2013 yılları arasını kapsamış ve mali yönden güçlü bir şekilde faaliyetlerine devam ederek Dernek, kendini geliştirmiştir. Bu dönemde vakıf okulları hariç “Eğitim-Öğretim İşbirliği” içerisinde zengin vatandaşlar, üniversiteler, diğer dernek ve vakıflarla eğitim çerçevesinde okul açma işine girişmiştir. Dernek kent merkezlerinde okullar açmış, öğrenci sayılarını artırmış, basım-yayın faaliyetlerinde kaliteli çizgiye ulaşmış, siyasi çevrelerle bağlantısını korumuştur. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığının eğitim çalıştay ve platformlarında görüşünü aldığı kuruma dönüşmüş ve en önemlisi eğitim-öğretim açısından öncü kurum olmayı başarmıştır.

Mehmet Mağdenli'nin görevi bırakmasından sonra TED 26. Yönetim Kurulu, Selçuk Pehlivanoglu başkanlığında 10 Mart 2003 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. Selçuk Pehlivanoglu'nun başkanlığındaki yönetim kurulu;⁷⁵¹ başkan vekili Ahmet İsfendiyar, genel sekreter Serdar Akunal ve Uğur Boz'dan oluşmuştur. Yönetim kurulu üyeleri süreç içinde tüzüğe göre değişmiş olmasına rağmen başkan Pehlivanoglu'nun istikrarlı yönetimi dikkate değer başarı yakalamış ve 2013 yılına kadar Derneğin 10 yıl başkanlığını yapmıştır. Göreve başlayan bu yönetim öncelikle görev şemasını değiştirmiş ve bu yapıyı daha işler hale getirmiştir. Personel çalışma sahaları belirlenmiş ve çalışanların hizmetlerini daha verimli hale getirmek için düzenleme yapılmıştır.

2004 yılından sonra sırasıyla TED Malatya Koleji, TED Gaziantep Koleji, TED Mersin Koleji TED Antalya Koleji, TED Alanya Koleji, TED Samsun Koleji, TED Eskişehir Koleji, TED Bodrum Koleji, TED Hatay Koleji ve TED Aydın Koleji açılmıştır. Derneğin ilk yurtdışı okulu TED Kuzey Kıbrıs Koleji ve Yükseköğretim Kurumu TED Vakıf Üniveritesi de hizmete girmiştir. Bu okullarla Dernek değişen

---

⁷⁵¹16 Mart 2008 tarihinde yapılan Olağan Genel Kurul sonrasında Selçuk Pehlivanoglu başkanlığındaki yönetim kurulunda Ertuğrul Dokuzoğlu, Uğur Boz, Emine Ersan, Ahmet İsfendiyar, Şebnem Akipek, Cem Kazmaz, Özlem Özkanlı, Ali Özkan, Emin Hisarcıkloğlu ve Mehmet Can Ulusoy yer almıştır. Yine aynı tarihte yapılan genel kurulda Denetim Kurulu üyeleri olarak Kartal Usluel, Osman Birol Altınay, Denizhan Sungur, Sevim Eraslan ve Deniz Ülgen üye olarak seçilmiştir. Bkz. <http://www.turkegitimdernegi.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF1F4F78A76FC513C4>, Erişim Tarihi: 04 Ocak 2018; 6 Mart 2011 tarihinde yapılan 69. Olağan Genel Kurulu'nda asil üyeler arasında Sinan Selçuk Pehlivanoglu, Hacı Ahmet Kılıçoğlu, Kemal Ziya Savran, Sami Türkoğlu, Şebnem Akipek, Mehmet Can Ulusoy, Füsün Okutan, Emin Hisarcıkloğlu, Ayşe Esra Şakar, Sedat Kasan ve Timur Koloğlu yer almıştır. Denetim Kuruluna ise A. Kartal Usluel, Sevim Eraslan, Deniz Ülgen, Eda Aslı Özdemir ve K. Yalçın Mengü seçilmiştir. Bkz. <http://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF81C564CB91813FB6>, Erişim Tarihi: 04 Ocak 2018.

yüzyılda kendi ayakları üzerinde duracak Türk öğrencilerinin modern ve kaliteli eğitim almasına yardımcı olmuştur. Yurt dışında açılan Kuzey Kıbrıs Koleji ile dünyada Türklerin yaşadığı bölgelerde Türk çocuklarına hizmet vermeye başlamıştır.

Dernek, öğretmen alımlarını sistemli hale getirmiştir. Başvuruların sayısının fazla olması nedeniyle en iyi öğretmenleri seçmek amacıyla “*Merkezi Öğretmen Alım Sistemi*”ni kurmuştur.⁷⁵² Uzun yıllar süren burs sistemi değiştirilmiş ve bununla beraber bu sistemin geliştirilmesi için “*Eğitim Meşaleleri Yürütme Kurulu*” oluşturulmuştur. 29-30 Ocak 2008 tarihlerinde yönetim kurulu değişiklikleri ile beraber TED Ankara Koleji İncek Kampüsünde “*80. Yıl Uluslararası Eğitim Forumu*” ve “*21. Yüzyıl İnsanının Yetiştirilmesi*” vizyon konularını içeren toplantılar yapılmıştır. Yine 80. Yıl etkinlikleri kapsamında 25 Ağustos 2008 tarihinde TED okulları, temsilcilikleri, mezun dernekleri, spor kulüplerinin tüm çalışanlarını kapsayan ve beş yıllık vizyonunun ortaya konulduğu “*Tek Yürek Tek Meşale Aile Toplantısı*” düzenlenmiştir.⁷⁵³ Yazılı ve görsel medya takipleri yapılmış, anma törenleri düzenlenmiş ve kabirler⁷⁵⁴ ziyaret edilmiştir.

Dernek bu dönemde farklı birçok çalışmaya imza atmıştır. Tanıtım ve promosyon çalışmaları kapsamında web sayfası, mailing ve sms, takvim ve ajanda, Bunları Biliyor musunuz? oluşturulmuştur. Basında TED ve ilan çalışmaları yapılmıştır. Birçok eğitici, sosyal, kültürel etkinlikler Dernek okulları, yurtları ve alt birimlerince düzenlenmiştir.⁷⁵⁵ Dernek bünyesinde eğitim koordinatörlüğü oluşturulmuştur. Bu birimle her türlü yönetici, öğretmen, öğrenciye çalışanları izleme ve destekleme çalışmaları yapılmıştır. Okul geliştirme koordinatörlüğü

---

⁷⁵²Bu sistemle öğretmenlerin nitelikleri, seçimleri, atamaları ve yer değiştirmeleri merkez tarafından düzenlenmiştir. Göreve başlatılan öğretmenlere 110 saatlik oryantasyon çalışması yapılmıştır. Bu alımlarda en az 5 yıllık deneyimi olan öğretmenler alınmaya özen gösterilmiştir.

⁷⁵³Burslu öğrenciler yararına yardım sağlamak amacıyla 29 Ocak 2009 tarihinde *10.000 Genç Meşale Daha Aydınlik Türkiye* kampanyası için gece düzenlenmiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği 65. Olağan Genel Kurul 2004 Faaliyet Raporu**, Ankara, 2005, s. 1-20; **Türk Eğitim Derneği 66. Olağan Genel Kurul 2005 Faaliyet Raporu**, Ankara, 2006, s. 1-23; **Türk Eğitim Derneği 67. Olağan Genel Kurul 2006 Faaliyet Raporu**, Ankara, 2007, s. 1-20; **Türk Eğitim Derneği 68. Olağan Genel Kurul 2007 Faaliyet Raporu**, Ankara, 2008, s. 1-22.

⁷⁵⁴1992 yılında vefat eden eski başkan Rüştü Yüce ve 2008 yılında vefat eden Mehmet Mağdenli TED Yönetim Kurulu üyeleri tarafından 2011-2014 yılları arasında düzenli olarak kabirleri başında anılmıştır.

⁷⁵⁵Kırmızı Ev Operası, Kuğu Gölü Balesi ve Ali Poyrazoğlu Tiyatro Etkinliği dernek öğrencileri tarafından izlenmiştir. Kurumsal Aidiyet Kazandırma ve Denizbank Tarım Seferberliği projeleri düzenlenmiştir. TED Ruh ve Kişisel Gelişim seminerine katılım sağlanmış ve okullar arası bowling organizasyonu gibi birçok etkinlik, kurs ve seminer yapılmıştır. Ayrıca yurtiçi ve yurtdışı gezileri düzenlenmiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu**, 1-9 Mart 2014, s. 1-110.

çerçevesinde öğretmen alımı, hizmet içi eğitim, okul müdürleri toplantıları, vakıf-şirket başkanları ve kurucu temsilcileri toplantıları, sınav hazırlama ve değerlendirme, soru bankası, anket ve analiz, okul izleme ve program geliştirme, yeni okul açma, standardizasyon çalışmaları ve projeleri düzenlemiştir. Projeler koordinatörlüğü kapsamında Jean Monet Burs Programı, ABD Ankara Büyükelçiliği ile “İşbirliği ve Genç İnovatif Girişimcilik Projesi” düzenlenmiştir.⁷⁵⁶ Yabancı dil konusunda ortak bir yöntem geliştirme çalışmaları yapılmıştır.⁷⁵⁷ Böylece yabancı dil eğitimi tamamen sistemli bir yapıya kavuşturulmuştur. Bu konuda en iyi yöntemleri uygulamaktan geri kalmayan Dernek; her türlü faaliyet, seminer ve kurslar düzenlemiştir. Dernek, kuruluşundan itibaren yabancı dil bilen eğitimcileri yurt dışından getirmiş ve öğrencileri iyi bir eğitim için yurt dışındaki okullara göndermiş ve bu çalışmalarına devam etmiştir.⁷⁵⁸

Derneğin 10 Mart 2014 tarihinde yapılan 70. Olağan Genel Kurulu açılış konuşmasında Başkan Pehlivanoglu şu ifadelere yer vermiştir;⁷⁵⁹

“Büyük Önder Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadroları öncülüğünde 1928 yılında kurulmuş olan Türk Eğitim Derneği, eğitim alanında öncü ve köklü bir sivil toplum örgütü olarak faaliyetlerini sürdürüyor. Çalışmalarımızı yürütürken gücümüzü Cumhuriyete ve demokrasiye olan inancımız ve toplumsal sorumluluk bilincimizden alıyoruz. Türk Eğitim Derneği markası ve ailesine duyduğumuz güven ve inançla faaliyetlerimizi üç ana alanda yürütüyoruz. Eğitimde fırsat eşitliğine katkı sağlamak ve ülkemizin yetenekli çocuklarını topluma kazandırmak amacıyla, en fazla sayıda öğrenciye, üniversite eğitimlerinin sonuna kadar burs veren eğitim kurumu olma misyonumuza devam etmek için gerek kişisel gerekse kurumsal katılımı burs verenlerimizin sayısını artırmak yönündeki çalışmalarımızı yoğun bir şekilde yürütüyoruz.”

Ayrıca konuşmasının devamında Pehlivanoglu, Derneğin her anlamda özel eğitim kurumu olduğunu anlatmıştır. Derneğin “85. Yıl Dönümü” nedeniyle özel logo hazırlanmış, resepsiyon verilmiş, Anıtkabir ziyaret edilmiş, TED Senfoni

⁷⁵⁶Projeler koordinatörlüğü kapsamında sonraki yıllarda Genç İnovatif Girişimcilik, Başarı Her Yerde, Access, Jean Monnet Bursu, Sanal Sınıf düzenlenmiştir. Birçok ülke büyükelçiliği ve kuruluşlarla desteklenen bu projelerin toplam bütçesi ayrı ayrı 2.857.769 dolar, 850.154 euro ve 318.176 Türk lirası olmuştur.

⁷⁵⁷Ağustos 2009 tarihinde faaliyete geçen bu birim, Yabancı Diller Koordinatörlüğü ve Okul Geliştirme Koordinatörlüğü altında yürütülmüştür. Bu kapsamda 23 okul, 17.195 öğrenci, 1.961 eğitimci ve 2.316 personel değerlendirilmiştir.

⁷⁵⁸**Türk Eğitim Derneği Altmış Dokuzuncu Genel Kurulu 2008-2009-2010 Faaliyet Raporu**, 25 Şubat 2011, 6 Mart 2011, s. 1-102; Mali yönden de güçlenen dernek faaliyetlerine hız kesmeden devam etmiştir. Derneğin 2008-2010 yılları arası geliri 53.320.677,65 Türk lirası, gideri 42.115.973,57 Türk lirası ve 11.204.704,08 Türk lirası gelir fazlası olmuştur. Bkz. Aynı yer.

⁷⁵⁹**Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu**, 1-9 Mart 2014, s. 1-110.

Orkestrası tarafından “85 Dakikada 85 Yıl Gecesi” gerçekleştirilmiş ve “Uluslararası Eğitim Forumu” yapılmıştır. Sezen Aksu, Fahir Atakoğlu, Enbe Orkestrası konserleri, Hasan Ali Toker piyano resitali, “Sonsuza Dek Âşık, Sonsuza Dek Genç” adlı müzikal gibi sanatsal faaliyetler düzenlenmiştir.

Liselere geçiş sınavlarında TED öğrencilerinin ortalamaları ülke ortalamalarının hayli üstündedir. Ortaokuldan mezun olanların 5’i Fen liselerini kazanırken yaklaşık yüzde 65’i yine TED kolejlerine devam etmiştir. Geriye kalan öğrenciler ise Anadolu, Sağlık, Spor, Güzel Sanatlar ve Öğretmen liselerine gitmiştir. Liselerden üniversiteye geçişte 2011 yılında yüzde 83,5’i, 2012 yılında yüzde 88,7’si, 2013 yılında yüzde 88,7’si lisans programlarına yerleşmiştir. Bu sonuçlarla TED öğrencileri ulusal sınavlarda başarılarını her yıl devam ettirmiştir. 2011-2013 yıllarında TED kolejlerinde üniversiteye geçiş rakamları tablosu şu şekildedir:⁷⁶⁰

	2011 YGS	2011 LYS	2012 YGS	2012 LYS	2013 YGS	2013 LYS
Sınava Giren Öğrenci Sayısı	1.055	1.030	1.120	1.086	1.039	997
Sınavı Kazanan Öğrenci Sayısı	1.045	-	964	-	927	-
YGS ile Yerleşen Öğrenci Sayısı	25	-	25	-	39	-
LYS ile Yerleşen Öğrenci Sayısı	-	856	-	939	-	845
Toplam Yerleşen	881		993		927	
Yerleşme Oranı	83,5		88,7		88,7	

Tabloda belirtilen sonuçlara bakıldığında lisans ve önlisans sınavlarına giren TED öğrenci ortalamalarının bir hayli yüksek olduğu görülmektedir. Bu ortalamalar MEB’e bağlı okullar ve diğer özel okullara göre de iyi durumda olduğunu göstermektedir. Ayrıca başarının yıllara göre arttığı da gözlemlenebilir. Bu tabloda TED’in akademik sonuçları ortaya konmuş olmasına rağmen dernek kendi öğrencilerini her bakımdan donanımlı yetiştirmeyi de başarmaktadır. Kolejden mezun olduktan sonra öğrencilerin mesleki ve akademik hayatlarında da bu tür başarıları yakaladığını rahatlıkla görebiliriz.

Bu dönemde düşünce kuruluşu şeklinde Dernek bünyesinde TEDMEM direktörlüğü kurulmuştur. Bu yapı; eğitim sistemi içinde kanıta dayalı araştırma

⁷⁶⁰Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu, s. 67.

verisi, fikir ve yayın üretip⁷⁶¹ kamuoyuna mal etmeyi amaçlayan bağımsız bir düşünce kuruluşu olmuştur. Temel amacı eğitim ve öğretimi ülkenin çocuklarına daha iyi ve yararlı bir şekilde sunmaktır. TEDMEM kapsamında *Ulusal Eğitim Programı Tarama Toplantısı, Türkiye Perspektifinde TIMSS 2011 Semineri, Uluslararası Eğitim Platformu: Eğitim Siyaseti Nedir?* konulu çalışmalar yapılmış ve daha önceden çıkarılan *Eğitim ve Bilim*⁷⁶² dergisinin, bu direktörlük kapsamında basılması kararlaştırılmıştır.

TED; Dernekler Kanunu'na göre genel müdürlük, bağımsız şirket uzmanları ve Maliye Bakanlığı müfettişleri tarafından üç farklı şekilde denetlenmiştir.⁷⁶³ Dernek ana tüzüğü bütçe ilkelerine ilişkin 32. maddesine istinaden⁷⁶⁴ kendisine bağlı bulunan kuruluşlara maddi yardımlar yapmıştır. TED Ankara Kolejliler Spor Klübü, TED Kayseri Vakfı Koleji, TED Karabük Vakfı Koleji, TED Zonguldak Vakfı Koleji, TED İstanbul Koleji, TED Aliğa Vakfı Koleji, TED Ankara Kolejliler Derneği/İstanbul, TED Polatlı Koleji Mezunlar Derneği, TED Samsun Koleji Spor Kulübü Derneği ve TED Üniversitesine 2011-2013 yılları arası Dernek Genel Merkez Yönetim Kurulu aldığı kararla toplam 14.212.500,00 TL yardımda bulunulmuştur.⁷⁶⁵ Mali yönden güçlenen Derneğin taşınmazları ve kira gelirleri de artmıştır.⁷⁶⁶

Pehlivanoğlu dönemi hem Dernek açısından hem de Türk eğitim sistemi açısından örnek çalışmaların yer aldığı, modern ve kaliteli eğitim kurumlarına ve

---

⁷⁶¹Bu düşünce kuruluşunun yayımları *TED'in Yükseköğretim Yasa Taslağına İlişkin Görüşleri, Türkiye Perspektifinden TIMSS 2011, Ortaöğretimde Dönüşüm, PISA 2012: Türkiye Üzerine Değerlendirmeler ve Öneriler ve Türkiye Eğitim Atlası: 2012-2013* olmuştur.

⁷⁶²1976 yılından itibaren çıkarılan bu dergi, TEDMEM düşünce kuruluşunun faaliyete geçmesiyle bu kurum bünyesinde çıkarılmıştır.

⁷⁶³İlki, T.C. İç İşleri Bakanlığı bünyesinde 5253 Sayılı Dernekler Kanunu'nun 27. maddesine göre derneğin 31 Temmuz 2012 tarihine kadar olan tüm işlerinin denetlenmesiyle gerçekleşmiştir. İkincisi, DRT isimli Yeminli Mali Müşavirlik ve Uluslararası Bağımsız Denetim şirketine yaptırılmıştır. Son olarak 3 Ağustos 2012 ile 6 Kasım 2013 tarihleri arasında Maliye Bakanlığı Vergi Denetim Kurulu Vergi Müfettişi'ne yaptırılmıştır. Bu denetimler sonucunda herhangi bir olumsuz durum yaşanmamıştır. Bu dönemde derneğin geliri 38.971.286,80 Türk lirası ve gideri 37.346.223,43 Türk lirası kâr ise 1.625.063,37 Türk lirası olmuştur.

⁷⁶⁴"Yıllık gelirinin yüzde 40'ını aşmamak kaydıyla TED adını taşıyan kurumlara yardım yapar." Bkz. **TED Ana Tüzüğü**, 2008, 32. Madde.

⁷⁶⁵**Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu**, s. 84.

⁷⁶⁶TED taşınmaz mal gelirleri de şu şekildedir; 1-TED Edirne Bina (Kira geliri 3.200,00 TL/AY), 2- TED Maltepe Bina (Kira geliri 5.000,00 USD/AY), 3- TED Kurtuluş Kampusu İlkokul Binası (Kira geliri 125.973,20 TL/AY), 4- TED Yükseköğretim Vakfı, TEDYÜV İktisadi İşletme ve TED Üniversitesi (Kira geliri 500,00 TL/AY), 5- Kolejli İş Adamları Derneği (Kira geliri 50,00 TL/AY), 6- Karabük İşyeri (Kira geliri 400,00 TL/AY).

kurullarına dönüştüğü bir süreç halini almıştır. 2003-2013 yılları arasında en göze çarpan durum ise yönetim kurulunun istikrarlı olması ve amaçlarına sadık, çalışanların işbirliği içerisinde öğretim işini yürütmesi olmuştur. Yapılan faaliyetlerin sayısının çoğalması, basın yayın faaliyetlerinin kaliteli olması, bir düşünce kuruluşu kurulması, bir üniversite ve yurtdışı okulu açılması, bir sivil toplum kuruluşu olarak öğrenci yardım ve burs dağıtımında düzenli ve tertipli olunması ve mezun dernekleriyle öğrencilerinin takibinin yapılması işleri bu çalışmaların sonuçları arasında yer almıştır. Yeniden her alanda öncü eğitim faaliyetleri adına yapılan çalışma, seminer, konferans ve kurs gibi aktiviteler Derneğin sıkı çalıştığını da bir nevi ispatlamıştır. Dernek, Türkiye Cumhuriyeti ile doğmuş ve Türk vatandaşlarını eğitim alanında günümüze kadar desteklemeye devam etmiştir.

4.3. Derneğin Burs ve Yardım Faaliyetleri

Derneğin en önemli çalışmalarından biri, maddi durumu yetersiz ve başarılı öğrencilere eğitim konusunda yardım elini uzatmasıdır. 1928 yılından itibaren Dernek çatısı altında birçok öğrenci korunmuş, yurtlarda ücretsiz barındırılmış, iyi bir dil eğitimi verilmiş ve ülkeye katkı sağlaması amaçlanmıştır. 1967 yılında Dernek tarafından bu tür öğrencilere yapılacak yardımların düzene sokulması adına “*Korunan Öğrenciler Yönetmeliği*”⁷⁶⁷ çıkarılmış ve bu kapsamda 70 öğrenci o yıl içerisinde korunmuştur. Bu öğrencilerin on sekizi Varto ve Hınıs’ta depremde zarar görmüş çocuklar olmuştur. Ayrıca 1964-1969 yılları arası 121 öğrencinin tüm masrafları karşılanmıştır.⁷⁶⁸

Korunan Öğrenciler Yönetmeliği’ne göre öğrencilerin seçimi Dernek tarafından titizlikle yapılmıştır. Bazı kriterlere göre yapılan bu seçimde öncelik Türk (Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı) çocuklarına verilmiştir. Genel hatlarıyla 5-9. sınıf arası kademelerdeki öğrencilere yönelik olarak not ortalaması 85-100 arasında veya onluk sistemde 8-10 not aralığında olan, maddi anlamda gerçekten desteğe ihtiyaç duyan, başka hiçbir kurum ve kuruluştan yardım almayan çocuklar desteklenmiştir. Başvuruların artması nedeniyle 2000 yılından sonra yazılı sınav yapılarak yardım

⁷⁶⁷İlk defa çıkarılan bu yönetmelikte gazetelere ilan verilmiş ve korunacak öğrencilerle ilgili sayı, şartlar ve yerler duyurulmuştur. Dernek tarafından maddi ve manevi her türlü burs verilecek öğrenci ve yapılacak yardımın niteliği açıklanmıştır. Bkz. **Korunan Öğrenciler Yönetmeliği**, Ankara, 1968, s. 1-20.

⁷⁶⁸**Türk Eğitim Derneği Yirmi Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanaqları**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1969, s. 9-16.

yapılacak öğrenciler belirlenmiştir. Dernek tarafından kurulan komisyon aracılığıyla yazılı sınav sonrasında başarı gösteren çocukların evlerine ziyarete gidilmiştir. Böylelikle gerçekten desteğe ihtiyacı olan çocuklar ortaya çıkarılmıştır. Öğrenciler başarılarını sürdürdükleri müddetçe her türlü ihtiyacı Dernek tarafından karşılanmıştır.

İlkokul ve ortaöğretim öğrencilerine Türkiye’de ilk ve tek burs veren kurum olma özelliğini taşıyan⁷⁶⁹ Dernek bünyesinde 1975 yılında “*Ankara Koleji Vakfı Orta Kısım Okulu ve Öğrencileri Koruma Derneği*” kurulmuş ve korunan öğrenciler için yeni bir tüzük çıkarılmıştır. Bu kapsamda korunup desteklenecek öğrencilere yapılacak yardımlar resmiyete bağlanmıştır. Bu tüzüğe göre Öğrencileri Koruma Derneğinin amaçları şu şekilde açıklanmıştır:⁷⁷⁰

- Okul yönetimi veya aile birliği tarafından gerekli olan yere inşaat, tamir, bakım, onarım yapar ve ders araç gereçlerini sağlar,
- Öğrencilere eğitim öğretim, sağlık, temizlik, sosyal yardım hizmeti verir ve okula gidiş-dönüşlerine yardım eder,
- Muhtaç öğrencilere giyim ve ilaç yardımı yapar,
- Veli, öğrenci ve öğretmenlerin istek ve dileklerini para ile karşılar,
- Amacı için ekonomik faaliyetler gerçekleştirir.

1979 yılında Dernek Başkanı Rüştü Yüce döneminde ABD’nin California eyaletinde yaşayan Türk vatandaşlarının kurmuş olduğu Türk Eğitim Vakfı’nın (TEF) verdiği burslarla, Derneğin 20 öğrencisi maddi olarak desteklenmiştir.⁷⁷¹ ABD’de yaşayan vatandaşların yardımları altıncı yılında da devam etmiş ve 1985 yılında yaptıkları yardımlar her yıl 20 öğrenciye verilirken 1985 yılında 127 öğrenciye çıkmıştır.⁷⁷² Bu yardımların sayısı değişse de 2003 yılına kadar kesintisiz devam etmiştir. Yine bu dönemde korunan öğrencilerin desteklenmesi adına Türkiye

⁷⁶⁹Ballar, a.g.e., s. 542-549.

⁷⁷⁰Bu derneğin kurucuları Adnan Duruarı, Kemal Köksalan, Nebihat Asena, İlhan Leblebicioğlu, İzmen Çelik, İlhan Kutay, Celalettin Olgun, Erdoğan Yener, Ömer Şevkal, Fikret Özbek, Nejdet Atalay ve Vahidettin Yeşilyaprak olmuştur. Bkz. **Ankara Koleji Vakfı Orta Kısım Okulu ve Öğrencileri Koruma Derneği Tüzüğü**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s. 1-10.

⁷⁷¹**Türk Eğitim Derneği Kırkıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 18 Kasım 1979, s. 3-11.

⁷⁷²**Türk Eğitim Derneği Kırk Altıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 3 Kasım 1985, s. 3-12; 2002 yılında Amerika’da bulunan Türk iş adamlarının kurduğu Türk Eğitim Vakfı (Turkish Educational Foundation) 106 öğrenciye burs vermiştir. İsviçre’de bulunan İSTEK Vakfı 30 ortaöğretim ve 10 yükseköğretim öğrencisine burs vermiştir.

Vakıflar Bankası, Derneğe bağış yapmış ve bu yardım, bugüne kadar yapılan en yüksek miktardaki yardım olmuştur. Bunlar dışında Hüsnüye Gündüzalp, Turhan Berke, Şeniz Mayda, Erdal Arpat ve Beşir Göğüş isimli vatandaşlar Derneğe maddi anlamda yüklü miktarda bağış yapmıştır. Yapılan bu katkılar sayesinde Dernek, Atatürk'ün 1925 yılındaki konuşmasında belirttiği kuruluş amacına uygun varlıklı vatandaşlarımızın hususi destekleri ile öğrencilerin okutulması çalışmalarına hız kesmeden devam etmiştir.

Dernek tarafından korunan öğrenci sayıları şu şekilde olmuştur:⁷⁷³

Yıllar	Öğrenci Sayısı	Aylık Burs (TL)
1979-1980	227	
1980-1981	566	
1980-1981	585	
1982-1983	674	
1984-1985	677	3.000
1985-1986	700	4.000
1986-1987	816	5.000
1987-1988	850	6.500
1988- 989	850	10.000
1989-1990	850	20.000
1990-1991	764	35.000
1991-1992	750	70.000
1993-1994	585 ⁷⁷⁴	
1993-1994	750 ⁷⁷⁵	
1994-1995	700	
1995-1997	700 ⁷⁷⁶	

Derneğin yeni kolejler açması ve iyi bir yönetim sergilemesi neticesinde burs verilerek korunan öğrenci sayıları ve burs miktarı önceki dönemlere göre hayli artmıştır. 2002 yılından sonra burslu öğrenci sayısı ortaöğretimde 650, üniversitede

⁷⁷³Ballar, a.g.e., s. 598-710.

⁷⁷⁴1994 yılı içinde 525 lise, öğrencisi hariç 160 üniversite öğrencisine burs verilmiştir.

⁷⁷⁵1994-1995 eğitim yılında yüksekokul öğrencilerinden 200, ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerden de 450 olmak üzere toplam 650 öğrenciye karşılıksız burs verilmiştir. Merkezi Amerika'da bulunan Türk Eğitim Vakfı (TEF) tarafından 1993-1994 yılları arasında 80 öğrenciye ve İsviçre-Türk Eğitim Kulübü (İSTEK) tarafından da 20 öğrenciye burs verilmiştir..

⁷⁷⁶1996-1997 eğitim yılında 400 lise öğrencisine aylık 1,5 milyon ve 300 üniversite öğrencisine aylık 4 milyon Türk lirası burs verilmiştir.

650 olmak üzere toplamda 1.300'e ulaşmıştır.⁷⁷⁷ Dernek tarafından 42 yetiştirme yurdu öğrencisine de eğitim bursu verilmiştir.

TED Polatlı Kolejinde öğrenciyken burs alıp, iş hayatına başladığında burs vermeyi düşünen Canan Genç ise şunları söylemiştir:⁷⁷⁸

“2007’de Tam Eğitim Burslu olarak okumakta olduğum TED Kayseri Koleji’nden birincilikle mezun olup Yıldız Teknik Üniversitesi Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği bölümünü kazandım. Üniversitede de Tam Eğitim Bursum devam etti. İkinci sınıfta Avea’da, üçüncü sınıfta da Alcatel-Lucent ve Turkcell Superonline’da staj yaptıktan sonra dördüncü sınıfta Turkcell Superonline’da yarı zamanlı olarak çalıştım. Sonrasında 1 yıl 3 ay Denizbank’ta çalıştım. Şu anda IBTech’te iş analisti olarak çalışıyorum. Tam Eğitim Bursu ile hayatım değişti. Mükemmel bir eğitim aldım. Her yönden beni geliştiren bir okuldan mezun oldum.”

Derneğin bu yardımları sadece kolejlerindeki öğrencilere değil ülke genelinde diğer okullara da yapılmıştır. 1992 yılında Erzincan’da deprem olmuş ve buradaki 50 öğrenciye burs verilmiştir. Hürriyet Gazetesi “*Güneydoğu Gazileri*” adında bir kampanya başlatmış ve bu kampanyaya Dernek, 5 milyon lira yardımda bulunmuştur. Ayrıca önceki dönemlerden farklı olarak İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü’nün teklifi üzerine, yönetim kurulu kararıyla Polis Kolejinde okuyan 25 öğrenciye de burs verilmesi uygun görülmüştür.⁷⁷⁹ Bunların arasında Afyonkarahisar ili Dinar ilçesinde 1 Ekim 1995 tarihinde meydana gelen deprem nedeniyle Dernek tarafından Dinar ilçesi merkez Yeniyol İlköğretim Okuluna Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Matematik araç gereçlerini kapsayan yardım yapılmıştır. Bu olay ulusal kanallardan ATV ve Kanal D’de gündeme gelmiştir. Bunun dışında Trabzon ili Beşikdüzü ilçesi Yakçukur İlköğretim Okuluna Fen Bilgisi dersi malzemeleri yardımı yapılmış⁷⁸⁰ ve 2000 yılında Adıyaman Göçerli İlköğretim Okuluna iki takım kitap seti gönderilmiştir.⁷⁸¹

2002 yılında Derneğe burs hizmetlerinin götürülmesinde yardımı dokunan çoğu vatandaşımızın dışında Beşiktaş Kültür Merkezi oyuncularını da sergiledikleri

⁷⁷⁷Ballar, a.g.e., s. 896-903.

⁷⁷⁸TED Meşale Dergisi, C. 1, S. 14, Ankara, 2012, s. 8-9.

⁷⁷⁹Türk Eğitim Derneği Kırk Sekizinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 8 Kasım 1987, s. 3-9; Türk Eğitim Derneği Kırk Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 27 Kasım 1988, s. 4-11; Türk Eğitim Derneği Ellinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 12 Kasım 1989, s. 3-10; Türk Eğitim Derneği Elli Birinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 18 Kasım 1990, s. 4-10; Türk Eğitim Derneği Elli İkinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 17 Kasım 1991, s. 3-9; Türk Eğitim Derneği Elli Üçüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 15 Kasım 1992, s. 4-10.

⁷⁸⁰Türk Eğitim Derneği Elli Yedinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 9 Mart 1996, s. 3-7.

⁷⁸¹Türk Eğitim Derneği Altmışınıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 27 Şubat 2000, s. 8-13.

“Otogargara” adlı oyunun 306 bilet parasını Derneğe bağışlamıştır.⁷⁸² Bu yardım miktarı düşük olsa da eğitim konusunda tiyatro oyuncularının destek olması son derece önemlidir.

2003 yılında TED’in 75. yılı olması sebebiyle başlatılan “*Düşleri Silinmesin*” adlı kampanya bir basın toplantısıyla kamuoyuna duyurulmuştur. Dernek bu yılı “*Eğitimde İlerleme Yılı*” olarak ilan etmiş ve hedefinin 750 bin çocuğa ulaşmak olduğunu vurgulamıştır.⁷⁸³ Bu haberler ulusal tv kanallarında ve gazetelerde de yayınlanmıştır.

2003 yılından sonra uzun yıllar süren burs sistemi değiştirilmiş ve bununla beraber bu sistemin geliştirilmesi için Selçuk Polat başkanlığında “*Eğitim Meşaleleri Yürütme Kurulu*” oluşturulmuştur. Ayrıca, 17 Kasım 2005 tarihinde TED Ankara Kolejinde AB ülkeleri büyükelçiliklerinin eğitim ve kültür ataşelerinin katıldığı toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantı sonrası Fransa Büyükelçiliği, burs verme kararı almıştır. Özellikle TED okullarından mezun olan öğrencilerden Fransız üniversitelerinde lisans eğitimini yapmak isteyen 5 kişiye “*Master Eğitim Bursu*” verilmesi kararlaştırmıştır. Ayrıca İngiltere Büyükelçiliği ile “*Chevening Bursu*” konusunda 2007 yılında protokol imzalanmıştır.⁷⁸⁴

Derneğin 2008-2010 yılları arasında öğrencilere burs ve destek verme çalışmalarını şu şekilde düzenlenmiştir:⁷⁸⁵

- Burs fonuna kaynak oluşturmak için bağış kumbarası, çelenk ve mutlu gün panosu, TED çikolatası hazırlanmış ve *Hastalıkta Sağlıkta Yanınızda* projesi oluşturulmuştur.
- Burs birimi oluşturulmuş ve yeni bir yönetmeliğe göre burslar sınıflandırılmıştır. Daha çok öğrenciye ulaşabilmek ve yardım edebilmek için “Tam Eğitim, Tam Destek ve Destekleme” adı altında burslar yeniden düzenlenmiş ve öğrencilere verilmiştir. Bu yeni düzenlemeyle *Tam Eğitim Bursu*; öğrencilerin tüm eğitim mafraflarını karşılayan ve

⁷⁸²Türk Eğitim Derneği Elli Sekizinci Genel Kurul Toplantı Tutanaqları, 22 Şubat 1998, s. 3-21.

⁷⁸³Türk Eğitim Derneği 65. Olağan Genel Kurul 2004 Faaliyet Raporu, Ankara, 2005, s. 7-20.

⁷⁸⁴Türk Eğitim Derneği 65. Olağan Genel Kurul 2004 Faaliyet Raporu, Ankara, 2005, s. 1-20; Türk Eğitim Derneği 66. Olağan Genel Kurul 2005 Faaliyet Raporu, Ankara, 2006, s. 1-23; Türk Eğitim Derneği 67. Olağan Genel Kurul 2006 Faaliyet Raporu, Ankara, 2007, s. 1-20; Türk Eğitim Derneği 68. Olağan Genel Kurul 2007 Faaliyet Raporu, Ankara, 2008, s. 1-22.

⁷⁸⁵Türk Eğitim Derneği Altmış Dokuzuncu Genel Kurulu 2008-2009-2010 Faaliyet Raporu, s. 1-102.

başarıları sürdükçe üniversite eğitimlerinin sonuna kadar devam eden burs olmuştur. Bu burs okul ve yurt ücretleri, kitap-kırtasiye, yemek, servis, giyim giderleri ve günlük harçlıklarını içermiştir.⁷⁸⁶ *Tam Destek Bursu* ise çalışkan, başarılı ve fakir öğrencilere verilmektedir. Adı geçen bursun tam eğitim bursundan farkı; okul, servis, yemek ve yurt ücretleri olmadan devlet okullarında okuyan öğrencilere yöneliktir. Bu yardım öğrencilerin kitap-kırtasiye, okul-okul dışı kıyafetleri ve harçlıklarının karşılanmasını kapsamıştır.⁷⁸⁷ *Destekleme Bursu* ise Türk Eğitim Derneğinin kuruluşundan itibaren devam eden bir burs olmasına rağmen 2008 yılında sonlandırılmıştır. Adı geçen bursun mahiyeti değişmiştir. Yeniden düzenlenen bu burs kapsamında tüm kademelerdeki öğrencilerin cep harçlığı karşılanmaktadır.⁷⁸⁸

Dernek tarafından korunan öğrenciler yıllar içerisinde eğitim dışında sanat, spor ve kültür alanlarında başarılarla imza atmışlardır. Örneğin Nuri Erdem Ersoy (TED Mersin Koleji Mezunu) Michigan-Shanghai Jiao Tong University Joint Institute'de yüksek lisans programına tam burslu, Hüseyin Alperan Sudagezer (TED Antalya Koleji Mezunu) Türk Zekâ Vakfı matematik olimpiyatları Türkiye 1.si ve Liselere Yerleştirme Sınavı 2014 Türkiye 78.si, Zeynep Nur Karagöz (TED Ankara Koleji mezunu) 2013 Yükseköğrenime Giriş Sınavı Türkiye 1.si, Kübra Feyza Haspaylan (TED Kayseri Koleji öğrencisi) 2011 Seviye Belirleme Sınavı 500 tam puan, Ece Yaşar (TED Polatlı Koleji Mezunu) 2012 İstanbul Dünya Kulüpler Karate Kupası'nda Türkiye Bayan Takımı Dünya 1.si, Orhan Alp Kuzulu (TED İstanbul Koleji Öğrencisi) 2016 yılı 7. Dünya Shotokan karate şampiyonası 1.si olmuştur. Günümüze kadar birçok öğrenciye destek veren Dernek, kâr amacı gütmeyen yapılan bu faaliyetleri Atatürk'ün direktifleriyle devam ettirmiştir. Bu konuda ilk ve çoğu zaman tek sivil toplum kuruluşu olma özelliğini de elinde bulundurmıştır.

---

⁷⁸⁶Bu burs çeşidinden dernek, ülkenin her yerinden 2008-2010 yılları arasında 564 öğrenciye yardım sağlamıştır. Her öğrenciye sağlanan yıllık ortalama yardım 13.500 Türk lirasıdır. 2011 yılında ise toplam 2.376.550 Türk lirası burs verilmiştir. Bu bursu alan TED öğrencilerinden 2008 yılında ve sınava giren 55 öğrencinin 48'i, 2009 yılında 48 öğrenciden 42'si, 2010 yılında 60 öğrenciden 47'si üniversiteye girmiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Altmış Dokuzuncu Genel Kurulu 2008-2009-2010 Faaliyet Raporu**, s. 20-30.

⁷⁸⁷2008-2010 yılları arası 303 öğrenciye burs verilmiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Altmış Dokuzuncu Genel Kurulu 2008-2009-2010 Faaliyet Raporu**, s. 20-28.

⁷⁸⁸2008-2010 yılları arası 379 öğrenciye burs verilmiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Altmış Dokuzuncu Genel Kurulu 2008-2009-2010 Faaliyet Raporu**, s. 20-30.

Groupama Türkiye Ceo'su ve TED mezunu Yılmaz Yıldız, sivil toplum kuruluşlarının arasında farklar bulunduğunu ve önemli bir geçmişe sahip TED ile işbirliği yaptıklarını belirtmiş ve öğrenci bursları konusunda şunları dile getirmiştir:⁷⁸⁹

“STK sayısı çoğaldı ama içlerinden gerçekten ciddiyetle çalışacağına inandığınızı seçmeniz gerekiyor. Bize her gün bir sürü proje geliyor. Çoğuna hayır diyoruz çünkü sonunda ne olacağını bilemiyoruz. Türk Eğitim Derneği bu açıdan hiçbir şekilde sorun yaşamayacağımız, bu işin iyi yürütüleceği ve 10.000'e ulaşma konusunda da sıkı çalışacağını bildiğimiz bir kurum. Bunun önemi büyük. 10 yıllık bir destek diyoruz... Bunu herkes yapamaz. Türk Eğitim Derneği ile birlikte şu anda hazırlığını yaptığımız yeni projelerimiz de olacak.”

4.4. Derneğin Kültürel Faaliyetleri

1946 yılında Cemiyet, Derneğe dönüşmüş ve kültür faaliyetlerine hız kesmeden devam etmiştir. Günümüze kadar bazen uzun süreli bazen kısa etkili çalışmalara imza atmıştır. Bu bağlamda en önemli yayınları arasında “Eğitim ve Bilim” isimli uluslararası hakemli dergi ve “*TED Bilim Kurulu*” yayınları ön plana çıkmıştır. Derneğin sivil toplum kuruluşu olması ve eğitim konusunda kar amacı gütmeyen çalışması, çıkardığı yayınlara da sirayet etmiştir. Böylelikle eğitim konusundan uzaklaşmamıştır. İlk zamanlar kendi faaliyetlerini ve haberlerini yansıtan yayınları ile Dernek, ülkedeki tüm resmi ve özel kurumlara örnek olmuştur. Günümüzde e-yayın olarak yapılan çoğu faaliyetin dışında basmış olduğu öğrenci destek ve yabancı dil öğretimi kitapları çoğu kurum tarafından tercih edilen kaliteli yayınlar olmuştur. Ayrıca Derneğe bağlı kurumların kendi çalışmaları adına yaptığı dergi, gazete ve bültenler de dikkate değer çalışmalar arasına girmiştir.

1 Mart 1951 tarihinde TED Ankara Koleji, derneğin tek okuludur. Bu kolej tarafından çıkarılan “Eğitim” dergisi ise okulun ayakta kalması ve faaliyetlerini sürdürebilmesi için o dönemde etkili bir yayın olmuştur. Adı geçen yayın Türkiye'deki ortaokul ve liselere örnek olmuştur. Ülkedeki bu tür kurumların aylık sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerinin duyurulmasına da öncülük etmiştir. Ayrıca okul aile işbirliği çalışmalarına da ışık tutmuş⁷⁹⁰ ve adı geçen bu dergi 1958 yılına kadar yayınlanmıştır.

⁷⁸⁹TED Meşale Dergisi, C. 1, S. 12, Ankara, 2011, s. 8-12.

⁷⁹⁰Eğitim Dergisi, C.1, S. 1, Yeni Matbaa, Ankara, 1951, s. 1.

Dernek, 1967 tarihinden itibaren çalışmalarını duyurabilmek ve kurumla ilgili kamuoyundaki yanlış veya eksik haberleri düzeltebilmek için iki ayda bir *Haberler Bülteni* çıkarmıştır.⁷⁹¹ Haber bülteni Derneğin faaliyetlerini, amacına yönelik eğitim çalışmalarını, kolejlerin durumları ve aktivitelerini ortaya koymak adına yayınlanmıştır. O dönem için kamuoyuna bilgi verme mahiyeti de taşımış olan bülten 1969 yılına kadar çıkarılmıştır.⁷⁹²

31 Ocak 1968 tarihinde Derneğin çalışmalarını, eğitim faaliyetlerini ve kolejlerini anlatan “40. Yılında Türk Eğitim Derneği”⁷⁹³ ve 31 Ocak 1978 tarihinde “50. Yılında Türk Eğitim Derneği” kitapları Dernek tarafından çıkarılmıştır.

1976 yılında iki ayda bir “Eğitim ve Bilim” adında bir bilimsel derginin, Dernek tarafından yayınlanması planlanmıştır. Ancak adı geçen dergi maddi yetersizliklerden dolayı bir hayırsever tarafından yapılan yardımla yılda dört kez çıkarılmıştır.⁷⁹⁴ Uluslararası hakemli bir dergi olarak çıkarılan bu yayın, okul öncesi eğitimden yükseköğrenime kadar eğitim çalışmalarını içermiş ve çoğu akademisyenin yazılarına yer vermiştir. Nitelikli bilimsel çalışmaları ön plana çıkararak bu alanda saygın bir dergi haline gelmiştir. Adı geçen dergi 2013 yılına kadar yılda dört kez basılmış ve 1994 yılında bu yayının bir sayısının da özel olarak *İngilizce* yayımlanması kararlaştırılmıştır. Günümüze kadar çıkan dergide Türkiye’de Liseler Sorunu, Çağdaş Eğitim ve Beyin Göçü, Üniversite’ye Öğrenci Alım Sistemleri, Türkiye’de Konservatuar Eğitimi, Dil Bütünlüğü, Öğrenme Güçlükleri gibi birçok konuda makaleler yayınlanmıştır.

Genel Merkez Yönetim Kurulu 11 Nisan 1977 tarihinde yapmış olduğu toplantının 65 numaralı kararıyla “TED Bilim Kurulu”⁷⁹⁵ yönetmeliğini yürürlüğe koymuştur.⁷⁹⁶ Böylelikle eğitim konularında yapılacak çalışmalara bir yönetmelik

---

⁷⁹¹Ballar, a.g.e., s. 340-398; **Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S.2, 15 Aralık 1967, s. 3; **Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S.3, Haziran 1968, s. 6; **Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S. 6-10, Ocak 1969, s. 2.

⁷⁹²Daha sonrasında 1996-2002 yıllarında da faaliyete geçirilen bülten sonrasında basımı durdurulmuştur.

⁷⁹³Ballar, a.g.e., s. 340-398.

⁷⁹⁴**Türk Eğitim Derneği Otuz Yedinci Genel Kurul Toplantı Tutanaqları**, 17 Ekim 1976, s. 4.

⁷⁹⁵Bilim kurulunun amacı, modern eğitime destek verme, bilimsel çalışmaları ön plana çıkarma, eğitim sorunlarına çözümler önerme ve yapılan çalışmaların sonuçlarıyla geleceğe yön vermeyi sağlamaktır.

⁷⁹⁶Eğitim Psikolojisi, Eğitim Bilimi, Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Ekonomisi ve Sanayi İşletmesi alanlarından birer kişinin oluşturduğu TED Bilim Kurulu I. Yönetim Kurulu şu isimlerden oluşmuştur; Başkan Doç. Dr. Süleyman Çetin Özoglu (Ankara Üniveristesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Psikolojisi), Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Mahmut Adem (Ankara Üniveristesi Eğitim Fakültesi,

çerçevesinde komisyon kurularak düzenlenmesi planlanmıştır. Eğitim konusunun yanısıra Atatürk ve Cumhuriyet dönemleri çalışmalarına da yer verilmesi düşünülmüştür. 1977 yılında I. Eğitim Toplantısı⁷⁹⁷ raporları ve 1978 yılında Bilim Kurulu'nun düzenlediği II. Eğitim Toplantısı'nın konusu olan “*Ulusal Eğitim Politikamız*” bildirimleri yayınlamıştır. 1979 yılının “*Dünya Çocuk Yılı*” olması sebebiyle 25-26 Ekim 1979 tarihinde III. Eğitim Toplantısı'nın konusu “*Çocuk ve Bilim*”,⁷⁹⁸ 6-7 Kasım 1980 tarihlerinde “*Atatürk ve Eğitim*”,⁷⁹⁹ 1981 yılında “*Türkiye’de Yüksek Öğretimin Durumu ve Sorunları*”, 1982 yılında “*Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Sorunları*”⁸⁰⁰ başlığı ile toplantılar yapılmış ve sonrasında farklı konularda eğitim faaliyetleri her yıl düzenlenip kitap haline getirilmiştir.⁸⁰¹

Eğitim Ekonomisi, Planlaması) ve üyeler Yd. Prof. Dr. Mete Tanrıktut (Ortadoğu Teknik Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi), Dr. Ferhan Oğuzkan (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimi), Dr. Mahmut Tezcan (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Sosyolojisi), Selami Sargut (TED Genel Merkez Yönetim Kurulu Sekreteri), Tefik Dalgıç’tan (İşletme) oluşmuştur. **Türk Eğitim Derneği Otuz Yedinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, s. 15.

⁷⁹⁷**Türk Eğitim Derneği Otuz Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 5 Kasım 1978, s. 4-10.

⁷⁹⁸**Türk Eğitim Derneği Kırkıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 18 Kasım 1979, s. 3-11.

⁷⁹⁹Bu toplantı TED Bilim Kurulu başkanı Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu ve TED genel Başkanı Nurkut İnan’ın konuşmalarıyla başlamıştır. Bu toplantı kitap haline getirilmiş ve içeriği 6 bildiri ve 3 panel şeklinde oluşmuştur. Birinci bildiri *Atatürk İlkelerinin Biçimlendirdiği Eğitim* (Enver Ziya Karal), ikinci bildiri *Atatürk ve Laik Eğitim*, üçüncü bildiri *Cumhuriyetin İlk On Yılında Eğitimimizin Durumu ve Belirgin Özellikleri*, dördüncü bildiri *Atatürk Devriminin Yerleşmesinde ve Gerçekleşmesinde Eğitimin Rolü ve Yeri*, beşinci bildiri *Atatürk ve Çağdaş Eğitim*, altıncı bildiri *Atatürkçü Çizgide Gençliğin Eğitimi*, birinci, panel *Atatürk’ün Halkçılık Anlayışının Eğitimdeki Önemi Ne Olmuştur?*, ikinci panel *Atatürk Devriminin Işığında Kültür ve Bilim Politikamız Nasıl Bir Gelişme Göstermiştir?* şeklindedir. Bkz. **Atatürk ve Laiklik**, (Yay. Haz.) Nizamettin Koç, Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi, No: 5, Şafak Matbaası, Ankara, 1981, s. 1-451.

⁸⁰⁰Bu çalışma 334 sayfalık kitap haline getirilmiştir. Bu kitabın içinde 4 adet bildiri bölümü bulunmaktadır. Birinci bildiride *Mesleki Eğitimin Kapsam ve Eğitimi*, ikinci bildiride *Genel Eğitim ve Mesleki Eğitim İlişkisi*, üçüncü bildiride *Mesleki Eğitimin Bugünkü Durumu*, dördüncü bildiride *Mesleki Eğitim ve İstihdam* konuları işlenmiştir. Bu toplantıda birinci panelde *Meslek Eğitiminin Bugünkü Sorunları Nelerdir?*, ikinci panelde Türkiye’de *Meslek Eğitimi İşlevsel Duruma Getirilebilir* adlı konular işlenmiştir. Bkz. **Türkiye’de Meslek Eğitimi ve Sorunları**, Türk Eğitim Derneği VI. Eğitim Toplantısı, 22-26 Kasım 1982, s. 1-334.

⁸⁰¹Gök, **a.g.e.**, s. 102-103; 1977 yılından itibaren yapılan eğitim toplantıları Yüce döneminde de yapılmaya devam edilmiştir. Eğitim toplantılarında farklı başlıklar altında eğitimle ilgili sunumlar yapılmıştır. Bu toplantılar birçoğu kitaplaştırılmış ve kamuoyuna sunulmuştur; 1983 yılı 7. Eğitim Toplantısı konusu *Yabancı Dil İle Öğretim Yapan Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları*, 1984 yılı 8. Eğitim Toplantısı konusu *Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz*, 1985 yılı 9. Eğitim Toplantısı konusu *Gençliğin Eğitimi ve Sorunları*, 1986 yılı 10. Eğitim Toplantısı konusu *Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunlar*, 1987 yılı 11. Eğitim Toplantısı konusu *Yaygın Eğitim ve Sorunları*, 1988 yılı 12. Eğitim Toplantısı konusu *Yükseköğretimde Değişmeler*, 1989 yılı 13. Eğitim Toplantısı konusu *Demokrasi İçin Eğitim*, 1990 yılı 14. Eğitim Toplantısı konusu *Eğitimde Laiklik*, 1991 yılı 15. Eğitim Toplantısı konusu *Sanayileşme Sürecinde Türk Eğitimi ve Sorunları*, 1992 yılı 16. Eğitim Toplantısı konusu *Ortaöğretimde Yenileşme*, 1993 yılı 17. Eğitim toplantısı konusu *Yaratıcılık ve Eğitim*. 1994 yılında başkan Arif Eğin döneminde TED Bilim Kurulu çalışma ve toplantıları, öğretim, anma ve Atatürk konularında birçok toplantılar kitap haline getirilmeye devam edilmiştir. Bu toplantılar şu şekildedir; 12-13 Mayıs 1994 tarihinde tarihinde İlköğretim Okullarında *Matematik Öğretimi ve Sorunları*, 25-26 Mayıs 1995: İlköğretim Okullarında *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*, 29-30 Kasım 1995: *Hoşgörü ve Eğitim*, 11-12 Mayıs 1996: İlköğretim Okullarında *Fen*

Günümüze kadar birçok konuda bildiri yayınlayan bu kurul, eğitim ve öğretim alanındaki çalışma ve sorunlara ışık tutmuştur. Bilim kurullarına ise akademisyenler başkanlık etmiş ve değerli bildirilere imza atmışlardır. Örneğin 2003 yılında yeniden oluşturulan Bilim Kuruluna Prof. Dr. Aydan Ersöz, 2006 yılında Prof. Dr. Berrin Akman⁸⁰² seçilmiştir.

2006 yılı Aralık ayından itibaren çıkarılan “*TED Meşale Dergisi*”⁸⁰³ Türk Eğitim Derneği’nin genel anlamda tanıtımı için bir yayın olmuştur. 2010 yılında ise bu dergiden 30.000 adet basılmıştır. Bu dergi ile Derneğin vizyon, misyon ve etkinliklerinin tanıtılması amaçlanmıştır.

2008-2011 yılları arasında Derneğin basım-yayın komisyonu tarafından hazırlanan yabancı dil faaliyetleri kapsamında İngilizce eğitimi ve sınavlar için öğrencilerin derslerine yönelik Robby’s Days, TEDdy’s Ready, The CommitTED, Crystal Kids ve 9. sınıf destek kitapları yayınlamıştır. Bu dönemde dernek tarafından basılan eğitim kitapları ve yardımcı kitaplar, kendi okulları dışında Charles de Gaulle Fransız Lisesi, Pierre Loti Lisesi, ODTÜ Gelişim Koleji, İzmir Amerikan Lisesi, Koç Özel İlköğretim Okulu ve Lisesi, Darüşşafaka Eğitim Kurumları, Enka Okulları, Koca Sinan Sümer Anadolu Lisesi, Nezih Kitap Kırtasiye, Dost Dağıtım ve Pandorra Yayın ve Dağıtım tarafından da kullanılmıştır.

Dernek, kültürel faaliyetleri içerisinde ülkede eğitim çalışmalarına katılan ve bu alandaki çalışmalarıyla ışık tutan kişilere “*TED Eğitim Hizmet Ödülü*” vermiştir.

Öğretimi ve Sorunları, 22-22 Kasım 1996: Yurttaşlık ve Eğitim, 2-3 Mayıs 1997 tarihinde İlköğretim Okulları’nda Sanat Eğitimi ve Sorunları, 11-12 Aralık 1997 tarihinde Sekiz Yıllık Zorunlu Öğretim ve Sorunları, 4 Ekim 1997 tarihinde TED ve 21. Yüzyılda Eğitim, 14 Kasım 1997 tarihinde Yeni Teknolojilerin Eğitim Ortamına Uygulanması, 2 Ekim 1998 tarihinde 75. Yılında Cumhuriyet ve Eğitim, 29 Mayıs 1998 tarihinde Öğretmen-Öğrenci-Veli İlişkileri, 10 Ekim 1998 tarihinde Cumhuriyet Öğretmeni Nasıl Olmalıdır?, 22 Ekim 1998 tarihinde Cumhuriyet Döneminde Eğitimde Gelişmeler, 20-21 Mayıs 1999 tarihinde İlköğretim Okullarında Bilgisayar Destekli Eğitim ve Öğretim, 12 Kasım 1999 tarihinde Kadın ve Eğitim, 25 Mayıs 2000 tarihinde Felsefe Eğitimi ve Sorunları, 16 Kasım 2000 tarihinde Üniversiteye Sınavsız Geçiş, 19 Nisan 2000 tarihinde 60. Kuruluş Yıldönümünde Köy Enstitüleri, 12 Mayıs 2001 tarihinde Tarih Bilinci ve 23 Kasım, 2001 tarihinde Eğitim ve Toplum. Bkz. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 340-398.

⁸⁰²Akman, Ankara’da doğmuştur. TED Ankara Koleji’nden 1980 yılında mezun olmuştur. 1986 yılında Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü’nden mezun olduktan sonra aynı üniversitede yüksek lisans ve doktorasını tamamlamıştır. . TRT’de çocuk programlarında araştırmacı olarak görev yapmıştır. Akman, halen Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Enstitü Müdürü görevini yürütmektedir Bkz. <https://www.tedu.edu.tr/tr/prof-dr-berrin-akman>, Erişim Tarihi: 04 Ocak 2018.

⁸⁰³İçeriğinde derneğin yapılan etkinlikleri, vizyon ve misyonu, eğitim içerikli haber ve yayınlar bulunmaktadır. Eğitim içerikli konuların yer alması nedeniyle önemli bir kaynak yayın olarak hizmet bir dergidir. Bu yayının içeriğinde gezi, kültür, sanat, teknoloji ve güncel dönem haberlerinin de yer aldığı TED Meşale Dergisi’nde, ülkedeki popüler insanlarla yapılan röportajlar da bulunmaktadır. Bkz. **TED Meşale Dergisi**, Türk Eğitim Derneği İktisadi İşletmesi, Ankara, 2008-2013, Sayılar 1-14.

Hatta bu tür çalışma yapan aydın ve akademisyenleri toplantılarında anmıştır. Adı geçen bu ödül, 31 Mayıs 1979 tarihinde Türk Tarih Kurumu salonunda düzenlenen törenle ilk olarak eğitimci Rauf İnan'a verilmiştir.⁸⁰⁴ 1982 yılında ise kısa süre önce vefat eden TED eski başkanlarından Enver Ziya Karal'a verilmesi kararlaştırılmış ve kızı Seçil Akgün'e⁸⁰⁵ verilmiştir.⁸⁰⁶ Ayşe Kulin⁸⁰⁷ ve Nuran Çakmakçı'da⁸⁰⁸ bu alanda ödül alan önemli şahsiyetler arasında yer almıştır.

Dernek, 25 Kasım 1994 tarihinde “Ünlü Eğitimcileri Anma Günü” düzenlemeye başlamış ve ilk olarak Mustafa Necati için toplantı yapmıştır.⁸⁰⁹ Bunun yanı sıra 27 Ekim 1999 tarihinde Vasıf Çınar, 14 Aralık 2000 tarihinde Halil Fikret Kanat⁸¹⁰ ve 17 Ekim 2001 tarihinde İbrahim Alaadin Gövsa,⁸¹¹ 22 Aralık 2001 tarihinde İsmet İnönü toplantılarla anılmıştır.

⁸⁰⁴Türk Eğitim Derneği Kırkıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 18 Kasım 1979, s. 3-11.

⁸⁰⁵Seçil Karal Akgün, Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü'nden mezun olmuş; doktora ve doçentlik derecelerini de aynı bölümde almıştır. 1981 yılında ODTÜ'de göreve başlayarak Yuluğ Tekin Kurat ile beraber Tarih bölümünü kurmuştur. 1991-1997 ve 2001-2013 yıllarında bu bölümün başkanlığı yapmıştır. Son dönem Osmanlı, Türkiye Cumhuriyeti tarihi ve Türk devrimi alanlarında yurt içinde ve dışında çalışmalar, yayınlar yaptı, seminerler ile konferanslara katılmıştır. 2013'te emekli olmuştur. Türkiye'de ve yurt dışında üyesi olduğu tarih kurumlarıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Bkz. **Seçil Karal Akgün ile Söyleşi**, ODTÜ GV Özel Lisesi Atatürkçü Düşünce ve Tarih Kulübü Gazetesi, S. 5, Ocak 2014, s. 1, 3.

⁸⁰⁶TED Eğitim ve Hizmet ödülleri şu kişilere verilmiştir; 1985 yılında Prof. Dr. Feriha Baymur, 1986 yılında Emekli Öğretmen Kemal Demiray, 1987 yılında Prof. Dr. Rauf Nasuhoğlu, 1988 yılında Prof. Dr. Yaşar Karayalçın, 1989 yılında Prof. Dr. H. Selahattin Ertürk, 1990 yılında Eğitimci Hüsnü Tekişik, 1991 yılında: Eğitimci Hüseyin Hüsnü Ciritli, 1992 yılında Eğitimci Beşir Göğüş, 1993 yılında Yazar Ömer Asım Aksoy, 15 Haziran 1993 tarihinde Ömer Asım Aksoy, 26 Haziran 1994 tarihinde İzzet Baysal, 25 Ekim 1995 tarihinde İbrahim Hakkı Tonguç, 16 Ekim 1996 tarihinde İsmail Hakkı Baltacıoğlu, 16 Haziran 1999 tarihinde Cavit Binbaşıoğlu, 21 Haziran 2001 tarihinde Prof. Dr. Ulviye Özer, 14 Haziran 2000 tarihinde Dr. Ferhan Oğuzkan, 2002 yılı Eğitim Hizmet Ödülü Yahya Kemal Kaya ve 2003 yılında Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'na verilmiştir. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 340-398.

⁸⁰⁷Kulin, 1941 yılında doğmuştur. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Edebiyat bölümünü bitirmiştir. Çeşitli gazete ve dergilerde editör ve muhabir olarak çalışmıştır. Uzun yıllar televizyon, reklam ve sinema filmlerinde sahne yapımcısı, sanat yönetmeni ve senarist olarak görev yapmıştır. 1984'de yayımlanan “Güneşe Dön yüzünü” adlı ilk öykü kitabındaki “Gülizar” öyküsü, kendi tarafından senaryolaştırılarak film yapılmıştır. 1997'de yayımlanan “Adı Aylın” adlı biyografik romanı ile İstanbul İletişim Fakültesi tarafından yılın yazarı seçildi. Bkz. <https://www.bilirforum.com/sairlerin-hayati/11595-avse-kulin-hayati-hakkinda-kisa-bilgi.html>, Erişim Tarihi: 04 Ocak 2018.

⁸⁰⁸1990 yılında Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü'nü bitirmiştir. Çalışma hayatına 1989 yılında Hürriyet Gazetesi'nde başlamıştır. 1993'de Star Televizyonu'nda ve daha sonra NTV'de eğitim ve yaşam editörlüğü yapmıştır. 1997'de Hürriyet Gazetesi'ne geri dönerek uzman eğitim muhabirliği yaptı. Halen Hürriyet Gazetesi Eğitim Servis Müdürlüğü görevini yürütmekte, Hürriyet İnsan Kaynakları Gazetesi'nde ve Hürriyet Aile ve Turuncu ekinde eğitimle ilgili köşe yazılarını yazmakta, İşin Başı eğitim sayfalarının ve Hürriyet Gazetesi'nin eğitim editörlüğü yapmaktadır. Bkz. <https://tr.linkedin.com/in/nuran-%C3%A7akmak-%C3%A7%20B1-19750039>, Erişim Tarihi: 04 Ocak 2018.

⁸⁰⁹Türk Eğitim Derneği Elli Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları, s. 3-17.

⁸¹⁰“Türk Eğitim Derneği Eğitimcileri Anma ve Tanıtma Dizisi” olarak Prof. Dr. Cavit Kavcar tarafından yaşamı ve hizmetleri şeklinde kitap haline getirilmiştir. Bkz. **Halil Fikret Kanat Yaşamı**

1999 yılında verilmeye başlanan “Eğitim Araştırma Ödülü” ilk olarak Okul Kültürü İktidar ve Toplumsal Cinsiyet; Ortaöğretim Örneği konusunda Prof. Dr Feride Acar, Prof. Dr. Ayşe Güneş Ayata ve Dr. Demet Varoğlu’na verilmiştir.

Bu çalışmalar dışında derneğin kolejleri veya mezunları tarafından çeşitli dergiler, bültenler, yıllıklar çıkarılmış ve bazıları hala yayınlanmaya devam etmektedir. Günümüzde dergi, e-bülten veya e- dergi şeklinde online yayınlanan bu çalışmaların bazıları şunlardır: 25. Yılında Türk Eğitim Derneği Karabük Koleji, Karadeniz Ereğli Koleji Gelişim Dergisi, TED Ankara Kolejliler Dergisi, TED Kayseri Koleji Vakfı Dergisi, TED Mersin Koleji Bülteni, TED Özel Aliağa İlköğretim Okulu Cumhuriyetin 80. Yıl Anısına Dergisi ve TED Yenişehir Lisesini Bitirenler Derneği Eğitim Dergisi, TEDES.

4.5. TED Vakıf Okulları

Türk Maarif Cemiyeti, fakir ve muhtaç Türk çocuklarına eğitim almaları için maddi yardımlar yapmıştır. Bu faaliyetler dışında modern eğitim kurumları açarak öğrencilere eğitim alanında en iyi imkânları sunmuştur. 1946 yılında Türk Eğitim Derneği çatısı altında çalışmalarına devam eden kurum, ülkede yaşanan çeşitli siyasi olaylara rağmen günümüze kadar ayakta kalmayı başarmış ve asıl işi olan eğitimden kopmamıştır. Dernek, ekonomik açıdan bazı dönemler zorluklar yaşamış fakat yaptığı akıllı hamlelerle günümüze kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Bunların yanısıra devlete sıkı sıkıya bağlı, modern ve köklü eğitim kurumları da kurmuştur.

1 Temmuz 1963 tarihinde ülkede yaşanan siyasi belirsizlikler ve ekonomik kaygılar neticesinde Ankara Koleji⁸¹² vakfa dönüştürülmüştür. Mayıs 1975 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında tüm kolejler ile Adana Bekir Sıpmaz Öğrenci Yurdu’nun da vakfa dönüştürülmesi kararı alınmıştır. Alınan bu karar sonrasında Zonguldak, Kayseri ve Karabük Kolejleri ayrı birer vakıf olmuştur. Yalnız Karadeniz Ereğli Koleji belge eksikliği, Adana Bekir Sıpmaz Öğrenci Yurdu’nun vergi muafiyeti nedenleriyle hemen sonuçlandırılmamıştır. 1975-1979 yılları arasında

---

ve Hizmetleri, Türk Eğitim Derneği Eğitimcileri Anma Toplantısı, 14 Aralık 2002, Şafak Matbaacılık, Ankara, 2002, s. 1-79.

⁸¹¹Gövsâ adına yapılan bu toplantı kitap haline getirilmiştir. Bu yayında Gövsâ’nın yaşamı, eserleri ve Türk eğitimine katkıları anlatılmıştır. Ayrıca şair olarak, ansiklopedi ve sözlük yazarı olarak yad edilmiştir. Gövsâ, derneğin kurucularındandır. Bkz. **İbrahim Alaaddin Gövsâ Yaşamı ve Hizmetleri**, (Yay. Haz.) Cahit Kavcar, Türk Eğitim Derneği Eğitimcilerimiz Anma ve Tanıtma Dizisi, No:9, Güzelış Ofset, Ankara, 2001, s. 1-38.

⁸¹²**Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S.11, Kasım 2001, s. 26.

Derneğin kolejlerinin vakıf şekline dönüştürülmesi sağlanmıştır. Böylelikle yurt ile okulların kapanması engellenmiş ve Dernek yok olmaktan uzaklaşmıştır. Ayrıca kolejlerin bu şekilde bağımsız karar alarak daha iyi yönetildiği de gözlemlenmiştir. Dernek bu dönemde akılcı uygulamalarla ülkeye faydalı işler yapmaya devam etmiştir. 1994 yılında TED genel merkezi ve kolej vakıfları arasında “*Vakıf Dayanışma Fonu*” oluşturulması da planlanmıştır.

22 Şubat 1998 ve 14 Mart 1999 tarihlerinde yapılan kurul toplantılarında okullarda vakıf sistemiyle eğitim verildiğinden okul ücretlerinin düşürülmesi ve okulların genel merkezden desteklenmesi kararlaştırılmıştır.

2000 yılından önce kurulan on bir okul *vakıf* statüsünde eğitim hayatına devam etmiştir. 2000 yılından sonra açılan okullar ise *eğitim-öğretim işbirliği* statüsüyle Derneğe katılmıştır. Bu iki kurum türlerinden farklı olarak TED Polatlı Koleji *iktisadi işletme* şeklinde Dernek bünyesinde faaliyetlerini sürdürmüştür.

2011 yılından sonra TED adının ve markasının kullanılması karşılığında şirketlerle imzalanan *Okul İşletim ve Eğitim İşbirliği Sözleşmesi* gereği gelirleri üzerinden tahakkuka bağlanan marka kiralama işleri de yapılmıştır.⁸¹³

2013 yılı itibari ile derneğin 25 koleji olmuş ve 2012-2013 eğitim yılından itibaren TED Üniversitesi de eğitim hayatına başlamıştır. Derneğin her koleji Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, çağdaş, milli ve kaliteli yabancı dil eğitimi veren kurumlar olmuştur.

4.5.1. TED Ankara Koleji Vakfı

Türk Maarif Cemiyeti, Tüzüğü'nün 2. maddesinde yer alan *okul açma* amacını gerçekleştirmek için 1928 yılında Türk Maarif Cemiyeti İdare Heyetinin kuruluşundan hemen sonra, Ankara'da *bir kız koleji tesisi* kararı almıştır.⁸¹⁴ Avrupa'nın en büyük okullarından biri olan Ankara Koleji, Türk Eğitim Derneğinin kurulmasından üç yıl sonra eğitim hayatına kazandırılmış ve Derneğin en büyük

---

⁸¹³Bu alanda toplam gelir; 2011 yılında 4.165.023,00 Türk lirası, 2012 yılında 4.547.182,00 Türk lirası ve 2013 yılında 5.708.309,00 Türk lirası olmak üzere toplam 14.420.514,00 Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. 31 Aralık 2013 tarihi itibariyle üç yıllık tahakkuk tutarından tahsil edilemeyen 63.579,00 Türk lirası ileriki dönemde derneğin alacağı olarak kalmıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu**, s. 83-85.

⁸¹⁴Tanyer, **a.g.e.**, s. 111.

eserlerinden biri olmuştur. Denilebilir ki Türk Eğitim Derneği kuruluşundan beri bütün gücünü Ankara Kolejinin yaşamasına ve gelişmesine harcamıştır.⁸¹⁵

Anaokulu açılmasını takiben 1932-1933 ders yılından itibaren ilkokul ve sonrasında bu mezunlar için 1933-1934 eğitim yılında ortaokul açılmıştır. Ankara'daki ortaokul 1935-1936 eğitim yılında ilk mezunlarını vermiştir. Ortaokulu o yıl bitirenler ve bu okuldan mezun olacaklar için bir lise açılması da gündeme alınmıştır. 1936-1937 eğitim yılında lise birinci sınıf, 25 öğrenci ile Sıhhiye'de eski Etibank Genel Müdürlüğü binasında derslere başlamıştır.⁸¹⁶

1938-1939 eğitim öğretim döneminde okul, “*Türk Eğitim Cemiyeti Yenişehir Koleji*” adını almış, aynı tarihte kız ve erkek koleji olarak iki kısma ayrılmıştır. Yeni binada kızlar eğitim alırken Sıhhiye'deki kiralık binada erkekler ve ortaokul kademesi eğitime devam etmiştir. Ankara ili Çankaya ilçesi Ziya Gökalp Caddesi üzerinde yer alan Fidanlık'taki arsa satın alınarak lise binası inşaatına başlanmıştır. İnşaatın yapımı için gerekli olan paranın bir kısmı dönemin Başbakanı Celal Bayar'dan istenmiş ve Celal Bayar, 29 Aralık 1938 tarih ve 6/37 sayılı yazıya cevabında istenilen “*on beş bin lira yardımın verileceğini*” bildirmiştir. 1938 eğitim yılında Fidanlık'taki bina tamamlanmış ve tüm öğrenciler aynı kampüse taşınmıştır.⁸¹⁷ Burada kız ve erkek öğrenciler aynı bahçede fakat ayrı binalarda okumuş ve barınmıştır. Ayrıca aynı yıl içerisinde 120'si yatılı olmak üzere 870 öğrenci eğitim almıştır.⁸¹⁸

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Dairesinin 19 Temmuz 1951 tarih ve 56 Sayılı Kararı ile Fen bilgisi müfredatındaki derslerin İngilizce olarak okutulması kabul edilmiştir. Kolej açıldıktan hemen sonra Eylül ayı ile birlikte İngilizce hazırlık sınıfları açılarak öğretime başlanmış ve yine aynı dönem içerisinde okulun adı da “*Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji*” olarak değiştirilmiştir.⁸¹⁹ Yenişehir Lisesinin koleje dönüşümünden sonra İngilizce derslerinin sayısı artırılmış, örneğin lise ikinci sınıfta 12 Saat İngilizce dersi dışında Matematik (5), Kimya-Fizik (5), Fizyoloji (3)

⁸¹⁵40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 31.

⁸¹⁶40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 32.

⁸¹⁷Tanyer, a.g.e., s. 183-186.

⁸¹⁸50. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 56; 40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 32; Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arası yıllarda askerlik ile ilgili o güne kadar yerleşmiş bütün anlayışlar değişmişti. Askerlerin daha yoğun ve nitelikli olması gerek görülmüştür. Bu kapsamda 1926 yılından lise ve muallim mekteplerinin son iki sınıflarına on beş günde bir saat askerlik dersi konulmuştur. Daha sonra ders birinci sınıf programına alınmıştır. Yenişehir Koleji'nin lise erkek öğrencileri bu dersleri almış ve her yıl 15 gün kampa yollanılmıştır. Bkz. Tanyer, a.g.e., s. 208-263.

⁸¹⁹TED Haber Bülteni, Pelin Ofset, Ankara, 1998, s. 20.

ve Kulüp (1) dersleri İngilizce işlenmiştir. Türkçe işlenen dersler 10 saat, İngilizce işlenen dersler 26 saat olarak uygulanmıştır. 1950 yılında 878, 1951 yılında 895, 1952 yılında 1.234, 1953 yılında 1.527, 1954 yılında 1.811, 1955 yılında 2.268, 1956 yılında 2.800, 1957 yılında 3.300, 1958 yılında 3.800 öğrenci okulda eğitim almıştır.⁸²⁰

Türk Eğitim Derneği 1956 yılında lise binalarının bulunduğu arsayı satın almıştır. 1958 yılında Türk Emlak ve Kredi Bankası tarafından inşaatı ve ihtiyaçları tamamlanmış ve 1.500 talebelik Ankara Kız Koleji hizmete girmiştir.⁸²¹ Ankara Koleji 1958-1959 öğretim yılından başlayarak 3 ayrı kısımda 3 ayrı müdürün yönetimine bırakılmıştır.⁸²² 1960-1961 ders yılı içerisinde kızlar kısmında 96, erkekler kısmında 112 öğretmen görev almıştır. Bunun yanında kızlar kısmında 1.582, erkekler kısmında 1.855 öğrenci eğitim öğretim görmüştür.⁸²³

Prof. Dr. Celal Göle⁸²⁴ 1950'lerde TED Ankara Koleji öğrencisi olup annesi Sevim Bozer, dayıları Ali Bozer ve Yüksel Bozer de TED mezunudur. Göle, koleji yuva olarak gördüğünü Meşale dergisine verdiği söyleşide şu şekilde ifade etmiştir:⁸²⁵

“1948 yılında 1 Şubat'ta ABD'de doğmuşum. 2,5 yaşındayken Türkiye'ye geliyorum. Bizim öğrenci olduğumuz zamanlarda taksiye binildiğinde adres olarak “Kolej” denirdi. 1955'te ilkokula başlıyorum. Orada ilginç olan nokta, birinci sınıfta önlüklüyüz. Ondan sonra ikinci sınıf Kolej'in tamamen lacivert ceket, gri pantolona geçtiği yıl. Yani o insanın hayatının güzel bir anısı olarak akıllarda yer ediyor. Herkesin orta öğretim hayatı çok güzel anlarla doludur belki, ama benim için Kolej çok güzeldi. İftihar ediyorum. Şu anki Ankara Koleji'nin de yerleşim yeriyle iftihar ediyorum, yani bütün Kolejlilerin gidip gezmesi, görmesi lazım. Gerçekten dünya standartlarının üzerinde olmuş. Şu an okulumuz hepimiz için bir onur vesilesidir.”

1963-1964 ders yılında kız ve erkek koleji birleştirilmiş ve karma eğitime geçilmiştir. Okulun eksik kadrosu ve eğitim materyali tamamlanmış, dershaneleri elden geçirilmiş, laboratuvar kurulmuş, kalorifer sistemi tamir edilmiş ayrıca “Plan

⁸²⁰Türk Eğitim Derneği On Dördüncü Genel Kurulu, 6 Kasım 1954, Yıldız Matbaası, Ankara, 1954, s. 7; Tanyer, a.g.e., s. 289.

⁸²¹Türk Eğitim Derneği On Sekizinci Genel Kurulu, 8 Kasım 1958, Yıldız Matbaası, Ankara, 1958, s. 8-9.

⁸²²Tanyer, a.g.e., s. 320.

⁸²³Türk Eğitim Derneği Yirmi Birinci Umumi Heyeti, 30 Ekim 1961, Yıldız Matbaası, Ankara, 1961, s. 10.

⁸²⁴Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı olarak görev yapmıştır. Prof. Göle, TED Üniversitesi Vakfı Yönetim Kurulu, Ankara Tenis Kulübü ve TED Ankara Koleji Mezunlar Derneği'nin Onur Kurulu üyesidir. Bkz. TED Meşale Dergisi, C. 1, S. 04, Ankara, 2007, s. 20.

⁸²⁵TED Meşale Dergisi, C. 1, S. 04, s. 20-24.

ve Program Şubesi ve Rehberlik ve Araştırma Merkezi” kurulmuştur. Dönemi itibari ile okul, modern anlamda eğitim hizmeti vermiştir.⁸²⁶ Milli programa uymayan ve ülke dışından getirilen İngilizce kitaplar yerine, resmi okullarda ders kitaplarının İngilizceye çevrilmesi için yapılan teşebbüs, Bakanlıkça uygun görülüp bu konuda çalışmalar da yapılmıştır.⁸²⁷

1960 yılında gerçekleşen Askeri Müdahale sonrası yönetim değişmiş, öğrenci sayısı artmasına rağmen yapılan borçlar sebebi ile mali sıkıntı başlamış ve bu arada idari yönden güçlükler yaşanmıştır. Bunun sonucunda “*Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Vakfı*”na⁸²⁸ ait senedi gereğince vakıf yönetiminde de değişiklikler yaşanmış ve dört yıllık süreyle, Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Vakfı’na Bayındırlık Eski Bakanı Daniş Koper,⁸²⁹ Enver Kuray,⁸³⁰ Özger Aksoy,⁸³¹ Suat Ballar, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Profesörü İhsan Doğramacı,⁸³² ODTÜ Rektörü ve

⁸²⁶Türk Eğitim Derneği Yirmi Dördüncü Genel Kurul Tutanakları, 25 Ekim 1964, s. 4; Ballar, a.g.e, s. 318.

⁸²⁷Türk Eğitim Derneği Yirmi Beşinci Genel Kurul 1964-1965 Yılı Denetleme Kurulu Çalışma Raporu, Denetleme Kurulu Raporu ve 1965-1966 Yılı Bütçe Tasarısı, Ankara, 17 Ekim 1965, s. 6.

⁸²⁸“TED Ana tüzüğü’nün 8. maddesinin (e) bendinde, Derneğin amaç ve konuları arasında Türk çocukları için yabancı dil öğretimini esas tutan okulların açılacağı öngörülmüş bulunmaktadır. Dernek bu amaçla Ankara’da kolej açmış ve bu kolej her yıl gelişerek bugünkü haline ulaşmıştır. Ankara koleji geniş bir yerli ve yabancı öğretim kadrosuna sahip bulunmakta, öğretimini de İngilizce dili üzerinden yapmaktadır. Ankara Koleji, bugün için, kendi kendisini yönetebilecek duruma gelmiştir. Kolejin her gün artan iş hacmi karşısında Türk Eğitim Derneği mesaisinin büyük bir kısmını fiilen Ankara Koleji’nin meselelerine tahsis etmek zorunda kalmakta, Derneğin amaçlarına uygun yeni teşebbüslere girişmek imkânını bulamamaktadır. Ayrıca, Ankara Kolejinin dernek eliyle yönetilmesinin doğurduğu mahzurlar da vardır. Türk Eğitim Derneği’nin yeni teşebbüslere girişmesini sağlamak ve Ankara Koleji’nin Dernek eliyle yönetilmesinin doğurduğu mahzurları gidermek amacıyla, Koleji’nin Türk Eğitim Derneği’nin bir tesisi haline gelmesi Olağanüstü Genel Kurul toplantısında karar altına alınmıştır.” Bkz. **Türk Eğitim Derneği 12 Mayıs 1963 Tarihli Olağanüstü/Yirmi Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, s. 1.

⁸²⁹1908 yılında doğan Koper, 1935 yılında Münih Teknik Üniversitesi’ni bitirmiştir. Karayolları Genel Müdürlüğü, Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarlığı, THY İdare Meclisi Başkanlığı, Bormak ve Kuyuş Müesseseleri Genel Müdürlüğü, Kurucu Meclis Odalar Temsilciliği görevlerinde bulunmuştur. 1960 yılında Bayındırlık Bakanlığı’na, sonrasında Temsilciler Meclisi üyeliğine getirilmiştir. 1992 yılında vefat etmiştir. Bkz. <http://www.bivografya.com/bivografi/1289>, Erişim Tarihi, 29 Ocak 2018.

⁸³⁰Enver Kuray, 1936 yılında Keşan kaymakam vekilliği, 1958-1960 yılları arasında Siirt, 1960 yılında Mardin, 1960-1962 yılları arasında Bursa, 1962-1966 yılları arasında Ankara valilikleri yapmıştır. Ankara valiliği sırasında bir süre belediye başkanlığına da vekâlet etmiştir. Bkz. http://tr.yenisehir.wikia.com/wiki/Enver_Kuray, Erişim Tarihi, 29 Ocak 2018.

⁸³¹1927 yılında doğan Aksoy, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun olmuştur. 1981-1983 yılları arasında Maliye Bakanlığı’nda Başhukuk Müşaviri ve Muhakemat Genel Müdürü ve Milli Emlak Genel Müdürü olarak görev almıştır. Ayrıca TED Ankara Kolejliler Spor Kulübü başkanlığı da yapmıştır. 2002 yılında vefat etmiştir. Bkz. **Maliye Bakanlığı, Başhukuk Müşaviri ve Muhakemat Genel Müdürleri 5. Katalog**, s. 10.

⁸³²1938 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden mezun olan Doğramacı, Ankara Üniversitesi’nde 1954 yılında profesör ünvanını almıştır. Hacettepe Üniversitesi’nin kuruluş çalışmalarında önemli rol oynayan eğitimci, 1967-1975 yılları arasında bu üniversitede rektör olarak görev yapmıştır. 1981 yılında YÖK başkanlığına ilk seçilen YÖK başkanı olmuş ve 10 Temmuz 1992 tarihine sürdürmüştür. 20 Ekim 1984 yılında, İhsan Doğramacı Eğitim Vakfı, İhsan

Maliye eski Bakanı Kemal Kurdaş,⁸³³ Ali Bozer,⁸³⁴ Erdoğan Bigat ve Muhsin Tuğsavul⁸³⁵ yönetim kurulu üyeleri olarak seçilmiştir. Vakıf Genel Müdürlüğü ile Kolej Müdürlüğüne Burhan Göksel, lise kısmı müdürlüğüne Mesut Erginsav, orta kısım müdürlüğüne Seydi Dinçtürk ve ilk kısım müdürlüğüne Fikrîye Okyay getirilmiştir.⁸³⁶ Kolej, Tesis Senedi'nin verdiği yetkiye istinaden 20 Şubat 1969 tarihinden itibaren *Vakıf* haline getirilmiştir.⁸³⁷ Böylelikle Dernek ve vakıf koleji arasında farklı yönetimler oluşmuştur. İki farklı yönetim bulunması ilk zamanlar harcamalar noktasında anlaşmazlıklara neden olsa da zaman içerisinde bu pürüzler giderilmiştir.

1974 yılında yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Kanunu ile ortaokul seviyesi üzerinde eğitim yapan bütün okulların “*Lise*” olarak adlandırılması zorunlu kılınmıştır. Bu nedenle kolej “*Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Vakfı Lisesi*” adını almış ve 10 ayrı binada derslikler, laboratuvarlar, atölyeler, spor ve konferans salonları, pansiyon ve kafeteryaları ile eğitime devam etmiştir.⁸³⁸

TED Ankara Koleji Vakfı Senedi için Vakıflar Kanunu'nun 23. maddesi gereği ile Vakıflar Genel Müdürlüğü müfettişleri tarafından yapılan incelemelerde statü değişikliği yapılmıştır. Adı geçen senet üzerindeki düzenleme şu şekildedir.⁸³⁹

“Genel müdür, müdür, öğretmen ve idarecilerle, memur ve hizmetlilerin hizmet şartlarının tespiti, sözleşme tanzimi, vakıf personeli ile öğretmen

---

Doğramacı Sağlık Vakfı ve İhsan Doğramacı Bilim ve Araştırma Vakıflarının onaylarıyla Türkiye'nin ilk özel (vakıf) üniversitesi olan Bilkent Üniversitesi'ni kurmuş ve uzun yıllar boyunca bu üniversitenin Mütevelli Heyet Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Bkz. **Bilkent News, Weekly Newspaper of Bilkent University**, C. 16, Özel Sayı, Ankara, 26 Şubat 2010, s. 1-12.

⁸³³Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin (ODTÜ) kurucu rektörü'dür. 1943'te Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olmuş, 1944 yılında Maliye Bakanlığı'nda göreve başlayan Kurdaş, 1953'te Hazine Müsteşar Yardımcılığı'na atanmıştır. IMF'de çalışmıştır. Bkz. **TBMM Albümü (1920-2010)**, C. 4, s. 1647.

⁸³⁴Bozer, 1947 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1965 yılında profesör olduktan sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Lahey Adalet Divanı üyeliklerine seçilmiştir. 12 Eylül 1980'den sonra kurulan hükümette Gümrük ve Tekel Bakanlığı yapmış ve sonrasında Milliyetçi Demokrasi Partisi kurucu üyesi ve aynı partinin Ankara milletvekili olmuştur. Daha sonra Anavatan Partisi'ne geçmiş ve sırasıyla 1986-1989 yılları arasında AET'den sorumlu devlet bakanlığı, 1989-1990 yılları arasında başbakan yardımcılığı ve 1990 yılında ise Dışişleri Bakanlığı (1990) yapmıştır. Bkz. 2018. **TBMM Albümü (1920-2010)**, C. 4, s. 1123, 1201.

⁸³⁵Tuğsavul, İstanbul Üniversitesi hukuk fakültesi mezunu olup, avukat'tır. Muhsin Tuğsavul, **Ahkâmı Şahsiye (sulh hukuk) Davaları ve Tatbikatı**, Çeltüt Yayınevi, İstanbul, 1958, s. Arka Kapak.

⁸³⁶**Tüm Zamanların Bankası** (40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği Eki), s. 20, **40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği**, s. 33-34, **Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S.2, 15 Aralık 1967, s. 3.

⁸³⁷Gök, **a.g.e.**, s. 81.

⁸³⁸**Türk Eğitim Derneği Otuz Beşinci Genel Kurulu, 1974-1975**, Ankara, s. 9; **Tüm Zamanların Bankası**, (40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği Eki), s. 21.

⁸³⁹**Türk Eğitim Derneği Altmış Üçüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları**, 3 Mart 2003, s. 4-5.

çocuklarının, Vakıf Senedi'nin 20. maddesinin 5. fıkrası kapsamında mütalaa edilmek üzere, gerektiğinde Vakıf okullarında ücretsiz veya kısmi ücretli okutulması, Vakıf personeli ve öğretmenlerine, sigorta primlerinin bir kısmının kendilerince karşılanması kaydıyla, özel sağlık sigortası yaptırılması vb. bütün personel işlerini düzenler. Bu işi Vakıf Yönetim Kurulu yapmaya yetkilidir.”

Derneğin kültürel anlamda 1950'den sonra kolej topluluğuna getirdiği yeniliklerden biri *Eğitim Günü* olmuştur. Bu faaliyet 1951 yılından başlayarak her yıl düzenlenmiştir. Bu faaliyet kapsamında bando, izci kıtaları, jimnastik gösterileri, sergiler ve spor karşılaşmaları yapılmıştır.⁸⁴⁰ 1954 yılında derneğin kültürel anlamda diğer bir faaliyeti ise İspanyol piyanist Rodrigo'yu resital için Türkiye'ye getirmesi olmuştur. Aynı etkinlikte dünya çapında bir şöhret olan Alman Wilhelm Kempff ve modern jimnastikçi Sofia Kızları, Ankara'ya getirilmiş ve gösteriler sunulmuştur.⁸⁴¹ Türkiye'de ilk defa ilkokul bandosu, Ankara Kolejinde kurulmuştur. Mayıs 1965 tarihinde o zamanın Genel Müdürü Burhan Göksel'in fikriyle ve müzik öğretmeni Nevzat Özgül'ün çalışmalarıyla hayat bulan bu bando,⁸⁴² faaliyetlerini sürdürmüştür. Türk Eğitim Derneği Yönetim Kurulu, Türk çocuklarının boş zamanlarını değerlendirmek, tiyatro beğenilerini ve kültür yeteneklerini geliştirmek, tiyatro sanatına hizmet etmek amacıyla Ana Tüzüğü'nün 5. maddesinin E ve F fıkralarına uygun olarak 1966 yılında *Türk Eğitim Derneği Sahnesi*'nin kurulmasına karar vermiştir. Ayrıca tiyatro alanındaki çalışmaları duyurmak amacı ile *T.E.D Sahnesi Dergisi*'ni yayınlamıştır.⁸⁴³ 1968 yılında öğrenci kitaplığını geliştirmek amacı ile Derneğe müracaat eden Koruma Derneği aracılığıyla Devlet Konser Salonu'nda değerli sanatçı İdil Biret'in katılımı ile bir konser düzenlenmiştir. Konserden net 10.437,75 Türk lirası gelir elde edilmiş ve kitaplık kurulumu için Koruma Derneğine tahsis edilmiştir.⁸⁴⁴ Farklı sanatlardaki kültür hizmetleri koleji ve Derneği diğer tüm özel eğitim kurumlarından ayırmıştır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri pozitif bilimler dışındaki bu aktiviteleri kişisel gelişimlerine de önemli derecede etki etmiştir.

---

⁸⁴⁰Tanyer, a.g.e., s. 314.

⁸⁴¹**Türk Eğitim Derneği On Dördüncü Genel Kurulu**; 6 Kasım 1954, Yıldız Matbaası, Ankara, 1954, s. 10.

⁸⁴²Tanyer, a.g.e., s. 363.

⁸⁴³**Türk Eğitim Derneği Yirmi Yedinci Genel Kurulu**, Ankara, Şubat 1967, s. 12.

⁸⁴⁴**Türk Eğitim Derneği Yirmi Dokuzuncu Genel Kurulu 1968 Yılı Yönetim Kurulu Çalışma Raporu Denetleme Kurulu Raporu 1969 Yılı Bütçe Tasarısı**, s.14; **Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S.3, Haziran 1968, s. 6.

1970’li yıllarda TED Ankara Koleji Mezunı Ergun Özen,⁸⁴⁵ o dönemde kendilerine verilen özgür düşünen birey ve özgüven aşıl原因an eğitimden şu şekilde bahsetmiştir.⁸⁴⁶

“O zamanlar baktığınızda 70’li yılların Türkiye’sinde çok renkli bir dünya yoktu. Zor yıllardı. TED Ankara Koleji bir gül bahçesiydi o zamanlar. Orada bir renk, bir hayat vardı. Ne vardı içinde diye sorarsanız, bize özgüven veren birçok unsur vardı. Spor vardı, bol bol yapma imkânımız oluyordu, başka okullarda olmayan bir olanaktı bu. Eğitim kalitesi çok yüksekti. Sorgulama denen kavramı ben ortaokul yıllarında TED’de öğrendim. Hocalarımız münazara konuları verirdi bize, araştırır, sorgulardık o konuyu. Bunların hepsi aslında özgüveninizi artıran şeyler. Hayatım boyunca ben özgüvenin önemini gördüm ve özgüvenimi kazanmamda TED’in çok önemli yeri vardır.”

Mustafa Altıoklar,⁸⁴⁷ 1980’lerde TED Ankara Koleji öğrencisi olarak eğitim almıştır. Ayrıca kızının da Ankara koleji öğrencisi olarak TED Afyon Koleji kısa film yarışmasında en iyi film ödülü aldığını belirtmiş ve kolej eğitim yıllarını şu şekilde anlatmıştır.⁸⁴⁸

“Şahaneydım valla. Not ortalamam ortaydı. Ama tüm sosyal olayların içindeydım. Basketbolcuydum. TED’in basketbol takımında, ondan önce Şekerspor’da başladım. Spor maalesef son bir, bir buçuk yıldır yapamıyorum. Spor hobi diye değil de gerçekten sağlık için yapmam lazım. Aydın Örs’le çalıştım. Sabahları Hüdaverdi’nin müdavimiydim, ihtarlarım da olmuştur. Kolejin fırlamalarından bir tanesiydim. TED günlerimi çok güzel hatırlıyorum. Hocalarımızdan Erol Kıranta ve Faruk Kutay vardı. Biri kimya biri matematik hocamızdı. Biz 15.30’da okul kapandıktan sonra hocalarla beraber çıkar bir yerlere giderdik. TED’lerin hayata karşı duruşlarında kendine bir güven vardır. TED’in verdiği eğitim analitik bir eğitimidir, yani olaylara bakışta sorunu çözmeye yönelik bir eğitimidir. Bunu okurken bilmiyorsunuz. Sorunlarla karşılaşınca görüyorsunuz. Ben TED’den mezun olup da girişken olmayan görmedim. Tuttuğunu koparır. Meselelerde çözücüdür. TED’lilerin matematiği iyidir. Bir cebir problemi çözmekle ilgili söylemiyorum, bir hayat problemi çözmekle ilgili olarak söylüyorum.”

İrfan Değirmenci,⁸⁴⁹ 1990’larda TED Ankara Koleji öğrencisi olarak eğitim almıştır. Haber spikeri olarak çalışan Değirmenci kolej eğitim yıllarını şu şekilde anlatmıştır.⁸⁵⁰

⁸⁴⁵Garanti Bankası Genel Müdürü olarak görev yapmaktadır. 1970’li yıllarda TED Ankara Koleji Mezunudur. TED öğrencilerine burs veren TED meşalesidir. Bkz. **TED Meşale Dergisi**, C. 1, S. 10, Ankara, 2010, s. 8.

⁸⁴⁶**TED Meşale Dergisi**, C. 1, S. 10, s. 8-10.

⁸⁴⁷“İstanbul Kanatlarının Altında” filminin yönetmeni, tiyatroçudur. Bkz. **TED Meşale Dergisi**, C. 1, S. 03, Ankara, 2007, s. 11.

⁸⁴⁸ **TED Meşale Dergisi**, C. 1, S. 03, Ankara, 2007, s. 10-14.

⁸⁴⁹Televizyon Habercisi, muhabir. Bkz. **TED Ankara Kolejliler Dergisi**, S. 131, Ankara, 2018, s. 40-44.

⁸⁵⁰**TED Ankara Kolejliler Dergisi**, S. 131, s. 40-44.

“İrfan Değirmenci 1977 yılında Ankara’da doğdum. İşçi bir baba ile ev hanımı bir annenin evladıyım. Şansım, yolumun TED Ankara Kolejinden geçmesi. Çocukların ortaokul, lise çağlarında ne gördüğü ne öğrendiği çok önemli. O çağlarda biz yaratıcı düşünmeyi, felsefeyi, tiyatro sahnesini, bu ülkenin tarihini, Atatürk ilke ve inkılablarını öğrendik. Dolayısıyla özgür düşünceyle büyüyen bir çocuk, yetişkin olduğunda özgür düşünmeye devam ediyor. Kalıpların içine sığmıyor.”

Ayrıca öğrencilik yıllarında sanatçı Mustafa Sandal’ı okula konsere getirmelerinden bahseden Değirmenci, öğrencilik yıllarındaki bir anısını şu şekilde dile getirmiştir:

“Ortaokulda çok çalışkan bir öğrenciydim, hep sınıf birincisiydim. Ders kitapları, dünya klasikleri her şeyi okurdum. Gözlerimi de o zaman bozdum (gülümsüyor). Çok fazla da arkadaşım yoktu açıkçası. En kötü dersim de beden eğitimiydi. Lise son sınıfta kabak çiçeği gibi açıldım. Drama kulübü, tiyatro oyunları, felsefe tartışma kulüplerinin hepsinin faydası oldu. Bu sefer biraz fazla sosyalleşmeye başladım. Öğrenci Yönetim Kurulu Başkanlığına adaylığımı koydum. Altı kişilik bir arkadaş grubum vardı. Onların da desteği ile başkan seçildim. Öğrencilere çok fazla disiplin cezası verilmesin diye çalıştık. Bir yılbaşı partisi düzenledik Mustafa Sandal’ı okula getirmiştik, konser vermişti. Organizasyonlar yapıyorduk. Organizasyon tecrübesini de lise son sınıfta orada edindim. Bizim kampüsümüz Kurtuluş’taydı. Öğle aralarında koşarak Sakarya’ya iner döner yerdik. Çok güzel zamanlardı.”

Kolej, 2000 yılına kadar kültürel, sosyal ve sportif faaliyetlerine aralıksız devam etmiştir. 2000 yılında temeli atılan İncek Kampüs Lise binasının 2003 yılında hizmete açılmasıyla birlikte önce Lise kısmını, 2004-2005 öğretim yılından itibaren de tüm birimlerini yeni kampüsüne taşımıştır. İlk ve ortaöğretim düzeyinde dünyanın en büyük kampüsü olan TED Ankara Koleji Vakfı Okulları İncek Kampüsü 309.000 metrekare alan üzerinde toplam 141.000 metrekare kapalı alana sahiptir.⁸⁵¹

TED Ankara Kolejinden mezun olduktan sonra geçirdiği kaza sonrası engelli olarak hayatına devam eden ve Ankara Devlet Tiyatrosu İrfan Şahinbaş Atölye Sahnesi’nde tek kişilik gösteri yapan Göktuğ Tolga ise kolej ile ilgili şunları söylemiştir.⁸⁵²

“9 Nisan 1981 Ankara doğumluyum. İlk-Orta-Lise’yi TED Ankara Kolejinde okudum. Ardından Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi’ni bitirdim. 1997 yılında lise yıllarında geçirdiğim trafik kazası sonucu omurilik felçli, engelli bir birey oldum ama hiç pes etmedim. Ortaokul yıllarımdan beri tiyatro benim için bir tutkuydu. Ortaokuldayken kuzenim Küçük Tiyatro’da çalışıyordu. Beni tiyatroya davet etti ve onun sayesinde ilk defa tiyatroya gittim. Benimki ilk görüşte aşk oldu. Tiyatronun atmosferi, gittiğim oyun, oyuncular, beni içine çekti. Akabinde hemen

⁸⁵¹Ted Ankara Koleji Vakfı Okulları E-Bülteni, S. 1, 2012, s. 1-11.

⁸⁵²TED Ankara Kolejliler Dergisi, S. 130, Ankara, 2017, s. 18-19.

yaratıcı drama derslerine gitmeye başladım ve kaza öncesi ve sonrasını sayarsak belli periyodlar ile 15 yıl tiyatro eğitimi aldım. Geçirdiğim kazadan sonra konservatuvara gitme şansım olmadı ama uzun yıllardır başarılı spiker, soprano ve tiyatrocuların ders alıyorum. Eğitim aldığım kişiler içinde Ahmet Mümtaz Taylan, Ejder Akışık, Zafer Kiraz, Meltem Cumbul gibi isimler oldu.”

Dernek bünyesinde 1946 yılından günümüze kadar faaliyet gösteren TED Ankara Koleji 6.000 öğrencisi, 700 öğretmeni ve çalışanı, 35.000 mezunu ve velileriyle sürekli gelişen bir aile olmuştur. Ankara Koleji modern binalarda, çağdaş eğitim anlayışıyla Atatürk İlke ve İnkılâplarına bağlı bir yapıda çalışmalarını sürdürmektedir.⁸⁵³ Mezunları arasında sanat, siyaset, spor, kültür ve basın gibi alanlarda ülkenin tanınmış simaları bulunmaktadır. Örneğin bir dönem ekonomi bakanlığı yapmış Ali Babacan, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı Rifat Hisarcıklioğlu, yönetmen Mustafa Altıoklar, tv program yapımcısı Mithat Bereket, Sabancı Holding Başkanı Güler Sabancı ve Tiyatrocu Tamer Karadağlı gibi birçok ünlü isim⁸⁵⁴ göze çarpmaktadır.

4.5.2. TED Zonguldak Koleji Vakfı

1958 yılında Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Zonguldak'ta Türk Eğitim Derneğinin bir şubesinin ve kolejinin açılması hususundaki isteği üzerine Zonguldak'ın ileri gelen kişilerinden 45 üyenin şube ve kolej açılması ile ilgili 10 Mayıs 1958 tarihli dilekçesi, Genel Merkez Kurulunun 26 Mayıs 1958 tarihli toplantısında kabul edilmiştir.⁸⁵⁵

Zonguldak Şubesi Kurucular Kurulunun 16 Haziran 1958 tarihinde yaptığı ilk toplantıda, ilk yönetim kuruluna Başkan Halit Güner, Başkan Vekili Mihri Çıkgıl, Sayman Neriman Seyhun ve üyeler Melahat Firuz, Namık İrk ve Mefkûre Özkan seçilmişlerdir. Zonguldak Koleji, 1958-1959 ders yılından itibaren orta hazırlık

⁸⁵³1967-1968 ders yılında 811 kız ve 778erkek olmak üzere 1589 öğrenci eğitim almıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S. 2, 15 Aralık 1967, s. 3; 1960-1961 ders yılında kızlar kısmında 1563, erkek kısmında 1922 öğrenci eğitim almıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Yirminci Umumi Heyeti; 30 Ekim 1960**, Yıldız Matbaası, Ankara, 1960, s. 12; 1961-1962 ders yılında kız kısmında 1657, erkek kısmında 1858 öğrenci eğitim almıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Yirmi İkinci Umumi Heyeti; 30 Ekim 1962**, Yıldız, Matbaası Ankara, 1962, s. 10;1977-1978 yılı başında 1889 öğrenci eğitim görmüştür. 1978-1979 yılında 6256, 1980-1981 yılında 6300, 1981-1982 yılında 6321, 1982-1983 yılında 6514, 1988-1989 yılında 7284, 1990-1991 yılında 2388, 1993-1994 yılında 2250, 1994-1995 yılında 2062, 1996-1997 yılında 1832, 1997-1998 yılında 1820, 1998-1999 yılında 1817, 1999-2000 yılında 1782, 2000-2001 yılında 1730, 2001-2002 yılında 1677, 2002-2003 yılında 4938 öğrenci eğitim almıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 314-872.

⁸⁵⁴Ekler listesinde Ankara Koleji'nden mezun bazı isimler görülebilir.

⁸⁵⁵**40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği**, s. 45.

sınıfında 34 öğrencisi ile eğitim öğretime başlamıştır. Kolej'in ilk müdürlüğünü Selim Zağlı yapmıştır.⁸⁵⁶

25 Ekim 1964 tarihli 24. Genel Kurul toplantısında, Kolej'in ilk mezunlarının 1965 yılında verileceği de belirtilmiş ve adı geçen kolejle ilgili olarak şu ifadelere yer verilmiştir:⁸⁵⁷

“Zonguldak Kolejimize Ereğli Kömür İşletmesi'nin yardımlarının o bölgedeki eğitim faaliyetlerine katkı sağladığını düşünmekteyiz. Ankara Kolejide, Zonguldak Kolejine gerek öğretmen gerek kitap gerekse yönetmelikler konusunda yardımlar yapmaktadır.”

Türk Eğitim Derneğinin eğitim alanındaki çalışmalarına büyük yardımları olan Ereğli Kömür İşletmeleri, Fener Mahallesiindeki 1.591 metrekarelik arsayı sembolik bir bedel olan 1 Türk lirası karşılığında 60 yıl için Türk Eğitim Derneği'ne kiralamıştır. Ayrıca 1965 yılında yeni kolej binası inşaatı için eski binanın yanındaki 745 metrekarelik arsa yine cüzi bir bedelle satın alınmış ve hemen inşaat başlanmıştır.⁸⁵⁸ İlerleyen yıllarda okula yeni bir ek bina, yeni Fen laboratuvarı, açık ve kapalı spor tesisleri, temsil ve toplantı salonu ve Atatürk Köşesi kazandırılmıştır.

1968 yılında Zonguldak Koleji velileri ile şube yönetimi arasında binaların yapımının gecikmesi nedeniyle problemler çıkmış ve bu durum 1969 yılında da devam etmiştir.⁸⁵⁹ Bu kriz mali yönden tahakkuk ettiği gibi, idari ve eğitim yönünden de sıkıntılara sebep olmuştur.⁸⁶⁰ Bu kriz daha sonra Türk Eğitim Derneği Genel Kurul kararı ile Burhan Karaçelil başkanlığında yeni yönetimin atanması ile çözülmüştür.

Kolej, 1975 yılına kadar Türk Eğitim Derneği Genel Merkezi ve Türk eğitim Derneği Zonguldak Şubesi tarafından yönetilmiştir. Okul yönetim işlerinin Türk Eğitim Derneği statüsü altında yönetilmeyecek kadar artmış olması nedeniyle 18 Mayıs 1975 tarihinde yapılan Türk Eğitim Derneği Olağanüstü Kurulu toplantısında, okulun vakfa dönüştürülmesi kararı alınmıştır. Böylelikle Kolej'in, amaçları

---

⁸⁵⁶50. Yılında Türk Eğitim Derneği, s. 61.

⁸⁵⁷Türk Eğitim Derneği Yirmi Dördüncü Genel Kurul Tutanakları, 25 Ekim 1964, s. 4-5; Ballar, a.g.e., s.319-320.

⁸⁵⁸Zonguldak Koleji 1976 Yıllığı, Zonguldak, 1976, s. 6; Zonguldak'taki bu kolej'in açılması için fedakârlık gösteren Zonguldak halkı ve yardım eden kurumlarımıza teşekkür edilmiştir. Bkz. Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, S. 6-10, Ocak 1969, s. 2.

⁸⁵⁹Türk Eğitim Derneği Otuzuncu Genel Kurul Toplantısı Tutanakları, Güvendi Matbaası, Ankara, 1970, s. 58.

⁸⁶⁰Türk Eğitim Derneği Otuz İkinci Genel Kurul Toplantısı, s. 34; Türk Eğitim Derneği Çalışma Raporu, s. 16.

doğrultusunda daha iyi çalışılabilmesi sağlanmıştır. Günümüze kadar okul “*Türk Eğitim Derneği Zonguldak Koleji Vakfı*” tarafından yönetilmiştir.⁸⁶¹

Zonguldak Koleji Vakfının 1984-1985 eğitim yılında ise ilköğretim kısmı açılmıştır. Farklı dönemlerde ihtiyaca cevap verecek şekilde binalara yeni eklemeler yapılarak ve düzenlemelere gidilerek okul modern ve işlevsel hale getirilmiştir.⁸⁶² 1997 yılında Kolejin eğitim tesisleri bulunan 6.183 metrekaarelik arsa ve üzerindeki iki bina Türkiye Taşkömürü AO’dan satın alınmıştır.⁸⁶³

Kolejin amaçları; pozitif bilim anlayışını ve bilimsel düşünebilme yeteneğini kazanmış, çalışkan, milli ahlakın ilkelerine bağlı, bedence ve karakterce sağlam, kişilik sahibi, insanlık ülküsünü benimsemiş Türk gençleri yetiştirmek ve onları yükseköğrenime hazırlamak olmuştur.⁸⁶⁴ Zonguldak Kolejinin faaliyete geçmesinden hemen sonra Zonguldak Maden İşletmeleri Müdürlüğü yardımı ile okula bir dil laboratuvarı kurulması kararlaştırılmıştır. Yapı ve Kredi Bankası da Koleje laboratuvar yapımı için yardım etmiştir. Kolej’den mezun olan öğrencilere “Bilim Armağanı” içerikli anı şildi hediye edilmiştir. Öğrencilere yönelik yıllık çıkarılmaya başlanmıştır. Ayrıca öğrenciler için kurslar düzenlenmiştir.⁸⁶⁵ Matematik ve İngilizce dersleri için yurt dışından yabancı uyruklu öğretmenler getirilmiştir. Kolej matematik öğretmenliğinden ayrılan Mr. J. Pate’nin yerine, Mısır vatandaşı İbrahim Mirsal göreve başlatılmıştır.⁸⁶⁶ Okulun günümüzde tenis kortları, oyun sahaları ve yüzme havuzu bulunmaktadır.

Zonguldak Koleji 1964-1965 ders yılından itibaren bütün sınıflarını açmış ve 205 öğrenci ile eğitime devam etmiştir.⁸⁶⁷ 1967-1968 ders yılında Kolejde 9 şubede 132’si kız, 133’ü erkek olmak üzere 265 öğrenci eğitim almıştır. Öğretmen sayısı ise ikisi yabancı uyruklu ve yirmi ikisi Türk olmak üzere toplam yirmi dört olmuştur.⁸⁶⁸ 1979 ile 1982 tarihleri arasında toplam 1.922 öğrenci, 1988-1999 yılları arasında toplam 8.731 öğrenci, 2000 ile 2003 yılları arası 2.486 öğrenci eğitim

---

⁸⁶¹50. Yılında Türk Eğitim Derneği, s. 63.

⁸⁶²<http://www.tedzonguldak.k12.tr/tarihce-12.html>, Erişim Tarihi: 4 Eylül 2016.

⁸⁶³Ballar, a.g.e., s. 779.

⁸⁶⁴Zonguldak Koleji 1976 Yıllığı, s. 6.

⁸⁶⁵Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, S. 3, s. 7; Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, S. 4, s. 8.

⁸⁶⁶Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, S. 5, s. 2.

⁸⁶⁷Türk Eğitim Derneği Yirmi Altıncı Genel Kurulu, Ankara, 1964, s. 7; Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, S. 2, s. 4.

⁸⁶⁸40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 46; Türk Eğitim Derneği Yirmi Sekizinci Genel Kurulu, Ankara, 1967, s. 12.

almıştır.⁸⁶⁹ 2003-2013 yılları arasında ise Kolej'den her yıl yaklaşık olarak 620 öğrenci mezun olmuştur.

TED Genel Merkezi ile birlikte çalışmalarına devam eden Zonguldak Koleji, eğitim ve öğretim anlamında bölge halkına günümüze kadar hizmet etmiştir.

4.5.3. TED Karabük Koleji Vakfı

Karabük'ün ileri gelen kişilerinin Derneğin Karabük Şubesi'ni kurmak üzere yapmış oldukları başvurusu, Genel Merkez Yönetim Kurulunun 18 Eylül 1962 tarihinde yapılan toplantısında olumlu karşılanmış ve TED Karabük şubesi kurulmuştur. Adı geçen şubenin ilk yönetim kurulu; Başkan Şemsettin Oğuz Oktar, Başkan Vekili Kemal Yazar ve üyeler Nadir Uğur, Hamdi Bayrakçı ve İrfan Pehlivan'dan oluşmuştur.⁸⁷⁰

Karabük Şubesi yöneticileri ilk olarak ticaret ve sanayi bölgesi olan kentin yabancı dil bilen personel ihtiyacını karşılamayı amaçlamıştır.⁸⁷¹ Ayrıca bölgenin en büyük sanayi kuruluşu olan Karabük Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün yakın ilgi ve yardımlarına bölge halkının içten katkıları da eklenince okulun kurulması hızlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'na yapılan başvuru sonrası okulda İngilizce öğretimi için izin verilmiştir. Karabük Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğünden sağlanan şimdiki Demir Çelik Memur Kooperatifi'nin bulunduğu binada TED Karabük Koleji, 4 Kasım 1964 tarihinde ortaokul bünyesinde *Takviyeli İngilizce Sistemiyle*⁸⁷² eğitime başlamıştır. Adı geçen okul ilk açıldığında 43 öğrenci eğitim almıştır.⁸⁷³ Bu okul Ankara ve Zonguldak Kolejinden sonra Türk Eğitim Derneğinin üçüncü okulu olmuştur.⁸⁷⁴ Bu okul sayesinde Karabük kenti uluslararası ticaret alanında ihtiyaç duyduğu yabancı dil bilen personel ihtiyacını gidermiştir.

Türk Eğitim Derneği tarafından Karabük Kolejine 1967 yılında 25.000 lira, 1968 yılında 50.000 lira yardım yapılmıştır. Ayrıca kolejin ihtiyaçlarına göre

---

⁸⁶⁹1979-2003 Türk Eğitim Derneği Genel Kurul Toplantı Tutanağı Ekleri; Ballar a.g.e., s. 531-919.

⁸⁷⁰40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 38; 50. Yılında Türk Eğitim Derneği, s. 65-66.

⁸⁷¹25. Yılında Türk Eğitim Derneği Karabük Koleji, s. 9.

⁸⁷²Gök, a.g.e., s. 73; Türk Eğitim Derneği Yirmi Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanaqları, s. 5.

⁸⁷³50. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 67.

⁸⁷⁴40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 38.

yardımlar ara ara da devam etmiştir.⁸⁷⁵ Bu yardımlar özellikle Kolej'in fiziki olarak daha iyi şartlarda hizmet verebilmesi ve korunan öğrencilere burs verilmesi için kullanılmıştır.

Demir Çelik İşletmelerine ait 10.003 metrekarelik arsa bedelsiz olarak 99 yıllığına Türk Eğitim Derneğine bırakılmıştır. Bu yeni arsa üzerine 1967 yılından başlayarak 4 Ekim 1968 tarihine kadar yeni bir bina inşa edilmiştir. Yeni binanın açılışını ise dönemin Milli Eğitim Bakanı İlhami Erten yapmıştır. 7 Temmuz 1978 tarihinde ilkokul⁸⁷⁶ ve daha sonraki yıllarda anaokulu da eklenmiştir.

İngilizce ağırlıklı olarak kurulan bu Kolej'in daha sonra yabancı dil eğitiminin yetersiz olduğu fark edilmiş, bunun üzerine okul; dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'in emirleri ve Milli Eğitim Bakanlığının 23 Eylül 1976 tarih ve 351 Sayılı Kararı ile Anadolu liseleri statüsüne alınmıştır. Böylelikle Fen ve Matematik dersleri İngilizce işlenmiştir.

1986 yılında öğrenci sayısının artmasıyla ortaya çıkan yemekhane, yatakhane ve spor salonu ihtiyaçları için yeni bir bina yapılması planlanmıştır. Bu plan çerçevesinde Karabük Demir Çelik İşletmeleri, Karabük Belediyesi ve hayırsever vatandaşlar tarafından 22 Eylül 1986 tarihinde yeni bir bina eğitime kazandırılmıştır.⁸⁷⁷ 1990-1991 öğretim yılında öğrenci azlığı nedeniyle kız yatılı kısmı kapanmış fakat 2004-2005 öğretim yılında kız yatılı kısmı yeniden açılarak kız ve erkek yatılı kısmı ile günümüzde hala öğrencilere hizmet vermektedir.

Okul açıldığında ilk kısımda 88, orta ve lise kısımlarında 177 öğrenci eğitim almıştır.⁸⁷⁸ 1967-1968 ders yılında 7 şubede 175 öğrenci eğitim görmüştür. Kolej'de 3'ü yabancı uyruklu, 19 Türk öğretmen olmak üzere toplam 22 öğretmen hizmet vermiştir.⁸⁷⁹ 1979 ile 1982 yılları arasında toplam 1.805 öğrenci, 1988-1999 yılları arasında toplam 4.798 öğrenci, 2000 ile 2003 yılları arası 1.459 öğrenci eğitim almıştır.⁸⁸⁰ 2003-2013 yılları arasında ise Kolej'de her yıl yaklaşık olarak 360 öğrenci eğitim görmüştür. İlkokul, Ortaokul ve Lise kademelerinin hepsinde eğitim

---

⁸⁷⁵Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, S. 2, s. 7; Türk Eğitim Derneği Yirmi Dokuzuncu Genel Kurulu 1968 Yılı Yönetim Kurulu Çalışma Raporu Denetleme Kurulu Raporu 1969 Yılı Bütçe Tasarısı, s. 18; Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, S.11, s. 28.

⁸⁷⁶25. Yılında Türk Eğitim Derneği Karabük Koleji, s. 9-10.

⁸⁷⁷25. Yılında Türk Eğitim Derneği Karabük Koleji, s. 10-11.

⁸⁷⁸Türk Eğitim Derneği Çalışma Raporu, s. 15.

⁸⁷⁹40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 39.

⁸⁸⁰1979-2003 Türk Eğitim Derneği Genel Kurul Toplantı Tutanağı Ekleri, s. 1-5; Ballar a.g.e., s. 531-919.

hizmeti veren kurum, kurulduğu yıldan itibaren her yıl öğrenci sayısını artırmıştır. Kolej, her dönemde rağbet görmüş ve kapasitesinin yüzde yüzünü doldurmuştur.

Karabük Koleji, günümüzde ülke genelinde uygulanan ilköğretimden ortaöğretime ve ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sınavlarında kayda değer başarılarla sahip olmuştur. Özellikle 2013 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan Seviye Belirleme Sınavı'nda ortaöğretimde nitelikli okullara (Fen-Anadolu türü) 32 öğrenci, YÖK tarafından yapılan Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavları'nda lisans programlarına 50 öğrenci yerleştirilmiştir.

TED Karabük Koleji 9. sınıf öğrencisi Hamiyet Nur Tülü, kolej hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır:⁸⁸¹

“TED’de Tam bursluyum. Bende bu meşaleyi yakacağım ve burs vereceğim. TED’li olmak ayrıcalık ama TED Karabüklü olmak daha da ayrı benim için. Arkadaşlığı, paylaşmayı, insanları sevmeyi, düzenli ders çalışmayı, tutarlı olmayı ve sabrı öğrendim. Kendimi çok şanslı hissediyorum.”

4.5.4. TED Kayseri Koleji Vakfı

Kayseri Koleji, dernek şubesinin girişimleri ve Talas Amerikan Kolejinin kapatılması ile açılan boşluğu doldurma isteği üzerine doğmuştur.⁸⁸² 13 Nisan 1966 tarihli TED yönetim kurulu toplantısında kolej açılmasına karar verilmiş ve ardından Kayseri Şubesi yönetim kurulu oluşturulmuştur. Adı geçen yönetim kurulunda; başkan Şahap Sicimoğlu, başkan vekili Şükrü Alkanat, sekreter İsmail Başoğlu, sayman üye Rifat Gönen, üye Mehmet Özateş, denetçiler Şükrü Çetiner ve Mehmet Felekoğlu bulunmuştur.⁸⁸³

Kolej, Kayseri Fevzi Çakmak Mahallesi'nde 8.000 metrekarelik bir arsa üzerine dört ay gibi kısa bir zamanda inşa edilmiştir. 26 Eylül 1966 tarihinde⁸⁸⁴ 2 hazırlık sınıfı ve 83 öğrenci ile eğitim hayatına başlamıştır.⁸⁸⁵ 1967-1968 ders

⁸⁸¹TED Meşale Dergisi, C. 1, S. 10, Ankara, 2010, s. 51.

⁸⁸²Türk Eğitim Derneği Otuz Birinci Genel Kuruluna Sunulan 1970 Yılı Çalışma Raporu ve 1971 Yılı Bütçe Tasarısı, Ankara, Şubat 1971, s. 20; TED Kayseri Koleji Vakfı Kolej Dergisi, S. 4, Aralık, 1980, s.5; Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, S.11, s. 28.

⁸⁸³Türk Eğitim Derneği Yirmi Yedinci Genel Kurulu, Ankara, Şubat 1967, s. 5.

⁸⁸⁴Türk Eğitim Derneği Yirmi Yedinci Genel Kurulu, s. 7.

⁸⁸⁵Türk eğitim Derneği Kayseri Koleji Rehberi Eğitim-Öğretim-Yönetim Esasları, Yeni Matbaa, Kayseri, 1968, s. 3; Türk Eğitim Derneği Yirmi Yedinci Genel Kurulu, s. 7, 12; TED Kayseri Koleji Vakfı Kolej Dergisi, s. 5.

döneminden itibaren ilkokulda 41 öğrenci, ortaokulda 205 öğrenci öğrenim görmüştür. Ayrıca orta bölüm için yatılı kısım hizmete girmiştir.⁸⁸⁶

Kolej eğitime başladıktan kısa bir süre sonra dönemin Başbakanı Süleyman Demirel tarafından ziyaret edilmiş ve çok yönlü eğitim çalışmaları yerinde incelenmiştir. Bu ziyaretten sonra Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü 26 Ekim 1966 tarihli telgrafı ile Fen derslerinin İngilizce okutulmasına Kayseri Valiliğince izin verilmiştir.⁸⁸⁷ Kayseri Koleji Genel Yönetmeliğinde öğrenci niteliği şu şekilde belirtilmiştir.⁸⁸⁸

“Kayseri Koleji eğitim ve öğretim işlerinde Türkiye Cumhuriyetinin Milli ahlâkını benimsemiş pozitif bilim anlayışını kazanmış, çalışkan, yararlı güzel sanatları seven, sağlam karakterli, müteşebbis, cesur hamiyetli, kültürlü, adil, kadirbilir, ailesine, milletine ve insanlığa faydalı, yabancı dili iyi vasıflı bir yurttaş olarak yetişmesini, üst basamak öğretmeni takip için gerekli bilgi ve kültür seviyesine erişmesini, iyi alışkanlıklar ve maharetler kazanmasını, ruhça ve bedence sağlam olmasını amaç sayar.”

Bu amaçlar doğrultusunda dil öğrenimine önem veren Kolej, derslerde yabancı dile 12 saat yer vermiştir. Matematik, Fizik, Kimya gibi dersler Türkçe okutulmuş ve Şube Yönetim Kurulu kararı ile hazırlık sınıfı açılmamıştır. Açılışından birkaç yıl sonra Matematik ve Fen Bilgisi gibi ilim dersleri yabancı dille okutulmuştur. İngilizcenin dışında okutulan dersler, gerek sayı gerek müfredat programı bakımından resmi okullarla aynı olmuştur. Bu amaçların kazanılması için sınıf mevcudunun 36 kişiden fazla olmaması titizlikle takip edilmiştir.⁸⁸⁹1967 yılında uygulamaya sokulan Türk Eğitim Derneği armağanları için her yıl kolejlerden adaylar gösterilmiş ve yönetim kurulunun yaptığı seçim sonucunda her kolejden TED armağanına layık öğrenciler belirlenmiştir. Adı geçen bu armağanlardan Kayseri Koleji öğrencileri çok sayıda ödül almıştır.⁸⁹⁰

---

⁸⁸⁶Türk Eğitim Derneği Yirmi Sekizinci Genel Kurulu, Ankara, Şubat 1967, s. 12; Türk Eğitim Derneği Otuz Birinci Genel Kuruluna Sunulan 1970 Yılı Çalışma Raporu ve 1971 Yılı Bütçe Tasarısı, s. 20.

⁸⁸⁷40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 43.

⁸⁸⁸Ülke genelinde yabancı dille öğretim yapan okullarda ise hazırlık sınıfı ile öğretime başlanılmış ve haftalık 25 saate kadar yabancı dil ve bu yabancı dille okutulan derslere yer verilmiştir. Kayseri Koleji bu okullardan olmadığı için bazı dersler yabancı dilde okutulmuştur. **TED Kayseri Koleji Vakfı Kolej Dergisi**, s. 1-5.

⁸⁸⁹Türk Eğitim Derneği Kayseri Koleji Rehberi Eğitim-Öğretim-Yönetim Esasları, Yeni Matbaa, Kayseri, 1968, s. 3, 4, 5, 12.

⁸⁹⁰Türk Eğitim Derneği Yirmi Dokuzuncu Genel Kurulu 1968 Yılı Yönetim Kurulu Çalışma Raporu Denetleme Kurulu Raporu 1969 Yılı Bütçe Tasarısı, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, 1969, s. 11.

Tapusu, Kayseri Belediyesi adına kayıtlı olan Kayseri Koleji binalarının kullanım hakkı 1973-1974 eğitim yılında 100 seneliğine Derneğe devredilmiştir.⁸⁹¹ Okul, 1975 yılına kadar Türk Eğitim Derneği Genel Merkezi ve Türk Eğitim Derneği Kayseri Şubesi tarafından yönetilmiştir. 18 Mayıs 1975 tarihinde yapılan olağanüstü kongre ile okul, TED'in diğer kolejleri gibi daha rahat yönetilmesi ve eğitim faaliyetlerinin devam edebilmesi için vakfa dönüştürülmüştür.⁸⁹²1974-1990 yılları arasında 4 katlı 16 dershanesi, 3 laboratuvarı, kitaplığı, çok amaçlı salonu, pansiyon bölümü olan lise pavyonu ve ilaveten bir jimnastik ve kültür salonu,⁸⁹³ bir erkek ve kız pansiyon binaları yapılmıştır.⁸⁹⁴ 1988-1992 yılları arasında okulun faaliyetlerini anlatan ve öğrencilerin çalışmalarını içeren “*Kolej*” adında uzun süreli bir okul gazetesi de çıkarılmıştır.⁸⁹⁵

İlkokul bölümünden 1971 yılından 2013 yılına kadar 3.774 öğrenci mezun olmuştur. 1997-1998 eğitim yılından sonra 8 yıllık eğitime geçilmesi nedeniyle mezun öğrenciler bu sayıya dâhil edilmiştir. Liseden ise, 1973 yılından 2013 yılına kadar 3.129 öğrenci mezun olmuştur.⁸⁹⁶

4.5.5. TED Karadeniz Ereğli Koleji Vakfı

Türk Eğitim Derneği Şubesi ilçe Kaymakamına Dernek bünyesinde bir okul açılması teklifini iletmiştir. Bu öneri sonrasında *Ereğli Demir Çelik İşletmesi* yöneticileri, parti başkanları, Ereğli'nin iş adamları ve İlköğretim Müdürü dâhil 20 kişilik gönüllü grup okulun açılması için bir araya gelmiştir. Adı geçen gönüllü grup TED Genel Merkezine 10 Mayıs 1967 tarihinde bir dilekçe başvuru yapmış ve aynı tarihte Dernek yönetimi tarafından Karadeniz Ereğli'de okul açılması kararlaştırılmıştır.⁸⁹⁷

⁸⁹¹Türk Eğitim Derneği Çalışma Raporu, Ankara, 1973-1974, s. 45; Türk Eğitim Derneği Kırk Üçüncü Genel Kuruluna Sunulan 1982 Yılı Çalışma Raporu, 1982-1983 Dönemi Bütçe Tasarısı, Ankara, 8 Ekim 1982, s. 23.

⁸⁹²50. Yılında Türk Eğitim Derneği, s. 60.

⁸⁹³TED Kayseri Koleji Vakfı Koleji Dergisi, S.15, Aralık 1991, s.1.

⁸⁹⁴3 Aralık 1991 tarihinde bilgisayar laboratuvarı açılmış ve ek derslik binası yapılmış, 1993 yılında spor salonu tamamlanmış, 2009 yılında yemekhane hizmete girmiş, 2010 yılında 323 kişilik konferans salonu açılmış, 2012 yılından itibaren halkla ilişkiler ve güvenlik binası hizmete girmiştir. Bkz. Türk Eğitim Derneği Otuz Birinci Genel Kurulu'na Sunulan 1970 Yılı Çalışma Raporu ve 1971 Yılı Bütçe Tasarısı, s. 3.

⁸⁹⁵“Kolej” adlı bu dergide kolejlin ve eğitim çevresinin haberleri devamlı olarak yayınlanmıştır.

⁸⁹⁶1971-2014 Türk Eğitim Derneği Genel Kurul Toplantı Tutanaqları Kayseri Koleji Vakfı Ekleri; Ballar, a.g.e., s. 314-872.

⁸⁹⁷Türk Eğitim Derneği Yirmi Sekizinci Genel Kurulu, s. 12; 40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 34.

TED, Karadeniz Ereğlisi Şubesi Genel Kurulu ilk toplantısını 16 Mayıs 1967 tarihinde yapmış ve Yönetim Kuruluna Başkan Halim Akyol, Başkan Vekili Orhan Yalım ve üyeler Alpaslan İdil, Cahit Etikan, Oğuz Tınaz, Nejat Bakırcı ve Reşat Özdamar seçilmiştir.⁸⁹⁸ Türk Eğitim Derneği Genel Merkez Kurulunun 15 Temmuz 1967 tarihli toplantısı sonrasında Milli Eğitim Bakanlığına başvuru yapılmıştır. Bakanlığın 6 Ekim 1967 tarihinde ve 420-I-4756 sayılı kararı ile adı geçen bu okul açılmıştır. Adı geçen karar ile Fen Bilgisi ve Matematik derslerinin İngilizce okutulması izni de alınmıştır. Kolej 1967-1968 yılında Ereğli Demir Çelik İşletmesi'nden sağlanan küçük bir binada, orta hazırlık sınıfına alınan 22'si kız 18'i erkek olmak üzere 40 öğrenci, biri yabancı uyruklu ve dört Türk olmak üzere toplam 5 öğretmen ile öğretime başlamıştır. Okulun ilk müdürlüğünü Şevki Şen yapmıştır.⁸⁹⁹ Derneğin TED Karadeniz Ereğli Koleji Vakfı Lisesi, Zonguldak ve Karabük kolejlerinden sonra Batı Karadeniz bölgesinde açmış olduğu üçüncü okul olmuştur.⁹⁰⁰

TED Genel Başkanı Suat Ballar ile Yönetim Kurulu üyesi Avni Karsan okul açıldıktan sonra koleji ziyaret etmiş ve kurumun ihtiyaçlarını gidermiştir.⁹⁰¹ Bu dönemde ünlü ses sanatçısı Safiye Ayla⁹⁰² da okulu ziyaret etmiştir.

Hızla gelişen okulun 1971-1972 öğretim yılında lise kısmı, 1974-1975 yılında ilkokul kısmı öğretime açılmıştır. Öğrenci sayısının artmasıyla yeni bir binaya ihtiyaç duyulmuş ve yeni okul 1973-1974 yılı başında eğitime hazır hale getirilmiştir.⁹⁰³ 1975 yılına kadar Türk Eğitim Derneği Merkezi ve Türk Eğitim Derneği Karadeniz Ereğli Şubesi tarafından yönetilen bu kurum, okul yönetim işlerinin daha kolay yönetilmesi ve kolejin amaçları doğrultusunda daha verimli çalışabilmesi için 18 Mayıs 1975 tarihinde yapılan Türk Eğitim Derneği Olağanüstü Kurulunda alınan kararla vakıf statüsünde yönetilmesi kararı alınmıştır.⁹⁰⁴ Bu

---

⁸⁹⁸Karadeniz Ereğli Koleji Gelişim Dergisi,1978, s. 4; **50. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği**, s. 70.

⁸⁹⁹**50. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği**, s. 70-71; **40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği**, s. 41; **Türk Eğitim Derneği Yirmi Sekizinci Genel Kurulu**, s. 12; **Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S. 2, s. 4.

⁹⁰⁰**50. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği**, s. 69.

⁹⁰¹**Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S. 4, s. 2.

⁹⁰²Ayla, 1907 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1932 yılında Atatürk'ün bulunduğu bir davette şarkı seslendirmiş ve Atatürk tarafından çok beğenilmiştir. *Çile Bülbülüm Çile* ve *Yanık Ömer* şarkılarını söyleyen ünlü sanatçıdır. Bkz. Çiğdem Erman, **Atatürk'ün Sevdiği Şarkılar**, Hukuk Gündemi Atatürk Özel Sayısı, 2013, s. 1-5.

⁹⁰³**Türk Eğitim Derneği Otuz Beşinci Genel Kurulu**, s. 11.

⁹⁰⁴**50. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği**, s. 71.

dönüşüm ile bazı problemler de meydana gelmiştir. Kolej öğretmenleri ile okul yönetimi ücret konusunda sıkıntılar yaşamış, sendikayla anlaşılammış ve öğretmenlerin işine son verilmiştir. Ayrıca Vakıf Müdürü, Derneğe danışmadan okulun Anadolu Lisesine dönüşümü için başvuruda bulunmuştur. Bu durum sonrasında genel merkez ile vakıf arasında problemler başgöstermiştir.⁹⁰⁵

Türkiye'deki ikinci ağır sanayi merkezinde kurulan bu kolej, Karadeniz Ereğlisi halkı ile birlikte özellikle bu büyük sanayi merkezinde çalışan yönetici, teknisyen ve işçilerin ihtiyacına cevap vermiştir.⁹⁰⁶ O bölgenin eğitim ihtiyacını karşılayabilmek için Ereğli Demir Çelik Fabrikaları TAŞ, 12 milyon Türk lirası ek tahsisatla binanın 3. katının inşaatını başlatmıştır. 1980-1981 eğitim yılında okula, 400 kişilik bir konferans salonu yapılması da planlanmıştır.⁹⁰⁷

1981 yılında ülkede oluşan enflasyonist hareketler sonucunda, vakfın lise ve ortaokul kademeleri mali sorunlar yaşamış ve bu bölümler Milli Eğitim Bakanlığına devredilerek Anadolu Lisesine dönüştürülmüştür. Bu durum sonrasında Derneğin Karadeniz Ereğli Koleji Vakfı ile ilişkisi kesilmiştir.⁹⁰⁸ İlkokul kısmı ise kesintisiz olarak eğitime devam etmiştir.⁹⁰⁹ 1986-1987 öğretim yılında yeniden yapılanarak eğitime orta kısımdan başlayan kolejin bu dönemi *ikinci bir doğuş* olarak tanımlanabilir. Almanca dilini ikinci yabancı dil olarak öğrencilerine sunan Türk Eğitim Derneği Karadeniz Ereğli Koleji Vakfının 1989 yılında orta kısmı ve 1992 yılında lise kısmı faaliyete geçmiştir.⁹¹⁰

1974-1975 eğitim öğretim yılında orta kısımda 223, lise kısmında 79 olmak üzere toplamda 302 öğrenci, 21 daimi görevli, 4 ek görevli öğretmen bulunmuştur.⁹¹¹ 1977-1978 eğitim-öğretim yılında ise ilk kısımda 306, orta kısımda 351, lise kısmında 146 olmak üzere toplamda 803 öğrenci eğitim almış, 6'sı yabancı uyruklu toplam 44 öğretmen görev yapmıştır.⁹¹² 1979 ile 1982 tarihleri arasında toplam 1.475

---

⁹⁰⁵Ballar, a.g.e., s. 542-549.

⁹⁰⁶40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 40; 50. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 69.

⁹⁰⁷Karadeniz Ereğli Koleji Gelişim Dergisi, s. 4.

⁹⁰⁸Türk Eğitim Derneği Kırk Üçüncü Genel Kuruluna Sunulan 1982 Yılı Çalışma Raporu 1982-1983 Dönem Bütçe Tasarısı, s. 8.

⁹⁰⁹<http://www.tedkdzeregli.k12.tr/icerik/2/tarihcemiz>, Erişim Tarihi: 4 Eylül 2016.

⁹¹⁰TED Haber Bülteni, 1998, s. 7.

⁹¹¹Türk Eğitim Derneği Otuz Beşinci Genel Kurulu, s. 11.

⁹¹²50. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 71.

öğrenci, 1988-1999 yılları arasında toplam 8.063 öğrenci, 2000 ile 2013 yılları arası 5500'ün üzerinde öğrenci eğitim almıştır.⁹¹³

Okul; Türkiye çapında düzenlenen spor, kültür ve bilgi yarışmalarında dereceler elde etmiştir. Türk Eğitim Derneği Karadeniz Koleji Vakfında rehberlik ve üniversiteye hazırlık bürosu, psikolojik danışma merkezi, izcilik, havacılık, folklor vb. hobilere imkân veren çalışma ortamı oluşturmuştur.⁹¹⁴ Kolej, günümüze kadar başarılı eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür.

4.5.6. TED Erzurum Koleji Vakfı

TED Erzurum Koleji Vakfının kurulmasına başta belediye başkanı olmak üzere üniversiteye mensup gönüllüler öncülük etmiştir. Erzurum Şubesinde 15 gönüllü üye, 30 Mayıs 1966 tarihinde TED Genel Merkezi'ne okul açılması için bir dilekçe ile başvuru yapmıştır. TED yönetimi 5 Nisan 1967 tarihli toplantıda Erzurum'da Derneğe ait bir kolejin açılmasını kararlaştırmıştır. 31 Ocak 1967 tarihinde toplanan Erzurum Şubesi ilk yönetim kuruluna Başkan Hilmi Nalbantoğlu, Başkan Vekili Tevfik Tarkan ve üyeler Yurdağül Fırat, Mesut Kani Özbahar ve Sabahattin Şenol seçilmişlerdir.⁹¹⁵

Yönetim Kurulunun belirlenmesinden sonra çalışmalar hızlandırılmış; Erzurum Belediyesi'nin desteği ile Lalapaşa Mahallesi Park Önü Sokak'ta bulunan eski Kız Sanat Enstitüsü binası, Kolej için hazırlanmıştır. Öğretim için gerekli ders araç-gereç ihtiyaçları da sağlandıktan sonra 1967-1968 ders yılından itibaren Türk Eğitim Derneği Erzurum Koleji hizmet vermeye başlamıştır.⁹¹⁶ Böylelikle Türk Eğitim Derneği, açtığı bu kolej ile Doğu Anadolu Bölgesi'ne hizmet götürmüştür. Kurum açısından ilk olma özelliği taşıyan bu faaliyet sayesinde, ülkenin her

⁹¹³1979-2003 Türk Eğitim Derneği Genel Kurul Toplantı Tutanağı Ekleri; Ballar a.g.e., s. 531-919.

⁹¹⁴TED Haber Bülteni, 1998, s. 7.

⁹¹⁵40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 36; Türk Eğitim Derneği Yirmi Sekizinci Genel Kurulu, s. 11.

⁹¹⁶Erzurum Koleji, Milli Eğitim Bakanlığının 16 Aralık 1967 tarih ve 420.1.6564 sayılı yazısı ile 1 Kasım 1967 tarihinde 37 öğrenci, 1 yönetici, 5 öğretmen ve 2 memur ile 1967-1968 ders yılında ilkokul bölümü eğitime başlamıştır. Bkz. **Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S. 2, s. 4; **40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği**, s. 37.; Ocak 1969 tarihi itibarı ile kolejin ilk kısım birinci sınıfında 20, ikinci sınıfında 17, üçüncü sınıfında 9, dördüncü sınıfında 19, beşinci sınıfında 8, hazırlık sınıfında 10 olmak üzere toplam 83 öğrenci eğitim görmüştür. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S. 6, s. 4.; 1969-1970 ders yılında ise 18 öğrenci mezun olmuştur. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Otuz Birinci Genel Kurula Sunulan Genel Merkez Yönetim Kurulu 1970 Yılı Çalışma Raporu ve 1971 Yılı Bütçe Tasarısı**, s. 17.

bölgesinde yaşayan Türk çocukları Dernek tarafından desteklenmiştir.⁹¹⁷ Ayrıca Fransızca eğitim ve öğretim yapılabilmesi için Erzurum Kolejine 1967 yılında Dernek tarafından 25.000 lira yardım yapılmıştır.⁹¹⁸

Şube Yönetim Kurulu yeni bina inşaatına devam etmiş ve Okul-Aile Birliği ile Erzurum Koleji Koruma Derneği kurulmuştur.⁹¹⁹ 1973-1974 eğitim yılında okul binalarının müstakil bahçesi bulunmadığından böyle bir yerde vatandaşlara kolej cazip gelmemiştir. Ayrıca eğitim binasının küçük olması ve lise kademesinin olmaması nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uyarılmıştır.⁹²⁰ Kolej, 1974-1975 eğitim yılında öğrenci azlığı sonrasında maddi sıkıntılar çekmiştir. Nitekim kurum öğretmen ve diğer personelin mayıs ve haziran aylarına ait maaşlarını ödeyememiş ve bu durum sonrasında Genel Merkez'den yardım istemiştir. Ancak Derneğin ana tüzüğü'nün 44. maddesi "amir hükmü"⁹²¹ nedeniyle Genel Merkez tarafından yardım yapılmamıştır. Ayrıca mali açıdan zor günler geçiren Erzurum Şubesi, 120.000 Türk lirası borç karşılığında Kolej binalarını Türkiye Emlak Kredi Bankasına ipotek ettirmek istemiş fakat istenen sonuç alınamamıştır. Bu gelişmeler neticesinde TED Genel Merkez Yönetim Kurulu, Erzurum Kolejinin kapatılmasına karar vermiştir.⁹²²

Derneğin kuruluş felsefesine uygun bir çalışma örneği olan bu Kolej, Derneğin diğer kolejlerine bakıldığında süreç olarak daha az hizmet etmiştir. TED Genel Merkezi, bu kolejin yaşaması için elinden gelen özveriye göstermiş ve Derneğin ana tüzüğü'ne uygun hareket ederek eğitim hizmetini ülkenin her bölgesine götürmeye çalışmıştır. Yalnız 1970-1980 yılları arası yaşanan 12 Mart 1971 Askeri Müdahalesi, 1975-1977, 1977-1978 ve 1979-1980 yıllarında 3 defa koalisyon hükümeti kurulması ülkede ekonomik anlamda sıkıntılara sebep olmuş, Derneği her anlamda etkilemiş ve dolaylı sonuçlarından birisi de Erzurum'daki okulun kapatılması olmuştur.

⁹¹⁷40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 36.

⁹¹⁸Türk Eğitim Derneği Yirmi Sekizinci Genel Kurulu, s. 11.

⁹¹⁹Türk Eğitim Derneği Yirmi Dokuzuncu Genel Kurulu 1968 Yılı Yönetim Kurulu Çalışma Raporu Denetleme Kurulu 1969 Yılı Bütçe Tasarısı, s. 17.

⁹²⁰Türk Eğitim Derneği Çalışma Raporu, Ankara, s. 15.

⁹²¹"Genel Merkezdten yatırım giderleri dışında yönetim giderleri için ödenek ve borç istenmez. Yurtlar yıllık bütçe tasarılarını gerekçeleri ile birlikte en geç Kasım ayı sonuna kadar Genel Merkeze göndermek zorundadırlar." Bkz TED Ana Tüzüğü, Madde 44.

⁹²²Türk Eğitim Derneği Otuz Beşinci Genel Kurulu, s. 10.

4.5.7. TED Batman Koleji Vakfı

Dernek, Siirt ilinin Batman ilçesinde amaçlarına uygun ve öncelikli olarak yabancı dille eğitim yapacak bir okulun açılması için Mehmet Yamaç tarafından Batman şubesi kurulmuştur. TED Batman Şubesi, 1987-1988 öğretim yılından itibaren bir kolejin faaliyete geçirilmesini planlamış ve ilgili kuruluşlar nezdinde gerekli başvuruları yapmıştır.⁹²³

Türkiye Petrolleri AO Bölge Müdürlüğü, bu bölgede eğitim kalitesini ve İngilizce seviyesini artırmak adına okul için gerekli bina ve diğer koşulları çok kısa sürede tamamlamıştır. TED Batman Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı ve okulun kurucusu Mehmet Yamaç, 19 Haziran 1987 tarihli dilekçe ile TED Batman Özel Lisesini açmak üzere Siirt Valiliğine başvurmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Daire Başkanlığının 9 Eylül 1987 tarih ve 19725 sayılı onayı ile Derneğe kurum açma izni verilmiştir.⁹²⁴ TED Batman Petrol Koleji, 1987-1988 eğitim yılında hazırlık sınıfları ile bir kısım derslerin öğretimini yabancı dille yapan orta dereceli bir okul olarak faaliyetlerine başlamıştır.

1993 yılında TED Batman Petrol Koleji Vakfı kurulmuş ve Kolej vakfa devredilmiştir. Okulun ismi ise 7 Haziran 1993 tarih ve 55471 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü onayı ile “*TED Batman Petrol Koleji Vakfı Özel Lisesi*” olarak değiştirilmiştir.⁹²⁵

TED Batman Koleji anaokulu öğrencilerine el göz koordinasyonu için “Montessori Uygulamaları”⁹²⁶ ve diğer kademelerde “K12 Dil Uygulamaları” ile eğitim vermektedir. Kolej, 15.000 metrekarelik yerleşkesi içerisinde oyun alanları bulunan, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimi için gerekli tüm olanakları sağlayan çağdaş bir eğitim kurumu olarak faaliyetlerini günümüzde de sürdürmektedir. Ayrıca adı geçen bu okuldan 1989 yılından 2013 yılına kadar 5.000’in üzerinde öğrenci mezun vermiştir.

---

⁹²³Ballar, a.g.e., s. 626.

⁹²⁴Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, Şubat 2002, S. 12, s. 18.

⁹²⁵Ballar, a.g.e., s. 626-627.

⁹²⁶Maria Montessori İtalya'nın ilk kadın doktoru, pedagog ve antropoloji profesörü'dür. Montessori yöntemi ile çocuklara özgür bir ortamda sosyalleşmesini sağlayan ve eksiksiz eğitim ortamında gelişimini kontrol ederek eğitimine yön veren bir programdır. Bkz. Burcu Mutlu; Arzu Ergişi, **Okul Öncesi Dönemde Montessori Eğitimi**, Sağlık Bilimleri Dergisi, C. 3, Ankara, 2012, s. 113-128.

4.5.8. TED Aliğa Koleji Vakfı

Ülkenin gelişen sanayi yatırım bölgelerinden olan İzmir'in Aliğa ilçesinde uluslararası ticaret nedeniyle yabancı dil bilen personel ihtiyacı doğmuştur. Bu eksikliğin giderilmesi için 1988 yılında girişimlerde bulunulmuştur. Bölgenin ileri gelenleri de eğitim alanında bu ihtiyacını karşılamak için TED'e başvurmuştur.⁹²⁷ TED Genel Merkezi bu başvuruyu olumlu bulmuş ve okul, 1988 -1989 eğitim yılında açılmıştır. Yalnız kolej açılırken öğrencilerden gelen talep fazla olduğundan ortaokul bünyesinde 1 hazırlık sınıfı yerine 3 hazırlık sınıfı ile hizmete girmiştir. Kurum aynı yıl içinde vakfa dönüştürülmüştür.⁹²⁸

TED Aliğa Koleji, eğitimin her kademesinde okulun her noktasını öğrenme alanı olarak kullanan bir eğitim programı uygulamıştır. Okul ortamında öğrencilerin edindiği kazanımları, ulusal ve uluslararası eğitsel uygulamalarla ilişkilendiren bir faaliyet sistemi ile sürdürmüştür. Öğrencilerini devamlı olarak yurt içi ve yurtdışı gezilerine götüren Kolej, bu anlamda uluslararası eğitim normlarına da sahiptir. Ayrıca kolej Cumhuriyetçi ve Atatürk İlkelerine bağlı bir vizyona göre de hareket etmiştir.

Kolej, 8 yıllık zorunlu eğitime geçilmesi nedeniyle 18 Ağustos 1997 tarih ve 23084 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan kanunla⁹²⁹ Eylül 1997 tarihinde ilköğretim okulu açmıştır. Kaliteli ve çağdaş eğitim vermesi nedeniyle bölge halkı tarafından benimsenmiştir. Hatta kurum, 2003-2004 yılından itibaren ISO 9001 belgesi ile hizmet vermeye de devam etmiştir.⁹³⁰

TED Aliğa Koleji 10. sınıf öğrencisi Merve Köseoğlu Kolej hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır:⁹³¹

“On sene önce buraya geldiğimde taşıdığımız TED Meşalesi'nin sıcaklığı ile kendimi bir aile ortamı içerisinde buldum. Küçük bir çocuktum, büyüdüm, benimle birlikte düşüncelerim ve hedeflerim büyüdü, yeteneklerim gelişti. İnsanlara bakış açım ve kendi görüşüm değişti.”

⁹²⁷TED Özel Aliğa İlköğretim Okulu Cumhuriyetin 80. Yıl Anısına Dergisi, Aliğa, 2004, s. 2.

⁹²⁸Ballar, a.g.e., s. 637.

⁹²⁹“İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.03.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkındaki 4306 Sayılı Kanun”

⁹³⁰TED Özel Aliğa İlköğretim Okulu Cumhuriyetin 80. Yıl Anısına Dergisi, s. 2-3.

⁹³¹TED Meşale Dergisi, C. 1, S. 10, Ankara, 2010, s. 50.

Okul, günümüzde Petkim Konut Sahası içinde eğitim vermeye devam etmektedir. Okuldan 1989 yılından 2013 yılına kadar 10.000'in üzerinde öğrenci mezun olmuştur.

4.5.9. TED Polatlı Koleji İktisadi İşletmesi

Ankara ili Polatlı ilçesinden 17 vatandaşın girişimleriyle ilk önce “*Polatlı Eğitim Kültür Vakfı*” kurulmuş, daha sonra 1987-1988 eğitim yılında adı geçen bu vakfa bağlı Polatlı Koleji açılmıştır. Vakfın, kendine ait eğitim binası olmadığı için 1988 yılı içinde inşaat çalışmalarına başlanmış ve inşaatının tamamlanması için öncelikle maddi kaynak aranmıştır. Vakıf kurucularından İsmet Polat ve Mütevelli Heyeti Başkanı Sami Çay'ın girişimleri ile Almanya'da Vakuum Pompa Fabrikası sahiplerinden Ayhan Gökay Busch Hanımefendi ile görüşülmüştür. Yapılan yardım sonucu okul binası hizmete hazır hale getirilmiş ve 1990-1991 eğitim ve öğretim yılında yeni binada öğretime başlanmıştır.⁹³² 1997 yılında Polatlı Eğitim Kültür Vakfı Mütevelli Heyeti, Polatlı Koleji'ni eğitimde öncü kurum olan Türk Eğitim Derneğine devrini kararlaştırmıştır.

Polatlı Özel Eğitim ve Kültür Vakfı'nın TED ailesine katılmak için yaptıkları başvuru ve ön görüşmeleri takiben konu gündeme alınmış gerekli çalışmalar yapılmıştır. Polatlı Özel Eğitim ve Kültür Vakfı, Polatlı 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 3 Temmuz 1997 tarih ve 197/30 sayılı kararı ile tüm mal varlığını bedelsiz olarak Türk Eğitim Derneğine devretmiştir. Kolej, 1997-1998 eğitim öğretim yılında Türk Eğitim Derneği bünyesinde eğitime başlamıştır. Kendi vakfi bulunmayan Kolej, Genel Merkez tarafından iktisadi işletme şeklinde yönetilmiştir. Kolej, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay'ın katılımıyla açılmış ve hemen ardından ODTÜ ile işbirliğine giderek bilgisayar destekli eğitime başlamıştır.⁹³³

TED Polatlı Kolejinde burslu okumuş Cumhur Karabacakoğlu, aldığı kolej eğitiminden şu şekilde bahsetmiştir:⁹³⁴

“1988 yılında Çankırı’da doğdum, ilk ve orta öğrenimimi burada tamamlayıp 2003 yılında TED Polatlı Koleji’nde Tam Eğitim Burslu bir öğrenci olarak lise öğrenimime başladım. TED Polatlı Koleji’nden mezun olduğum 2007 yılında İstanbul Üniversitesi işletme Fakültesi İngilizce

⁹³²<http://www.tedpolatli.k12.tr/tarihce.html>, Erişim Tarihi: 29 Eylül 2016.

⁹³³Ballar, a.g.e., s. 791.

⁹³⁴TED Meşale Dergisi, C. 1, S. 14, Ankara, 2012, s. 8-12.

İşletme Bölümü'nü kazandım. Üçüncü sınıfın yaz döneminde Marjinal Porter Novelli'de stajyer olarak işe başladım ve şu anda Marjinal Porter Novelli'de müşteri temsilcisi olarak çalışmaktayım. TED öğrencisi olmaktan çok mutluyum ve bu meşalenin yanmasını istiyorum.”

TED Polatlı Koleji Özel İlköğretim Okulu ve Lisesi İktisadi İşletmesinin iyi yönetilememesi ve mali yönden zarar etmesi nedeniyle faaliyetine son verilerek okul binalarını 1 Temmuz 2013 tarihi itibarıyla Orçağ Özel Eğitim Hiz. Ltd. Şti.'ne 12 yıllığına kiralamıştır.⁹³⁵

Günümüze kadar faaliyetlerini sürdüren bu okuldan 1998 yılından 2003 yılına kadar 1.590 ve 2007-2010 yılları arasında 1.407 öğrenci mezun olmuştur. 2011-2013 yılları arasında eğitim alan öğrenci sayısı ise 1.196'ya gerilemiştir.⁹³⁶

4.5.10. TED İstanbul Koleji Vakfı

TED İstanbul Koleji Vakfı, 18 Kasım 1997 tarihinde resmi olarak kurulmuştur. Vakıf Yönetim Kurulu üyeliğine, derneği temsilen Genel Başkan Yardımcısı Suphi Kabadayı, Mütevelli Heyeti asıl üyeliklerine Kaya Tokmakçioğlu, Bülent Hatipoğlu, Uğur Kılıcı denetici olarak da İsmail Ataç ve Hikmet Efe seçilmiştir. Kolej'in 1998 yılında geçici tesislerinde eğitime başlaması planlanmış⁹³⁷ ve TED İstanbul Koleji anasınıfı ve ilköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar 1998-1999 öğretim yılı başında ders başı yapmıştır. İlkokuldan mezun olan öğrenciler, bu Kolej bünyesinde faaliyet gösteren ortaokul ve lise bölümlerini de burada tamamlamışlardır.

31 Ocak 2000 tarihinde Çankaya Köşkü'nde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı tarafından TED adına verilen resepsiyonda, TED İstanbul Koleji Vakfı kurucularına Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından şükran plaketi verilmiştir. Birçok bakan ve bürokrat da bu resepsiyonda hazır bulunmuştur.⁹³⁸

⁹³⁵31 Aralık 2013 tarihi itibarıyla ödenmiş toplam sermayesi 3.600.000.00 Türk Lirası olmuştur. Buna rağmen 2010-2013 yılları arası Polatlı Koleji mali yönden iyi yönetilememesi nedeniyle yaklaşık 1.178.756 Türk lirası zarar etmiştir. Bu nedenle Dernek İktisadi İşletmesi olarak faaliyet gösteren TED Polatlı Özel İlköğretim Okulu ve Lisesi İktisadi İşletmesi kiralanmıştır. TED Polatlı Özel İlköğretim Okulu ve Lisesi İktisadi İşletmesi'nin okul işletme faaliyetine son vermiş olması ile birlikte yasal işlemler sonuçlandırılarak, 31 Aralık 2013 tarihi itibarıyla işletmenin kapanışı tamamlanmıştır. İşletmenin kapanış bilançosu, değerleri ile birlikte Dernek Genel Merkezi'ne aktarılmıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu**, s. 53.

⁹³⁶16 Aralık 2016 tarihli okulun tarihçesi, süreç içindeki gelişimi ve şu anki durumu ile ilgili bilgi isteme yazısına istinaden verilen cevap yazısı.

⁹³⁷**Türk Eğitim Derneği 58. Genel Merkez Kurulu Raporları**, 1998, s. 5-6.

⁹³⁸Ballar, a.g.e., s. 844.

Bu kurum güvenilirlik, dayanışma, insan haklarına saygılı ve sevgi değerleriyle öğrencilerin hayatlarına katkı sağlamayı amaç edinmiştir. 2000-2013 yılları arasında bu kolejde 2.000'in üzerinde öğrenci eğitim almış ve İstanbul Beykoz ilçesinde eğitim veren kurum, modern binalarda her türlü imkâna sahip bir şekilde eğitime devam etmektedir.⁹³⁹

4.6. TED Kolejleri

TED tarafından 2000 yılından sonra açılan ana-ilk-orta ve lise dengi okullar Milli Eğitim Bakanlığı kanun, tüzük ve yönetmelikleri ile Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı kararlarına uygun şekilde açılmıştır. TED Kolejleri, 8 Şubat 2007- 20 Mart 2012 tarihlerinde yürürlüğe giren ve 5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda belirtilen özel öğretim kurumları açma ve işletme haklarına göre tesis edilmiştir. Yalnız açılan bu kolejler, "TED Eğitim-Öğretim İşbirliği Sözleşmesi" çerçevesinde hayat bulmuştur. Ülkenin çeşitli bölgelerinde faaliyet gösteren bazı vakıf, şirket, üniversite ve hayırseverler TED bünyesinde okul açmak istemiş ve Derneğin işbirliği sözleşmesi çerçevesinde okullar açılmıştır. Okul açma taleplerinin TED yönetimine gelmesinde; Derneğin okulculuk ve kurum kültürünün uzun yıllar boyunca devam etmesi, çağdaş, milli ve ülkenin geleceğine yönelik adımlar atması en önemli etkenler olmuştur. Ayrıca personel ihtiyacının bulunmaması, basım yayın faaliyetlerinin güçlü olması ve okullarının fiziksel uygunluk açısından üst standartlarda olması da önemlidir.

Dernek tarafından yeni bir okul açılması ve faaliyete geçirilmesi kurum açısından önemli olduğundan dolayı dernek bu konuda titiz davranmış ve 2008 yılından sonra bu çalışmayı standartlar çerçevesinde yapmaya özen göstermiştir. Dernek bünyesinde yeni bir okul açılırken sözleşme aşamasından okulun faaliyete geçme aşamasına kadar bütün evrelerini Derneğin oluşturduğu özel bir komisyonla kontrol etmeye başlamıştır.⁹⁴⁰

Günümüzde TED okul açma sürecinde, girişimcilerin yaptıkları ön başvuruların incelenmesi sonrasında bir fizibilite çalışması yapmaktadır. TED Yönetim Kurulu'na bu fizibilite ile sunulan ön başvurunun Genel Kurul'un

---

⁹³⁹14 Aralık 2016 tarihli okulun tarihçesi, gelişimi ve şu anki durumu ile ilgili bilgi isteme yazısına istinaden verilen cevap yazısı.

⁹⁴⁰Türk Eğitim Derneği 69. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2008-2009-2010 Yılları Faaliyet Raporu, s. 38.

onayından geçmesi halinde girişimci ile “Okul İnşaat ve İşletme Sözleşmesi” imzalanmaktadır. Yeni açılacak okulun proje ve inşaatı “TED Fiziki Çevre ve Yapı Standartları” (FİYAS) doğrultusunda yapılmakta ve okul açma hazırlıkları TED Genel Merkezi tarafından belirlenen uygulama takvimine göre yürütülmektedir.⁹⁴¹ 2013 yılından sonra Adana, Çorum, Denizli, İzmir, İstanbul Küçükyaalı, İstanbul Atakent, Diyarbakır, Kocaeli, Tokat, Sivas, Şanlıurfa ve Elazığ’da okullar açılması planlanmıştır. TED, eğitim yaşamına devam ettiği müddetçe daha çok okul açacağı da görülmektedir.

“Afyon Eğitim Vakfı”nın açmayı düşündüğü okuluna TED isminin verilmesi ve okulun TED ailesine katılması için yaptığı başvurular TED Yönetim Kurulu tarafından incelenmiştir. TED ile adı geçen vakıf arasında yapılan ön görüşmeler sonucunda olumlu izlenimler alınmış ve böylece bir okul daha TED ailesine kazandırılmıştır. Kolejin, 1999-2000 eğitim yılında anaokulu, ilkököl ve ortaokul bölümleri hizmete başlarken lise kısmı hemen açılmamıştır.⁹⁴² Kolej anasınıfı, 1, 2 ve 3. sınıflarda toplam 60 öğrenci ile eğitime başlamıştır. Modern fen ve bilgisayar laboratuvarı ile 26 kişilik sınıflarda eğitim veren kolejin müdürlük görevini Orhan İnce üstlenmiştir. 2013 yılına kadar yaklaşık 2000’in üzerinde öğrenci bu kolejde eğitimini tamamlamıştır.

Türk Maarif Cemiyeti, bünyesindeki Bursa Kız Lisesini 1928 yılında Amerikalılardan satın almış fakat 1950’li yılların başında maddi durum yetersizliği nedeniyle bu okulu kapatmak zorunda kalmıştı. 2000 yılından sonra Türk Eğitim Derneği bünyesinde Bursa’da tekrar okul açılması için girişimde bulunulmuş ve 21. Yüzyıl Özel Sağlık Eğitim ve Turizm Hizmetleri AŞ tarafından yapılan talep değerlendirilmiştir. Başvuru olumlu sonuçlanınca 10 Eylül 2001 tarihinde eğitim hayatına başlayan Bursa Koleji; ilk etapta anasınıfı, hazırlık sınıfı, 1-6. sınıflar düzeyinde hizmet vermiştir.⁹⁴³ Günümüzde de eğitime devam eden okul ayrıca IBO

---

⁹⁴¹Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu, s. 53.

⁹⁴²2001-2002 eğitim öğretim yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Rektörü Şan Özalp, TED Afyon Koleji’nde eğitim gören öğrencilerinin bir kısmının okul ücretlerinin %25 ini karşılayarak öğrencilere katkıda bulunmuştur. TED Afyon Koleji, ilki 1999 yılında, ikincisi 2003 yılında hizmete giren iki blokta günümüze kadar eğitim modern eğitim binalarında faaliyetlerine devam etmektedir. Bkz. <http://www.tedafyon.k12.tr/kurumsal.php>, Erişim Tarihi: 26 Aralık 2016.

⁹⁴³TED yönetim kurulunca görevlendirilen Y. Ziya İder, Necdet Özgür, Keriman Oğuzhan ilgili incelemeleri yapmış ve talep sahibi kurum ve TED arasında bir ön protokol imzalanmıştır. 21. Yüzyıl Özel Sağlık Eğitim ve Turizm Hizmetleri A.Ş.’nin Bursa’da açmayı düşündüğü okuluna TED isminin verilmesi konusunda yaptığı başvuru talepleri kabul edilmiştir. 16 Kasım 2000 tarihinde sözleşme

(Uluslararası Bakalorya Programı), CIS (Dünya Uluslararası Okullar Birliği), ECIS (Avrupa Uluslararası Okullar Birliği), Eco- Schools (Eco Okulları), Kalite-Yönetim Sistem Belgesi Türkiye Özel Okullar Birliği, ECDL (Avrupa Bilgisayar Yeterlilik Sertifikası ve Test Merkezi) üyesidir.⁹⁴⁴

TED Ereğli Kolejinin 1 Mayıs 2000 tarihinde “*Ereğli ve Kalkınma Vakfı*”nın Ereğli’de açmayı düşündüğü okuluna TED isminin verilmesi konusunda yaptığı başvuru, Yönetim Kurulu ve Başkanlık Divanı’nda görüşülmüş; gerekli incelemeler yapılmış ve okul 2000-2001 eğitim yılında hizmete başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı müfredatını uygulayan bu okul, ilçenin eğitim ihtiyacını karşılayan önemli eğitim kurumlarından biri olmuş ve bu okuldan 2004 yılından 2013 yılı sonuna kadar 112 kız, 150 erkek olmak üzere toplamda 262 öğrenci mezun olmuştur.⁹⁴⁵ Bu okul günümüzde de eğitim faaliyetlerine devam etmektedir.

Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörü M. Lütfü Çakmakçı ve Yönetim Kurulu üyeleri Isparta’da üniversite bünyesinde ilköğretim kademesinde bir okul açmayı planlamıştır. Isparta Yüksek Öğretim Vakfı da bu planlamaya dâhil olunca okul açma işi hızlanmış⁹⁴⁶ ve 2001-2002 eğitim yılında Süleyman Demirel Üniversitesi kampüsünde kolej açılmıştır. Isparta Koleji 30 öğrenci, 8 idareci-öğretmen ile faaliyete geçmiş ve anasınıfı, 1-3. sınıflar düzeyinde eğitim vermiştir. 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında “*TED Isparta Özel Lisesi*”nin de açılmasıyla daha da güçlenmiştir. Zengin ve sportif aktiviteleri, sınavlarda gösterdiği yüksek başarı oranları, kusursuz rehberlik hizmeti ve öğrenci başarısını destekleyen danışman öğretmen sistemi ile Isparta’da örnek bir eğitim kurumu haline gelmiştir. Yeni kampüs çalışmaları başlatılan Kolej eğitim faaliyetlerine eski binasında devam etmektedir. Lise bölümü 2010-2011 yılında hizmete girdiğinden 2013 yılında henüz mezun vermemiştir.

TED Konya Koleji, *Selçuklu Eğitim Hizmetleri AŞ* tarafından 11 Eylül 2001 tarihinde sözleşme imzalanarak hizmete girmiştir. 2001-2002 öğretim yılında eğitime başlayan Konya Koleji, Konya-Ankara yolu üzeri 20. km de kurulmuştur. Konya

---

imzalanmıştır. Sözleşme sonrasında 2001 yılı içinde TED Bursa Koleji için 27.000 metrekaresel yerleşke inşaatı Mudanya Mürsel Köyü, Bademli deresi mevki, 21. Yüzyıl caddesi üzerinde tamamlanmıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği 62. Genel Merkez Kurulu Raporları**, 2002, s. 2-3.

⁹⁴⁴TED Bursa Koleji Haftalık Veli E-Bülteni, S. 1-52, 2013-2014.

⁹⁴⁵4 Eylül 2017 tarihinde okulun tarihi, gelişimi ve şu anki durumu ile ilgili başvuruya istinaden kolejin verdiği cevap yazısı.

⁹⁴⁶Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, Şubat 2002, s. 22.

Koleji anasınıfı ve 1-6. sınıflar düzeyinde hizmet vermiştir.⁹⁴⁷ 2001-2002 öğretim yılında fiilen eğitim-öğretim faaliyetlerine ilköğretim okuluyla başlayan TED Konya Koleji, 2004-2005 öğretim yılında da yabancı dille eğitim yapan özel anadolu lisesini öğretime açmıştır. Aynı kampüs içinde 8 yıl eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür.⁹⁴⁸ 2009-2010 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında yeni kampüsünde faaliyetlerini devam ettiren kurum anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise binalarında teknolojik ve modern donanımlara sahip 24 kişilik sınıflar, yemekhane, spor salonu, bale ve jimnastik salonu, açık voleybol ve basketbol sahaları, kütüphane, konferans salonu ile 14.500 metrekare alan üzerine kurulmuştur. Kolej, eğitim hizmetine günümüzde başarılı bir şekilde devam etmiş ve 2013 yılında Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı'nda Türkiye Birincisi olan TED Konya Koleji öğrencisi Denizhan Alan, bu başarısını kazanmasındaki önemli etkenlerden şu şekilde bahsetmiştir:⁹⁴⁹

“TED Konya Kolejinde 6. sınıftan beri burslu olarak okumaktayım. Ve bu başarıda okulumun payı gerçekten büyü. Benimle öğretmenlerim olsun, idarecilerimiz olsun çok güzel şekilde ilgilendiler; her türlü sorunumda bana canla başla yardımcı oldular. Aynı zamanda okulumda güzel bir İngilizce eğitimi aldım ve sosyalleşme açısından da iyi bir fırsat oldu benim için. Burada arkadaşlarıma da değinmek istiyorum, gerçekten onlarla bir bütün oldum ve benim başarıma onlar da benim kadar sevindiler. Bu açıdan onların da hakkını vermek isterim onlara çok teşekkür ediyorum.”

TED Malatya Koleji, İnönü Üniversitesi Vakfı tarafından açılmıştır. Bu kolej yabancı dil eğitimini ön plana alan bir kurum olarak 11 Eylül 2001 tarihinde faaliyete geçmiştir.⁹⁵⁰ 2001-2002 eğitim yılında hizmete başlayan Kolej, İnönü Üniversitesi kampüsü içinde kurulmuştur. TED Malatya Koleji; anasınıfı, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki okullarıyla günümüze kadar eğitim vermeye devam etmiştir. TED Malatya Kolejinde diğer okullardan farklı olarak buz pisti, binicilik sahası, 3D teknoloji sınıfı ve macera parkuru bulunmaktadır. Bu özellikleriyle okul diğer kolejlerden ayrılmaktadır.

TED Mersin Koleji; kara, deniz ve demiryolu nakliyatını yapan Uluslararası Orhan Taşımacılık'ın sahibi olan Orhan Özdemir tarafından kurulmuş ve TED Yönetim Kurulunun desteğiyle açılmıştır. Fiziki donanımı ve eğitim-öğretim alt yapısı modern şekilde oluşturulan okul 2003-2004 eğitim öğretim yılında hizmete

⁹⁴⁷Türk Eğitim Derneği 62. Genel Merkez Kurulu Raporları, s. 2-3.

⁹⁴⁸<http://www.tedkonya.k12.tr/TED-Konya-Koleji.html>, Erişim Tarihi: 29 Eylül 2016.

⁹⁴⁹TED Meşale Dergisi, C. 1, S. 16, Ankara, 2013, s. 6-8.

⁹⁵⁰Ballar, a.g.e., s. 897.

açılmıştır.⁹⁵¹ Açıldıktan bir yıl sonra lise kademesi de eklenmiştir. Dört yıl Çeşmeli Kampüsü'nde sürdürülen anaokulu eğitimi, şehir merkezinde duyulan gereksinimden dolayı 2007-2008 eğitim öğretim yılından itibaren Mezitli Kale Yolu'na taşınmıştır. Orhan Özdemir tarafından yaptırılan kampüste okul öncesi ve anasınıfı kısımları günümüze kadar faaliyetlerine devam etmiştir.⁹⁵² TED Mersin Koleji öğrencileri, 2013 yılında yeni teknoloji olan 3D ile fen, matematik, coğrafya ve tarih derslerini işlemeye başlamıştır.⁹⁵³ Ayrıca öğrenci yurt dışı gezi faaliyetleri kapsamında Amerika'da bulunan NASA uzay üssüne gitmiştir. Bu gezi esnasında Steve Jobs'u⁹⁵⁴ da ülkesinde anmıştır.⁹⁵⁵

TED Gaziantep Koleji, Atatürkçü düşünce ışığında Türk Milli Eğitimine çağdaş değerlere sahip öğrenciler yetiştirmek amacıyla 2004-2005 öğretim yılında Türk Eğitim Derneğinin Türkiye'deki 17. Eğitim kurumu olarak eğitim hayatına başlamıştır. Bu kolej, Türk Milli Eğitimi'nin temel ilkelerinden yola çıkarak sürekli gelişip yenilenen bir Türk Eğitim Derneği okulu olmuştur.⁹⁵⁶ Kolej bünyesinde okul öncesi, ilkokul ve ortaokul kademeleri mevcuttur. Ayrıca kurum yabancı dil eğitimine önem vermektedir. Günümüzde Türkiye Özel Okullar Birliğine üye, European Computer Driving lisansına sahip ve EKO belgeli bir okuldur.

TED Antalya Koleji, işadamı İzzet Uzun tarafından açılmıştır. İzzet Bey TED Ankara Koleji Mezunları Antalya Derneği'nin yetkilileriyle görüşmüş, sonrasında TED genel merkezine başvuruda bulunmuş ve⁹⁵⁷ Antalya'da TED Antalya Şubesi Yönetim Kurulu oluşturulmuştur.⁹⁵⁸ 2005-2006 eğitim yılında hizmete başlayan TED Antalya Kolejinde; anaokul, ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde toplam 1.164 öğrenci, 138 öğretmen ve 96 personel bulunmaktadır. Ayrıca 27.000 metrekarelik yerleşkesinde spor salonları, kapalı yüzme havuzu, açık spor tesisleri, mini golf parkuru, at manevi (eğitim parkuru), trafik eğitim pisti, organik tarım serası ve

⁹⁵¹TED Mersin Koleji E-Bülteni, S. 1, 2014, s. 2-56.

⁹⁵²TED Mersin Koleji Bülteni, Mersin, 2014, s. 4.

⁹⁵³Hürriyet Çukurova-GAP Eki, 26 Ağustos 2013, s. 1.

⁹⁵⁴Steve Jobs (24 Şubat 1955-5 Ekim 2011), Apple Computer'in kurucu ortağı, yönetim kurulu başkanı (CEO) ve genel müdürüdür. Bkz. TED Mersin Koleji E- Bülteni, S. 1, 2014, s. 16.

⁹⁵⁵TED Mersin Koleji Haber Bülteni 2013-2014 I. Yarıyıl, 2014, s. 2-3.

⁹⁵⁶TED Gaziantep Koleji Veli Bilgilendirme Rehberi, 2016, s. 1-37.

⁹⁵⁷Okulun yapılacağı alan araştırması özellikle Lara bölgesine hâkim olabilmesi için bu bölgede düşünülmüştür. Bkz. <http://www.tedantalya.k12.tr/hakkimizda-ted-antalya-koleji>, Erişim Tarihi: 1 Ekim 2016.

⁹⁵⁸Başkanı İzzet Münir Uzun, Başkan Yardımcısı Şule Uzun ve üyeler Şebnem Uzun Kandemir ile Çiğdem Uzun'dan oluşmuştur.

hayvanat bahçesi bulunmaktadır. Bu özellikler ile tam bir kampüs özelliği gösteren bir okul olarak günümüzde hizmet vermeye devam etmektedir.

TED Samsun Koleji, kent şube yönetiminin⁹⁵⁹ girişimleriyle açılmıştır. 2007-2008 eğitim yılında Derneğin çabalarıyla faaliyete geçen bu kolej günümüzde anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise kademelerini kapsamaktadır. Okul derslerini 2 farklı yabancı dilde okutan bir kurumdur. Kolej, Derneğin amaçlarından farklı olarak araştırma projeleri çalışmalarına önem vermiş ve bu bağlamda toplumu bilinçlendirmek adına faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bunun yanında Türk eğitim politikasının oluşturulmasında söz sahibi olmak isteyen bir kurum olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Kolej, 1-6. sınıflar düzeyinde öğrencisi olmuştur. İlerleyen yıllarda kendi öğrencisinin sınıf geçmesi neticesinde, kademeli olarak lise öğreniminin de bu kurumda başlatılması planlanmıştır.⁹⁶⁰

TED Eskişehir Koleji, 87 yıllık TED geleneği ile 22. okul olarak Sürel Eğitim Hizmetleri AŞ⁹⁶¹ çatısı altında kurulmuştur. TED Genel Merkezi'nin rehberliği ve denetimi altında öğretmen ve idareci kadrosu oluşturulmuştur. TED Eskişehir Koleji, 8 Eylül 2008 tarihinde anaokulu ile ilköğretim kademesinde eğitime başlamıştır.⁹⁶² İlkokul bölümü, 2009-2010 eğitim-öğretim yılı sonunda ilk mezunlarını vermiştir. Aynı süreçte Yukarı Söğütönü Mahallesi'nde bulunan yerleşkenin yeni tesisleri de tamamlanmıştır. Lise binası ve spor kompleksi Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu'nun da katıldığı bir törenle açılmıştır.⁹⁶³ TED Eskişehir Koleji, sağlıklı okul kapsamında "*Beyaz Bayrak*" belgesi ve çevrecilik konusundaki başarılı faaliyetleri sayesinde 2011 yılında "*Eko-okul ve Yeşil Bayrak*" ödülleri de almıştır. Türkiye'de az örneği olan veli ve öğrencilerle internet üzerinden iletişimi arttıran, öğrencilere akademik destek veren "*E-Ajanda ve Öğrenme Yönetim Sistemi*"ni hizmete sokmuştur. 2012 yılında okulun bazı web hizmetleri mobil uygulamalara da aktarılmıştır. 2013 yılında "*3D Teknoloji Sınıfı*"nın açılması ile Eskişehir'de eğitim teknolojileri alanında bir ilke daha imza atılmıştır. Kolej kendi haber portalını

---

⁹⁵⁹İlk yönetim kurulunda; Başkan Hüsamettin Soyak, Başkan Vekili Deniz Çakar Şenel, Şerafettin Gündüz, Murat Düzovalı ve Ayşe Şenel görev almıştır.

⁹⁶⁰8 Şubat 2017 tarihli okulun tarihi, gelişimi ve şu anki durumu ile ilgili dilekçeye istinaden verilen cevap yazısı.

⁹⁶¹1947 yılında Türkiye de ilk soba ve kuzine üretimini gerçekleştiren ve Süsler markası ile ülkede önemli şirketler arasında bulunan işletmedir. Bkz. <http://www.surelmutfak.com/tr/kurumsal-hakkimizda>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

⁹⁶²Türk Eğitim Derneği 69. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2008-2009-2010 Yılları Faaliyet Raporu, s. 38.

⁹⁶³TED Eskişehir E-Haber Bülteni , TED Eskişehir Koleji Yayınları, 20 Aralık 2013, s. 1-5.

oluşturmuştur. *TED Eskişehir Koleji Haber Portalı* olan “*TEDES*”i okuldan haberler vermek için kurmuştur. Lise kademesinden henüz mezunu olmayan okul, 2013 yılına kadar faaliyetlerini devam ettirmiştir.

TED Aydın Kolejinin açılması Aydın Eğitim ve Kültür Vakfı tarafından planlanmıştır. Adı geçen vakıf, TED Yönetim Kurulu’na başvurmuş ve okul 2000-2001 eğitim-öğretim yılında hizmete başlamıştır. 2011 yılına kadar eğitim faaliyetlerini sürdüren okul bu tarihten sonra Eğitim İşbirliği Sözleşmesi’nin hükümlerine uymaması nedeniyle 17 Haziran 2011 tarihi itibarıyla işbirliği feshedilmiştir. Bu nedenle, TED Aydın Koleji’nin Dernek tarafından işletilmesi kararı alınmıştır. Aydın Belediyesi ile “*Ortak Hizmet Projesi Sözleşmesi*” imzalanarak Aydın Belediyesi’ne ait okul binaları kiralanmıştır. TED Ege Koleji Özel İlköğretim Okulu ve Lisesi adıyla kurum, 2011-2012 eğitim-öğretim döneminde faaliyete yeniden başlamıştır.⁹⁶⁴ Kolej, öğrencileri “*olumluya odaklama, okulda insan ilişkileri, değerlere dayalı sınıf sistemi, iletişim, sınıf atmosferi, öğrencilerde istenmeyen davranışlar ve bu davranışların önlenmesi, motivasyon ve empatik sınıf atmosferi*” adları altında çeşitli yayınlar çıkarmıştır. Kolej’den 2000-2001’de 45, 2001-2002’de 81, 2002-2003’te 145 öğrenci eğitim almıştır. Günümüzde eğitim faaliyetlerine devam eden kurumdan 2011-2013 yılları arasında 850 öğrenci mezun olmuştur.

TED Bodrum Şubesi, 12 Mayıs 2000 tarihinde eski Bitez yolu Ağaçalı Köyü Bodrum merkez adresinde 65 üye ile açılmıştır. 2010 yılına kadar da şube faaliyetleri gösterilmiştir. 2012-2013 eğitim yılında eğitim işbirliği çerçevesinde bir okul açılmıştır. Kolej günümüzde 850 öğrenciye hizmet vermekte olup okulun lise düzeyinden henüz mezun öğrencisi bulunmamaktadır. Kolejin misyonu şu şekilde tanımlanmıştır:⁹⁶⁵

“TED Bodrum Koleji Anaokulu, İlkokulu, Ortaokulu ve Anadolu Lisesi’ni kapsayan eğitim programı; anasınıfından başlayıp 12. sınıfa kadar süren bir bütünlüğe ve devamlılığa sahiptir. Okulumuzda uygulanan öğrenci

---

⁹⁶⁴Okul işletmesine esas olmak üzere, Türk Eğitim Derneği Yönetim Kurulu’nun 5 Temmuz 2011 tarih ve 10.1.b sayılı kararı ile Aydın ilinde *Türk Eğitim Derneği Özel Öğretim Kurumları İktisadi İşletmesi* 500.000,00 Türk lirası sermaye ile kurulmuş ve TC. Aydın Ticaret Sicili Memurluğu’nda 14870 sicil numarası ile tescil ettirilmiştir. Yine, Türk Eğitim Derneği Yönetim Kurulu’nun 18 Temmuz 2011 tarih ve 12 Sayılı Kararı uyarınca yeniden izin alınarak okul açılmıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu**, s. 99-100.

⁹⁶⁵**Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu**, s. 53.

merkezli program, öğrencilerin çok kültürlü bir ortamda etkin öğrenim yapmalarına imkân tanır. Çağımızın en son teknolojik olanaklarının kullanımıyla desteklenen disiplinler arası çalışmalar, projeler ve araştırmalarla öğrencilerin modern dünyanın etkin bireyleri olarak yetişmesi hedeflenmektedir.”

Türk Eğitim Derneği tarafından 6 Mart 2011 tarihinde düzenlenen 69. Genel Kurul toplantısında Yönetim Kurulu, Hatay’da bir kolej açılması kararı almıştır.⁹⁶⁶ Daha sonrasında TED Hatay Koleji inşaatı tamamlanarak 2012-2013 yılında okul faaliyete geçmiştir.⁹⁶⁷ Kolej’de okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve lise kademelerinde eğitim hizmeti verilmektedir. TED Hatay Koleji; 30.000 metrekarelik arsa üzerine kurulu, 17.000 metrekarelik kapalı alan ve 13 bin metre karelik açık oyun alanları ile öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimi için gerekli tüm olanakları sağlayan bir eğitim yerleşkesi olarak yapılmıştır. Fiziki ve teknolojik imkânlarıyla öğrencilerin eğitim dünyası ve teknolojideki gelişmelere ayak uydurmalarına ve kendilerini sürekli geliştirmelerine olanak sağlayan yerleşke, öğretiminde öğrencilerin sürekli değişen ihtiyaçlarına göre hizmet sunmaktadır.⁹⁶⁸ Kurum, günümüzde eğitim faaliyetlerine devam etmektedir.

4.7. TED Yurt Dışında Açılan İlk Kurumu: Kuzey Kıbrıs Koleji

Türk Eğitim Derneği, 2008 tüzüğünün 5. Maddesi B bendine⁹⁶⁹ göre ülke dışında kurumlar açabilmektedir. Adı geçen bu maddeye istinaden TED, yurt dışındaki ilk eğitim kurumunu TED Kuzey Kıbrıs Koleji olarak 2010-2011 öğretim yılında açmıştır. Bu kolej kapsamında anaokulu, ilkökul ve ortaokul kademeleriyle eğitime başlamıştır. Böylelikle Dernek yurt dışındaki Türklerin yaşadığı ülke ve bölgelere de ilk hizmetini götürmüştür.

TED Kuzey Kıbrıs Koleji 26 Eylül 2010 tarihinde eğitim öğretime başlamış ve Lefkoşa’da 5 Ekim 2010 tarihinde açılış töreni düzenlenmiştir. Adı geçen törene T.C. Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek, KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu ve TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu da katılmıştır. Bu

---

⁹⁶⁶“2012-2013 öğretim yılında İstanbul ve Hatay illerinde olmak üzere iki okulun daha faaliyete geçmesi için çalışmalar devam etmektedir. İki okul için de proje çalışmaları devam etmektedir.” Bkz. **Türk Eğitim Derneği 69. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2008-2009-2010 Yılları Faaliyet Raporu**, s. 38.

⁹⁶⁷**Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu**, s. 53.

⁹⁶⁸<http://www.tedhatay.k12.tr/OkulumuzdaYasam.asp>, Erişim Tarihi: 30 Eylül 2016.

⁹⁶⁹“Hem yurt içinde, hem yurt dışında bulunan eğitim kurum ve kuruluşlarında Türk öğrencilerin barınabileceği yurtlar kurmak” Bkz. **Türk Eğitim Derneği Ana Tüzüğü**, 2008.

katılımcıların yanı sıra KKTC Cumhuriyet Meclisi Başkanı Hasan Bozer, KKTC Başbakanı İrsen Küçük, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Nazım Çavuşoğlu, diğer bakanlar ve her iki ülkeden üst düzey yetkililerde yer almıştır.⁹⁷⁰

Türklerin yurtdışında yoğun olarak yaşadıkları bölge ve ülkelerde açtığı ilk kurum olarak TED Kuzey Kıbrıs Koleji, “*Dünya Vatandaşı*” niteliklerine yönelik bireyler yetiştirmeyi de hedeflemiştir.⁹⁷¹ 2013-2014 öğretim yılında TED Kuzey Kıbrıs Koleji, lise kademesini de faaliyete geçirmeyi planlamaktadır.⁹⁷²

4.8. Derneğin İlk Yüksek Öğretim Kurumu: TED Üniversitesi

TED 2008 Ana Tüzüğü'nün 5. maddesinin G fıkrasına⁹⁷³ göre Dernek, 2010 yılında lisans eğitimi verecek bir kurum açmayı planlamıştır. TED 69. Genel Kurul toplantısında yönetim kurulu, açılacak lisansüstü kurumun Derneğin doğduğu kent Ankara'da olmasını kararlaştırmıştır. Böylelikle Türk çocukların eğitimine ve ülkenin eğitim sistemine sadece okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde değil; lisansüstü seviyesinde de hizmet sunmuştur.

“*TED Yüksek Öğrenim Vakfı*”nın Kuruluş Senedi onayı için 12 Ocak 2007 tarihli dilekçe ile Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi'ne müracaat edilmiş ve bir vakıf üniversitesi kurulması için çalışmalara başlamıştır. 2009 yılında da Ankara'da “*Türk Eğitim Derneği Yükseköğrenim Vakfı*” bünyesinde “*TED Üniversitesi*” adıyla vakıf üniversitesi de kurulmuştur.⁹⁷⁴

TED YÜV Mütevelli Heyeti; Başkan Selçuk Pehlivanoglu, Başkan Vekili Ertuğrul Dokuzoğlu, üyeler Aclan Acar, Filiz Akın Köksal, Ahmet Aslan, Hakan Ateş, Fırat Çeçen, Ahmet Çörtoğlu, Hakan Özman, Lale Özgenel, Sunulluah Sanırlı, Sani Şener ve Öktem Vardar'dan oluşmuştur. Prof. Dr. Öktem Vardar TED Üniversitesinin ilk rektörüdür.

⁹⁷⁰Erkaya, a.g.e., s. 70-71.

⁹⁷¹TED Tanıtım Kataloğu, TED Yayınları, 2016, s. 30-42.

⁹⁷²Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu, s. 54.

⁹⁷³“Yurtdışı ülkelerde eğitime destek olmak hedefiyle eğitim kurum ve merkezlerinde yükseköğrenim kurumu ve her çeşit okul açmak” Bkz. TED 2008 Tüzüğü, Madde 5, s. 1.

⁹⁷⁴30 Ocak 2007 tarih ve 2007/12 Esas, 2007/5 Karar Sayılı ilamı ile Vakıf Senedi tescilli kabul edilmiştir. 22 Şubat 2007 tarih ve 26442 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan vakıf, TED YÜV resmen tüzel kişilik kazanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 23 Haziran 2009 tarih ve 5913 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu'na eklenen Ek Madde 117 ile TED Yüksek Öğrenim Vakfı'nın TED Üniversitesi kurma işlemleri olumlu sonuçlanmıştır. Bkz. Türk Eğitim Derneği 69. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2008-2009-2010 Yılları Faaliyet Raporu, s. 90-92.

7 Temmuz 2009 tarih ve 27281 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan kanunla⁹⁷⁵ TED Üniversitesi tüzel kişilik kazanmıştır. Ankara ili Çankaya ilçesi Ziya Gökalp Caddesi üzerindeki kampüste eğitim öğretime başlamıştır. Üniversitede ilk açılması düşünülen bölümler şunlar olmuştur:

- Eğitim Fakültesi,
- Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi,
- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
- Sanat ve Tasarım Fakültesi,
- Fen Bilimleri Enstitüsü,
- Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yalnız bu fakültelerden Eğitim, Mühendislik ve Mimarlık, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi açılmış, diğer bölümler personel eksikliğinden açılamamıştır. Bunların dışında İngiliz Dil Okulu ve Temel Bilimler Birimi de 2012 yılında faaliyete geçmiştir.⁹⁷⁶

TED Üniversitesinin eğitim faaliyetlerine başlaması ve üniversitenin fiziki olarak eksikliklerinin giderilmesi amacıyla 2 Temmuz 2010 tarihinde Dernek Olağanüstü Genel Kurul toplantısı yapılmıştır. Ayrıca dernek yönetim kurulu, TED Üniversitesinin ihtiyaçlarının giderilmesi için yetkilendirilmiş ve bu konuda çalışmalara hızlı bir şekilde başlamıştır.

4.9. TED Yurtları

Türk Maarif Cemiyetinin Türk Eğitim Derneğine dönüşümünden sonra kurumun açmış olduğu yurtlar, başarılı ve maddi durumu yetersiz olan öğrenciler için önemli bir hizmet olmuştur. Çoğu öğrenci yurtlarda ücretsiz bir şekilde barınmıştır. Derneğin yurtları ülkenin değişik bölgelerinde hizmet vermiş ve özellikle Marmara Bölgesinde üç, İç Anadolu Bölgesinde üç, Akdeniz Bölgesinde iki, Güney Doğu Anadolu Bölgesinde iki ve Ege Bölgesinde bir yurt açmıştır. Bunların dışında İstanbul Laleli Kız Öğrenci Yurdu, Bayazıt Erkek Öğrenci Yurdu

---

⁹⁷⁵“Ankara’da Türk Eğitim Derneği Yükseköğretim Vakfı tarafından 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzel kişiliğine sahip TED Üniversitesi adıyla bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.” Bkz. **27281 Sayılı Resmi Gazete**, 7 Temmuz 2009.

⁹⁷⁶**Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu**, s. 13.

ve Cağaloğlu Kız Öğrenci Yurdu 1947 yılında Cumhuriyet Halk Partisi tarafından Derneğe verilmiş fakat bu yurtlar ile ilgili herhangi bir bilgi bulunamamıştır.⁹⁷⁷ 1948 yılında Urfa Erkek Öğrenci Yurdu ve 1953-1954 yılları arasında faaliyet gösteren Diyarbakır Öğrenci Yurdu ile ilgili de fazla bilgiye ulaşılamamıştır.⁹⁷⁸ Dernek tarafından açılan yurtlar buldukları bölgede devlet yurdu veya benzer şekilde faaliyet gösteren yurtlar olmadığından Milli Eğitim Bakanlığına destek verme amaçlı açılmışlardır. Açıldıkları bölgede Türk çocuklarına hizmet vermiş ve devlet yurtlarının faaliyete geçmesi ile kapanmaya başlamıştır. Adana Bekir Sapmaz Erkek Öğrenci Yurdu günümüze kadar hizmet vermiştir. Konya, Antakya, İzmir, Edirne ve Çorum yurtları ise Derneğin önemli yurtlarından olmasına rağmen zamanla ihtiyacın azalması sonucunda Derneğin aldığı kararlarla kapatılmıştır.

Türk Maarif Cemiyeti İzmir Öğrenci Yurdu, TED'in İzmir mümessili Raşit Güler'in çabasıyla 1931 yılının Eylül ayında erkek öğrenciler için Türk Maarif Cemiyeti çatısı altında açılmış ve ilk yıl 44 öğrenci bu yurda kaydolmuştur. 1936 yılının Ekim ayında ise kız öğrenci yurdu açılmıştır. Ancak 8 yıl hizmet veren kız öğrenci kısmı 1944 yılında öğrenci azlığı nedeniyle kapatılmış ve erkek öğrenci yurdu hizmet vermeye devam etmiştir.⁹⁷⁹ 1974 yılında adı geçen yurdun eski binasının sağlamlaştırılması düşünülmüştür. Yalnız bu bina Türk-İslam mimari tarzının ilk örneklerinden olması nedeniyle "*Tarihi Eserler ve Anıtlar Kurumu*" tarafından binanın yıktırılmasına veya üzerinde değişiklik yapılmasına izin verilmemiştir.⁹⁸⁰ 1975 yılından sonra öğrenci azlığı nedeniyle binanın boşaltılıp kiraya verilmesi düşünülmüş fakat verimli bir şekilde hizmet veremeyen bu yurt birkaç yıl içerisinde kapanmıştır. Ege bölgesinde hizmet veren Derneğin tek yurdunda hizmet almış öğrenci sayısı 1.245 olmuştur.

Türk Eğitim Derneği Çorum Öğrenci Yurdu, 1932 yılında İl Özel İdare Müdürlüğünden kiralanan binada Türk Maarif Cemiyeti çatısı altında 23 öğrenci ile

⁹⁷⁷Bu yurtlarda yükseköğretim öğrencileri barınmaktadır. Bir buçuk yıl boyunca dernek bünyesinde çalışan bu yurtların fiziki durumu düzeltilmiştir. Demirbaş yenilemesi yapılmıştır. Gerekli giderler öğrenci aidatları ve dernek genel merkezi yardımlarından sağlanmıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Sekizinci Genel Kurul Çalışma Raporu**, s. 6.

⁹⁷⁸**50. Yılında Türk Eğitim Derneği**, s. 36.

⁹⁷⁹**40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği**, s. 55-56.

⁹⁸⁰Değişikliğe izin verilmemesine rağmen kalorifer tesisatı yenilenmiştir.1974 yılına kadar hizmet veren bu yurt, bu tarihten sonra İzmir Kartaş mevkiinde hayırsever bir vatandaş tarafından 2.535 metrekarelik bir arsa bağışlanması üzerine eski binanın taşınması planlanmıştır. Yalnız derneğin bu yurdu yapacak maddi imkânı bulunmadığından bu proje gerçekleştirilememiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Otuz Beşinci Genel Kurul Çalışma Raporu**, 3 Kasım 1974, s. 5-6.

hizmete girmiştir. 1963 yılına kadar faaliyetlerini sürdüren bu yurt binası aynı yıl İl Özel İdaresi'nden satın alınmıştır.⁹⁸¹ 1969 yılına kadar hizmet veren bina kullanılamayacak duruma gelmiş ve yeni yurt binası yapılamadığından TED Çorum Yurdu kapanmıştır.⁹⁸² İç Anadolu Bölgesinde hizmet veren üç yurttan biri olan bu kurumda hizmet almış öğrenci sayısı 473 olmuş ve o bölgede Türk çocuklarına barınma imkânı sunmuştur.

Türk Maarif Cemiyeti Konya Öğrenci Yurdu, 1932-1933 yılından itibaren faaliyetlerine başlamış⁹⁸³ ve 1964 yılına kadar Türk Eğitim Derneği çatısı altında faaliyetlerine devam etmiştir. Yurt yönetimin aldığı kararla binasını Selçuklu Eğitim Enstitüsüne 1970 yılına kadar kiralamıştır. Bu durumdan dolayı Derneğin kendi öğrencilerine sunduğu barınma hizmeti, başka bir binada devam etmiştir.⁹⁸⁴ 1972 yılında Konya Şubesi yönetimi ile yurt yönetimi arasında anlaşmazlık çıkmış ve bu anlaşmazlıklar nedeniyle yurt hizmetleri aksamıştır. TED Genel Merkezi, Konya Şubesi ve yurdun yönetimlerini değiştirmiş; böylelikle sorun çözülmüştür. Bu sorunun çözümü sonrasında yurdun adı "*Konya Rüstem Sungur Öğrenci Yurdu*" olarak değiştirilmiştir. Derneğin İç Anadolu Bölgesi Konya kentinde bulunan yurdu, 1.257 öğrenciye yuva olmuştur. Ancak 1980 yılından sonra öğrenci azlığı nedeniyle bu yurt kapanmıştır.

Türk Eğitim Derneği Edirne Yurdu, 1936 yılında Trakya Genel Müfettişi General Kazım Dirik'in girişim ve isteğiyle İl Özel İdaresi tarafından kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile Edirne'nin boşaltılması ve İl Özel İdaresinin yurdu idare edememesi nedeni ile 1940 yılında Türk Eğitim Derneğine devredilmiştir.⁹⁸⁵ İkinci Dünya Savaşı esnasında kritik bölgede hizmet veren bu yurt, 1978 yılına kadar aynı binada faaliyetlerine devam etmiş ve derneğin 39. Genel

⁹⁸¹40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 53.

⁹⁸²Yurt binası eskimiş olmasından Çorum Belediyesi'nin göstereceği bir arsa üzerine portatif bir yurt yapılması düşünülmüş ve sonrasında bu konuda temaslar yapılmıştır. 1969 yılında Çorum Devlet Fidanlığı'ndan arsa alınmış ve modern bir yurt binası inşaatına geçilmesi düşünülmüştür. Ayrıca yeni yurt binası arsası için eski yurdun yanındaki arsa da uygun fiyata satın alınmış ve eski yurdun yerinin daha kullanışlı olması nedeniyle bu alana ek bina yapılması planlanmıştır. Bu gelişmelere rağmen her iki arsada da yeni bina hayata geçirilememiştir. 1973 yılında bina kullanılmaya müsait olmadığından ve yerine yeni yurt için yeterli alan olmadığı için yıktırılmıştır. Daha sonra yurt yeniden yapılması kararıyla kapanmıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Yirmi Dokuzuncu Genel Kurul Çalışma Raporu**, s. 16.

⁹⁸³40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 57-58.

⁹⁸⁴Barınma hizmeti veren bina alanının genişletilmesi için yurdun yan tarafındaki 883 metre karelik arsa da satın alınmıştır. 1975-1978 yılları arasında Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi için bu yurt binası kullanılmak istenmiş hatta öğrencilerin başka yurtlara yerleştirilmesi düşünülmüştür. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Yirmi Dördüncü Genel Kurul Çalışma Raporu**, 25 Ekim 1964, s. 5-6.

⁹⁸⁵50. Yılında Türk Eğitim Derneği, s. 40-41; 40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği, s. 54.

Kurulu'nda alınan kararla ve öğrenci azlığı nedeniyle kapatılmıştır.⁹⁸⁶ Bu yurttaki hizmet almış öğrenci sayısı 812 olmuştur.

Türk Eğitim Derneği Adana Yurdu, Adana Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Remzi Yüreğir zamanında 23 Kasım 1936 tarihinde kurulmuştur. İlk yılında 33 öğrenci barınmıştır. İlk yurt müdürlüğünü erkek ortaokul Türkçe öğretmeni Zülfikar Ortaç yapmıştır.⁹⁸⁷ 1949 yılında Adana'nın bağışsever kişilerinden Bekir Sapmaz,⁹⁸⁸ Kayalıbağ Mahallesi'nde yeni bir bina inşa ettirmiş ve bundan sonra yurdun adı "*Bekir Sapmaz Öğrenci Yurdu*"⁹⁸⁹ olarak değiştirilmiştir.⁹⁹⁰ Yurda gelir sağlamak için işletilen *Asri Sinema* binası 1953 yılında Ahmet Sapmaz tarafından Derneğe bağışlanmıştır.⁹⁹¹

1979 yılında ülke içinde siyasi olaylardan Adana Bekir Sapmaz Öğrenci Yurdu da etkilenmiş ve 18 Kasım 1979 tarihinde yapılan 40. Genel Kurulu'nda alınan kararla kapatılmıştır. 1979-Mayıs 1981 tarihleri arasında bina, Sıkıyönetim Kuvvetleri'ne ait görevlendirilen birlikler tarafından kullanılmıştır. 1981-1982 eğitim yılında Dernek tarafından tekrar faaliyete başlaması kararlaştırılmıştır. Onarımı yapılan yurt binasında⁹⁹² barınma faaliyetlerine hız kesmeden devam edilmiş⁹⁹³ ve 1984-1985 eğitim yılından sonra⁹⁹⁴ kapasitesinin tamamını kullanmaya başlamıştır.

---

⁹⁸⁶Bu yurt, binasının eski olması nedeniyle, TED Yönetim Kurulu kararıyla yeni bir arsada yeni bir binada hizmet vermesi kararlaştırılmış fakat 1975 yılına kadar yeni bir bina yapılamadığından barınma faaliyetlerinedevam edilmiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Otuz Dördüncü Genel Kurul Çalışma Raporu**, s. 5-6.

⁹⁸⁷Yurt binasının o dönemdeki yıllık kirası 450 lira olmuştur. Bkz. **40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği**, s. 48-49; **Türk Eğitim Derneği Otuz Birinci Genel Kuruluna Sunulan 1970 Yılı Çalışma Raporu ve 1971 Yılı Bütçe Tasarısı**, s. 21.

⁹⁸⁸Bekir Sapmaz, Adana doğumlu olup, kentin önemli sanayici ve işadamıdır. Güney Sanayii İşletmesi sahibidir. Tekstil sektöründe önemli bir yatırımcıdır. Kardeşi Ahmet Sapmaz ile 1950 yılında Hacı Ömer Sabancı ile Tekstil sektöründe ortaklık yapmıştır. Bkz. "**Adana'dan Bir Sapmaz Ailesi Geçmişti**", **Çukurova Barış Gazetesi**, 5 Ağustos 2017, s. 4.

⁹⁸⁹Daha sonra Bekir ve Ahmet Sapmaz tarafından yaptırılan ek binalar sayesinde yurttaki daha çok öğrencinin barınmasına imkân sağlamıştır. Yurttaki yatakhane, yemekhane, etüt salonu, dinlenme salonları ve kütüphane mevcut bulunmuştur. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Yirmi İkinci Umumi Heyeti; 30 Ekim 1962**, s. 7.

⁹⁹⁰**50. Yılında Türk Eğitim Derneği**, s. 38.

⁹⁹¹Yine gelir sağlamak amacı ile istasyon civarına yapılan 24 dairelik apartman gelirleri ile birlikte 1965 yılında derneğe bağışlanmıştır. 1977 yılında yurda gelir sağlamak amacı ile yurdun Atatürk Bulvarı üzerindeki Asri Sinema yıktırılarak yerine iş hanı yapılması kararlaştırılmıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 504.

⁹⁹²**Türk Eğitim Derneği Kırk Beşinci Genel Kurul Çalışma Raporu**, 4 Kasım 1984, s. 4.

⁹⁹³1981-1982 eğitim yılında 8 öğrenci, 1982-1983 eğitim yılında ise 75 öğrenci barınmıştır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Kırk Üçüncü Genel Kuruluna Sunulan 1982 Yılı Çalışma Raporu 1982-1983 Dönemi Bütçe Tasarısı**, s. 6-7.

⁹⁹⁴1986 yılında yurda gelir sağlanması amacıyla Ahmet Sapmaz tarafından yaptırılmakta olan İşhanı, TED Genel Merkezi'nden ödenek alınamaması nedeniyle yarım kalmıştır. TED Yönetim Kurulu, binanın otel olarak tamamlanması için inşaatın teknik kontrolünü yapmayı kararlaştırmıştır. Bu karar sonrası işhanı inşaatı ise işi bitiremeyen müteahhitten alınmış ve başka bir müteahhite bitirilmek üzere

1999 yılında ise Adana ilinde meydana gelen deprem nedeniyle yurt hasar görmüş, hasar gören kısımlar dernek yardımlarıyla tamir edilmiş ve bir sonraki eğitim yılına hazır hale getirilmiştir.⁹⁹⁵ Mayıs 2001 yılında Derneğe bağışlanan arsa üzerine, 2004 yılında yurdun kullanımına devredilen alanda otopark yapılmış ve bu otoparkın gelirleri yurda bırakılmıştır. TED'e bağlı bu yurttan Adana ilinde bulunan ihtiyaç sahibi öğrenciler ücretsiz barındırılmış hatta üniversite öğrencilerine burs desteği de sağlanmıştır.⁹⁹⁶ Günümüze kadar faaliyetlerini sürdüren bu yurda öğrenci kabulü TED Öğrenci Seçme Yönetmeliği'ne göre yapılmış⁹⁹⁷ ve bu yurttan hizmet almış öğrenci sayısı 7.500 civarı olmuştur. TED Adana Yurdu Çukurova Bölgesi olarak nitelendirebileceğimiz geniş bölgede ve Orta Toroslar üzerinde bulunan il, ilçe, köy, belde ve nahiyelerde yaşayan fakir, kimsesiz, zeki ve çalışkan çocukların eğitimlerini tamamlamaları için bir yuva olmuştur. Güvenilir eğitim ve barınma ortamı için Dernek elinden gelen tüm çabayı göstermiştir. Dernek tarafından Çukurova bölgesinde uzun yıllar bu hizmetin verilmesi de başarılı bir çalışmanın sonucu olmuştur.

Türk Eğitim Derneği, Hatay'ın anavatana katılması üzerine bu bölgede bir yurdun açılmasına karar vermiştir. TED Hatay Şubesi sorumlusu Feyzi Akdağ'ın çabaları ile 21 Mart 1940 tarihinde yurt hizmete açılmıştır. İlk Müdürü Emin Atahan olmuş ve 60 öğrenci bu yıl içinde yurttan barınmıştır.⁹⁹⁸ 1974 yılına kadar kendi binasında hizmet veren yurt, maddi yetersizliklerden dolayı hizmetlerini sonlandırmıştır.⁹⁹⁹ Bu yurttan hizmet almış öğrenci sayısı 485 olmuştur. Bu yurt ile dernek ülkede yaşanan siyasi gelişmeleri yakından takip edip, eğitim ve barınma anlamında devletin yanında olmuştur. Hatay bölgesinde öğrenci yurdunun eksikliği Dernek tarafından giderilmiştir.

---

verilmiştir. 1993 yılında bu bina tamamlanmış ve gelirleri de yurda verilmiştir. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Kırk Yedinci Genel Kurul Çalışma Raporu**, 2 Kasım 1986, s. 5.

⁹⁹⁵**Türk Eğitim Derneği Elli Beşinci Genel Kurul Çalışma Raporu**, 27 Şubat 2000, s. 8.

⁹⁹⁶**Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu**, s. 99.

⁹⁹⁷**Türk Eğitim Derneği Elli İkinci Genel Kurul Çalışma Raporu**, 17 Kasım 1991, s. 10-11.

⁹⁹⁸**40. Yıl Dönümünde Türk Eğitim Derneği**, s. 51.

⁹⁹⁹1950'li yıllarda Antakya yurdu kendine ait bir yurt binasının olmaması ve maddi yetersizlikten dolayı zor koşullarda hizmet vermiştir. Bu sıkıntılı durum sonra düzelmiş ve 1968 yılına kadar öğrencilere kiralık binada hizmet veren yurt için İl Özel İdaresi'nden arsa satın alınması planlanmıştır. Yeni arsa binası için şehir merkezinde okullara yakın bir yer 1974 yılına kadar aranmış fakat uygun alan bulunamamıştır. Kira ile aynı binada kalmaya devam edilmiştir. İlerleyen yıllarda yurt maliyetinin artması ve öğrencilerin yurda yeterli talep göstermemesi üzerine mali sıkıntılardan dolayı kapanmıştır. Bkz. Ballar, **a.g.e.**, s. 346-507.

TED Urfa Şubesi tarafından 1947-1948 ders yılı başında Urfa’da 20 kişilik bir yurt açılmıştır. Adı geçen yurt özellikle Özel İdare’den alınan ve bölgeden sağlanan yardımla yaklaşık 2 yıl hizmet vermiştir. TED Genel Merkezi tarafından bir miktar maddi yardım da yapılmıştır.¹⁰⁰⁰ Ancak 1950 yılında ise bu yurt kapanmıştır.

1952 yılında TED Diyarbakır Şubesi tarafından hizmete açılan TED Diyarbakır Erkek Öğrenci Yurdu 2 yıl boyunca hizmet etmiştir. 1954 yılında TED’in 14. Genel Kurulu raporunda bu yurt ile ilgili şu ifadeler yer almıştır:¹⁰⁰¹

“Diyarbakır Şube ve yurdunda müfettişimizin müşahedeleri zaman almış ve birçok yazışmalara yol açmıştır. Diyarbakır yurdumuzun ve şubemizin açılmasında geniş bir hüsnüniyetin ve gayemize uygun çalışma fikrinin hâkim olduğuna şüphe etmiyoruz. Yurdu besleyen lisenin yurt binasına uzaklığı ve diğer malî sebepler yüzünden buradaki yurdun kapatılmasına karar verilmiş olmasını üzüntü ile karşıladık. Diyarbakır gibi büyük bir kültür merkezinde yeni kurulmuş bir yurdun bir iki sene sonra kapatılması yerine yurdun düzenli ve ihtiyaca cevap verecek bir şekilde yeniden tesisi hususunda kurucu olarak tanıdığımız gayretli ve geniş hüsnüniyeti olan arkadaşlarımızın yeni bir hamle tecrübesi yapmalarını tavsiyeye şayan telâkki etmekteyiz.”

50. Yıl Dönümü’nde Türk Eğitim Derneği kitabında Diyarbakır Erkek Öğrenci Yurdu’nun açılışı 1953-1954 eğitim yılı olarak belirtilmiştir. 24 Nisan 1952 tarih ve 22 Sayılı Maliye Bakanlığı Teftiş Kurulu tarafından yapılan inceleme raporunda ise bu yurdun kira ile işletildiği belirtilmiştir.¹⁰⁰² Bu durum yurdun, 1953-1954 eğitim yılında değil, 1952 yılında hizmette olduğunu göstermiştir. Ayrıca derneğin o dönemde Güneydoğu Anadolu Bölgesine hizmet götürmeside bu çalışma ile ortaya çıkmıştır. 1954 yılında mali sıkıntılardan dolayı bu yurt kapanmıştır. Adı geçen yurt ile ilgili başka bir bilgi bulunamamıştır.

4.10. TED Mezunlar Derneği

Ankara Kolejiden mezun olan öğrencilerin dernekleşme faaliyetleri 1943 yılından itibaren farklı Dernek adları altında gerçekleşmiştir. İlk olarak 1943 yılında kolejden mezun olan az sayıdaki erkek öğrenci tarafından kurulan bu Dernek, mezun katılımının ve ilgisinin az olması nedeniyle uzun ömürlü olmamıştır. 1944 yılında da başka bir girişim gerçekleşmiş ve koleji bitiren 5 kız öğrenci (Ümran Ertem, Emel Say, Ferhan Tarhan, Nezahat Kıymir ve Emel Temel) bir araya gelerek dernek kurmak istemiştir. Adı geçen kız öğrenciler tarafından “*Türk Maarif Cemiyeti*

¹⁰⁰⁰Bu yurtla ilgili başka bir bilgi bulunmamaktadır. Bkz. **Türk Eğitim Derneği Sekizinci Genel Kurul Çalışma Raporu**, s. 6.

¹⁰⁰¹**Türk Eğitim Derneği On Dördüncü Genel Kurul Çalışma Raporu**, s. 11.

¹⁰⁰²BCA, Fon No:30.10.0.0., Kutu No: 218, Dosya No: 470, Sıra No:2, s. 106.

Yenişehir Lisesini Bitirenler Derneği” kurulmuştur. Bir süre sonra bu Dernek de dağılmıştır.¹⁰⁰³

1951 yılında farklı bir ad altında Kolej mezunları tarafından “*Yenişehir Lisesini Bitirenler Derneği*” kurulmuş ve adı geçen bu Derneğin genel merkezi Ankara olmuştur. Dernek, basım-yayım çalışmalarına öncelik vermiş ve 1951-1958 yılları arasında “*Eğitim Dergisi*” adında uzun süreli bir dergi çıkarmıştır.¹⁰⁰⁴ Eğitim Dergisi’den 84 sayı yayımlanmış ve o dönem Türk Eğitim Derneğinin başkanı Mümtaz Tarhan ve yönetim kurulu, bu derginin çıkmasını desteklemiştir. Bu derginin amaçları şu şekildedir.¹⁰⁰⁵

- Öğretmen, öğrenci ve veli ilişkilerinin anlatılması,
- Koleje destek verilmesi,
- Ülkedeki tüm ortaokul ve liselerin aylık kültürel, sportif ve sosyal faaliyetlerinin ortaya çıkarılması,
- Ülkedeki tüm ortaokul ve liselerin okul aile birliği çalışma ve dileklerini yayımlamak,
- Yeni yetişen kabiliyetleri, eserleri ve yazıları ile tanıtmak ve eğitim alanındaki yenilikleri herkese anlatmak.¹⁰⁰⁶

1961 yılında Ankara’daki kolejın adının değişmesi üzerine dernek de adını, “*Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Mezunlar Derneği*” olarak değiştirmiştir. TED Ankara Koleji Mezunları Derneği, tüzüğünün ikinci maddesinde yer alan, “*1963 yılına kadar Türk Eğitim Derneği ve TED Ankara Koleji Vakfı eğitim kurumlarında eğitim hayatına devam eden ve mezun olan öğrenci ve vatandaşları bir araya toplamak*” düşüncesiyle kurulmuştur. Derneğin amaçlarını şu şekilde özetlemek mümkündür.¹⁰⁰⁷

¹⁰⁰³Tanyer, a.g.e., s. 371.

¹⁰⁰⁴**Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni**, S. 6, s. 2; **50. Yılında Türk Eğitim Derneği 2. Bölüm**, s. 31.

¹⁰⁰⁵Bu derginin diğer sayılarında birçok konu yer almıştır. Önemli durumlardan biri o dönem Ankara’da diğer liseleri tanıtması ve faaliyetlerine yer vermesidir. Eğitim sohbetleri ve öğrenci yararına olabilecek konular yer almıştır. **TED Yenişehir Lisesini Bitirenler Derneği Eğitim Dergisi**, C. 1, S. 1, Ankara, 1951, s. 1-5.

¹⁰⁰⁶Bu derginin diğer sayılarında birçok konu yer almıştır. Önemli durumlardan biri o dönem Ankara’da diğer liseleri tanıtması ve faaliyetlerine yer vermesidir. Eğitim sohbetleri ve öğrenci yararına olabilecek konular yer almıştır. **TED Yenişehir Lisesini Bitirenler Derneği Eğitim Dergisi**, C. 1, S. 1, Ankara, 1951, s. 1-5.

¹⁰⁰⁷**TED Ankara Koleji Mezunları Derneği Ana Tüzüğü**, s. 1-5.

- Eğitimine devam eden veya mezun olan kişilerin aralarında sosyal dayanışmayı sağlama,
- Okullarına, Türk Eğitim Derneği'ne ve TED Ankara Kolejliler Spor Kulübü'ne destek olma.

Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Mezunlar Derneği, 1967 yılında “*TED Ankara Kolejliler*” adında bir bülten de çıkarmıştır. 1968 yılı başında Dernek, üyelerinin dağılmasıyla kapanmıştır.

“*TED Ankara Kolejliler Derneği*” 11 Ocak 1968 tarihinde Kolej mezunları Berati Arısoy, Orhan Ertuğruloğlu, Zehra Odyakmaz, Ahmet Ertay ve Necdet Atakul tarafından kurulmuştur. Derneğin ilk işi bir tüzük hazırlamak olmuştur. Adı geçen tüzüğe göre bu kurum hem Türk Eğitim Derneğine hem de TED Ankara Kolejliler Spor Kulübü'ne destek olmayı amaçlamıştır. TED Ankara Kolejliler Derneği 10 Kasım 1968 tarihinde, 125 üyesi ile birlikte Birinci Dönem Genel Kurulu toplantısını yapmıştır. Derneğin kuruluşunun birinci yıl kutlamaları o günkü Ankara *Kent Otel*'de yapılmış ve TED Genel Yönetim Kurulu Başkanı Suat Ballar da kutlamalara katılmıştır.¹⁰⁰⁸ 1969 yılında Dernek mezunları için birinci yıl kutlamaları kapsamında *Pilav Günü* yapılmıştır. Daha sonra bu kutlamalar Haziran ayı içerisinde geleneksel hale gelmiştir. İlk zamanlar mezunların bir araya gelip kuruluşunu kutladıkları ve geleneksel olarak aralarındaki bağı kuvvetlendirdikleri “*Pilav Günü*” adı, ilerleyen yıllarda “*Kuru Fasulye Günü*” olarak değiştirilmiş ve bu şekilde kutlanmaya devam edilmiştir.¹⁰⁰⁹

Dernek, faaliyetlerini kuruluşunu takip eden 2 yıl boyunca TED Genel Merkezi mali personeline ait bir odada sürdürmüştür. 1970 yılında TED ve TED Ankara Koleji Vakfı Yönetim Kurullarının mali desteği ile ilk lokalini Vali Dr. Reşit Caddesi'nde (şimdiki Cinnah Caddesi) açmıştır. Daha sonra sırasıyla 1972 yılında Güneş Sokak, 1974 yılında Ziya Gökalp Caddesi ve 1975 yılında Yeşilyurt Sokak'ta açılan lokallerle üyelerine yuva olmaya çalışmıştır. 1976 yılında TED tarafından Derneğe, Kızılırmak Caddesi'nde bir daire satın alınmış ve bu daire Derneğe tahsis edilmiştir. Böylelikle Dernek, bir genel merkeze kavuşmuş ve TED Sosyal Tesisi adıyla çalışmalarını ve etkinliklerini günümüze kadar devam ettirmiştir.

¹⁰⁰⁸Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, Ocak 1969, s. 2.

¹⁰⁰⁹Tanyer, a.g.e., s. 371.

Dernek logosu, kırmızı dikdörtgen üzerine TED amblemi ve altına beyaz büyük harflerle “MEZUNLARI” yazılarak tasarlanmıştır.¹⁰¹⁰ Dernekler Kanunu’na göre yönetilen bu kurum günümüzde sosyal sorumluluk kapsamında birçok etkinliğe imza atmıştır.

TED Ankara Kolejinden mezun olan Prof. Dr. Elif Sezginer Dağlı, Atatürk sevgisinin içlerinde hissedildiğini şu şekilde dile getirmiştir:¹⁰¹¹

“1974 yılında TED Ankara Koleji dönem birincisiyim. Ben çok çalışkan bir öğrenciydim. Bu nedenle sosyal hayata pek giremedim Kolej sonrasında. Ama ona rağmen gerçekten arkadaşlarımla geçirdiğim neşeli, yardımsever, birliktelik ruhu taşıyan günleri hiç unutmuyorum. Okul arkadaşlarımla hâlâ görüşüyorum. Bizim sınıf oldukça iyi haberleşen bir sınıf. Hâlâ Ankara Koleji Marşı’nu söylerken tüylerim diken diken olur ve bağırarak söylerim. Kolejli olma ruhu insandan hiç kaybolmuyor. Ben bir hekimim aynı zamanda. İstanbul’da bir muayenehanem var. Arkamdaki kütüphanede Ankara Kolejinin arması, Atatürk resmi ile birlikte duruyor. Bir de Ankara Koleji kupam var. Gelen hastalarım onu gördükleri zaman, hemen “Kolejli misiniz?” diye sevinçle soruyorlar. Ankara Koleji mezunu olup İstanbul’a yerleşen ya da İstanbul TED’de öğrenci olan hastalarım armamızı görünce çok heyecanlanıyorlar, hemen sıcak bir temas oluyor.”

TED Ankara Koleji Mezunları Derneği vizyonunu şu şekilde açıklamıştır: *“Köklü geçmişi ve sarsılmaz değerleri ile geçmişten geleceğe mezunlarını birliktelik çatısı altında toplar, kucaklar ve kolej ruhunu yaşatır.”* Derneğin misyonu ise şu şekilde açıklanmıştır:

“Okulumuz mezunlarını ve üyelerini farklı platformlarda buluşturan ve kaynaştıran bir sivil toplum örgütüdür. Sosyal, kültürel, sportif, mesleki ve entellektüel alanlarda okulumuz mezunlarına katma değer yaratıcı etkinliklere imza atar. Bu etkinliklerle, ulusal ve uluslararası ortamlarda mezunlarını buluşturur. Mezunlarının kültürel, sosyal ve mesleki birikimlerini TED Ankara Kolejinin gelişimine katkıda bulunabilecek şekilde kullanabilmeleri adına faaliyetler düzenler. Sürdürülebilir iletişim ağı oluşturarak kaynaşma ve birliktelik sağlar.”

Günümüzde Derneğin yeni ve modern TORCH Sosyal Tesisi açılmış ve Dernek üyelerinin yararlanması sağlanmıştır. Dernek bünyesinde 2013 yılı Ocak ayında hizmete açılan Kolej-IN, sosyal ve sportif amaçlı birçok imkânı bünyesinde barındırmıştır.¹⁰¹² Derneğin kurulması ile beraber farklı zamanlarda “TED Ankara Kolejliler Dergisi” çıkarılmıştır.¹⁰¹³ 2013 yılına kadar 114 sayı çıkarılan bu dergide

¹⁰¹⁰TED Ankara Koleji Mezunları Derneği Ana Tüzüğü, 27 Mart 2006, s. 1-12.

¹⁰¹¹TED Ankara Kolejliler Dergisi, S. 94, Ankara, 2008, s. 39.

¹⁰¹²Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Mezunları Derneği 2014 Takvim Yılı İç Denetim Raporu, Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Mezunları Derneği 2017 Yılı Faaliyet Rehberi, TED Yayınları, 2017, s. 55-63.

¹⁰¹³TED Ankara Kolejliler Dergisi, Temmuz 2012, S. 110, s. 16.

Derneğin faaliyetlerinin yanı sıra her türden haber ve etkinlik bilgilendirmeleri de yer almaktadır. 2013 yılı sonu itibari ile Derneğin üye sayısı toplamda 5.414 olmuştur.¹⁰¹⁴

1980'lerin başında TED Ankara Kolej Mezunları Derneği İstanbul Bölgesi kurucu üyesi ve eski başkanı Asaf Güneri¹⁰¹⁵ “*TED’li olmak ayrıcalıklıdır*” inancını şu sözlerle dile getirmiştir:¹⁰¹⁶

“Bu öncülüğümüz 1990 sonlarında Beykoz’da Türkiye’nin en modern lisesi TED İstanbul Kolejinin kurulmasıyla en ciddi meyvesini verdi. TED Derneği Başkanı Selçuk Pehlivanoğlu’nun Hyundai ile başlattıkları “Senede bir talebe okut” burs programı bütün iş hayatına yayılıyor. 70 yıllık mazisi var okulumuzun en büyük özelliği köklü olması, Atatürk’ün bizzat direktifleriyle kurulması, 70 yıla dayanan mazisi ve Türkiye’ye yayılmış olması. 1950’li, 60’lı ve 70’li yıllarda Türkiye’nin dört bir yanından talebe kabul eden okulumuz, yüksek eğitim kalitesinin yanında sosyal, kültürel ve sportif açıdan çok yönlü ve dolu dolu yıllar sundu. Geleceğin Onasis’i Benim için Kolej demek basketbol demek. Basketbol demekse takım çalışması demek. İster oyuncu, ister seyirci olun, kolej yıllarında sporun ve özellikle basketbolun tadını alınca ve de Kolej’lilerin mavi-lacivert formasına âşık olunca, ileride kader ve şans da yaver gidince genel müdür, bakan, milletvekili, politikacı, büyükelçi, sanayici, iş adamı, hatta armatör bile olabilirsiniz. Benim 1963 Kolej mezuniyet yılığında yazılan “Yarının Onasis’i” olacaktır? İfadesine sadık kaldığım gibi birçok kolejlinin de hayallerine ulaşacağını düşünüyorum. Benim için kolejli olmak bir ayrıcalık olduğu için daima önceliğimizi, desteğimizi buradan yetişen gençlere veriyoruz.”

4.11. TED Ankara Kolejliler Spor Kulübü

Türk Eğitim Derneğinin amaçları doğrultusunda ve Ana Tüzüğü’nün 5. maddesinin D fıkrasında yazılı olan; “*Türk çocuklarının ulusal, sosyal, kültürel ve sportif eğitimlerini yükseltmeye çalışmak*” adına 1954 yılında Ankara Kolejinde bir spor kulübü kurulmuştur.¹⁰¹⁷ Ankara Kolejliler Derneğinin bir kolu olan ve ilk adıyla “*Eğitim Spor Kulübü*” olarak hizmet veren bu oluşumun amaçları arasında mezunları ve okuyan öğrencileri arasında spor sevgisini yaymak, ahlaklı ve mücadele gücü üstün sporcular yetiştirmek yer almıştır.¹⁰¹⁸ 1956 yılında kulübün adı değişerek “*Ankara Kolejliler Spor Kulübü*” olmuş ve faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu kulübün forma renkleri kırmızı-lacivert olarak seçilmiştir. Derneğin kurucuları arasında Suat

¹⁰¹⁴2007 yılında Finansbank işbirliği ile beraber TED Ankara Koleji Mezunlar Derneği logolu ve alışverişlerde avantajlı kredi kartı çıkarılmıştır. Bkz. **TED Ankara Kolejliler Dergisi**, İmaj A.Ş., Ankara, Nisan 2007, S. 88, s. 4; **TED Ankara Kolejliler Dergisi**, İmaj A.Ş., Ankara, Nisan 2013, S. 114, s. 1-88.

¹⁰¹⁵Zihni Holding Yönetim Kurulu Başkanı olarak görev yapmaktadır.

¹⁰¹⁶Özgür Gözler, *Kolejliler İş Başında*, **Capital Dergisi**, S. 7, Temmuz 2006, s. 186-190.

¹⁰¹⁷**50. Yılında Türk Eğitim Derneği 2. Bölüm**, s. 26.

¹⁰¹⁸**Ted Ankara Kolejliler Spor Kulübü Derneği Tüzüğü**, s. 1.

Sarıgöllü (Avukat), Şadan Karadeniz (Avukat), Sermet Çağan (Tüccar), Orhan Engin (Gazeteci) ve Muammer Taylak (Gazeteci) yer almıştır. Kulübün ilk başkanı Suat Sarıgöllü¹⁰¹⁹ olmuş ve sonrasında günümüze kadar sırasıyla¹⁰²⁰ Özger Aksoy, Mümtaz Tarhan, Berrin Yıldırım, Suat Bolayır, Rıfat Akıncı, Ali Bozer, Fazıl Kıncal, Erdem Tulgar, Mehmet Mağdenli, Armağan Asena, Nail Tokcan, Dizdar Çamlıbel, Aytek Gürkan, Kenan Eser, L. Devrim Üstün, Ersin Eroğlu ve A.Bülent Yıldız, Önder Bülbüloğlu ve Erman Ilıcak kulüp başkanı olarak görev yapmıştır.

Kulüp, Tüzüğü'nün 5. maddesinde yer alan kuruluş amacını gerçekleştirmek adına sporla ilgili yayınlar yapabilme, kurs ve seminerler düzenleme, sosyal faaliyetlerde bulunma, taşınmaz mal edinebilme, kiralayabilme ve ihtiyacından fazlasını satabilme yetkisine de sahip olmuştur. Ayrıca bağış kabul etme, gerektiğinde borç para alma, gerektiğinde üyelerine ve tescilli sporcularına her türlü sosyal yardımda bulunma hakkına kavuşmuştur. 5. madde içerisinde yer alan işlerin yapılabilmesini ve yürütülebilmesini sağlamak üzere iktisadi işletmeler ve şirketler kurma ve Derneğin amaçlarına benzer faaliyeti bulunan şirketlere ortak olabileceği işlerliğinde de yetkilendirilmiştir.¹⁰²¹

Kulübün ilk spor branşları basketbol, atletizm ve ping-pong olmuş ve daha sonra voleybol branşı da eklenmiştir. Kulüp, Tüzüğü'nde yer alan "*Sporla ilgili her türlü faaliyette bulunur, takımlar oluşturarak yurt içinde ve yurt dışında spor çalışmalarına katılır.*" amaçlarına uygun olarak çeşitli branşlarda federasyon programlarında düzenlenen her kategoride spor faaliyetlerine katılmış ve özellikle iki temel spor dalı olarak seçtiği basketbol ve voleybolda dereceler kazanmıştır.¹⁰²² Ayrıca TED'e bağlı kurumlarda yine amaçları doğrultusunda spor tesisleri kurmaya ve alanları oluşturmaya özen göstermiştir.

1971-1984 yılları arasında Kolejin, kulübe bağlı lisanslı lise ve ortaokul öğrencilerinden oluşan kız ve erkek basketbol, voleybol, hentbol ve masa tenisi takımları ulusal şampiyonluklar elde etmiştir. Bununla beraber kulübün lisanslı yüzücüleri, kayakçıları, atletleri önce Ankara'da; sonrasında ulusal ve uluslararası kategorilerde başarılar kazanmıştır.

---

¹⁰¹⁹TED Ankara Koleji'nden mezun olduktan sonra Avukatlık yapmaya başlamış ve 1954-1955 yılları arası TED Ankara Kolejliler Spor Kulübü başkanlığını yapmıştır.

¹⁰²⁰Tanyer, **a.g.e.**, s. 368.

¹⁰²¹**Ted Ankara Kolejliler Spor Kulübü Derneği Tüzüğü**, s. 2.

¹⁰²²**50. Yılında Türk Eğitim Derneği 2. Bölüm**, s. 30; Tanyer, **a.g.e.**, s. 315.

Günümüzde kulüp; atletizm, atıcılık, badminton, basketbol (erkek-kız), bilardo, binicilik, bowling, buz hokeyi, buz pateni, eskrim, futbol, halter, hentbol, jimnastik, kayak, masa tenisi, okçuluk, satranç, tekvando, tenis, voleybol (erkek-kız) ve yüzme dallarında lisanslı sporcu yetiştirmektedir. Halen basketbol (erkek-kız), voleybol (erkek-kız), yıldız erkek hentbol, erkek futbolu U-16, yüzme A takımı, modern pentatlon olmak üzere toplamda 8 branşta yaklaşık 600 lisanslı sporcusuyla hizmet vermektedir.¹⁰²³

Murat Evliyaoğlu, Haluk Yıldırım, Akın Öngör, Birol Öngör, Rüştü Yüce, Erdem Tulgar, Gürol Öngör, Erdal Poyrazvoğlu, Barış Küce, Seyfi Kuştimur, Tansev Mihçioğlu, Erdiñ Talu, Murat Didin, Ercüment Sunter, Haydar Kemal Ateş, Aytek Gürkan, Tunç Girgin, Serdar Apaydın, Tolga Tekinalp, Gökhan Üçoklar ve Serkan Erdoğan gibi milli takımlar seviyesinde önemli spor insanlarını Türk sporuna kazandırmıştır.¹⁰²⁴

TED Ankara Kolejliler Spor Kulübü, ülkede ve dünyada tanınan önemli Türk kulüpleri olan Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş'tan sonra basketbol ve voleybol branşlarında, hem erkek hem de kadın takımlarıyla 1. Lig seviyesinde mücadele eden bir takım olarak Türk spor tarihine geçmiştir.

---

¹⁰²³Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Mezunları Derneği 2017 Yılı Faaliyet Rehberi, TED Yayınları, 2017, s. 58.

¹⁰²⁴Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Mezunları Derneği 2017 Yılı Faaliyet Rehberi, TED Yayınları, 2017, s. 58-59.

SONUÇ

Atatürk'ün, 1 Kasım 1925 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış nutkunda belirttiği *eğitimde özel teşebbüslerin olması isteği* o dönemde milletvekilleri, devlet yetkilileri ve vatandaşlar tarafından dikkate alınmıştır. Cumhuriyeti kuran kadro tarafından, Atatürk'ün bu talebi, idari ve maddi nedenlerden gecikme yaşasa da 31 Ocak 1928 tarihinde, Türk Maarif Cemiyeti ismiyle kurulmuş, ülkede eğitim hayatında ilk özel teşebbüs olma özelliği taşımış, milli ve modern bir eğitim cemiyeti haline dönüşmüştür.

Cemiyetin kurucuları, Milli Mücadele Dönemi'nde vatanın bağımsızlığı ve ülkenin kurulması için çalışan Kadro'nun önemli şahsiyetleridir. Ankara'nın başkent olması, devletin yönetim birimlerinin İstanbul'dan Ankara'ya taşınmasını gerektirmiş ve bu gelişme ile Cumhuriyeti kuran Kadro da bu kente yerleşmiştir. Yalnız o dönemde, üst düzey devlet görevinde bulunan vatandaşların çocuklarının Ankara'da yeterli ve kaliteli eğitim almalarını sağlayacak okullar bulunmadığından, bürokratlar, ilk zamanlar bunun sıkıntılarını çekmişlerdir. Ayrıca yabancı dil bilen yetişmiş personelin azlığı da ülke yönetimi için problem oluşturmuştur. Bu nedenlerle Cemiyet, yeni başkentte hemen okulculuk faaliyetlerine girişmiştir. 1931 yılında Dernek tarafından anaokulu sonrasında ilkokul, ortaokul ve en son olarak da lise yaptırılmıştır. Zaman içerisinde başkentteki Ankara Koleji, dönemin İstanbul okulları ile aynı niteliğe kavuşmuştur.

Derneğin kuruluş amaçlarından biri; o dönemde azınlık okullarının bu tür özel okullara sahip olmasına karşın Türklere ait özel okulların olmaması ve bu konuda eksikliğin giderilmesidir. Ayrıca milli okullarda zeki ama maddi durumu elverişsiz Türk çocuklarına modern eğitim kurumlarında Dernek aracılığıyla hizmet verilmek istenmesidir. Devlet, bu kurum aracılığı ile eğitim hizmetini Türk çocuklarına sunmuştur. Cemiyeti kuran Kadro, adı geçen cemiyetle kaliteli eğitim kurumu eksikliği nedeni ile ülkede bulunan yabancı okullara giden Türk öğrencilerin Türk okullarına yönlendirilmesini de amaçlamıştır.

Derneğin beş ana tüzüğü olmuştur. Bunlar, kurulması ile başlayan süreçte 1928, 1939, 1966, 1973 ve 2008 yıllarında yapılmıştır. Gerekli görüldüğünde ara ara düzenlemelere de gidilmiştir. Özellikle 1960, 1970 ve 1980 yıllarında ülkede yaşanan bazı siyasi olaylar ve askeri müdahaleler, Derneğin yapısı ile işleyişini

ekonomik ve idari yönden etkilemiştir. Dernek, bu gibi olumsuz durumları kendi lehine çevirmek için tüzük değişiklikleri yaparak şartlara uyum göstermiş ve zor dönemlerde ayakta kalmayı başarmıştır. Ülkede yaşanan siyasi gelişmeler ile Dernekler Kanunu, Vakıflar Kanunu ve Özel Eğitim Yönetmeliği değişiklikleri derneğin okul ve yurtlarını doğrudan etkilemiştir. Dernek bu alandaki etkileri en aza indirmek için çalışmalarını hızlandırmış ve gelişmelere tüzük değişiklikleri ile uyum sağlanmıştır. Ayrıca Dernek, bu uyum sürecinde tüzük yeniliklerine eğitimde yeni içerik ve yöntemlerini de eklemiştir.

Dernek, yabancı dil eğitimine öncelik vermiş ve özellikle yabancı ülkelerden iyi eğitim verebilecek İngilizce, Fransızca ve Almanca dil uzmanları görevle başlatılmıştır. Amerika ve İngiltere dışında örneğin iyi İngilizce bilen Mısır vatandaşı bir matematik öğretmenini de dernek çatısı altında çalıştırmıştır. Dernek, okullarında yabancı dil eğitimi vermek için Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapmıştır.

Özellikle Cemiyetin kurulduğu dönemde, çoğu il ve ilçede yeteri kadar okul bulunmaması sebebiyle üst öğrenim almak isteyen zeki, başarılı ve fakir çocuklar, gelişmiş kentlere eğitim almaya gitmiş fakat bu kentlerde kalacak yer sıkıntısı çekmişlerdir. Eğitim konusunda gelişmiş birçok kent ve ilçede Cemiyet aracılığı ile yurtlar açılmış ve çocuklar büyük bir sorundan kurtarılmıştır. Çocuklar, kötü şartlar ve sağlıksız yerler yerine, daha nezih ortamlarda barındırılmış ve bu öğrencilerin her türlü ihtiyacı karşılanmıştır. Ülkenin çoğu il ve ilçe merkezinde devlet tarafından açılan yurtlar nedeniyle Dernek yurtlarına bulunduğu bölgede ihtiyaç kalmadığından veya ilgisizlikten kapanmıştır. Bunun yanısıra Adana Bekir Sapmaz Erkek Öğrenci Yurdu faaliyetlerine günümüzde devam etmektedir.

Türk Maarif Cemiyeti ve Türk Eğitim Derneği'nin en önemli çalışmalarından birisi de maddi durumu yetersiz öğrencilere burs vermek olmuştur. Bu çalışmalar dernek kapsamında "Korunan Öğrenciler" olarak nitelendirilmiş ve korunan öğrencilerle ilgili bir dernek de kurulmuştur. Korunan çocuklar öğrenim hayatları boyunca Cemiyet tarafından maddi olarak desteklenmiştir. Ayrıca ülkede doğal afet veya siyasi nedenlerle zor duruma düşen Türk çocukları da Dernek tarafından korunmuştur. Bu çocuklar Dernek yurtlarında barınmış, kurumlarında eğitim almış ve mezun olduktan sonra mesleki hayatlarında da Derneğin ilgisini görmüştür.

Okullar, fiziki yönden en ileri ders araç gereçleri ile donatılmış, modern hale getirilmiştir. Dernek, dünyada eğitim alanında yenilikleri takip etmiş ve kurumlarında bu yenilikleri uygulamıştır. Dernek eğitimdeki gelişmeleri bünyesindeki kurumlarda standartlaştırmış, sınıf ve okul ortamına hemen adapte edip fayda sağlamıştır.

Dernek, kesinlikle siyasi bir görüşe sahip olmamıştır. Devlete, Atatürk İlke ve İnkılâplarına ve milli değerlere bağlı kalmıştır. Bu nedenle Dernek, bazı dönemlerde zorlu siyasi süreçler yaşanırken ekonomik ve idari yönden yenilenme süreci dışında, zor durumda kalmamıştır. Bu yönüyle Dernek, asıl işi olan eğitime odaklandığından süreç içerisinde güçlü bir kurum teşkilatı ve yapısı da oluşturmuştur. Gelişmiş ülkelerde bulunan öğretim alanındaki yenilikler takip edilmiş ve milli değerler çerçevesinde Türk çocuklarına sunulmuştur. Derneğin çağdaş ve yeni çizgileri takip etmesi, yüksek standartlarda hizmet sunmasını da sağlamıştır.

Derneğin tarihine baktığımızda kurumun ismi ile ilgili bilgi eksikliği ortaya çıkmıştır. Dil devriminden sonra 1934 yılında, Derneğin ismi “*Türk Kültür Cemiyeti*” olarak anılmaktadır. Bu tür bilgi, sadece 1934 yılında yapılan genel kurul toplantısında, dil devrimine istinaden yapılan bir tekliftir. Bu teklif zaten kurul üyelerince kabul edilmiş fakat uygulanmamıştır. Bunun sebebi ise bu tür isim değişikliğinin o dönemde Vekiller Heyeti (Bakanlar Kurulu) kararıyla gerçekleşmesidir. Yalnız bu durum yanlış anlaşılmış ve Derneğin kurum tarihi bölümlerine bu şekilde yazılmıştır. Böyle bir durum sadece teklif olarak gerçekleşmiştir. Derneğin asıl isim değişikliği 1946 yılında olmuş ve “*Milli Eğitim Cemiyeti*” adını almıştır. Yalnız belgelerde “*Türk Eğitim Derneği*” şeklinde geçtiği için bu adla anılmıştır. 1974 yılından sonra bazı kelimelerin dernek veya kuruluşlarca kullanılması tamamen Bakanlar Kurulu kararları ile gerçekleşmiştir. Hatta bu konuda kanun maddesi bulunmaktadır. *Türk, Türkiye, Milli* veya buna benzer kelimeler 10 Ocak 1974 tarihli ve 7-7710 Sayılı Kanunla kabul edilen, sonrasında 14775 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan derneğin ismi, bu tarihten sonra da *Türk Eğitim Derneği* olarak günümüze kadar yaşamıştır.

1928-1940 yılları arası ülkenin eğitim yatırımlarının yapılmaya çalışıldığı, bununla birlikte devlet tarafından okul ve yurt gibi çalışmaların bazı bölgelere geçtiği bir dönem olduğu için Dernek, inisiyatif olarak, bu alanda farklı çalışmalar yapmıştır. Örneğin demiryolu çalışanlarının çocukları için 1932 yılında Eskişehir’de

Yatı Mektebini açmıştır. Bu okul uzak istasyonlarda çalışıp herhangi bir eğitim kurumundan yoksun bölgelerdeki ailelerin çocuklarına okuma-yazma öğretmek için oluşturulmuştur. Bir başka örnek ise Mersin ilinde, 1940 yılına kadar bir lisenin olmayışıdır. Mersin kentinde okumak için çocuklar Adana kentine her gün trenle gidiş geliş yapmışlardır. Bir lise binası yapılması için bakanlar devreye girmiş fakat bu istek gerçekleşmemiştir. Yalnız derneğe müracaat sonrası bu durum değişmiş ve dernek koordinatörlüğünde Mersin kentinde bir lise açılmıştır. Dernek, bu tür çalışmalarla Hükümetin eğitim çalışmalarına destek olmuş ve eğitim alanında faydalı işler yapmaya devam etmiştir.

Derneğin işleyişi ile ilgili olarak kendisine bağlı olan kurumları daha rahat yönetmek ve eğitim kalitesini artırmak için 1960 yılından sonra Dernek kolejlerini vakfa dönüştürmüştür. Ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmelerden Dernek kurumlarının olumsuz etkilenmemesi bu dönüşümün en önemli sebebi olmuştur. Örneğin TED Yenişehir Koleji 1963 yılında TED Ankara Koleji Vakfı veya TED Kayseri Koleji ise TED Kayseri Koleji Vakfı olmuştur. Kolejlerin vakfa dönüştürülmesi 2000’li yıllara kadar devam etmiş ve sonrasında kolej açma işi “Eğitim-Öğretim İşbirliği” çerçevesinde yapılmıştır.

Derneğin basım yayın alanında yaptığı çalışmalar, Türk eğitim sistemi ve öğrencileri için önemlidir. Özellikle ilk çıkardığı yayın “*Okula Gideceklere Rehber*”, o dönemin şartlarında önemli bir çalışmadır. Çünkü okulu dahi olmayan il ve ilçelerdeki öğrenciler, okul ve barınma imkânları hakkında bilgi eksikliğinden dolayı birçok sorunla karşılaşmışlar ve adı geçen yayın, bu konuda etkili olmuştur. Bunun yanı sıra, okul derslerine yardımcı olacak ders ve yardımcı kitapları yayınlayan Dernek bu çalışma ile eğitimin kalitesini artırmıştır. Derneğin yabancı dil öğretimi için basmış oldukları kaynaklar günümüzde Darüşşafaka gibi kurumlar kullanmaktadır. Bunların dışında ülke eğitim sorunları ile ilgili olarak birçok yayın Dernek tarafından kitap haline getirilmiştir. Dernek, Atatürk ve eğitim konularında da yayın çıkarmıştır.

Değerli ve önemli eğitimcileri için anma toplantıları düzenlemeleri derneğin asıl görevlerinden biri olmuştur. Türkiye’de eğitim alanında çalışmalarıyla ön plana çıkmış kişiler, hizmetleri nedeniyle dernek tarafından düzenlenen etkinliklerle yâd edilmiştir. Mustafa Necati Bey ve Enver Ziya Karal gibi birçok insanın törenle

anılması, bu konuya örnek gösterilebilir. Ayrıca Dernek çalışmaları ile faaliyetlerine devam eden başarılı eğitimcilere ise ödül vermeye devam etmektedir.

Dernek, 1928 yılından günümüze kadar çalışmalarına devam ettiği için kurumlarından eğitim almış kişilerde aidiyet duygusu gelişmiş ve mezun olduktan sonra mezun öğrenciler çeşitli adlar altında dernek kurmuşlardır. Mezun dernekleri yaptıkları çalışmalarla hem derneğe hem de derneğin bağlı olduğu kurumlara çeşitli yardımlar yapmıştır. Bu yardımlar öğrenci eğitim bursu dışında çocukların her türlü ihtiyacına cevap verecek mahiyette gerçekleşmiştir. Mezunların yardım içerikli diğer faaliyetlerini ise şu şekilde ortaya koyabiliriz: derneğin reklamı, öğrencilerin problemlerinin çözümü, şehit ve gazi yakınlarına yardım, eğitim-öğretim seferberliğine destek ve depremden zarar gören çocukların sahiplenilmesi. Derneğin yaklaşık 35.000 mezun öğrencisi bulunduğundan, mezun öğrencisine, yaptığı faaliyetlerle ulaşmayı hedef seçmiş ve böylelikle mezun olduktan sonra bağlarını koparmamıştır.

Dernekteki çocukların spor yapmaları için kurulan spor kolu, ilerleyen dönemlerde spor kulübü şeklini almıştır. Kurulan “*TED Ankara Kolejliler Spor Kulübü*” ile günümüzde birçok spor branşında hizmet veren bir yapıya bürünmüştür. Özellikle kadın basketbol ve voleybol takımlarıyla önemli başarılar elde etmiş, erkek masa tenisi ve satranç alanında takım halinde ülkede şampiyonluklar yaşamış bir spor kulübü olmuştur.

Dernek kendi kurum bünyesinde bir “Bilim Kurulu” oluşturmuştur. Adı geçen bu kurulun yönetimine akademik anlamda rüştünü ispatlamış kişileri getirmiştir. Özellikle eğitim ve bilim alanındaki çalışmaları Dernek destekleyerek bu konuya verdiği önemi de göstermiştir. Bilim Kurulu oluşturulduktan sonra akademik çerçevede seminer, konferans ve toplantılar düzenlemiştir. Dernek, 2000’li yıllardan sonra araştırmalara maddi destek vermiş, yarışmalar düzenlemiş ve bilimsel faaliyetler ile ilgili ödüllendirmeler de yapmıştır.

Dernek 27 Kasım 2017 tarihinde TEDMEM adında bir düşünce kuruluşu kurmuştur. Adı geçen bu kuruluş eğitim sistemi için proaktif bir şekilde, kanıta dayalı araştırma verisi, fikir ve yayın üretip kamuoyuna mal etmeyi amaçlayan bağımsız bir düşünce kuruluşudur. Kuruluş, ülkenin bütün çocuklarının daha mutlu

bir geleceğe kavuşması için hizmet etmeyi amaçlamıştır. Bu anlamda da TEDMEM ülkenin öncü eğitim faaliyetlerinden biri olmuştur.

TED'in mezun öğrencilerine baktığımızda veya söyleşilerini incelediğimizde yıllar içerisinde öğrenciler değişse de bazı ortak özelliklerin bulunduğunu görmekteyiz. Bu ortak özellikler öncelikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk ve kurucu kadro içerisinde yer alan önemli şahsiyetlere duyulan içten sevgi ve saygının bulunması, Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı olması, Türk çağdaşlaşmasını temel alan bir düşünce yapısına sahip olmasıdır. Bunların yanında okullarda aldıkları eğitimi incelediğimizde genel hatlarıyla öğrencilerin özgür düşünce ortamı içerisinde olduklarını, girişimciliği önemsedikleri, sanat-spor-kültürel faaliyetlerin içerisinde bulduklarını, mesleklerinde en iyi olmayı hedeflediklerini ve okullarına bağlılık duyduklarını görmekteyiz.

TED Üniversitesi'nin kuruluş kanunu, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmış ve 07 Temmuz 2009 tarih ve 27281 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak, TED Üniversitesi, Tüzel Kişilik kazanmış ve 2012 yılında dernek, vakıf statüsünde bir yükseköğretim kurumu kurmuştur. Bu şekilde, eğitim hayatının her safhasında yerini almış ve hizmet vermeye devam etmiştir. İlk etapta Eğitim Fakültesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi açılmıştır. Bunların dışında İngiliz Dil Okulu ve Temel Bilimler Birimi de 2012 yılında faaliyete geçmiştir. Bu anlamda cemiyet, özel okullar açmanın yanında lisans seviyesinde bir kurumla eğitim hayatına devam etmektedir.

2013 yılında dernek, ülkenin değişik kentlerinde modern 19 koleji, 1 öğrenci yurdu, birçok branşa sahip spor kulübü, kaliteli eğitim yayınları, bilim kurulu, TEDMEM adlı düşünce kuruluşu, 16.000 öğrencisi ve 100.000 üzerinde mezunu olan dev bir eğitim kurumudur. Türkiye Cumhuriyeti'nin özel teşebbüsüyle kurulmuş olan Türk Eğitim Derneği, faaliyetlerine güçlü ve öncü bir kurum olarak devam etmektedir. Son olarak, ülke dışında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde okul açması, derneğin gücünü, istikrarını ve eğitim alanındaki kalitesini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

1924 Anayasası.

2762 Sayılı Vakıflar Kanunu.

3512 Sayılı Cemiyetler Kanunu.

5735 Sayılı Vakıflar Kanunu.

Ankara Koleji Vakfı Orta Kısım Okulu ve Öğrencileri Koruma Derneği Tüzüğü.

Ayın Tarihi.

Darülmuallimin ve Darülmuallimin-i İbtidaiye Talimatnamesi.

B.O.A, Osmanlı Eğitiminde Modernleşme-Maarif-i Umumiye Nizamnamesi,
Yayın No:134, Kutu No: 134, İstanbul, 1869.

B.C.A, 12441 Sayılı Kararname, Başvekâlet Kararlar Dairesi Müdürlüğü 2
No'lu Karar.

B.C.A, 12.12.1941 Tarih ve 12441 Sayılı Kararname.

B.C.A, 18 Nisan 1939, 030.01./90.559.2.

B.C.A, Fon No:030.18.01.02., Kutu No: 89, Dosya No: 115, Sıra No:1.

B.C.A, Fon No:30.10.0.0., Kutu No: 80, Dosya No: 526, Sıra No: 9.

B.C.A, Fon No:30.10.0.0., Kutu No:117, Dosya No: 817, Sıra No:15.

B.C.A, Fon No:30.10.0.0., Kutu No: 218, Dosya No: 470, Sıra No:2.

B.C.A, Fon No:490.1.0.0., Kutu No: 598, Dosya No: 71, Sıra No:8.

B.C.A, Fon No:490.1.0.0., Kutu No: 63, Dosya No: 241, Sıra No:6. Mehmet
Koçak'ın Türk Maarif Cemiyetinde Yapıldığı İddia Edilen Bazı
Yolsuzluklar Hakkında 07.01.1943 Tarihli Rapor.

B.C.A, Fon No:490.1.0.0., Kutu No: 570, Dosya No: 2271, Sıra No:3. Türk
Maarif Cemiyeti Suiistimallerden Bahseden Soruşturmada Mahmut
Koçak'ın Savunma Raporu.

İlk Okul Muallim ve Muavinleri Hakkında Kanun.

Maarif Teşkilatına Dair Kanun.

Milli Eğitimle İlgili Kanunlar.

Mekatib-i İptidaiye-i Umumiye Talimatnamesi.

TBMM Zabıt Ceridesi.

T.B.M.M. Teşkilatı Esasiye ve Adliye Encümenlerinden Mürekkep Muhtelit
Encümen Mazbatası 5 No'lu Karar, Esas No 3/411, 1942.

TC. Maarif Vekâleti Millet Okulları Teşkilatı Talimatnamesi.

TED Ankara Koleji Mezunları Derneği Ana Tüzüğü.

Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati, İstanbul.

Türk Eğitim Derneği 1939 Ana Tüzüğü.

Türk Eğitim Derneği 1950 Ana Tüzüğü Tasarısı Değişiklikleri.
Türk Eğitim Derneği 1965 Ana Tüzüğü Tasarısı.
Türk Eğitim Derneği 1966 Ana Tüzüğü.
Türk Eğitim Derneği 1974 Ana Tüzüğü.
Türk Eğitim Derneği 2008 Ana Tüzüğü.
Türk Eğitim Derneği Ana Tüzüğü Tasarısı.
Türk Eğitim Derneği Nizamnamesi.
Türk Maarif Cemiyeti 1928 Nizamnamesi.
Türk Maarif Cemiyeti Bursa Öğrenci Yurdu Talimatnamesi.
Türk Maarif Cemiyeti Öğrenci Yurtları Talimatnamesi, Ankara.
Türk Maarif Cemiyeti Tüzüğü.

Çalışma Raporları ve Tutanaklar

1928-33 Millet Okulları Faaliyeti İstatistiği, No: 28, Mâarif Vekâleti Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Devlet Matbaası, İstanbul 1934.
1939 Yılı Türk Mâarif Cemiyeti Nizamnamesi.
1 Ağustos 1934-31 Temmuz 1935 Tarihli Genel Merkez Yönetim Kurulu Çalışmaları Özeti.
40. Yılında Türk Eğitim Derneği.
50. Yılında Türk Eğitim Derneği Türk Eğitiminin Hizmetinde 29 Yıl, Türk Eğitim Derneği, 1968.
Aile Toplantıları Konuşmaları (16 Kasım 1933), Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, Ankara, 1933.
Ankara-Yenişehir Ana ve İlk mektebi Aile Toplantıları Konuşmaları (20 Mart 1933), Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, Ankara, 1933.
Cemiyetin Kuruluşunda İtibaren Beş Senelik Faaliyet Raporu (1928-1933), Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1933.
Cumhuriyetin İlk Dönemi Eğitim Kurumları (1921-1926) Telif ve Tercüme Heyeti ve Çalışmaları.
İdare Heyeti 2 Temmuz 1934 ve 28 Haziran 1934 Tarihli Kararları.
Türk Eğitim Derneği 9 Mayıs 1949 Tarihli Toplantı Tutanakları.
Türk Eğitim Derneği 16 Mayıs 1950 Tarihli Toplantı Tutanakları.
Türk Eğitim Derneği 23 Kasım 1950 Tarihli Toplantı Tutanakları.
Türk Eğitim Derneği 21 Temmuz 1959 Tarihli Toplantı Tutanakları.
Türk Eğitim Derneği 3 Haziran 1960 Tarihli Toplantı Tutanakları.
Türk Eğitim Derneği 20 Mart 1962 Tarihli Toplantı Tutanakları.
Türk Eğitim Derneği 3 Temmuz 1962 Tarihli Toplantı Tutanakları.
Türk Eğitim Derneği 3 Eylül 1962 Tarihli Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği 12 Mayıs 1963 Tarihli Olağanüstü/Yirmi Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Sekizinci Genel Kurul Çalışma Raporu.

Türk Eğitim Derneği Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Kayseri Koleji Rehberi Eğitim-Öğretim-Yönetim Esasları.

Türk Eğitim Derneği On Dördüncü Genel Kurulu; *6 Kasım 1954*, Yıldız Matbaası, Ankara, 1954.

Türk Eğitim Derneği On Altıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği On Sekizinci Genel Kurulu; *8 Kasım 1958*, Yıldız Matbaası, Ankara, 1958.

Türk Eğitim Derneği On Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanakları, *25 Ekim 1959*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1959.

Türk Eğitim Derneği Yirminci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, *30 Ekim 1960*, Ayyıldız Matbaası.

Türk Eğitim Derneği Yirmi Birinci Umumi Heyeti, *30 Ekim 1961*, Yıldız Matbaası Ankara, 1961.

Türk Eğitim Derneği Yirmi İkinci Umumi Heyeti; *30 Ekim 1962*, Yıldız Matbaası, Ankara, 1962.

Türk Eğitim Derneği Yirmi Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Yirmi Beşinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Yirmi Yedinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Yirmi Sekizinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1968.

Türk Eğitim Derneği Yirmi Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanakları, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1969.

Türk Eğitim Derneği Yirmi Dokuzuncu Genel Kurulu 1968 Yılı Yönetim Kurulu Çalışma Raporu Denetleme Kurulu Raporu 1969 Yılı Bütçe Tasarısı.

Türk Eğitim Derneği Otuz Birinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Otuz İkinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Otuz Üçüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Otuz Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Otuz Beşinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Otuz Altıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Otuz Yedinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Otuz Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Kırkıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları, *18 Kasım 1979*.

Türk Eğitim Derneği Kırk Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Kırk Beşinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Kırk Altıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 3 Kasım 1985.

Türk Eğitim Derneği Kırk Yedinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları.

Türk Eğitim Derneği Kırk Sekizinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 8 Kasım 1987.

Türk Eğitim Derneği Kırk Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 27 Kasım 1988.

Türk Eğitim Derneği Ellinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 12 Kasım 1989.

Türk Eğitim Derneği Elli Birinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 18 Kasım 1990.

Türk Eğitim Derneği Elli İkinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 17 Kasım 1991.

Türk Eğitim Derneği Elli Üçüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 15 Kasım 1992.

Türk Eğitim Derneği Elli Dördüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 27 Şubat 1994.

Türk Eğitim Derneği Elli Altıncı Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 10 Mart 1996.

Türk Eğitim Derneği Elli Yedinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 9 Mart 1996.

Türk Eğitim Derneği Elli Sekizinci Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 22 Şubat 1998.

Türk Eğitim Derneği Elli Dokuzuncu Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 14 Mart 1999.

Türk Eğitim Derneği Altmışınca Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 27 Şubat 2000.

Türk Eğitim Derneği Altmış Üçüncü Genel Kurul Toplantı Tutanakları, 3 Mart 2003.

Türk Eğitim Derneği 65. Olağan Genel Kurul 2004 Faaliyet Raporu, Ankara, 2005.

Türk Eğitim Derneği 66. Olağan Genel Kurul 2005 Faaliyet Raporu, Ankara, 2006.

Türk Eğitim Derneği 67. Olağan Genel Kurul 2006 Faaliyet Raporu, Ankara, 2007.

Türk Eğitim Derneği 68. Olağan Genel Kurul 2007 Faaliyet Raporu, Ankara, 2008.

Türk Eğitim Derneği Altmış Dokuzuncu Genel Kurulu 2008-2009-2010 Faaliyet Raporu, 25 Şubat 2011, 6 Mart 2011.

Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013 Yılları Faaliyet Raporu, 1 Mart 2014-9 Mart 2014.

Türk Mâarif Cemiyeti 1937 Üsnomal Kurultayı Tutanakları.
Türk Mâarif Cemiyeti 1938 Üsnomal Kurultayı.
Türk Mâarif Cemiyeti Üsnomal Kurultayı, Marifet Basımevi, İstanbul, 1939.
Türk Mâarif Cemiyetinin Fevkalade Kongresi, 1935.
Türk Mâarif Cemiyeti İkinci Kongre Zabıtları, 1935.
Türk Mâarif Cemiyeti İkinci Kongreye Arz Edilen 1931-1932-1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1934.
Türk Mâarif Cemiyeti Üçüncü Kurultayı, Marifet Basımevi, İstanbul, 1939.
Türk Mâarif Cemiyeti Üçüncü Kongreye Arz Edilen 1931, 1932-1933 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu.
Türk Mâarif Cemiyeti Üçüncü Kongreye Arz Edilen 1934, 1935-1936 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu.
Türk Mâarif Cemiyeti Dördüncü Kurultayı, 1940.
Türk Mâarif Cemiyeti Dördüncü Kongreye Arz Edilen 1937, 1938-1939 Senelerine Ait Mesai ve Hesap Raporu.
Türk Mâarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti, 1942.
Türk Mâarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu.
Türk Mâarif Cemiyeti Beşinci Umumi Heyeti Toplantı Tutanakları Ek:5, A Cetveli, B Cetveli.
Türk Mâarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti, 1944.
Türk Mâarif Cemiyeti Altıncı Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu.
Türk Mâarif Cemiyeti Yedinci Umumi Heyeti İki Yıllık Çalışma Raporu, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1946.
Türk Mâarif Cemiyeti Sekizinci Genel Kurulu İki Yıllık Çalışma Raporu, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1948.
Türk Mâarif Cemiyeti Yenişehir Lisesi 1941-1942 Yıllığı.

Kitaplar

Adıvar, Halide E., **Türkün Ateşle İmtihanı**, Can Yayınları, İstanbul, 1962.
Ahmad, Feroz, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014.
Aksoy, Hasan H., **Cumhuriyet Dönemi Yabancı Eğitim Uzmanlarının Türk Eğitim Sistemine Etkileri**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2006.
Akyüz, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi: Başlangıcından 1982'ye Kadar**, Ankara Üniversitesi BYYO Basımevi, Ankara, 1982.
_____, **Türk Eğitim Tarihi**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2013.
Alan, Gülbadi, **Amerikan Board'ın Merzifon'daki Faaliyetleri ve Anadolu Koleji**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2008.

- _____, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Protestan Okulları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015.
- Altunya, Niyazi, **Milli Eğitim'de Mustafa Necati Dönemi**, Başarı Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- Arai, Masami, **Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.
- Anderson, Rufus, **Memorial Volume of the First Fifty Years of the American Board of Commissioners for Foreign Missions Boston: the Board**, Missionary House Press, Boston, 1861.
- Arıç, Ayten Sezer, **Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.
- Atatürk, M. Kemal, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1997.
- _____, **Eğitim Politikası Üzerine Konuşmalar**, (Yay. Haz.) Kemal Aytaç, 1. Basım, Ankara Üniversitesi Basımevi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1984, No:4.
- Atatürk ve Türk İnkılâp Tarihi**, (Edt.) Fatma Acun, Siyasal Yayınevi, Ankara, 2015.
- Atatürk ve Laiklik**, (Yay. Haz.) Nizamettin Koç, Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi, No: 5, Şafak Matbaası, Ankara, 1981.
- Avcı, Cemal, **III. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yapısı ve Faaliyetleri (1927- 1931)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2000.
- Aydemir, Şevket Süreyya, **Suyu Arayan Adam**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1965.
- Ballar, Suat, **Bir Atatürk Kurumu: Türk Eğitim Derneği**, TED İstanbul Koleji Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, (Edt.) Temuçin F. Ertan, 2. Basım, Siyasal Kitabevi, 2. Basım, Ankara, 2011.
- Banoğlu, Niyazi A., **Atatürk'ün İstanbul'daki Hayatı**, MEB Yayınları, C.1, İstanbul, 1973.
- Başar, Erdoğan, **Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920-1960)**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2004.
- Başgöz, İlhan, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.
- _____, Wilson Howard, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk**, Dost Yayınları, Ankara, 1968.
- Bayur, Yusuf H., **Türk İnkılabı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.
- Berkes, Niyazi, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, (Yay. Haz.) Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013.
- Bilim, Cahit, **Tercüme Odaları**, OTAM, Ankara, Haziran 1990.
- Bilgiseven, Amiran K., **Genel Sosyoloji**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1986.

- Binbaşıoğlu, Cavit, **Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi “Araştırmalar”**, Anı Yayıncılık, Ertem Matbaası, Ankara, 2005.
- _____, **Türk Eğitim Derneği'nin Kuruluşu, Milli Eğitime ve Eğitim Bilimlerine Katkıları Konuşması**, TED Yayınları, Ankara, 1999.
- _____, **Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi “Araştırmalar”**, Ertem Matbaası, Ankara, 2005.
- Boratav, Korkut, **Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009**, İmge Kitabevi, İstanbul, 2010.
- Bostancı, Naci, **Cumhuriyetimiz**, Vadi Yayınları, Ankara, 2002.
- Buyse, Omar, **Teknik Eğitim Hakkında Rapor**, TBMM Yayınları, Ankara, 1939.
- Cevat, Mahmut, **Mâarif-i Umumiye Nezareti Tarihçe-yi Tekilat ve İcraatı**, (Yay. Haz.) Taceddin Kayaoğlu, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2001.
- Ceyhan, Erdal, **Türk Eğitim Tarihi Kronolojisi**, Ulusal Yayınları, Ceyhan, 2004.
- Çağlar, Adil, **75 Yılda Cumhuriyet'in İlköğretim Birikimi, 75. Yılda Eğitim**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.
- Çalışlar, İzzettin, **Türk Mâarif Cemiyeti Uşak Lisesi Yıllığı (1943-1944)**.
- Çamlıbel, Faruk N., **Numaralar**, Akşam Matbaası, 1928.
- Danişmend, İsmail H., **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1955.
- Daver, Bülent, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Laiklik**, Ankara, 1955.
- Demircan, Ömer, Erözden Aybars, **Yazı Devrimi Kaynakçası**, Dilbilim Araştırmaları, 1992.
- Dewey, John, **Türk Mâarifi Hakkında Rapor**, Mâarif Vekilliği, Devlet Basımevi, İstanbul, 1939.
- Diñçel, S. Cemil, Sönmez Bir Ocak “Darüşşafaka 1873- Türkiye’de İlk Halk Okulu”, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1948.
- Doğan, İsmail, **Tanzimat'ın İki Ucu: Münif Paşa ve Ali Suavi (Sosyo-Pedagojik Bir Karşılaştırma)**, İz Yayınları, İstanbul, 1991.
- Dönmez, Cengiz, **Tarihi Gereçekleriyle Harf İnkılabı ve Kazanımları**, Gazi Kitapevi, Ankara, 2008.
- Erdeha, Kamil, **Milli Mücadele’de Vilâyetler ve Valiler**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1975.
- Erdem, Ali R., **Etkili ve Verimli (Nitelikli) Eğitim**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005.
- Erdem, Y. Tümer, **II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyete Kızların Eğitimi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.
- Ergin, Osman, **Türk Mâarif Tarihi**, C. III, Eser Kültür Yayınları, İstanbul, 1982.

- Ergün, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1982.
- Ertürk, Selahattin, **Eğitimde Program Geliştirme**, Meteksan A.Ş., Ankara, 1994.
- Gazi Mustafa Kemal Hazretleri İzmir Yolunda**, No:21, İstihbarat Matbaası, Ankara, 1923.
- Gündüz, Mustafa, **II. Meşrutiyet'in Klasik Paradigmaları (İçtihad, Sebilü'r-Reşat ve Türk Yurdu'nda Toplumsal Tezler)**, Lotus Yayınevi, Ankara, 2007.
- Güvemli, Oktay, **İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Tarihi**, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Güven, İsmail, **Türk Eğitim Tarihi**, Pegem Akademi Yayını, Ankara, 2014.
- Güvenç, Murat; Işık, Oğuz, **Emlak Bankası 1926-1998**, Emlak Bankası Yayınları, İstanbul, 1999.
- Hakkı, İsmail, **Büyük Pedagoglar; "Kershensteiner"**, Türkiye Matbaası, İstanbul, 1933.
- _____, Unat, Faik Reşit, **Muallim Yıllığı**, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul, 1929.
- "Halil Fikret Kanat Yaşamı ve Hizmetleri"**, Türk Eğitim Derneği Eğitimcileri Anma Toplantısı, 14 Aralık 2002, Şafak Matbaacılık, Ankara, 2002.
- Hankins, Barry, **The Second Great Awakening and the Transcendentalists**, Greenwood Press, Westport, Connecticut, 2004.
- "İbrahim Alaaddin Gövsa Yaşamı ve Hizmetleri"**, (Yay. Haz.) Cahit Kavcar, Türk Eğitim Derneği Eğitimcilerimiz Anma ve Tanıtma Dizisi, No:9, Güzeliş Ofset, Ankara, 2001.
- İnönü'nün Söylev ve Demeçleri (1919-1946)**, MEB Yayınları, İstanbul, 1946.
- Kafadar, Osman, **Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma**, Vadi Yayınları, İstanbul, 1997.
- Kandemir, Selahaddin, **Etiler**, Köyhocası Matbaası, Ankara, 1933.
- Kansu, Mazhar M., **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.
- Kaplan, Mehmet, **Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi**, 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- Kaplan, İsmail, **Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi**, İletişim Yayınevi, İstanbul, 2013.
- Karabekir, Kazım, **Çocuk Davamız**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015.
- Karal, Enver Z., **"Osmanlı Tarihi: Nizamı Cedit ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)"**, C. 5, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- _____, **Osmanlı Tarihi: Islahat Fermanı Devri (1861-1876)**, C. 7, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

- _____, **Osmanlı Tarihi: Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri**, C. 8, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Karaman, M. Emin, Turgut, Mehmet, **21. Yüzyıl Eşiğinde Uşak**, Uşaklılar Eğitim ve Kültür Vakfı, Uşak, 2001.
- Karpat, Kemal H., **İslam'ın Siyasallaşması**, Çeviren: Şiar Yalçın, Timaş Yayınları, İstanbul, 2004.
- Kavruk, Mehmet, **Uşak Lisesi Tarihi**, Öğrenci Basımevi, İzmir, 1983.
- Kili, Suna, Gözübüyük A. Şeref, **Türk Anayasa Metinleri, Sened-i İttifaktan Günümüze**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.
- Kocabaşoğlu, Uygur, **Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika: 19.Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları**, ArbaYayınları, İstanbul, 1989.
- Hasan Ali Koçer, **Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970.
- Kodaman, Bayram, **Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi**, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1980.
- _____, **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.
- Korkmaz, Zeynep, **Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Dili**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1974.
- Köstüklü, Nuri, **Kazım Karabekir ve Eğitim**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2013.
- Kurtuluş, Faruk, **Türk Mâarif Cemiyetinin Kuruluşu, Gayesi ve Çalışmaları**, Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları, Çankaya Matbaası, Ankara, 1941.
- _____, **Cumhuriyetin 18. Yılında Hitabeler ve Konferanslar, Türk Mâarif Cemiyetinin Gayesi ve Çalışmaları**, Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları, Ankara, 1941.
- _____, **Cumhuriyetin 19. Yılında Hitabetler ve Konferanslar**, Çankaya Matbaası, Ankara, 1943.
- Lewis, Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Arkadaş Yayıncılık, Ankara, 2009.
- Levend, A. Sırrı, **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1972.
- Macpherson, Crawford B., **The Political Theory of Possessive Individualism: From Hobbes to Locke**, Clarendon Press, 1962.
- Mc Carthy, Justin, **The Ottoman Turks An Introductory History to 1923**, Longman, London, 1997.
- Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri**, (Edt.) Hıfzı Doğan, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1991, s. 44-49.
- Nirun, Nihat, **Sosyal Dinamik Bünye Analizi**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1991.
- Odabaşı, Harun, **Her Okuldan Adam Çıkmaz**, 2. Baskı, Kaynak Kültür Yayınları, İstanbul, 2013.

- Oğuzkan, Ferhan, **Devrimci Atatürk**, Hastaş Eğitim Yayınları Yenilik Basımevi, İstanbul, 1969.
- Okullara Gireceklere Rehber (1928)**, İstanbul Türk Mâarif Cemiyeti, 1928.
- Okullara Gireceklere Rehber (1928)**, İstanbul Türk Mâarif Cemiyeti, 1929.
- Onat, F. Reşit, **Cumhuriyet Devrinde Türk Mâarif Cemiyeti Çalışmaları**, Alâeddin Matbaası, Ankara, 1943.
- Ortaylı, İlber, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.
- Ortaöğretim Kurumlarında Fen Öğretimi ve Sorunları**, (Yay. Haz.) Ömer Peker, Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi, No: 2, Şafak Matbaası, Ankara, 1984.
- Özalp, Teoman, **Tamkılık Ediyorum**, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Özalp, Reşat, Ataüinal Aydoğan, **Türk Milli Eğitimi'nde Düzenleme Teşkilatı: Talim Terbiye Kurulu, Milli Eğitim Şurası**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1977.
- Özerdim, Sami N., **Yazı Devriminin Öyküsü**, Yenigün Matbaası, Ankara, 1998.
- Öztoprak, İzzet, **Atatürk Orman Çiftliği'nin Tarihi, Atatürk'ün 125. Doğum Yıldönümü 'ne Armağan**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006.
- Öztürk, Cemil, **Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1996.
- Perin, Cevdet, **Atatürk Kültür Devrimi**, 4. Baskı, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1987.
- Rousseau, Jean-Jacques, **The Social Contract**, C. 3, Bölüm 10, s. 1-12.
- Sakaoğlu, Necdet, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi**, Cep Üniversitesi İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.
- _____, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.
- Sami, Şemsettin, **Lisan ve Edebiyatımız**, Tercümanı Hakikat, 1897.
- Sultan Abdülhamit, **Siyasi Hatıratım**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1984.
- Sungu, İhsan, **Yeni Osmanlılar ve Tanzimat**, Mâarif Vekâleti Basımevi, İstanbul, 1940.
- Şanal, Mustafa, **Mâarif-i Misak Genelgesi, Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü Atatürk Dönemi (1920-1938)**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2009.
- Şimşek, Selçuk, **Eğitim Bilimine Giriş**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2013.
- Şimşir, Bilal N., **Amerikan Belgelerinde Türk Yazı Devrimi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1979.
- _____, **Türk Yazı Devrimi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2008.

- Tanör, Bülent, **Türkiye’de Yerel Kongre İktidarları (1918-1922)**, Cumhuriyet Gazetesi Armağanı, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, Ankara, 1998.
- Tanpınar, A.Hamdi, **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2002.
- Tanyer, Turan, **Cumhuriyetin Meşalesi TED Ankara Koleji 80 Yıllık Hikâyesi**, Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Vakfı Yayınları, Ankara, 2011.
- Tanzimat ve Türkiye**, (Edt.) Engelhardt, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1976.
- Tekeli, İlhan, **Birlikte Yazılan ve Öğrenilen Bir Tarihe Doğru**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2007.
- _____, **Kurum Tarihi Yazımında Bir Aşama Olarak Emlak Bankası Tarihi**, Emlak Bankası Yayınları, İstanbul, 1999.
- _____, İlkin Selim, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Eğitim ve Öğretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- Tokgöz, Erdinç, **Türkiye’nin İktisadi Gelişme Tarihi**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2009.
- Topçuoğlu, Orhan, **Cumhuriyet Döneminde Olaylar ve Mesleklerde Basınımda Yer Alan İlk Kadınlar**, Demircioğlu Matbaacılık, Ankara, 1984.
- Toynbee, Arnold J., **The Adoption of the Latin in Place of the Arabic Alphabet in Turkey and in the Turkish States Members of the U.S.S.R. (1918-1928)**, Survey of International Affairs, London, 1929.
- Turan, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi**, C. 4., Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.
- _____, **Türk Devrim Tarihi (3. Kitap, 2. Bölüm), Yeni Türkiye’nin Oluşumu (1923-1938)**, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, 2010.
- Tutsak, Sadiye, **İzmir’de Eğitim ve Eğitimciler (1980-1950)**, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 2002.
- Türk Eğitim Derneği’nin Yapısı**, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1977.
- Türk Eğitim Tarihi**, (Edt.) Güray Kırpık, Otorite Yayınları, Ankara, 2014.
- Türk Mâarif Cemiyeti Bursa Kız Lisesi ve Mahalli Teşkilatı**, Marifet Basımevi, İstanbul, 1937.
- Türk Mâarif Cemiyeti İlk ve Orta Okulları**, Başvekâlet Matbaası, Ankara, 1935.
- Türk Mâarif Cemiyeti İzmir Çalışmaları**, Marifet Basımevi, İstanbul, 1940.
- Türk Mâarif Cemiyeti Kız ve Erkek Kolejlere**, İstanbul Marifet Basımevi, Ankara, 1940.
- Tüysüz, Sami, **Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı**, Tuna Matbaacılık, Ankara, 2015.

- Unat, Faik Reşit, **Cumhuriyetin 18. Yılında Hitabetler ve Konferanslar**, Çankaya Matbaası, Ankara, 1941.
- _____, **Türkiye Eğitim Sistemi'nin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1964.
- Ülgen, Refet, **Türk Mâarif Cemiyeti(1928-1940) Çalışmaları ve Yaptıkları Yardımlar**, Türk Mâarif Cemiyeti Yayını, Ankara, 1940.
- _____, **Türk Mâarif Cemiyeti Eşya Piyangosu İşleri ve Çalışanları**, Marifet Yayınevi, İstanbul, 1938.
- _____, **Türk Mâarif Cemiyeti Eşya Piyangosu İşleri ve Çalışanları, Bu Broşürü Neden Çıkarıyoruz?**, Marifet Yayınevi, İstanbul, 1938.
- Üstel, Füsün, **Makbul Vatandaş'ın Peşinde II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.
- Ülkütaşır, Şakir M., **Atatürk ve Harf Devrimi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1973.
- Ünal, Uğur, **İkinci Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Rüştüleri(1897-1907)**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008.
- _____, **Osmanlı Eğitiminde Modernleşme**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No:134, İstanbul, 2014.
- Vial, Francisque, **Condorcet**, Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş., İstanbul, 1933.
- Yaşar, Selman, **Basındaki Bilgiler Işığında İlk Kadın Milletvekillerimizden Fakihe Öymen Hayatı, Meclis'teki Çalışmaları**, Iksad Publications, Ankara, 2018.
- Yurt Bilgisi Defteri**, Türk Mâarif Cemiyeti, İstanbul Mümessilliği, 1931.
- Yücel, Hasan A., **Milli Eğitim'le İlgili Söylev ve Demeçler**, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993.
- 21. Yüzyıl Eşiği'nde Atatürk**, Türk Eğitim Derneği V. Anma Toplantısı, Şafak Matbaası, Ankara, 1999.

Makaleler

- Albayrak, Mustafa, "*Millet Mekteplerinin Yapısı ve Çalışmaları*", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. 1, Ankara, 1995, s. 471-484.
- Altuğ, Hikmet, "*Türkiye Tıp Akademisininin Tarihçesi*", **Türkiye Tıp Akademisi Mecmuası**, C. 9, S. 4, 1974.
- Akçay, Yusuf, "*Sami Şemsettin, Lisan ve Edebiyatımız*", **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Bölümü Online Makaleler**, Adana, 2006, s. 5-19.
- Arıkan, Zeki, "*İşgal Yıllarında İzmir'de Kurulan Bir Dernek*", **Atatürk Yolu Dergisi**, 1989, S. 3, s. 350-370.
- _____, "*Teşvik-i Mâarif Cemiyeti İç Tüzüğü*", Ankara Üniversitesi Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü, **Atatürk Yolu Dergisi**, C. 2, S. 7, 1989, s. 404-422.

- Aslan, Mehmet, “Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları ve Belli Başlı Özellikleri”, **Milli Eğitim Dergisi**, S. 144, s. 35-40.
- Aslan, Zehra, “Ağustos 1909 Tarihli Cemiyetler Kanunu Üzerinde Meclis-i Mebusan’da Yapılan Müzakereler ve Cemiyetlerin Yapılanmasında İttihat ve Terakki Örneği”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 3, S. 11, Bölüm 3, 2010, s. 57-72
- _____, “İşgal Yıllarında İzmir’de Kurulan Bir Dernek”, Ankara Üniversitesi Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü, **Atatürk Yolu Dergisi**, C. 3, S. 3, 1991, s. 355-369.
- Aysal, Necdet, “Örgütlenmeden Eyleme Geçiş: 31 Mart Olayı”, Ankara Üniversitesi Türk İnkilap Tarihi Enstitüsü, **Atatürk Yolu Dergisi**, S. 37-38, Mayıs-Kasım 2006, s. 15-53.
- Baran, Tülay A., “Cumhuriyet Dönemi Devlet Adamlarından Vasıf Çınar”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. 17, S. 49, Ankara, 2001, s. 171-192.
- Bilgin, Azmi, “Şemseddin Sami’nin Edebiyatla İlgili Eserleri ve Görüşleri”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 39, Erzurum, 2007, s. 39-52.
- “Bir II. Abdülhamid Devri Aydını’nın Profili: Lastik Said Bey”, (Edt.) Halil İnalçık, **13. Osmanlı Araştırmaları**, İstanbul, 1993, s. 167-196.
- Bozkurt, İbrahim; Bozkurt, Birgül, “Yeni Alfabenin Kabulü Sonrası Mersin’de Açılan Millet Okulları ve Çalışmaları”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, S. VIII/18-19, Bahar-Güz 2009, s. 117-135.
- Castagne, Joseph, “Le Congres de Turgologie de Bakou en Mars 1926”, **Revue du Mende Musulman**, C. 63, Paris, 1926, s. 17-90.
- Çapa, Mesut, “Osmanlı İmparatorluğu’nda İkinci Meşrutiyet Öncesi Amerikan Okulları”, **Yahya Akyüz’e Armağan**, Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları, Eğitim ve Kültür Yazıları, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2011, s. 567-573.
- Çeçen, Anıl, *Yeni Koşullarda Türk Eğitim Derneği*, **Eğitim ve Bilim Dergisi**, C. 1, S. 1, Ankara, 1976, s. 17-19.
- Çelebi, Mevlüt, “Atatürk Himayesinde Kurulan Türk Mâarif Cemiyeti”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, No.19, 2004, s. 35-53.
- Doğan, İsmail, “Osmanlı Bilimsel Topluluklarının Türkiye’deki Bilim Eğitimine Katkıları”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C. 26, S. 1, 1993, s. 131-149.
- Dönmez, Cengiz, *Atatürk ve Harf İnkılâbı*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. 27, S. 79, Ankara, 2011, s. 60-70.
- Ergün, Mustafa, “Emrullah Efendi, Hayatı, Görüşleri ve Çalışmaları”, **Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C. 30, S. 1-2, 1982, s. 8-36.
- _____, “Birinci Dünya Savaşı Sırasında Türk-Alman Eğitim İlişkileri”, **OTAM**, S. 3, Ocak 1992, s. 193-210.

- Gezgin, M. Fikret, “*Cemaat-Cemiyet Ayrımı ve Ferdinand Tönnies*”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Konferansları**, İstanbul, 1988.
- Gökalp, Ziya, “*Osmanlı İmlasının Tarihi 2*”, **Genç Kalemler**, Cilt II, No. 11, 1911, s. 178-180.
- Güçlüol, Kemal, “*John Dewey Raporun’dan Esintiler*”, **Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Yayınları**, Ankara, 1985, 1-4.
- Gövsa, İ. Alaadin, “*Türk Mâarif Cemiyetine Dair*”, **Hayat Mecmuası**, 1928, C. 3, S. 67, s. 14-16.
- Gümüşsoy, Emine, “*Tanzimattan Sonra Halk Eğitimi İçin Kurulan İki Cemiyet: Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye ve Cemiyeti Tedrisiye-i İslamiye*”, **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 8, Eskişehir, 2007, s. 173-193.
- Güven, Cemal; Boyraz , Ekrem Z., “*Hamdullah Suphi Tanrıöver’in İlk Maârif Vekilliği Dönemi Faaliyetleri*”, **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, C. 6, S. 10, Konya, 2016, s. 287-319.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin, “*19. Asrın Başlarında -Tanzimat Öncesi-Kültür ve Eğitim Hayatı ve Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi Olarak Bilinen Ulema Grubunun Buradaki Yeri, Osmanlı İlmi ve Mesleki Cemiyetleri*”, **Edebiyat Fakültesi Basımevi**, İstanbul, 1987, s. 43-74.
- _____, “*Modernleşme Süreci İçinde Osmanlı Devletinde İlmi ve Mesleki Cemiyetleşme Hareketlerine Genel Bir Bakış, Osmanlı İlmi ve Mesleki Cemiyetleri*”, **Edebiyat Fakültesi Basımevi**, İstanbul, 1987, s. 1-32.
- İslam, İbrahim, “*Kurtuluş Savaşı’nda Milletvekili, Vali, Milli Eğitim Bakanı Bir İttihatçı İsmail Safa (Özler) Bey (1885-1940)*”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, Bölüm 5, 2012, s. 264-285.
- Kavcar, Cahit, “*Yazı Devrimi-Dil ve Eğitime Getirdiği Kolaylıklar*”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1981, S. 1-2, s. 41-61.
- Kocabaşoğlu, Uygur, “*Amerikan Okulları*”, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C. 2, 1985, s. 495-500.
- Karal, Enver Z., “*Mahmud II*”, **İslam Ansiklopedisi**, C. 7, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2011, s. 67-69.
- Koç, Emel, “*Türkiye’de Felsefe Dilinin Gelişimi ve Çeviri Faaliyetlerine Genel Bir Bakış*”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2009.
- Kurt, Songül K., “*Bir Eğitimin Öncüsü: Darüşşafaka*”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 2, S. 2, 2012, s. 159-175.
- Mert, Abdullah, “*Doç. Dr. Hatice Şirin User’in Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri Adlı Eseri Üzerine*”, **Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, S. 4/2, 2015, s. 839-844.
- “*Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları*”, **Milli Eğitim Dergisi**, S. 160, Güz 2003, s. 90-102.

- Mithad, Mehmet, “*Toplumsal Hizmetler ve Dernekler*”, **Fikirler Dergisi**, 1928, s. 22-25.
- Okur, Mehmet, “*Milli Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları*”, **Atatürk Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 5, S. 1, 2005, s. 199-219.
- Ökçün, A. Gündüz, “*Yabancıların Türkiye’de Okutma Hürriyeti*”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 14, Temmuz 1959, s. 271-287.
- Özer, Fuat, “*Mustafa Necati Bey (1894 - 1 Ocak 1929)*”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 5, S. 8, Balıkesir, s. 166-190.
- Özgür Gözler, *Kolejliler İş Başında*, **Capital Dergisi**, S. 7, Temmuz 2006, s. 186-190.
- Öztürk, Cemil, “*Osmanlıda Bir Mesleki Eğitim ve Çocuk Esirgeme Kurumu: Darülhayr-ı Ali*”, **Milli Eğitim Dergisi**, C. 19, S. 143, 1999, s. 76-84.
- Rossi, Ettore, “*Il Nuovo Alfabeto Latino Introdotto In Turchia*”, **Oriente Moderno**, C. 9, S. 1, Genai, 1929, s. 34.
- Sağlam, Tevfik, “*Türk Tıp Dilinin İnkişafı Hakkında*”, **Askeri Sıhhye Mecmuası**, İstanbul, 1939, s. 1-30.
- Sarı, Muhammed, “*Yeni Türk Devletinin İlk Mâarif Vekâleti(Kuruluşu ve Çalışmaları 1920-1923)*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 54, Bahar 2013, s. 169-194.
- Sarı, Nil, “*Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniyye ve Tıp Dilinin Türkçeleşmesi Akımı, Osmanlı İlmi ve Mesleki Cemiyetleri*”, **Edebiyat Fakültesi Basımevi**, İstanbul, 1987, s. 121-141.
- Sezer, Tijen D., “*Dernek Kurma Özgürlüğünün İçeriği ve Gelişim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme*”, **9 Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt. 10, S. 1, 2008, s. 1-59.
- Sırrı, Levent A., “*Latin Harfleri Meselesi*”, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, S. 9-10, 1985, s. 13-17.
- Soydan, Aynur, “*Darıüşşafaka Tarihinden Kesitler*”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, 2003, s. 249-269.
- Tarık Soydan, “*Osmanlı’dan Cumhuriyet Dönemine Türkiye’de Temel Eğitimin Gelişmesi ve Finansmanı Sorunu*”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 5, S. 8, 2013, s. 59.
- Şahin, Mustafa, “*Bir Halk Eğitim Çalışması Örneği Olarak Millet Okulları*”, **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, C. 1, S. 2, 1992, s. 213-234.
- Tangülü, Zafer; Karadeniz Oğuzhan; Ateş Sinan, “*Turkish Studies International Periodical For the Languages*”, **Literature and History of Turkish or Turkic**, Bölüm 9/5, 2014, s. 1899-1900.
- TBMM Albümü (1920-2010)**, C. 1, Gökçe Ofset Matbaacılık Limited Şirketi, Ankara, 2010.

- TBMM Albümü (1920-2010)**, C. 4, Gökçe Ofset Matbaacılık Limited Şirketi, Ankara, 2010.
- Taşdemirci, Ersoy, “*Osmanlı İmparatorluğu’nda Medreseler*”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1989.
- Tekeli, İlhan, “*Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüze Eğitim Kurumlarının Gelişimi*”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C. 3, s. 1-11.
- _____, “*Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Eğitim Sistemi’ndeki Değişmeler*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 456-475.
- Tongul, Neriman, “*Türk Harf İnkılâbı*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 33-34, Mayıs-Kasım 2004, s. 103-130.
- Toprak, Zafer, “*1909 Cemiyetler Kanunu*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C. 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 205-208.
- _____, “*II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.
- _____, “*Bir Hayal Ürünü: İttihatçıların Türkleştirme Politikası*”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, S. 146, 2006, s. 14-22.
- _____, “*Türk Bilgi Derneği (1914) ve Bilgi Mecmuası*”, *Osmanlı İlmî ve Mesleki Cemiyetleri*”, **Edebiyat Fakültesi Basımevi**, İstanbul, 1987.
- _____, “*Türk Mâarif Cemiyeti/Türk Kültür Kurumu, Ankara’nın İlk Özel Koleji 1923-1938, Taş Okuldan Koleje*”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Boğaziçi Üniversitesi, 2002, s. 4-10.
- _____, Sadoğlu, Hüseyin, “*Türkiye’de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*”, **Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi**, 2009, s. 1-20.
- “*Türkiye’de Meslek Eğitimi ve Sorunları*”, **Türk Eğitim Derneği VI. Eğitim Toplantısı Çalışmaları**, 22-26 Kasım 1982.
- Uca, Alaattin, “*Mirza Fethali Ahundzade’nin Türk Dünyası’na Hizmetleri*”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 17, Erzurum, 2001, s. 365-383.
- Ulu, Cafer, “*Osmanlı’da Alfabe Tartışmaları ve Latin Alfabesinin Kabulü Sürecinde Mustafa Kemal Paşa’in Çıktığı Yurt Gezileri: Tekirdağ Örneği*”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, C. 33, S. 55, 2014, s. 277-303.
- Unat, E. Kadri, “*Osmanlı İmparatorluğunda Fransızca Tıp Öğretimi ve Etkileri*”, **VIII. Türk Tarih Kongresi**, C. II., Ankara, 1981, s. 1291-1299.
- Yetkiner, Cemal, “*İstanbul’da Bir Cemaatin Doğuşu: William Goodell ve Amerikan Protestan Misyonu*”, **Akademik Orta Doğu Dergisi**, C. 3, S. 1, 2008.

Yüceer, Saime, “*Türkiye’nin Aydınlanma Sürecinde Bir Kültür Devrimi Millet Okulları*”, **Papers of VIII. International Congress on the Economic and Social History of Turkey**, Bursa, 2006, s. 41-54.

Tezler

Demirel, Rukiye, **Tevhit-i Tedrisat Kanunu ve Atatürk Dönemi Uygulamaları**, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana, 2009.

Dere, Mehmet, **Türkiye’de Azınlık Okulları (1945-2007)**, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Bölümü, İlköğretim Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, 2008.

Erkaya, M. Erdal, **Türk Mâarif Cemiyeti**, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa, 2014.

Gök, Tolga, **Türk Eğitim Derneği Tarihi**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009.

Karaçavuş, Ahmet, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Bilim Cemiyetleri**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2006.

Tağmat, Çağla D., **İstanbul’da Hellenizm: Sosyo Kültürel Örgütlenmeler (1908-1922)**, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2015.

Gazeteler

Ahenk.

Akşam.

Anadolu.

Bilkent News, Weekly Newspaper of Bilkent University

Cumhuriyet.

Düstur.

Hâkimiyet-i Milliye.

Hizmet.

Hürriyet Çukurova-GAP Eki, 26 Ağustos 2013.

İkdam.

Resmi Gazete.

Tanin.

Tasvir-i Efkâr.

The Newyork Times.

Ulus.

Vatan.

Vakit.

Yeni Asır.

Dergiler

Gaziantep Kültür Dergisi.

Hayat Mecmuası.

Milli Eğitim Dergisi.

National Geographic.

TBMM Kanunlar Dergisi.

TBMM Milletvekilleri Albümü, III. Yasama Dönemi.

Tebliğler Dergisi.

Yedigün Mecmuası.

Yeni İlkokul Müfredat Programı Kültür Bakanlığı Dergisi.

TED Yayınları

25. Yılında Türk Eğitim Derneği Karabük Koleji.

Dilek Bağı Mecmuası.

Eğitim Dergisi 1-5 Sayıları,

Karadeniz Ereğli Koleji Gelişim Dergisi.

Kolej'den Görünüm, Türk Eğitim Derneği Haber Bülteni, S.23, 2001.

Meşale Dergisi.

Muallimler Mecmuası.

TED Ankara Kolejliler Dergisi 1-131 Sayıları.

TED Eğitim ve Bilim Dergisi 1-196 Sayıları.

TED Haber Bülteni 1967,1968,1969,1998,1998,2001,2002.

TED Kayseri Koleji Vakfı Kolej Dergisi.

TED Mersin Koleji Bülteni.

TED Özel Aliğa İlköğretim Okulu Cumhuriyetin 80. Yıl Anısına Dergisi.

TED Yenışehir Lisesini Bitirenler Derneği Eğitim Dergisi.

Türk Maarif Cemiyeti Ankara İlk ve Orta Okulları 1935-1936 Yıllığı.

Türk Maarif Cemiyeti Yenışehir Lisesi 1941-1942 Yıllığı.

Zonguldak Koleji 1976 Yıllığı.

Ansiklopediler Ve Sözlükler

Eğitim Terimleri Sözlüğü, Oğuzkan, A. Ferhan, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1974.

Etnoloji Sözlüğü, Örnek, S. Veyis, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: S. 200, Ankara, 1971.

İslam Ansiklopesi, C. 4, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.

_____, C. 5, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.

_____, C. 29, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.

Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, C. 4, Meydan Yayıncılık, İstanbul, 1973.

Oxford Advenced Learner's Dictionary, Oxford Üniüersity Press, 2004.

Sosyoloji Sözlüğü, Ülken, H. Ziya, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1969.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, C. 1-2.

İnternet Kaynakları

<http://www.izmirmillikutuphane.com/Kutuphanemiz-Tarihcesi>, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2017.

<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuydta/article/view/1023019452>, Erişim Tarihi 19 Eylül 2015.

<http://www.meb.gov.tr/milli-egitim-bakanliginin-kisatarihcesi/duyuru/8852>, Erişim tarihi: 02 Haziran 2015.

<https://www.tccb.gov.tr/genelsekreterlik/anasirzeytinoglu/>, Erişim Tarihi: 02 Şubat 2018.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.55d57c3369caf0.66145238, Erişim Tarihi: 14Aralık2015.

<http://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EFA921E9EDE01F4A70>, Erişim Tarihi: 3 Eylül 2016.

<http://www.tedantalya.k12.tr/hakimizda-ted-antalya-koleji>, Erişim Tarihi: 1 Ekim 2016.

<http://www.tedhatay.k12.tr/OkulumuzdaYasam.asp>, Erişim Tarihi: 30 Eylül 2016.

<http://www.tedkdzeregli.k12.tr/icerik/2/tarihcemiz>, Erişim Tarihi; 4 Eylül 2016

<http://www.tedkonya.k12.tr/TED-Konya-Koleji.html>, Erişim Tarihi: 29 Eylül 2016

<http://www.tedpolatli.k12.tr/tarihce.html>, Erişim Tarihi: 29 Eylül 2016.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/aclan-acar>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/ahmet-aslan>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/av-ahmet-z-cortoglu>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/doc-dr-lale-ozgenel>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/m-ertugrul-dokuzoglu-1>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/firat-cecen>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/filiz-akin-koksal>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/hakan-ates>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/a-hakan-ozman>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/m-sani-sener>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/prof-dr-oktem-varadar>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/s-selcuk-pehlivanoglu>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<https://www.tedu.edu.tr/tr/sunullah-salirli>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2018.

<http://www.tedzonguldak.k12.tr/tarihce-12.html>, Erişim Tarihi: 4 Eylül 2016.

http://www.turkcewiki.org/wiki/Kamil_%C4%B0dil, Erişim Tarihi: 01 Ocak 2018.

<http://www.turkegitimdernegi.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF1F4F78A76FC513C4>, Erişim Tarihi: 04 Ocak 2018.

<http://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF81C564CB91813FB6>, Erişim Tarihi: 04 Ocak 2018.

EKLER

EK-I

CEMİYETİN KURUCU ÜYELERİ

Sıra No	Adı Soyadı	Görevi
1	İsmet İnönü	Başbakan
2	Dr. Refik Saydam	Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanı
3	M. Abdülhak Renda	Milli Savunma Bakanı
4	Şükrü Saraçoğlu	Maliye Bakanı
5	Dr. Rüştü Aras	Dışişleri Bakanı
6	Mustafa Necati	Milli Eğitim Bakanı
7	Behiç Bey	Bayındırlık Bakanı
8	General Kâzım Özalp	Meclis Başkanı
9	M. Esat Bozkurt	Adalet Bakanı
10	İhsan Pehlivanlı	Ankara Milletvekili
11	Şakir Kınacı	Ankara Milletvekili
12	Sami Gölgeçen	Ankara Milletvekili
13	Haydar Çerçel	Afyon Milletvekili
14	Ruşen Eşref	Afyon Milletvekili
15	Ahmet Saki	Antalya Milletvekili
16	Dr. Cemal Tunca	Antalya Milletvekili
17	Emin Fikri	Aydın Milletvekili
18	Dr. Reşit Galip	Aydın Milletvekili
19	Mazhar Germen	Aydın Milletvekili
20	Mithat Aydın	Aydın Milletvekili
21	İsmail Hakkı Uzunçarşılı	Balıkesir Milletvekili
22	Emin Bey	Balıkesir Milletvekili
23	Hayrettin Karan	Balıkesir Milletvekili
24	Sadık Bey	Balıkesir Milletvekili
25	Osman Niyazi Burcu	Balıkesir Milletvekili
26	Ali Şuuri	Balıkesir Milletvekili
27	Mehmet Cavit	Balıkesir Milletvekili
28	Şair Mehmet Akif	Balıkesir Milletvekili
29	Fahrettin Tiritioğlu	Balıkesir Milletvekili
30	Halit Bayrak	Bayazıt Milletvekili
31	İbrahim Çolak	Bilecik Milletvekili
32	Rasim Bey	Bilecik Milletvekili
33	Muhittin Nami	Bitlis Milletvekili
34	Cevat Abbas Gürer	Bolu Milletvekili
35	Dr. Emin Cemal Suda	Bolu Milletvekili
36	Falih Rıfkı Atay	Bolu Milletvekili
37	Salih Vahit	Burdur Milletvekili
38	Mustafa Şeref Özkan	Burdur Milletvekili
39	Asaf Daras	Bursa Milletvekili
40	Ahmet Münir	Bursa Milletvekili
41	Esat Sağay	Bursa Milletvekili
42	Dr. Refik Güranlı	Bursa Milletvekili
43	Dr. Şefik Bey	Bursa Milletvekili
44	Muhlis Erkmen	Bursa Milletvekili
45	Refet Cantez	Bursa Milletvekili

46	Senih Bey	Bursa Milletvekili
47	General Avni Bey	Cebelibereket Milletvekili
48	Samih Rıfat	Çanakkale Milletvekili
49	Şükrü Yaşın	Çanakkale Milletvekili
50	Ziya Gevher Etili	Çanakkale Milletvekili
51	Rifat Üner	Çankırı Milletvekili
52	Talat Onay	Çankırı Milletvekili
53	Asım Us	Çoruh Milletvekili
54	İsmail Hakkı Alpsar	Çorum Milletvekili
55	Dr. Mustafa Cantekin	Çorum Milletvekili
56	Ziya Bey	Çorum Milletvekili
57	İsmet Eker	Çorum Milletvekili
58	Haydar Rüştü Ökten	Denizli Milletvekili
59	Dr. Kazım Samanlı	Denizli Milletvekili
60	Mazhar Müfit Kansu	Denizli Milletvekili
61	Necip Ali Küçüka	Denizli Milletvekili
62	Yusuf Başkaya	Denizli Milletvekili
63	İshak Refet	Diyarbakır Milletvekili
64	Zekai Apaydın	Diyarbakır Milletvekili
65	Hasan Hayri	Edirne Milletvekili
66	Zeki Mesut Alsan	Edirne Milletvekili
67	Şakir Kesebir	Edirne Milletvekili
68	Faik Kaltakkıran	Edirne Milletvekili
70	Hüseyin Bey	Elazığ Milletvekili
71	Naki Yücekök	Elazığ Milletvekili
72	Saffet Arıkan	Erzincan Milletvekili
73	Abdülhak Fırat	Erzincan Milletvekili
74	Aziz Samih İlter	Erzincan Milletvekili
75	Tahsin Uzer	Erzurum Milletvekili
76	Asım Bey	Erzurum Milletvekili
77	Aziz Akyürek	Erzurum Milletvekili
78	Nafiz Dumlu	Erzurum Milletvekili
79	Nafi Atıf Kansu	Erzurum Milletvekili
80	Necip Asım	Erzurum Milletvekili
81	Emin Sazak	Eskişehir Milletvekili
82	Dr. General İsmail Bey	Eskişehir Milletvekili
83	Sait Bey	Eskişehir Milletvekili
84	Ali Ulvi	Eskişehir Milletvekili
85	Rahmi Köken	Ticaret Bakanı
86	Ahmet Remzi Göres	Gaziantep Milletvekili
87	Ali Cenani	Gaziantep Milletvekili
88	Ali Kılıç	Gaziantep Milletvekili
89	Hakkı Tarık Us	Giresun Milletvekili
90	Kazım Okay	Giresun Milletvekili
91	Hacim Muhittin Çarıklı	Giresun Milletvekili
92	Cemal Hüsnü	Gümüşhane Milletvekili
93	Hasan Rehmi Ataç	Gümüşhane Milletvekili
94	Halil Nihat Boztepe	Gümüşhane Milletvekili
95	Emin İnankur	İçel Milletvekili
96	Hakkı Saydam	İçel Milletvekili
97	Ali Müfit Yeğena	İçel Milletvekili
98	Yusuf Akçura	İstanbul Milletvekili

99	İhsan Sökmen	İstanbul Milletvekili
100	Ahmet Rasim	İstanbul Milletvekili
101	Edip Seyer Tör	İstanbul Milletvekili
102	Tevfik Kâmil	İstanbul Milletvekili
103	General Süreyya Bey	İstanbul Milletvekili
104	Hamdullah S. Tanrıöver	İstanbul Milletvekili
105	Haydar Bey	İstanbul Milletvekili
106	Tuğamiral H.Şinasi Erol	İstanbul Milletvekili
107	Nurettin Ali	İstanbul Milletvekili
108	Fuat Ağralı	İstanbul Milletvekili
109	Ahmet Enver Adakan	İzmir Milletvekili
110	Hüseyin Bey	İzmir Milletvekili
111	Osman Zade Hamdi	İzmir Milletvekili
112	Mahmut Celâl Bayar	İzmir Milletvekili
113	Münir Akkaya	İzmir Milletvekili
114	Hâkim Rıza	Isparta Milletvekili
115	Mükerrem Ünsal	Isparta Milletvekili
116	Ahmet Ağaoğlu	Kars Milletvekili
117	Halit Onaran	Kars Milletvekili
118	Dr. Sadrettin Bey	Kars Milletvekili
119	Refik Bey	Kastamonu Milletvekili
120	Ahmet Hilmi Kalaç	Kayseri Milletvekili
121	Hasan Ferit Perker	Kayseri Milletvekili
122	Dr. Burhanettin Bey	Kayseri Milletvekili
123	Dr. Halit Bey	Kayseri Milletvekili
124	Reşit Özsoy	Kayseri Milletvekili
125	Dr. Fuat Umay	Kırklareli Milletvekili
126	Şevket Ödül	Kırklareli Milletvekili
127	Mehmet Nahit Kerven	Kırklareli Milletvekili
128	İbrahim Süreyya Yiğit	Kocaeli Milletvekili
129	Reşit Bey	Kocaeli Milletvekili
130	Selâhattin Yargı	Kocaeli Milletvekili
131	Cevdet Barlas	Kütahya Milletvekili
132	İsmail Hakkı Mumcu	Kütahya Milletvekili
133	Recep Peker	Kütahya Milletvekili
134	Nuri Conker	Kütahya Milletvekili
135	Niyazi Asım	Kütahya Milletvekili
136	Ahmet Hamdi Erkmen	Konya Milletvekili
137	Tevfik Fikret Sılay	Konya Milletvekili
138	Refik Koraltan	Konya Milletvekili
139	Fuat Gökbudak	Konya Milletvekili
140	Kâzım Hüsnü	Konya Milletvekili
141	Naim Hazım Onat	Konya Milletvekili
142	Mustafa Uluşan	Konya Milletvekili
143	Nevzat Tandoğan	Konya Milletvekili
144	Musa Kâzım	Konya Milletvekili
145	Dr. Hilmi Ortaç	Malatya Milletvekili
146	Fazıl Berk	Malatya Milletvekili
147	Abdulmuttalip Öker	Malatya Milletvekili
148	Mahmut Nedim Zapçı	Malatya Milletvekili
149	Vasıf Çınar	Malatya Milletvekili
150	Bahri Bey	Manisa Milletvekili

151	Dr. Sami Uzel	Manisa Milletvekili
152	Âkif Bey	Manisa Milletvekili
153	Osman Erçin	Manisa Milletvekili
154	Kâni Karaosman	Manisa Milletvekili
155	Kemal Bey	Manisa Milletvekili
156	Ahmet Sabri Torak	Manisa Milletvekili
157	Mustafa Fevzi	Manisa Milletvekili
158	Yaşar Özey	Manisa Milletvekili
159	Mithat Alam	Maraş Milletvekili
160	İrfan Ferit Alpaya	Mardin Milletvekili
161	Ali Rıza Ertem	Mardin Milletvekili
162	Yakup Kadri	Mardin Milletvekili
163	Ali Nazmi	Muğla Milletvekili
164	Nuri Tuna	Muğla Milletvekili
165	Yunus Nadi	Muğla Milletvekili
166	Halit Mengi	Niğde Milletvekili
167	Ata Bey	Niğde Milletvekili
168	Galip Bey	Niğde Milletvekili
169	Fayık Soylu	Niğde Milletvekili
170	Hamdi Yalman	Ordu Milletvekili
171	Recai Bey	Ordu Milletvekili
172	Esat Özoğuz	Rize Milletvekili
173	Atıf Tüzün	Rize Milletvekili
174	Ali Zırh	Rize Milletvekili
175	Fuat Bulca	Rize Milletvekili
176	İbrahim Mete	Samsun Milletvekili
177	Dr. Asım Sirel	Samsun Milletvekili
178	Avni Bey	Samsun Milletvekili
179	Hilmi Uran	Seyhan Milletvekili
180	Damar Arıkoğlu	Seyhan Milletvekili
181	Kemal Kusun	Seyhan Milletvekili
182	Refik İsmail	Sinop Milletvekili
183	Recep Zühtü Soyak	Sinop Milletvekili
184	Yusuf Kemal Tengirşek	Sinop Milletvekili
185	Mahmut Soydan	Siirt Milletvekili
186	İbrahim Alâettin Gövsa	Sivas Milletvekili
187	Rasim Başara	Sivas Milletvekili
188	Rahmi Bey	Sivas Milletvekili
189	Remzi Çiner	Sivas Milletvekili
190	Şemsettin Günaltay	Sivas Milletvekili
191	Necmettin Sadak	Sivas Milletvekili
192	E. Emin Yurdakul	Ş.Karahisar Milletvekili
193	Cemil Uybadın	Tekirdağ Milletvekili
194	Faik Öztrak	Tekirdağ Milletvekili
195	Süreyya Tevfik Genca	Tokat Milletvekili
196	Şevki Bey	Tokat Milletvekili
197	Hasan Saka	Trabzon Milletvekili
198	Şefik Başman	Trabzon Milletvekili
199	Hamdullah Bey	Trabzon Milletvekili
200	Hamdi Ülkümen	Trabzon Milletvekili
201	Dr. Refet Bey	Urfa Milletvekili
202	Refet Ülgen	Urfa Milletvekili

203	Ali Saip Ursavaş	Urfa Milletvekili
204	Ferit Celâl Güven	Urfa Milletvekili
205	Hakkı Ungan	Van Milletvekili
206	Tahsin Coşkan	Yozgat Milletvekili
207	S. Sırrı İçöz	Yozgat Milletvekili
208	Salih Bozok	Yozgat Milletvekili
209	Avni Doğan	Yozgat Milletvekili
210	Hüsni Konya	Zonguldak Milletvekili
211	Halil Türkmen	Zonguldak Milletvekili
212	Mehmet Nazif	Zonguldak Milletvekili
213	Ragıp Özdemiroğlu	Zonguldak Milletvekili
214	Dr. T. Rüştü Aras	Dışişleri Bakanı
215	Mustafa Necati	Milli Eğitim Bakanı
216	Behiç Bey	Bayındırlık Bakanı
217	Mareşal Fevzi Çakmak	Genel Kurmay Başkanı
218	General Kâzım Bey	Genel Kurmay 2. Başkanı
219	Hasan Ferit	Türk Ocakları Genel Sekreteri
220	Mustafa Şefik Yürekli	Devlet Şûrası Üyesi
221	Halil İbrahim	Devlet Şûrası Üyesi
222	Kemal Zaim Sünel	MEB Müsteşarı
223	Mehmet Emin	MEB Talim Terbiye Dairesi Başkanı
224	Avni Başman	MEB Talim Terbiye Dairesi Üyesi
225	R. Nafiz Edgüer	MEB Talim Terbiye Dairesi Üyesi
226	Tevfik Göymen	MEB Talim Terbiye Dairesi Üyesi
227	İhsan Sungu	MEB Talim Terbiye Dairesi Üyesi
228	Ali Haydar Taner	MEB Talim Terbiye Dairesi Üyesi
229	Rüştü Bey	MEB Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü
230	Cevat Dursunoğlu	MEB Orta Öğretim Genel Müdürü
231	Ragıp Nurettin	MEB İlk Öğretim Genel Müdürü
232	Faik Reşit Unat	MEB Halk Eğitimi Şube Müdürü
234	Behçet Bey	İstanbul Milli Eğitim Müdürü
235	Avni Yukarıuç	Ankara Milli Eğitim Müdürü
236	Neşet Ömer	İstanbul Üniversitesi Rektörü
237	Hüsni Bey	İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanı
238	Fuat Köprülü	Edebiyat Fakültesi Dekanı
239	Dr. Süreyya Ali	Tıp Fakültesi Dekanı
240	Mahir Bey	İstanbul Hukuk Fakültesi Dekanı
241	Cemil Bilsel	Ankara Hukuk Fakültesi Dekanı
242	Hamit Bey	Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı
243	Ali Rıza Bey	Orta Öğretmen Okulu Müdürü
244	Fikri Bey	İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü
245	Rüştü Bekit	Vakıflar Genel Müdürü
246	Nafiz Erzurumlu	Tacir
247	Ercüment Ekrem	Basın Yayın Genel Müdürü
248	Naşit Hakkı Uluğ	Hâkimiyeti Milliye Gazetesi Yazı İşleri Müdürü

EK-II

1939 HADİM CEMİYETLERDEN SAYILMASI

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı:
2

Kararname

1244

Merkezi Ankarada olmak üzere 31/Kânunusani/1928 tarihinde teşkil edilmiş olan "Türk Maarif Cemiyeti"nin menafii Umumiyyeye hadim Cemiyetlerden olduğuna dair olup Dahiliye Vekilliğinin 10/8/939 tarih ve 43127 sayılı tezkeresile gönderilmiş olan Şurayı Devlet Mülkiye Dairesile Umumî Heyetin 1/Mart/1928 ,18/Nisan/1928 tarih ve 54/54 sayılı mazbataları ve yine Devlet Şurası Üçüncü Dairesile Umumî Heyetinin 8/9/939/,2/II/939 tarih ve 2833/2237,312/315 sayılı mazbataları İcra Vekilleri Heyetince 12.KAN.EV.1939 tarihinde tetkik ve mutalaa olunarak adı geçen cemiyetin menafii umumiyyeye hadim Cemiyetlerden sayılması kabul olunmuştur .

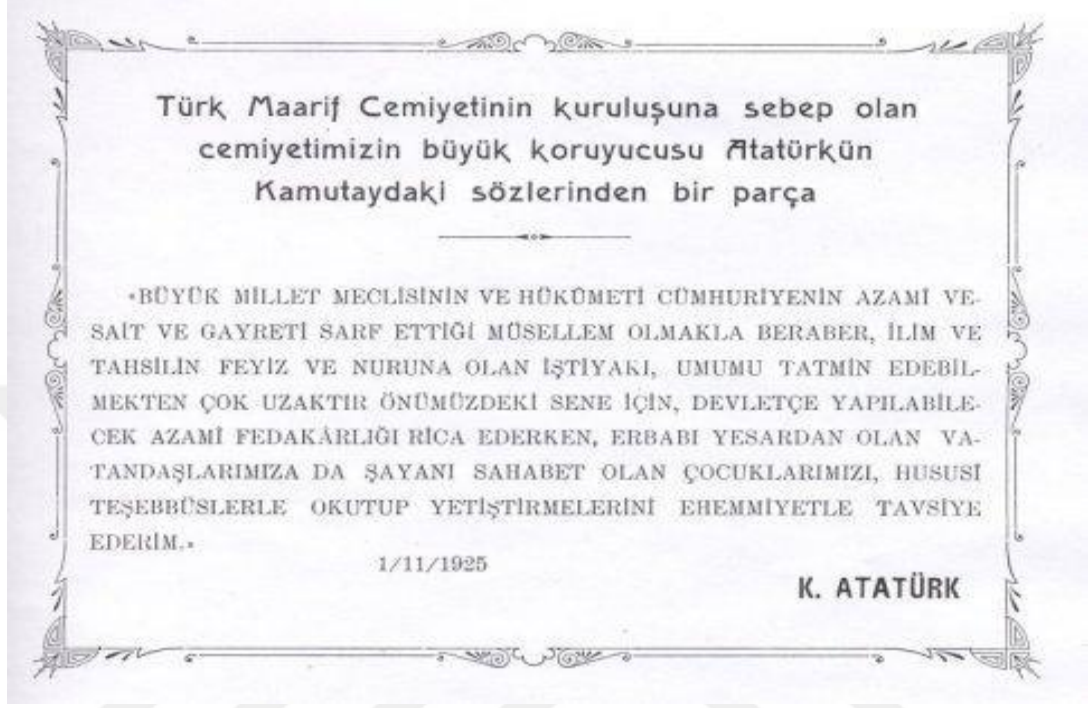
RE İSİCUMHUR

İsmet İnönü

Bg. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
Ma. V. Mf. V. Na. V. İk. V. S. İ. M. V.
G. İ. V. Zr. V. Mü. V. Ti. V.

EK-III

ATATÜRK'ÜN 1 KASIM 1925 TARİHLİ MECLİS AÇILIŞ KONUŞMASININ BİR BÖLÜMÜ

TBMM Zabıt Ceridesi, C. 19, Birinci Birleşim, 1 Kasım 1925, s.10

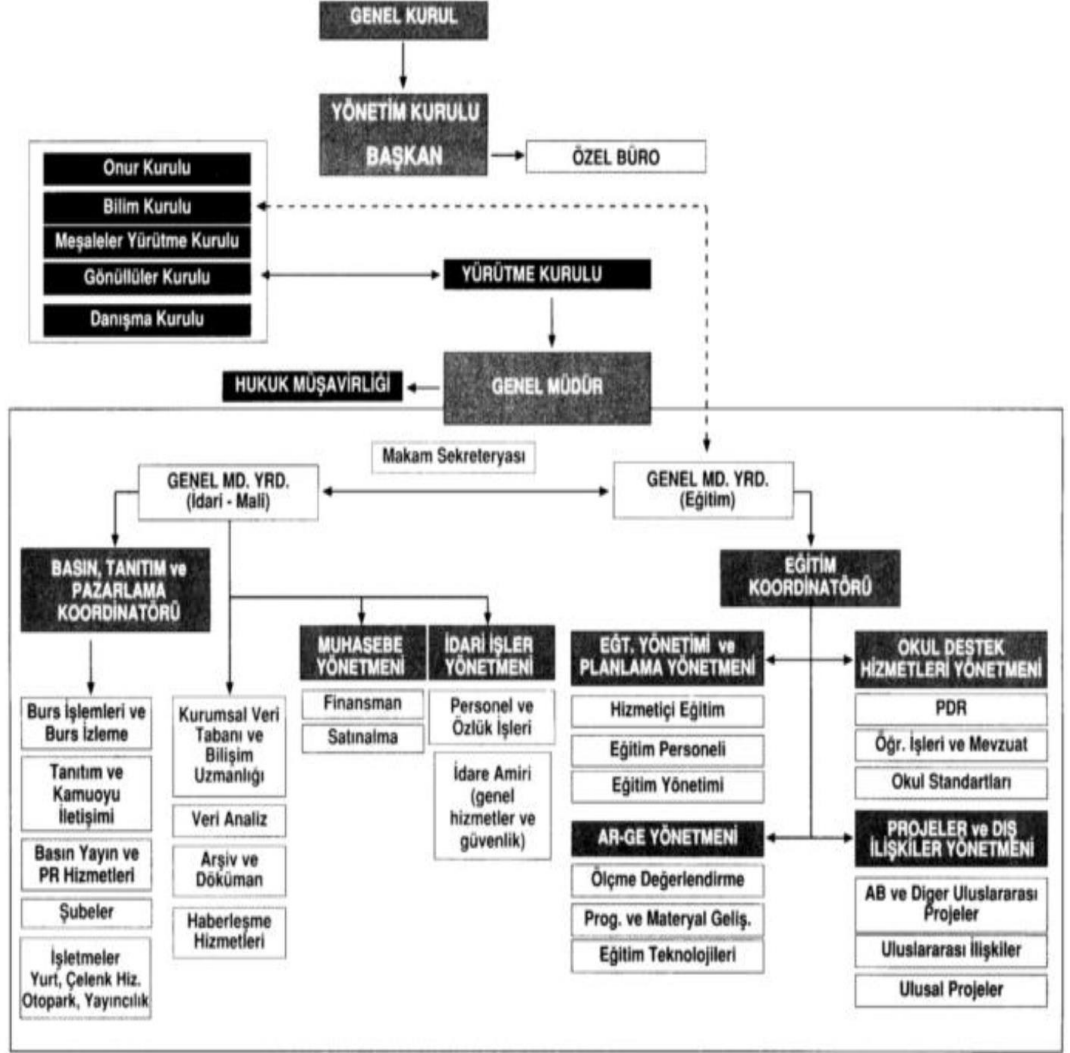
EK-IV

1929'DA SEÇİLEN TED AMBLEMİ

Meşale Dergisi, Türk Eğitim Derneği, Özel Sayı, 2008, s. 5

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ ORGANİZASYON ŞEMASI

<https://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA8>

49816B2EFF6E3036611F52BD1

**TÜRK MAARİF CEMİYETİ'NİN MENAFİ-İ UMUMİYYEYE HADİM
MÜESSASATDAN OLDUĞU HAKKINDAKİ ŞURA-I DEVLET
HAKKINDAKİ KARAR (25/04/1928)**

<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 5px;"> دوسیه اشارتلیرى </div> <div style="text-align: center; font-size: 2em;"> ~~5~~ ۴۴۹ </div>	۸۰ ۲۱			
مودود:				
				کلن اوراقک
				تاریخى نومروسى
				مسود
				تسويد تاریخى
				معاون
				مبیض
				تیبیض تاریخى
				مقابله ایدنلر
				صادره عمومى نومروسى خصوصى
				مرهوطاتی
				سوق تاریخى
				مقیدک امضاسى
				خاطرہ <div style="text-align: center; font-size: 2em;"> ~~5~~ ۴۴۹ </div>

بوتونه و لندره
تعمیر

تورک معارف جمعیتک نافع عمومی پر دم مؤسسائده اولدیغی عقدده کی
تورکی دولت علیه داره سنک هیئت عمومی ده عدس مصلحتی صورتی لفا یقونم
اولونشدر افتیم .
بانه و قیین نامه
نست

۲۱

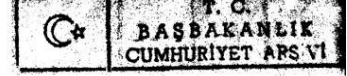
تورک اوچاقلری مرکز هیئتک مطبعه سی

Baş Vekâlet, Muamelat Müdiriyeti, 25 Nisan 1928

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT MÜDÜRLÜĞÜ

Şube :
Sayı : 714 99

KARARNAME

Türk Maarif Cemiyeti Umumî Merkez İdare Heyeti Reisliğinden yazılan 15/4/93I tarihli bir takirde; resmî dairelere ait ilânların bazı mutavassıtlar tarafından gazetelere sevk edildiği ve bunun için de gazeteler tarafından mutavassıtlara yüzde 25 terk olduğu x bildirilmiş ve varıdatın tezyidine ve binnetice Cemiyetin inkıfâfına medar olmak üzere şimdilik İstanbul, İzmir ve Ankarada Hükûmete ait x ilânların Maarif Cemiyeti delâletiyle gazetelere verilmesi hususuna müsaade edilmesi rica olunmuş ve Maliye Vekâletinden yazılan 17/6/93I tarih ve 123 numaralı mütaleanamede: ilânların neşri hiç bir x suretle tehhura oğramamak ve Hazinece bu tarzda verilen ilânlardan daha fazla ücret itasına mecbur kılınmamak ve istenildiği zaman bu şekilde ilân vermek şikkına nihayet vermek şartıyla teklifi vakiin kabulünde bir mahzur görülmediği bildirilmiştir.

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetininin 20/7/93I tarihli içtimaında görüşülerek Maliye Vekâletininin mütaleası veçhiyle muamele ifası tasvip ve kabul olunmuştur.

20/7/93I

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

080 18 01 02 22 53 1

Bş. V.

Kemal

Ad. V.

afşur Kemal

M. M. V.

Kemal

Da. V.

S. İsmet

Ha. V.

S. İsmet

Ma. V.

M. İsmet

M. V.

M. İsmet

Na. V.

İk. V.

S. İ. M. V.

S. İsmet

T. C. BAŞVEKÂLET KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ Sayı :		Dosya işaretleri 80 / 1
12441		42
Evrakın Numarası	48127	<p style="text-align: center;">Kararname</p> <p style="text-align: center;">Nizamname</p> <p style="text-align: center;">Jar</p> <p style="text-align: right;">K</p> <p>Merkezi Ankarada olmak üzere 31/Kanunsani/1928 tarihinde teşil edilmiş olan "Türk Maarif Cemiyeti"nin maksat ve gayesinin memleket genelliğinin tahsil ve terbiyesine yardım etmek" ve tesisler vücudunda getirmek olduğu anlaşıldığından Cemiyetler kanununun 37 nci maddesine göre tayfikanmenafii umumiyeye hadim cemiyetler meyanına sokulması hususundaki Şurayı Devlet Mülkiye Dairesi Umumi Heyetinin 18 Ocak 1928 54/54 sayılı kararı ile I/Mart/1928 tarih ve I/I, numaramazbatasile Umumi Heyetinin 18 Nisan/1928 tarih ve 54/54 sayılı Umumi Heyet kararı ve Dahiliye vekilliğinin 10/8/939 tarih ve 43127 sayılı teklifi ve Devlet Surasına Üçüncü Dairesile Umumi Heyetinin 8/9/939,2/II/939 tarih ve 2833/2237, 312/315 sayılı mazbataları İcra Vekilleri Heyetince xx 12.12.939 tarihinde tetkik ve mütalea olunarak adı geçen cemiyetin menafii umumiyeye hadim cemiyetler meyanına sokulması kabul olunmuştur .</p> <p style="text-align: center;">H-9-</p> <p style="text-align: center;">Dahiliye vekilliğine Neşriyata</p> <p>Türk Maarif Cemiyetinin menafii umumiyeye hadim cemiyetler meyanına sokulmasına dair olan icra vekilleri Heyetinin kararname si sureti ilişki olarak gönderilmiştir .</p> <p>Dahiliye vekilliğine ve Neşriyat ve Müdevvenat Müdürlüğüne yazılmıştır .</p> <p style="text-align: center;">H-9-</p> <p style="text-align: right;">Başvekil yerine Müsteşar N. Dündar</p>
Tarihi	10-8-939	
Yazan memur	H. M. M. M.	
Yazı tarihi	6.12.939	
Muavin	M. S. S.	
Beyaz eden	N. R.	
Beyaz tarihi	7.12	
Karşılaştıranlar	M. S.	
Sadıra No.	6744	
Merbutatı	1	
Sevk tarihi	20-12-39	
Kaydeden		
Düşünceler	<p>434</p> <p>8662</p> <p>K-2</p> <p>12441</p> <p>41</p> <p>10603</p>	

EK-IX

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı : .....

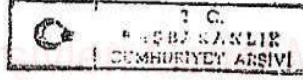
Dosya işaretleri

elb
8662

Evrakın	Numarası	17950	
	Tarihi	22-11-979	Davlet Şurası Reisliğine
Yazan memur		<i>[Signature]</i>	
Yazı tarihi		24-11-979	<i>E</i>
Muavin		<i>[Signature]</i>	
Beyaz eden		<i>N. İ. İ.</i>	22/II/939 tarih ve R.3I2/3I5/I7950 sayılı tezkerenize
Beyaz tarihi		28-11	cevaptır:
Karşılaştırmalar			Türk Maarif cemiyetinin menafii umumiyeye hadim cemiyet olduğuna dair ^{endice} ~~6056~~ Mülkiye Dairesinde ^{ittihaz edildiği anlaşılan} 1/3/928 ve Umumi
Sadıra No.		<i>6</i> <i>6056</i>	Heyet'in 18/4/928 tarihli kararlarının hangi tarih ve numaralarla ^{tezkeresi ile} Başvekâlete gönderilmiş olduğunun bildiril-
Merbutatı			mesini rica ederim .
Sevk tarihi		28-4-39 H. İ.	
Kaydeden			
Düşünceler			Başvekil yerine Müsteşar <i>N. İmnel</i>
			<i>[Signature]</i>
			<i>dersya eldet!</i>

BCA, Fon No: 30.18.1.2, Kutu No: 89, Dosya No: 115, Sıra No: 4

EK-X

Ankara, 25/1/1938

Türk Maarif Cemiyeti
Genel Merkezi:

Kurumları : Ankara ana, ilkö, lise okulları, Bursa kız lisesi, İstanbul, İzmir, Çorum, Adana, Çatalca talebe yurtları.

No. 1281

Başbakanımız Ve Cemiyetinizin Çok değerli
Genel Başkanı Sayın Bay Celâl Bayar

Büyük üfimiz Atatürkün emir ve işaretleriyle kurulan ve yüksek varlığınızın genel başkanlığında çalışmakla onur duyan Türk Maarif Cemiyeti, partinizin ve hükümetinizin gösterdiği ve gösterdiği yollar üzerinde yürümeyi kendine en büyük bir şiar edinmiştir. Bu duygu ve inanla kültür alanında ulusal ödevlerini yapmaya, bu maye gelişen cemiyetiniz yurdun kültür işlerine şimdiye kadar yaptığı hizmetler kat'f hesaplara göre (1.400.000) bir milyon dört bin liralık iştir.

Her yıl bir önceki yıldan daha emin ve daha sağlam adımlarla ve büyüklerimizin emir ve direktiflerini rehber ittihaz ederek ilerlemektedir.

Yurdun muhtelif yerlerinde açmış olduğu yurtlarda binlerce Türk yavrusunu barındırmakta ve bu suretle zeki, çalışkan fakat fakir ve kimsesiz gençlerin okuması, yetişmesi temin edilmektedir. Yalnız İstanbuldaki yurttaki yüksek okullara, lise sınırlarına dev eden (225) talebe barınmaktadır. Bunların bir çokları yurd dışına okuma için gelip barınacak yer bulamayan Türk gençleridir. İzninizle kız ve erkeklere özgu ayrı ayrı iki talebe yurdu vardır. Çorum, Çatalca ve Adanada da yurtlarımız eyi ve faydalı işler için

-15-

030 10 117 817 15

Fon No: 30 10 0 0 - Kutu No: 117 - Dosya No: 817 - Sıra No: 15

BCA, Fon No: 30.10.0.0, Kutu No: 117, Dosya No: 817, Sıra No: 15

Türk Maarif Cemiyeti işleri, Cemiyetin Nizamnamesi mucibince, bir İdare Hey'eti tarafından tedvir olunmakta ise de, Cemiyete ait bütün işler; İdare Hey'eti reisi, Urfa mebusu Bay Refet Ülgen tarafından görülmektedir. Bu işlerin, bilhassa paraya tsallük eden işlerin çoğu, teferruatsız olarak ve ekseriya câlip ve câzip şekillere bürünerek İdare Hey'etine arz olunmaktadır.

Muamelelerin ve yapılan işlerin tafsilât ve teferruatından haberdar olmayan İdare Hey'eti de, Cemiyet reisi tarafından teklif olunan ve zaruri kaydiyle müdafaa edilen karar ve tedbirleri almak suretiyle iffal edilmektedir.

Cemiyetin idare işlerine bakan ve ~~xxxxxxx~~ Cemiyetin bilûmum işlerini şahsan tedvir eden Cemiyet reisi ile diğer bazı arkadaşlarının, bu çok hayırlı vazifeler görmesi beklenen müessesenin maddi ve manevi vasıtalarını kendi emelleri ve menfaatları uğruna nasıl kullandıklarını ve yapılan sui-istimalleri yakından gören ve bilen ve bu gibi bozuk ve karışık işlere âlet edilmeğe tahammul edemiyen mezkûr Cemiyet Merkez muhasebecisi Bay Lûtfi; bendenize bazı ihbarlarda bulunmuştur.

Bu zat, iyi bir muhasebecidir. Şiine bağlılığı, dürüstlüğü ve temiz ahlâk-lı oluşu ile tanınmıştır. Haber verdiği meselelerin doğruluğundan şüphe etmediğim için, ifadelerini Yüksek huzurunuzda getirmiş bulunuyorum:

Aç. Cemiyet reisi-Urfa mebusu Bay Refet Ülgen'in bazı icraatı hakkında:

Cemiyetin merkez muhasebecisi olan Bay Lûtfi, reisin ; Cemiyet işlerini ve Cemiyet müesseselerindeki bazı vazifeleri, kendi akrabasına ve yakınlarına tevzi ettiği hakkında aşağıdaki notları vermiştir:

1) T.M. Cemiyeti Ankara Koleji muhasebecisi, veznedarı ve mübayaa komisyonunda âza, yani mustakil mübayaa memuru olan Bay Zeki Ülgen; reis Refet Ülgenin yeğenidir. Üç mühim vazife, bu zatın uhdesine verilmiştir. Bu zat, mübayaa işlerini ekseriya kendi başına yapmaktadır.

2) Ankara kolejinde Türkçe muallimi Bayan Aliye, Refet Ülgen'in kızdır.

3) Ankara kolejinde yazı ve resim muallimi Bay Sinasi Barutçu; R. Ülgenin damadıdır.

4) Bursa kız İdresi müdürü olan Bay Mahmut Koçak'ın kızı, R. Ülgenin oğluna nişanlıdır.

5) R. Ülgenin gelini olacak Bayanın davası Mehemt; Bursa kız Lisesinde an-

490 | 01 | | | 17 | 241 | 6 | |

EK-XIII

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı:
2

Kararname

12441

Merkezi Ankarada olmak üzere 31/Kânunusani/1928 tarihinde teşkil edilmiş olan "Türk Maarif Cemiyeti"nin menafii Umumiye hadim Cemiyetlerden olduğuna dair olup Dahiliye Vekilliğinin 10/8/939 tarih ve 43127 sayılı tezkeresile gönderilmiş olan Şurayı Devlet Mülkiye Dairesile Umumî Heyetin 1/Mart/1928 ,18/Nisan/1928 tarih ve 54/54 sayılı mazbataları ve yine Devlet Şurası Üçüncü Dairesile Umumî Heyetinin 8/9/939/,2/11/939 tarih ve 2833/2237,312/315 sayılı mazbataları İcra Vekilleri Heyetince 12.KAN.EV.1939 tarihinde tetkik ve mutalaa olunarak adı geçen cemiyetin menafii umumiye hadim Cemiyetlerden sayılması kabul olunmuştur .

RE İSİCUMHUR

İsmail İsmail

Bg. V.
M. R. Kayseri

Ad. V.
F. ...

M. M. V.
M. ...

Da. V.
J. ...

Ha. V.
S. ...

Ma. V.
M. ...

Mf. V.
F. ...

Na. V.
A. F. ...

İk. V.
M. ...

S. İ. M. V.
D. H. ...

G. İ. V.
B. ...

Zr. V.
M. ...

Mü. V.
A. ...

Ti. V.
M. ...

0 30 18 01 02 89 115 1

Fon No: 30 18 1 2 - Kutu No: 89 - Dosya No: 115 - Sıra No: 1

BCA, Fon No: 30.18.1.2, Kutu No: 89, Dosya No: 115, Sıra No: 1

T. C. BAŞVEKÂLET Yazı İşleri Dairesi Müdürlüğü Sayı :		<i>em</i> <i>10809</i>	Dosya işaretleri
 SAĞ SAKA CUMHURİYETİ			
Gelen Tarihi	Türk Maarif Cemiyeti Reisliğine		
Evrak No			
Mücevviz			
Tevvid tarihi	10.7.1940		
Mübeyyiz			
Tebyiz tarihi	10.		
Mukabele edenler			
Sadık Unvanı	15.6.1940 gün, 173 sayılı tezkere ceva-		
No. Husus	bidir :		
Merbutat	Cemiyetinizin Ankara lisesinde çalışan		
Serh tarihi	Amerikeli İngilizce mualliminin harice çıkara-		
Mukayyidat imzası	cağı para hakkında Maliye Vekilliğinden ceva-		
	ben alınan 9.7.1940 gün, 54247-1/10084 sayılı		
	tezkerede :		
	1940 takvim yılı itibarile tanzim olunan		
	döviz cetvellerine Mis Marion Nosser'in harice		
	çıkarcacağı para için tahsisat konulmuş oldu-		
	ğundan mumaileyhanın ücretinin $1\frac{1}{3}$ mün Ameri-		
	kaya Transferi hakkındaki talebinin is'afına		
	imkân olmadığı bildirilmiştir . Saygılarımla.		
	<i>argentina</i> Başvekil yerine		
	Müsteşar		
	<i>10-7-1940</i> <i>em</i>		

030	10		207	414	23
-----	----	--	-----	-----	----

Fon No: 30 10 0 0 - Kutu No: 207 - Dosya No: 414 - Sıra No: 23

BCA, Fon No: 30.10.0.0, Kutu No: 207, Dosya No: 414, Sıra No: 23

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

46888
G. M. P. ARŞİVİ
5. 1/9
Eki
6888

B. 16. 3. 26. 000
23. 2. 1444
G. P.

Türk Eğitim Derneği
Genel Merkezi
Sayı: 462

Ankara: 8/4/1949

Sayın Bay Tevfik Fikret Sılay
Konya Milletvekili
Türk Eğitim Derneği Üyesi

Derneğimizin gayelerini tahakkuk ettirmek için açtığı Yurtlarda ve Okullarda istihdam edilen Öğretmen, Memur ve Hizmetlilerin geleceklerini temin suretile Müesseseye bağlanmaları ve böylece verimlerinin artırılması zarurî görülmektedir.

Derneğimizin kapı faydasına yararlı olduğunun Türkiye Cumhuriyeti mevzuatına göre kabul edilmiş bulunması, üzerine aldığı hizmetlerin memleket bakımından ehemmiyetini belirtmeğe kifayet eder.

Derneğimizin Yirmi yılı aşan faaliyeti esnasında edinilen tecrübeler bu Müessesede çalışacakların ihtiyarlık ve ölüm hallerinde kendilerinin veya geride bırakacakları kimselerin hayatlarının esaslı bir teminata bağlanması, ve Derneğin ifa edegelmekte olduğu hizmetlerin daha ciddi bir tarzda yürütülmesi için zaruret haline gelmiştir göstermektedir.

Bilhassa Yabancı dil öğretimine ayrıca önem veren okullar açmak vazifesini üzerine almış bulunan Derneğimiz bu maksadı temin edecek okullarda istihdam edeceği öğretmenleri hizmete ve Müesseseye bağlamak ve onları istikbal endişesinden kurtarabilmek için kendilerine bir Emeklilik hakkı tanımayı hizmetin selâmeti için faydeli ve hatta lüzumlu telâkki eylemektedir.

Bu gayeyi tahakkuk ettirmek için düşündüğümüz vasıta, Derneğimiz ve Derneğimize benzer tarzda vazife gören Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Türk Hava Kurumu gibi Müesseseler mensuplarının Türkiye Cumhuriyeti emeklilik kanunu çerçevesi içine alınmasıdır. Bu kanunun şu günlerde Büyük Meclis Kamutayında cereyan edecek müzakeresi esnasında bu lüzum ve zaruretten tarafınızdan tebarüz ettirilmesini ve gerekli teklifin yapılmasını bilhessa istihdam ederiz.

Saygı

T. E. D. Yönetim Kurulu Başkanı
(Kemal Galip Balkar)

1944 Kızılay
Balkar

Not: Bu teklifin istinat etmesi bine muvafık gibi görünen mucip sebepler ve hukukî esaslar ve bu hususta birlikte çalışmalarını kendilerinden ayrıca rica ettiğimiz Derneğimiz Üyesi Milletvekili arkadaşlarımızın isimlerini havâi cetvel ilişik olarak sunulmuştur.

490	01	598	71	8
-----	----	-----	----	---

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

Karar Sayın
4
7580

KARARNAME

Ankara'da Yenışehirde 2745 ada 11 parsel sayılı Hazineye ait (9028) metrekare arsanan "Türk Eğitim Derneği"ne satılması; Maliye Vekâletinin 22/6/1956 tarihli ve 3307-315/11094 sayılı yazısı üzerine, 748 sayılı kanuna tevfiakan, İcra Vekilleri Heyetince 4/7 /- 1956 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

C. Başoğlu

Ekl: *A*

Başvekil

Devlet Vekili

Devlet Vekili
Millî M.V.V.

Devlet Vekili

Devlet Vekili

Adliye Vekili

Millî Müdafaa Vekili

Dahiliye Vekili
Hariciye V.V.

Hariciye Vekili

Maliye Vekili

Maarif Vekili

Nafa Vekili

İkt. ve Ticaret Vekili

Sih. ve İc. Mus. Vekili

Güm. ve İnh. Vekili

Ziraat Vekili

Münakalat Vekili

İstisna Vekili

İşletmeler Vekili

Dosya No :

17-18

1227

030 18 01 02 143 57 9

EK-XVII TED'İN SAHİP OLDUĞU TAŞINMAZ MALLARI

Sıra	Taşınmazın Yeri	Ada	Parsel	M2	Edinme Tarihi
1	Adana Atatürk İş Merkezi	1372	8	1830	11 Şubat 1969
2	Adana Bekir Sapmaz İş Merkezi	294	33	766,84	20 Aralık 1954
3	Adana Yurt Binaları	239	42	2805	29 Ocak 1965
4	Ankara Anıttepe Apartman	4245	22	544	13 Mayıs 1971
5	Ankara Kızıllırmak Sokak Apartman	4901	17	971	02 Mayıs 1986
6	Ankara Koleji Vakfı İntifasında Bulunan İlk ve Orta Kurum Binaları	1057	11	15421	23 Mayıs 1984
7	Ankara Macunköy Arsa	14901	2	600	20 Haziran 1977
8	Ankara Macunköy Arsa	15291	1	328295	20 Haziran 1977
9	Ankara Macunköy Arsa	14901	3	600	20 Haziran 1977
10	Ankara Macunköy Arsa	14903	1	360	20 Haziran 1977
11	Ankara Macunköy Arsa	14903	2	600	20 Haziran 1977
12	Ankara Macunköy Arsa	14903	3	600	20 Haziran 1977
13	Ankara Macunköy Arsa	14903	4	258	20 Haziran 1977
14	Ankara Macunköy Arsa	14904	1	952	20 Haziran 1977
15	Ankara Macunköy Arsa	14904	2	952	20 Haziran 1977
16	Ankara Macunköy Arsa	14904	3	374	20 Haziran 1977
17	Ankara Macunköy Arsa	14905	1	960	20 Haziran 1977
18	Ankara Macunköy Arsa	14905	2	960	20 Haziran 1977
19	Ankara Macunköy Arsa	14905	3	310	20 Haziran 1977
20	Ankara Polatlı Arsa	2433	2	7413	20 Haziran 1977
21	Ankara Polatlı Arsa	2433	3	515	11 Haziran 2002
22	Ankara Polatlı Arsa	2433	4	3366	11 Haziran 2002

23	Ankara Polatlı Arsa	2433	1	8040	18 Haziran2000
24	Edirne Bina	73	5	1013	28 Nisan 1941
25	Edirne Ev	411	3	2610	28 Nisan 1947
26	İzmir Konak Bozyaka Mevkii Arsa	15068	2	712	13 Nisan 1999
27	İzmir Konak Bozyaka Mevkii Arsa	13547	1	256	06 Haziran 2002
28	İzmir Konak Üçkuyular Mevkii Arsa	6124	6	327	13 Nisan 1999
29	İzmir Konak Üçkuyular Mevkii Arsa	6124	5	311	13 Nisan 1999
30	İzmir Urla Tarla		4542	18885	12 Mayıs 2008
31	Karabük,4.Kat 69,70 nolu 5/1004 ve71 nolu 6/1004 arsa nolu büro	220	50	502,33	09 Kasım 1993
32	Kayseri (Büro Tipi İşyeri)	182	77	154	17 Nisan 1990
33	Konya Ereğli Sazgeçit Köyü Tarla	14	547	35200	05 Kasım 2009
34	TED Polatlı Koleji Okul ve Arsa	808	2	16521	23 Temmuz 1997
35	Zonguldak, Bahçeli Kargir Okul Binası	15	4	745	15 Mayıs 1973
36	Zonguldak, Kargir 3 bina ve arsası	15	7	5762	16 Ekim 2002

Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013

Yılları Faaliyet Raporu, s. 83.

EK-XVIII: 2013 YILI İTİBARI İLE TED KOLEJLERİ

Sıra	Okul Adı	Eğitime Başlama	Statü
1	TED Ankara	1930-1931	Vakıf Okulu
2	TED Zonguldak	1958-1959	Vakıf Okulu
3	TED Karabük	1964-1965	Vakıf Okulu
4	TED Kayseri	1966-1967	Vakıf Okulu
5	TED Kdz. Ereğli	1967-1968	Vakıf Okulu
6	TED Batman	1987-1988	Vakıf Okulu
7	TED Aliağa	1988-1989	Vakıf Okulu
8	TED Polatlı	1997-1998	İkt. İşletme
9	TED İstanbul	1998-1999	Vakıf Okulu
10	TED Afyon	2000-2001	Eğt. İşbirliği
11	TED Aydın	2000-2001	Eğt. İşbirliği
12	TED Ereğli	2000-2001	Eğt. İşbirliği
13	TED Isparta	2000-2001	Eğt. İşbirliği
14	TED Konya	2001-2002	Eğt. İşbirliği
15	TED Bursa	2001-2002	Eğt. İşbirliği
16	TED Malatya	2001-2002	Eğt. İşbirliği
17	TED Mersin	2003-2004	Eğt. İşbirliği
18	TED Gaziantep	2004-2005	Eğt. İşbirliği
19	TED Antalya	2005-2006	Eğt. İşbirliği
20	TED Alanya	2007-2008	Eğt. İşbirliği
21	TED Samsun	2007-2008	Eğt. İşbirliği
22	TED Alanya	2007-2008	Eğt. İşbirliği
23	TED Eskişehir	2008-2009	Eğt. İşbirliği
24	TED Kuzey Kıbrıs	2010-2011	Eğt. İşbirliği
25	TED Ege	2011-2012	Eğt. İşbirliği
27	TED Bodrum	2012-2013	Eğt. İşbirliği

Türk Eğitim Derneği 70. Olağan Genel Kurul Toplantısı: 2011-2012-2013

Yılları Faaliyet Raporu, s. 97-106.

EK-XIX

TED MEZUNU TANINMIŞ ŞAHSİYETLER (Mezun yılı ve görevleri)

Siyasetçiler:

Ali Babacan (1985): Dışişleri Bakanı ve Başmüzakereci

Ali Bozer (1942): Hukukçu, Siyaset adamı. Eski Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı

Aydın Menderes (1964): Siyasetçi ve Eski Milletvekili

Ayfer Yılmaz (1974): Devlet Eski Bakanı, TED Yükseköğrenim Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

Ayşe Asya (1974): Lüksemburg Büyükelçisi

Ertuğrul Dokuzoğlu (1974): Isparta ve Antalya Eski Valisi

İlhan Aküzüm (1967): Siyasetçi. Turizm ve Spor Eski Bakanı

Kurthan Fişek (1960): Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü mezunu

Ümit Özdağ (1978): Türkiye-Azerbaycan Dostluk Derneği Gen. Bşk., Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi, Milletvekili

Akademisyen:

Anıl Çeçen (1967): Hukukçu Yazar. AÜ Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Celal Göle (1965): AÜ Siyasal Bilimler Fakültesi Dekanı

Kadri Yamaç (1976): Gazi Üniversitesi Eski Rektörü

Mithat Üner (1976): Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Eski Dekanı

Necdet Pamir (1970): Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Genel Koordinatörü

Oktay Sinanoğlu (1953): Kimyager, akademisyen

Selami Sargut (1963): Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitü Müdürü

Tunçalp Özgen (1963): Hacettepe Üniversitesi Eski Rektörü

Zehra Odyakmaz (1968): Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eski Dekanı, Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi

Sporcu:

Alev Sun Aydemir (1979): Milli Voleybolcu

Aytek Gürkan (1975): Milli Basketbolcu

Ercüment Sunter (1973): Milli Basketbolcu, Türk Telekom Basketbol Antrenörü

Erdal Poyrazoğlu (1960): TED İstanbul Koleji Vakfı Mütevelli Heyeti ve Yönetim Kurulu Başkanı, Eski Milli basketbolcu

Erdem Tulgar (1958): Avukat, Eski Milli Basketçi

Hulki Karagülle (1983): Milli Binici

Gazeteci:

Emin Çölaşan (1960): Gazeteci, yazar

İş Adamı-Sanayici:

Ahmet Bozer (1977): Coca-Cola Avrasya ve Ortadoğu Bölümü Başkanı

Ahmet Çavuşoğlu (1964): Ankara Ticaret Odası Eski Başkanı

Ali Nizamoğlu (1962): Nizamoğlu Otomotiv Yönetim Kurulu Başkanı

Cumhur Akay (1976): Hitit Mobilya Sahibi

Erçin Mesçi (1987): Ultra A. Ş. Genel Müdürü

Ergün Özen (1978): Garanti Bankası Genel Müdürü

Güler Sabancı (1973): Sabancı Holding Yönetim Kurulu Başkanı

Gülşen Yurdakul (1963): Atatürk Havalimanı THY VIP Protokol Müdürü

Hakan Ateş (1976): Denizbank Genel Müdürü

Murat Dedeman (1971): Dedeman Holding Yönetim Kurulu Başkanı

Murat Vargı (1966): KVK Genel Müdürü

Mustafa Su (1970): Anadolu Hayat Genel Müdürü

Rifat Hisarcıklioğlu (1973): Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı

Sinan Şahinbaş (1984): Finansbank Genel Müdürü

Zafer Parlar (1983): Nike Türkiye Genel Müdürü

Televizyon-Sinema-Tiyatro:

Cenk Koray: Televizyon Programı Sunucusu

Elif Dağdeviren (1984): Yapımcı, Sunucu, Gazeteci

Fatih Karaca (1977): RTÜK eski Başkanı, Kanaltürk Genel Müdürü

Filiz Akın: Sinema-Tiyatro Sanatçısı

Mithat Bereket (1984): NTV Dış Haberler Koordinatörü

Mustafa Altıoklar (1976): Yönetmen, Tıp Doktoru

Tamer Karadağlı (1984): Sanatçı

İrfan Deirmenci (1998): Haber Spikeri

Sanatçı:

Okşan Çevikuş (1963): Ressam

Muazzez Abacı: Ses Sanatçısı

Gökhan Özen: Ses Sanatçısı

EK-XVIII

**SABAH DERSE BAŞLANGIÇ ATATÜRK'ÜN MANEVÎ HUZURUNDA
DURUŞ**

Ülgen, a.g.e., s. 156-288

EK-XIX

5A SINIFININ İLK DERSİ

Ülgen, a.g.e., s. 156-288

EK-XX

İSTANBUL TALEBE YURDU VE TALEBELERİ

Ülgen, a.g.e., s. 156-288

EK-XXI

**ATATÜRK TÜRK MAARİF CEMİYETİ KIZ LİSESİ TALEBELERİ İLE
BİRLİKTE**

Ülgen, a.g.e., s. 156-288

EK-XXII

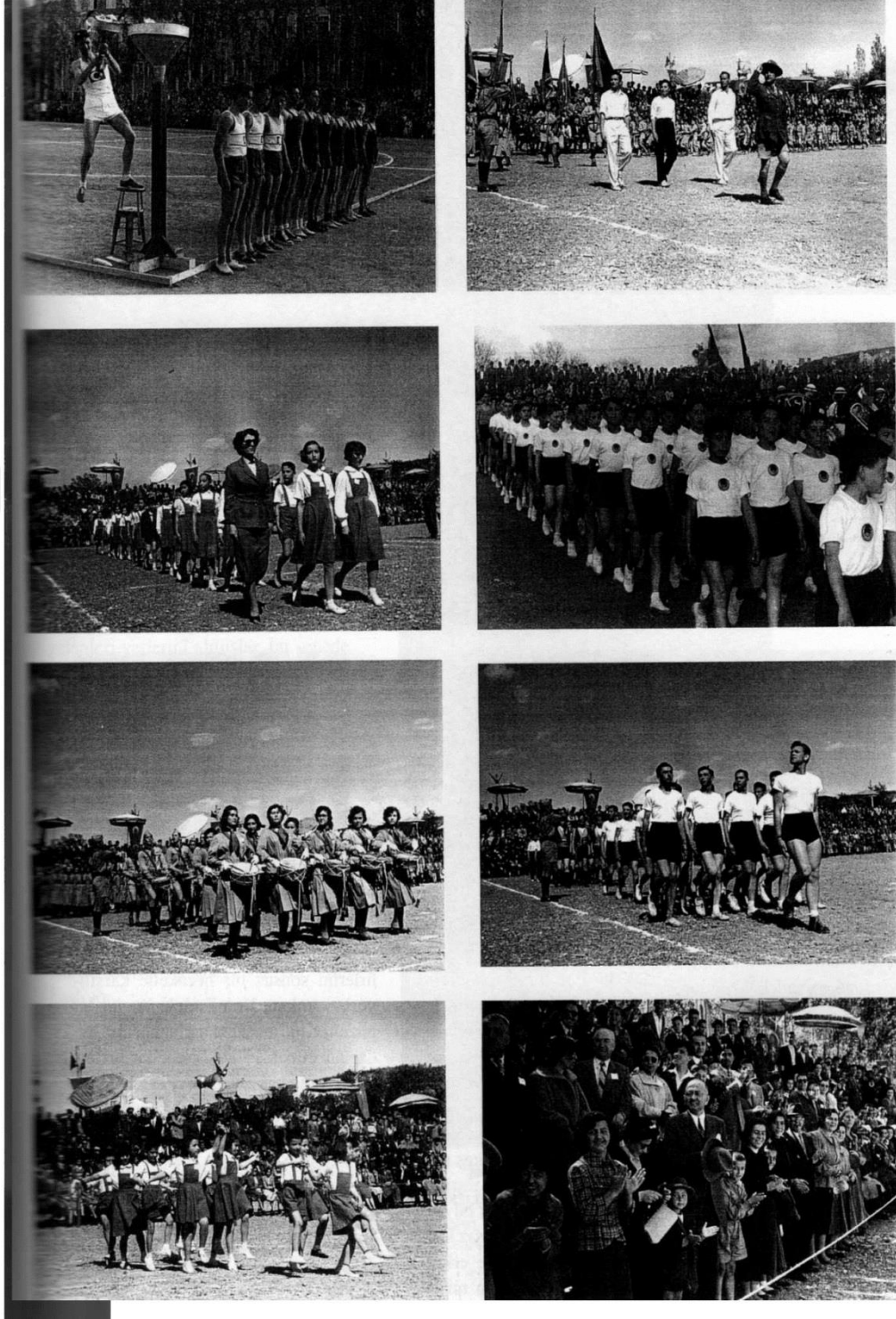
**19/MAYIS/1938 TÜRK MAARİF CEMİYETİ KIZ LİSESİ İDMAN
ŞENLİĞİNDE**

Tanyer, a.g.e., s. 361

EK-XXIII

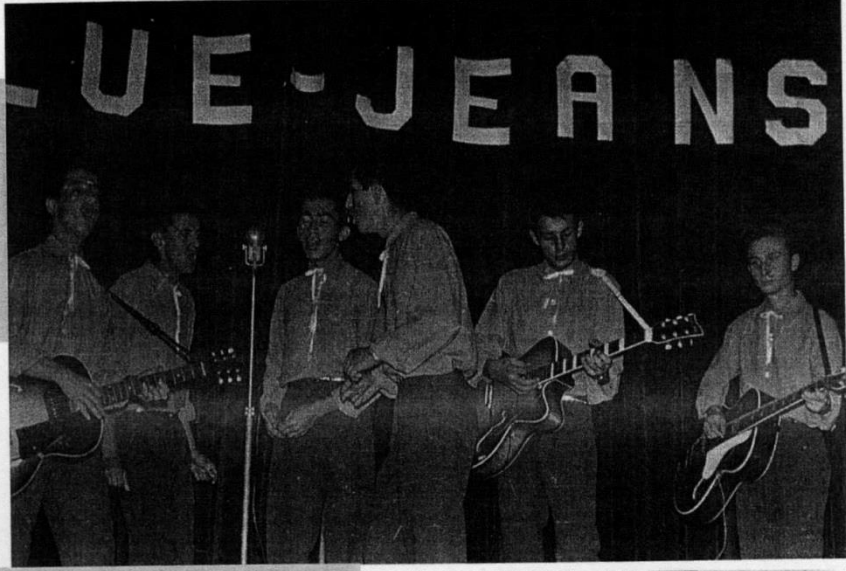
Kolej Öğrencileri Gençlik İdmanları Törenleri

Tanyer, a.g.e., s. 311

ANKARA KOLEJİ TOPLULUKLARI

1960'lı yılların başında Ankara Koleji'ndeki topluluklardan: Blue-Jeans, 1961. (TED Ankara Koleji Arşivi)

17 Aralık 1960 Cumartesi "Autumn Leaves" partisi

Partide dansa kalkmak için pistin boşalmasını bekleyenler. (TED Ankara Koleji Arşivi)

Partide Sweaters (II, 1960). (TED Ankara Koleji Arşivi)

EK- XXV

TED PULLARI

Tanyer, a.g.e., s. 308